

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

عِبْرَاتُ الْأَوْلِيَاءِ
فِي إِمَامَةِ الْأَئِمَّةِ الْأَطَهَارِ

بِحَدِيثِ الْعَدِيدِ
قَالَتْ

الْأَمَامُ الْحُجَّةُ الْمَجَابِدُ السَّيِّدُ سَخَاوِدُ مُحَمَّدِ بْنِ الْكَائِمِ

تَحْقِيقِي

عَلَامَةُ رِسَالَتِنَا مَوْلَانَا الْبُرُوقُ وَرَدِي

تَبَعُ الرَّسَالَةِ

التَّحْقِيقُ وَالطَّلُوعُ كَمَا أُسْفِرَ فِيهِمْ كَمَا كُنَّا

الجزء الثاني عشر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عبارات الانوار فى امامه الائمه الاطهار

نويسنده:

حامد حسين موسى نيشابورى هندی لكهنوى

ناشر چاپى:

موسسه المعارف الاسلاميه

ناشر ديجيتالى:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۲	عیقات الانوار فی امامه الائمه الاطهار - جلد ۱۲
۱۲	مشخصات کتاب
۱۲	حدیث ولایت
۱۲	مقدمه
۱۳	بیان شناعت انکار فضائل جناب امیر مؤمنان علیه السلام
۴۰	اسامی ناقلین حدیث ولایت
۴۳	صد وجه در اثبات حدیث ولایت و رد ابطال آن
۴۳	اشاره
۴۳	۱- ابو داود طیالسی
۵۹	۲- ذکر مزی
۷۰	۳- توثیق رجال سند ابو داود طیالسی
۷۸	۴- مدح ابن حزم روایت ابو داود طیالسی را
۸۱	۵- ذکر مخاطب مسند ابو داود طیالسی را
۸۲	۶- ابن عبد البر
۸۸	۷- ابن ابی شیبہ
۹۹	۸- سکوت سیوطی بر تصحیح ابن ابی شیبہ
۱۰۱	۹- احتجاج به ایراد سیوطی حدیث ولایت را در سألہ قول جلی
۱۰۲	۱۰- تصحیح سیوطی
۱۰۲	۱۱- علی متقی
۱۰۲	۱۲- تصحیح میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی سند ابن
۱۰۲	۱۳- تصحیح میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی سند ابن
۱۰۳	۱۴- قاضی سناء اللہ
۱۰۴	۱۵- ذکر مصنف ابن ابی شیبہ، تمجید شاه صاحب از ابن ابی شیبہ

- ۱۰۴-----۱۶-أحمد بن حنبل شیبانی
- ۱۱۴-----۱۷-أحمد بن حنبل شیبانی دلالت را از بریده
- ۱۱۶-----۱۸-أحمد بن حنبل شیبانی در مسند خود از ابن عباس
- ۱۱۸-----۱۹-احتجاج باینکه مجرد روایت أحمد حدیثی را در مسند موجب
- ۱۴۶-----۲۰-ترمذی
- ۱۴۷-----۲۱-توثیق سند روایت ترمذی
- ۱۴۸-----۲۲-نسائی در خصائص
- ۱۵۳-----۲۳-حسن بن سفیان بالوزی
- ۱۵۷-----۲۴-أبو یعلی
- ۱۶۶-----۲۵-ابن جریر طبری
- ۱۸۸-----۲۶-خیثمه بن سلیمان
- ۱۹۰-----۲۷-ابن حبان
- ۲۰۰-----۲۸-سلیمان بن أحمد طبرانی
- ۲۰۱-----۲۹-روایت حاکم از عمران
- ۲۰۱-----۳۰-حاکم از ابن عباس
- ۲۰۴-----۳۱-ابن مردویه
- ۲۰۵-----۳۲-أبو نعیم اصفهانی
- ۲۰۸-----۳۳-أحمد ابین حسین بیهقی
- ۲۱۰-----۳۴-راغب اصفهانی
- ۲۱۶-----۳۵-خطیب بغدادی
- ۲۱۸-----۳۶-أبو سعید سجستانی
- ۲۲۱-----۳۷-ابن المغازلی
- ۲۲۲-----۳۸-شیرویه دیلمی
- ۲۳۰-----۳۹-نطنزی
- ۲۳۱-----۴۰-شهر دار دیلمی
- ۲۳۶-----۴۱-أخطب خوارزم

- ۴۲- ابن عساکر ۲۴۰
- ۴۳- صالحانی ۲۴۴
- ۴۴- مبارک محمد المعروف بابن الاثیر الجزری ۲۴۷
- ۴۵- أبو القاسم رافعی ۲۴۸
- ۴۶- علی بن محمد المعروف بابن الاثیر ۲۴۹
- ۴۷- ابن سبع أندلسی ۲۵۱
- ۴۸- ضیاء مقدسی ۲۵۴
- ۴۹- ابن طلحه قرشی النصیبی ۲۵۹
- ۵۰- محمد بن یوسف کنجی ۲۶۲
- ۵۱- محب الدین طبری ۲۶۶
- ۵۲- ابو المجامع حموینی ۲۷۰
- ۵۳- ذکر ذهبی روایت کردن جعفر بن سلیمان حدیث ۲۷۱
- ۵۴- محمد بن یوسف زرنندی ۲۷۱
- ۵۵- روایت زرنندی حدیث ولایت را در معارج الوصول ۲۷۳
- ۵۶- محمد بن مسعود کازرونی ۲۷۴
- ۵۷- علی همدانی ۲۷۶
- ۵۸- سید شهاب الدین احمد ۲۷۹
- ۵۹- ابن حجر عسقلانی ۲۸۲
- ۶۰- حسین میبذی ۲۸۵
- ۶۱- سیوطی ۲۸۷
- ۶۲- قسطلانی ۲۸۸
- ۶۳- حاجی عبد الوهاب ۲۹۶
- ۶۴- محمد بن یوسف شامی ۲۹۸
- ۶۵- ابن حجر مکی ۳۰۲
- ۶۶- علی منقی ۳۱۴
- ۶۷- عید روس ۳۱۵

- ۳۲۳ ----- ۶۸- میرزا مخدوم
- ۳۲۷ ----- ۶۹- و صابی
- ۳۳۱ ----- ۷۰- احمد الحافی
- ۳۳۲ ----- ۷۱- عطاء الله شیرازی
- ۳۳۴ ----- ۷۲- علی قاری
- ۳۳۸ ----- ۷۳- عبد الرؤف
- ۳۴۲ ----- ۷۴- سید محمود
- ۳۴۵ ----- ۷۵- احمد باکثیر
- ۳۴۷ ----- ۷۶- احمد باکثیر در وسیله المال
- ۳۵۰ ----- ۷۷- میرزا محمد بدخشی در مفتاح النجا
- ۳۵۰ ----- ۷۸- میرزا محمد بدخشی نقل روایت دیلمی
- ۳۵۰ ----- ۷۹- میرزا محمد بدخشی روایت عمران بن حصین
- ۳۵۱ ----- ۸۰- میرزا محمد بدخشی روایت خطیب رافعی
- ۳۵۱ ----- ۸۱- میرزا محمد بدخشی روایت عمرو بن میمون
- ۳۵۳ ----- ۸۲- میرزا محمد بدخشی در نزل الابرار روایت عمرو بن حصین
- ۳۵۴ ----- ۸۳- میرزا محمد بدخشی در نزل الابرار
- ۳۵۵ ----- ۸۴- میرزا محمد بدخشی در تحفه المحبین
- ۳۵۵ ----- ۸۵- میرزا محمد بدخشی در تحفه
- ۳۵۶ ----- ۸۶- محمد صدر عالم در معارج العلی
- ۳۵۶ ----- ۸۷- محمد صدر عالم روایت بریده
- ۳۵۸ ----- ۸۸- ولی الله والد مخاطب در قره العین
- ۳۵۹ ----- ۸۹- ولی الله والد مخاطب در ازاله الخفاء
- ۳۶۱ ----- ۹۰- محمد بن اسماعیل در روضه
- ۳۶۳ ----- ۹۱- محمد بن اسماعیل در روضه ندیه
- ۳۶۵ ----- ۹۲- محمد بن الصبّان
- ۳۶۸ ----- ۹۳- أحمد بن عبد القادر العجیلی در ذخیره المال

- ۹۴-أحمد بن عبد القادر العجيلی ۳۶۹
- ۹۵-مولوی محمد مبین ۳۷۰
- ۹۶-محمد سالم حفید شیخ عبد الحق ۳۷۵
- ۹۷-مولوی ولی اللہ لکهنوی ۳۷۶
- ۹۸-مولوی ولی اللہ لکهنوی در مرء المؤمنین ۳۷۸
- ۹۹-شیخ سلیمان بلخی ۳۸۰
- ۱۰۰-مولوی حسن زمان حیدرآبادی ۳۸۱
- جواب ابطال حدیث ولایت ۳۸۹
- اشاره ۳۸۹
- توثیق «اجلح» از افادات علمای قوم ۳۸۹
- جواب از قدح اجلح بسبب تشیع او ۴۱۲
- جواب ادعای تضعیف جمهور اجلح را ۴۳۳
- جواب دعوی عدم جواز احتجاج بحدیث اجلح ۴۵۸
- بیان فطاعت تعصبات متعنتین اهل سنت در باب حدیث ولایت ۴۷۸
- چهل وجه در اثبات حدیث ولایت ۵۰۱
- اشاره ۵۰۱
- ۱-استدلال بکلام شاه ولی اللہ درباره آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» در ازاله الخفاء ۵۰۱
- ۲-استدلال بکلام شاه ولی اللہ در ازاله درباره آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» ۵۰۳
- ۳-استدلال بکلام شاه ولی اللہ درباره آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» در ازاله ۵۰۳
- ۴-استدلال بکلام شاه ولی اللہ درباره آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» بیان ملازمه ۵۰۶
- ۵-استدلال بکلام أبو شکور در حدیث غدیر و آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» ۵۰۸
- ۶-استدلال بکلام مولوی محمد اسماعیل در حقیقت امامت ۵۱۱
- ۷-لفظ ولی در این حدیث مفید امامت و ریاست است ۵۱۲
- ۸-استدلال بکلام ابن تیمیه ۵۱۵
- ۹-استدلال بروایت منسوب بحسن مثنی ۵۱۸
- ۱۰-استدلال بکلام امام حسن علیه السلام ۵۲۱

- ۱۱- استدلال بکلام جناب امیر المؤمنین علیه السلام ۵۲۲
- ۱۲- استدلال بفرموده حضرت رسول صلی الله علیه و آله «ولی کل مؤمن بعدی» ۵۲۸
- ۱۳- استدلال بحديث «أنت امام کل مؤمن و مؤمنه» ۵۳۰
- ۱۴- استدلال به فرموده حضرت رسول صلی الله علیه و آله لفظ (ولیکم بعدی) ۵۳۲
- ۱۵- استدلال بسؤال حضرت رسول صلی الله علیه و آله ولایت مؤمنین بعد خود برای ۵۳۳
- ۱۶- استدلال بارشاد امام حسن علیه السلام ۵۴۱
- ۱۷- استدلال بافاده شیخ عزیز الدین نسفی ۵۴۳
- ۱۸- استدلال بتبادر از لفظ ولی معنای تصرف در امور ۵۴۴
- ۱۹- استدلال بمذهب شافعی و ابو بکر باقلانی و بسیاری از محققین ۵۴۵
- ۲۰- استدلال بتصریح ابن حجر مکی ۵۴۶
- ۲۱- استدلال بحديث «من كنت ولیه فعلى ولیه» ۵۴۷
- ۲۲- استدلال بحديث «ان الله ولیى و أنا ولی المؤمنین» بمعنای «متولى» ۵۵۰
- ۲۳- استدلال بفرموده حضرت رسول صلی الله علیه و آله در حق امیر المؤمنین علیه السلام ۵۵۱
- ۲۴- اثبات بریده افضلیت حضرت امیر بارشاد حضرت رسول ۵۶۶
- ۲۵- دانستن بریده افضلیت حضرت امیر بارشاد حضرت رسول ۵۷۵
- ۲۶- علم بریده افضلیت حضرت امیر بارشاد حضرت رسول ۵۷۹
- ۲۷- استدلال بخطبه نبویه بعد از نزول آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» که صریحست ۵۸۱
- ۲۸- استدلال بورود هذا «ولیکم من بعدی در حدیث غدیر» ۵۸۲
- ۲۹- استدلال جمال الدین بسپاسگزاری حضرت رسول رسالت خود و ولایت ۵۸۳
- ۳۰- استدلال جامع بیاض ابراهیمی بسپاسگزاری حضرت رسول رسالت خود و ولایت ۵۸۳
- ۳۱- استدلال بحديث «من كنت اولی به من نفسه فعلى ولیه» ۵۸۵
- ۳۲- استدلال بتصریح سبط ابن الجوزی در تذکره الخواص دلالت حدیث «من كنت ولیه اولی به من نفسه فعلى ولیه» ۵۸۷
- ۳۳- استدلال بتصریح ابن کثیر بر دلالت حدیث «من كنت ولیه اولی به من نفسه فعلى ولیه» ۵۸۷
- ۳۴- استدلال ترمذی بورود «على منی و انا منه» در حدیث ولایت که ۵۸۸
- ۳۵- استدلال ولی الله در ازاله الخفاء بورود «على منی و انا منه» در حدیث ولایت که ۵۸۸
- ۳۶- استدلال بعثت انبیاء بر ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام ۵۹۰

- ۳۷- استدلال بعرض حق تعالی بر سماوات و ارض وقت خلق آن نبوت ----- ۵۹۴
- ۳۸- استدلال بفرموده حضرت رسول صلی الله علیه و آله القرآن و الولاية اذا انتهت اليك ----- ۵۹۵
- ۳۹- در جواب شکایه بریده بکلمات حضرت رسول دلالت بر عصمت ----- ۵۹۸
- ۴۰- استدلال بسیاق حدیث ولایت و ارشاد فأحب عليا ان علي وليکم ----- ۶۰۱
- ۵ وجه در ابطال حمل حدیث ولایت بزمان بعد از عثمان ----- ۶۰۱
- اشاره ----- ۶۰۱
- وجه اول ----- ۶۰۱
- وجه دوم ----- ۶۰۳
- وجه سوم ----- ۶۰۳
- وجه چهارم ----- ۶۰۳
- وجه پنجم ----- ۶۰۴
- درباره مرکز ----- ۶۰۷

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور: عقبات الانوار فی امامه الائمه الاطهار جلد ۱۲ / تالیف: میر سید حامد حسین موسوی نیشابوری هندی؛
تحقیق و ترجمه: غلام رضا مولانا البروجردی

مشخصات نشر: قم: موسسه المعارف الاسلامیه، (۱۴۰۴) ق.

مشخصات ظاهری: ج ۲۳.

یادداشت: فارسی - عربی.

یادداشت: کتاب حاضر ردیه ای و شرحی است بر کتاب (التحفه الاثنی عشریه) اثر عبدالعزیز بن احمد دهلوی.

موضوع: دهلوی، عبدالعزیز بن احمد، ۱۱۵۹ - ۱۲۳۹ق. . التحفه الاثنی عشریه -- نقد و تفسیر موضوع

احادیث خاص (ثقلین) - امامت - احادیث

دهلوی، عبدالعزیز بن احمد، ۱۱۵۹ - ۱۲۳۹ق. التحفه الاثنی عشریه - نقد و تفسیر

شیعه - دفاعیه ها و ردیه ها

علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. - اثبات خلافت

موضوع: شیعه -- دفاعیه ها و ردیه ها

موضوع: امامت -- احادیث

فروست: موسسه المعارف الاسلامیه؛ ۱۷۶

وضعیت فهرست نویسی: در انتظار فهرستنویسی (اطلاعات ثبت)

شماره کتابشناسی ملی: ۱۲۸۶۸۱۹

ص: ۱

حدیث ولایت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمِيدِ الْحَكِيمِ الْعَلِيِّ الَّذِي جَعَلَ الْوَصِيَّ وَلِيَّ الْمُؤْمِنِينَ بَعْدَ النَّبِيِّ وَ أَنَا لَهُمَا وَ الْهَمَا كُلِّ مَقَامٍ سَنِي فَحَبَّهِمْ عَنَوَانِ طَيْبِ الزَّكِيِّ وَ بَغْضِهِمْ عَلَامَهُ خَبِيثِ الدَّعِيِّ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ النَّبِيِّ الصَّيْفِيِّ وَ آلِهِ الْكِرَامِ الْمَخْصُوصِينَ بِالْفَضْلِ الْوَصِيِّ وَ بَعْدَ فَيَقُولُ الْعَبْدُ الضَّعِيفُ الدَّنِي حَامِدُ حَسِينِ بْنِ الْعَلَامَةِ السَّيِّدِ مُحَمَّدِ قَلِي الْمَوْسَوِي بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الزُّوْعِ بِالْوَجْهِ الْمَشْرِقِ الْبَهِيِّ أَنْ هَذَا هُوَ الْمَجْلَدُ الثَّلَاثُ مِنَ الْمَنْهَجِ الثَّانِي مِنْ كِتَابِ عِبَقَاتِ الْأَنْوَارِ فِي إِمَامَةِ الْأَتْئَمَّةِ الْأَطْهَارِ وَ هَذَا الْمَجْلَدُ مَوْضُوعٌ لَذِكْرِ الْحَدِيثِ الثَّلَاثُ مِنَ الْأَحَادِيثِ الَّتِي ذَكَرَهَا صَاحِبُ التَّحْفَةِ فِي بَابِ الْإِمَامَةِ وَ حَصَرَ فِيهَا اسْتِدْلَالَ أَهْلِ الْحَقِّ وَ الْكِرَامَةِ جَسَارَهُ وَ قَلَّهُ أَكْثَرَاتٍ بِالسَّلَامَةِ وَ اللَّهُ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ وَ الصِّيَانَةِ وَ بِهِ الْاسْتِعَانَةَ وَ إِلَيْهِ الضَّرَاعَةُ وَ الْاسْتِكَانَةُ

بیان شناعت انکار فضائل جناب امیر مؤمنان علیه السلام

قال الفاضل المحدث التحرير حديث سوم

روایت بریده مرفوعاً آنه قال انّ علیاً منّی و انا من علی و هو ولی کل مؤمن من بعدی و این حدیث باطل است زیرا که در اسناد او اجلح واقع شده و او شیعیست متهم در روایت خود و جمهور او را تضعیف کرده اند پس بحدیث او احتجاج نتوان کرد و نیز ولی از الفاظ مشترکه است چه ضرورست که اولی بتصرف مراد باشد و نیز غیر مقیدست بوقت و مذهب اهل سنت همینست که در وقتی از اوقات حضرت امیر امام مفترض الطاعه بود بعد از جناب پیغمبر صلی الله علیه و سلم اقول مستعینا بلطف الملهم الخیر مخاطب جلیل و حبر نبیل در اعمال

تخدیع و تلمیع و تسویل دقیقه فرو نگذاشته اساسی که بجواب حدیث غدیر و حدیث منزلت انداخته این ست که چون بزعم خود دلالت این هر دو حدیث شریف بر مقصود اهل حق ضعیف پنداشته و هم حسابی از تشنیع و طعن آحاد ناس و عوام فضلا عن الخواص و الاعلام برداشته از افتفای آثار اسلاف منکرین تعصب شعار حبا ساخته خود را از رد و ابطال آن باز داشته مگر از ذکر تعدد طرق و صحت حدیث غدیر فضلا عن تواتره و همچنین از ذکر تواتر حدیث منزلت عطف عنان نموده قدم در وادی محض توجیه غیر وجیه و تاویل علیل مصداق سراب بقیعه یحسبه الظمان ماء حتی إذا جاءه لم یجده شیئا گذاشته و چون دلالت این حدیث شریف بسبب لفظ بعدی قوی تر یافته بجواب آن حلم و وقار و تثبت و اعتبار و ضبط نفس عالی تبار و خوف مؤاخذه صغار و کبار از دست داده قلاده اتباع و تقلید بعض متعصبین عنید در گردن انداخته زمزمه ابطال و رد آن درین مقام و بر مکاید نواخته باظهار کمال جسارت جنان و سلاطت لسان و بشاعت بیان پرداخته و همچنین چون دلالت حدیث طبر و

انا مدینه العلم و علی بابها که از فضائل مشهوره شائعه و مناقب مستفیضه ذائعه است قوی تر دیده استحیا از رد و تکذیب آن نکرده با آنکه والد او حسب افاده او مثبت این هر دو حدیثست کما سیظهر فیما بعد و نیز چون دلالت حدیث تشبیه و حدیث نور که هر دو نهایت معروف و مشهور و در کتب بسیاری از ائمه سنیّه مذکور بلکه ثبوت او لئن از کلام والد او در قره العینین کالتور علی قتل الطور ظاهر و واضح یافته لب بابطال آن هم گشوده زنگ اشتباه از آینه انصاف و تدبر خود زدوده و در منهج اول بیان کردیم که مخاطب نحیر فطین جابجا در رد و ابطال فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام کوشیده در اظهار کمال صفا و ولا و ابراز غایت عقل و ذکای ملازمان خود خروشیده بادی بدا بقدح و جرح روایت نزول آیه إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الْآیة در حق جناب امیر المؤمنین علیه السلام که در بسیاری از کتب معتمده و اسفار معتبره ماثور و منقول و نزد اکابر محدثین و اعظام مفسرین خاصه و عامه مسلم و مقبول زبان آلوده بادعای تفرد ثعلبی بروایت آن قصب سبق در ترویج مسیلمه و سجاح ربوده و روایات ثعلبی را که کمال عظمت و جلالت او از افاده والدش در ازاله الحفا و دیگر اسلاف و اخلاف سنیّه ظاهرست نهایت تهجین و توهین نموده یعنی بمزید جسارت و نهایت دیانت و امانت ادعای این معنی که محدثین اهل سنت قاطبه ثعلبی و روایات او را بجوی نمی شمارند و او را حاطب لیل خطاب داده اند که در رطب و یابس تفرقه نمی کند آغاز ساخته و بجواب دیگر آیات نیز بایجاد مجازفات شنیعه و انکارات فظیعه پرداخته اخلاف خلاف اساطین ناقدین ممیزین صدق از اباطیل اهل ارجاف دوشیده و بکشاکش تشاکس و شماس از تحقیقات حاویان فضل بیقیاس رمیده و معازه و مصاع و مشاقه و نزاع با ارباب نقد و کثرت اطلاع و اصحاب سیر و طول باع مبتلا گردیده و در بوادی تحکم و تعسف و فیافی تهجس و تصلف و مهامه تهجم و تکلف بتخلف از تحقیق و تعرف و انحیاز از تفرس تظرف خرامیده افسانه های بیرنگ و ترانه های

بی آهنگ و مباحثات بعیده از دانش و فرهنگ و مکابرات و مجادلات شیوخ و شنک آغاز نهاده داد اظهار کمال متانت و رزانت رای صائب و ثقب نظر و سجات خلق و رجاحت عقل و تبخر در فنون فضل و حیازت انواع مجدد ارتقاء مدارج اصابت و احراز خصل در مضمار براعت و اقتناء ذخائر حقائق صناعت و اجتناء یوانع اشمار و زواهر ازهار اختبار و اعتبار از فوائد ائمه با جلالت و احتواء اصول متحتمه تصنیف و جمع آداب لازمه تالیف و رعایت اقصای تهذیب و تثقیف و استسعاد بادراک دقائق مقام منیف توثیق و تضعیف و تعدیل و تزییف و اجتنوا از اقتحام مهوای تعصب سخیف داده و این صنیع بدیع مخاطب رفیع مانا و مماثل و مشابه و مشاکلست با صنیع فطیع اهل کتاب که ایشان را نصوص نبوت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم را که صریح در نبوت آن حضرت یافتند از کتب مقدسه برانداختند و جوامع هم خاسره خود را بانکار و قدح و تکذیب و ابطال آن مصروف ساختند و حظ وافر از کتمان حق و جحد ثابت و ردّ واقع برداشتند و حسابی از تفضیح اولی الالباب و عقارب روز حساب و مؤاخذه رب الارباب برنداشتند و نصوص نبوت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم را که بزعم خود ضعیف الدلاله بر مطلوب پنداشتند رد و ابطال نکردند و بتسلیم آن پرداختند لیکن ابواب تاویلات رکیکه و توجیهات سخیفه آن گشادند و داد مکابره و مجادله و مجازفه و مباهه دادند و چون جناب امیر المؤمنین علیه السلام نفس جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلمست و خلق جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم و خلق آن حضرت از نور واحدست پس آن حضرت را با جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم در اکثر احوال مشابهاست تمام حاصلست لهذا نصوص امامت آن حضرت هم مشاکل گردید با نصوص جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم و صنیع منکرین امامت جناب امیر المؤمنین علیه السلام هم مشابه و مماثل شد با صنیع منکرین نبوت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم الحاصل برادتی حماس کتب و اسفار جهابذه کبار مخفی نیست که ابطال این حدیث شریف از جلالت فضل و غزارت نبل و سلامت اصل و احتراز هزل و ایثار جزل و اختیار فصل و رفعت مرتبت و سمو منزلت و شرف مقام و افتخار بحصول ملکه معتد بها در فهم معانی احادیث اخبار جناب سرور انام علیه و آله الکرام آلف التحیه و السلام و مرجعیت انام و تصدر و تبخر و تمهر در فنون اسلام و تصدی و تحدی برای مباحثه و مناظره اعلام و تثبت و تحری در مقابله و مطارحه خصام و امانت و ورع و دیانت و خداترسی و حق پرستی و صدق کیشی و عاقبت اندیشی و راست بازی و تحرز از سقیفه سازی و اتصاف بغایت صفا و ولا- و عقل و دها و استنکاف از جرائم و تحرّج از ذمائم که اولیای شاهصاحب برای ملازمان شان می سازند نهایت بعید و بغایت غیر سدید و برای تبیین مزید سماجت و فظاعت و ایضاح غایت قبح و شناعت ابطال فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام تقریر متین و تحبیر رزین و تحریر رصین ابو جعفر اسکافی عمده المتبحرین که بجواب جاحظ جاحد رئیس المتعنتین افاده کرده و از ان غرابت حال پر اختلال مخاطب با کمال که سر در بیابان

ابطال فضائل وصى رسول ذو الجلال و ردّ قدح مناقب آل حبيب رب متعال صلى الله عليه و آله ما اتصل النهر بالليال نهاده
بابلغ وجوه و احسن طرق منكشف و وجوه منكرين و جاحدين و مبطلين و معاندين بملاحظه آن منكشف مى گردد و ذكر مى
كنم پس بايد دانست كه جاحظ در كتاب عثمانيه گفته قالت العثمانيه افضل الامه و اولها بالامامه ابو بكر بن أبى قحافه لاسلامه
على الوجه الذى لم يسلم عليه احد فى عصره و ذلك أنّ الناس اختلفوا فى أول الناس اسلاما فقال قوم ابو بكر و قال قوم زيد بن
حارثه و قال قوم خباب بن الارتّ و إذا تفقدنا اخبارهم و عدّنا رجالهم و نظرنا فى صحه اسانيدهم كان الخبر فى تقدّم اسلام
أبى بكر اعتم و رجاله اكثر و اسانيد اصحّ و هو بذاك اشهر و اللفظ فيه اظهر مع الاشعار الصحيحه و الاخبار المستفيضه فى حياه
رسول الله صلى الله عليه و سلم و بعد وفاته و ليس بين الاشعار و الاخبار فرق إذا امتنع فى مجيئها و اصل مخرجها التساعد و
الاتفاق و التواطؤ و لكن ندع هذا المذهب جانبا و نضرب عنه صفحا اقتدارا على الحجّه و وثوقا بالفلج و القوّه و تقتصر على
ادنى نازل أبى بكر و ننزل على حكم الخصم فنقول انا وجدنا من يزعم انه اسلم قبل زيد و خباب و وجدنا من يزعم انهما اسلما
قبله و اوسط الامور اعدلها و اقربها من محبّه الجميع و رضا المخالف ان نجعل اسلامهم كان معا إذ الاخبار متكافئه و الاثار
متساويه على ما تزعمون و ليست احدى القضيتين اولى فى صحه العقل من الاخرى و يستدل على امامه أبى بكر بما ورد فيه من
الحديث و بما ابانه به الرسول صلى الله عليه و سلم من غيره الى ان قال قالت العثمانيه فان قال قائل فما بالكم لم تذكروا على بن
أبى طالب فى هذه الطبقة و قد تعلمون كثره مقدميه و الروايه فيه قلنا قد علمنا بالروايه الصحيحه و الشهاده القائمه انه اسلم و هو
حدث غرير و طفل صغير فلم نكذب الناقلين و لم نستطع ان نلحق اسلامه باسلام البالغين لأنّ المقلل زعم انه اسلم و هو ابن
خمس سنين و المكثّر زعم انه اسلم و هو ابن تسع سنين فالقياس ان يؤخذ بالاوسط بين الروائتين و بالامر بين الامرين و أنّما
يعرف حقّ ذلك من باطله بان يحصى سنياه التى ولى فيه الخلافه و سنى عمر و سنى عثمان و سنى أبى بكر و مقام النبى ص
بالمدينه و مقامه بمكه عند اظهار الدعوه فاذا فعلنا ذلك و صح انه اسلم و هو ابن سبع سنين فالتاريخ المجمع عليه انه قتل فى
شهر رمضان سنه اربعين و ابو جعفر محمد بن عبد الله اسكافى بجواب آن در نقض عثمانيه گفته لولا ما غلب على الناس من
الجهل و حبّ التقليد لم نحتج الى نقض ما احتجت به العثمانيه فقد علم الناس كافّه انّ الدوله و السلطان لارباب

مقاتلتهم و عرف كل احد اقدار شيوخهم و علمائهم و امرائهم و ظهور كلمتهم و قهر سلطانهم و ارتفاع تقيته عنهم و الكرامه و الجائزه لمن روى الاخبار و الاحاديث فى فضل أبى بكر و ما كان من تأكيد بنى أميه لذلك و ما ولدته المحدثون من الاحاديث طلبا لما فى ايديهم فكانوا لا يالون جهدا فى طول ما سلکوا ان يخلعوا ذكر على ع و ولده و يطفئوا نورهم و يكتموا فضائلهم و مناقبهم و سوابقهم و يحملوا الناس على شتمهم و سبهم و لعنهم على المنابر فلم يزل السيف يقطر من دمائهم مع قلّه عددهم و كثره عدوهم فكانوا بين قتيل و اسير و شهيد و هارب و مستخف ذليل و خائف مترقب حتى انّ الفقيه و المحدث و القاصّ و المتكلم ليتقدم إليه و يتوعّد بغايه الايعاد و اشد العقوبه ان لا يذكروا شيئا من فضائلهم و لا يرخصوا لاحد ان يطيف بهم حتى بلغ من تقيته المحدث أنّه إذا ذكر حديثا عن على ع كنى عن ذكره فقال قال رجل من قريش و فعل لرجل من قريش و لا يذكر عليا و لا- يتفوّه باسمه ثم رأينا جميع المختلفين قد حاولوا نقض فضائله و وجّهوا الحيل و التاويلات نحوها من خارجى مارق و ناصب حنق و نابت مستبهم و ناشئ معاند و منافق مكذب و عثمانى حسود يعترض فيها و يطعن و معتزلى قد نفذ فى الكلام و ابصر علم الاختلاف و عرف الشبهه و مواضع الطعن و ضروب التاويل قد التمس الحيل فى ابطال مناقبه و تاوّل مشهور فضائله فمرّه يتاوّلها بما لا يحتمل و مرّه يقصد أن يضع من قدرها بقياس منتقض و لا تزداد مع ذلك الا قوه و رفعه و وضوحا و استناره و قد علمت أنّ معاويه و يزيد و من كان بعدهما من بنى مروان ايام ملكهم و ذلك نحو ثمانين سنه لم يدعوا جهدا فى حمل الناس على شتمه و لعنه و اخفاء فضائله و ستر مناقبه و سوابقه و نیز ابو جعفر اسكافى بجواب جاف كفته و قد تعلمون ان بعض الملوك ربّما احدثوا قولا او دينا لهوى فيحملون الناس على ذلك حتى لا يعرفون غيره كنحو ما اخذ الناس الحجاج بن يوسف بقراءه عثمان و ترك قراءه ابن مسعود و ابى بن كعب و توعّد على ذلك بدون ما صنع هو و جبابره بنى أميه و طغاه بنى مروان بولد على و شيعته و انما كان سلطانه نحو عشرين سنه فما مات الحجاج حتى اجتمع اهل العراق على قراءه عثمان و نشا ابناؤهم و لا- يعرفون غيرها لامساک الالباء عنها و كفّ المعلمين عن تعليمها حتى لو قرئت عليهم قراءه عبد الله و ابى ما عرفوها و لظنوا بتأليفها الاستكراه و الاستهجان لالف العاده و طول الجهاله لأنه إذا استولت على الرعيه الغلبه و طالت عليهم ايام التسلط و شاعت فيهم المخافه و شملتهم تقيته اتفقوا على التخاذل و التناكب فلا تزال الايام تاخذ من بصائرهم و تنقص من ضمائرهم و تنقص من مراتبهم حتى تصير البدعه

الَّتِي احدثوها غامرہ للسنّہ التي كانوا يعرفونها و لقد كان الحجاج و من ولاءه كعبد الملك و الوليد و من كان قبلهما و بعدهما من فراعنه بنى أميّه على اخفاء محاسن عليّ و فضائله و فضائل ولده و شيعته و اسقاط اقدارهم احرص منهم عليّ اسقاط قراءه عبد الله و ابني لادن تلك القراءات لا- تكون سببا الزوال ملكهم و فساد امرهم و انكشاف حالهم و في اشتهار فضل عليّ عليه السلام و ولده و اظهار محاسنهم بوادهم و تسليط حكم الكتاب المنبوذ عليهم فحرصوا و اجتهدوا في اخفاء فضائله و حملوا الناس على كتمانها و سرّها و أبي الله ان يزيد امره و امر ولده الا استناره و اشراقا و حبّهم الا شغفا و شده و ذكرهم الا انتشارا و كثره و حبّتهم الا- وضوحا و قوّه و فضلهم الا ظهورا و شانهم الا علوا و اقدارهم الا اعظاما حتى اصبحوا باهانتهم اياهم اعزاء و بامانتهم ذكرهم احياء و ما اردوا به و بهم من الشرّ تحوّل خيرا فانتهى إلينا من ذكر فضائله و خصائصه و مزياه و سوابقه ما لم يتقدمه السّابقون و لا- ساواه فيه القاصدون و لا- يلحقه الطّالبون و لو لا- أنّها كانت كالقبلة المنصوبه في الشهره و كالسّنين المحفوظه في الكثره لم يصل إلينا منها في دهرنا حرف واحد و كان الامر كما وصفناه و محتجب نماند كه ابو جعفر اسكافي از مشاهير متكلمين و نحارير محققين و اعظام مشهورين و اكابر معروفين معتزله است ابو سعد عبد الكريم سمعاني در كتاب انساب گفته ابو جعفر محمّد بن عبد الله الاسكافي احد المتكلمين من معتزله البغداديين له تصانيف معروفه و كان الحسين بن عليّ الكرابيسي يتكلم معه و يناظره و بلغني أنّه مات في سنه اربعين و مائتين ازين عبارت ظاهرست كه ابو جعفر اسكافي يكي از متكلمين معتزله بغداديين ست و برای او تصانيف معروفه است و حسين بن عليّ كرابيسي تكلم می كرد با او و مناظره با او می نمود و ياقوت حموی در معجم البلدان كه نسخه عتيقه آن پيش اين كثير العصيان حاضرست گفته محمّد بن عبد الله ابو جعفر الاسكافي عداده في اهل بغداد احد المتكلمين من المعتزله له تصانيف و كان يناظر الحسين بن عليّ الكرابيسي و يتكلم معه مات في سنه اربع و مائتين و قاضى القضاة عبد الجبار معتزلى صاحب مغنى كه علمای سنيّه ما بعد او طريق مناظره ازو آموخته اند و اين چراغ مكالمه بروغن او افروخته ابو جعفر اسكافي را بمزيد تبجيل و تعظيم و نهايت اجلال و تفخيم ياد کرده ابن أبي الحديد در شرح نهج البلاغه گفته و اما ابو جعفر الاسكافي فهو شيخنا محمّد بن عبد الله الاسكافي عدّه القاضى القضاة في الطبقة السابعة من طبقات المعتزله مع عباد بن سليمان الصّيمرى و مع زرقان و مع عيسى بن الهيثم الصّوفى و جعل اوّل الطبقة ثمامه بن اشرس ابا معن ثم ابا عثمان الجاحظ ثم ابا موسى بن صبيح المرداد ثم ابا عمران يونس بن عمران ثم محمّد بن شبيب ثم محمّد بن اسماعيل العسكرى ثم عبد الكريم بن روح العسكرى

ثمّ ابا يعقوب يوسف بن عبد الله الشّحام ثم ابا الحسين الصّالح ثم صالح قبه ثم الجعفر بن جعفر بن جرير و جعفر بن ميسر ثم ابا عمران النقاش ثم ابا سعيد احمد بن سعيد الاسدى ثم عباد بن سليمان ثم ابا جعفر الاسكافى هذا و قال كان ابو جعفر فاضلا عالما و صنّف سبعين كتابا فى علم الكلام و هو الذى نقض كتاب العثمانيه على أبى عثمان الجاحظ فى حياته و دخل الجاحظ الورّاقين ببغداد فقال من هذا الغلام السوادى الذى بلغنى أنّه تعرض لنقض كتابى و ابو جعفر جالس فاختمنى منه حتى لم يره و كان ابو جعفر يقول بالتفضيل على قاعده معتزله بغداد و يبائع فى ذلك و كان علوى الراى محققا منصفًا قليل العصبية ازين عبارت ظاهرست كه قاضى القضاء عبد الجبار ابو جعفر اسكافى را در كتاب طبقات معتزله در طبقه سابعه ذكر كرده و نهايت مدح و ستايش او نموده يعنى تصريح فرموده بآنكه او فاضل عالم بود و تصنيف كرده هفتاد مجلد در علم كلام و نقض كرده كتاب عثمانيه را بر ابو عثمان جاحظ و نيز تصريح كرده به آنكه او محقق منصف بود و صاحب كشكول فيما جرى على آل الرسول نيز تقريرى مبهر عقول و تنبيهى مقبول محققين فحول در باب انهماك و ايضاع و ايغال جابره و فراعنه ارباب ضلال و شغف دوله و جد و جهد اصحاب تدليس و ازلال در اخفا و اخمال و كتمان و ابطال فضائل وصى رسول ربّ متعال صلّى الله عليه و آله الاقيال ما دامت الاسحار و الاصل و هبّ القبول و جرى الشمال كه بمنزله تفصيل اجمال جميل اسكافى باكمالست وارد فرموده نقل آن هم در اين جا مناسبست و هو هذا ثم لا- يغيب عن نظرك انّ الحاكم إذا لم يقتد بالنبيّ فى حرّكاته و سكناته التزم اضدادها فيحتاج السلطان الى المعاون و المعاضد و المشير و المساعد له على مقاصده و اغراضه و مطالبه و شهواته فى ارتكاب المحرّمات و شرب المسكرات و سماع الغناء و الولوع بالمردان و التهتكّ مع النسوان و اجتذاب الاموال من غير حلّها و عسف الرعيّه و ذلّها فيضطرّ الملك و السيّطان الى شيطان يستره و فقيه ينصره و قاض يدلس له و متشدّد يكذب لدولته و رئيس يسكّن الامور و طامع يشهد بالزور و مشايخ تتباكى و شبّان تتذاكى و وجيه يهون الاحوال و يثيره على حبّ المال و زاهد يلين الصّعب و فاسق ينادم على الشراب و عيون تنظر و السنه تفجر حتى ينام الخليفه امير المؤمنين سكران و يجد على فسوقه اعوانا و لا تقوم هذه الملكه الا يدحض اضدادها و لا تتم دعوه قوم الا بهلاك اعدائها و عنادها نظر و اعتبار هل يجب إذا كان هذه الدعوه لعلّى بن أبى طالب و ملكها معاويه بن أبى سفيان و وزيراه عليها عمرو بن العاص و المغيره بن شعبه و قد خصمه علىّ بن أبى طالب عليه السّلام عليها مده

الى ان قتله معاويه ان يرفع قدر الحسن و الحسين عليهما السّلام و قد محمّد بن الحنفية و قدر بنى هاشم و آل أبى طالب و ان يكرم عبد الله بن العباس و يراعى حال اصحاب عليّ احيائهم و الاموات منهم هذا بعيد من القياس و السّياسه الدّنياويّه بل يجب على معاويه ان يفعل ما فعل من التدبير فى قتل عليّ عليه السّلام و اولاده و تشتيت شملهم و سبّ عليّ على المنابر و تهوين امره و نسخ شرفه من صدور العوام و بث ذلك فى العباد و البلاد و تهديد من صبا إليهم و التنكيل بمن اثنى عليهم هكذا مده دولته ثم اودع فى قلوب بنى أمية بغض على عليه السلام و بغض رجاله و آله حتى ادى الحال الى قتل الحسن بالسّم و الحسين بالسيف الذى نهب فيه حرمه و طيف برأسه فى العباد و البلاد و هل تمّ ذلك الاّ برجال الباء عقلاء علماء فقهاء و مشايخ فقراء و اعيان اغنياء فيستعان بهم على تدبير العوام و القاء الهوام و تخويف النفوس و زجر المتكلمين عن الخوض فى الناموس فلم يزل السبّ و اللعن و الطرد و العزل فى عليّ و اولاده و رجاله الف شهر نشأ فيها رجال و مات فيها رجال و ابيضت لهم و اسودت لحي و ولدت صبيان و اولاد و استوسقت بلاد و عباد و ساد بمرضى بنى أمية من ساد و انخذل اولاد على عليه السلام و رجاله و اتباعه و من يقتفى اثرهم فى المدن و الاقاليم لا- ناصر لهم و لا- معوان و لا- مساعد و لا اخوان و بذلت على ذلك اموال و نشأ عليه رجال و قيلت فيه اقوال و ركبت فيه احوال و آل الامر فى الآل الى ما آل و جملة الباعه و الفلاحون غافلون عن مقاصد الملوك و السّلاطين و كبار الشياطين و انستر من ذلك خفايا و اشتهرت قضايا و جرى من طباع اهل المدن و عوامهم ما اراده الملك و تربى الناس على اغراضه و اثمرت المحبّه لما عند الملك و بغض آل محمّد و رجالهم و تحدّثت السوقه بذلك فى الاسواق و جال بين الناس اشتقاق و صار اتباع الملك و مستظهرين بالكلام و الجدل و الخصام و من يكره الملك تحت النسب و القتل و الطرد و الجلد و انساق المنافع الى معاضد الملك بيده و لسانه و احتكمت دوله بنى أمية و مقاصدها و ذلّ بالقهر و الجور معاندها و ستر المتقى عقيدته و كتم العاقل عبادته و استمرت الامور بين الجمهور و اشتدت الايام و العصور و سارت الكتب المصنّفه بذلك فى البلاء و التبس ما فيها من المقاصد على اكثر العباد و الناس عبيد الدنيا و فى طباعهم حبّ العاجله و عند الملك السّيف و القلم و الدينار و الدرهم و آل محمّد و اتباعهم تحت الخوف و بعضهم تحت السيف و لا يكاد يخفى عن معرفتك سرعه اجابه العوام الى اغراض

الحكام خوفا و طمعا يتقلبون تحت ارادته كيف شاء و انى شاء و متى شاء و مع ذلك الصّلموات قائمه و الاذان مرتفع و الصّوم معتبر و المواقيت و الحج مستطاع و الزكاه ماتيه و الجهاد قائم و الناس على مراتبهم و الاسواق منعقد و السبل مطرقه و الملاهي بين العوام مبسوطه و ليس فى البلاء و الشقاء و الخوف و الخفاء غير و اولاد امير المؤمنين على بن أبى طالب عليه السّلام و اشياعه و اتباعه و لما استوق الامر لبنى مروان بسبب قتل عثمان مقت على بن أبى طالب عليه السلام و رجاله فى قلوب النّاس و ثبت بينهم هذا الالتباس و نفخ الشيطان و قال باللسان هلك الملك و هان و نشأ فى الشريعة اصول و نما لها فروع و بسقت لها افنان فاثمرت بها ثم لم يغرسها الحقّ و لا سقاها الرّسول و لا جناها العقل و لا اكل ثمرها الاولياء و لا طعمها الفقراء فظهر بذلك مذاهب و اختلفت فيه مسائل و نسخت اخبار و طويت آثار و استقر العالم على الخلاف و الاختلاف و عدم الائتلاف و الجبله الحيوانيه بحسب مرباها و منشأها كما

اخبر الصادق الامين يولد المولود على الفطره و انما ابواه يهودانه و ينصرانه و يمجسانه فينجسانه ثم تلاشت دوله بنى أميه و نشأت دوله بنى العباس فوجدوا بنى أميه قد وطئوا لهم المملكه لامر لا يحتاجون فيه الى مصانعه آل على عليه السّلام و مداراتهم لعلمهم ان المملكه بالاصاله لهم فاقروا الوظائف التى قررها بنو أميه فى اخماد نار الطالبين على حالها و ساسوا الناس بها و تناولوها هتية مريه و امدوا العالم المعاون على اغراضهم بالاموال و استخدموا على ذلك الرجال و وهبوا على ذلك مقامات و مراتب و ولايات و هبات و صدقات فلمّا احس الطالبيون بولايه بنى عباس و اخذت حقوقهم بغير حق هاجروا الى الاطراف و الاوساط خوفا من القتل و السّياط و خاطبوهم فى القيام عن هذا البساط فندب لهم العباسيون الرّجال و اعدوا لهم القتال و تولّهم المنصور حتى قتل منهم الالوف و شرد منهم الالوف و من وقف على مقاتل الطالبين عرف ما جرى من بنى العباس على آل على عليه السّلام حتى حطموا شجرتهم و فرقوا كلمتهم و افنوا اموالهم و ابادوا رجالهم و اضطرّ بنو العباس الى اقامه دعوتهم و نشر كلمتهم و مراعاة مملكتهم و حراستها من آل على عليه السّلام نسقا على عناد بنى أميه فما استقرت دولتهم و لا هيبه صولتهم حتى فهموا ان شجره الطالبين متفرقه و الاغصان ذابله و الافنان ناقصه الرّى مخضوده السّوك يابسه الشرب فعندها استقروا و سكنوا و لم يامنوا حتى علموا ان جميع الرعايا فى البلاد و الآفاق المشرقيه و المغربيه اعداء لآل محمّد صلى الله عليه و آله يفضلون اصحابه عليهم و لا يانسون

بذكرهم انهمكث الخلفاء و الملوك من العرب و العجم فى استعمالهم الكذب و ارتكاب المنكرات التى لا تجب لمثلهم على سبيل النبوه المحمديه و الخلافه العلويه التى فرضها الله تعالى و سنّها محمد صلى الله عليه و آله و امر بها و نصّ عليها فاضطروا الى وضع المدارس مشغله للعوام التى الفت بالقلوب و الاوهام السمطات الدسمه و الملابس الفاخره و الانعام و سموا كل رئيس من الرعاه اماما ليصحّ لهم الخلافه المملوكه بينهم و يصير الخليفه الغاصب لكل امام منهم اماما و هم يعلمون انهم يرتكبون الآثام و ياكلون الحرام و اصلح الساكنين بالمدرسه داعى الخليفه الغاصب قائما بعرضه ماثويا لمعاديه مرتقبا على من يطعن فيه مكفرا لمن لا- يواليه ياخذ على ذلك الجوائز السنيه و المساكن العليه و المراكب البهيّه و المطاعم الشهيه و الملابس الفاخره و المقامات الباهره و التنعم و التلذذ فى المنام و التقلب فى مستراح الحمام و اعلا مكانه فى المدرسه ان يناقض و يعارض و يدعى قيام الحججه على الروافض و تتابع الناس على ذلك طبقا بعد طبق و جيلا بعد جيل و اندرجوا عليه خلفا اثر سلف و نشا مذهب الجبر بين العوام و اندرج فيه الخاص و العام و استتر عمال الشياطين و مكراء الفراعنه من السلاطين و العامى بعقده على هذه المذاهب اسرع من انعقاده على معرفه الله و هو مذهب يغوث و يعوق و نسر و اشتغل علماء الجمهور بالخلاف و الشقاق و القوا من تابعهم من الباعه و الفلاحين فى يمين الطلاق و غشيت المدارس و احدث التفاضل و التنافس و انتظم العالم على صورته من قال غيرها و ان كان صادقا التبس بسواها احتقر و علامه على مكان و وحيد جليل الشأن و فريد اوان سحبان زمان و حسان دوران ابو بكر خوارزمى افاض الله عليه شآبيب الرحمه و الغفران در مقام تسليه اهل ايقان و تسكين احزان و اشجان ارباب يقين و عرفان وقت سريان و جريان و طريقان ظلم و عدوان و عسف و طغيان سلطان برين جماعت و الا شان تقريرى بس رفيع البنيان و تمهيدى نهايت منيع الاركان متضمّن ذكر جور و حيف و حقد و ضغن و شان خلفا و سلاطين منحرفين از منهج صواب و ايمان بر اهلييت كرام عليهم آلاف سلام الملك المنان و اتباع و اشياع ايشان بيان کرده بنحوى كه بعض اجمالات تقرير كشكول در ان مفصلست ايراد آن هم در اين جا مناسب مى نمايد پس بايد دانست كه در مكاتيب أبى بكر خوارزمى مذکورست و كتب الى جماعه الشيعة بنيسابور لما قصدهم محمد بن ابراهيم واليها سمعت ارشدكم الله سعيتكم و جمع على التقوى امركم ما تكلم به السلطان الذى لا يتحمل الا على العدل و لا يميل الا على جانب الفضل و لا يبالي بان يمزق

دينه إذا رفا دنياه و لا- يفكر في ان لا- يقدم رضا الله إذا وجد رضاه و انتم و نحن اصلحنا الله و اياكم عصابه لم يرض الله لنا الدنيا فذخرنا للدار الاخرى و رغب بنا عن ثواب العاجل فاعد لنا ثواب الاجل و قسمنا قسمين قسما مات شهيدا و قسما عاش شريدا فالحي يحسد الميت على ما صار إليه و لا يرغب بنفسه عما جرى عليه

قال امير المؤمنين و يعسوب الدين عليه السلام المحن الى شيعتنا اسرع الى الحدود و هذه مقاله اسست على المحن و ولد اهلها في طالع الهزاهز و الفتن فحياه اهلها نغص و قلوبهم حشوها غصص و الايام عليهم متحامله و الدنيا عنهم مائله فاذا كنا شيعة ائمتنا في الفرائض و السنن و متبعي آثارهم في ترك كل قبيح و فعل حسن فينبغي ان نتبع آثارهم في المحن غصبت سيدتنا فاطمه صلوات الله عليها و على الها ميراث ابيها صلوات الله عليه و على آله يوم السقيفه و آخر امير المؤمنين عن الخلفه و سم الحسن عليه السلام سرًا و قتل اخوه عليه السلام جهرا و صلب زيد بن علي بالكناسه و قطع راس زيد بن علي في المعركه و قتل ابنه محمّد و ابراهيم على يد عيسى بن موسى العبّاسي و مات موسى بن جعفر في حبس هارون و سم على بن موسى بيد المامون و هزم ادريس بفتح حتى وقع الى الاندلس فريد او مات عيسى بن زيد طريدا شريدا و قتل يحيى بن عبد الله بعد الامان و الايمان و بعد تاكيد العهود و الضمان هذا غير ما فعل يعقوب بن الليث بعلويه طبرستان و غير قتل محمّد بن زيد و الحسن بن القاسم الداعي على ايدى آل ساسان و غير ما صنعه ابو السّياح في علويه المدينه حملهم بلا غطاء و لا وطاء من الحجاز الى سامراء و هذا بعد قتل قتيبه بن مسلم الباهلي لابن عمر بن عليّ حين اخذه بابويه و قد ستر نفسه و وارى شخصه يصانع حياته و يدافع وفاته و لا- كما فعله الحسين بن اسماعيل المصعبى بيحيى بن عمر الزيدى خاصّه و ما فعله مزاحم بن خاقان بعلويه الكوفه كافّه و يحسبكم انه ليست في بيضه الاسلام بلده الا و فيها لقتيل طالبي تربه تشارك في قتله الاموى و العبّاسي و اطبق عليهم العدناني و القحطانيّ فليس حى من الاحياء نعرفه من ذى يمان و لا بكر و لا مضر الا و هم شركاء في دمائهم كما تشارك ايسار على جزر قادتهم الحميه الى المتيه و كرهوا عيش الذلّه فماتوا موت العزّه و وثقوا بمالهم في الدار الباقيه فسخت نفوسهم عن هذه الفانيه

ثم لم يشربوا كاسا من الموت الا شربها شيعتهم و اولياؤهم و لا قاسوا لونا من الشدائد الا قاساه انصارهم و اتباعهم داس عثمان بن عفان بطن عمار بن ياسر بالمدينه و نفى ابا ذر الغفارى الى الرّبذه و اشخص عمار بن عبد قيس التميمى و غرّب الاشر النخعى و عدى بن حاتم الطائى و سيّر عمر بن زراره الى الشام و نفى كميل بن زياد الى العراق و جفا أبى بن كعب و اقصاه و عادى محمّد بن حذيفه و ناواه و عمل فى دم محمّد بن سالم ما عمل و فعل مع كعب ذى الحطبه ما فعل و اتبعه فى سيرته بنو أمّيه يقتلون من حاربهم و يغدرون بمن سالمهم لا- يحفلون المهاجرى و لا يصونون الانصارى و لا يخافون الله و لا يحتشمون الناس قد اتخذوا عباد الله خولا و مال الله دولا يهدمون الكعبه و يستعبدون الصحابه و يعطلون الصّيموه الموقوته و يحطمون اعناق الاحرار و يسيرون فى حرم الرسول سيرتهم فى حرم الكفّار و إذا فسق الاموى فلم يات بالضلاله عن كلاله قتل معاويه حجر بن عدى الكندى و عمرو بن الحمق الخزاعى بعد الايمان المؤكده و الموثيق المغلظه و قتل زياد بن سميه الالوف من شيعه الكوفه و شيعه البصره صبورا و اوسعهم حسبا و اسرا حتى قبض الله معاويه على اسوأ اعماله و ختم عمره بشر احواله فاتبعه ابنه يجهر على جرحاه و يقتل ابناء قتلاه الى ان قتل هانى بن عروه المرادى و مسلم بن عقيل الهاشمى اولا و عقّب بالحرّ بن زياد الرياحى و بابى موسى عمرو بن قرطه الانصارى و حبيب بن مظاهر الاسدى و سعيد بن عبد الله الحنفى و نافع بن هلال البجلي و حنظله بن سعد الشامى و عابس بن أبى شبيب الشاكرى فى نيف و سبعين من جماعه شيعه الحسين عليه السّلام يوم كربلا ثانيا ثم سلّط عليهم الدعى ابن الدعى عبيد الله بن زياد يصلبهم على جذوع النخل و يقتلهم الوان القتل حتى اجتثّ الله دابره ثقيل الظهر بدمائهم التى سفك عظيم التبعه بحريمهم الذى انتهك فانتبعت لنصره اهل البيت طائفه أراد الله ان يخرجهم من عهده ما صنعوا و يغسل عنهم و ضر ما اجترحوا فصمدوا صمد الفئه الباغيه و طلبوا دم الشهيد من ابن الزانيه لا يزيدهم قله عددهم و انقطع مددهم و كثره سواد اهل الكوفه بازائهم الا اقداما على القتل و القتال و سخاء بالنفوس و الاموال حتى قتل سليمان بن صرد الخزاعى و المسيّب بن نجيه الفزارى و عبد الله بن واصل التميمى فى رجال من خيار المؤمنين و عليه التابعين و مصاييح الانام و فرسان الاسلام ثم تسلّط ابن الزبير على الحجاز

و العراق فقتل المختار بعد ان شفى الاوتار و ادرك الثار و افنى الاشرار و طلب بدم المظلوم الغريب فقتل قاتله و نفى خاذله و اتبعوه ابا عمر بن كيسان و احمر بن شميطة و رفاعه بن يزيد و السائب بن مالك و عبد الله بن كامل و تلقطوا بقايا الشيعة يمثلون بهم كل مثله و يقتلونهم شر قتله حتى طهر الله من عبد الله بن الزبير البلاد و اراح من اخيه مصعب العباد فقتلها عبد الملك بن مروان كذلك نولى بعض الظالمين بعضا بما كانوا يكسبون بعد ما حبس ابن الزبير محمد بن الحنفية و اراد احراقه و نفى عبد الله بن العباس و اكثر ارهاقه فلم يخل البلاد لآل مروان سلط الحجاج على الحجازيين ثم على العراقيين فتلعب بالهاشميين و اخاف الفاطميين و قتل شيعة علي و محا آثار بيت النبي و جرى منه ما جرى على كميل بن زياد النخعي و اتصل البلاء مده ملك مروان الى الايام العباسية حتى إذا اراد الله ان يختم مدتهم باكثر آثامهم و يجعل اعظم ذنوبهم فى آخر ايامهم بعث على بقيته الحق المهمل و الدين المعطل زيد بن علي فخذله منافقو اهل العراق و قتله احزاب اهل الشام و قتل معه من شيعته نصر بن خزيمه الاسدى و معاوية بن اسحاق الانصارى و جماعه من شايعه و تابعه و حتى من زوجته و ادناه و حتى من كلمه و اثنائه فلما انتهكوا ذلك الحريم و اقترفوا ذلك الاثم العظيم غضب الله عليهم و انتزع الملك منهم فبعث عليهم ابا مجرم لا ابا مسلم فنظر لا نظر الله إليه الى صلابه العلوية و الى لين العباسية فترك تقاه و اتبع هواه و باع آخرته بدنياه و افتتح عمله بقتل عبد الله بن معاوية بن عبد الله بن جعفر بن أبى طالب و سلط طواغيت خراسان و خوارج سجستان و اكراد اصفهان على آل أبى طالب يقتلهم تحت كل حجر و مدر و يطلبهم فى كل سهل و جبل حتى سلط عليه احب الناس إليه فقتله كما قتل الناس فى طاعته و اخذه بما اخذ الناس فى بيعته و لم ينفعه ان اسخط الله برضاه و ان ركب ما يهواه و حلت من الدوانيتى الدنيا فخطب فيها عسفا و تقصيرى فيها جورا و حيفا الى ان مات و قد امتلأت سجوناه باهل بيت الرسالة و معدن الطيب و الطهاره قد تتبع غائبهم و تلفظ حاضرهم حتى قتل عبد الله بن محمد بن عبد الله الحسنى بالسند على يد عمر بن هشام بن عمر التغلبى فما ظنك بمن قرب تناوله عليه و لان مسه على يديه و هذا قليل فى جنب ما قتله هارون منهم و فعله موسى قبله بهم فقد عرفتم ما توجه على الحسن بن علي بن فسخ من موسى و ما اتفق على بن الالفطس الحسينى من هارون و ما جرى على احمد بن علي الزيدى و على القاسم بن علي الحسنى من حبسه و على بن غسان الخزاعى حين اخذ من

قبله و الجملة ان هارون مات و قد مصرّ شجره النبوه و اقتلع غرس الامامه و انتم اصلحكم الله لستم اعظم نصيبا في الدين من الاعمش فقد اخافوه و من علي بن يقطين فقد اتهموه فاما في الصدر الاوّل فقد قتل زيد بن صوحان العبدى و عوقب عثمان بن حنيف الانصارى و اقصى حارثه بن قدامه السعدى و جندب بن زهير الازدى و شريح بن هانى المرادى و مالك بن كعب الارجبى و معقل بن قيس الرياحى و الحرث الاعور الهمدانى و ابو الطفيل الكنانى و ما فيهم الا من خرّ على وجهه قتيلا او عاش في بيته ذليلا- يسمع شتمه الوصّى فلا- ينكر و يرى قتله الاوصياء و اولادهم فلا يغير و لا يخفى عليكم حرج عاقبتهم و حيرتهم كجابر الجعفى و كرشيد الهجرى و كزراره بن اعين ليس الا انهم رحمهم الله يتولّون اولياء الله و يتبرءون من اعداء الله و كفى به جرما عظيما عندهم و عيبا كبيرا بينهم و قل في بنى العباس فانك ستجد بحمد الله تعالى مقالا و جل في عجائبهم فانك ترى ما شئت مجالا يجيب قسيئهم فنفرّق على الديلمى و التركى و يحمل الى المغربى و الفرغانى و يموت امام من ائمه الهدى و سيد من سادات بيت المصطفى فلا يتبع جنازته و لا تجصّص مقبرته و يموت ضراط لهم او لاعب او مسخره او ضارب فتحضر جنازته العدول و القضاء و يعمر مسجد التعزیه عند القواد و الولاة و يسلم فيهم من يعرفونه دهرّيا او سوفسطائيا و لا- يتعرّضون لمن يدرس كتابا فلسفيا و مانويّا و يقتلون من عرفوه شيعيا و يسفكون دم من سمى ابنه عليّا و لو لم يقتل من شيعة اهل البيت غير المعلى بن خنيس قتيل داود بن عليّ و لو لم يحبس فيهم غير ابي تراب المروزى لكان ذلك جرحا لا- يبرأ و نائره لا- تطفأ و صدعا لا- يلتئم و جرحا لا- يلتحم كفاهم ان شعراء قريش قالوا في الجاهليه اشعارا يهجون بها امير المؤمنين عليه السلام و يعارضون فيها اشعار المسلمين فحملت اشعارهم و دونت اخبارهم و رواها الرواه مثل الواقدى و وهب بن منبه التميمى و مثل الكلبي و الشرقى بن القطامى و الهيثم بن عدىّ و دأب بن الكناني و ابن بعض شعراء الشيعة يتكلم في ذكر مناقب الوصّى بل في ذكر معجزات النبي صلى الله عليه و آله و سلم فيقطع لسانه و يمزق ديوانه كما فعل بعبد الله بن عمار البرقى و كما اريد بالكميت بن زيد الاسدىّ و كما نيش قبر منصور بن الزبرقان النمريّ و كما دمرّ على دعبل بن على الخزاعى مع رفقتهم من مروان بن ابي حفصه اليمامى و من على بن الجهم الشامى ليس الا لغلوهما في النصب و استيجابهما مقت الزبّ حتّى ان هارون بن الخيزران و جعفر المتوكّل على الشيطان لا على الرحمن كانا لا يعطيان

مالا- ولا- يبذلان نوالا الا لمن شتم آل أبي طالب و نصر مذهب النواصب مثل عبد الله بن مصعب الزبيرى و وهب بن وهب البخترى و من الشعراء مثل مروان بن أبى حفصه الاموى و من الادباء مثل عبد الملك بن قريب الاصمعى فاما فى ايام جعفر فمثل بكار بن عبد الله الزبير و أبى السيمط بن أبى الجون الاموى و ابن أبى الشوارب العبشمى و نحن ارشدكم الله قد تمسكنا بالعره الوثقى و آثرنا الدين على الدنيا و ليس يزيدنا بصيره زياده من زاد فينا و لن يحل لنا عقيدته نقصان من نقص منا فان الاسلام بدأ غريبا و سيعود كما بدأ كلمه من الله و وصيه من رسول الله يورثها من يشاء من عباده و العاقبه للمتقين و مع اليوم غد و بعد السيت احد قال عمار بن ياسر رضى الله عنه يوم صفين لو ضربونا حتى نبليغ سعفات هجر لعلمنا انا على الحق و انهم على الباطل و لقد هزم جيش رسول الله صلوات الله عليه ثم هزم و لقد تأخر امر الاسلام ثم تقدم الم ا حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَ لَوْلَا مَحَنَةُ الْمُؤْمِنِينَ وَقَلَّتْهُمْ وَ دَوْلَةُ الْكَافِرِينَ وَ كَثَرَتْهُمْ لَمَا امْتَلَأَتْ جَهَنَّمَ حَتَّى تَقُولَ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ وَ لَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَ لَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ وَ لَمَا تَبَيَّنَ الْجَزُوعُ مِنَ الصُّبُورِ وَ لَا عَرَفَ الشُّكُورُ مِنَ الْكُفُورِ وَ لَمَا اسْتَحَقَّ الْمَطِيْعُ الْإِجْرَ وَ لَا احْتَقَبَ الْعَاصِي الْوِزْرَ فَانِ اصَابَتْنَا نَكْبَهُ فَذَلِكَ مَا قَدْ تَعَوَّدْنَاهِ وَ ان رَجَعْتَ لَنَا دَوْلَهُ فَذَلِكَ مَا قَدْ اَنْتَظَرْنَاهِ وَ عِنْدَنَا بِحَمْدِ اللَّهِ تَعَالَى لِكُلِّ حَالِهِ آلِهِ وَ لِكُلِّ مَقَامِهِ مَقَالَهُ فَعِنْدَ الْمُحَنِ الصَّبْرِ وَ عِنْدَ النِّعَمِ الشُّكْرِ وَ لَقَدْ شَتَمَ امِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى الْمَنَابِرِ الْفِ شَهْرَ مَا شَكَلْنَا فِي وَصِيَّتِهِ وَ كَذَّبَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ بَضْعَ عَشْرَةَ سَنَةً مَا اتَّهَمْنَاهُ فِي نَبْوَتِهِ وَ عَاشَ ابْلِيسُ مَدَهَ تَزِيدَ عَلَى الْمَدَدِ فَلَمْ نَرْتَبْ فِي لَعْنَتِهِ وَ ابْتَلَيْنَا بِفِتْرَةِ الْحَقِّ وَ نَحْنُ مُسْتَيَقِنُونَ بِدَوْلَتِهِ وَ دَفَعْنَا إِلَى قَتْلِ الْإِمَامِ بَعْدَ الْإِمَامِ وَ الرِّضَا بَعْدَ الرِّضَا وَ لَا مَرِيهَ عِنْدَنَا فِي صَحِّهِ إِمَامَتِهِ كَانَ وَ عُدًّا مَفْعُولًا وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدْرًا مَقْدُورًا كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ وَ لَتَعْلَمَنَّ نَبِيَّاهُ بَعْدَ حِينٍ اَعْلَمُوا اِرْحَمَكُمُ اللَّهُ اِنْ بَنَى أُمِّيهِ الشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَ اتَّبَاعَ الطَّاغُوتِ وَ الشَّيْطَانَ جَاهِدُوا فِي دَفْنِ مُحَاسِنِ الْوَصِيِّ وَ اسْتَأْجَرُوا مِنْ كَذِبِ فِي الْإِحَادِيثِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ حَوَّلُوا الْجَوَارِ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ عَنِ الْمَدِينَةِ وَ الْخِلَافَةَ زَعَمُوا إِلَى دِمَشْقَ عَنِ الْكُوفَةِ وَ بَدَلُوا فِي طَمَسِ هَذَا الْأَمْرِ الْأَمْوَالَ وَ قَلَّدُوا عَلَيْهِ الْأَعْمَالَ وَ اصْطَنَعُوا فِيهِ الرِّجَالَ فَمَا قَدَرُوا عَلَى دَفْنِ حَدِيثٍ مِنْ إِحَادِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ وَ لَا عَلَى تَحْرِيفِ آيِهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى وَ لَا عَلَى دَسِّ أَحَدٍ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ فِي أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَ لَقَدْ كَانَ يَنَادِي عَلَى رُوسِهِمْ

بفضائل العتره و يبكت بعضهم بعضا بالدليل و الحجه لا- تنفع في ذلك صبيه و لا يمنع منه رغبه و لا رهبه و الحق عزيز و ان استدلل اهل و كثير و ان اقل حزبه و الباطل و ان رصع بالشبه قبيح و ذليل و ان غطى وجهه بكل مליح قال عبد الرحمن بن الحكم و هو من انفس بنى أميّه سمّيّه امسى نسلها عدد الحصا و بنت رسول الله ليس لها نسل غيره لعن الله من يسب عليا و حسينا من سوقه و امام و قال ابو دهيل الجمحي في حميه سلطان بنى أميّه و ولايه آل بنى سفين تبيت السكاري من أميّه نوما و بالطف قتلى ما ينام حميمها و قال سليمان بن قبه و ان قتيل الطف من آل هاشم اذل رقاب المسلمين فذلت و قال الكميت بن زيد و هو جار خالد بن عبد الله القسري فقل لبنى أميّه حيث حلوا و ان خفت المهند و القطيعا اجاع الله من اشبعتموه و اشع من بجوركم اجيعا و ما هذا باعجب من صياح شعراء بنى العباس على روسهم بالحق و ان كرهوه و بتفضيل من نقصوه و قتلوه قال المنصور بن الزبرقان على بساط هارون آل النبي و من يحبهم يتطامنون مخافه القتل من النصارى و اليهود و هم من امه التوحيد فى الاذل و قال دعبل بن عليّ و هو صنيعه بنى العباس و شاعرهم الم ترانى مذ ثمانين حجّه اروح و اغدو دائم الحسرات ارى فيأهم فى غيرهم متقسّما و ايديهم من فيئهم صفرات و قال على بن العباس الرومى و هو مولى المعتصم تأليت ان لا يبرح المرء منكم يتلّ على خزّ الجبين فيعفج كذاك بنو العباس تصبر منكم و يصبر للسيف الكمى المذحج بكل اوان للنبيّ محمّد قتيل زكى بالدماء مضرج و قال ابراهيم بن العباس الصولى و هو كاتب القوم و عاملهم فى الرضا لما قرّبه المامون يمنّ عليكم باموالكم و تعطون من مائه واحدا و كيف لا ينتقصون قوما يقتلون بنى عمهم جوعا و سغبا و يملئون ديار الترك و الديلم فضّه و ذهابا يستنصرون المغربى و الفرغانى و يجفون المهاجرى و الانصارى و يولون انباط السواد وزارتهم و قلف العجم و الطماطم قيادتهم و يمنعون آل أبى طالب ميراث امهم و فىء جدّهم يشتهى العلوى الاكله فيحرمها و يقترح على الايام الشهوه فلا يطعمها و خراج مصر و الاهواز و صدقات الحرمين و الحجاز تصرف الى ابن أبى مريم المدينى و الى ابراهيم الموصلى و ابن جامع السهمى و الى زلزل الضارب و برصوما الزامر و اقطاع بختيشوع النصرانى قوت اهل بلد و جارى بغا التركى و الافشين الاشروسنى كفايه امه ذات عدد و المتوكل زعموا يتسرّى باثنى عشر الف سرّيه و السيد من سادات اهل البيت يتعفف بزنجيه او سنديه و صفوه مال الخراج مقصوّ على ارزاق الضفاعنه و على موائد المخائنه و على

طعمه الكلابيين و رسوم القرّادين و على مخارق و علوبه المغنى و على زدزد و عمر بن بانه الملهى و يبخلون على الفاطمى باكله او شربه و يصادفونه على دائق و حبه و يشترون العوّاده بالبدر و يجرون لها ما يفى برزق عسكر و القوم الذين احلّ لهم الخمس و حرمت عليهم الصدقه و فرضت لهم الكرامه و المحبّه يتكفّفون ضراً و يهلكون فقرا و يرهن احدهم سيفه و يبيع ثوبه و ينظر الى فيئه بعين مريضه و يتشدّد على دهره بنفس ضعيفه ليس له ذنب الاّ انّ جده النبى و ابوه الوصىّ و أمّه فاطمه و جدّته خديجه و مذهبه الايمان و امامه القرآن الى آخر ما افاد و اجاد و مخفى نماند كه نسخه مكاتيب أبى بكر خوارزمى كه در مصر چاپ شده و از آن اين عبارت نقل کرده شد در آخر آن اين عبارت بليغه متينه و اين اشارت فصيحه رزينه كه از ان نهايت جلالت و فخامت منزلت و نباهت مرتبت اين مكاتيب مبهره الاساليب ظاهر و واضحت مذكورست و قد تناهى طبع هذه الرسائل التى لم يبلغ شاؤها فى الفصاحه سبحان وائل بل هو عند ما ادنى من باقل و لو ظهرت فى ايامه لمدّ إليها كف مستمدّ سائل و لو كانت فى عصر قسّ بن ساعده الايادى لكان لها عليه جميل الايادى فلعمري انها نسخت ما تركت الاوائل كلمه لقائل و احكمت كم ترك الاول للآخر و الماضى للغابر فليكن الاديّب لها نعم الآخذ و ليعضّ عليها بالنواجذ فانه يبلغ بها فى صناعته اشدّه و تكون له فى الانشاء اوفر عدّه و كان طبعها على هذا الوجه الحسن و تمثيلها فى هذا القالب المستحسن بدار الطباعة المصرىه الكائنه ببولاق مصر المغربه تعلق المستعين بمولاه فيما يعيد و بيدى عبد الرّحمن بيك رشدى على ذمّه حضره محمّد على بيك جراح باشى بالديار المصرىه و حضره حسن افندى مترجم الكتب العسكرىه لا زالوا ملحوظين بعين العنايه الرّبانيه و كان تصحيحها حسب الامكان بمعرفه الفقير الى رحمه الرحيم الرّحمن المتوسّل الى ربّه بالجاء النبوى محمّد قطه العدوى باشى مصحح المطبعه المذكوره يسيّر الله فى الدارين اموره و قد وافق انتهاء طبعها و تمام تمثيلها و وضعها اوائل ذى الحجه الذى هو فى هذا العام لشهور ١٢٧٩ تسع و سبعين و مائتين و الف من الهجره ختام فالحمد لله الذى بنعمته تتمّ الصالحات و الشكر له على مدى الاوقات و صلّى الله و سلّم على سيّد الكائنات و على اله و اصحابه ذوى الكرامات ما لاح بدر قام و فاح مسك ختام و ابو بكر خوارزمى از اكابر علماء ادبا و اعازم فضلاء نبها و اجلّه نحارير كملا و افاحم مشاهير نبلاست شيخ احمد بن على بن عمر الحنفى الطرابلسى المينى الدمشقى

در فتح وهبي على تاريخ أبى نصر العتبي بشرح فقره و امتدحه أى ابا على بن سيمجور ابو بكر الخوارزمي گفته قال فى اليتيمه هو ابو بكر الخوارزمي محمّد بن العباس نابغه الدهر و بحر الادب و علم النظم و النثر و عالم الظرف و الفضل كان يجمع بين الفصاحه و البلاغه و يحاضر باخبار العرب و أيامها و دواوينها و يدرّس كتب اللغه و النحو و الشعر و يتكلّم بكل نادره و ياتى بكل فقره و درّه و يبلغ فى محاسن الادب كل مبلغ و يغلب على كل محسن بحسن مشاهدته فى ملاحه عبارته و نغمه نغمته و براعه جدّه و حلاوه هزله و ديوان رسائله مجلّد سائر و كذلك ديوان شعر اصله طبرستان و مولده و منشأه خوارزم و كان ينتمى بالطبرى و يعرف بالخوارزمي و يلقب بالطبرخزمي فارق اهله فى ريعان عمره و حدائثه سنّه و هو قويم المعرفة قوى الادب نافذ القريحه حسن الشّعر فلم يزل يطوف فى الآفاق و يدخل كور الشام و العراق و ياخذ من العلماء و يقتبس من الشعراء و يستفيد من الفضلاء حتى تخرج و خرج فرد الدّهر فى الادب و الشعر و لقي سيف الدوله على بن عبد الله بن حمدان و خدمه و استفاد ممن بحضرتّه و مضى على غلوائه فى الاقتراب و الاغتراب و شرق بعد ان غرّب و عاود بلاده فنكب بجرجان لخبث لسانه و صحب الوزراء و الامراء بخراسان و حمد بعضهم و ذمّ بعضهم و مدحهم و هجاهم و عاود حضره الصّاحب مرارا و اراش جناحه امرارا و انتفع به كثيرا و اخباره و نوادره و ملحّه و فصوله مسطوره فى اليتيمه فلا نطيل بذكرها و نيز در فتح وهبي بشرح فقره و أتاه أى ابا على البديع ابو الفضل الهمداني گفته قال فى اليتيمه هو احمد بن الحسين بديع الزمان و معجزه همدان و نادره الفلك و بكر عطارد و فرد الدهر و غرّه العصر و من لم يلف نظيره فى ذكاء القريحه و سرعه الخاطر و شرف الطبع و صفاء الدّهن و قوه النفس و لم ير قرينه فى طرف النثر و ملحّه و غرر النظم و نكته و لم يرو ان احدا بلغ مبلغه من لبّ الادب و سرّه و جاء بمثل اعجازه و سحره فانه كان صاحب عجائب و بدائع و غرائب فمنها أنّه كان ينشد القصيده لم يسمعها قط و هى اكثر من خمسين بيتا فيحفظها كلها و يؤدّيها من اولها الى آخرها و لا يخرم حرفا و لا يخلّ بمعنى و ينظر فى الاربعه و الخمسه اوراق من كتاب لم يعرفه و لم يره نظره خفيفه ثم يؤدّيها عن ظهره قلبه

و يسردها سردا و كان يقترح عليه عمل قصيده او انشاء رساله فى معنى بديع و باب غريب فيفرغ منها فى الوقت و الساعه و الجواب عما فيها و كان ربّما يكتب الكتاب المقترح عليه فيبتدى بآخر سطره ثم هلم جزّا الى الاوّل و يخرجّه كأحسن شىء و املحه و يوشح القصيده الفريده من قبله بالرساله الشريفه من انشائه فيقرأ من النظم النثر و يروى من النثر النظم و يقترح عليه كل عويص و عسير من النظم و النثر يحلّه فى اسرع من رجح الطرف على ريق لا- يبلعه و نفس لا- يقطعّه و كلام كلّ عفو الساعه و فيض البديهه و مساوقه القلم و مسابقه اليد و جمرات الحده و ثمرات المدّه و مجاراه الخاطر للناظر و مباراه الطبع للسمع و ورد حضره الصاحب ابن عبّاد فى اوّل شبابه و استفاد منه ادبا و نشبا ثم قدم جرجان و اقام بها مدّه ثم قصد نيسابور فوافاه سنه اثنتين و ثمانين و ثلاثمائه و نشر بها بزّه و اظهر طرزّه و املى بها اربعمائه مقامه ثم شجر بينه و بين أبى بكر الخوارزمى ما كان سببا لهبوب ريح الهمدانى و علوّ امره و قرب نجحه و بعد صيته إذ لم يكن فى الحساب و الحسابان أنّ احدا من الشعراء و الكتاب يلحق للخوارزمى غبارا فضلا عن ان يغلبه فى المساجله و يفوق عليه فى المفاضله و بعد موت الخوارزمى خلا الجوّ للهمدانى لم يبق من بلاد خراسان و سجستان و غزنه بلد إلا دخلها و جنى جنى ثمارها و القى عصاه بهواه و حين بلغ اشدّه و اربى على اربعين سنه ناداه الله فلّياه و فارق دنياه فى سنه ثمان و تسعين و ثلاثمائه انتهى ملخصا و جلال الدين سيوطى در بغيه الوعاه گفته محمد بن العباس ابو بكر الخوارزمى ابن اخت محمد بن جرير الطبرى قال الحاكم كان واحد عصره فى حفظ اللغه و الشعر و كان قريضه عن حفظه استوطن نيسابور و سمع من أبى على اسماعيل بن محمد الصيّفّاد و اقرانه و مات فى رمضان سنه ثلث و ثمانين و ثلاثمائه و قال ياقوت صاحب الاشعار و الرسائل مولده و منشأه بخوارزم و كان اصله من طبرستان فلقب بالطبرخزمى و مولده سنه ثلاث و عشرين و ثلاثمائه و خرج من وطنه فى حادثه و طوف البلاد و لقي سيف الدوله ابن حمدان و خدمه ورد بخارى و صحب الوزير ابا على العلقمى فلم يحمده و هجاه و قصد نيسابور و اتصل بالامير احمد الميكالى و مدحه و قصد سجستان و مدح و إليها ظاهر بن محمّد ثم هجاه فحبسه

ثم خلص و صار الى عربستان فاتفق له مع واليها ما اتفق مع والي سجستان و فارقه هاجيا له و عاد الى نيسابور فقصد حضره
الصاحب فريحت تجارته فارفده الصاحب بكتاب الى عضد الدوله فكان سبب انتعاشه ثم عاد الى نيسابور و استوطنها و درس
اهلها عليه الادب و من شعره و لَمَّا ان غرست إليك ودى فلم يثمر لديك ذكّي غرسي اردت ملامه و اردت هجرا فصنعتك
عنهما فهجوت نفسي لادن الذنب ذنبي حين اهدى الى من لا- بريد الانس انسى و سيد على خان مدني طاب ثراه در كتاب
درجات رفيعه فى طبقات الاماميه من الشيعة فرموده مقدمه اعلم رحمك الله تعالى انّ شيعة امير المؤمنين و الأئمّه من ولده
عليهم السّلام لم يزلوا فى كل عصر و زمان و وقت و اوان مختفين فى زوايا الاستتار محتجين احتجاج الاسرار فى صدور
الاحرار و ذلك لما منوا به من معاداه اهل الالحاد و مناواه اولى النّصب و العناد الذين ازالوا اهل البيت ع عن مقاماتهم و مراتبهم
و سعوا فى اخفاء مكارمهم الشريفه و مناقبهم فلم يزل كل متغلب منهم يبذل فى متابعه الهوى مقدوره و يلهب حسدا ليطفى نور
الله و يَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ كَمَا

روى عن أبى جعفر محمد بن على الباقر عليهما السّلام أنّه قال لبعض اصحابه يا فلان ما لقينا من ظلم قريش ايانا و تظاهرهم علينا
و ما لقى شيعتنا و محبونا من الناس ان رسول الله صلّى الله عليه و آله قبض و قد اخبرنا اولى الناس بالناس فتمالأت علينا قريش
حتى خرجت الامر عن معدنه و احتجت على الانصار بحقنا و حجّتنا ثم تداولتها قريش واحد بعد واحد حتى رجعت إلينا فنكثت
بيعتنا و نصبت الحرب لنا و لم يزل صاحب الامر فى صعود كئود حتى قتل فبويح الحسن ابنه و عوهد ثم غدر به و اسلم و وثب
عليه اهل العراق حتى طعن بخنجر فى جنبه و انتهب عسكره و خولجت خلاخل امهات اولاده فوادع معاويه و حقن دمه و دماء
اهل بيته و هم قليل حق قليل ثم بايع الحسين من اهل العراق عشرون الفا ثم غدروا به و خرجوا عليه و بيعته فى اعناقهم فقتلوه ثم
لم نزل اهل البيت نستدلّ و نستضام و نقصى و نمتهن و نحرم و نقتل و نخاف و لا- نأمن على دمائنا و دماء اوليائنا و وجد
الكاذبون الجاحدون لكذبهم و جحودهم موضعا يتقرّبون به الى اوليائهم و قضاه السّوء و اعمال السوء فى كل بلده تحدّثوهم
بالاحاديث الموضوعه المكذوبه

و رَوَا عَنَّا مَا لَمْ نَقْلُهُ وَ مَا لَمْ نَفْعَلْهُ لِيَبْغِضُونَا إِلَى النَّاسِ وَ كَانَ عَظْمُ ذَلِكَ وَ كَبِيرُهُ زَمَنَ مَعَاوِيَةَ بَعْدَ مَوْتِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَتَلَتْ شِيعَتُنَا فِي كُلِّ بَلَدٍ وَ قَطَعَتِ الْيَدِي وَ الْأَرْجُلَ عَلَى الظَّنِّهِ مِنْ ذِكْرِ بَحْبِنَا وَ الْإِنْقِطَاعِ إِلَيْنَا سَجَنَ وَ نَهَبَ مَالَهُ وَ هَدَمَ دَارَهُ ثُمَّ لَمْ يَزَلِ الْبَلَاءُ يَشْتَدُّ وَ يَزْدَادُ إِلَى زَمَانِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ زِيَادٍ لَعَنَهُ اللَّهُ قَاتِلَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ جَاءَ الْحَبَّاجُ فَقَتَلَهُمْ كُلَّ قَتْلِهِ وَ أَخَذَهُمْ بِكُلِّ ظَنِّهِ وَ تَهَمَّهُ حَتَّى أَنْ الرَّجُلَ لِيُقَالَ لَهُ زَنْدِيقٌ أَوْ كَافِرٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يُقَالَ لَهُ شَيْعَةُ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ رَوَى أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَبِي سَيْفِ الْمَدَائِنِيِّ فِي كِتَابِ الْأَحْدَاثِ قَالَ كَتَبَ مَعَاوِيَةَ نَسْخَهُ وَاحِدَهُ إِلَى عَمَّالِهِ بَعْدَ عَامِ الْجَمَاعَةِ أَنْ بَرَأْتَ الذَّمَّ مِنْ رَوَى شَيْئًا مِنْ فَضْلِ أَبِي تَرَابٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ فَقَامَتِ الْخُطْبَاءُ فِي كُلِّ كُورَةٍ وَ عَلَى كُلِّ مَنْبَرٍ يَلْعَنُونَ عَلِيًّا وَ يَبْرءُونَ مِنْهُ وَ يَقْعُونَ فِيهِ وَ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ وَ كَانَ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً حِينَئِذٍ أَهْلَ الْكُوفَةِ لِكَثْرَتِهِ مِنْ بَيْتِهِ مِنْ شِيعَةِ عَلِيِّ فَاسْتَعْمَلَ عَلَيْهِ زِيَادُ بْنُ سَمِيَّةٍ وَ ضَمَّ إِلَيْهِ الْبَصْرَةَ وَ كَانَ يَتَّبِعُ الشَّيْعَةَ وَ هُوَ بِهِمْ عَارِفٌ لِأَنَّهُ كَانَ مِنْهُمْ أَيَّامَ عَلِيِّ فَقَتَلَهُمْ تَحْتَ كُلِّ حَجَرٍ وَ مَدْرٍ وَ أَخَافَهُمْ وَ قَطَعَ الْأَيْدِي وَ الْأَرْجُلَ وَ شَمَلَ الْعْيُونَ وَ صَلَبَهُمْ عَلَى جَذُوعِ النَّخْلِ وَ طَرَدَهُمْ وَ شَرَدَهُمْ عَنِ الْعِرَاقِ فَلَمْ يَبْقَ بِهَا مَعْرُوفٌ مِنْهُمْ وَ كَتَبَ مَعَاوِيَةَ إِلَى عَمَّالِهِ فِي جَمِيعِ الْأَفَاقِ أَنْ لَا يُجِيزُوا لِأَحَدٍ مِنْ شِيعَةِ عَلِيِّ أَهْلَ بَيْتِهِ شَهَادَةً وَ كَتَبَ إِلَيْهِمْ أَنْ يَنْظُرُوا مِنْ قَبْلِكُمْ مِنْ شِيعَةِ عُثْمَانَ وَ مُحَبِّبِيهِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ الَّذِينَ يَرُونَ فِضَائِلَهُ وَ مَنَاقِبَهُ فَادْنُوا مِنْهَا لِيَسْمَعُوا قُرْبَهُمْ وَ أَكْرَمُوا لَهُمْ وَ اكْتُبُوا إِلَيَّ بِكُلِّ مَا يَرُونَ مِنْ رَجُلٍ مِنْهُمْ وَ اسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِيهِ وَ عَشِيرَتِهِ فَفَعَلُوا ذَلِكَ حَتَّى أَكْثَرُوا فِي فِضَائِلِ عُثْمَانَ وَ مَنَاقِبِهِ لَمَّا كَانَ يَبْعَثُهُمْ مَعَاوِيَةَ مِنَ الصَّيْلَاتِ وَ الْكِسَاءِ وَ الْجَنَاتِ وَ الْقَطَائِعِ وَ يَفِيضُهُ فِي الْعَرَبِ مِنْهُمْ وَ الْمَوَالِي فَكَثُرَ ذَلِكَ فِي كُلِّ مِصْرٍ وَ تَنَافَسُوا فِي الْمَنَازِلِ وَ الدُّنْيَا فَلَيْسَ يَجِيءُ أَحَدٌ بِخَبَرٍ مَرْدُودٍ مِنَ النَّاسِ إِلَّا صَارَ عَامِلًا مِنْ عَمَّالِ مَعَاوِيَةَ وَ لَا يَرُونَ فِي عُثْمَانَ فَضِيلَةً أَوْ مَنَقِبَةً إِلَّا كَتَبَ اسْمَهُ وَ قُرْبَهُ وَ شَفَعَهُ فَلَبِثُوا بِذَلِكَ حِينًا ثُمَّ كَتَبَ إِلَى عَمَّالِهِ أَنْ الْحَدِيثَ فِي عُثْمَانَ قَدْ كَثُرَ وَ فَشَا فِي كُلِّ مِصْرٍ وَ فِي كُلِّ وَجْهِ وَ نَاحِيَةٍ فَإِذَا جَاءَكُمْ كِتَابِي هَذَا فَادْعُوا النَّاسَ إِلَى الرَّوَايَةِ فِي فِضَائِلِ الصَّحَابَةِ وَ الْخُلَفَاءِ الْأَوَّلِينَ وَ لَا يَتْرَكُوا خَبْرًا يَرُونَهُ أَحَدَ الْمُسْلِمِينَ فِي أَبِي تَرَابٍ إِلَّا وَ اتُونِي بِمَنَاقِضِ لَهُ فِي الصَّحَابَةِ فَإِنَّ هَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ وَ أَقْرَبُ لِعَيْنِي وَ أَدْحَضُ لِحُجَّتِهِ أَبِي تَرَابٍ وَ شِيعَتَهُ وَ أَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِنْ مَنَاقِبِ

عثمان و فضله فقرئت كتبه على الناس فرويت اخبار كثيره فى مناقب الصحابه مفتعله لا حقيقه لها و جدّ الناس فى روايه ما يجرى هذا المجرى حتى أشادوا بذكر ذلك على المنابر و القى الى معلمى الكتابين فعلموا صبيانهم و غلمانهم من ذلك الكثير الواسع حتى رووه و تعلموه كما يتعلمون القرآن و حتى علموه بناتهم و نساءهم و خدمهم و حشمهم فلبثوا بذلك ما شاء الله ثم كتب الى عماله نسخه واحده الى جميع البلدان انظروا من قامت عليه البيئه أنه يحبّ عليا و اهل بيته فامحوه من الديوان و اسقطوا عطاءه و رزقه و شفّع ذلك بنسخه اخرى من اتهمتموه بموالاه هولاء القوم فنكّلوا به و اهدموا داره فلم يكن البلاء اشدّ و لا اكثر منه بالعراق و لا سيّما بالكوفه حتى ان الرجل من شيعة على ليأتيه من يثق به فيدخل بيته فيلقى إليه سرّه و يخاف من خادمه و مملوكه و لا يحدث حتى ياخذ عليه الايمان و الغليظه ليكتمن عليه فظهر حديث كثير موضوع و بهتان منتشر و مضى على ذلك الفقهاء و القضاة و الولاة و كان اعظم الناس فى ذلك بليّ القراء المرءون و المستضعفون الذين يظهرون الخشوع و النسك فيفتعلون الاحاديث ليحفظوا بذلك عند ولائهم و يتقرّبوا بمجالستهم و يصيبوا به الاموال و الضّياح و المنازل حتى انتقلت تلك الاخبار و الاحاديث الى ايدى الديانين الذين لا يستحلّون الكذب فقبلوها و رووها و هم يظنون انها حق و لو علموا انها باطله لما رووها و لا تدينوا بها فلم يزل الامر كذلك حتى مات الحسن بن على فازداد البلاء و الفتنة فلم يبق احد من هذا القبيل الا خائف على دمه او طريقه فى الارض ثم تفاقم الامر بعد قتل الحسين و ولى عبد الملك بن مروان فاشتد على الشيعة و ولى عليهم الحجاج بن يوسف فتقرّب إليه اهل النسك و الصّلاح و الدين يبغض على و موالاه اعدائه و موالاه من فاكثروا فى الرّوايه فى فضلهم و سوابقهم و مناقبهم و اكثروا من الغصّ من علىّ و من عيبه و الطعن فيه و الشنّان له حتى انّ انسانا وقف للحجاج و يقال أنّه جدّ الاصمعي عبد الملك بن قريب فصاح به ايها الامير ان اهلى عقّونى فسمّونى عليا و ائى فقير بائس و انا الى صله الامير محتاج فتضاحك له الحجاج و قال للطف ما توسّلت به قد وليناك موضع كذا و قد روى ابن عرفه المعروف بنفطويه و هو من اكابر المحدثين و اعلامهم فى تاريخه ما يناسب

هذا الخبر و قال ان اكثر الاحاديث الموضوعه فى فضائل الصحابه افتعلت فى ايام بنى أميّه تقربا إليهم بما يظنون أنّهم يرغمون به
انف بنى هاشم قال المؤلف عفا الله عنه و لم يزل الامر على ذلك سائر خلافه بنى أميّه لعنهم الله حتى جاءت الخلافه العباسيه
فكانت ادهى و امرّ و اضرى و اضرّ و ما لقيه اهل البيت عليهم السلام و شيعتهم فى دولتهم اعظم مما مضوا به فى الخلافه الامويّه
كما قيل و الله ما فعلت أميّه فيهم معشار ما فعلت بنو العباس ثم شبّ الزمان و هرم و الشأن مضطرب و الشئان مضطرم و الدهر لا
يزداد الا عبوسا و الايام لا تبدى لاهل الحق الا بوسا و لا معقل للشيعه من هذه الخطه الشنيعه فى اكثر الاعصار و معظم الامصار
الا- الانزواء فى زوايا التقيه و الانطواء على الصبر بهذه البليه انتهى ما فى الدرجات الرفيعه و إذا علمت حال هؤلاء الاسلاف
المنهمكين فى الاسفاف فلتكن غير خاف على سريرتك النقيّه عن الاعتساف المتحلّيه بالانصاف ان المخاطب النحرير الذى هو
عند السّيّه صدرهم الكبير و ملاذهم الشهير قد جنح تقليدا للكابلي بجوامع قلبه الى هؤلاء الجماهير الكارعين من المشارع
الردغه و الناهلين من الموارد الكدره الذين دعوا الفجور و سقوه الغرور و حصدوا الثبور و رفعوا الدور و بنوا القصور و احكموا
الزور و ابرموا الختور و لم يرضوا فى البغض و المشاحنه بالقصور و اتوا من غرائب الامور بما يبقى سوء ذكره على كثر الدهور و
مرّ العصور فحذا المخاطب حذوهم و حسا حسوهم و نحا نحوهم و استحسّن نحوهم و شرب دوىّ شربهم و انضوى الى سربهم
و الخاز الى حزبهم و اثر ضغنهم و كبرهم و اختار حقدهم و نكرهم و استطاب عجرهم و بجرهم و ازّد ظهورهم و ابدى
شروهم و قتل حباثلهم و شيّد غوائلهم و اذاع شبهاتهم و اشاع هفواتهم و نفّق تلميعاتهم و زوّق تسويلاتهم و احكم مرائهم و
سرّ سرائهم و اطاب ضمائرهم و فوّق سهامهم و برى اقلامهم و شحذ حرايبهم و درس كتابهم و نصر احزابهم و اسّس بنيانهم و
لاط جدرانهم و اقتفى شنيح آثارهم و خاض هائل غمارهم و جاس خلال ديارهم

و اغترف من صالحه بحارهم و تفكّه من موبقه اثمارهم و نظر بخائنه ابصارهم و بنى على بناتهم و لبى منكم ندائهم و ماس فى لباسهم و وسوس بوسواسهم و انتكس بانتكاسهم و شرب بكأسهم و تلوث بارجاسهم و رمى بسهمهم و توهم بوهمهم و سار بسيرهم و شيع من ميرهم و سكن فى ديرهم و ضار بضيرهم و شهق بشهيقهم و نهق بنهيقهم لم يعص على النقد و السبر بضرس قاطع و لم يستصى من الادراك و التأمل بمنار ساطع و لا استعان من الاصابه و التدرّب بوجه شافع و لا استظهر من الانصاف و التمييز بمنجد نافع و لا استذرى من المواعظ و الزواجر و الرقائق القوارع الى ناهه ناجر رقص بانكار الواضحات رقص الجمل و ليس له فى التحقيق و التنقيد ناقه و لا جمل إذا هتف به داعى الحق جعل فى اذنه وقرا و إذا اهاب به منادى الصدق ابدى عجرفه و غدرا و مكرا يسلك فى هدم قواعد الدين فنونا و يبالغ فى طمس معاهد اليقين مجونا و يلقي الناصح الهادى كالثور عاقصا قرنه حرونا و يمرن على اختلاق غرائب القرفه و الفريه مرونا اخترع للردّ و الابطال و الاخمال لفضائل الآل عليهم سلام الملك المتعال طرائق قددا و ابتدع لاطفاء نور الحق اهلليل باضالليل بغيا و حسدا إذا سمع فضيله حقّانيه و روايه نورانيه يدور عينه كأنه من الموت فى غمره و من الدهول فى سكره ينتفخ أوداجه و يرتعد فرائضه و يزيد غيظه و يكبر حنقه يثير قتله ركائك شكوك و وساوس و يبدى فظائع شبهاه و هواجس لا يزغه من الاقتحام فى الزلل وازع و لا يردعه عن المكابره من الحياء رادع كأنه لا سامحه الله لم يحظ من الحياء بقسط و لو طفيفا و لم ينل من المبالاه حظا و لو ضعيفا خاض فى لجج المجازفه و التخرص و التهحيس و العدوان بحيث لا- يفيق و طفح و عل من سكر الشتان بحيث لا يصحو و لا يستطيع التمييز و لا يطيق و تردى فى مهاوى التعصّب بحيث لا مناص له من مصلع المضيق لا يستصىء بنور الحق و ان ابتلج اوضح الابتلاج و لا يلجأ الى ركن وثيق من الصواب الواضح الفجاج بل يلح و يلظ على الالطاط و الاعوجاج و يلوى و يعرج ابداء على المرء و اللجاج قد اقحم اتباعه فى طخيه عمياء و ركب بهم

متن عشواء زین لهم الخطل و حسن لهم الليل اطلع لهم تواجيم الفتن و كشف لهم قرون المحن و ازلههم عن لقم السین و نخاهم عن المنهج الحسن علمهم شعيا من العضييه و الاحتیال و سؤل لهم صناعه البهت و المحال و اجتالهم عن الصواب أی اجتیال و حجزهم و حجرهم عن الجنوح الى الحق و الامتثال و اغتالهم بمردیات النوازع أی اغتیال زوَاهم و لوَاهم عن انتهاج الجدد و ردعهم و قدهم عن اقتصاص الرشد و دع فی قلوبهم صنوف الاحن و البغضاء و اورثهم اقسام التراث و الوغر و الشحناء و شحن صدورهم غیظا و حنقا و سقى اجوافهم أجنا رنقا رمى بهم فی رذایا سود داستهم باخفافها و اولجهم فی ضنك خطايا و طثتهم باظلافها قرد لهم فی التلمیح قواعد و قوانین و احدث من الخدع حیلا و افانین باض فی صدورهم و فزخ و شوی لهم اوهاما و طبخ ثم تغطرس بذلك و شمش و تمطى و بذخ و من عجائب التهافت و التنافر و غرائب التناقض و التناكر أن المخاطب الماهر و كذا الكابلی الفاخر و من ماثلهما من اسلافهما الاكابر مع هذا الجد و الجهد و الكدح و الانهماك و الغرام و الشغف و الارتباك فی إرادته اطفاء انوار الفضائل الباهره و رد المناقب الفاخره للعتره الطاهره یباهون بدعوى التمسك و الولاء و یدون من غايه البهت و المرء انهم المخصوصون بنشر الفضائل و ايثار الاقتداء و اختيار الاقتفاء فقل لی من المحب الموالی و من المتوعز القالی و من المقبل الواد و من المعرض الصاد و من المتبع الصافی و من المنحرف الجافی و من المقتفی لآثار الاطهار و المومن بفضائل هؤلاء الاخيار و من الصادف عن الاتباع الوالج فی زدافه الهمج الرعاع و قد بلغ التعصّب بالمخاطب المرتاب الى جد يتجاوز عن القیاس و الحساب حتّى أنه ربّما ينكر ما هو حجّه على النصاب بل ينكر ما أثبتته شیخه و والده الجلیل النصاب بل ربما انكر ما اثبتته بنفسه بلا- اختفاء و احتجاب و ان هذا التناسی و العقوق و التغافل و المروق من اعجب العجائب عند اولی الاحلام و الالباب و قلما يوجد مثل هذا العجب العجائب فی مصنّف او كتاب فان من غايه الاستغراب ان يخالف المرء فی ردّ الخصم قول والده المقبول و اعجب من ذلك ان يخالف نفسه و يظهره

اسمج الغفول و مع هذا التباين و التخالف و التهافت و التناقض و التشاجر و التضامن و التعال و التمارض و مع هذا القصور فى الباع و فقد العثور و الاطلاع يشنع على اسلافنا بلسانه السليطه مكثر اللبذاء و المصاع مولعا بالهراء و القذاع يوجع قلوب اهل الايمان برده و يؤلم نفوس ارباب الايقان بصدده دابه جحد الواضحات و سنته رد للائحات لا يقف فى المجازفه على حد محدود و يستحى من عناده المكابر الكنود يروح بكذبه و افتعاله ارواح مسيلمه و سجاج و يرفع فى ابطال الحق انكر عقيره و اوحش صياح و اسمج نباح لا يدع من التهجين و التوهين غايه الا أمها و لا يذر من التشيع و التقيح نهايه الا عمها و لا يترك من الغض و الإزراء على الكرام الكبراء فنا الا اتاه و لا يهمل من الثلب و القصب و العيب و الشين حدًا الا و اناه يستهزئ باعلام الدين و يستسخر و يغمز و يهمز بامثال المحققين و لا يستحسر يرميهم بما هو من ادانى اوصافه من الجمود و الخمود و قله الفطنه و فقد الادراك و عدم التمييز و هجر التدبر و ايثار و التناسى و التغافل و يعز و إليهم اوها ما فاسده و تعصبات كاسده و مكاييد منتكسه و مصايد منتقصه افترى اكاذيب و افتعل اعاجيب و تقول اقاويل و اختلق اباطيل و تخزص ظنونا و تمحل من التخديع فنونا و هام فى اوديه التلبيس و جزع طرق التدليس و لفق ما لا يلتاط بصفر لبيب و حشد من السخائف و ما يمجه كل اديب و اعجب من ذلك أنه مع هذا التهالك و الاستهتار بالابطال و التكذيب و الانكار لفضائل اهل البيت الاطهار صلوات الله و سلامه عليهم ما اختلف الليل و النهار القى شراشره و بعائه على تصديق المفتعلات و الايمان بالموضوعات المخترعات فى حق خلفائه الكبار مع انها مما شهد بكذبتها و تخرصها شيوخه و أساطينه الاحبار الماهرون البارعون الذين عليهم المدار فى النقد و التنقيب و التنقيح و الجرح و التعديل فى الاعصار و على ايديهم تمييز المعلول من سليم الآثار و كل منهم ابن بجده الاخبار و ابن نجده الاختبار و جهينه الاحاديث و عيبه الاسرار فلا ادري باى وجه يلقي هذا المدعى للولاء

يوم القيمة اهل البيت العظماء عليهم آلاف التحية و الثناء و ما ذا يقول لهم إذا سالوه عما حداه على تكذيب فضائلهم الثابتة الصّحيحه التي رواها الثقات الكبراء و اثبتها حذاق العلماء و هر گاه اين همه شنیدی پس حالا شروع می نمايم بحول و قوّت ربّ جليل در نقض اقوال مخاطب نبيل بالتفصيل قوله و اين حديث باطلست اقول از ملاحظه اين كلام حيرت نظام و غرائب تقوّلات و تفوّهات در ابطال حديث طير و حديث مدينه العلم و حديث تشبيه و حديث نور و غير آن بر ارباب افهام ظاهر و باهر می شود که مخاطب ذو فنون مفتون بمزید ميلان و جنوح و رکون بهذر و هزل و مجون و عدم مخافت از خزی يوم لا ينفع مال و لا بنون در اطفای انوار فضائل علویّه می کوشد و بی محابا بردّ و قدح آن می خروشد و اخلاف خلاف حق ابلج و ايثار باطل لجلج و اختيار عناد اسمج و اشاعت لداد بهرج می دوشد و کاسات عصييت و لجاج صريح الاعوجاج می نوشد و شمس تابان را به گل نمی پوشد و لله الحمد على اتمام الحجّه و وضوح المحجّه و الانقاذ من اللجه که بطلان حکم مخاطب عمدہ الأعيان بطلان اين حديث جليل الشأن در کمال وضوح و ظهور و عيان و واضح و لائح مثل شمس تابان و سماجت و شناعه و قباحت و فظاقت و رد آرت و هوان اين ابطال سراسر اعتلال و افساد واضح الاختلال و توهين صريح الانحلال معلوم و متيقن علمای اعيان و دلالت آن بر نهايت حقد و شنان و غايت بغض و عدوان و اقصای مجازفت و طغيان مستغنی از بيان و اعجاب که در فضائل خلفای خود جابجا روايات موضوعه و حکايات مصنوعه و اباطيل ملفقه و اضاليل مزوّقه و اسمار مستبشعه و اخبار مستشعنه بصد دل و جان می خرد و در حق فضائل وصی مطلق چنین جور و حيف و زيغ و عسف می پسندد و از لوم لائمين و عدل عاذلين و طعن طاعنين و عيب عائنين و انکار منکرين و تفضيح ناقدين و تقبيح مختبرين و تخجيل محققين و مخالفت اکابر محدثين

و معاندت اجله متکلمین نمی هراسد و چنان در گرداب تعصب و تغافل و اغماض و تساهل و اعراض و تعالل سر فرورده که هرگز حق را از باطل و ثمین را از عاقل و دنی را از فاضل نمی شناسد و این خاکسار بیمقدار باقتفای آثار علمای اخیار احلهم الله دار القرار کالصیح إذا اسفر بل کالشمس فی رابعه النهار باثبات می رسانم که حکم مخاطب منیف ببطلان این حدیث شریف از غرائب اوهام و عجائب احکام و طرائف جسارات و مضحکات ترهات و بدائع تفوّهات و فظائع تقولات و مورث صد گونه ملائم و عار و باعث هزار شین و شناد و جالب انواع هوان و صغار و کاشف از دفائن ضغائن و احفاد و هاتک استار اصناف عناد و لداد و دلیل کمال بعد از امعان و سبر و تنقید و مجانبت تمام از تحقیق و تسدیدست دادنی ممارس بفن شریف حدیث فضلا عن الماهرین الحداق و البارعین السباق لب باین حکم باطل نتواند گشود و این حکم شنیع مانا بآنست که کسی بلا- تتبع و تفحص مباحث عربیت و نکات ادبیت انکار وجوه ثابتة اعراب و تصریف نماید یا کسی بلا- اطلاع مسلمات و مقررات اصول فقه و فقه و حکمت و عقائد و مقالات ارباب نقد و تحقیق طریق رد و ابطال آن پیماید که این چنین کس بلا شبه مورد کمال استهزا و استحقار و مستحق نهایت طعن و تشنیع صغار و کبار خواهد شد

اسامی ناقلین حدیث ولایت

و ائمة بارعین و محدثین منقدین و اساطین دین و ارکان مذهب سنیه که بروایت این حدیث شریف اسفار دیتیّه و مصنفات بهیة خود را زیب و زینت بخشیده اند و باشاعت و نشر آن تخجیل منکرین و جاحدین بغایت قصوی رسانیده جمعی کثیر و جمی غفیراند مثل

سليمان بن داود الطيالسي سنة ٢٠٤ و ابو بكر عبد الله بن محمد بن أبي شيبة العيسى الكوفي سنة ٢٣٩ و امام احمد بن محمد بن حنبل الشيباني سنة ٢٤١ و ابو عيسى محمد بن عيسى بن سوره السلمي الترمذي سنة ٢٧٩ و ابو عبد الرحمان احمد بن شعيب النسائي سنة ٣٠٣ و حسن بن سفيان النسوي البانوري سنة ٣٠٣ و ابو يعلى احمد بن علي الموصلي سنة ٣٠٧ و ابو جعفر محمد بن جرير الطبري سنة ٣١٠ و غيثمه بن سليمان الاطرابلسي سنة ٣٤٤ و ابو حاتم محمد بن حبان البستي سنة ٣٥٤ و سليمان بن احمد بن احمد بن ايوب الطبراني سنة ٣٦٠ و محمد بن عبد الله بن محمد الحاكم الضبي النيسابوري المعروف بابن البيع سنة ٤٠٥ و احمد بن موسى بن مردويه الاصفهاني سنة ٤١٠ و ابو نعيم احمد بن عبد الله بن احمد بن اسحاق بن موسى الاصفهاني و ابو القاسم حسين بن محمد الشهير بالراغب الاصفهاني سنة ٤٣٠ و ابو بكر احمد بن علي بن ثابت البغدادي المعروف بالخطيب سنة ٤٦٣ و ابو عمر يوسف بن عبد الله المعروف بابن البر النمرى القرطبي سنة ٤٦٣ و مسعود بن ناصر السجستاني سنة ٤٧٧ و ابو الحسن علي بن محمد بن الطيب الجلابي المعروف بابن المغازلي سنة ٤٨٣ و ابو شجاع شيرويه بن شهردار بن شيرويه بن فناخسرو الديلمي الهمداني و محمد بن علي بن ابراهيم النطنزي سنة ٥٠٩ و ابو منصور شهردار بن شيرويه بن شهردار بن شيرويه الديلمي سنة ٥٥٨ و ابو المؤيد موفق بن احمد المعروف باخطب خوارزم سنة ٥٦٨ و ابو القاسم علي بن الحسن بن هبه الله الدمشقي الشافعي و ابو حامد بن محمود محمد بن حسين بن يحيى الصالحاني سنة ٥٧١ و ابو السعادات مبارك بن محمد المعروف بابن الاثير الجزري سنة ٦٠٦ و عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم بن الفضل القزويني الرافي سنة ٦٢٤ و عز الدين ابو الحسن علي بن محمد المعروف بابن الاثير الجزري سنة ٦٣٠ و ابو الربيع سليمان بن موسى بن سالم البنسي الكلاعي المعروف بابن سبع سنة ٦٣٤ و ضياء الدين ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد المقدسي السعدي سنة ٦٤٣ و ابو سالم محمد بن طلحه القرشي النصيبي الوزير سنة ٦٥٢ و ابو عبد الله محمد بن يوسف بن محمد الكنجي الشافعي سنة ٦٥١ و محب الدين احمد

بن عبد الله بن محمد الطبري الشافعي المكي سنة ٦٩٦ و ابراهيم بن محمد الحموي سنة ٧٢٤ و شمس الدين ابو عبد الله محمد بن احمد الذهبي سنة ٧٤٨ و محمد بن يوسف الزرندی و محمد بن مسعود الكازروني سنة بضع و خمسين و سبعمائه و على بن شهاب الدين الهمداني و سيد شهاب الدين احمد صاحب توضيح الدلائل و شهاب الدين احمد بن على المعروف بابن حجر العسقلاني سنة ٧٨٦ و حسين بن معين الدين اليزدي الميذي سنة ٨٧٠ و جلال الدين عبد الرحمان بن أبي بكر السيوطي سنة ٩١١ و شهاب الدين احمد بن محمد القسطلاني سنة ٩٢٣ و الحاج عبد الوهاب بن محمد بن رفيع الدين احمد البخاري و محمد بن يوسف الشامي سنة ٩٣٢ و شهاب الدين احمد بن محمد بن علي بن حجر الهيتمي سنة ٩٧٣ و علي بن حسام الدين بن عبد الملك القادري المعروف بالمتقي سنة ٩٧٥ و ميرزا مخدوم بن عبد الباقي و ابراهيم بن عبد الله اليمني الشافعي و احمد بن محمد بن احمد الحافي الحسيني الشافعي سنة ٩٩٥ و جمال الدين عطاء الله بن فضل الله الشيرازي سنة ١٠٠٠ و علي بن سلطان محمد الهروي المعروف بالقاري سنة ١٠١٤ و عبد الرؤف بن تاج العارفين الحدادي المناوي و سيد محمود بن محمد بن علي الشبخاني القادري سنة ١٠٣١ و احمد بن فضل بن محمد باكثير و ميرزا محمد بن معتمدخان البدخشاني و محمد صدر عالم سنة ١١٤٧ و ولي الله احمد بن عبد الرحيم والد مخاطب سنة ١١٧٦ و محمد بن اسماعيل بن صلاح الامير اليماني الصنعاني و محمد بن علي الصبان و احمد بن عبد القادر العجيلي و سناء الله الپاني حتى سنة ١١٨٢ و مولوي ميبين بن محب الله بن ملا احمد عبد الحق بن ملا سعيد بن قطب الدين السهالي و مولوي محمد سالم بن محمد سلام الله بن فخر الدين بن محب الله بن نور الله بن نور الحق بن عبد الحق دهلوي و مولوي ولي الله بن حبيب بن محب الله بن ملا احمد عبد الحق بن ملا سعيد بن قطب الدين سهالي اللكهنوي سنة ١٢٢٥ و سيمر بك ان شاء الله تعالى عن كتب بلا حيلولة ترقب و انتظار عبارات هولاء الاجله الكبار

بالجمله نهایت فضاغت حکم مخاطب منیف ببطلان این حدیث شریف غایت شناغت خیب و وجیف آن المعی عظیم در توهین و تسخیف و تهجین و تضعیف آن ظاهرست بوجه عدیده

۱- أبو داود طیالسی

وجه اول آنکه ابو داود سلیمان بن داود طیالسی که شیخ و استاد احمد بن حنبلست و ارباب صحاح سته نقل روایات ازو می کنند این حدیث شریف را بسند صحیح روایت کرده چنانچه ابو عمر یوسف بن عبد الله المعروف بابن عبد البر در استیعاب در فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته

روی ابو داود الطیالسی حدثنا ابو عوانه عن ابي بلج عن عمرو بن ميمون عن ابن عباس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لعلي انت ولي كل مؤمن من بعدي ازين عبارت ظاهرست که ابو داود طیالسی این حدیث شریف را از ابو عوانه از ابي بلج از عمرو بن ميمون از ابن عباس روایت کرده و همین استاد را که ابو داود طیالسی بان روایت این حدیث نموده ابن عبد البر تصحیح فرموده و اولاً- بعض فضائل فاخره و محامد زاهره ابو داود طیالسی باید شنید و بعد آن بسماع نص ابن عبد البر بر صحت این سند جلیل الخطر باید گروید پس مخفی نماند که ابو داود طیالسی از ارکان محدثین متقدمین و اعیان حفاظ معتمدین و افاحم نحاریر و اعظم مشاهیر و علم شامخ حذاقت و طود راسخ مهارت و بحر زاخر علم و عرفان و بدر سافر حفظ و اتقان نزد اهل سنت بوده و صیت جلائل فضل و عوالی او باغوار و انجاد و تلال و وهاد رسیده و جواهر زواهر مفاخر و اعلاق نفیسه مآثر او در اصقاع و بقاع انتشار و اشتهار تمام گر چه ذهبی در عبر در سنه اربع و مائتین گفته و فیها الامام ابو داود الطیالسی و اسمه سلیمان بن داود البصری الحافظ صاحب المسند و كان يسرد من حفظه ثلاثين الف حديث قال الغلاس ما رأيت احفظ منه و قال عبد الرحمن بن مهدي هو اصدق الناس قال كتبت عن الف شيخ منهم ابن عون و عبد الله بن اسعد يافعي در مرآه الجنان در وقائع سنه مذکوره گفته و فیها الامام ابو داود الطیالسی سلیمان بن داود البصری الحافظ صاحب المسند كان يسرد من حفظه ثلثين الف حديث و قسطلانی در مواهب گفته

روی ابو نعیم ان جبرئیل و میکائیل شقاً صدره و غسله ثم قال اقرأ باسم ربك الايات الحديث و فيه فقال ورقه ابشر اشهد بانك الذي بشر بك المسيح بن المريم و انك على مثل ناموس موسى و انك نبي مرسل و كذا مروى شق صدره الشريف هنا ايضا الطیالسی و الحرث فی

مسندیهما و محمد بن عبد الباقي الزرقانی المالکی در شرح مواهب بعد قول ماتن الطیالسی گفته ابو داود سلیمان بن داود بن الجارود البصری الحافظ الثقه کثیر الحدیث روی عن ابن عون و شعبه و خلق و عنه احمد و ابن المدینی و غیرهما علق له البخاری و اخرج له مسلم و الاربعه توفی سنه ثلاث و اربع و مائتین عن ثنتین و سبعین سنه و جل الله ابو مهدی عیسی بن محمد الثعالبی المکی المغربی در مقالید الاسانید گفته قال الحافظ الذهبی فی التذکره هو الامام الحافظ الکبیر ابو داود سلیمان بن داود بن الجارود الطیالسی الفارسی الاصل البصری سمع ابن عون و هشاما الدستوائی و شعبه و طبقتهم و عنه احمد و بندار و الفلاس و خلائق قال الفلاس ما رأیت احفظ منه و قال رفیقہ ابن مهدی هو اصدق الناس و قال عامر بن ابراهیم سمعت ابا داود یقول کتبت عن الف شیخ و قال و کعب ما بقی احد احفظ الحدیث طویل من ابي داود فبلغه ذلك فقال و لا قصیر و قال ابن المنذینی ما رأیت احفظ منه و قال عمر بن شبة کتبوا عن ابي داود من حفظه اربعین الف حدیث مات سنه اربع و مائتین و کان من ابناء الثمانین رحمه الله تعالی و خود مخاطب در بستان المحدثین گفته نام او سلیمان بن داود بن الجارود طیالسیست و در اصل از شهر فارس بود و آخرها سکونت بصره اختیار نمود از محدثان آنجا مثل شعبه هشام دستوائی و ابن عون و غیرهم روایات بسیار دارد و احادیث طویله را نیک محفوظ می داشت و درین صنعت در اهل زمان خود معروف و مشهور بود از هزار شیخ اخذ علم حدیث نموده و مردم از وی بسیار روایت کردند و منتفع شدند و گویند که آنچه از وی نوشته اند در شمار چهل هزار حدیث رسیده یعنی طرق حدیث و آثار موقوفات در سنه دو صد و چهار وفات یافت و هشتاد سال عمر داشت یحیی بن معین و ابن المدینی و فلاس و و کعب و دیگر علمای رجال او را تعدیل و توثیق مفرط نموده اند و الحق همین قسم مردی بود و این ابو داود نه آن ابو داودست که سنن او یکی از صحاح سته است بلکه این مقدمست بر وی بزمان بسیار چنانچه از تاریخ وفات او ظاهر گشت اصحاب صحاح سته غالباً از وی بیک واسطه روایت می کنند انتهی پس کمال عجیبت که شاه صاحب با وصف اثبات این همه فضائل جلیله و مناقب جمیله برای ابو داود طیالسی طیلسان مکابره بر دوش کشیده بر سر رد و ابطال حدیث ولایت که آن را ابو داود طیالسی که مقبول و ممدوح ایشانست روایت نموده رسیده اند اما نص ابن عبد البر منیف بر صحت این سند شریف پس بدانکه در کتاب استیعاب متصل عبارت سابقه گفته و به

عن ابن عباس انه قال اول من صلّى مع النبی صلی الله علیه و سلم بعد خدیجه علی بن ابي طالب عمنا حدثنا عبد الوارث بن سفین حدثنا قاسم بن اصیغ حدثنا احمد بن زهیر بن جرب حدثنا الحسن بن حماد حدثنا ابو عوانه حدثنا ابو بلج عن عمرو بن میمون عن ابن عباس قال کان علی اول من آمن بالله من الناس بعد خدیجه قال ابو عمر هذا اسناد لا طعن فيه لاحد لصحته و ثقہ نقلته ازین عبارت ظاهرست که اسناد ابو عوانه از ابي بلج از عمرو بن میمون از ابن عباس اسنادیست که برای احدی در ان طعن نیست بسبب صحت آن و ثقہ

ناقلین آن و ظاهرست که همین اسناد بعینه اسناد روایت ابو داود طیالسیست پس بحمد الله بنص صریح صاحب استیعاب ثابت شد که اسناد حدیث ابو داود صحیحست و ناقلین آن همه ثقات اند و احدی را در آن طعن نیست پس از کلام صاحب استیعاب صحت این سند به سه وجه ظاهر و باهرست اول آنکه از کلامش واضحست که درین اسناد کسی را هیچ طعن نیست فثبت رفع جمیع المطاعن عن هذا السند و ظهر انه لا يطعن فيه احد و انه في غاية الاعتبار و الثبوت و معتمد أي معتمد و مستند أي مستند دوم آنکه از قول او لصحته واضحست که این سند صحیحست پس ثابت شد بنص صریح که سند این حدیث صحیحست و لا مجال للانکار و الارتیاب بعد ثبوت الصیحه بنص صاحب الاستیعاب سوم آنکه از قول او و ثقته نقلته واضحست که ناقلین این اسناد یعنی روایت آن همه ثقه اند فثبت غایه الاعتبار و الوثوق و زهق انکار اهل المروق و مخفی نماند که ازین هر سه وجه اجماع و اتفاق بر صحت این سند شریف هم ثابتست زیرا که عدم طعن احدی درین اسناد دلیل صریحست برین که کسی از علمای سنی درین اسناد طاعن نیست پس اتفاق و اجماع بر نفی طعن درین اسناد ثابت شد و ظاهر است که لفظ لصحته دلیل نفی طعن جمیع ازین اسنادست پس مراد از صحت این اسناد صحت آن نزد جمیع باشد لیطابق الدلیل المدعی و چون لفظ ثقته نقلته معطوف بر صحت است بسبب وجوب بودن معطوف در حکم معطوف علیه ظاهر شد که وثوق ثقله این حدیث نیز نزد جمیع ثابتست کمال عجیبت که بر اهل حق بزعم مخالفت اجماع موهومی بر خلافت بکریه و امثال آن تشنیعات شنیعه و استهزئات فظیحه وارد کنند و اساس تاویل و تدبیر و عاقبت اندیشی و انصاف کیشی یکسر برکنند و بایراد آیات و احادیث داله بر حجیت اجماع که مراد از ان بنص احادیث مفسیره اجماع اهل حق صوابست نه اتفاق اهل باطل و مخالفین سنت و کتاب دلهای خود شاد نمایند و بزعم بی اصل خودها قصب مسابقت در تخجیل و اسکات و افحام و الزام اهل حق معاذ الله من ذلك ربایند و اینجا مخالفت اجماع اکابر و اساطین و معاندت اطباق مهره منقدین روا دارند و بر ابطال این حدیث شریف بر خلاف اجماع علمای خود و اجماع اهل حق بر صحت این حدیث شریف همت بر گمارند و از ظهور تناقض و تهافت و تخالف و تعاکس و تنافر و تناکر و تباین و تعاند فاحش مبالاتی بردارند قال الله تعالى وَ مَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا وَ إِنَّ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَ ان يروا سبيل الرشد لا يتخذوه سبيلا و ان يروا سبيل الغي يتخذوه سبيلا

و باید دانست که ابن عبد البر نزد ائمه قوم از علمای ابرار و احبار اختیار و اساطین کبار و محققین عالی فخار و منفذ حقائق آثار و عارفین دقائق اخبارست و جلالت فضائل و عوالی معالی و محاسن مکارم او در غایت ظهور و اشتها محمد بن عبد الکریم سمعانی در انساب گفته القرطبی بضم القاف و سکون الراء و ضمّ الطاء المهمله و فی آخرها الباء هذه النسبه الی قرطبه و هی بلده کبیره من بلاد المغرب الاندلس و هی دار ملک السلطان خرج منها جماعه کثیره من العلماء فی کل فنّ قدیما و حدیثا و المشهور بالنسبه إليها ابو عمر یوسف بن عبد الله بن عبد البر التمری الاندلسی القرطبی الحافظ کان اماما فاضلا کبیرا جلیل القدر صنّف التصانیف یروی عن محمد بن عبد الملك بن صیقون الرضافی و ابراهیم بن نصر القرطبی توفی سنه سبع و ثمانین و مائتین ذکره ابو سعید بن یونس و احمد بن محمد المعروف بابن خلکان در وفيات الأعیان فی انباء ابناء الزمان گفته ابو عمر یوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم التمری القرطبی امام عصره فی الحدیث و الاثر و ما یتعلق بهما یروی بقرطبه عن أبی القسم خلف بن القسم الحافظ و عبد الوارث بن سفیان و سعید بن نصر و أبی محمد بن عبد المؤمن و أبی عمر الباجی و أبی عمر الطلمنکی و أبی الولید بن القرطبی و غیرهم و کتب إلیه من المشرق ابو القسم المکی و عبد الغنی بن سعید الحافظ و ابو ذرّ الهروی و ابو محمد بن النحاس المصری و غیرهم قال القاضی ابو علی بن سکره سمعت القاضی ابا الولید الباجی یقول لم یکن بالاندلس مثل أبی عمر بن عبد البرّ فی الحدیث قال الباجی ایضا ابو عمر احفظ اهل المغرب و قال ابو علی الحسین بن احمد بن محمد الغسانی الاندلسی الحیانی المقدم ذکره ابن عبد البرّ شیخنا من اهل قرطبه بها طلب و تفقه و لزم ابا الولید القرطبی بن الحافظ و عنه اخذ کثیرا من علم الحدیث و دأب فی طلب العلم و تفنّن فیهِ و برع براعته فاق بها من تقدّمه من رجال الاندلس و ألف فی الموطا کتبا مفیده منها کتاب التمهید لما فی الموطا من المعانی و الاسانید و رتبه علی اسماء شیوخ مالک علی حروف المعجم و هو کتاب لم یتقدّم الی مثله و هو سبعون جزء قال ابو محمد ابن حزم لا اعلم فی الکلام علی فقه الحدیث مثله فکیف احسن منه ثمّ وضع کتاب

الاستذكار لمذاهب علماء الامصار فيما تضمّنه الموطا من معانى الراى والآثار شرح فيه الموطا على وجهه و نسق ابوابه و جمع فى اسماء الصّحابة كتابا جليلا سمّاه كتاب الاستيعاب و له كتاب جامع بيان العلم و فضله و ما ينبغى فى روايته و حمله و كتاب الدرر فى اختصار المغازى و السير و كتاب العقل و العقلاء و ما جاء فى اوصافهم و له كتاب صغير فى قبائل العرب و انسابهم و غير ذلك من تواليفه و كان موفقا فى التاليف معانا عليه و نفع الله به و كان مع تقدمه فى علم الاثر و بصره بالفقه و معانى الحديث له بسطه كثيره فى علم النسب و فارق قرطبه و جاء فى غرب الاندلس و سكن دانيه من بلادها و بلسيته و شاطبه فى اوقات مختلفه و تولى قضاء الاشبونه و شترين فى ايام ملكها المظفر بن الافطس و صنّف كتاب بهجه المجالس و انس المجالس فى ثلثه اسفار جمع فيه اشياء مستحسنه تصلح للمذاكره و المحاضره الى ان قال بعد ذكر عدّه عبارات من بهجه المجالس قلت هذا كلّه نقلته من بهجه المجالس و فيه كفايه فلا حاجه الى الاطاله و توفى الحافظ ابو عمر يوم الجمعة آخر يوم من شهر ربيع الآخر سنة ثلث و ستين و اربعمائه بمدينه شاطبه من شرق الاندلس و قال صاحبه ابو الحسن بن طاهر بن مقور المغافرى و هو الذى صلّى عليه سمعت با عمر بن عبد البر يقول ولدت يوم الجمعة و الامام يخطب لخمس بقين من شهر ربيع الاول سنة ثمان و ستين و ثلاثمائه رحمه الله تعالى و قد تقدّم فى ترجمه الخطيب أبى بكر احمد ابن على بن ثابت البغدادى الحافظ انه كان حافظ الشرق و ابن عبد البر حافظ الغرب و ماتا فى سنة واحده و هما امامان فى هذا الفن و النمى بفتح النون و الميم و بعدها راء هذه النسبه الى النمى بن قاسط بفتح النون و كسر الميم و انما يفتح الميم خاصّه و هى قبيله كبيره مشهوره و قد تقدم الكلام على القرطبي و شاطبه فاغنى عن الاعداد و ذكر ابو عمر بن عبد البر المذكور أنّ والده ابا محمد عبد الله بن محمد بن عبد البر توفى فى شهر ربيع الآخر سنة ثلثين و ثلاثمائه و مولده سنة ثلثين و ثلاثمائه رحمه الله تعالى و كان والده ابو محمد عبد الله بن يوسف من اهل الادب البارع و البلاغه و له رسائل و شعر فمن شعره قوله لا تكثرنّ تأملا و احبس عليك عنان طرفك فلربّما ارسلته

فرماك فى ميدان حتفك قيل انه مات سنه ثمان و خمسين و اربعمائه رحمه الله تعالى و شمس الدين محمد بن احمد ذهبى در تذكره الحفاظ كفته ابن عبد البر الامام شيخ الاسلام حافظ المغرب ابو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمرى القرطبى ولد سته ثمان و ستين و ثلاثمائه فى ربيع الآخر و طلب الحديث قبل مولد الخطيب باعوام حدث عن خلف بن القسم و عبد الوارث بن سفين و عبد الله بن محمد بن عبد المؤمن و محمد بن عبد الملك بن صيفون و عبد الله بن محمد بن اسد الجهنى و يحيى بن وجه الحيه و احمد بن فتح الرّسان و سعد بن نصر و الحسين بن يعقوب النجاتى و أبى عمر احمد بن الحسور و عده و اجاز له من مصر المسند ابو الفتح بن سبخت و الحافظ عبد الغنى و من مكه ابو القسم عبيد الله بن السقطى و ساد اهل الزمان فى الحفظ و الاتقان قال ابو الوليد الياجى لم يكن بالاندلس مثل أبى عمر فى الحديث و قال ابن حزم التمهيد لصاحبنا أبى عمر لا اعلم فى الكلام على فقه الحديث مثله اصلا فكيف احسن منه و منها كتاب الاستذكار و هو اختصار التمهيد و له تواليف لا مثل لها فى جميع معانيها منها الكافى على مذهب مالک خمس عشر مجلدا و منها كتاب الاستيعاب فى الصّحابه ليس لاحد مثله و منها كتاب جامع بيان العلم و فضله قلت و له كتاب الاكتفاء فى قراءه نافع و أبى عمرو و كتاب بهجه المجالس نوادر و شعر و له كتاب التقصّى لحديث الموطا و كتاب الانباء عن قبائل الرّواه و كتاب و الانتقاء لمذاهب الثلثه العلماء مالک و أبى حنيفه و الشافعى و البيان فى تلاوه القرآن و الاجوبه المرغبه و كتاب الكنى و كتاب المغازى و كتاب القصد و الامم فى انساب العرب و العجم و كتاب الشواهد فى اثبات خير الى احد و كتاب الانصاف فى اسماء الله تعالى و كتاب الفرائض و غير ذلك قال ابو على بن سكره سمعت ابا الوليد الياجى يقول ابو عمر احفظ اهل المغرب انبانا ابو محمد الجزائرى انا عثمان بن حسن بن دحيه قراءه انا على ابو عبد الله بن زرقويه سماعا انا موسى بن أبى تليد قراءه عليه قال ابن دحيه انا خلف بن بشكوال و ابن الحد قالانا ابو محمد بن عتاب قالانا ابو عمر بن عبد البر بكتاب التقصّى و قال الغسانى سمعت ابن عبد البر يقول لم يكن

احد بيلدنا مثل قاسم بن محمد و احمد بن خالد الخبّاب قال الغسانی و لم يكن ابن عبد البرّ بدونهما و لا متخلّفا عنهما و كان من النمر بن قاسط طلب و تقدم و لزم ابا عمر احمد بن عبد الملك الفقيه و لزم ابا الوليد بن القرطبي و داب في طلب الحديث و افتتن به و برع براعه فاق بها من تقدمه من رجال الاندلس و كان مع تقدّمه في علم الاثر و بصره في الفقه و المعاني له بسطه كثيره في علم النسب و الاخبار جلا عن وطنه فكان في الغرب مده ثم تحول الى شرق الاندلس فسكن دانيه و بلنسيه و شاطبه و بها توفي و ذكر غير واحد ان ابا عمر ولي قضاء اشبونه مده قلت اعلى ما عنده كتاب الزعفراني سمعه من ابن صيفون انا ابن الاعرابي عنه و سنن أبي داود سمعه من ابن أبي عبد المؤمن انا ابن داسه عن المؤلّف و انتهى إليه مع امامته علو الاسناد حدّث عنه ابو العباس الدّلائى و ابو محمد بن أبي قحافه و ابو الحسن بن مقوّر و ابو على الغسانی و ابو عبد الله الحميدى و ابو بحر سفين بن العاص و محمد بن فتوح الانصارى و ابو داود سليمان بن أبي القسم المقرئ و آخرون و كان دينا صينا ثقة حجّه صاحب سنه و اتباع و كان اولاً ظاهرياً اثرياً ثم صار مالكيّاً مع ميله كثير الى فقه الشافعي قال الحميدى ابو عمر فقيه حافظ مكث عالم بالقراءات و بالخلاف و بعلوم الحديث و الرجال قديم السماع يميل في الفقه الى اقوال الشافعي قال ابو داود المقرئ مات ابو عمر ليله الجمعه سلخ ربيع الآخر سنه ثلاث و ستين و اربعمائه و استكمل خمسا و تسعين سنه و خمسه ايام و نيز ذهبى در سير البنلا- گفته ابن عبد البرّ الامام العلامه حافظ المغرب شيخ الاسلام ابو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البرّ بن عاصم النمرى الاندلسى القرطبي المالكي صاحب التصانيف الفائقه مولده في سنه ثمان و ستين و ثلاثمائه في شهر ربيع الآخر و قيل في جمادى الاولى فاختلفت الروايه في الشهر عنه و طلب العلم بعد التسعين و الثلاثمائه و ادرك الكبار و طال عمره و علا سنده و تكاثر عليه الطلبة و جمع و صنّف و وثّق و ضعّف و سارت بتصانيفه الركبان و خضع لعلمه علماء الزمان وفاته السماع من ابيه الامام أبي محمد فانه مات قديماً في سنه ثمانين و ثلاثمائه و كان فقيها عابدا متهجدا الى ان قال الذهبي قال الحميدى ابو عمر فقيه حافظ مكث عالم بالقراءات و بالخلاف

و بعلوم الحديث و الرجال قديم السماع يميل فى الفقه الى اقوال الشافعى و قال ابو على الغسانى لم يكن احد ببلدنا فى الحديث مثل قاسم بن محمد و احمد بن خالد الختّاب ثم قال ابو على و لم يكن ابن عبد البرّ بدونهما و لا متخلفا عنهما و كان من النمر بن قاسط طلب و تقدّم و لزم ابا عمر احمد بن عبد الملك الفقيه و لزم ابا الوليد بن القرطبى و دأب فى طلب الحديث و افتنّ به و برع براعه فاق بها من تقدمه من رجال الاندلس و كان مع تقدّمه فى علم الاثر و بصره بالفقه و المعانى له بسطه كثيره فى علم النسب و الاخبار جلا عن وطنه فكان فى الغرب مدّه ثم تحوّل الى شرق الاندلس فسكن دانيه و بلنسيه و شاطبه و بها توفى و ذكر غير واحد ان ابا عمر ولى قضاء اشبونه مدّه ثم تحوّل الى شرق الاندلس قلت كان اماما ديننا ثقة متقنا علامه متبحرا صاحب سنه و اتباع و كان اوليا اثريا ظاهريا فيما قيل ثم تحوّل مالکيا مع ميل بين الى فقه الشافعى فى مسائل و لا ينكر له ذلك فانه ممن بلغ رتبه الائمه المجتهدين و من نظر فى مصنفاته بان له منزله من سعه العلم و قوه الفهم و سيلان الذهن و كل احد يؤخذ من قوله و يترك الا رسول الله صلى الله عليه و سلّم و لكن إذا اخطا امام فى اجتهاده لا ينبغى لنا ان ننسى محاسنه و نغطى معارفه بل نستغفر الله له و نعتذر عنه قال ابو القسم بن بشكوال ابن عبد البرّ امام عصره و واحد دهره يكنى ابا عمر روى بقرطبه عن خلف بن القسم و عبد الوارث بن سفيان و سعيد بن نصر و عبد الله بن محمد بن عبد المومن و أبى محمد بن اسد و جماعه يطول ذكرهم و كتب إليه من المشرق السقطى و الحافظ عبد الغنى و ابن سبخت و احمد بن نصر الداودى و ابو ذر الهروى و ابو محمد بن النحاس قال ابو على بن سكره سمعت ابا الوليد الباجى يقول لم يكن بالاندلس مثل أبى عمر بن عبد البرّ فى الحديث و هو احفظ اهل المغرب قال ابو على الغسانى ألف ابو عمر فى الموطا كتبا مفيده منها كتاب التمهيد لما فى الموطا من المعانى و الاسانيد فرتبّه على اسماء شيوخ مالک على حروف المعجم و هو كتاب لم يتقدّمه احد الى مثله و هو سبعون جزءا قلت هى اجزاء ضخمة جدّا قال ابن حزم لا اعلم فى الكلام على فقه الحديث مثله فكيف احسن منه ثم صنع كتاب

الاستذكار لمذهب علماء الامصار فيما تضمّنه الموطأ من معانى الرأى و الآثار شرح فيه الموطأ على وجهه و جمع كتابا جليلا مفيدا و هو الاستيعاب فى اسماء الصّحابه و له كتاب جامع بيان العلم و فضله و ما ينبغى فى روايته و حمله و غير ذلك من تواليفه و كان موقفا فى التاليف معنا عليه و نفع الله بتواليفه و كان مع تقدمه فى علم الاثر و بصره بالفقه و معانى الحديث له بسطه فى علم النسب و الخبر و ذكر جماعه ان ابا عمر ولى قضا الاشبونه و شترين فى مده المظفر بن الافطس و لابي عمر كتاب الكافى فى مذهب ملكه خمس عشر مجلدا و كتاب الاكتفاء فى قراءه نافع و أبى عمرو و كتاب التفصّى فى اختصار الموطأ و كتاب الانباه عن قبائل الرّواه و كتاب الانتقاء لمذاهب الثلثه العلماء مالك و أبى حنيفه و الشافعى و كتاب البيان فى تلاوه القرآن و كتاب الاجوبه الموعبه و كتاب الكنى و كتاب المغازى و كتاب القصد و الامم فى نسب العرب و العجم و كتاب الشواهد فى اثبات خبر الواحد و كتاب الانصاف فى اسماء الله و كتاب الفرائض و كتاب اشعار أبى العتاهيه و عاش خمس و تسعين عاما قال ابو داود المقرئ مات ابو عمر ليله الجمعه سلخ ربيع الآخر سنه ثلاث و ستين و أربعمائى و استكمل خمس و تسعين سنه و خمس و ايام رحمه الله قلت كان حافظ المغرب فى زمانه و فيها مات حافظ المشرق ابو بكر الخطيب و قيل ان ابا عمر كان ينبسط الى أبى محمد بن حزم و يؤانسه و عنه اخذ ابن حزم فن الحديث قال شيخنا ابو عبد الله بن أبى الفتح كان ابو عمر اعلم من ببلاد الاندلس فى السنن و الآثار و اختلاف علماء الامصار قال و كان فى أوّل زمانه ظاهرى المذهب مده طويله ثم رجع الى القول بالقياس من غير تقليد احد الا انه كان كثيرا ما يميل الى مذهب الشافعى كذا قال و انما المعروف انه مالكى و قال الحميدى ابو عمر فقيه حافظ مكثر عالم بالقراءات و بالخلاف و بعلوم الحديث و الرّجال قديم السماع لم يخرج من الاندلس و كان يميل فى الفقه الى اقوال الشافعى قلت و كان فى اصول الديانه على مذهب السلف لم يدخل فى علم الكلام بل قفا آثار مشايخه رحمهم الله و نيز ذهبى در عبر فى خبر من غير در سنه ثلث و ستين و اربعمائى كفته ابو عمر بن عبد البرّ يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البرّ بن عاصم النّمري الحافظ القرطبى احد الاعلام

و صاحب التصانيف توفى فى سلخ ربيع الآخر و له خمس و تسعون سنه و خمسه ايام روى عن سعيد بن نصر و عبد الله بن اسد و ابن صيفون و طبقتهم و اجاز لهم من مصر ابو الفتح بن سبخت الذى يروى عن أبى القاسم البغوى و ليس لاهل المغرب احفظ منه مع الثقه و الدين و النزاهه و التبخر فى الفقه و العربيه و الاخبار و ابو الفداء بن على در مختصر فى اخبار البشر در سنه ثلث و ستين و اربعمائه بعد ذكر خطيب كفته و اميا ابن عبد البر المذكور فهو يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمرى القرطبى كان امام وقته فى الحديث ألف كتاب الاستيعاب فى اسماء الصيحابه و صنف كتاب التمهيد على موطا مالك تصنيفا لم يسبق إليه و كتاب الدرر فى المغازى و السير و غير ذلك و كان موفقا فى التأليف معانا عليه سافر من قرطبه الى شرق الاندلس و تولى قضاء اشبونه و شنترين و صنف لملكها المظفر بن الافطس كتاب بهجه المجالس فى ثلثه اسفا جمع فيه اشياء مستحسنه تصلح للمحاضره و ممّا ذكره فى الكتاب المذكور

انّ النبى صلى الله عليه و سلم رأى فى منامه انه دخل الجنّه و رأى فيها عذقا مدلا فاعجبه و قال لمن هو فقيل لابي جهل فشق عليه ذلك فقال ما لابي جهل و الجنّه و الله لا يدخلها ابدا فلما اتاه عكرمه بن أبى جهل مسلما فرح به و تاوّل ذلك العذق ابنه عكرمه و من ذلك ما

روى عن جعفر بن محمد الصادق انّ النبى صلى الله عليه و سلم رأى كان كلبا ابقع يلغ فى دمه فكان شمر ابن ذى جوشن قاتل الحسين ع و كان ابرص فتفسرت رؤياه بعد خمسين سنه

و منه ان النبى صلى الله عليه و سلم قال لابي بكر الصديق رضى الله عنه يا ابا بكر رايت كانى و انت ترقى درجه فسبقتك بمرقاتين و نصف فقال ابو بكر يا رسول الله يقبضك و الله الى رحمته و اعيش بعدك سنتين و نصفا و منه ان بعض اهل الشام قصّ على عمر بن الخطاب رضى الله عنه قال رأيت كان الشمس و القمر اقتتلا و مع كل واحد منهما فريق من النجوم فقال عمر مع ايهما كنت قال مع القمر قال مع الآيه المححوه و الله لا توليت لى عملا فقتل الرائي المذكور على صفيين و كان مع معاويه و منه ان عائشه رضى الله عنها رأت كأنّ ثلثه اقمار سقطن فى حجرتها فقال لها ابو بكر رضى الله عنهما يدفن فى بيتك ثلثه من خيار اهل الارض

فلما دفن فيه النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم قال لها هذا احد اقمارك و لغرابه ذلك اوردناه و توفي الحافظ ابن عبد البر المذكور في مدينه شاطبه من الاندلس في هذه السنه اعنى سنه ثلث و ستين و اربعمائه و عمر بن مظفر المعروف بابن الوردى در تتمه المختصر في اخبار البشر در سنه ثلث و ستين و اربعمائه بعد ذكر خطيب كفته هو حافظ الشرق و ابو عمر يوسف بن عبد البر صاحب الاستيعاب حافظ العرب و ماتا في هذه السنه و لا عقب للخطيب و صنف اكثر من ستين كتابا و وقف جميع كتبه و هذا ابن عبد البر هو يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمرى القرطبي كان موفقا معانا في التأليف و تولّى قضاء اشبونه و شنترين و صنف لملكها المظفر بن الافطس كتاب بهجه المجالس في ثلثه اسفار فيه محاسن تصلح للحاضره منها

ان النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم رأى في منامه انه دخل الجنه و رأى فيها عذقا مدلا فاعجبه و قال لمن هو فقيل لابي جهل فشق ذلك عليه و قال ما لابي جهل و الجنه و الله لا يدخلها ابدا فلما اتاه عكرمه بن ابي جهل مسلما فرح به و تاؤل ذلك العذقه عكرمه ابنه و منها

عن جعفر بن محمد الصيادق ان النبي صلى الله عليه و سلم رأى كان كلبا أبقع يلغ في دمه فكان شمر بن ذى جوشن قاتل الحسين ع و كان ابرص فتفسرت رؤياه بعد خمسين سنه و منها

ان النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم قال لابي بكر الصديق يا ابا بكر رايت كائى و انت ترقى درجه فسبقتك بمراقبتين و نصف فقال يا رسول الله يقبضك الله الى رحمته و اعيش بعدك سنتين و نصفا و منها ان بعض اهل الشام قصص على عمر بن الخطاب رضى الله عنه قال رايت كان الشمس و القمر اقتتلا- و مع كل واحد منهما فريق من النجوم فقال مع ايتهما كنت قال مع القمر قال مع الآيه الممحوه و الله لا توليت لى عملا فقتل الرائي المذكور على صفين و كان مع معاويه و منها ان عائشه رضى الله عنها رأت كأن ثلثه اقمار سقطن فى حجرتها فقال لها ابو بكر رضى الله عنهما يدفن فى بيتك ثلثه من خيار اهل الارض فلما دفن النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم قال لها هذا احد اقمارك توفي ابن عبد البر بشاطبه و له المصنفات الجليله كالتمهيد و الاستذكار و سيره النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم و الاستيعاب و غير ذلك و يافعى در مرآه الجنان در سنه مذكوره كفته و الحافظ ابو عمر

بن عبد البرّ القرطبي احد الاعلام و صاحب التصانيف و عمره خمس و تسعون سنه و خمسه ايام قيل و ليس لاهل المغرب احفظ منه مع الثقه و الدّين و النزاهه و التبخرّ في الفقه و العرييه و الاخبار و له من التصانيف كتاب التمهيد لما في الموطأ من المعاني و الاسانيد و كتاب الاستذكار لمذاهب علماء الامصار فيما تضمنه الموطأ من معاني الرّأى و الآثار و كتاب الاستيعاب في اسماء الصّحابه النجابه و كتاب جامع بيان العلم و فضله و ما ينبغي في روايته و حمله و كتاب الدرر في اختصار المغازى و السّير و كتاب العقل و العقلاء و ما جاء في اوصافهم و كتاب بهجه المجالس في انس الجالس و كتاب صغير في قبائل العرب و انسابهم و غير ذلك و كان له بسطه كثيره في علم النسب مع ما تقدم من الفقه و الاخبار و العرييه و محمد بن محمد المعروف بابن شحنه در روض المناظر في علم الاوائل و الاواخر در سنه مذكوره كفته توفى الامام يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البرّ صاحب التصانيف المشهوره منها الاستيعاب و التمهيد على الموطأ لمالك و الدرر في المغازى و السّير و بهجه المجالس و سيوطى در طبقات الحفاظ كفته ابن عبد البرّ الحافظ الامام حافظ المغرب ابو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البرّ بن عاصم النمري القرطبي ولد سنه ٣٦٨ في ربيع الآخر و طلب الحديث قبل مولد الخطيب باعوام او اجاز له من مصر الحافظ عبد الغنى و ساد اهل الزمان في الحفاظ و الاتقان قال الباجى ابو الوليد لم يكن بالاندلس مثله في الحديث له التمهيد شرح الموطأ و الاستذكار مختصره و الاستيعاب في الصّحابه و فضل العلم و التقصّى على الموطأ و قبائل الرّواه و الشواهد في اثبات خير الواحد و الكنى و المغازى و الانساب و غير ذلك قال الغسانى سمعته يقول لم يكن احد ببلدنا مثل قاسم بن محمد و احمد بن خالد بن الخبّاب قال الغسانى و لم يكن ابو عمر بدونهما و لا متخلّفا عنهما و انتهى إليه مع امامته علوّ الاسناد و ولى تضاء اشبونه مده و كان اولاً ظاهرّاً ثمّ صار مالكيّاً فقيهاً حافظاً كثيراً عالماً بالقراءات و الحديث و الرّجال و الخلاف كثير الميل الى اقوال الشافعى مات ليله الجمعه سلخ ربيع الآخر سنه ٤١٣ عن ٩٥ و له في كتاب التمهيد سمير فوادى من ثلثين حجه و صيقل ذهنى و المفرّج

عن همی بسطت لكم فيه كلام نبيكم و ما فى معانيه من الفقه و العلم و فيه الاثار ما يهتدى به الى البرّ و التقوى و يغنى عن الظلم و شهاب الدين احمد در توضيح الدلائل على ترجيح الفضائل گفته قال الحافظ الامام القائل بالصواب ابن عبد البرّ فى كتابه الاستيعاب و اجمع الناس على انه لم يقل احد من الصّحابه اهل العلم سلونى غير على كرم الله وجهه و قسطلانى در مواهب لدينه در ذكر تاريخ اسراء گفته و قيل كان اى الاسراء فى رجب حكاه ابن عبد البرّ و قبله ابن قتيبه و به جزم النووى فى الرّوضه و محمد بن عبد الباقي زرقانى در شرح مواهب بعد قول ماتن ابن عبد البرّ گفته شيخ الاسلام ابو عمر الحافظ يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البرّ بن عاصم النمري بفتح النون و الميم القرطبي الفقيه المكثر العالم بالقراءات و الحديث و الرجال و الخلاف الدّين الصّين صاحب السنه و الاتباع و التصانيف الكثيره ساد اهل الزمان فى الحفظ و الاتقان و انتهى إليه مع امامته علوّ الاسناد توفّى ليله الجمعه سلخ ربيع الآخر سنه ثلاث و ستين و اربعمائه عن خمس و تسعين سنه و خمسه ايام و نيز قسطلانى در مواهب لدينه گفته و قد حصل من الاختلاف فى ختنه ثلاثه اقوال الاوّل انه ولد مختونا كما تقدم الثانى أنّه ختنه جدّه عبد المطّلب يوم سابعه و صنع له ماديّه و سماه محمّدا رواه الوليد بن مسلم بسنده الى ابن عباس و حكاه ابن عبد البرّ فى التمهيد و زرقانى در شرح مواهب بعد قول ماتن و حكاه گفته ابو عمر يوسف بن عبد الله النمري بفتحتين القرطبي الحافظ المشهور ساد اهل الزمان فى الحفظ و الاتقان ولد فى ربيع الآخر سنه ثمان و ستين و ثلاثمائه و مات سنه ثلاث و ستين و اربعمائه مرّ بعض ترجمته و ابو مهدي عيسى بن محمّد الثعالبي در مقاليد الاسانيد بعد ذكر سند خود در روايت استيعاب ابن عبد البرّ گفته اتحاف بطرف من تعريفه قال الذهبي هو الامام شيخ الاسلام حافظ المغرب ابو عمر يوسف بن عبد الله بن عبد البرّ بن عاصم النمري القرطبي ولد يوم الجمعه و الامام يخطب سنه ثمان و ستين و ثلاثمائه فى ربيع الآخر طلب الحديث قبل مولد الخطيب باعوام حدث عن خلف بن القاسم و عبد الوارث بن سفين و سعيد بن نصر و عبد الله

بن محمد بن عبد المومن و عدده و اجاز له من مصر الحافظ عبد الغنى و من مكه ابو القسم عبيد الله بن السقطى و ساد اهل الزمان فى الحفظ و الاتقان قال ابو الوليد الياجى لم يكن بالاندلس مثل أبى عمر فى الحديث و قال ايضا ابو عمر احفظ اهل المغرب و قال ابن حزم التمهيد لصاحبنا أبى عمر لا اعلم فى الكلام على فقه الحديث مثله اصلا فكيف احسن منه و له تولىف لا مثل لها فى جميع معانيها منها الكافى على مذهب مالک خمسة عشر مجلدا و منها كتاب الاستيعاب فى الصحابه ليس لاحد مثله و قال الغسانى سمعت ابن عبد البر يقول لم يكن احد ببلدنا مثل قاسم بن محمد و احمد بن خالد الخبّاب قال الغسانى و لم يكن ابن عبد البر بدونهما و لا متخلفا عنهما و آب فى طلب الحديث و افتن به و برع يراعه فاق بها من تقدّمه من رجال الاندلس جلا عن وطنه فكان فى الغرب ثم تحوّل الى شرق الاندلس و من اعلى ما عنده سنن أبى داود سمعه من ابن عبد المؤمن قال اخبرنا ابن داسه عن المؤلّف و انتهى إليه مع امامته علو الاسناد حدث عنه ابو العباس الدلائى و ابو الحسن بن مقوّر و ابو على الغسانى و ابو عبد الله الحميدى و ابو بحر سفين بن العاص و ابو داود سليمان بن نجاح المقرئ و آخرون و كان دينا صينا ثقة حجّه صاحب سنه و اتباع ليس لاهل المغرب احفظ منه مع التبخر فى الفقه و العريّه و الاخبار و كان اولّا ظاهريا ثم صار مالکيا مع ميل كثير الى فقه الشافعى انتهى و قال فى التاريخ قلت و جميع شيوخه الذين حمل عنهم لا يبلغون سبعين نفسا و لا دخل فى الحديث و لا خرج من الاندلس و مع هذا فما هو بدون الخطيب و لا البيهقى و لا ابن حزم فى كثرة الاطلاع بل قد يكون عنده ما ليس عندهم مع الصّيدق و الدّيانه و الثّبت و حسن الاعتقاد على مذهب السّلف رحمه الله تعالى و له كتاب الاستذكار لمذاهب علماء الامصار فيما تضمنه الموطن من معانى الرّأى و الآثار شرح فيه الموطن على وجهه و نسق ابوابه قال فيه الحافظ ابو طاهر ليس فى الشروح على كثرتها مثله و قديان فى تاليفه البديع علمه و فضله و هو كتاب كبير فى ثلاثين مجلدا بالخطّ الواضح و احد عشر بالخط الدّقيق انتهى و كتاب جامع بيان العلم و فضله و ما ينبغى فى روايته و حملة و كتاب الدرر فى اختصار المغازى و السّير

و كتاب العقل و العقلاء و ما جاء فى اوصافهم و كتاب جمهره الانساب و كتاب بهجه المجالس و غير ذلك توفى رحمه الله بشاطبه فى ربيع الآخر سنة ثلث و ستين و اربعمائه و فيها توفى حافظ المشرق ابو بكر الخطيب البغدادي رحمهما الله تعالى و من نظم أبى عمر رُوِّحَ الله روحه تذكّرت من يبكى على مداوما فلم ار الا العلم بالدين و الخير

علوم كتاب الله و السنن التى اتت عن رسول الله مع صحه الاثر

و علم الاول من ناقيه و فهم ما له اختلفوا فى العلم بالزاي و النظر

و له ايضا مقاله ذى نصح و ذات فوائد إذا من ذوى الالباب كان استماعها

عليكم بآثار النبى فانه من افضل اعمال الرشاد اتباعها

و له ابصار قد دخل اشبيليه فلم يلق فيها ميره و لم ير من اهلها اسره تنكر من كنا نسر بقربه و صار زعاقا بعد ما كان سلسلا

و حق لجار لم يوافقه جاره و للاءمه الدار أن يتحولوا

بليت بحمص و المقام ببلده طويلا لعمرى مخلق يورث البلاء

إذا هان حرّ عند قوم اتاهم و لم يئأ عنهم كان اعمى و اجهلا

و لم تضرب الامثال الا لعالم و ما عوتب الانسان الا ليعقلا

و خود شاه صاحب در بستان المحدثين بعد ذكر استيعاب ابن عبد البر و نقل عباراتى از آن مى فرمايند-وى از كبار علمای مغربست و نام او يوسف بن عبد الله بن عبد البر بن عاصم نمرى قرطبي روز جمعه كه امام در عطبه بود در سال سه صد و شصت و هشت در ماه ربيع الاول متولد شده و او معاصر خطيبست اما طلب او علم حديث را قبل از تولد خطيبست از خلف بن القاسم و عبد الوارث بن سفيان و سعيد بن نصر و عبد الله بن محمد بن عبد المؤمن و اقران ابنها اخذ عام نموده و علمای بلدان دور دست او را اجازت نوشته اند عبد الغنى منذرى صاحب ترعيب و ترهيب از مصر و ابو القاسم عبد الله بن السقطى از مكه معظمه در حفظ و اتقان سرآمد اهل زمان خود شد و كتاب التمثب؟؟؟ او در باب فقه حديث تازه

روزگارست و سرمایه مجتهدان اولی الایدی و الابصارست و از تصانیف او کافی در مذهب مالکی پانزده جلد در بلاد مغرب گردیده و بیشتر در اندلس بلکه اکثر مورخین نوشته اند که از اندلس نه برآمده و سوای هفتاد کس از علمای وقت خود دیگری را ندیده و سوای اینها از کسی علم نیاموخته و با وجود این علم او کمتر از خطیب و بیهقی و ابن حزم نیست بلکه بعضی چیزها نزد اوست که نزد دیگران نیست و صدق و دیانت و حسن اعتقاد و اتباع سنت که او را نصیب بود کم کسی از علما را نصیب شده و از عوالی اسناد او سنن أبی داودست که از عبد الله بن محمد بن عبد المؤمن روایت می کند و او از ابن داسه و او از مصنفش ابو داود در اول عمر ظاهری بود بعد از ان مالکی شد و معهدا میلانی بفقہ شافعی هم دارد و کتاب الاستذکار او در حقیقت بهترین شروح موطاست در تنسیق ابواب موطا استادی نموده است و آن کتاب بسیار کلانست قریب سی می شود اگر بخط واضح نویسند و اگر بخط رکیک نویسند پانزده جلدست و او را کتابیست در فضیلت علم و ادب روایت بسیار نافع و کتاب الدرر فی اختصار المغازی و السیر و کتاب العقل و العقلاء و ما جاءنی اوصافهم و کتاب جمهره الانساب و کتاب بهجه المجالس و غیر آنها نیز تصانیف دارد در ماه ربیع الآخر سال چهارصد و شصت دوم وفات اوست و در همین سال خطیب بغدادی نیز وفات یافت او را بانشاد شعر نیز میلی بود و این چند شعر ازوست تذکرت من یبکی علی مداوما فلم ار الا العلم بالذین و الخیر

علوم کتاب الله و السنن التي انت عن رسول الله مع صحه الاثر

و علم الاولى من ناقدیه و فهم ما له اختلفوا فی العلم بالترای و انظر

و نیز می گوید مقاله ذی نصح و ذات فوائد إذا من ذوی الالباب کان استماعها

علیکم بآثار النبى فانه من افضل اعمال الرّشاد اتباعها

و چون در شهر اشبیلیه که از مشاهیر شهرهای مغربست داخل شد و از اهل آن شهر حسن سلوک و تفقدی که می باید ندید این چند بیت گفت تنکو من کنا نسرّ بقربه و صار زعاقا بعد ما کان سلسلا

و حقّ لجار لم یوافقہ جاره و لالاءمه الدار ان یتحوّلا

بليت بحمص و المقام ببلده طويلا لعمرى مخلق يورث البلاء

إذا هان حرّ عند قوم اتاهم و لم يئأ عنهم كان اعمى و اجهلا

و لم تضرب الامثال الا لعالم و ما عوتب الانسان الا ليعقلا

۲- ذکر مزى

وجه دوم آنکه ابو الحجاج يوسف بن عبد الرحمن مزى نیز صحت این سند بکمال وضوح و ظهور بلا خلاف اهل خلاف بنقل کلام ابن عبد البر ثابت ساخته چنانچه در تهذيب الکمال در ذکر فضائل جناب امير المؤمنين عليه السلام كما فى الحجج الباهره گفته و روى يعنى ابن عبد البرّ باسناده عن أبى عوانه عن أبى بلج عن عمرو بن ميمون عن ابن عباس قال كان علىّ أوّل من امن من الناس بعد خديجه و قال هذا اسناد لا مطعن فيه لاحد لصحّته و ثقّه رجاله فله الحمد و المنه که از افاده علامه مزى هم صحت سند حدیث ولایت باجماع و اتفاق بلا خلاف و عناد اهل شقاق ظاهر و واضح گردید و شناعت توهم بطلان حدیث شریف بکمال ظهور و وضوح رسید و مخفی نماند که علامه مزى شیخ و استاد ذهبى نقادست و فضائل ستنه و محامد بهيته و مفاخر جلیه و مآثر و صيته او مشهور در اغوار و انجاد و تحقیقات و افاداتش نزد علمای قوم در غایت اعتبار و اعتماد محمد بن احمد ذهبى در تذکره الحفاظ گفته المزى شيخنا العالم الحبر الحافظ الاوحد محدث الشام جمال الدین ابو الحجاج يوسف بن الزكى عبد الرحمن بن يوسف القضاعى الكلبي الدمشقى الشافعى ولد بظاهر حلب سنه اربع و خمسين و ستمائه و نشأ بالمزّه و حفظ القرآن ثم تفقه قليلا ثم اقبل على هذا الشأن و سمع أوّل شيء كتاب الحلبه كله من على بن أبى الخیر سنه خمس و سبعين ثم اكثر عنه و سمع المسند و الكتب السنّه و معجم الطبرانى و الاجزاء الطبرزديّه و الكنديّه و سمع صحيح مسلم من الاربلى و رحل سنه ثلاث و ثمانين فسمع من العزّ الحرانى و أبى بكر بن الانماطى و هذه الطبقة و سمع بالحرمين و حلب و حماه و بعلبك و غير ذلك و نسخ بخطه المليح المتقن كثيرا لنفسه و لغيره و مهر فيها و فى التصريف و قرأ العربيه و اّمّا معرفه الرجال فهو حامل لوائها و القائم باعبائها لم تر العيون مثله عمل كتاب تهذيب الكمال فى مائه جزء و عمل كتاب الاطراف فى بضعه و ثمانين جزءا و خرج لنفسه و املى مجالس و اوضح مشكلات و معضلات ما سبق إليها فى علم الحديث و رجاله ولى المشيخه باماكن منها

منها الدار الاشرقيّه و كان ثقّه حجّه كثير العلم حسن الاخلاق كثير السكوت قليل الكلام جدا صادق اللهجه لم نعرف له صبوّه و كان يطالع و ينقل الطيّاق إذا حدث و هو في ذلك لا يكاد يخفى عليه شيء ممّا يقرأ بل يردّ في المتن و الاسناد ردّا مفيدا يتعجّب منه فضلاء الجماعه و كان متواضعا حلّما صبورا مقتصدا في ماكله و ملابسه كثير المشى في مصالحه ترافق هو و ابن تيميّه كثيرا في السّماع للحديث و في النظر في العلم و كان يقرر طريقه السلف في الفقه و يعضد ذلك بمباحث نظريّه و قواعد كلاميّه و جرى بيننا مجادلات و معارضات في ذلك تركها اسلم و اولى و مع ذلك فله عمل كثير في المعقول و ما نرى ذلك بحمد الله الاحسن اسلام و حسبه الله مع أنّي لم اعلمه الف في ذلك شيئا و قد لزم في وقت صحبه العفيف التلمساني فلما تبين له ضلاله تبرأ منه و حفظ عليه و كان ذا مروه و سماحه و تقنع باليسير باذلا لكتبه و فوائده و نفسه كثير المحاسن و لقد آذاه ابو الحسن العطار و سبّه و ما رايته يتكلم فيه و لا- فيمن آذاه و الله يسمح له بالخير و لنا امين و نيز ذهبى در معجم مختص گفته يوسف بن الشيخ الصّالح زكى بن عبد الرحمن بن يوسف شيخنا الامام العلامة الحافظ الناقد المحقق المفيد محدّث الشّام جمال الدّين ابو الحجاج القضاعى الكلبى المزمى الدمشقى اللّغوى الشافعى ولد بظاهر حلب في سنة ٦٥٦ اربع و خمسين و ستمائه و نشأ بالمزّه و بالبلد و حفظ القرآن ثم طلب الحديث سنة اربع و سبعين و هلمّ جزّا فاكثر عن احمد بن سلامه و ابن علّان و ابن عمر و القاسم الاربلى و طبقتهم و بمصر عن عبد العز الحرانى و أبى بكر الانماطى و خلق و بالاسكندريّه و حلب و الحرمين و كتب الطباق بخط المليح المتقن و كان عارفا بالنحو و التصريف بصيرا باللّغه له مشاركة في الفقه و الاصول و يخوض في حقائق المعقول و يروى الحديث كما في النفس متنا و اسنادا و إليه المنتهى في معرفه الرجال و طبقاتهم و من راي تهذيب الكمال علم محلّه من الحفظ فما رايته مثله و لا راي هو مثل نفسه اعنى في معناه و كان ينطوى على دين و صفاء باطن و تواضع و فراغ عن الرياسه و قناعه و حسن سمت و قله كلام و كثره احتمال و كل احد محتاج الى تهذيب الكمال الى ان قال بعد

حديث من قال لا اله الا الله توفى ثانی عشر صفر سنه ٧٤٢ شيعه خلائق و ازدحموا على نعشه و دفن بمقبره الصوفيه و نيز ذهبى در اول تذهيب التهذيب او را باين اوصاف ستوده الامام الاوحد العالم الحجه المامون شرف المحدّثين عمده النقاد شيخنا و كاشف معضلاتنا جمال الدّين أبى الحجاج يوسف بن الزّكى عبد الرحمن بن يوسف بن عبد الملك بن يوسف بن على بن أبى الزهر القضاعى الكلبى المزی بارك الله فى عمره و حسناته و رفع فى درجاته مولده فى سنه اربع و خمسين و ستمائه بظاهر حلب و نشأ بالمزّه ظاهر دمشق و حفظ القرآن فى صغره و قرأ شيئاً من الفقه و اللغه و العربيه ثم دخل البلد و شرع فى طلب الحديث بنفسه و له عشرون سنه فسمع الكثير من أبى العباس احمد بن سلامه الحدّاد و الامام أبى محمد عبد الرّحمن بن أبى عمرو الحنبلى و القسم بن عصمه اليربلى و المسلم بن علان القعنبى و طبقتهم من اصحاب ابن طبرزد و حنبل و الكندى و لم يزل يسمع الى ان كتب عن اصحاب ابن عبد مكدام الى ان قال و برع فى فنون الحديث و معانيه و لغاته و فقهه و علله و صحيحه و سقيمه و رجاله فلم ير مثله فى معناه و لا- رأى هو مثل نفسه مع الاتقان و الحفظ و حسن الخط و الدّيانه و حسن الاخلاق و السّيمت و الحسن و الهدى الصّالح و التّصوّن و الخير و الاقتصاد فى المعيشه و اللباس و الملازمه للاشتغال و السماع مع العقل التام و الزّزانه و الفهم و صحه الادراك و عبد الرحيم بن الحسن الاسنوى در طبقات شافعيه گفته ابو الحجاج جمال الدين يوسف بن الزكى بن عبد الرحمن بن يوسف الفضاعى الحلبى المزی نسبه الى مزّه بكسر الميم قريه بظاهر دمشق كان المذكور احفظ اهل زمانه لا- سيّما الرّجال المتقدمين و انتهت إليه الرحله من اقطار الارض لروايته و درايته و كان اماما فى اللغه و التصريف ديّنا خيرا منقبضا عن الناس طارحا للتكلف قد صنف تهذيب الكمال فى اسماء الرّجال و كتاب الاطراف و درس بدار الحديث الاشرفيّه ولد بظاهر مدينه حلب فى سنه اربع و خمسين و ستمائه و استوطن دمشق الى ان توفى بها فى دار الحديث الاشرفيه ثانی عشر صفر سنه اثنتين و اربعين و سبعمائه و عمر بن المظفر الشهير بابن الوردى در تتمه المختصر فى اخبار البشر در سنه اثنتين و اربعين و سبعمائه گفته و فيها فى صفر توفى شيخ الاسلام الحافظ جمال الدّين

يوسف بن الزكي عبد الرحمن بن المزيّ الدمشقي بها منقطع القرين في معرفه أسماء الرجال مشاركا في علوم و تولى مشيخه دار الحديث بعده قاضي القضاء تقي الدين السبكي و عبد الوهاب بن علي بن عبد الكافي سبكي در طبقات شافعيه گفته يوسف بن الزكي عبد الرحمن بن يوسف بن عبد الملك بن علي بن أبي الزهر الكلبى القضاعى الدمشقى شيخنا و استاذنا و قدوتنا الشيخ جمال الدين ابو الحجاج المزيّ حافظ زماننا حامل رايه السنّه و الجماعه و القائم باعباء هذه الصناعه و المتدرّج جلاب الطّاعه امام الحفاظ كلمه لا يجحدونها و شهاده على انفسهم يؤدونها واحد عصره بالاجماع و شيخ زمانه الذى يصغى لما يقوله الاسماع و الهدى ما جاء بعد ابن عساكر مثله و ان تكاثرت جيوش هذا العلم فملأت البقاع جدّ طول حياته فاستوعب اعوامها و استغرق بالطلب لياليها و ايامها و سهر الدياتجى فى العلم إذا سهرها غيره فى الشهوات او نامها ذكره شيخنا الذهبى فى تذكره الحفاظ و اطلب محامده و قال نظر فى اللغه و مهر فيها و فى التصريف و قرأ العربيه و اما معرفه الرجال فهو حامل لوائها و القائم باعبائها لم تر العيون مثله انتهى و ذكره فى المعجم المختص و اطلب ثم قال يشارك فى الفقه و الاصول و يخوض فى مضايق المعقول و يروى الحديث كما فى النفس متنا و اسنادا و إليه المنتهى فى معرفه الرجال و طبقاتهم انتهى و لا احسب شيخنا المزيّ يدرى المعقولات فضلا عن الخوض فى مضايقها فسامح الله شيخنا الذهبى و قد قدّمنا فى ترجمه الشيخ الامام الوالد انى سمعت شيخنا الذهبى يقول ما رأيت احفظ منه و انه بلغنى عنه انه قال ما رأيت احفظ من اربعة ابن دقيق العيد و الدميّاطى و ابن تيميّه و المزيّ و مرتبتهم حسب ما قدمناه و انا لم ار من هولاء الاربعه غير المزيّ و لكنى اقول ما رايت احفظ من ثلثه المزيّ و الذهبى و الوالد على التفصيل الهدى قدمته فى ترجمه الوالد و عاصرت اربعا لا-خامس لهم هولاء الثلثه و البرزالي فانى لم ار البرزالي و لكان البرزالي يفوقهم فى معرفه الا-جزاء و روايتها الاحياء و كانت الثلثه تعظم المزيّ و تدعن له و يقرءون عليه و يعترفون بتقديمه و بالجمله كان شيخنا المزيّ اعجوبه زمانه يقرأ عليه القارى نهارا كاملا و الطرق تضطرب و الاسانيد تختلف و ضبط

الاسماء يشكّل و هو لا يسهو و لا يغفل يبيّن وجه الاختلاف و يوضح ضبط المشكّل و يعين المبهم يقظ لا يغفل عند الاحتياج إليه و لو شاهدته الطّلبه ينعس فاذا اخطأ القارى ردّ عليه كأنّ شخصا ايقظه و قال له قال هذا القارى كيت و كيت هل هو صحيح و هذا من عجائب الامور و كان قد انتهت إليه رياسه المحدثين فى الدنيا و من ذكرناه من الثلثه قد عرفناك انهم مع علو رتبتهم يعترفون له اما الذهبى فثناءه عليه قد انبأناك به و قد ملأ تصانيفه و اما البرزالي تلميذه و قاريه فى دار الحديث الاشرفيه و غيرها و امّا الشيخ الامام فلقد كان كثير الاجلال له كان الشيخ الحافظ يجيىء فى كثير من الايام و معه جماعه من الطلبة و جزء من سماع الشيخ الامام و ربما كان ممّا اشترك معه فى سماعه فيقرأ على الشيخ الامام و الشيخ الامام مع ذلك يعطيه من التعظيم ما هو مستحق له و لقد حكى لى فيما كان يحكيه من نسلين فنن اهل الشام انه عقب دخوله دمشق بليله واحده حضر إليه الشيخ صدر الدين سليمان بن عبد الحكيم المالكي و كان الشيخ الامام بحبّه قال دخل الى وقت عشاء الآخره و قال امور اريد بها تعريف اهل دمشق قال فذكر لى البرزالي و ملازمته لى ثم انتهى الى المزى فقال و ينبغي لك عزله من مشيخه دار الحديث الاشرفيه قال الشيخ الامام فاقشعرّ جلدى و غاب فكرى و قلت فى نفسى هذا امام المحدثين و الله لو عاش الدارقطنى استحيى ان يدرّس مكانه قال و سكت ثم منعت الناس من الدخول على ليلا و قلت هذه بلده كثيره الفتن فقلت انا للشيخ الامام ان صدر الدين المالكي لا ينكر رتبه المزى فى الحديث و لكن كأنه لا حظّ ما هو شرط واقفها من ان شيخها لا بدّ و ان يكون اشعريّ العقيد و المزى و ان كان حين ولى كتب خطه بانه اشعريّ الا ان الناس لا يصدقونه فى ذلك فقال اعرف ان هذا هو الّذى لاحظته صدر الدين و لكن من ذا الّذى يتجاسر ان يقول المزى ما يصلح لدار الحديث و الله قلبى ما يحمل هذا الكلام فانظر عظمه المزى عنده و كنت انا كثير الملازمه للذهبي امضى إليه فى كل يوم مرتين بكره و العصر و اما المزى فما كنت امضى إليه غير مرتين فى الاسبوع و كان سبب ذلك انّ الذهبى كان كثير الملاطفه بى و المحبه فيّ بحيث يعرف من عرف حالى

معهُ انه لم يكن يحبّ احداً لمحبته في و كنت انا شايًا فيقع منّي ذلك بموقع عظيم و اما المرّي فكان رجلاً عبوساً مهيباً و كان الوالد يحبّ لو كان امرى على العكس اعنى يحب ان الازم المرّي اكثر من ملازمه الذهبى لعظمه المرّي عنده و كنت غالباً إذا جئت من عند شيخ يقول هات ما استفدت ما قرأت ما سمعت فاحكى له مجلسى معه فكنت إذا جئت من عند الذهبى يقول جئت من عند شيخك و إذا جئت من عند الشيخ نجم الدين العجفارى يقول جئت من جامع تنكر لان الشيخ نجم الدين كان يشغلنا فيه و إذا جئت من عند الشيخ شهاب الدين بن النقيب يقول جئت من الشاميه لانى كنت اقرأ عليه فيها و إذا جئت من عند الشيخ أبى العباس الاندرسى يقول جئت من الجامع لانى كنت اقرأ عليه فيه و هكذا و اما إذا جئت من عند المرّي فيقول جئت من عند الشيخ و يفصح بلفظ الشيخ و يرفع بها صوته و انا جازم بانه انما كان يفعل ذلك ليثبت فى قلبى عظمته و يحثنى على ملازمته و شعر مرّه مكان بدار الحديث الاشرفيه فنزلنى فيه فعجبت من ذلك فانه كان لا يرى تنزيل اولاده من المدارس و انا لم آل فى عمرى فقاهاه غير الحديث و الاعاده الا عند الشيخ الوالد و انما كان يؤخرنا الى استحقاق وقت التدريس على هذا ربّانا رحمه الله فسالته فقال لي قال انك كنت فقيها عند المرى و لما بلغ المرى ذلك امرهم ان يكتبوا اسمى فى الطبقة العليا فبلغ ذلك الوالد فانزعج و قال خرجنا من الجدّ الى اللّعب لا و الله عبد الوهاب شابّ و لا يستحق الان هذه الطبقة اكتبوا اسمه مع المبتدين فقال له شيخنا الذهبى و الله هو فوق هذه الدرجه و هو محدّث جيد هذه عبارته الذهبى فضحك الوالد و قال يكون مع المتوسّطين الخ و احمد بن على بن يوسف بن الزكى عبد الرحمن بن يوسف بن عبد الملك بن يوسف بن على بن أبى الزهر الحلبى الاصل المرّي ابو الحجاج جمال الدين الحافظ ولد فى ربيع الآخر سنه ٦٥٤ فلو كان له من استجاز له لادرك إجازه المرسى و البلدانى و غيرهم و لكن طلب بنفسه فى أوّل سنه خمس و سبعين فاكثر عن احمد بن أبى الخير و المسلم بن علان و الفخر بن البخارى و نحوهم من اصحاب ابن طبرزد و الكندى و الحرستانى و سمع الكتب الطوّال كالسيّته و المسند و المعجم الكبير و تاريخ الخطيب و النسب الزبير و السنن

الكبير و المستخرج على مسلم و الحليه و الدلائل و من الاجزاء الوفا و مشيخه نحو الف شيخ و اخذ عن الشيخ محي الدين النوى و غيره و سمع بالشام و الحرمين و مصر و حلب و الاسكندريه و غيرها و اتقن اللغه و التصريف و كان كثير الحياء و الاحتمال و القناعه و التواضع و التردد الى الناس مع الاجماع عنهم قليل الكلام جدا حتى يسئل فيجيب و يجيد و كان لا يتكبر بفضائله و لا يغتاب احدا و يتوجه الى الصالحيه ماشيا الى ان دخل في عشر التسعين و هو على ذلك و كان مغرورا؟؟؟ بطلب الكيميا فلا يزال في نقر و اول ما حصل له من الوظائف الناصريه بعد ابن ابي الفتح ثم دار الحديث الاشرقيه بعد ابن السرسني و قال ابن تيميه ميا باشرها المزي لم يلها من حين بنيت الى الان احق بشرط الواقف منه لقول الواقف فان اجتمع من فيه الروايه و من فيه الدرايه قدم من فيه الروايه قال الذهبي ما رأيت احدا في هذا الشأن احفظ منه و كان في شيبته صحب العفيف التلمساني فلما نبين له ضلاله هجره الى ان قال قال الذهبي لم يخرج لنفسه شيئا لا مشيخه و لا معجما و لا فهرستا و لا عوالي و انما املى قليلا ثم ترك و كان يلام على ذلك فلا يجيب و صنف تهذيب الكمال فاشتهر في زمانه و حدث به خمس مرار و حدث بكثير من مسموعاته الكبار و الصيغار عاليا و نازلا و غالب المحدثين من دمشق و غيرها قد تلمذوا و استفادوا منه و سألوه عن المعضلات فاعترفوا بفضله و علو ذكره بالغ ابو حيان في القطر الحبي في تقيظه و الثناء عليه و كذلك ابن سيد الناس في اجوبته الى الحسين بن ابي ايبيك قال و وجدت بدمشق اهل العلم الامام المقدم و الحافظ الذي فاق من تاخر من اوانه و من تقدم ابا الحجاج المزي بحر هذا العلم الزاخر و وحيد القائل من رآه لم يترك الاوّل للاخر احفظ الناس للتراجم و اعلمهم بالرواه من

اعارب و اعاجم لا يخص بمعرفته مصرا دون مصر و لا ينفرد علمه باهل عصر معتمدا آثار السلف الصالح مجتهدا فى ما ينظر به من حفظ السنه من الفضائح معرضا عن الدنيا و اسبابها مقبلا على طريقته التى امر بى بها لا يبالى ما ناله من الازل و لا يخالط جسده شىء من الهزل و قال الذهبى كان خاتمه الحفاظ و ناقد الاسانيد و الالفاظ و هو صاحب معضلاتها و موضح مشكلاتها حفظ القرآن فى صباه و تفقه للشافعيه مدّه و عنى باللغه فبرع فيها و اتقن النحو و الصّرف و له عمل فى المعقول و معرفه شىء من الاصول و كتابته حلوه و فيه حياء و حلم و سكينه و احتمال و قناعه و ترك التجمل و الانجماع عن الناس و صبر على من يؤذيه و قلّه كلام الا ان يسئل فيفيد الى ان قال نقلا عن الذهبى و كان لا يكاد يعرف قدره الا من اكثر مجالسه و قال اى الذهبى و كان مع حسن خطه ذا اتقان قلّ ان يوجد فيه غلط و كان خيرا ذا ديانه و تصوّن من الصّغر و سلامه باطن و ابو بكر بن احمد اسدى در طبقات شافعيه كفته يوسف بن عبد الرحمن بن يوسف بن عبد الملك بن يوسف بن على بن أبى الزهر الامام العلامه الحافظ الكبير شيخ المحدثين عمده الحفاظ اعجوبه الزمان جمال الدين ابو الحجاج بن الزكى أبى محمّد القضاعى الكلبى الحلبي ثمّ الدمشقى المزى مولده فى ربيع الآخر سنه اربع و خمسين و ستمائه بظاهر حلب و نشأ بالعزّه قرأ شيئا من الفقه على مذهب الشافعى و حصّل طرفا من العربية و برع فى التصريف و اللّغه ثمّ شرع فى طلب الحديث بنفسه و له عشرون سنه و سمع الكثير و رحل قال بعضهم و مشيخته نحو الالف و برع فى فنون الحديث و اقر له الحفاظ من مشايخه و غيرهم بالتقدم و حدث بالكثير نحو خمسين سنه فسمع منه الكبار و الحفاظ و ولى دار الحديث الاشرفيه ثلثا و عشرين سنه و قال الذهبى فى المعجم المختص شيخنا الامام العلامه الحافظ الناقد المحقق المفيد محدث الشام طلب الحديث سنه اربع و تسعين و هلمّ حرا و اكثر و كتب العالى و النازل بخطّه المليح المتقن و كان عارفا بالنحو و التصريف بصيرا باللّغه يشارك فى الفقه و الاصول و يخوض فى مصالِق المعقول و يروى الحديث كما فى النفس متنا و استنادا و إليه المنتهى فى

معرفة الرجال و طبقاتهم و من نظر في كتابه تهذيب الكمال علم فحلّه من الحفظ فما رأيت مثله و لا رأى هو مثل نفسه في معناه و كان ينطوى على دين و سلامه باطن و تواضع و فراغ عن الرياسة و قناعه و حسن سمت و قله كلام و حسن احتمال و قد بالغ في الثناء عليه ابو حيان و ابن سيّد الناس و غيرهما من علماء العصر توفى في صفر سنة اثنتين و اربعين و سبعمائة و دفن بمقبره الصوفيّه غربى قبر ابن تيميه و من تصانيفه تهذيب الكمال و الاطراف و غيرهما و جلال الدين عبد الرحمن بن أبى بكر سيوطى در طبقات الحفاظ كفته المزمى الامام العالم الحبر الحافظ الاوحد محدث الشام جمال الدين ابو الحجاج يوسف بن عبد الرحمن بن يوسف القضاعى ثم الكلبى المزمى الشافعى ولد بحلب سنة ٦٥٤ و نشأ بالمزّه و تفقه قليلا ثم اقبل على هذا الشأن و رحل و سمع الكثير و نظر في اللغه و مهر فيها و فى التصريف له قرأ العرييه و اما معرفه الرجال فهو حامل لوائها لم تر العيون مثله صنف تهذيب الكمال و الاطراف و املى مجالسه و اوضح مشكلات و معضلات ما سبق إليها من علم الحديث و رجاله و ولى مشيخه دار الحديث الاشرقيه مات يوم السبت ثانى عشر صفر سنة ٧٤٢ و محمد بن محمد المعروف بابن الشحنة الحلبي در روض المناظر فى علم الاوائل و الاواخر در سنة اثنتين و اربعين و سبعمائة كفته و فيها توفى الحافظ ابو الحجاج يوسف بن الزكى عبد الرحمن بن يوسف المزمى و هو القائل ان عاد يوما رجل مسلم اخاه فى الله او زاره

فهو جدير عند و اهل النهى بان يحطّ الله او زاره

توفى بدمشق و قد ناهن التسعين و جمال الدين ابو المحاسن يوسف بن المقرئ تغرى بردى در نجوم زاهره كفته و توفى الحافظ الحنبله جمال الدين ابو الحجاج يوسف بن الزكى عبد الرحمن بن يوسف بن على بن عبد الملك بن أبى الزهر القضاعى الكلبى المزمى الحلبي المولد ولد بظاهر حلب فى عاشر ربيع الآخر سنة اربع و خمسين و ستمائة و مات بدمشق فى ثانى عشر صفر و كان اماما فى عصره احد الحفاظ المشهورين سمع الكثير و رحل و كتب و صنّف و قد ذكرنا عده كثيره من مشايخه و سماعاته

فى ترجمته من المنهل الصّافى و نبذه كبيره من اخباره و من مصنفاته كتاب تهذيب الكمال و هو فى غايه الحسن فى معناه و محمّد بن على بن محمّد شوكانى در بدر طالع بمحاسن من بعد القرن التاسع كفته يوسف بن الزكى عبد الرّحمن بن يوسف بن عبد الملك بن يوسف بن على بن أبى الزهر الحلبى الاصل المزمى ابو الحجاج جمال الدّين الامام الكبير الحافظ صاحب التّصانيف ولد فى ربيع الآخر سنه ٦٥٣ و طلب بنفسه فاكثر عن احمد بن أبى الخير و مسلم بن علان و الفخرين البخارى و نحوهم من اصحاب ابن طبرزد و الكندى و سمع الكتب الطوال و الاجزاء و مشايخه نحو الالف و من مشايخه النووى بالشام و الحرمين و مصر و حلب و الاسكندريّه و غيرها و اتقن اللّغه و التصريف و تبخر فى الحديث و درس بمدارس منها دار الحديث الاشرفيّه و لما ولى تدريسها قال ابن تيميّه لم يلبها من حين بنيت الى الآن احق بشرط الواقف منه قال الذهبى ما رأيت احدا فى هذا الشأن احفظ منه و اوذى مرّه بسبب ابن تيميّه لانها لّمّا وقعت له المناظره مع الشافعيه و بحث معه الصفى الهندى و ابن الزملكانى كما تقدّمت الاشاره الى ذلك شرع صاحب الترجمة يقرى كتاب خلق افعال العباد للبخارى قاصدا بذلك الرّد على المخالفين لابن تيميّه فغضب الفقهاء و قالوا نحن المقصودون بهذا فبلغ ذلك القاضى الشافعى يومئذ فامر بسجنه فتوجه ابن تيميّه و اخرجه من السجن بيده فغضب النائب فاعيد ثم اخرج عنه فامر النائب ان ينادى بانّ من تكلم فى العقائد يقتل و من مصنفاته تهذيب الكمال اشتهر فى زمانه و حدث به خمس مرّات و كتاب الاطراف و هو كتاب مفيد جدّا و قد اخذ عنه الاكابر و ترجموا له و عظموه جدّا قال ابن سيد الناس فى ترجمته انه احفظ الناس للتراجم و اعلمهم بالرواه من اعراب و اعاجم و اطال الثناء عليه و وصفه باوصاف ضخمه و قال انه فى اللّغه امام و له فى الفرائض معرفه و الامام و قال الصّيفدى سمعنا صحيح مسلم على السيّد منجى و هو حاضر فكان يرد على القارى فيقول القارى ما عندى الا ما قرأت فىوافق المزمى بعض من حضر ممن بيده نسخه اما بان يوجد فيها كما قال او يوجد مظننا عليه او فى الحاشيه و لما ذكر ذلك منه قلت له ما نسخه الصحيحه

الآن قال و لم ار بعد أبى حيان مثله فى العربيه خصوصا التصريف و لم يكن مع توسيعه فى معرفه الرجال يستحضر تراجم غير المحدثين لا- من الملوك و لا من الوزراء و القضاء و الادباء و قال الذهبى كان خاتمه الحفاظ و ناقد الاسانيد و الالفاظ و هو صاحب معضلاتنا و مرجع مشكلاتنا قال و فيه حياء و كرم و سكينه و احتمال و قناعه و ترك التجمل و انجماع عن الناس و مات يوم السبت ثانى عشر صفر سنه ٧٤٤ و صديق حسن خان در تاج مكلل گفته يوسف بن الزكى عبد الرحمن يعرف بابى الحجاج المزمى الامام الكبير الحافظ ولد سنه ٦٥٤ و قال نعمان فى الروضه الغناء سنه ٦٥٠ و قال دفن بمقبره الصوفيه غربى قلب ابن تيميه انتهى و بالجمله طلب بنفسه فاكتر و مشايخه نحو الالف و من مشايخه النووى فتبحر فى الحديث و درس بمدارس منها دار الحديث الاشرفيه و لما ولى تدريسها قال ابن تيميه لم يلبها من حين بنيت الى الان احق بشرط الواقف منه قال الذهبى ما رأيت احدا فى هذا الشأن احفظ منه و اوذى مره بسبب ابن تيميه لانها لما وقعت له المناظره مع الشافعيه و بحث معه الصي فى الهندى و ابن الزملكانى شرع صاحب الترجمة يقرئ كتاب خلق افعال العباد للبخارى قاصدا بذلك الرد على المخالفين لابن تيميه فغضب الفقهاء و قالوا نحن المقصودون بهذا فبلغ ذلك القاضى الشافعى يومئذ فامر بسجنه فتوجه ابن تيميه و اخرجه من السجن بيده فغضب النائب فاعيد ثم أخرج عنه فامر النائب ان ينادى بان من تكلم فى العقائد يقتل و من مصنفاته تهذيب الكمال اشتهر فى زمانه و حدث به خمس مرّات و كتاب الاطراف و هو كتاب مفيد جدّ او لم يكن مع توسيعه فى معرفه الرجال يستحضر تراجم غير المحدثين لا من الملوك و لا من الوزراء و القضاء و الادباء قال الذهبى كان خاتمه الحفاظ و ناقد الاسانيد و الالفاظ و هو صاحب معضلاتنا و مرجع مشكلاتنا و قال فيه حياء و كرم و سكينه و احتمال و قناعه و انجماع عن الناس مات سنه ٧٤٤ و فى الروضه الغناء سنه ٧٤٣ انتهى و مولوى حسن زمان در قول مستحسن گفته قال الحافظ المزمى نسبه الى مژه بكسر الميم و تشديد زاء معجمه بلده بالشام و قد قال الذهبى فيه شيخنا الامام العلامة الحافظ الناقد المحقق المفيد محدث الشام يروى الحديث كما فى النفس متنا و اسنادا و إليه المنتهى فى معرفه الرجال و طبقاتهم

و من نظر فی کتابه تهذیب الکمال علم محلّه من الحفظ فما رأیت مثله و لا رأی هو مثل نفسه

۳- توثیق رجال سند ابو داود طیالسی

وجه سوم آنکه از ملاحظه افادات دیگر محققین باکمال در کتب نقد رجال هم ثقت و اعتماد روات این اسناد ظاهر و باهرست اما ابو عوانه وضاح پس وثوق و اعتماد و اتقان و جلالت شان او واضح و عیان و مسلم اکابر اعیان و غیر محتاج باثبات و بیان و مستغنی از افات شاهد و برهانست و ارباب صحاح سته کافه روایات او را بر سر و چشم می نهند و تلقی بقبول می نمایند ذهبی در کاشف می گوید وضاح بن عبد الله الحافظ ابو عوانه الیشکری مولی یرید بن عطا سمع قتاده و ابن المنذر و عنه عفان و قتیبه و لوین ثقه متقن الکتابه توفی ۱۷۶ و در تقریب ابن حجر عسقلانی مسطورست وضاح بتشدید المعجمه ثم مهمله بن عبید الله الیشکری بالمعجمه الواسطی البزاز ابو عوانه مشهور بکیشه ثقه ثبت من السابعه مات سنه خمس او ست و سبعین و مراد عسقلانی از سابعه طبقه سابعه است و آن عبارتست از کبار اتباع تابعین مثل مالک و ثوری قال فی صدر التقریب فی تفسیر الطبقات السابعه کبار اتباع التابعین کمالک و الثوری اما ابو بلج یحیی بن سلیم پس سلیم از معایب و بری از مثالب و مشائن و ممدوح اکابر جامعین مکارم و محاسنست ابو الحجاج مزی در تهذیب الکمال گفته ابو بلج الفزاری الواسطی و یقال الکوفی و هو الکبیر اسمه یحیی بن سلیم بن بلج و یقال یحیی بن اَبی الاسود روی عن الجلاس و یقال عن اَبی الجلاس و عن ابيه سلیم بن بلج و عبایه بن رفاعه بن رافع بن خدیج و عمرو بن میمون الاودی و محمد بن حاطب الجمحی و اَبی الحکم العنزی روی عنه ابراهیم بن المختار و ابو یونس حاتم بن اَبی صغیره و حصین بن نمیر و زائده بن قدامه و زهیر بن معاویه و سفین الثوری و سويد بن عبد العزيز و شعبه بن الحجاج و شعيب بن صفوان و هشيم بن بشير و ابو جمه السکری و ابو عوانه قال اسحاق بن منصور عن یحیی بن معین ثقه و كذلك قال محمد بن سعد و النسائی و الدار قطنی و قال البخاری فیہ نظر و قال ابو حاتم صالح الحدیث لا باس به و قال محمد بن سعد قال یزید بن هارون قد رأیت ابا بلج و کان جاراً لنا و کان یتخذ الحمام یتنفس بهن و کان یذکر الله کثیراً و قال لو قامت القیامه لدخلت الجنّه لذكر الله عزّ و جل روی له الاربعه انتهى نقلاً عن قطعه من تهذیب الکمال المقبول عند

الفحول اشتريتها في حديده وقت القفول من سفر الحجّ و زياره الرسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله ما هبّ الشمال و القبول ازین عبارت ظاهرست که ارباب صحاح اربعه یعنی ابو داود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه روایت از ابو بلج می کنند یعنی روایت او را صحیح و معتمد و معتبر می دانند که در صحاح خود آن را وارد می نمایند و نیز از آن ظاهرست که سفین ثوری و شعبه بن الحجاج و دیگر اساطین حائزین فضائل ذات الابتلاج از ابو بلج و یحیی روایت می کنند و یحیی بن معین و محمد بن سعد و نسائی و دارقطنی او را نصا و تصریحا لا اشاره و تلمیحا توثیق کرده اند که لفظ ثقه در حق او اطلاق نموده پس بعد شهادت این ارکان اربعه که علل اربعه نقد و تحقیق و معروف بنهات امعان و تدقیق اند قول بخاری فیه نظر ناشی از سقم نظر و فقد بصر و اقتحام خطر و محض هزل و هذر و ایقاع ناس در التباس و وسواس و غرر و انهماک و اصرار در اضرار و ضرر و مخالفت محققین فن حدیث و خبر و غیر قابل نزد نقاد رجال و ماهرین فن اثر خواهد بود و محمود عینی در عمده القاری شرح صحیح بخاری در شرح

حدیث جعلوا آخر صلاتکم باللیل و ترا گفته فیه الدلاله علی وجوب الوتر و اختلف العلماء فیه فقال القاضی ابو الطیب انّ العلماء کافه قالت انه سنه حتّی ابو یوسف و محمد و قال ابو حنیفه وحده هو واجب و لیس بفرض و قال ابو حامد فی تعلیقه الوتر سنه مؤکده و لیس بفرض و لا واجب و به قالت الامّه کلها الا ابا حنیفه و بذلك قال بعضهم و قد استدل بهذا الحدیث بعض من قال بوجوبه و تعقب بان صلاه اللیل لیست واجبه فکذا آخره و بان الاصل عدم الوجوب حتی یقوم دلیله و قال الکرمانی ایضا ما یشبه هذا قلت هذا کله من آثار التعصب فکیف یقول القاضی ابو الطیب و ابو حامد و هما امامان مشهوران بهذا الکلام الّذی لیس بصحیح و لا- قریب من الصّیحه و ابو حنیفه لم یتفرد بذلك هذا القاضی ابو بکر بن العربی ذکر عن سحنون و اصبغ و ابن الفرّج و جوبه و حکمی ابن حزم انّ مالکا قال من ترکه ادب و کانت جرحه فی شهادته و حکاه ابن قدامه فی المغنی عن احمد و فی المصنّف عن مجاهد بسند صحیح هو واجب و لم یکتب و عن ابن عمر بسند صحیح ما احبّ اى ترک الوتر و ان لی حمر النعم و حکمی ابن بطال و جوبه علی اهل القرآن عن ابن مسعود و حذیفه و ابراهیم التّخعی و عن یوسف بن خالد السّمنی شیخ الشافعی و جوبه و حکمی ابن اَبی شیبّه ایضا عن سعید بن المسیب و اَبی عبیده

بن عبد الله بن مسعود و الضحاک انتهى فاذا كان الامر كذلك كيف يجوز لابی الطیب و لابی حامد ان يدعيا هذه الدعوى الباطله فهذا يدل على عدم اطلاعهما فيما ذكرنا فجهل الشخص بالشىء لا ينفى علم غيره به و قول من ادعى التعقب بانّ صلاح اللیل لیست بواجبه الى آخره قول واه لأنّ الدلائل قامت على وجوب الوتر منها ما

رواه ابو داود نا محمد بن المثنى ابو اسحاق الطالقانى نا الفضل بن موسى عن عبيد الله بن عبد الله العتکى عن عبد الله بن بريده عن ابيه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول الوتر حق فمن لم يوتر فليس منّا الوتر حق فمن لم يوتر فليس منّا الوتر حق فمن لم يوتر فليس منّا و هذا حديث صحيح و لهذا اخرجہ الحاكم فى مستدرکه و صححه فان قلت فى اسنادہ ابو المنيب عبيد الله بن عبد الله و قد تكلم فيه البخارى و غيره قلت قال الحاكم وثقه ابن معين و قال ابن أبى حاتم سمعت أبى يقول هو صالح الحديث و انكر على البخارى ادخاله فى الضعفاء فهذا ابن معين امام هذا الشأن و كفى حججه فى توثيقه اياه ازین عبارت ظاهرست كه عينى رئيس الأعيان تكلم بخارى و غير او را در ابو المنيب لبيب والا شأن ساقط از اعتماد و اعتبار و ايقان دانسته و بجنب توثيق ابن معين آن را لا- شىء و بى اصل قرار داده و محض توثيق ابن معين والا نصاب را برای ازاله مرض تشكيك و ارتياب كافي و وافى گردانیده پس هر گاه تكلم بخارى در ابو المنيب با تكلم غير بخارى در و بجهت محض توثيق ابن معين قابل اعتنا و التفات نباشد تنها نظر بخارى بجنب توثيق يحيى بن معين با توثيق سه كس ديگر از اساطين يعنى ابن سعد و نسائى و دارقطنى ابو بلج را چه طور بكار آيد و التفات و احتفال اهل كمال را شايد فالحمد لله المعين حيث ثبت بشهادة يحيى بن معين و ثلثه آخر من جهابذتهم الاساطين و ثوق أبى بلج المتين و راح الارتياب و التشكيك المهين و مخفى نماند كه فضائل و محامد و مناقب و مفاخر يحيى بن معين و نسائى و دارقطنى و ما بعد انشاء الله مفضيلا مذکور خواهد شد در اين جا پاره از جلائل فضائل بهيئه و عوالى مآثر سنينه محمد بن سعد كاتب عالى مناقب والا مناصب جليل المراتب مذکور مى شود عبد الكريم سمعانى در انساب گفته و ابو عبد الله

محمد بن سعد بن منيع الكاتب الزهري مولاهم بنى هاشم و هو كاتب محمد بن عمر الواقدي ايضا سمع سفين بن عيينه و اسماعيل بن عليه و محمد بن أبي فديك و ابا ضميره انس بن عياض و معن بن عيسى و الوليد بن مسلم و من بعدهم و كان من اهل الفضل و العلم و صنّف كتابا كبيرا في طبقات الصحابه و التابعين و الصّالحين الى وقته فاجاد فيه و احسن روى عنه الحارث بن أبي سامه و الحسين بن فهم و ابو بكر بن أبي الدنيا و حكي عن يحيى بن معين انه رماه بالكذب و نقل الناقل غلط او وهم لأنّه من اهل العدالة و حديثه يدل على صدقه فانه يتجرى في كثير من رواياته و قال ابن أبي حاتم الرّازي سألت أبي عن محمد بن سعد فقال يصدق روايته جاء الى القواريري و سأله عن احاديث فحدثه و حكي ابراهيم الحربى قال احمد بن حنبل يوجه في كل جمعه بحنبل بن اسحاق الى ابن سعد ياخذ منه جزئين من حديث الواقدي ينظر فيهما الى الجمعه الاخرى ثم يردّها و ياخذ غيرها قال ابراهيم و لو ذهب و سمعها كان خيرا له و مات في جمادى الآخرة سنة ثلثين و مائتين ببغداد و هو ابن اثنتين و ستين سنة و كان كثير العلم و الحديث و الرّواية و كتب الحديث و غيره من كتب الغريب و الفقه و ابن خلكان در وفيات الأعيان كفته ابو عبد الله محمد بن سعد بن منيع الزهري البصرى كاتب الواقدي كان احد الفضلاء الاجلاء صحب الواقدي المذكور قبله زمانا و كتب له فعرف به و سمع سفين بن عيينه و انظاره و روى عنه ابو بكر بن أبي الدنيا و ابو محمد الحارث بن أبي أسامه التميمي و غيرهما و صنّف كتابا كبيرا في طبقات الصّحابه و التابعين و الخلفاء الى وقته فاجاد فيه و احسن و هو يدخل في خمس عشر مجلده و له طبقات اخرى صغرى او كان صدوقا و ثقه و يقال اجتمعت كتب الواقدي عنه اربعة انفس اولهم كاتبه محمد بن سعد المذكور و كان كثير العلم واسع الحديث و الرّواية كثير الكتبه كتب الحديث و الفقه و غيرهما و قال الحافظ ابو بكر صاحب تاريخ بغداد في حقّه و محمد بن سعد عندنا من اهل العدالة و حديثه يدل على تصديقه فأنّه يتجرى في كثير من رواياته و هو من موالى الحسين بن عبد الله بن عبيد الله بن العباس بن عبد المطلب و توفى يوم الاحد

لا يربح خلون من جمادى الآخرة سنة ثلثين و مائتين ببغداد و دفن في مقبره باب الشام و هو ابن اثنتين و ستين سنة رحمه الله تعالى و ذهبى در تذكرة الحفاظ گفته محمد بن سعد الحافظ العلامة ابو عبد الله البصرى مولى بنى هاشم مصنف الطبقات الكبير و الصغیر و مصنف التاريخ و يعرف بکاتب الواقدى سمع هسيما و سفين بن عيينه و ابن عليّه و الوليد بن مسلم و طبقتهم و اكثر و عن محمد بن عمر الواقدى و تنزل في الروايه الى يحيى بن معين و اقرانه حدث عنه ابن أبى الدنيا و احمد بن يحيى البلاذرى و الحرث بن أبى أسامه و الحسين بن فهم و آخرون قال ابن فهم كان كثير العلم كثير الكتب كتب الحديث و الفقه و الغريب قال و توفي في جمادى الآخرة سنة ثلثين و مائتين عن اثنتين و ستين سنة و نیز ذهبى در عبر در سنة ثلاثين و مائه گفته و فيها الامام الحبر ابو عبد الله محمد بن سعد الحافظ كاتب الواقدى و صاحب الطبقات و التاريخ ببغداد في جمادى الآخرة و له اثنان و ستون سنة روى عن سفیان بن عيينه و هشيم و خلق كثير قال ابو حاتم صدوق و نیز ذهبى در كاشف گفته محمد بن سعد الكاتب مولى بنى هاشم عن هشيم و ابن عيينه و خلق مات سنة ۲۳۰ و حکاياه و ابن محبر عسقلانى در تقريب گفته محمد بن سعد بن منيع الهاشمى مولاها البصرى نزىل بغداد كاتب الواقدى صدوق فاضل من العاشرة مات سنة ثلثين و هو ابن اثنتين و ستين و جلال الدين سيوطى در طبقات الحفاظ گفته محمد بن سعد بن منيع البصرى الحافظ كاتب الواقدى نزىل بغداد روى عن أبى داود الطيالسى و الواقدى و هشيم و ابن عيينه و الوليد بن مسلم و خلق و عنه ابو بكر بن أبى الدنيا و الحارث بن أبى أسامه قال الخطيب كان من اهل العلم و الفضل و صنّف كتابا كبيرا فى طبقات الصحابه و التابعين و من بعدهم الى وقته فاجادوا حسن مات سنة ۶۳۰ و مولوى صديق حسن خان معاصر در تاج مكلل گفته ابو عبد الله محمد بن سعد الزهرى كاتب الواقدى كان احد الفضلاء و النبلاء صحب الواقدى و سمع سفين بن عيينه و انظاره و روى عنه ابو بكر بن أبى الدنيا و ابو محمد الحرث بن أبى أسامه التميمى و صنّف كتابا كبيرا فى طبقات الصحابه و التابعين و الخلفاء الى وقته فاجاد فيه و احسن و هو يدخل فى خمس عشره مجلده و كان صدوقا ثقة و كان كثير العلم عزيز الحديث و الروايه كثير الكتب كتب الحديث و

و الفقه و غیرهما قال الخطیب فی تاریخ بغداد محمد بن سعد عندنا من اهل العداله و حدیثه يدل علی صدقه فأنه یتحرّی فی کثیر من روایتہ و هو من موالی بنی العباس توفی سنه ۲۳۰ بیغداد رحمه الله تعالی و نیز صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفته محمد بن سعد بن منیع الزهری کاتب الواقدی احدی از فضلائی نبلائی اجلاست سماعت از سفیان بن عیینه و انظارا و دارد از وی ابو بکر بن أبی الدنیا و حارث بن اسامه راوی اند کتابی کبیر دارد در طبقات صحابه و تابعین و خلفا تا وقت خود خیلی خوب و جید واقع شده در پانزده مجلد ست صدوق ثقه بود کثیر العلم عزیز العلم و الحدیث و الروایه کثیر الکتب کتب الحدیث و الفقه و غیرهما وفاتش در سنه ثلاثین و مائتین در بغداد بوده و هو ابن اثنتین و ستین سنه رحمه الله تعالی انتهى اما عمرو بن میمون پس بلا-شبهه او ثقه و مامون و کتب قوم بفضائل و محامد او مملو و مشحون ابن عبد البر در استیعاب گفته عمرو بن میمون الاودی ابو عبد الله ادرك النبى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و صدق إليه و كان مسلما في حياته و على عهد رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال عمرو بن میمون قدم علينا معاذ الشام فلزمته و ما فارقتہ حتی دفتته ثم صحبت ابن مسعود و هو معدود فی كبار التابعین من الكوفيين و هو المذی رای الرّجم فی الجاهلیّہ من القرده ان صحّ ذلك لان رواته مجهولون و قد ذكره البخاری عن نعيم عن هشيم عن حصين عن عمرو بن میمون الاودی مختصرا قال رأيت فی الجاهلیه قرده زنت رجموها یعنی القروذ فرجمتها معهم و رواه عباد بن العوام عن حصين كما رواه هشيم مختصرا و اما القصّه بطولها فأنها تدور علی ابن مسلم عن عیسی بن حطّان و لیس ممن یحتج بهما و هذا عند جماعه اهل العلم منکر لاضافه الزنی الی غیر مکلف و اقامه الحدود فی البهائم و لو صح لكانوا من الجن لان العبادات فی الجن و الانس دون غیرهما و كان الرّجم فی التّوراه و روى أنّ عمرو بن میمون حج ستین مره ما بین حجّه و عمّر و مات سنه خمس و سبعین و ابو الحسن علی بن محمد بن عبد الکریم الجزری المعروف بابن الاثیر در اسد الغابه فی معرفه الصّیحابه گفته عمرو بن میمون الاودی ابو عبد الله ادرك الجاهلیّہ و كان قد اسلم فی زمان النبى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و حج مائه حجّه و قيل سبعون حجّه و ادى صدقته الی النبى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال عمرو بن میمون قدم علينا معاذ بن جبل الی الیمن رسولا من عند رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مع السحر

رافعا صوته بالتكبير و كان رجلا حسن الصوت فالقيت عليه محبتي فما فارقتة حتى جعلت عليه التراب ثم صحب ابن مسعود و هو معدود في كبار التابعين من الكوفيين و هو الذي روى انه رأى في الجاهليه قرده زنت فاجتمعت القروذ فرجمتها و هذا مما دخل في صحيح البخارى و القصه بطولها تدور على عبد الملك بن مسلم عن عيسى بن حطان و ليسا مما يحتج بهما و هذا عند جماعه اهل العلم منكر لاضافه الزنا الى غير مكلف و اقامه الحدود في البهائم و لو صح لكانوا من الجن لان العبادات في الانس و الجن دون غيرهما و قد كان الرجم في التوراه و توفي سنه خمس و سبعين اخرجه الثلثه و ذهبى در كاشف مى فرمايد عمرو بن ميمون الاودى عن عمرو معاذ و طائفه و عنه زياد بن علاق و ابو اسحاق و محمد بن سوجه و آخرون و كان كثير الحج و العباده و هو الذي رجم القرده مات ٧٤ و ابن حجر عسقلانى در تقريب گفته عمرو بن ميمون الاودى ابو عبد الله و يقال ابو يحيى مخضرم مشهور ثقه عابد نزل الكوفه مات سنه اربع و سبعين و قيل بعدها و نيز عسقلانى در تهذيب التهذيب گفته عمرو بن ميمون الاودى ابو عبد الله و يقال ابو الحسن الكوفى ادرك الجاهليه و لم يلق النبي صلى الله عليه و سلم و روى عن عمرو ابن مسعود و معاذ بن جبل و أبى ذر و أبى مسعود البدرى و سعد بن أبى وقاص و معقل بن يسار و عائشه و أبى هريره و ابن عباس و غيرهم و عن عبد الرحمن بن أبى ليلى و الربيع بن خيثم و هما من اقرانه بل اصغر منه روى عنه سعيد بن جبير و الربيع بن خيثم و ابن اسحاق السبيعى و عبد الملك بن عمير و زياد بن علاق و هلال بن سنان و ابراهيم بن زيد التيمى و عامر الشعبي و عمر بن مّره و عطا بن السائب و محمد بن سوجه و حصين بن عبد الرحمن و آخرون قال العجلي كوفى تابعى ثقه جاهلى و قال ابو بكر بن عيّاش عن أبى اسحاق كان اصحاب النبي صلى الله عليه و سلم يرضون بعمرو بن ميمون و قال يونس ابن أبى اسحاق عن ابيه كان عمرو بن ميمون إذا دخل المسجد فردا ذكر الله و قال الاموزاعى عن حسان بن عطيه عن عبد الله بن سابط عن عمرو بن ميمون قدم علينا معاذ من اليمن رسول رسول الله صلى الله عليه و سلم من السحر رافعا صوته

بالتكبير احسن الصّوت فالقيت عليه محبّتي الحديث و قال ابن معين و النسائي ثقه قال ابو نعيم و غير واحد مات سنه ٧٤ و يقال سنه ٧٧ قلت و ذكره ابن عبد البرّ في الاستيعاب فقال ادرك النّبي صلى الله عليه و سلم و صدق إليه و كان مسلما في حياته و ذكره ابن حبان في ثقات التابعين و نيز عسقلاني در اصابه في تمييز الصّحابه كفته عمرو بن ميمون الاودي يكتّى بابي عبد الله او أبي يحيى ادرك الجاهليه و اسلم في حياه النّبي صلى الله عليه و سلم على يد معاذ و صحبه ثمّ قدم المدينه و صحب ابن مسعود و حدث عنهما و عن عمرو أبي ذر و سعد و أبي هريره و عائشه و غيرهم روى عنه سعيد ابن جبير و عبد الملك بن عمير و الشعبي و عمر بن مرّه و حصين بن عبد الرّحمن و آخرون قال العجلي تابعي ثقه جاهلي كوفي و قال ابو بكر بن عياش عن أبي اسحاق كان الصّحابه يرضونه و قال عبد الرحمن بن سابط عنه قدم علينا معاذ بن جبل من السحر رافعا صوته بالتكبير فالقيت عليه محبّه مني فلزمته و اخرج البخاري من طريق حصين عن عمرو بن ميمون قال رايت في الجاهليه قرده زنت اجتمع عليها قروء فرجموها فرجمتها معهم و هكذا اخرجته في آخر باب القسامه في الجاهليه و يليه باب مبعث النّبي صلى الله عليه و سلم و اخرجته الإسماعيلي من وجه آخر عن عيسى بن حطان عن عمرو مطولا و اوله كنت في غنم أبي يعلى فجاء قرد مع قرده فتوسّد يديها فجاء قرد اصغر منه فغمزها فسلت يدها سلا رفيقا و تبعته فوقع عليها ثمّ رجعت فاستيقظ فشمّها فصاح فاجتمعت القرده فجعل يصيح و يومي إليها فذهبت القرده يمنه و يسره فجاءوا بذلك القرد اعرفه فحفروا حفرة فرجموها فلقد رايت الرّجم في غير بني آدم انتهى ملخصا و قد استنكر ابن عبد البرّ هذا و قال ان ثبت هذا فلعل هؤلاء كانوا من الجن و انكر الحميدى في جمعه وجوده في صحيح البخاري و هو عجيب منه فانه في جميع النسخ من روايه العزيزي و انما سقط من روايه النسفي و قال ابو عمر صدق الى النّبي صلى الله عليه و سلم في حياته و وثقه ابن معين و النسائي و غيرهما و قال ابو نعيم مات سنه اربع و سبعين و فيها ارضه غير واحد و قيل مات سنه خمس و سبعين انتهى فالحمد لله الّذى اظهر شين الجاحدين و مين المعاندين و زيّف تلميحات المسؤولين و ضّعف

تلبیسات المزوقین و ثبت ان کلّ ما لفقوه هذر معیب فما اغنت عنهم آلهتهم التي يدعون من دون الله من شیء لما جاء امر ربك و ما زادوهم غیر تنیب

۴-مدح ابن حزم روایت أبو داود طیالسی را

وجه چهارم آنکه علاوه بر ثبوت وثوق و اعتماد و اعتبار و جلالت شان روایت مسند ابو داود طیالسی محض ایراد ابو داود آن را در مسند خود مبطل حکم بطلان آنست و ایراد ابو داود این حدیث را در مسند خود ظاهرست چنانچه ابراهیم بن عبد الله الوصابی در کتاب الاکتفاء گفته

عن عمران بن حصین رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلّى الله عليه و سلم يقول ان علیاً منّی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن بعدی اخرجه ابو داود طیالسی فی مسنده و الحسن بن سفیان فی فوائده و ابو نعیم فی فضائل الصحابه و جلالت شان مسند طیالسی بمرتبه رسیده که ابن حزم آن را بر موطا که حسب افاده شاه ولی الله در حجّه الله البالغه أمّ الصحیحینست ترجیح داده ذهبی در تذکره الحفاظ بترجمه ابن حزم گفته قد ذکر لابن حزم قول من يقول اجل المصنّفات الموطّأ فقال بل اولی الکتب بالتعظیم الصحیحان و صحیح سعید بن السّیکن و المنتقی لابن الجارود و المنتقی لقاسم بن اصبغ و مصنّف الطّحاوی و مسند البزار و مسند ابن ابی شیبّه و مسند احمد بن حنبل و مسند ابن راهویه و مسند طیالسی و مسند الحسن بن سفین و مسند سنجر و مسند عبد الله بن محمّد السّندی و مسند یعقوب بن شیبّه و مسند علی بن المدینی و مسند ابن ابی عزده و ما جرى مجرى هذه الکتب التي افردت لكلام رسول الله صلّى الله عليه و سلم صرفاً ثم بعدها التي فيها كلامه و كلام غيره مثل مصنّف عبد الرزاق و مصنّف أبی بکر بن أبی شیبّه و مصنّف بقی بن مخلد و کتاب محمّد بن نصر المروزی و کتاب أبی بکر بن المنذر الاکبر و الاصغر ثم مصنّف حماد بن سلمه و مصنّف سعید بن منصور و مصنّف وکیع و مصنّف الفریابی و موطّأ ابن انس و موطّأ ابن أبی ذئب و موطّأ ابن وهب و مسائل احمد بن حنبل و فقه أبی عیید و فقه

أبي ثور ازین عبارت ظاهرست که ابن حزم مسند أبي داود را بر موطا ترجیح داده و آن را مقارن جمعی از کتب جلیله الشأن که اولای کتب به تعظیمست مثل صحیحین و صحیح ابن سکن و امثال آن گردانیده و افاده کرده که این مسند و امثال آن مخصوص و مفرد برای صرف کلام جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلمست و کتب دیگر که در آن کلام آن حضرت و کلام دیگرانست مثل مصنف عبد الرزاق و مصنف ابن أبي شيبة و موطای مالک و امثال آن پست تر ازین مسند و امثال آنست پس ابطال و تکذیب این حدیث شریف که مرویست در چنین مسند ممدوح ابن حزم نهایت بعید از تثبت و حزم و بحتم و جزم عین جزم حبل انصاف و آزر و خرم اصل حیا و شرمست و مخفی نماند که ابن حزم از اکابر ائمه نحاریر و اجله کملاء مشاهیر سنیه است ذهبی در عبر در سنه ست و خمسين و اربعمائه گفته ابو محمد بن حزم العلامه علی بن احمد بن سعید بن حزم بن غالب بن صالح الاموی مولاهم الفارسی الاصل الاندلسی القرطبی الظاهری صاحب المصنفات مات مشردا عن بلده من قبل الدوله ببادیه بقریه ليله لیومین بقیا من شعبان عن اثنتین و سبعین سنه روی عن أبي عمرو بن الجسور و یحیی بن مسعود و خلق و اول سماعه سنه تسع و تسعین و ثلاثمائه و كان إليه المنتهی فی الذكاء وحده الذهن و سعه العلم بالکتاب و السیئه و المذاهب و الملل و النحل و العربیه و الادب و المنطق و الشعر مع الصیّدق و الامانه و الדיانہ و الحشمه و السؤدد و الریاسه و الثروه و کثره الکتب قال الغزالی وجدت فی اسماء الله تعالی کتابا لابی محمد بن حزم يدل علی عظم حفظه و سیلان ذهنه و قال صاعد فی تاریخه کان ابن حزم اجمع اهل الاندلس قاطبه لعلوم الاسلام و اوسعهم معرفه مع توسعه فی علم اللسان و البلاغه و الشعر و السیر و الاخبار اخبرنی ابنه الفضل أنه اجتمع عنده بخطو ابيه من تالیفه نحو اربعمائه مجلد و عبد الرحمن بن أبي بكر سیوطی در طبقات الحفاظ گفته ابن حزم الامام العلامه الحافظ الفقیه

ابو محمّد علی بن احمد بن سعید بن حزم بن غالب بن صالح بن خلف الفارسی الاصل الترمذی الاموی مولاهم القرطبی الظاهری کان اوّلاً شافعياً ثمّ تحوّل ظاهریاً و کان صاحب فنون و ورع و زهد و إلیه المنتهی فی الذکاء و الحفظ و سعه الدائرہ فی العلوم اجمع اهل الاندلس قاطبه لعلوم الاسلام و اوسعهم معرفه مع توسّعه فی علم اللسان و البلاغہ و الشعر و السیر و الاخبار له المحلّی علی مذهبہ و اجتهاده و شرحه المحلی و الملل و النحل و الایصال فی فقه الحدیث و غیر ذلك آخر من روى عنه بالاجازہ ابو الحسن شریح بن محمّد مات فی جمادى الاولى سنه سبعة و خمسين و اربعمائه و ابن عربی در فتوحات مکّیہ گفته روایت النبی صلی اللہ علیہ و سلّم فی المنام و قد عانق ابا محمّد بن حزم المحدث فغاب الواحد فی الآخر فلم یر الاّ واحد و هو رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم فهذه غایه الوصله و هو المعبر عنه بالاتحاد و نیز باید دانست که مسند ابو داود طیالسی بسبب کمال اعتماد و اعتبار داخل اجازات علماء کبار و از مرویات محدثین جلیل الفخار می باشد ابو مهدی عیسی بن محمد الثعالبی که محامد علیّه و مناقب سنیّه او بر ناظر خلاصه الاثر فی اعیان القرن الحادى عشر فضل اللّٰه محبّی مخفی و محتجب نیست و برای اثبات عظمت و جلالت مرتبه او زیاده ازین چه می تواند بود که او از آن مشایخ سبعة است که والد مخاطب در رساله ارشاد حمد الهی بر اتصال سند خود بایشان بجا آورده در مقالید الاسانید باسانید عدیده سلسله روایت خود این مسند را ثابت نموده چنانچه فرموده مسند ابو داود الطیالسی قال الحافظ ابن حجر هو القدر الذی جمعه بعض الاصفهائیین من روایه یونس بن حبيب اخبرنی أی علی بن محمّد بن عبد الرحمن الاجهوری به قراءه منّی علیہ بجمله المسند من حدیث أبی بکر الصدیق رضی اللّٰه عنه الی حدیث عمر رضی اللّٰه عنه و إجازة لسائره عن الشمس الرّملى عن زکریّا ح و عن البرهان العلقمی عن عبد الحق السنباطی کلاهما عن الحافظ أبی الفضل بن حجر قال قراءه

علی ابی الفرج عبد الرحمن بن المبارک الغزّی ثم القاهری ح و عن النور القرافی و الکرخی و ابن الجاتی عن الجلال السیوطی سماعه لکثیر منه علی ابی الفضل محمّد بن عمر بن حصن الملتوتی و إجازته لسائره ابی عن الفرج الغزّی سماعا و إجازته لما فات عن ابی العباس احمد بن منصور الجوهری ح قال الجلال السیوطی و اخبرنی به غالبا محمّد بن محمد بن مقبل الحلبي عن الصلاح بن ابی عمر قال هو و الجوهری اخبرنا به الفخر بن البخاری قال الجوهری سماعا و قال الآخر إجازته قال اخبرنا ابو المکارم احمد بن محمّد بن اللبان و ابو جعفر الصّیدلانی إجازته قال اخبرنا ابو علی الحدّاد قال الاوّل سماعا و قال الثانی حضورا قال اخبرنا ابو نعیم الحافظ قال حدّثنا عبد الله بن جعفر بن احمد بن فارس سماعا قال حدّثنا یونس بن حبيب قال حدّثنا ابو داود الطیالسی فذکره و بالسند قال الامام الحجّه ابو داود رحمه الله فی مسند ابی بکر الصّدیق رضی الله عنه و هو اوّل المسند حدّثنا شعبه الخ

۵- ذکر مخاطب مسند ابو داود طیالسی را

وجه پنجم آنکه خود مخاطب عالی فخار مسند طیالسی را در بستان المحدثین ذکر فرموده حیث قال مسند ابو داود الطیالسی اول مسند او مسند ابی بکرست و اول آن این حدیثست حدّثنا شعبه الخ و از صدر بستان ظاهرست که مخاطب درین رساله ذکر کتب مشهوره و احوال مصنّفین آنها بقصد تبرّک و تزیین این رساله نموده حیث قال کتاب موطّأ تصنیف حضرت امام مالکست علیه الرّحمه که صاحب مذهب متبوع اند و تعریف و توصیف ایشان نظر بکمال شهرت فضائل و محاسن ایشان فضولی می نماید لیکن بقصد تبرّک و تزیین این رساله پاره از احوال کرامت اشتمال ایشان نگاشته می آید و بهمین نیت در باقی کتب مشهوره و مصنّفین آنها عمل رفته است انتهى و ظاهرست که مسند ابی داود از کتب مشهوره ست چنانچه از اسانید ابو مهدی ثعالبی و افاده ابن حزم واضحست پس ذکر شاه صاحب مسند ابو داود و احوال ابو داود را بقصد تبرّک و تزیین کتاب خود باشد پس حیفتست که چسان این حدیث شریف را با وصف مذکور بودن ان درین مسند مشهور که ذکر آن و ذکر محامد و فضائل مصنف آن

بقصد تبرک و تزین کتاب فرموده اند ابطال و تکذیب می نمایند و قصب سبق در اظهار کمال فضل و تحقیق خود می ربایند

۶- ابن عبد البر

وجه ششم آنکه درانستی که ابو عمر یوسف بن عبد الله المعروف بابن عبد البر این حدیث شریف را در استیعاب وارد فرموده و در این جا عبارت سابق و لاحق حدیث یکجا منقول می شود تا سیاق و سباق عبارت بوجه نیک و واضح گردد پس باید دانست که در استیعاب بترجمه جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته

روی عن سلمان و أبی ذرّ و المقداد و حذیفه و خباب و جابر و أبی سعید الخدری و زید بن اسلم أنّ علی بن أبی طالب أوّل من اسلم و فضّله هؤلاء علی غیره

قال ابن اسحاق أوّل من امن بالله و رسوله محمّد صلّى الله علیه و سلّم خدیجه و من الرّجال علی بن أبی طالب و هو قول ابن شهاب الاّ أنّه قال من الرّجال بعد خدیجه و هو قول الجميع فی خدیجه

حدّثنا احمد بن محمّد حدّثنا احمد بن الفضل حدّثنا محمّد بن جریر قال قال علی بن عبد الله الدّهان حدّثنا محمّد بن صالح عن سماک بن حرب عن عكرمه عن ابن عباس قال لعلی اربع خصال لیست لاحد غیره هو أوّل عربیّ و عجمیّ صلّى مع رسول الله صلّى الله علیه و سلم و هو الّذی كان لواءه معه فی كلّ زحف و هو الّذی صبر معه یوم فزّ عنه غیره و هو الّذی غسّله و ادخله فی قبره و قد مضی فی باب أبی بكر ذکر من قال أنّ ابا بكر أوّل من اسلم و روی عن سلمان الفارسی أنّه قال أوّل هذه الامّه و رودا علی نبیّها الحوض أوّلها اسلاما علی بن أبی طالب و قد

روی هذا الحدیث مرفوعا عن سلمان الفارسی عن النّبی صلّى الله علیه و سلّم أنّه قال أوّل هذه الامّه و رودا علی الحوض أوّلها اسلاما علی بن أبی طالب و رفعه اولی لان مثله لا یدرک بالرّای

حدّثنا احمد بن قاسم حدّثنا قاسم بن اصبع حدّثنا الحارث بن أبی أسامه حدّثنا یحیی بن هاشم حدّثنا سفیان الثوری عن سلمه بن كهیل عن أبی صادق عن حیث بن المعتمر عن علیم الکندی

عن سلمان الفارسی قال قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَوْلَكُمْ وَرُودًا عَلَى الْحَوْضِ أَوْلَكُمْ إِسْلَامًا عَلَيَّ بِنِ أَبِي طَالِبٍ

و روى ابو داود الطيالسى حدّثنا ابو عوانه عن أبى بلج عن عمرو بن ميمون عن ابن عباس أنّ رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال لعلى انت ولى كل مؤمن بعدى و به عن ابن عبّاس رضى الله عنهما أنّه قال اول من صلى مع النّبي صلى الله عليه و سلم بعد خديجه علىّ بن أبى طالب

حدّثنا عبد الوارث بن سفيان حدّثنا قاسم بن اصبح حدّثنا احمد بن زهير بن حرب حدّثنا الحسن بن حمّاد حدّثنا ابو عوانه عن أبى بلج عن عمرو بن ميمون عن ابن عباس رضى الله عنهما قال كان علىّ أوّل من امن بالله من النّاس بعد خديجه قال ابو عمر هذا اسناد لا مطعن فيه لاحد لصحته و ثقته نقلته و مجرد ايراد صاحب استيعاب اين حديث شريف را در مناقب جناب ولايتما ب عليه آلاف سلام الملك الوهاب ما نفع المسك و طاب و عقب الملا ب دلالت صريحه بر اعتماد و اعتبار آن دارد زيرا كه در اوّل استيعاب گفته و اعتمدت فى هذا الكتاب على الكتب المشهوره عند اهل العلم بالسير و الانساب و على التواريخ المعروفة التى عليها عوّل العلماء فى معرفه ايام الاسلام و سير اهل و ديگر نحارير على نصاب و كبرى مشاهير انجاب را بغايت مدح و تعظيم جميل و نهايت تكريم و تبجيل مى ستايند على بن محمد المعروف بابن الاثير در اسد الغابه فى معرفه الصحابه گفته و قد جمع النّاس فى اسماعهم كتبا كثيره و منهم من ذكر كثيرا من اسمائهم فى كتب الانساب و المغازى و غير ذلك و اختلفت مقاصدهم فيها الا ان الذى انتهى إليه جمع اسمائهم الحافظان ابو عبد الله بن منده و ابو نعيم احمد بن عبد الله الاصبهانيان و الامام ابو عمر بن عبد البر القرطبي رضى الله عنهم و اجزل ثوابهم و حمد سعيهم و عظم اجرهم و اكرم ما بهم فلقد احسنوا فيما جمعوا و بذلوا جهدهم و ابقوا بعدهم ذكرا جميلا. فالله تعالى يثيبهم اجرا جزيلا. فانهم جمعوا ما تفرق منه و ابن خلكان در وفيات الأعيان بترجمه

ابن عبد البر گفته و جمع فی اسماء الصحابه كتابا جلیلا سَمَاه كتاب الاستیعاب و ذهبی در تذکره الحفاظ بترجمه او گفته و له
أی لابن عبد البرّ توالیف لا مثل لها فی جمع معانیها منها الکافی علی مذهب مالک خمسہ عشر مجلدا و منها کتاب الاستیعاب
فی الصّحابه لیس لاحد مثله و نیز ذهبی از سیر النبلاء گفته و جمع کتابا جلیلا- مفیدا و هو الاستیعاب فی اسماء الصحابه و
مصطفی بن عبد الله در کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون گفته الاستیعاب فی معرفه الاصحاب مجلد للحافظ أبی عمر
یوسف بن عبد الله المعروف بابن عبد البرّ النمری القرطبی المتوفی سنه ۴۶۳ ثلث و ستین و اربعمائه و هو کتاب جلیل القدر
اوله الحمد لله رب العالمین جامع الاولین و الآخرین الخ ذکر اولا خلاصه سیره نبینا علیه الصّیلمه و السّیلام ثم رتب الاصحاب
علی ترتیب الحروف لاهل المغرب قال ابن حجر فی الاصابه سَمَاه بالاستیعاب لظّنه انه استوعب الاصحاب مع انه فاته شیء کثیر
و جمع من فیہ باسمه و کنیتہ ثلاثه آلاف ترجمه و خمسّمائه ترجمه و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفته
استیعاب فی معرفه الاصحاب مجلد للحافظ أبی عمر یوسف بن عبد الله المعروف بابن عبد البرّ النمری القرطبی المتوفی سنه
ثلث و ستین و اربعمائه و این کتابی جلیل القدرست اوله الحمد لله ربّ العالمین جامع الاولین و الآخرین الخ اولا سیر نبوی
بطریق خلاصه و ثانیاً ذکر اصحاب بترتیب حروف اهل مغرب نموده حافظ ابن حجر در اصابه گفته سَمَاه بالاستیعاب لظّنه انه
استوعب الاصحاب مع انه فاته شیء کثیر و جمع من فیہ باسمه و کنیتہ ثلاثه آلاف ترجمه و خمسّمائه ترجمه و خود شاهصاحب
در بستان المحدثین فرموده الاستیعاب فی معرفه الاصحاب لابی عمر بن عبد البرّ کتابیست مشهور و معروف الخ و فاضل رشید
در ایضاح گفته چون احادیث کثیره ندم یعنی ندم ابن عمر بر ترک قتال بغات در کتب معتبره اهل سنت مثل استیعاب منقول و
بجهت کثرت نقل آن در کتب اسماء الرجال و عقائد نزد علمای ما

مقبول پس بی اصل گفتن جناب منع البدائع خللی به اصل اصیلش غیر واقع انتهى و محمّد بن ابراهیم بن علی بن المرتضی الیمنی الصنعانی المعروف بابن الوزیر در روض باسم گفته قد الفوا فی الصحابه کتبا کثیره فمنها الصحابه لابن حبان مختصر فی مجلد و معرفه الصحابه لابن منده کتاب جلیل و لابی موسی المدینی علیه ذیل کبیر و منها الصحابه لابی نعیم الاصبهانی جلیل القدر و منها معرفه الصحابه للعسکری و منها کتاب أبی الحسن علی بن محمد بن محمّد بن الاثیر الجزری المسمی باسد الغابه فی معرفه الصحابه و هو اجمع کتاب فی هذا المعنی جمع فیہ بین کتاب ابن منده و ذیل أبی موسی علیه و کتاب أبی نعیم و الاستیعاب و زاد من غیرها اسماء و اختصره جماعه منهم الحافظ ابو عبد الله الذهبی فی مختصر لطیف و ذیل علیه زین الدین بعده اسماء لم تقع له و منهم الکاشغری و قد ذکروهم ایضا فی تواریخ الاسلام و کتب رجال الکتب السنّه و انفس کتاب فیهم کتاب عز الدین بن الاثیر و کتب الحافظین الکبیرین أبی الحجاج المزنی و تلمیذه أبی عبد الله الذهبی فبمعرفه هذه الکتب الحافله او بعضها یتمیّز لک الصحابی من الاعرابی بل یتبیّن معرفه الفاضل منهم من المفضول و السابق من المسبوق فقد بین علماء الحدیث فی کتب علوم الحدیث علی الاجمال و فی کتب معرفه الصحابه علی التفصیل أنّهم رضی الله عنهم ینقسمون الی ثنتی عشره طبقه الاولى قدماء السابقین الذین اسلموا بمکّه کالخلفاء الاربعه و الثانیه اصحاب دار الندوه و الثالثه مهاجره الحبشه و الرابعه اصحاب العقبه الاولى و الخامسه اصحاب العقبه الثانیه و السادسه اول المهاجرین الذین وصلوا الیه علیه السلام الی قبا قبل ان یدخل المدینه و السابعه اهل بدر و الثامنه المهاجرون بین بدر و الحدیبه و التاسعه اهل بیعه الرضوان و العاشره من هاجر الی الحدیبه و فتح مکّه و الحادیه عشره مسلمه الفتح و الثانیه عشر صبیان و اطفال

رأوا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَفِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ وَغَيْرَهُمَا قَالَ ابْنُ الصَّلَاحِ وَنَهْمٌ مِنْ زَادِ عَلِيِّ ذَلِكُكَ وَامَّا ابْنُ سَعْدٍ فَجَعَلَهُمْ خَمْسَ طَبَقَاتٍ فَقَطَّ قَالَ ابْنُ عَبْدِ الْبَرِّ فِي خُطْبَةِ الْاِسْتِيعَابِ مَا لَفِظَهُ قَالَ اللهُ تَعَالَى ذَكَرَهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ وَ الَّذِيْنَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلٰى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سٰجِدًا يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللهِ وَ رِضْوَانًا سِيْمَاهُمْ فِيْ وُجُوْهِهِمْ مِّنْ اَثْرِ السُّجُوْدِ اِلَى قَوْلِهِ وَ لَيْسَ كَذٰلِكَ جَمِيْعٌ مِّنْ رَّآهٍ وَ اٰمَنَ بِهِ وَ سَتَرِيْ مَنَازِلَهُمْ مِنَ الدِّيْنِ وَ الْاِيْمَانِ وَ اللهُ تَعَالَى قَدْ فَضَّلَ بَعْضَ النَّبِيِّنَ عَلٰى بَعْضٍ وَ كَذٰلِكَ سَاطِرُ الْمُسْلِمِيْنَ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ تَمَّ مَخْتَصِرًا وَ فِيْهِ مَا يَدُلُّ عَلٰى مَعْرِفَتِهِمْ بِدَقَائِقِ تَفَاصِيْلِ التَّفْضِيْلِ وَ تَمْيِيْزِهِمْ الْمَشَاهِيْرَ عَنِ الْمَجَاهِيْلِ فِيْهَا اِيْثًا الْمَعْتَرِضُ عَلٰى اَهْلِ السِّيْنَةِ بِاِحَادِيْثِ جَفَاهِ الْاِعْرَابِ وَ اخْتِلَاطِهَا بِاِحَادِيْثِ الْاَصْحَابِ خَذَ مِنْ حَدِيْثِ هٰؤُلَاءِ الْاِعْلَامِ مَا صَفَا وَ طَابَ وَ اَجْمَعَ عَلٰى الْاِعْتِمَادِ عَلَيْهِ ذُوُو الْاَلْبَابِ وَ دَعَّ عَنكَ التَّشْكِيْكَ فِيْ صَحِّهِ السَّنَنِ وَ الْاِرْتِيَابِ وَ التَّرَدُّدِ فِيْ ثُبُوْتِ الْاَثَارِ وَ الْاِضْطِرَابِ وَ لِيَا مِنْ خَوْفِكَ مِنْ ضِيَاعِ السَّنَةِ وَ الْكِتَابِ فَلَطِبْ نَفْسَكَ بِحِفْظِ مَا ضَمَّنَ حِفْظُهُ رَبَّ الْاِرْبَابِ اَزِيْنَ عِبَارَتٌ ظَاهِرَةٌ كِهْ كِتَابِ اسْتِيعَابِ اَزْ مَا خَذَ كِتَابِ اسْدِ الْغَابَةِ اسْتِ وَ كِتَابِ اسْدِ الْغَابَةِ اَجْمَعِ وَ اِنْفَسَ كِتَبِ مَصْنَفِهِ دَرِ صَحَابِهِ اسْتِ كِهْ بَسْبِ اَنْ تَمْيِيْزِ صَحَابِيْ اَزْ اِعْرَابِيْ وَ مَعْرِفَتِ فَاضِلِّ اَزْ مَفْضُوْلِ وَ سَابِقِ اَزْ مَسْبُوْقِ حَاصِلِ مِيْ شُوْدِ وَ مَعْرِفَتِ صَحَابِهِ مَدَارِ مَعْرِفَتِ سَنَنِ نَبُوِيْهِ وَ تَمْيِيْزِ اَثَارِ مَصْطَفُوِيْهِ وَ مَنَاطِ اِدْرَاكِ اِحْكَامِ اِسْلَامِ وَ تَحْقِيْقِ شُرَائِعِ حَلَالِ وَ حَرَامَتِ وَ نِيْزِ اَزْ قَوْلِ اَوْ فِيْهِ مَا يَدُلُّ عَلٰى مَعْرِفَتِهِمْ ظَاهِرَةٌ كِهْ كِتَابِ اسْتِيعَابِ مَشْتَمَلِ بَرِ طَرِيْقِ مَعْرِفَتِ دَقَائِقِ تَفَاصِيْلِ تَفْضِيْلِ وَ تَمْيِيْزِ مَشَاهِيْرِ اَزْ مَجَاهِيْلِ وَ حَافِظِ اَهْلِ سَنَنِ اَزْ اِحَادِيْثِ جَفَاهِ اِعْرَابِ وَ اخْتِلَاطِ اَنْ بِاِحَادِيْثِ اَصْحَابَتِ وَ مَانَعِ اَزْوَ سَمْتِ سَنَنِ بِتَشْكِيْكَ وَ اِرْتِيَابِ وَ تَطَّرَقِ تَرَدُّدِ دَرِ ثُبُوْتِ اَثَارِ وَ لِحُوْقِ اِضْطِرَابِ وَ بَاعْثِ زُوَالِ خَوْفِ اَزْ ضِيَاعِ سَنَنِ وَ كِتَابِ پَسِ مَزِيْدِ عِظْمَتِ وَ جَلَالَتِ فَخَارِ وَ كَمَالِ وَ ثُوْقِ وَ اِعْتِمَادِ وَ اِعْتِبَارِ اسْتِيعَابِ بَرِ اَصْحَابِ ثَوَاقِبِ افْكَارِ وَ لَوَامِعِ اِبْصَارِ هُوِيْدَا وَ اَشْكَارِ كَرْدِيْدِ

و نیز علمای اعلام و کملاء فخام سنیّه جایجا از استیعاب برای استفاده مطالب و اثبات مقاصد خود نقلها می آرند و آن دلیل اقصای اعتماد و مستناد مصنف و مصنف می باشد آنفا شنیدی که فاضل رشید بروایت مذکوره در استیعاب در باب ندم ابن عمر احتجاج نموده و خود مخاطب در باب مطاعن از همین کتاب تحفه بجواب طعن دوم از مطاعن ابی بکر فرموده و چون درین باب الزام اهل سنت و اثبات مطاعن بروایات و مذاهب ایشان منظورست لابد ملاحظه روایات و مسائل ایشان باید کرد والا مقصود حاصل نخواهد شد فی الاستیعاب و امره ای خالدا ابو بکر الصّیدیق علی الجیوش ففتح الله علیه الیمامه و غیرها و قتل علی یدیه اکثر اهل الرّده منهم مسیلمه و مالک بن نویره الی آخر ما قال انتهى و مولوی حیدر علی معاصر در منتهی الکلام گفته ایضا برای شجاعتش یعنی شجاعت ابو بکر قصّهای دیگرست

فی الاستیعاب روی سفیان بن عیینه عن الولید بن کثیر عن ابن تدرس عن اسماء بنت ابی بکر أنّهم قالوا لها ما اشدّ ما رأیت المشرکین بلغوا من رسول الله صلّی الله علیه و سلم فقالت کان المشرکون قعودا فی المسجد الحرام فتذاکروا رسول الله صلّی الله علیه و سلم و ما یقول فی آلهتهم فیناهم كذلك إذ دخل رسول الله صلّی الله علیه و سلم المسجد فقاموا إلیه و کانوا إذا سألوه عن شیء صدقهم فقالوا أ لست تقول فی آلهتنا کذا و کذا قال بلی قالت فتشبهوا باجمعهم فاتی الصریح الی ابی بکر فقیل له ادرك صاحبک فخرج ابو بکر حتی دخل المسجد فوجد رسول الله صلّی الله علیه و سلم و الناس مجتمعون علیه فقال ویلکم أ تقتلون رجلا ان یقول ربّی الله و قد جاءکم بالبینات من ربکم فلهوا عن رسول الله صلّی الله علیه و سلم و اقبلوا یضربونه قالت فرجع إلینا فجعل لا یمسّ شیئا من غدائره الاّ جاء معه و هو یقول تبارکت یا ذا الجلال و الاکرام حاصلش آنکه روزی مشرکین در مسجد الحرام بدامن جناب پیغمبر علیه الصّیلمه و السّلام بابت بد گفتن اصنام آویختند ابو بکر خبر یافته بتأیید آن جناب پرداخت تمامی کفار از ایدای آن سرور دست برداشتند و ابو بکر صدیق را چندان زدند که چون

دست بر مویهای خود می رسانید از جای خود جدا می شد و او شکر او تعالی بجا می آورد بالجمله صدیق اکبر بارها از دست کفار ایذاهای شدید مثل روز اول برداشت که لسان خامه از بیان آن ابکم و زبان عقل از تقریر آن اخرم و نیز در منتهی الکلام گفته باز بر سر مطلب روم و گویم که تنها جماعت صحابه راوی این حدیث یعنی امر ابی بکر بامامت صلاح نیستند بلکه قبل ازین درین اوراق گذشته که خود جناب مرتضوی راوی این حدیث است

روی الحسن البصری عن قیس بن عباد قال قال لی علی بن ابی طالب رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه و سلم مرض لیالی و ایاما ینادی بالصلاه فیقول مروا ابا بکر یصلی بالناس فلما قبض رسول الله صلی الله علیه و سلم نظرت فاذا الصلوه علم الاسلام و قوام الدین فرضینا لدیننا من رضی رسول الله صلی الله علیه و سلم لدیننا فبايعنا ابا بکر رواه ابو عمر فی الاستيعاب

۷- ابن ابی شیبہ

وجه هفتم آنکه ابو بکر عبد الله بن محمد المعروف بابن ابی شیبہ این حدیث شریف را تصحیح نموده علامه سیوطی در رساله قول حلبی فی فضائل علی گفته الحدیث الاربعون

عن عمران بن الحصین ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال علی منی و انا من علی و هو ولی کل مؤمن بعدی اخرجہ ابن ابی شیبہ و صححه انتهى فانقشع بحمد الله المنعم من تصحیح ابن ابی شیبہ الذی ثابت مفارقه فی هذا الشأن العظيم المقام ظلام الخدع و الخبط و الابهام و انهتك ستر الختل و المطل و الاظلام و ظهر و بان ان المنكرين و الجاحدين و المبطلين للحدیث الشریف لم یحظوا من النقد و السبر بنصیب و خلاق بل اقتفوا آثار المنكرين للوحی فی قولهم ان هذا الا اختلاق و مستتر نماند که ابن ابی شیبہ از اجله ارکان و اعظام اعیان و مشاهیر حدّاق و معاریف سباقست مدائح و محامد و محاسن و مکارم او در کتب قوم مسطور و بر السنه محققین مذکور حافظ عبد الغنی بن عبد الواحد المقدسی الجماعیلی الحنبلی در کتاب کمال فی معرفه الرجال گفته عبد الله بن محمد بن عثمان بن خواستی بالخاء المعجمه و السین المهمله و بعدها تاء باثنتين من فوقها ابو بکر

بن أبى شبيه العيسى اخو عثمان و القاسم سمع خلف بن خليفه و شريك بن عبد الله النخعي و ابا داود الحفري و ابا احمد الزبيرى و ابا الاحوص و سلام بن سليم و الاسود بن عامر و مروان بن معاويه و هاشم بن القاسم و سفيان بن عيينه و عباد بن العوام و شتابه بن سوار و معاذ بن معاذ و القسم بن ملك المزني و هشيم بن شبير و عبد الله بن المبارك و حفص بن غياث و يحيى بن أبى بكر و يحيى بن آدم و ابا داود الطيالسى و ابا خالد الاحمر و ابا أسامه و حسين بن على الجعفى و سليمان بن حرب و مصعب بن المقدم و معاويه بن عمر و عبد الله بن ادريس و محمد بن بشر العبدى و ذكريا بن عدى و زيد بن الخطاب و جرير بن عبد الحميد و عبد الرحيم بن سليمان و عبد الرحمن بن محمد الحارثى الى ان قال ابو زرعه الرازى ما رايت احفظ من أبى بكر بن أبى شبيه و قال صالح بن محمد اعلم من ادركت بالحديث و علله على بن المدينى و اعلمهم بتصحيح المشايخ يحيى بن معين و احفظهم عند المذاكره ابو بكر بن أبى شبيه اخبرنا ابو موسى اخبرنا ابو منصور انا ابو بكر سعد المالينى انا ابو احمد بن عدى قال سمعت عبدان يقول كان يقعد عند الاسطوانه ابو بكر و اخوه و مشكدانه و عبد الله بن البراد و غيرهم و كلهم سكوت الا ابا بكر فانه يهدر قال ابن عدى و الاسطوانه التى يجلس إليها قال لى ابو سعد هى اسطوانه ابن مسعود و جلس إليها بعده علقمه و بعده ابراهيم و بعده منصور و بعده الثورى و بعده وكيع و بعده ابو بكر بن أبى شبيه و بعده مطين و بعده ابو سعد و نیز در كمال از ابو عبد الله بن البيه منقولست كه او گفته سمعت ابا جعفر محمد بن صالح بن هانى يقول سمعت يحيى بن معين رسالته عن سماع أبى بكر بن أبى شبيه من شريك فقال ابو بكر عندنا صدوق و لو ادعى السماع ممن هو اجل من شريك لكان مصدقا ما يحمله ان يقول وجدت

فى كتاب أبى بخرطه و حدّث عن روط بحدىث الدّجال و قال و كنا نظنّ انه كته عن أبى هشام الرّفاعى و كان ابو بكر لا يذكر ابا هشام اخبرنا ابو طاهر السّلفى بالاسكندريّه انا ابو الحسين المبارك بن عبد الله الجيّار بن القاسم الصيرفى انا ابو الحسن احمد بن منصور العتيقى انا ابو الفضل بن عبد الله بن المطلب الشيبانى بالكوفه ثنا الحسن بن محمّد بن شعبه حدثنى محمّد بن ابراهيم مرّبع الحافظ قال قدم علينا ابو بكر بن أبى شيبه فانقلبت به بغداد و نصب له منبر فى جامع الرّصافه فجلس عليه و قال من حفظه ثنا شريك ثم قال هى بغداد و اخاف ان تزل قدم بعد ثبوتها يا ابا شيبه هات الكتاب ابو شيبه هو ابنه و اسمه ابراهيم و نیز در كمال مسطورست اخبرنا الحافظ ابو سعد محمّد بن عبد الواحد الصّائغ انا ابو على الحداد انا ابو نعيم سمعت ابا عمر و محمّد بن حمدان يقول سمعت الحسن بن سفين يقول سمعت عمرو بن علىّ يقول ما رايت احفظ من ابن أبى شيبه قدم علينا مع علىّ بن المدينى فسرد اربعمائه حديث حفظا اخبرنا زيد بن الحسن انا ابو منصور بن زريق انا احمد بن علىّ قال قرأنا على الحسين بن هارون عن ابن العباس بن سعيد حدثنى عبد الله بن احمد بن حنبل حدثنى ابو زيد العلقى قلت لاحمد بن حميد من احفظ اهل الكوفه فقال ابو بكر بن أبى شيبه فذكرت ذلك لابی بكر فقال ما ظننته يقر لى قال احمد بن على احمد بن حميد يعرف بدار أم سلمه و كان من شيوخ الكوفيين و مفتيهم و حفاظهم و قال احمد بن حنبل ابو بكر بن أبى شيبه صدوق و قال ابو حاتم كوفى ثقّه قال البخارى مات فى المحرّم من سنه ۲۳۵ خمس و ثلثين و مائتين قال الخطيب حدث عنه محمّد بن سعد كاتب الواقدى و يوسف بن يعقوب ابو عمرو النيسابورى و بين وقايتهما مائه و ثمان او سبع سنين و محمد بن احمد ذهبى در سير النبلاء كفته ابن أبى شيبه عبد الله بن محمّد بن القاضى أبى شيبه ابراهيم بن عثمان بن خواستى الامام العلم سيد الحفاظ

و صاحب الكتب الكبار المسند و المصنّف و التفسير ابو بكر العبسى مولا هم الكوفى اخو الحافظ عثمان بن أبى شيبه و القاسم بن أبى شيبه الضّعيف فالحافظ ابراهيم بن أبى بكر هو ولده و الحافظ ابو جعفر محمّد بن عثمان هو ابن اخيه فهم بيت علم و ابو بكر اجلهم و هو من اقران احمد بن حنبل و اسحاق بن راهويه و عليّ بن المدينى فى السنن و المولد بالحفظ و يحيى بن معين اسنّ منهم بسنوات طلب ابو بكر العلم و هو صبيّ و اكبر شيخ له هو شريك بن عبد الله القاضى سمع منه و من أبى الاحوص سلام بن سليم و عبد السلام بن حرب و عبد الله بن المبارك و جرير بن عبد الحميد و أبى خالد الاحمر و سفين بن عيينه و على بن مسهر و عباد بن العوام و عبد الله بن ادريس و خلف بن خليفه الذى يقال أنّه تابعى و عبد العزيز بن عبد الصّمد العمى و عليّ بن هاشم بن البريد و عمر بن عبيد الطنافسى و اخوته محمّد و يعلى و هشيم بن بشير و عبد الاعلى بن عبد الاعلى و وكيع بن الجراح و يحيى القطان و اسماعيل بن عيّاش و عبد الرّحيم بن سليمان و أبى معاويه و يزيد بن المقدم و مرحوم العطار و اسماعيل بن عليّه و خلق كثير بالعراق و الحجاز و غير ذلك و كان بحرا من بحور العلم و به يضرب المثل فى قوه الحفظ حدّث عنه الشيخان و ابو داود و ابن ماجه و روى النسائى عن اصحابه و لا شىء له فى جامع أبى عيسى و روى عنه ايضا محمد بن سعد الكاتب و محمد بن يحيى و احمد بن حنبل و ابو زرعه و ابو بكر بن أبى عاصم و بقى بن مخلد و محمد بن وضّاح محدّثا الاندلس و الحسن بن سفيان و ابو يعلى الموصلى و جعفر الفريابى و احمد بن الحسن الصوفى و حامد بن سعيب و صالح جزره و الهشيم بن خلف الدورى و عبيد بن غنّام و محمد بن عبدوس السّراج و الباغدى و يوسف بن يعقوب النيسابورىّ و عبدان و ابو القاسم البغوىّ و امم سواهم قال يحيى بن عبد الحميد الحمّانى اولاد ابن أبى شيبه من اهل العلم كانوا يزاحموننا عند كل محدّث و قال احمد بن حنبل ابو بكر صدوق و هو احبّ

التي من اخيه عثمان و قال احمد بن عبد الله العجلي كان ابو بكر ثقه حافظا للحديث و قال عمرو بن علي الفلاس ما رايت احدا احفظ من ابي بكر بن ابي شيبه قدم علينا مع علي بن المديني فسرده للشيباني اربعمائه حديث حفظا و قام و قال الامام ابو عبيد انتهى الحديث الى اربعة فابو بكر بن ابي شيبه اسردهم له و احمد بن حنبل افقههم فيه و يحيى بن معين اجمعهم له و علي بن المديني اعلمهم به قال محمد بن عمر بن العلاء الجرجاني سمعت ابا بكر بن ابي شيبه و انا معه في جبانة كنده فقلت له يا ابا بكر سمعت من شريك و انت ابن كم قال و انا اربع عشره سنه و انا يومئذ احفظ للحديث مني اليوم قلت صدق و الله و ابن حفظ المراهق من حفظ من هو في عشر الثمانين قال الجرجاني فسالت يحيى بن معين عن سماع ابي بكر بن ابي شيبه من شريك فقال ابو بكر عندنا صدوق و ما يحمله على ان يقول وجدت في كتاب ابي بخطه و قال و حدثت عن روح بن عباده بحديث الدجال و كنا نظنه سمعه من ابي هشام الرفاعي قال عبدان الاهوازي كان ابو بكر يقعد الى الاسطوانه و اخوه و مشكدانه و عبد الله بن البراد و غيرهم كلهم سكوت الا ابو بكر فانه يهدر قال ابن عدى هي الاسطوانه التي يجلس إليها ابن عقده و قال لي ابن عقده هذه هي اسطوانه عبد الله بن مسعود جلس إليها بعده علقمه و بعده ابراهيم و بعده منصور و بعده سفين الثوري و بعده وكيع و بعده ابو بكر بن ابي شيبه و بعده مطين و قال صالح بن محمد الحافظ جزره اعلم من ادركت بالحديث و الله على بن المديني و اعلمهم بتصحيح المشايخ يحيى بن معين و احفظهم عند المذاكره ابو بكر بن ابي شيبه قال الحافظ ابو العباس بن عقده سمعت عبد الرحمن بن خراش يقول سمعت ابا زرعه يقول ما رايت احفظ من ابي بكر بن ابي شيبه فقلت يا ابا زرعه فاصحابنا البغداديون قال دع اصحابك فانهم اصحاب مخاريق ما رايت احفظ من ابي بكر بن ابي شيبه قال الخطيب

كان ابو بكر متقنا حافظا صنّف المسند و الاحكام و التفسير و حدّث ببغداد و هو و اخواه القاسم و عثمان قال ابراهيم نبطويه فى سنه اربع و ثلثين و مائتين اشخص المتوكل الفقهاء و المحدثين و كان فيهم مصعب بن عبد الله الزبيري و اسحاق بن اسرائيل و ابراهيم بن عبد الله الهروى و ابو بكر و عثمان ابنا أبى شيبه و كانا من الحفاظ فقسمت بينهم الجوائز و امرهم المتوكل ان يحدّثوا بالاحاديث التى فيها الرّد على المعتزله و الجهميّه قال فجلس عثمان فى مدينه المنصور و اجتمع عليه نحو من ثلثين الفا و جلس ابو بكر فى مسجد الرّصافه و كان اشدّ مقدّما من اخيه اجتمع عليه نحو من ثلثين الفا قلت و كان ابو بكر قوى النفس بحيث أنّه استنكر حديثا تفردّ به يحيى بن معين عن حفص بن غياث فقال من اين له هذا فهذه كتب حفص ما فيها هذا الحديث اخبرنا ابو الفضل احمد بن هبه الله بن احمد الدمشقى قراءه عليه غير مره ابانا عبد العزيز بن محمد الهروى ابانا زاهر بن طاهر سنه سبع و عشرين و خمسمائه بهراه ابنا محمّد بن حمدون السّلمى و ابنا احمد بن عبد العزّ ابنا زاهر و تميم بن أبى سعد قالانا ابو سعد محمّد بن عبد الرحمن الكنجرودى قالانا ابو عمرو بن حمدان ابنا ابو يعلى الموصلى ابنا ابو بكر بن أبى شيبه قال ابانا محمد بن بشر عن عبيد الله

عن أبى الزناد عن الاعرج عن أبى هريره قال ذكر لرسول الله صلّى الله عليه و سلم الهلال فقال إذا رايتموه فصوموا و إذا رايتموه فافطروا فان غمّ فعّدوا ثلثين هذا حديث صحيح غريب تفردّ به ابو الزناد عن الاعرج و لم يروه عنه سوى عبيد الله بن عمرو لا عن عبيد الله سوى محمد بن بشر العبدي فيما علمت

اخرجه مسلم عن أبى بكر عنه فوقع موافقه عاليه و لم يروه واحد من بشر سوى النّسائى فرواه عن أبى بكر احمد بن على المروزى عن ابن أبى شيبه فوقع لنا بدلا

بعلوّ درجتين اخبرنا عبد الحافظ بن بدران و يوسف بن احمد قالا انبا موسى بن عبد القادر انبا سعيد بن احمد انبا علي بن احمد السدال انبا ابو طاهر المخلص ثنا عبد الله بن محمّد انبا ابو بكر بن أبي شيبه ثنا ابو خالد الاحمر سليمان بن حبان عن سليمان التيمي عن أبي عثمان عن أسامه بن زيد قال قال صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ما تركت على امتي بعدى فتنة اضّرّ على الرّجال من النساء و به انبانا ابو بكر بن أبي شيبه ثنا حميد بن عبد الرحمن عن هشام بن عروه عن ابيه سمعت أسامه بن زيد و سئل كيف يسير رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حين دفع من عرفات قال كان يسير العنق فاذا وجد فجوه نصّ قال هشام و النصّ ارفع من العنق اخرجهما مسلم عن أبي بكر فوافقنا انبانا ابن علان انبانا الكندي انبانا القرّاز انبانا ابو بكر الخطيب انبا احمد بن علي المحتسب عن محمد بن عمران الكاتب حدثني عمر بن علي انبا احمد بن محمّد بن المريع سمعت ابا عبيد يقول ربّائيو الحديث اربعة فاعلمهم بالحلال و الحرام احمد بن حنبل و احسنهم سياقه للحديث و اداء عليّ بن المديني و احسنهم وصفا للكتاب ابو بكر بن أبي شيبه و اعلمهم بصحيح الحديث و سقيمه يحيى بن معين قال البخارى و مطين مات ابو بكر فى المحرم سنة خمس و ثلاثين و مائتين قلت آخر من روى عنه ابو عمرو يوسف بن يعقوب النيسابورى و نيز ذهبى در تذكره الحفاظ گفته ابو بكر بن أبي شيبه الحافظ عديم النظير الثبت النحرير عبد الله بن محمّد بن أبي شيبه ابراهيم بن عثمان بن خواستى العيسى مولا هم الكوفى صاحب المسند و المصنّف و غير ذلك سمع من شريك القاضى و أبى الاحوص و ابن المبارك و ابن عيينه و جرير بن عبد الحميد و طبقتهم و عنه ابو زرعه و البخارى و مسلم و ابو داود و ابن ماجه و ابو بكر بن أبى عاصم و بقى بن مخلد و البغوى و جعفر الفريابى و امم سواهم قال احمد ابو بكر صدوق هو احبّ اليّ من اخيه عثمان و قال العجلي ثقّه حافظ

وقال الفلاس ما رأيت احفظ من أبي بكر بن أبي شيبة و كذا قال ابو زرعه الرازي و قال ابو عبيد انتهى الحديث الى اربعة فابو بكر بن أبي شيبة اسردهم له و احمد افقههم فيه و ابن معين اجمعهم له و ابن المديني اعلمهم به و قال صالح بن محمّد اعلم من ادركت بالحديث و علله ابن المديني و احفظهم له عند المذاكره ابو بكر بن أبي شيبة و عن أبي عبيد قال احسنهم وضعاً للكتاب ابو بكر بن أبي شيبة و قال الخطيب كان ابو بكر متقناً حافظاً صنّف المسند و الاحكام و التفسير قال البخاري مات في سنه خمس و ثلثين و مائتين و نیز ذهبی در عبر در سنه خمس و ثلثين و مائتين گفته و فيها ابو بكر بن أبي شيبة و هو الامام احد الاعلام عبد الله بن محمّد بن أبي شيبة ابراهيم بن عثمان العبسي الكوفي صاحب التصانيف الكبار توفي في المحرّم و له بضع و سبعون سنه سمع من شريك فمن بعده قال ابو زرعه ما رأيت احفظ منه و قال ابو عبيد انتهى علم الحديث الى اربعة أبي بكر بن أبي شيبة و هو اسردهم و ابن معين و هو اجمعهم و ابن المديني و هو اعلمهم و احمد بن حنبل و هو افقههم فيه و قال صالح جزره احفظ من رأيت عند المذاكره ابو بكر بن أبي شيبة و قال نفطويه لما قدم ابو بكر بن أبي شيبة بغداد في ايام المتوكل حرزوا مجلسه بثلثين الفا و نیز ذهبی در كاشف گفته عبد الله بن أبي شيبة ابو بكر العبسي مولا هم الكوفي الحافظ صاحب التصانيف عن شريك و ابن المبارك و هشيم و عنه خ م د ق و الفريابي و ابو يعلى و البافندي قال الفلاس ما رايت احفظ منه و قال صالح جزره احفظ من ادركنا عند المذاكره ابو بكر بن أبي شيبة توفي ۲۳۵ و يافعي در مرآه الجنان در سنه خمس و ثلثين و مائتين گفته و فيها الامام احد الاعلام ابو بكر بن أبي شيبة صاحب التصانيف الكبار قال ابو زرعه ما رأيت احفظ منه و قال ابو عبيده انتهى علم الحديث الى اربعة أبي بكر بن أبي شيبة و هو اسردهم له و ابن معين و هو اجمعهم له و ابن المديني و هو اعلمهم به و احمد بن حنبل و هو افقههم فيه و قال

نفظويه لما قدم ابو بكر بن أبى شييه بغداد فى ايام المتوكل حرزوا مجلسه بثلاثين الفاً و احمد بن على المعروف بابن حجر العسقلانى در تهذيب التهذيب گفته عبد الله بن محمد بن أبى شييه ابراهيم بن عثمان بن خواستى العيسى مولا هم ابو بكر الحافظ الكوفى روى عن أبى الاحوص و عبد الله بن ادريس و ابن المبارك و شريك و هشيم و أبى بكر بن عيَّاش و اسماعيل بن عيَّاس و جرير و أبى أسامه و أبى معاويه و وكيع و ابن عليّه و خلف بن خليفه و ابن نمر و ابن مهدي و القطان و ابن أبى زائده و عباد بن العوام و ابن عيينه و ابن خالد الاحمر و عبد الاعلى بن عبد الاعلى و محمد بن فضيل و مروان بن معاويه و معتمر بن سليمان و يزيد بن المقدم بن شريح و يزيد بن هارون و جماعه روى عنه البخارى و مسلم و ابو داود و ابن ماجه و روى له النسائى بواسطه احمد بن على القاضى و زكريا الساجى و عثمان بن خرزاذ و ابنه ابو شييه ابراهيم بن أبى بكر بن أبى شييه و احمد بن حنبل و محمد بن سعد و ابو زرعه و ابو حاتم و عبد الله بن احمد بن حنبل و محمد بن عثمان بن أبى شييه و ابراهيم الحربى و محمد بن عبد الله المناوى و يعقوب بن شييه و بقى بن مخلد و ابن أبى عاصم و ابو يعلى و الهيثم بن خلف الدورى و عبدان الالهوازى و محمد بن محمد بن سليمان الباغندى و ابو القاسم بن محمد البغوى و ابو عمر و يوسف بن يعقوب النيسابورى و جماعه قال يحيى الحماني اولاد ابن أبى شييه من اهل العلم كانوا يزاحموننا عند كل محدث و قال احمد ابو بكر صدوق و هو احب الى من عثمان قال عبد الله بن احمد فقلت لابي ان يحيى بن معين يقول عثمان احب الى فقال ابو بكر اعجب إلينا و قال العجلي ثقه و كان حافظا للحديث و قال ابو حاتم و ابن خراش ثقه و قال محمد بن عمر العلاء الجرجاني سالت ابن معين عن سماع أبى بكر من شريك فقال ابو بكر عندنا صدوق و لو ادعى السماع من اجل من شريك لكان مصدقا فيه و ما يحمله على ان يقول وجدت فى كتاب أبى بخطه و حدث عن روح بحديث الدجال و كنا نظن انه سمعه من هشام الرفاعى و كان ابو بكر لا يذكر ابا هشام قال و سالت ابا بكر متى سمعت من شريك قال و انا ابن سبع عشره سنه

و انا يومئذ احفظ منى اليوم و قال عمرو بن على ما رايت احفظ من أبى بكر قدم علينا مع على بن المدينى فسرد للشيبانى اربعمائه حديث حفظا و قال ابو عبيد القاسم انتهى العلم الى اربعة فابو بكر اسردهم له و احمد افقههم فيه و يحيى اجمعهم له و على اعلمهم به و قال عبدان الاهوازى كان يقعد عند الاسطوانه ابو بكر و اخوه و مشكدانه و عبد الله بن البراد و غيرهم كلهم سكوت الا ابو بكر فانه يهدر و قال صالح بن محمد اعلم من ادركت بالحديث و علله على بن المدينى و اعلمهم بتصحيح المشايخ يحيى بن معين و احفظهم عند المذاكره ابو بكر بن أبى شيبه و قال البخارى و غير واحد مات سنة ۲۳۵ فى المحرم قلت و قال ابن خراش سمعت ابا زرعه الرازى يقول ما رأيت احفظ من أبى بكر بن أبى شيبه فقلت له يا أبا زرعه و اصحابنا البغداد بين فقال دع اصحابك اصحاب مخاريق و قال ابن حبان فى الثقات كان متقنا حافظا ديننا ممن كتب و جمع و صنّف و ذاكر و كان احفظ اهل زمانه للمقاطيع و قال ابن قانع ثقة ثبت و فى الزهره روى عنه البخارى ثلثين حديثا و مسلم الفا و خمس و مائه و اربعين حديثا و ابن حجر عسقلانى در تقريب التهذيب گفته عبد الله بن محمد بن أبى شيبه ابراهيم بن عثمان الواسطى الاصل ابو بكر بن أبى شيبه الكوفى ثقة حافظ صاحب تصانيف من العاشره مات سنة خمس و ثلثين و مائتين و جلال الدين عبد الرحمن بن أبى بكر السيوطى در طبقات الحفاظ گفته ابو بكر بن أبى شيبه عبد الله بن محمد بن ابراهيم بن عثمان العيسى مولاهم الكوفى الحافظ روى عن شريك و هشيم و ابن المبارك و ابن عيينه و غندر و خلق و عنه البخارى و مسلم و ابو داود و ابن ماجه و ابن ماجه و ابو زرعه و ابو حاتم و ابو يعلى و خلق مات فى المحرم سنة خمس و ثلثين و مائتين و عبد الرؤف بن تاج العارفين بن على بن زين الدين الحدّادى ثم المناوى القاهرى الشافعى در فيض القدير گفته ش لابی شيبه الحافظ الثبت العديم النظير عبد الله بن محمد بن أبى شيبه العيسى الكوفى صاحب المسند و الاحكام و التفسير و غيرها سمع من ابن المبارك و ابن عيينه و تلك الطبقة و عنه الشيخان و ابو داود و ابن ماجه و خلق و ابو مهدى عيسى بن محمد ثعالبى در مقاليد الاسانيد گفته مصنف أبى بكر بن أبى شيبه

أخبرنا به قراءه منى عليه أى على بن محمّد بن عبد الرحمن الأجهورى من اوله الى باب الوضوء كم مره هو و إجازة بسائره عن الشمس الرملى و البرهان العلقمى بسندهما الى الحافظ ابن حجر عن أبى على الفاضلى عن يونس بن ابراهيم الدبوسى عن عبد الرحمن بن مكى الطرابلسى عن أبى القاسم بن بشكوال قال انا عبد الرحمن بن محمّد بن عتاب قال أخبرنا ابو عمر بن عبد البر قال انا ابو عمر احمد بن عبد الله الباجى عن ابيه عن عبد الله بن يوسف القبرى عن بقى بن مخلد عن أبى بكر بن أبى شيبه فذكره و بالسند قال الامام الحجة ابو بكر عبد الله بن محمّد بن أبى شيبه فى كتاب الطهاره و هو اول المصنّف ما يقول الرجل إذا دخل الخلاء حدثنا هشيم بن بشير

عن عبد العزيز بن صهيب عن انس بن مالك رضى الله عنه قال كان النبى صلّى الله عليه و سلم إذا دخل الخلاء قال اعوذ بالله من الخبث و الخبائث نتفه من تعريفه قال الذهبى فى تذكرته هو الامام الحافظ العديم النظير الثبت النحرير ابو بكر عبد الله بن محمّد بن أبى شيبه ابراهيم بن عثمان العيسى مولاهم الكوفى صاحب المسند و المصنّف و غير ذلك سمع من شريك القاضى و أبى الاحوص و ابن المبارك و ابن عيينه و جرير بن عبد الحميد و طبقتهم و عنه ابو زرعه و البخارى و مسلم و ابو داود و ابن ماجه و بقى بن مخلد و امم سواهم قال الفلاس ما رأيت احفظ من ابن أبى شيبه و كذا قال ابو زرعه الرازى و قال ابو عبيد انتهى الحديث الى اربعة فابوبكر بن أبى شيبه اسردهم له و احمد افقههم فيه و ابن معين اجمعهم له و ابن المدينى اعلمهم به و قال صالح بن محمّد اعلم من ادركت بالحديث و علله على ابن المدينى و احفظهم له عند المذاكره ابو بكر بن أبى شيبه و عن أبى عبيد قال احسنهم وضعاً للكتاب ابن أبى شيبه قال البخارى مات فى المحرم سنة خمس و ثلاثين و مائتين قال الذهبى وقع لى حديثه عالياً أخبرنى عبد الحافظ بن طرخان قال أخبرنا سعيد بن احمد قال أخبرنا على بن احمد قال أخبرنا محمّد بن عبد الرحمن قال أخبرنا عبد الله بن محمّد قال أخبرنا ابو بكر بن أبى شيبه و خود مخاطب در بستان المحدثين گفته مصنف أبى بكر بن أبى شيبه الكوفى اولش كتاب الطهارهست و اول آن باب ما يقول الرجل إذا دخل الخلاء مى گوید

حدّثنا مشيم

بن بشیر عن عبد العزیز بن صہیب عن انس بن مالک رضی اللہ عنہ قال کان النبی صلی اللہ علیہ و سلم إذا دخل الخلاء قال اعود باللہ من الخبث و الخبائث کنیت او ابو بکر و نام او عبد اللہ بن محمّد بن اُبی شیبہ ابراہیم بن عثمان العبسیست یعنی از موالی بنی عبس بیاء موخّده ساکنه بعد العین المهمله و در این جا به صورت مشتبه در کتب حدیث وارد می شود و علامت فارقه در میان هر سه صورت آنست که اگر آن شخص که در نسبت او این صورت باشد از اهل کوفه است پس عبسیست بیاء موخّده و سین مهمله و اگر از اهل بصره است پس عیشیست بیاء تحتیه و شین معجمه و اگر از اهل شامست پس عنسیست بنون و سین مهمله و ابو بکر از اهل کوفه است و او را سوای این مصنّف مسندیست دیگر و بعضی تصانیف هم دارد و از شریک بن عبد اللہ قاضی کوفه و ابو الاحوص و عبد اللہ بن المبارک و سفیان بن عیینه و جریر بن عبد الحمید و اقران اینها استفاده علم حدیث کرده و از وی ابو زرعه و بخاری و مسلم و ابو داود و ابن ماجه و خلائق بسیار استفاده این علم کرده اند از ائمه این فنست ابو زرعه رازی گفته که در زمان ما علم حدیث منتهی شده بود بچهار کس ابو بکر بن اُبی شیبہ که در سر و حدیث یکتا بود و احمد بن حنبل در فقه حدیث و فهم آن مستثنی و ابن معین در جمع و تکتیر حدیث ممتاز و علی بن المدینی در علم بمخرج حدیث و علل ان یگانه و بی همتا اما در وقت مذاکره ابو بکر بن اُبی شیبہ احفظترین همه اهل عصر بود و در ترتیب و تهذیب کتاب نیز او را ازین اقران خود امتیاز تمام حاصلست در محرم در سال دو صد و سی و پنج رحلت دار القرار نمود انتهی کمال عجیبت که شاهصاحب با وصف آنکه ابن اُبی شیبہ را بمناقب عظیمه و فضائل فخیمه و مدائح جلیله و محامد جمیله مثل دیگر اسلاف خود ستوده اند باز حدیث ولایت را که ابن اُبی شیبہ روایت آن نموده و تصحیح آن فرموده بلا- محابا ابطال می نمایند و مبالاتی بظهور مزید شاعت و فظاعت این جسارت از افادات خودشان و دیگر اکابر ائمه قوم که تشمیر ذیل در مدح و ثنا و تبجیل و اطراءشان می کنند نمی کنند

۸- سکوت سیوطی بر تصحیح ابن اُبی شیبہ

وجه هشتم آنکه نقل سیوطی تصحیح این حدیث را از ابن اُبی شیبہ و سکوت بر آن و عدم ردّ آن دلیل صریحست بر تسلیم تصحیح آن که حسب افاده مخاطب نقل کلام مخالف و سکوت بر آن دلیل تسلیم و حجّیت آن کلام بر اهل مذهب ناقلست پس نقل کلام عالم خود و سکوت بر آن بالا ولی مفید تسلیم و مثبت حجّیت آن بر اهل مذهب ناقل خواهد بود مخاطب

در باب چهارم می فرماید کسانی که پیشوایان و مقتدایان ایشانند اگر بتفصیل حالات ایشان پرداخته شود دفتری باید طویل لیکن در این جا بطریق نمونه چیزی ذکر کرده می شود قاضی نور الله شوستری در احوال زراره بن اعین الشیبانی الکوفی از میزان ذهبی نقل می کند و بر آن سکوت می نماید

زراره بن اعین الشیبانی الکوفی اخو حمران یترفض قال العقیلی فی الضعفاء حدّثنا یحیی بن اسماعیل قال حدّثنا یزید بن خالد الثقفی قال حدّثنا عبد الله بن خالد الصّیدی عن ابي الصّباح عن زراره بن اعین عن محمّد بن علی عن ابن عباس قال قال النّبی صلی الله علیه و سلّم یا علیّ لا یغسلنی احد غیرک حدّثنا یحیی قال حدّثنا اُبی قال حدّثنا سعید بن منصور قال حدّثنا ابن السّیمان قال حججت فلقینی زراره بن اعین بالقادسیه فقال انّ لی إلیک حاجه و عظمها فقلت ما هی فقال إذا لقیته جعفر بن محمّد فاقراه منّی السّلام و سلّه ان یخبرنی انا من اهل النار أم من اهل الجنّه فانکرت ذلك علیه فقال لی أنّه یعلم ذلك فلما لقیته جعفر بن محمّد اخبرته بالذی کان منه فقال هو من اهل النّار فقلت من این علمت أنّه من اهل النّار فقال من اعتقاده الباطل انتهت عبارته التحفه علی ما هی علیه اگر چه شناعت تصرف و خیانت این بزرگ بر ناظر مجالس المؤمنین مخفی نیست که آخر عبارت میزان ذهبی که مصرحست به اینکه قول امام علیه السّلام در حق زراره تقیه بوده و در مجالس مذکورست حذف کرده و قدری که نقل کرده در آن هم تغییر و تبدیل نموده و در استدلال باین عبارت باتباع قلندران که بآیه لا تقرّبوا الصلوه استدلال بر عدم وجوب صلاه کنند رفته عبارتی که دافع شبهه است در شکم خود فرو برده لیکن چون غرضی بابطال توهم باطلش و اظهار تحریف و خیانتش درین مقام متعلق نیست از آن اعراض کرده می گوئیم که ازین کلام ظاهرست که نزد شاهصاحب سکوت بر نقل کلامی دلیل قبول و تسلیم آنست زیرا که با وصف آن ادعای عریض و طویل درباره تفصیل حالات مقتدایان اهل حقّ در مقام اثبات جز تمسّک بروایت میزان نیافته و آن را عمده ما فی الباب انگاشته بزعم باطلش برای اثبات مذهب زراره ذکر نموده و سکوت علامه شوستری را بر آن دلیل حجیتش گردانیده و فاضل رشید نیز در بعض افادات خود سکوت را بعد نقل دلیل

تسلیم می‌داند و گمان می‌برد که داب تمام عقلا آنست که نقلی که غیر مرضی می‌باشد بعد نقل برد و انکارش می‌پردازند. بیانش آنکه فاضل رشید در اوراق ثلاثه خود که در آن شبهات سخیفه بر کلام جناب والد ماجد قدس الله نفسه متضمن اثبات نفاق شیخین که در جواب باب دوم تحفه واقع است وارد نموده روایتی از منهج الصادقین نقل نمود و بآن استدلال بر بودن شیخین از کبرای صحابه کرده و جناب والد ماجد در جوابش برساله نفاق الشیخین در جمله وجوه ردّ این توهم افاده فرموده که این روایت در آن تفسیر منقول از اهل خلافت فاضل رشید در جواب این می‌فرماید فقیر حقیر نه مدعی آن شده بود که این روایت در تفسیر مذکور از طرق امامیه منقولست و نه استدلال فقیر مبنی بر منقول بودن آن از کتب امامیه بود بلکه مقصود فقیر اثبات نقل مفسر مذکور روایت مزبوره را در کتاب خود بلا رد و نکیر بوده و بعد کلامی گفته درین صورت اگر روایت مذکوره که مشتمل بر تصریح بودن شیخین از اکابر صحابه است غیر مرضی او می‌بود بردّ آن می‌پرداخت و چون مفسّر مذکور اصلاً بردّ و انکار آن نپرداخته بموجب داب و آداب کافه عقلا تسلیم آن ظاهر شد و استدلال فقیر باتم و آکد وجوه ثابت گشت انتهی ازین عبارت ظاهرست که داب کافه عقلا اینست که اگر کلامی غیر مرضی نقل می‌کنند رد و انکار بر آن می‌نمایند و هر گاه کسی کلامی نقل کند و سکوت بر آن نماید این سکوتش دلیل رضای او بان کلام می‌باشد

۹- احتجاج به ایراد سبوطی حدیث ولایت را در سألہ قول جلی

وجه نهم آنکه از اول رساله قول حلبی ظاهرست که آن رساله نبذیست از قطره قطرات بحار زاخره که وارد کرده در آن یسیری از مناقب باهره جناب امیر المؤمنین علیه السلام و از حق تعالی درخواست کند او را بقبول و عطا نماید او را ببرکت استمساک بحبّ اهل بیت علیهم السلام اشرف مامول را پس قطع نظر از اثبات تصحیح این روایت مجرد ایراد این حدیث درین رساله که جلالت شأن و عظمت و مقبولیت روایات آن از صدر آن ظاهرست دلیل اعتماد و اعتبار آنست و اول رساله قول حلبی این است و بعد فهذه نبذه من قطره من قطرات بحار زاخره اوردت فیها یسیرا من المناقب الباهره لسیدنا علیّ کرم الله وجهه ملقبه بالقول الجلی فی فضائل علی و ضممتها اربعین حدیثا مختصره متبعه بالعز و لمخرجیها و بیان بعض غریب الفاظها و مشکل معانیها و الله اسال ان یتحفنی بالقبول و ان

یرزقنی بیرکه الاستمساک بحبّ اهل البیت اشرف مامول پس کمال عجیبت که مخاطب با صفا با وصف اظهار مزید موّدت و ولا و ادعاء انحصار اتباع اهل بیت اصطفای در اسلاف و اخلاف کبرای خود راضی نمی شود به تسلیم بعض نبذی از قطره از قطرات بحار زاخره از مناقب باهره جناب امیر المؤمنین علیه السّلام بلکه در ابطال و تکذیب آن می کوشد و همت را بتکذیب حدیثی که آن را و امثال آن را سیوطی شیخ مشایخ او سبب استمساک بحب اهل بیت علیهم السلام می داند و سؤال قبول آن و رجاء حصول اشرف مامول بسبب آن دارد می گمارد و آزر می از ردّ قبیح علامه سیوطی و امثال او نه می آرد و ما هکذا تورد یا سعد الابل

۱۰- تصحیح سیوطی

وجه دهم آنکه علامه عبد الرحمن بن ابی بکر سیوطی چنانچه تصحیح این حدیث شریف از ابو بکر بن ابی شیبّه نقل فرموده همچنان خود هم تصحیح آن فرموده چنانچه در جمع الجوامع گفته

علی منّی و انا من علی و علی ولی کل مؤمن بعدی ش ای رواه ابن ابی شیبّه فی المصنّف عن عمران بن حصین صحیح

۱۱- علی متقی

وجه یازدهم آنکه ملا علی متقی نیز صحت روایت ابن ابی شیبّه نموده چنانچه در کنز العمال گفته

علی منّی و انا من علی و علی ولی کل مؤمن بعدی ش ای رواه ابن ابی شیبّه فی المصنّف عن عمران بن حصین صحیح

۱۲- تصحیح میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی سند ابن

ابی شیبّه را در مفتاح النجا

وجه دوازدهم آنکه میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی نیز تصحیح سند ابن ابی شیبّه نموده چنانچه در مفتاح النجا فی مناقب آل العبا گفته و عند ابن ابی شیبّه بسند صحیح عنه ای

عن عمران بن حصین مرفوعاً علی منّی و انا من علی و علی ولی کل مؤمن بعدی

۱۳- تصحیح میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی سند ابن

ابی شیبّه را در تحفه المحبین

وجه سیزدهم آنکه نیز میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی در تحفه المحبین سند ابن ابی شیبّه را تصحیح نموده چنانچه گفته

علی منّی و انا من علی و علی ولی کل مؤمن بعدی شب بسند صحیح عم فی فضائل الصّحابه کلاهما عن عمران بن حصین انتهى فثبت بحمد الله المّان من الافاده المکرّره لمیرزا محمّد بن معتمد خان صحّحه الحدیث بالشریف و اعتباره و اعتماده عند من رزق الانصاف و الايقان و طهران من کذبّه و ابطله قد ابطال و خان و مخرق و مان و شان شانّه عند مهره الشّان و بان

انهماكه فى البغض و العداوان و ابتلاؤه بالصّغن و الشنن و الخيازه عن مرتبه الولاء و العرفان و بعده عن السداد و الإذعان

١٤- قاضى سناء الله

وجه چهاردهم آنكه قاضى سناء الله نيز تصحيح سند ابن أبى شيبه نموده و قدح كابللى

ص: ٩١

این حدیث را رغما له و للمخاطب رد فرموده چنانچه در سیف مسلول گفته سوم

حدیث بریده عن النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عَلِيُّ مَنِّي وَ أَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَ هُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي مَيَّ كَوَيْنَدِ الْوَلِيِّ اُولَى بِالتَّصْرِفِ فَهُوَ الْاِمَامُ دَرِ اسْنَادِ اِيْنِ حَدِيْثِ اَجْلَحْ شِيْعِيْسْتِ مَتَّهَمْسْتِ پَسْ خَبْرِ اَوْ صَالِحِ اِحْتِجَاجِ نِيْسْتِ اِيْنِ چِنِيْنِ بِلَا نَصْرِ اللّٰهِ كَابِلِي رَحْمَةِ اللّٰهِ عَلَيْهِ كَفْتَهْ لِيْكَنْ اِيْنِ حَدِيْثِ رَا اِبْنَ اَبِيْ شِيْبَهْ اَزْ عِمْرَانَ بِنِ حَصِيْنِ بَسْنَدِ صَحِيْحِ رَوَايْتِ كَرْدَهْ الْخ

۱۵- ذکر مصنف ابن ابی شیبیه، تمجید شاه صاحب از ابن ابی شیبیه

وجه پانزدهم آنکه هر گاه شاهصاحب در بستان المحدثین مصنف ابن ابی شیبیه را ذکر فرموده اند و فضائل و محامد خود ابن ابی شیبیه وارد نموده پس موافق افاده صدر بستان ثابت شد که شاهصاحب بذکر مصنف ابن ابی شیبیه و ذکر احوال خود او بترک می جویند و موجب تزیین کتاب خود می دانند پس ابطال و تکذیب این حدیث شریف که درین کتاب عظیم المرتبه و جلیل المتزله مذکورست خلاف انصاف و حیاست و این روایت در مصنف ابن ابی شیبیه بعبارات عدیده مذکورست یک عبارت که در آن تصحیح این حدیث شریف نموده آنفا شنیدی دو تا دیگر اینجا باید شنید ملا علی متقی در کنز العمال گفته

لا تقع في علي فانه مني و انا منه و هو وليكم بعدى ش عن عبد الله بریده عن ابيه و نیز در کنز العمال مسطورست

عن عمران بن حصين بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم سرية و استعمل عليها عليا فغنموا فصنع علي شيئا انكروه و في لفظ فاخذ علي من الغنيمه جاريه فتعاقد اربعة من الجيش إذا قدموا علي رسول الله ان يعلموه و كانوا إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه وسلم فسلموا عليه و نظروا إليه ثم ينصرفون الى رحالهم فلما قدمت السرية سلموا علي رسول الله صلى الله عليه و سلم فقام احد الاربعة فقال يا رسول الله الم تر ان عليا قد اخذ من الغنيمه جاريه فاعرض عنه ثم قام الثانيه فقال مثل ذلك فاعرض عنه ثم قال الرابعه فاقبل إليه رسول الله صلى الله عليه و سلم و يعرف الغضب في وجهه فقال ما تريدون من علي علي مني و انا من علي و علي ولي كل مؤمن بعدى ش و ابن جرير و صححه

۱۶- أحمد بن حنبل شیبانی

وجه شانزدهم آنکه در مسند احمد بن حنبل که نسخه عتیقه آن بخط عرب پیش نظر فقیر حاضرست مذکورست

حدَّثنا عبد الرزاق و عفان المعنى و هذا حدیث عبد الرزاق قالانا ثنا جعفر بن سليمان قال حدثني يزيد الرشك عن مطرف بن عبد الله

عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم سرّيه و أمر عليهم علي بن أبي طالب رضي الله عنه فحدث شيئا في سفره فتعاهد و قال عفان فتعاقد اربعة من اصحاب محمد صَلَّى الله عليه و سلم ان يذكر و امره لرسول الله صَلَّى الله عليه و سلم قال عمران و كنا إذا قدمنا من سفر بدأنا برسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فسلمنا عليه قال فدخلوا عليه فقام رجل منهم فقال يا رسول الله انّ عليا فعل كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثاني فقال يا رسول الله انّ عليا فعل كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال يا رسول الله انّ عليا فعل كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال رسول الله ان عليا فعل كذا و كذا قال فاقبل رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم على الرابع و قد تغير وجهه فقال دعوا عليا دعوا عليا دعوا عليا:

ان عليا منّي و انا منه و هو وليّ كل مؤمن بعدى و رجال سند اين حديث همه معروف و مقبول و ممدوح اساطين فحول اند اما عبد الرزاق پس عمده جهابذه حذاق و از اجله مشاهير آفاق و اعظم نحارير سباق بلکه امام ائمه فخام و شيخ حفاظ اسلامت اصحاب صحاح سنه از روايات او صحاح خود را مزین ساخته اند و او را در غايت اعتماد و اعتبار و وثوق داشته بافادات او دامنهاي خود پر نموده و اكابر منقدين او را بكمال مدح و اطرا و نهايت وصف و ثنا مي ستايند تا آنكه مي گويند كه رحلت نكردند مردم بسوي احدي بعد جناب رسالت مآب صَلَّى الله عليه و آله و سلم مثل رحلت كردنشان بسوي عبد الرزاق و مدائح عظيمه باذخه و مآثر حميده شامخه او انشاء الله المنعم بتفصيل تمام در مجلد حديث تشبيه خواهي شنيد در اين جا اكتفا بر بعض عبارات مي رود يافعي در مرآه الجنان در وقايع سنه احدي عشر و مائتين گفته و في السنّه المذكوره توفي الحافظ العلامة المرتحل إليه من الآفاق الشيخ الامام عبد الرزاق بن همام اليمنى الصنعاني الحميري صاحب المصنّفات عن ست و ثمانين سنه روى عن معمر و ابن جريج و الاوزاعي و طبقتهم و رحل إليه الاثمه الى اليمن قيل ما رحل الناس الى احد بعد رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم مثل ما رحلوا إليه روى عنه خلائق من ائمه الاسلام منهم الامام سفيان بن عيينه و الامام احمد و يحيى بن معين و اسحاق

بن راهویه و علی المدینی و محمود بن غیلان و ابو سعد عبد الکریم بن سمعانی در انساب در نسبت صنعانی گفته منهم ابو بکر عبد الرزاق بن همام الصنعانی قیل ما رحل الی احد بعد رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم مثل ما رحل إليه و ابن خلکان در وفيات الأعیان گفته ابو بکر عبد الرزاق بن همام بن نافع الصنعانی مولی حمیر قال ابو سعد السمعانی قیل ما رحل الناس الی احد بعد رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم مثل ما رحلوا إليه الخ اما عفان بن مسلم صفار پس محدث عقیف و مسلم علماء کبار و حائز جلائل فخار و مشهور و معروف در اقطار و امصار هست ائمه جلیل الشأن و حفاظ رفیع المکان و اساطین اعیان بمدح و ثناء و وصف و اطراء عفان رطب اللسان و عذب البیان اند و در اثبات ثقت و جلالت و حذق و مهارت و کمال و براعت صفار هم صغیر و هم داستان محمد بن طاهر مقدسی در رجال صحیحین گفته عفان بن مسلم الصفار الانصاری مولی عزره بن ثابت کنیته ابو عثمان سمع و هیب بن خالد و صخر بن جویریة و غیر واحد عندهما روی عنه البخاری فی مواضع روی عن عبد الله بن سعید و محمد بن عبد الرحیم و اسحاق غیر منسوب و محمد غیر منسوب عنه و روی عنه مسلم عن الصنعانی و محمد بن اسحاق و زهیر بن حرب و حجاج بن الشاعر و ابن ابی شیبہ و محمد بن حاتم و عمرو الناقد و محمد بن المثنی و عبد الله الدارمی و هارون بن عبد الله مات ببغداد سنه عشرين و مائتين و هو ابن ست و ثمانین سنه و از عبارت صدر کتاب رجال صحیحین محمد بن طاهر مقدسی واضحست که حفاظ حدیث مثل ابن عدی و دارقطنی و ابن منده و حاکم سابقین و لاحقین ایشان که بعد شیخین تا وقت محمد بن طاهر بودند نزد ایشان صحیح شده که کسی که شیخین اخراج حدیث او در صحیحین کرده اند حدیث او حجت؟؟؟ سست بسبب روایت شیخین ازو در صحیح زیرا که شیخین اخراج نکرده اند مگر از ثقه عدل حافظ که احتمال کند سن او و مولد او پس ثقت و عدالت و رفعت و نبالت عفان در اقصای درجه و اعلائی مرتبه ثبوت و تحقق باشد و ذهبی در تذکره الحفاظ گفته عفان بن مسلم الحافظ الثبت ابو عثمان الانصاری مولا هم البصری الصفار محدث بغداد ولد بعد الثلاثین

و مائه و سمع من شعبه و هشام الدستواى و حماد بن سلمه و وهيب و طبقتهم و عنه احمد و اسحاق و على و ابن معين و الفلاس و هلال بن العلاء و حنبل بن اسحاق و ابو زرعه الدمشقى و خلائق قال يحيى القطان إذا وافقنى عفان فلا ابالى من خالفنى و قال العجلي عفان ثقة ثبت صاحب سنه كان على مسائل معاذ بن معاذ القاضى فجعل له عشره آلاف دينار على ان يقف عن تعديل رجل و عن جرحه فابى و قال لا ابطال حقا من الحقوق قال يعقوب بن شيبه سمعت ابن معين يقول اصحاب الحديث خمسهم مالك و ابن جريج و الثورى و شعبه و عفان و قال ابو حاتم عفان ثقة متقن متين قال جعفر بن محمد الصائغ اجتمع عفان و على بن المدينى و ابو بكر بن أبى شيبه و احمد بن حنبل فقال عفان ثلاثه يضعفون فى ثلاثه على بن المدينى فى حماد بن زيد و احمد فى ابراهيم بن سعد و ابن أبى شيبه فى شريك فقال له ابن المدينى و عفان فى شعبه قلت هذا على وجه المزاح و التعتت فانهم اربعتهم كتبوا عن المذكورين و هم احداث غيرهم اثبت فى المذكورين منهم و كان عفان ممن لم يجب فى المحنه قال حنبل حضرت مع أبى عبد الله و ابن معين عند عفان بعد ما ما امتحنه اسحاق بن ابراهيم الامير فقال ابن معين حدثنا فقال يا ابا زكريا لم اسود وجوهكم و لم اجب انه قرأ على كتاب المامون ان امتحن عفان فان اجاب و الا فاقطع معلومه و كان المامون يجرى عليه فى الشهر خمس مائه درهم فقال اسحاق ما تقول فقرأت قل هو الله احدى فقلت مخلوق هذا قال يا شيخ ان امير المؤمنين يقطع عنك ما يجرى عليك فقلت و فى السماء رزقكم و ما تؤعدون فسكت و قمت فسر بذلك الحمد و يحيى قال ابو خثيمه و ابن معين انكرنا عفان فى سنه تسع عشره و مات بعد ايام و فى روايه سنه عشرين و مائتين و هو الحق و نيز ذهبى در كاشف گفته عفان بن مسلم الصفار ابو عثمان الحافظ عن هشام الدستوائى و همام و الطبقه و عنه البخارى و ابراهيم الحربى و ابو زرعه و امم و كان من حكام الجرح و التعديل مات سنه ٢٢٠ اما جعفر بن سليمان پس از اكابر ائمه اعيان

و معروف به نهایت حفظ و ثقت و اتقان و موصوف بغایت فضل و جلالت و علو شأنست ابن حبان در کتاب الثقات در کتاب اتباع تابعین گفته جعفر بن سلیمان الضبعی الحرشی من اهل البصره کنیته ابو سلیمان ينزل فی بنی ضبیعه فنسب إليها یروی عن ثابت و مالک بن دینار روى عنه ابن المبارك و اهل العراق و مات فی رجب سنه ثمان و سبعین و مائه و كان یبغض الشیخین حدّثنا الحسن بن سفیان حدّثنا اسحاق بن أبی کامل ثنا جریر بن یزید بن ہارون بین یدی ابیه قال بعثنی أبی الی جعفر بن سلیمان الضبعی فقلت له بلغنا انک تسب أباً بکر و عمر قال اما السبّ فلا و لكن ابغض ما شئت قال و إذا هو رافضی مثل الحمار قال ابو حاتم و كان جعفر بن سلیمان من الثقات المتقین فی الروایات غیر انه كان ینتحل المیل الی اهل البیت و لم یکن بداعیه الی مذهبہ و لیس بین اهل الحدیث من ائمتنا خلاف ان الصدوق المتقن إذا كان فیہ بدعہ و لم یکن یدعو إليها ان الاحتجاج باخبارہ و لہذہ العلة ترکنا حدیث جماعہ ممن كانوا ینتحلون البدع و یدعون إليها و ان كانوا ثقات و احتججنا باقوام ثقات انتحالہم سوء غیر انہم لم یكونوا یدعون إلیہ و انتحال العبد بینہ و بین ربہ ان شاء عذبه علیہ و ان شاء غفر له و علینا قبول الروایات عنہم إذا كانوا ثقات علی حسب ما ذکرنا فی غیر موضع من کتبنا و مخفی نماند کہ ابن حبان در اول کتاب اتباع تابعین کہ در ان جعفر بن سلیمان را ذکر کرده گفته

حدّثنا ابو یعلیٰ احمد بن علی بن المثنیٰ بالموصل حدّثنا ابراهیم بن الحجاج الشامی قال سمعت ابان بن یزید یحدث عن أبی حمزہ عن زہدم الجرّمی عن عمران بن حصین عن النّبی صلیّ اللّٰہ علیہ و سلّم قال خیر امتی القرن الذی بعثت فیہم ثم الذین یلونہم ثم الذین یلونہم ثم یفشو قوم یشہدون و لا یستشہدون و یحلفون و لا یستحلفون و یخونون و لا یؤتمنون و یفشو فیہم السمن قال ابو حاتم خیر النّاس قرنا بعد التابعین من لا یكون بینہم و بین اصحاب رسول اللّٰہ صلیّ اللّٰہ علیہ و سلّم إلا قرنا واحدا و ہم اتباع التابعین الذین شافہوا من شافہ اصحاب رسول اللّٰہ صلیّ اللّٰہ علیہ و سلّم حتی حفظوا عنہم العلم و الاثار و کثرت عنایتہم فی جمع الاخبار و امعنوا فی طلب الاحکام

والتفقه فيها و ضبطهم اقاويل السلف فيما لم ترد فيه سنه مع الاستنباط الصحيح من الدلائل الواضحه فى الاصول التى هى مفرع العالم فى الاحوال و رد سائر الفروع الى ما تقدم من الاصول حتى حفظ الله جل و علا بهم الدين على المسلمين و صانه عن قلب القادحين و جعلهم اعلاما يقتدى بهم فى الامصار و يرجع الى اقاويلهم فى الآثار و انما نملئ اسماء الثقات منهم و انسابهم و ما نعرف من الوقوف على انسابهم فى هذا الكتاب على الشرط الذى ذكرناه فيما قبل من الطبقتين الاوليين عند تعزى اخبارهم عن الخصال الخمس التى ذكرناها قبل و لست اعزج على جلاله الانسان و لا تقدم السن و لا تاخره لان القصد من ذكرهم اللقاء دون الفضل و السن على ما اصيّلنا الكتاب عليه فكلّ من كان اقرب الى النبى صلى الله عليه و سلم فى اللقى و ان تاخر موته ضمنناه الى من استوى معه فى اللقى و ان تقدم موته غير انى اذكر عند ذكر كل شىء منهم شيئا دونه و آخر فوقه ليعتبر المتأمل للحفظ بهما فيقيس عليهما من وراءهما فكل خبر وجد من روايه شيخ ممن اذكره فى هذا الكتاب فهو خير صحيح إذا تعزى عن الخصال الخمس التى ذكرناها فيجب ان يقيس ما قلنا حتى لا يلزق فيه الوهن باهل الصدق و يتعزى عنه اهل الا و ابدوا الطامات و محمد بن طاهر مقدسى در رجال صحيحين گفته جعفر بن سليمان الحرشى الضبعى نزىل بنى ضبيعه البصرى كنيته ابو سليمان ثابت البنانى و الجعد بن عثمان و ابا عمران الجوفى و يزيد الرشك و سعيد الجريرى روى عنه قطن بن نسير و يحيى بن يحيى و قتيبه و محمد بن عبيد بن حسان و بايد دانست كه محمد بن طاهر مقدسى در صدر كتاب رجال صحيحين گفته اما بعد وفقنا الله عزّ و جلّ للعمل الصّالح كما وفقنا لسلك سنه رسول الله صلى الله عليه و سلم و لم يجعلنا ممن ابتدع بعده بدعه ندعو إليها او عصبيه نحثّ عليها إذ كان قد نصّ صلى الله عليه و سلم فى مقالات شىء على فضل هذه الطائفه المنصوره و دعا لهم فاستجيب له صلى الله عليه و سلم فيبعث الله عزّ و جلّ فى كل وقت و زمان من يقوم بهذا الشأن و يبيّنه للنّاس حقّ البيان الى الامامين الحافظين أبى عبد الله البخارى و أبى الحسين مسلم بن الحجاج النيسابورى فمّيزا

صحيح الحديث من سقيمه و حصرا منه جمله على ما فى كتابيهما الصحيحين فصارا حججه لاهل الاسلام لما علم الله عز و جل من صدق نيتهما و صحه عقيدتهما فيما قصدها إذ كان فى عصرهما من الائمة شرقا و غربا فى هذا الشأن من يكون منزلته من الفضل فى انواع شتى من علوم الشريعة منزلتهما و منهم من هو من مشايخهما الذين اخرجوا عنهم فى هذين الكتابين ثم من بعدهما و ائمه كل عصر الى يومنا هذا شرحوا ما اشكل من حديثهما و خرجوا على تراجمهما إذ لم يمكن الزيادة فى الصنعه عليهما ثم طائفه من حفاظ الحديث مثل أبى احمد بن عدى و أبى الحسين الدارقطنى و أبى عبد الله بن منده و أبى عبد الله الحاكم ثم من بعدهم الى يومنا هذا لما صحّ عندهم ان كل من اخرجوا حديثه فى هذين الكتابين و ان تكلم فيه بعض الناس يكون حديثه حججه لروايتهما عنه فى الصحيح إذا كانا رحمه الله عليهما لم يخرجوا الا عن ثقة عدل يحتمل سنه و مولده السماع ممن تقدّمه على هذه الوتيره الى ان يصل الاسناد الى الصحابى المشهور الا احرفا ابينها فى مواضعها ان شاء الله تعالى على حسب ما انتهى إلينا علم ذلك صنفوا فى ذلك تصانيف كثيره مختصره بحيث لا يقف الطالب المبتدى على كثير فائده منها و مشروحه بحيث يغيب المقصود فى كثره الشرح فالذى اختصر اشار الى الاسماء فقط و الذى شرح ذكر اسم الذى فى ترجمه و ذكر طائفه ممن سمع منهم و طائفه ممن سمع منه فى الصحيح و خارج الصحيح كما صنف ابو القاسم اللالكائى و غيره و وقفت على كثير من تصانيف هؤلاء المتقدمين و المتأخرين فى هذا الفن فلم ار احدا شفى فى تصنيفه الا رجلا سلكا فى تصنيفهما طريقا بين الطريقين ذكر الاسم و طرفا من مشايخه الذين حدث عنهم فى الكتاب و من روى عنه فى الكتاب فقط و ربما استقصيا هذا المعنى فى المحدث و المحدث عنه صنف احدهما اسماء ما اشتمل عليه كتاب الامام أبى عبد الله البخارى و هو ابو نصر احمد بن محمد بن الحسين الكلاباذى البخارى و صنف الآخر بعده اسماء ما اشتمل

عليه كتاب الامام أبي الحسين مسلم النيسابوري و هو ابو بكر احمد بن علي الاصبهاني فاحسنا في تصانيفهما و اجملا و لما رأيت اكثر الاسماء ما اتفقا عليه و اقلها ما انفردا به حداني ذلك علي ان جمعت بين الكتابين ليخف حجمه و يكثر نفعه ثم اورد ما أورده و استدرك ما اغفلاه و اختصر ما يستغنى عنه من التطويل و اشير عند ذكر الراوي الذي له حديث واحد عندهما او عند احدهما الي ذلك الحديث اما باسناده او علو فيه و اما بمتنه ان وقع نازلا- و كذلك ابين ما تكلم فيه الحفاظ من علل احاديث ادخلها في الصحيحين عند ذكر الراوي المشهور بتلك الروايه و اذكر هل لما علل به ذلك الحديث وجه أم لا و ابين من اوردا حديثه استشهادا به و من اوردا مقرونا بغيره قبل متن الحديث او بعده مردوفا به و من اوردا له حديثا في موضع و اوردا له في غير ذلك الباب حديثا آخر فنسباه الي غير النسبه الاولى لئلا يظنّ أنّهما اثنان و من اوردا غير منسوب فقالا او احدهما حدّثنا فلان و نسيه غيره و من حدّثا عن رجل عنه و وقع لاحدهما عاليا و للاخر نازلا و ارتب علي نسق حروف المعجم ما اتفقا عليه و ما انفردا به و قدمنا من اسمه احمد ليجمع معنيين احدهما تبركا بالابتداء باسم رسول الله صلى الله عليه و سلمّ و الثاني انه اول باب الالف و الله الموفق لجميع ما ذكرته و المعين عليه بمنه و فضله ازين عبارت ظاهرست كه حفاظ حديث مثل ابن عدی و دارقطنی و ابن منده و حاکم سابقین و لاحقین ایشان که بعد شیخین تا وقت محمد بن طاهر بودند نزد ایشان صحیح و ثابت شده که هر کسی که شیخین اخراج حدیث او در صحیحین کرده اند حدیث او حجتست بسبب روایت شیخین ازو در صحیح زیرا که شیخین اخراج نکرده اند مگر از ثقه عدل حافظ که احتمال کند سن او و مولد او سماع را از کسی که متقدم بر اوست پس بنا بر این یقینا و قطعاً ثابت شد که حدیث جعفر بن سلیمان نزد ائمه سنیّه که بعد شیخین تا زمان محمد طاهر بودند خصوصا ابن عدی و دارقطنی و ابن منده و حاکم حجتست و خود او ثقه و عدل و حافظست و ابو سعد عبد الکریم بن محمد در انساب در نسبت ضبعی گفته ابو سلمان

جعفر بن سليمان الضبي الحرشي البصري من اهل البصره انما قيل له الضبي لانه كان ينزل في بني ضبيعه فنسب إليها يروى عن ثابت و أبي عمران الجوفى و يزيد الرشك و مالك بن دينار و فرقد السبخى روى عنه ابن المبارك و اسحاق بن اسرائيل و عبيد الله بن عمر القواريرى و اهل العراق مات سنه ثمان و سبعين و مائه و كان يبغض الشيخين ابا بكر و عمر رضى الله عنهما قال جرير بن يزيد بن هارون بين يدى ابيه بعثنى أبى الى جعفر بن سليمان الضبي فقلت له بلغنا انك تسب ابا بكر و عمر رضى الله عنهما قال اما السب فلا و لكن البغض ما شئت قال و إذا هو رافضى مثل الحمار قال ابو حاتم بن حبان كان جعفر بن سليمان من الثقات المتقنين فى الروايات غير انه كان منتحل الميل الى اهل البيت و لم يكن بداعيه الى مذهبه و ليس بين الحديث من ائمتنا خلاف ان الصديق المتقن إذا كان فيه بدعه و لم يكن يدعو إليها ان الاحتجاج باخباره جائز فاذا دعى الى بدعه سقط الاحتجاج باخباره و لهذه العلة تركنا حديث جماعه ممن كانوا ينتحلون البدع و يدعون إليها و ان كانوا ثقلت و احتججنا باقوام ثقات انتحالهم سوء غير انهم و انتحال العبد بينه و بين ربه ان شاء عذبه عليه و ان شاء عفا عنه و علينا قبول الروايات عنهم إذا كانوا ثقات على حسب ما ذكرناه فى غير موضع من كتبنا و ذهبى در كاشف گفته جعفر بن سليمان الضبي عن ثابت و أبى عمران الجوفى و عنه ابن مهدى و مسدد و امم ثقه فقيه و مع كثره علومه قيل كان امينا و هو من زهاد الشيعة و ابن حجر در تقريب التهذيب گفته جعفر بن سليمان الضبي بضم الضاد المعجمه و فتح الموحده ابو سليمان البصرى صدوق زاهد لكنه يتشيع من الثامنه مات سنه ثمان و سبعين اما يزيد رشك پس ثقه عابد و ثبت زاهد و بسبب سمو مناقب و علو محامد رشك هر حاقد و حاسدست و ارباب صحاح سته از رشحات رشك مستفيض و متسلى و بنقل روايات و اخبار او خوشحال و شادان و متملى ذهبى در كاشف گفته يزيد بن أبى يزيد الضبي الرشك عن مطرف و معاذ و عنه شعبه و ابن عثيه ثقه متعبد مات سنه ۱۱۳ و ابن حجر عسقلانى در تقريب گفته يزيد بن أبى يزيد الضبي بضم المعجمه

و فتح الموحدہ بعدھا مہملہ مولاهم ابو الازھر البصری يعرف بالرشک بکسر الراء و سکون المعجمه ثقہ عابدوہم من لئینہ من السادسة مات سنہ ثلاثین و هو ابن مائہ سنہ اما مطرف بن عبد اللہ پس از زہاد ثقات و عباد اثباتست و ارباب صحاح ستہ جمیعا طرائف روایات مطرف را آخذ و ناقل و لطائف اخبار او را بسر و چشم مسلّم و قابل اند محمد بن طاہر مقدسی در کتاب اسماء الرجال صحیحین گفتہ مطرف بن عبد اللہ بن الشخیر العامری ابو عبد اللہ و یقال أنّہ من بنی حریش سمع عمران بن حصین عندهما و عبد اللہ بن معقل و عائشہ و عیاض بن حماد و اباه عبد اللہ عند مسلم روی عنہ یزید بن عبد اللہ بن ہانی و حمید بن ہلال و محمد بن واسع عند مسلم قال عمرو بن علی مات سنہ خمس و تسعین و سابقا از افادہ محمد بن طاہر مقدسی در صدر ہمین کتاب اسماء الرجال صحیحین واضح شدہ کہ حفاظ حدیث مثل ابن عدی و دارقطنی و ابن مسندہ و حاکم و سابقین و لاحقین ایشان کہ بعد شیخین تا وقت محمد بن طاہر بودند نزد ایشان صحیح و ثابت شدہ کہ ہر کسی کہ شیخین اخراج حدیث او در صحیحین کردہ اند حدیث او حجتست بسبب روایت شیخین ازو در صحیح زیرا کہ شیخین اخراج نکردہ اند مگر از ثقہ عدل حافظ کہ احتمال کند سن او و مولد او سماع را از کسی کہ متقدم بر اوست پس بنا بر این یقینا و قطعاً ثابت شد کہ حدیث مطرف نزد ائمہ سنہ کہ بعد شیخین تا زمان محمد طاہر بودند خصوصاً ابن عدی و دارقطنی و ابن مندہ و حاکم حجتست و خود او ثقہ و عدل و حافظست و ذہبی در تذہیب التہذیب گفتہ مطرف بن عبد اللہ بن الشخیر العامری ولد فی حیاء رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلّم کنیتہ ابو عبد اللہ یروی عن ایبہ و اُبی ہریرہ و کان من عباد اہل البصرہ و زہادہم مات عمر بن الخطاب و مطرف بن عبد اللہ لہ عشرون سنہ و روی عنہ قتادہ و ابو التیاح مات بعد طاعون الجارف سنہ تسع و ستین و قد قیل سنہ سبع و ثمانین و کان اکبر من الحسن بعشرین سنہ و نیز ذہبی در کاشف می فرماید مطرف بن عبد اللہ بن الشخیر الحرشی العامری ابو عبد اللہ احد الاعلام عن ایبہ و ابی و علی و عنہ اخوہ یزید و قتادہ ابو التیاح مات سنہ ۹۵ و ابن حجر عسقلانی در تقریب گفتہ مطرف بن عبد اللہ بن الشخیر بکسر الشین

المعجمه و تشديد الخاء المعجمه المكسوره بعدها تحتانيه ساكنه ثم راء العامرى الحرشى بمهملتين مفتوحتين ثم معجمه ابو عبد الله البصرى ثقه عابد فاضل من الثانيه مات سنه خمس و تسعين انتهى فظهر و وضح و سطع و لمع و بان ان ابطال الحديث الشريف و رميه بالكذب و الوضع و البطالان محض البهت و الزور و الخسران و عظيم التجرى و التهتك المورث للخذلان و فاحش الزلل و فظيخ الخزى و الخطل المنبعث من اقصى الحقد و الشئان و اقصى التنحى عن النقد و الذهاب عريضا فى فيه؟؟؟ فى العناد الجالب للهوان

۱۷- أحمد بن حنبل شيبانى دلالت را از بریده

وجه هفتدهم آنکه در مسند احمد مذکورست

حدَّثنا ابن نمير حدثني اجلح الكندى عن عبد الله بن بريده عن ابيه بريده قال بعث رسول الله صَلَّى الله عليه و سَلَّمَ الى اليمن بعثين على احدهما على بن ابي طالب و على الآخر خالد بن الوليد فقال إذ التقيتم فعلى على الناس و ان افترقتم فكل واحد منكم على جنده قال فلقينا بنى زيد من اهل اليمن فاقتلنا فظهر المسلمون على المشركين فقتلنا مقاتله و سبينا الذريه فاصطفى على امرأه من التبيى لنفسه قال بريده فكتب معى خالد بن الوليد الى رسول الله صَلَّى الله عليه و سَلَّمَ يخبره بذلك فلما اتيت التبيى صَلَّى الله عليه و سَلَّمَ دفعت الكتاب فقرأ عليه فرايت الغضب فى وجه رسول الله صَلَّى الله عليه و سَلَّمَ فقلت يا رسول الله هذا مكان العائذ بعثتني مع رجل و أمرتني ان اطيعه ففعلت ما أرسلت به فقال رسول الله صَلَّى الله عليه و سَلَّمَ لا تقع فى على فأنه منى و انا منه و هو وليكم بعدى و رجال اين اسناد همه ثقات و مقبولين و معروفين ممدوحين اند اما عبد الله بن نمير پس نمير فضائل و مدائح او از اكدار ارياب و انكار صافى و نهايت ثقت و اعتماد و غايت جلال و اعتبار و علو شان و حفظ و اتقان او بر متتبع كتب محققين اعيان غير خافى و كلام نمى كند و گردن كبر بر نمى دارد بمقابله روايات و افادات او مگر متعصب جافى و هائم مهامه و فيافى عناد و لداد عافى و عباراتى كه مذکور مى شود براى ظهور نبذى از جلائل محامد و محاسن مناقب او كافى و شافى ذهبى در تذكره الحفاظ گفته عبد الله بن نمير الحافظ الامام ابو هشام الهمداني ثم الخارفى الكوفى والى الحافظ الكبير محمّد حدث عن هشام بن عروه و الاعمش و اشعث بن سوار و اسماعيل بن ابي خالد و يزيد بن ابي زياد و عبيد الله بن عمرو عده و عنه احمد و ابن معين و اسحاق الكوسج

و الحسن بن الفرات و الحسن بن علی بن عفان و خلق و ثقه یحیی بن معین و غیره و کان من کبار اصحاب الحدیث توفی فی سنه تسع و تسعین و مائه و له اربع و ثمانون سنه اخبرنا عمر بن عذیر انا عبد الصمد بن محمد انا جمال الاسلام انا الحسن بن طلاب انا محمد بن جمیع انا محمد بن احمد بن ثابت الواسطی نا شعیب بن ایوب انا ابن نمیر عن یحیی بن سعید المسیب سمعت سعدا ان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جمع له ابويه يوم احد و نیز ذهبی در کاشف گفته عبد الله بن نمیر الهمدانی ابو هشام عن هشام بن عروه و الاعمش و عنه ابنه و احمد و ابن معین حجه توفی سنه ۱۹۹ و ابن حجر در تقریب گفته عبد الله بن نمیر بنون مصغرا الهمدانی ابو هشام الکوفی ثقه صاحب الحدیث من اهل السنه من کبار التاسعه و له اربع و ثمانون مات سنه تسع و تسعین اما اجلح بن عبد الله بن حجیه الکندی پس وثوق و اعتبار و اعتماد و استناد او نزد ائمه نقاد و محققین امجاد و منقدین والا نژاد بطریقی که حجت و برهان بغایت مرتبه علو شأن و نهایت وضوح و عیان بپایه استقلال رسد و زبان مکابرین و منکرین متعصبین و جاحدین کند و لال گردد در ما بعد بعون الله المنعم المفضل از بیان این متشتت البال واضح خواهد شد درین مقام اکتفا بر بعض عبارات می رود ذهبی در کاشف گفته اجلح بن عبد الله ابو حجیه الکندی عن الشعبي و عكرمه و عند القطان و ابن نمیر و خلق و ثقه ابن معین و غیره و ضعفه النسائی و هو شيعي مع انه روی عنه شريك انه قال سمعنا انه ما سب ابا بكر و عمر احد الا افتقرا و قتل مات سنه ۱۴۱ و ابن حجر در تقریب گفته اجلح بن عبد الله بن حجیه بالمهمله و الجيم مصغرا یکنی ابا حجیه الکندی یقال اسمه یحیی صدوق شيعي من السابعة مات سنه خمس و اربعین ابا عبد الله بن بریده پس عالم ادیب و قاضی لیب و فاضل تابعی ثقه حسیب و حائز قدح معلی و رقیب و فائز جلیل نصیب از فضل و مجد عجیبست و برد یقین بکمال رفعت شان و علو مکان او حاصلست برای هر ناقد ادیب ذهبی در کاشف گفته عبد الله بن بریده قاضی مرو عن ابیه و عمران بن حصین و عائشه و سمره و عنه ملک بن معول و حسین بن واقد و ابو هلال ثقه ولد سنه ۱۵ و مات سنه ۱۱۵

و له مائه و ابن حجر عسقلانی در تقریب گفته عبد الله بن بریده بن الحصیب الاسلمی ابو سهل المروزی قاضیها ثقه من الثالثه مات سنه خمس و مائه و قیل بل خمس عشره و مائه و له مائه سنه

۱۸- أحمد بن حنبل شیانی در مسند خود از ابن عباس

وجه هیجدهم آنکه در مسند احمد مذکورست

حدثنا یحیی بن حماد حدثنا ابو عوانه حدثنا ابو بلج حدثنا عمرو بن میمون قال انی لجالس الی ابن عباس إذ اتاه تسعه رهط قالوا یا بن عباس ان تقوم معنا و اما ان تخلونا من هؤلاء قال فقال ابن عباس بل اقوم معکم قال و هو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فانتدوا فتحدثوا فلا ندري ما قالوا قال فجاء ینفض ثوبه و یقول اف و تف وقعوا فی رجل له عشر وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله علیه و سلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله ایدا یحب الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف قال ابن علی قالوا هو فی الریحی یطحن قال و ما کان احدکم لیطحن قال فجاء و هو ارمد لا یکاد یبصر قال فنفت فی عینیه ثم هز الرایه ثلثا فاعطاها اياه فجاء بصفیه بنت حیّی قال ثم بعث فلانا بسوره التوبه فبعث علینا خلفه فاخذها منه قال لا یذهب بها الا رجل منی و انا منه قال و قال لینی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخره قال و علی معه جالس فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا و الآخره قال فترکه ثم اقبل علی رجل منهم فقال ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخره فقال علی انا اوالیک فی الدنیا و الآخره فقال انت ولئی فی الدنیا و الآخره قال و کان اول من اسلم من الناس بعد خدیجه قال و اخذ رسول الله صلی الله علیه و سلم ثوبه فوضعه علی علی و فاطمه و حسن و حسین فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا قال و شری علی نفسه لبس ثوب النبی صلی الله علیه و سلم ثم نام مکانه قال و کان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله علیه و سلم فجاء ابو بکر و علی نائم قال و ابو بکر یحسب انه نبی الله قال فقال یا نبی الله قال فقال له علی ان نبی الله صلی الله علیه و سلم قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه قال فانطلق ابو بکر فدخل معه الغار قال و جعل علی یرمی بالحجاره کما کان یرمی نبی الله صلی الله علیه و سلم و هو یتضور قد لفّ راسه فی الثوب لا یرخرجه حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضور و انت تتضور و قد

استنكرنا ذلك قال و خرج بالناس في غزوه تبوك قال فقال له علي اخرج معك قال فقال له نبي الله صلى الله عليه و سلم لا فبكي على فقال له اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا انك ليس بنبي انه لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتي قال و قال له رسول الله صلى الله عليه و سلم انت وليي في كل مؤمن بعدى قال و سد ابواب المسجد غير باب على قال فدخل المسجد جنبا و هو طريقه ليس له طريق غيره قال و قال من كنت مولاه فان مولاه علي قال و اخبرنا الله عز و جل في القرآن انه قد رضى عن اصحاب الشجره فعلم ما في قلوبهم فهل حدثنا انه سخط عليهم بعد قال و قال نبي الله صلى الله عليه و سلم لعمر حيث قال ائذن لي فلا ضرب عنقه قال و كنت فاعلا و ما يدريك لعل الله قد اطع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم حدثنا ابو مالك كثير بن يحيى قال حدثنا ابو عوانه عن ابي بلج عن عمرو بن ميمون عن ابن عباس بنحوه و رجال ابن سند همه ثقات و مستندين و اثبات معتمدين اند توثيق ابو عوانه و ابو بلج و عمرو بن ميمون در تصحيح سند ابو داود طيالسى دريافتي اما يحيى بن حماد پس محمود اكابر ائمه امجاد و مقبول اجله محدثين نقادست ذهبى در تذهيب التهذيب گفته يحيى بن حماد بن ابي زياد الشيبانى مولا هم البصرى ابو بكر و يقال ابو محمد ختن ابي عوانه و راويته و روى عن شعبه و عكرمه بن عمار و حماد بن سلمه و عبد العزيز بن المختار و جرير بن حازم و طائفه و عنه خ و اسحاق بن راهويه و بن دار و اسحاق الكوسج و بكار بن قتيبه و الدارمى و اسحاق بن سيار و الكديمى و خلق و ثقه ابو حاتم و غيره قال محمد بن النعمان بن عبد السلام لم ار اعبد من يحيى بن حماد و اظنه لم يضحك قيل توفى سنه خمس عشره و مائتين و نیز ذهبى در كاشف مى فرمايد يحيى بن حماد الشيبانى مولا هم ختن ابي عوانه و راويته عن عكرمه بن عمار و شعبه و عنه ح و الدارمى و الكديمى ثقه متاله توفى سنه ۲۱۵ و در حاشيه كاشف كه ماخوذ از تهذيب الكمالست بعد لفظ حماد مذکورست ابن ابي زياد ابو بكر و يقال ابو محمد البصرى قال محمّد بن سعد ثقه كثير الحديث و قال ابو حاتم ثقه و ذكره ابن حبان فى الثقات و قال محمّد بن النعمان بن عبد السلام لم ار اعبد من يحيى بن حماد و اظنه لم يضحك

و ابن حجر در تقریب می فرماید یحیی بن حماد بن ابی زیاد الشیبانی مولا هم البصری ختن ابو عوانه ثقه عابد من صغار التاسعه مات سنه خمس عشره و مائتین

۱۹-احتجاج باینکه مجرد روایت احمد حدیثی را در مسند موجب

اعتماد و اعتبار آنست

وجه نوزدهم آنکه علاوه بر ثبوت وثوق رجال اسانید احمد بن حنبل از افادات ائمه سنیه مجرد روایت این حدیث شریف در مسند مطلقا فکیف إذا كانت الروایه بطرق متعدده و اسانید متنوعه لیل واضح و برهان لائح است بر بطلان ابطال و تکذیب آن بوجوه عدیده اول آنکه علامه عبد الوهاب سبکی در طبقات شافعیه تصریح کرده به اینکه این مسند اصلیت از اصول این امت و ظاهرست که کتابی که اصلی از اصول این امت باشد تکذیب حدیث آن و انهم بمقابله خصم که طاعنست بر سنیه بسبب تصدیق موضوعات و روایت مختلقات خلاف تامل و حزم و مباین حیا و شرمست فتکذیب حدیث الولایه المذکور فی هذا المسند الذی هو اصل من اصول الامه المرحومه بالمخصوصه بالفضل عین المجنون و الهزل و مخالفه للانصاف و العدل و عناد للحق الفصل دوم آنکه سبکی از حافظ ابو موسی عینی نقل کرده که او در حق مسند امام احمد بن حنبل گفته که این کتاب اصل کبیرست و من الظاهر المستنیر لدى الناقد بصیر و المتامل الخیران الاصل الکبیر احرى بالتعظیم و التبجیل الخطیر و اولی بالتکریم و التفخیم الغزیر و احق بالاقبال و الاحتفال الغیر الیسیر و لا یجترئ علی تکذیب هذا الحدیث المذکور فی الا المتعصّب الجاحد الحائر الغریر و الحاقد المعاند المقتحم فی السعیر و الله الموفق للتوفیق و التبصیر و لا ینبئک مثل خیر سوم آنکه از افاده ابو موسی مدینی ظاهرست که این مسند مرجع وثیقست و پر ظاهرست که ابطال حدیثی که در مرجع وثیق مروی باشد و آن هم بطرق متعدده و اسانید متنوعه و ابطال هم بمقابله خصم نهایت جور و اعتساف و سراسر خلاف حیا و انصاف و محض هذر و جزاف و بحت حیف و سفساف و سراپا مخالفت تحقیق و تنقید و احصافست فان المرجع الوثیق حرّی و حقیق بالاذعان و التصدیق و حجی و قمین بالایمان و التوثیق و لا یصدر تکذیب حدیث الولایه المروی فیه لا من الممنوّ بالحرمان و الخذلان السائق الی سعیر الحریق و ممنوع المدحور من ملوک طریق التحقيق المدفوع المطرود عن التسدید و التوفیق چهارم آنکه از افاده ابو موسی مدینی که سبکی نقل کرده واضح است که مسند امام احمد منتقی یعنی منتخب و برگزیده شد از احادیث کثیره

و مسموعات وافرہ و ظاہرست کہ کتابی کہ از احادیث متکاثرہ و مسموعات وافرہ برگزیدہ شود مشتمل بر احادیث باطلہ و روایات مکذوبہ نخواهد بود فان الانتخاب و الانتقاء دلیل علی مزید الاهتمام و الاعتناء و هو موجب للاقبال و القبول و الاصغاء لا مجال و الاغفال و الالغاء و اللہ الہادی الی طریق السواء و الموافق للاستبصار و الاهتداء و المنقذ من التعصّب المورث للشقاء المانع من النجاه و الشفاء پنجم آنکہ از افادہ ابو موسی ظاہرست کہ این مسند امام گردانیدہ شدہ و ظاہرست کہ کتابی کہ امام مردم باشد تکذیب و ابطال روایت آن خلاف امامت و جلالت آنست و انما جعل اماما لياتم به الناس و يقتدوا به حتی يامنوا العذاب و الباس و يتخلصوا و يتنصّلوا من الغرور و الوسواس و يقفوا علی اقتفائه و اتباعه جانحين عن سخيّف الراى و ضعيف القياس و لا- يركنوا الی هوى مرد و تخمین منہار ما له اساس و لا- يعولوا علی تهجس خاسر و تهجم خائب و رمی و رجم بظن کاذب لا يصلح للاخذ و الاقتباس ششم آنکہ از افادہ ابو موسی واضح است کہ مسند احمد معتمد گردانیدہ شدہ یعنی این کتاب تصنیف کردہ شد برای آنکہ مردم بر آن اعتماد کنند فثبت ان هذا المسند الاصيل و المرجع الاثیل موضوع للرجوع و الالتجاء و الاعتماد و حصن حصین و كهف رصين مصنوع للاعتصام و الاستدراء و الاستناد فلا يكذب حديث الولاية المذكور فيه الا- المنهمك في الخسار و العناد و المقبل علی التبار و اللداد كالصادف عن الحق و الرشاد المشيخ بوجهه عن الانتقاد العازف عن لقم الصواب و السداد هفتم آنکہ از افادہ ابو موسی ظاہرست کہ مسند احمد ملجا گردانیدہ شد و من الظاهر المستبين علی العاقل اللقن الفطين ان الملجأ انما يلجأ إليه ليعتمد عليه فيكون حارسا من الوقوع في بوائق الحوادث و صائنا من الانتشاب في طوارق العوائث لا- ان يكون الملجأ بنفسه مشتملا علی الاكاذيب و الخبائث منطويا علی المفتریات و النوافث هشتم آنکہ از افادہ ابو موسی مدینی واضح است کہ مسند احمد مستند گردانیدہ شد و من الظاهر المستبين علی المهرة النقاد ان كتابا وضع للاستناد يجب الرجوع و الفزع و الركون إليه عند احتداد نار التشاجر و العناد و يلزم الاستدراء و الالتجاء و الاول و السكون إليه عند اکتنام الحق و الصواب و السداد فلا يتحمل برد حديث الولاية الماثور فيه الا المرتبک في اشراك الزیغ و اللداد نهم آنکہ ابو موسی بسند خود روایت

کرده که امام احمد بن حنبل ولدین خود عبد الله و صالح و برادرزاده خود حنبل بن اسحاق را بخدمت خود حاضر نموده مسند را بر ایشان قرائت فرمود و ارشاد نمود که این کتاب را جمع نموده ام و انتقاء کرده ام از زیاده از هفت لک و پنجاه هزار و لا شک و لا ارتیاب عند اصحاب الالباب ان الجمع و الانتقاء و الانتخاب لهذا المسند المستطاب من هذا القدر الكثير و العدد العزیر من احادیث سیّد الانجاء صلوات الله و سلامه علیه و آله الاطیاب ما نفع مسک و طاب ملب و ذکر هذا الجمع و الانتخاب فی مقام الافتخار و نصح الاولاد و ارشاد افلاذ؟؟؟ الاکباد بعد الجمع و الاحتشاد و تخصیصهم بذلك من بین سائر الاصحاب دلیل واضح و برهان لائح لا یتلمه نوازع المکابرین الاوشاب و لا یزعزع ارکانه و ساوس المجادلین الاقشاب علی ان حدیث الولاية المذكور فی هذا المسند الجلیل الفخار فی غایه الاعتماد و الاعتبار و قصوی الارتقاء الی درجه القبول عند اهل الاختبار و الله ولی التوفیق و الاستبصار و المزهق لتلمیعات اهل القرغه و الانکار المدغلین المبطلین لصحاح الآثار المکذبین لصوادق الاخبار السائقین انفسهم و اتباعهم فی انکر البوار دهم آنکه امام احمد بن حنبل رئیس اساطین حذاق بخطاب صالح و عبد الله و حنبل بن اسحاق که هر سه افلاذ کیدان امام آفاق و محل کمال رافت و ارتفاق و مستحق نهایت نصح و خیراندیشی و اشفاق و لائق غایت تبعید و تجنیب از موجبات خذلان و ایباق و سالک مسالک کبار و تابع آثار اسلاف اختیار بالاستحقاق بودند ارشاد فرموده که چیزیکه اختلاف کنند در ان مسلمین از حدیث رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پس رجوع کنید بسوی آن یعنی این مسند پس در ثبوت غایت اعتماد و اعتبار و نهایت عظمت و جلالت فخار روایات و آثار و اقصای نباهت و شرافت و نبالت اخطار احادیث و اخبار این مسند عالی مقدار هیچ مقام شک و ارتیاب و انکار برای احدی از ارباب رشد و استبصار باقی نماند فلا یقدم علی تکذیب حدیث الولاية المذكور فی هذا المسند الذی حکم امام الجهابذه الاشراف و لدیه و ابن اخیه الحائزین لجلال الاوصاف بالرجوع الیه عند تشاجر المؤمنین و تنازع المسلمین و جعله مرجعا عند الاختلاف و موثلا و مناصا و ملجأ و ملاذا عند خفاء الحق و الاشراف علی الضیاع و الاتلاف و صیره حصنا حصینا مانعا و حرزا حریزا رادعا عن الضلال و الاسفاف

و وضعه علما و منار الهدایه التائهن فی مهامه الردی و الاعتساف و اقامه حاجزا و قادحا و صارفا و دافعا عن الاقتحام فی مهاوی التوی و السفساف الا من اغتالته الوسوس المطیحه المرديه و اجتالته الهواجس المخلقه الموبقه المرديه فهام و تاه فی کل واد و اعرض و اشاح بوجهه و لوی بصفحته عن الحق و السداد و مَنْ يُضِلِّ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ يَزِدُهُمْ اَنَّهُ امام احمد بن حنبل بعد حکم رجوع بسوی این مسند مستند وقت اختلاف مسلمین در احادیث حیب احد صمد صلوات الله و سلامه علیه و آله الکرام المزهقین التحریفات کل من ابطال و جحد و الملقین فی اعناق کل من اضطغن و حقد و کشح و حسد و آثر البغض و اللدد و رکن الی العبث و الردّ جبلا من مسد ارشاد فرموده فان کان فیہ و الافلیس بحجه و ظاهرست که تقدیر ان کان فیہ بنظر سیاق و سباق صریح و نهایت توضیح و تلویح چنینست فإن کان فیہ فهو حجّه فالحمد لله علی ما انقذ المسترشدين من اللجه و ابان لقم الصواب و اوضح المحجّه و اثبت ان حدیث الولایه المروی فی هذا المسند حجّه و آیه حجّه فلیکثر المنکرون المعاندون و المکابرون الحائدون العجیج و الضجّه فقد زعزعت و هدّت ارکان تلبیساتهم و ضعضعت و دجّت اساس تلبیساتهم آیه رجّه و هصرت افنانهم و کسرت اغصانهم و جزّت فروعهم و اصولهم و افسدت افکارهم و ضرب بالاسهاب علی قلوبهم و خلطت عقولهم و شجت رءوسهم آیه شجّه دوازدهم آنکه قول امام احمد بن حنبل و الا- لیس بحجّه دلالت صریحه دارد بر آنکه حدیثی که در مسند نباشد حجّت نیست و آن بدالات مفهوم صحیح و سیاق و سباق صریح ظاهر می نماید که احادیث مسند همه ها معتبر و معتمد و دلائل مثبتة احکام و حجج و براهین ارشادات سرور انام صلی الله علیه و آله الکرامست سیزدهم آنکه از حکایت عبد الله بن احمد بن حنبل ظاهرست که هر گاه آن عالیقدر از پدر بزرگوار خود استفسار و استخبار از وجه تصنیف این مسند منیف با وصف کراحت طبع شریف از وضع کتب و تالیف و ابا از تحمیل این بار گران بر عنصر لطیف نمود حضرت امام قمقام بجواب سؤال فرزند عالی مقام خود در مقام ازاحه وسوس و اوهام و دفع تخیل تنافی و تناکر و رفع توهم تباین و تنافر در کراحت و رغبت آن امام ارشاد فرمود که ساخته ام این کتاب را

امام فهذا نص صريح من الامام الهمام على ان هذا المسند الشريف امام اى مقتدى معتام و لامر المقتدين و المهتدين نظام و من جنوحهم و ركونهم و تعريجهم على الباطل زمام چهاردهم آنكه امام احمد در حق مسند ارشاد فرموده إذا اختلف فى سنه عن رسول الله صلى الله عليه و سلم رجع إليه و هذا مناد رافعا عقيرته على ان هذا المسند الشريف و السفر اللطيف يرجع إليه عند اختلاف الناس فى السنن و انه منقذ من آفات المحن و الفتن رادع عن الميل و الزيغ الى من خالف الحق و الى الباطل ركن فلا يجسر على ابطال حديث الولاية المذكور فيه الا المخذول الممنون بالاحقاد و الاحن المعرض الصادف عن كل صواب حسن پانزدهم آنكه نيز عبد الله بن احمد ارشاد فرموده كه خرّج أبى المسند من سبعمائه الف حديث فهذا الانتخاب و التخریج دليل متين نصیح و برهان رزين بهیج على ان هذا المسند الشريف مما يجب عليه التعریج فامر مبطل حديث الولاية المذكور فيه مضطرب الاساس مریج و تسویلات رادّه و منكره كغیث اعجب الكفار نباته ثم يهیج شانزدهم آنكه ابو موسى مدینى ارشاد کرده كه اخراج نکرده یعنی احمد بن حنبل درین مسند مگر از کسی كه ثابت شده نزد احمد صدق او و دیانت او نه کسی كه طعن کرده شد در امانت او فهذا صریح و اى صریح فى انّ جميع رجال المسند رجال الصحيح و انهم صادقون مقبولون و اهل الديانه موثوقون و ليسوا بمطعونين فى الامانه و لا متهمين فى الصيانه مرتقون الى مراتب الصدق و الديانه عارجون معارج الورع و الرزانه حائزون مناصب التثبّت و المتانّه منحازون عن الريب و الخيانه سالمون عن العيب و المهانه هفدهم آنكه عبد الله بن احمد هر گاه از پدر عمده الأعيان استفسار حال عبد العزيز بن ابان نمود آن امام زمان و مقتداى دوران بجواب سؤال فرزند عالیشان خود ارشاد فرمود كه اخراج نكردم ازو یعنی از عبد العزيز در مسند چیزی را هر گاه تحدیث کرد بحديث مواقیت ترك کردم او را و هذا صریح فى ان الامام لم يخرج فى هذا المسند عن الرجال المطعونين و لم يرو فيه عن الرواه الموهونين بل بالغ فى التحرى و التثبّت و الاحتياط و التمييز فترك و هجر بمحض عله التحديث بحديث المواقیت روايات عبد العزيز هيجهم آنكه ابو موسى مدینى فرموده و من الدليل

علی ان ما اودعه الامام احمد رح مسنده قد احتاط فيه اسنادا و متنا فثبت بحمد الله انعام ان ما رواه الامام فى مسنده الامام موصوف متنه و اسناده بالحرم و الاحتياط مصون عن وصمه الاوهام و الاغلاط و واضح الاعتبار و الالتياط جلى الاعتماد و الارتباط برى من الشين و الاحتياط بعيد عن الكذب و الطعن و الاختلاط لا- يغتاله يد التوهين و الاحتياط و المعتمد عليه و المستند إليه سالک سوى الصراط فلا مجال لرواج تكذيب المخاطب المحتاط حتى يلج الجمل فى سمّ الخياط نوزدهم آنکه ابو موسى بعد عبارت سابقه فرموده و لم يورد فيه الا ما صح سنده و هذا مناد جهارا بالقصر الصريح و الحصر الصحيح على صحه جميع احاديث هذا المسند المليح فتكذيب حديثه الصحيح الناشى من المخاطب الفصيح و بعض من سلفه من ائمه التعصب الفصيح كذب فظيع قبيح و بهت شنيع صريح و عدوان غريب غير ربيح و طغيان عجيب غير نجيح بستم آنکه ابو موسى با کمال در مقام استدلال دعوای برى از اختلال و اعتلال يعنى دعوای احتياط احمد در مسند و عدم ابراء غير حديث صحيح در ان از عبد الله پسر احمد روايت فرموده آنچه از آن ظاهرست که اولاً امام احمد حديث أبى هريره را که دلالت می کند بر امر رسول رب متعال صلوات الله و سلامه عليه و آله ما اختلف النهر و اللیان بر حکم و امر باعتزال از ارباب فتنه و ضلال و اصحاب اهلاک و ازالال در مسند خود وارد فرموده بود و فرزند ارجمند خود را تحديث بآن نموده لکن در وقت مرض و قرب ارتحال و حضور اوان وفات و انتقال بسبب مزید خوف مؤاخذه منتقم ذو الجلال و شدت احتياط و انتقاد و تحقيق و استکمال و حذر از تطرق تمسک و استدلال بر مخالفت خلفای با اجلال خلف رشيد و ولد سعيد را مامور فرمود بر آنکه ضرب نماید بر اين حديث يعنى آن را از مسند خارج نماید و در مقام تعليل اين حکم جليل بولد نبيل خود ارشاد فرمود که اين حديث خلاف احاديث از آن حضرتست يعنى ارشاد آن حضرت در احاديث ديگر امر بسمع و اطاعتست و اين حديث شريف امر باعتزال و مهاجرت ارباب ضلالت پس اين ارشاد باسداد ان امام نقاد دليل واضح و برهان لائحست بر آنکه هيچ حديثى خلاف احاديث سرور مختار صلوات الله و سلامه عليه و آله الاطهار که آن حديث قابل رد و انکار و لائق استهزا و استحقار باشد درين مسند جليل الفخار مروى و ماثور و مسرور

و مسطور و موجود و مذکور نیست فثبت بحمد الله و حسن توفيقه و ابلاغه الحق و لحب طريقه ان حديث الولاية حديث احتاط فيه الامام متنا و اسنادا و خبر صحيح جلی اعتبارا و اعتمادا و لا يحوم حوله شائبه توهم مخالفه غيره من الاحاديث السائره اغوارا و انجادا فلا يسمع في حقه قول من خالف الحق و جنح الى الباطل عنادا و لدادا و رام بسبب استحواذ الزيف و الرين ان يلحق به فسادا و كسادا بست و يكم آنکه ابو موسى بعد نقل ارشاد احمد بضرب بر حديث موجب و حرب فرموده و هذا مع ثقه رجال اسناده حين شد لفظه من الاحاديث المشاهير امر بالضرب عليه و اين ارشاد شريف و تبين لطيف دلالت صريحه دارد بر آنکه تثبت و احتياط و انتقاد امام احمد در متن و اسناد آثار سرور انبيای امجاد صلوات الله و سلامه عليه و آله الى يوم التناد بمرتبه رسیده که حدیثی که رجال آن همه معتبرين و ثقات و معتمدين و اثبات اند بسبب شذوذ لفظ آن از احاديث مشاهير حکم اخراج آن از مسند معتمد خود فرموده پس قطعا و حتما و يقينا و جزما ثابت شد که حدیث ولایت از شذوذ و ندرت و مخالفت احاديث ديگر محفوظ و مصون و بکمال اعتماد و نهايت اعتبار موسوم و مقرونست و دوم آنکه ابو موسى بعد عبارت سابقه گفته فکان دليلا على ما قلناه و اين عبارت بزميد تاكيد و توضيح دلالت صريح دارد بر آنکه حکم امام احمد بضرب اين حديث با وصف ثق رجال ان دليلست بر آنکه امام احمد در احاديث مسند اسناد او متنا احتياط را بکار برده و طريق تحقيق و تنقيد متين و تميز غث از سمين سپرده و غير احاديث صحيحه در آن وارد نفرموده فثبت بحمد الله مره بعد مره و کره بعد کره ان حديث الولاية المذكور في المسند في مقامات عديدة بطرق سديده حديث صحيح موصوف بالنقد و الاحتياط في المتن و الاسناد و لا يتطرق إليه طعن طاعن و لوم لائم و عدل عاذل و ان بالغ في الجحود و المكابره و العناد و الحمد لله على ما اوضح طريق السداد الرشاد و هر گاه اين همه را دريافتی پس حالا عبارت علامه عبد الوهاب سبکی که در آن تشمير ذيل و جد و جهد تمام در ذکر جلائل فضائل مسند احمد بن حنبل فرموده و قصب السبق در مدح و تبجيل و وصف و تعظيم و تصحيح روايات و توثيق رجال آن نموده و از آن صحت اين وجوه

بست و دو بکمال وضوح ظاهرست باید شنید و بر مجازفت و تعسف مخاطب فطین برد و ابطال حدیث چنین مسند ممدوح و مقبول اکابر اساطین دست تحیر بدنندان تاسف باید گزید علامه عبد الوهاب سبکی در طبقات شافعیه کبری در ترجمه احمد بن حنبل بعد ذکر نبذی از فضائل و محامد او گفته قلت و ألف مسنده و هو اصل من اصول هذه الامه قال الامام الحافظ ابو موسى محمد بن أبي بكر المدینى رضى الله عنه هذا الكتاب يعنى مسند الامام أبى عبد الله احمد بن محمد بن حنبل الشيبانى قدس الله روحه اصل كبير و مرجع وثيق لاصحاب الحديث انتقى من حديث كثير و مسموعات وافره فجعل اماما و معتمدا و عند التنازع ملجأ و مستندا على ما اخبرنا والدى و غيره رح انا المبارك بن عبد الجبار انا الحسين كتب إليهما من بغداد قال انا ابو اسحاق ابراهيم بن عمر بن احمد البرمكى قراءه عليه انا ابو عبد الله عبيد الله بن محمد بن محمد بن حمدان بن عمر بن بطه قراءه عليه ثنا ابو حفص عمير بن محمد بن رجا ثنا موسى بن حمدون البزار قال قال لنا حنبل بن اسحاق جمعنا عمى يعنى الامام احمد ولى لصالح و لعبد الله و قرأ علينا المسند و ما سمعته منه يعنى تاما غيرنا و قال لنا ان هذا الكتاب قد جمعته و انتقيته من اكثر من سبعمائه و خمسين الفا فما اختلف فيه المسلمون من حديث رسول الله صلى الله عليه و سلم فارجعوا إليه فان كان فيه و الا ليس بحجه و قال عبد الله بن احمد رح كتب أبى عشره الف الف حديث لم يكتب سوادا فى بياض الا حفظه و قال عبد الله ايضا قلت لابي لم كرهت وضع الكتب و قد عملت المسند فقال عملت هذا الكتاب اماما إذا اختلف الناس فى سنه عن رسول الله صلى الله عليه و سلم رجع إليه و قال ايضا خرج أبى المسند من سبع مائه الف حديث قال ابو موسى المدینى و لم يخرج الا عن ثبت عنده صدقه و ديانتته دون من طعن فى امانته ثم ذكر باسناده الى عبد الله بن الامام احمد رح قال سألت أبى عن عبد العزيز بن ابان قال لم اخرج عنه فى المسند شيئا لَمَا حَدِيثُ بِحَدِيثِ الْمَوَاقِيتِ تَرَكْتَهُ قَالَ أَبُو مُوسَى فَمَا عَدَدُ أَحَادِيثِ الْمَسْنَدِ فَلَمْ أَزَلْ أَسْمَعُ مِنْ أَفْوَاهِ النَّاسِ أَنَّهَا أَرْبَعُونَ أَلْفًا إِلَى أَنْ قَرَأْتُ عَلَى أَبِي مَنْصُورٍ

بن زریق ببغداد قال انا ابو بكر الخطيب قال قال ابن المنادی لم يكن في الدنيا احدا روى عن ابيه منه يعني عبد الله بن الامام احمد بن حنبل لانه سمع المسند وهو ثلاثون الفا والتفسير وهو مائه الف وعشرون الفا سمع منها ثلاثين الفا والباقي وجاده فلا ادري هذا الذي ذكر ابن المنادی أراد به مالا مكرر فيه او أراد غيره مع المكرر فيصح القولان جميعا والاعتقاد على قول ابن المنادی دون غيره قال ولو وجدنا فراغا لعددناه ان شاء الله تعالى فاما عدد الصحابه رضی الله عنهم فنحو من سبعمائنه رجل قال ابو موسى ومن الدليل على ان ما اودعه الامام احمد رح مسنده قد احتاط فيه اسناد او متنا و لم يورد فيه الا ما صحّ سنده ما

اخبرنا ابو علي الحدّاد قال انا ابو نعيم انا ابن الحصين و انا ابن المذهب قالانا انا القطيعي ثنا عبد الله قال حدثني أبي ثنا محمد بن جعفر ثنا شعبه عن أبي التّياح قال سمعت ابا زرعه يحدث عن أبي هريره عن النّبي صلّى الله عليه و سلّم أنّه قال يهلكك امتي هذا الحيّ من قريش قالوا فما تامرنا يا رسول الله قال لو ان النّاس اعتزلوهم قال عبد الله قال لى أبي في مرضه الذي مات فيه اضرب على هذا الحديث فانه خلاف الاحاديث

عن النّبي صلّى الله عليه و سلّم يعني قوله صلّى الله عليه و سلّم اسمعوا و اطيعوا و هذا مع ثقه رجال اسناده حين شدّ لفظه من الاحاديث المشاهير امر بالضّرب عليه فكان دليلا على ما قلناه ازين عبارت كالشمس في رابعه النهار واضحست كه اين سند معتمد و اين تاليف مستند در كمال فضل و جلالت و اعتبار و اعتمادست و همه احاديثش قابل حجّيت و موصوف بصحتست كه خود سبكي آن را اصلي از اصول اين اّمّت مرحومه گفته و از ابو موسى مديني نقل کرده كه او اين مسند را اصل كبير و مرجع وثيق برای اصحاب حديث گفته و ارشاد نموده كه امام احمد آن را از احاديث متكاثره و مسموعات و افره منتخب فرموده و برای راغبين و مقتدين امام معتمد و برای تنازع متنازعين ملجأ و مستند گرداننده و استدلالا على هذا المقال باسناد ثقات رجال نقل کرده كه برادرزاده امام ممدوح روايت فرموده كه امام احمد باو و اولاد خود گفت كه اين مسند را از زياده از هفت لكهه؟؟؟ و پنجاه هزار حديث بر گزيده ام پس آنچه مسلمين در آن نزاع كنند باين مستند رجوع آريد اگر در آن باشد يعني پس حجتست و الاّ حجت نيست و از

پسر امام احمد آورده که هر گاه او به پدر بزرگوار خود عرض داشت که با وصف کراهت طبع شریف از تصنیف چرا بتصنیف مسند پرداختند در جواب فرمود که این مسند را امام و پیشوای خلافت گردانیده ام که هر گاه اختلاف ورزند بسوی آن رجوع آورده می شود و نیز بابو موسی افاده کرده که امام احمد درین سند روایت نکرده مگر از کسی که صدق و دیانت او بثبوت پیوسته و از روایات کسانی که در امانت ایشان طعن کرده اند دست برداشته و برین دعوی قول پسر امام احمد را سند آورده که او پرسید پدرش را از حال عبد العزیز بن ابان او در جواب گفت که چون او حدیث موافقت روایت کرده ازین جهت روایتی ازو اخراج نکردم و نیز ابو موسی افاده کرده که امام احمد در متون و اسانید مسند احتیاط بکار برده و در آن غیر احادیث صحیحہ السند وارد نساخته و استدلال کرده برین دعوی بآنچه حاصلش آنست که امام احمد باین مرتبه تنقید و تحقیق و احتیاط بعمل آورده که بعضی از احادیث را با وصف آنکه اسناد موثوق داشت و رجالش همه ثقه و عدول بودند لیکن چون آن را با احادیث شهیره مخالف یافت از مسند خود بیرون ساخت و تا وقت وفات که آخر ایام دنیا بود دست از تهذیب و اصلاح این مسند بر نداشت پس هر گاه امام احمد حنبل مسند خود را مرجع در اعتبار نموده باشد و امامی گردانیده که اگر مردم در سنتی از سنن جناب سرور کائنات صلی الله علیه و آله و سلم اختلاف کنند بآن رجوع کرده باشند و هر گاه مسلمین اختلاف کنند در حدیث رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بسوی مسندش رجوع کنند اگر در آن یابند حجّتست و الا- حجت نیست باز حدیث آن مسند را در مقابله اهل حق باطل گفتن و آن را مردود ساختن ماجرای عجیبت که هوش از سر عقلا می رباید و مخفی نماند که علامه سبکی که تشمیر ذیل در مدح و ثنا و وصف و اطراء مسند احمد و اثبات صحت احادیث ان نموده از اکابر محققین و اجلّه منقدین قومست ابو بکر بن احمد اسدی الشهیر باین قاضی شبهه در طبقات شافعیه گفته عبد الوهّاب بن علی بن عبد الکافی بن علی بن تمام بن یوسف بن موسی بن تمام العلامه قاضی القضاة تاج الدین ابو نصر بن الشیخ الامام شیخ الاسلام تقی الدین اَبی الحسن الانصاری الخزر جی السبکی مولده بالقاهره سنه سبع بتقدیم السین و عشرين و سبعمائه و قیل سنه ثمان و حضر و سمع بمصر من جماعه ثم قدم دمشق مع

والده فى جمادى الآخرة سنة تسع و ثلاثين و سمع بها من جماعه و اشتغل على والده و على غيره و قرأ على الحافظ شهاب الدين المزى و لازم الذهبى و تخرّج به و طلب بنفسه و دأب قال الحافظ شهاب الدين بن حجبى اخبرنى أنّ الشيخ شمس الدين بن النقيب إجازة بالافتاء و التدريس و لما مات ابن النقيب كان عمر القاضى تاج الدين ثمانيه عشر سنة و افتى و درّس و حدث و صنّف و اشتغل و ناب عن ابيه بعد وفاه اخيه القاضى الحسين ثم اشتغل بالقضاء بسؤال والده فى شهر ربيع الاول سنة ست و خمسين ثم عزل مده لطيفه ثم اعيد ثم عزل باخيه بهاء الدين و توجه الى مصر على وظائف اخيه ثم عاد الى القضاء على عادته و ولى الخطابه بعد وفاه ابن جملة ثم عزل و حصل له محنه شديده و سجن بالقلعه نحو ثمانين يوما ثم عاد الى القضاء و قد درس بمصر و الشام بمدارس كبار العزيزيه و العادليه الكبرى و الغزاليه و العد راويه و الشاميين و الناصريه و الامينيه و مشيخه دار الحديث الاشرفيه و تدريس الشافعى بمصر و الشيخونيه و الميعاد بالجامع الطولونى و غير ذلك و قد ذكره الذهبى فى المعجم المختص و اثنى عليه و قال ابن كثير جرى عليه من المحن و الشدائد ما لم يجر على قاض قبله و حصل له من المناصب ما لم يحصل لاحد قبله و قال الحافظ شهاب الدين ابن حجبى خرّج له ابن سعد مشيخه و مات قبل تكميلها و حصل فنونا من العلم من الفقه و الاصول و كان ماهرا فيه و الحديث و الادب و برع و شارك فى العربيه و كان له يد فى النظم و النثر جيد البديعه ذا بلاغه و طلاقه لسان و جرأه جنان و ذكاء مفرط و ذهن و قاد و كان له قدره على المناظره صنّف تصانيف عديده فى فنون على صغر سنّه و كثره اشغاله قرئت عليه و انتشرت فى حياته و بعد موته قال و انتهت إليه رياسه القضاء و المناصب بالشام و حصلت له محنه بسبب القضاء و اودى فصر و سجن فثبت و عقدت له مجالس فابان عن شجاعه و افحم خصومه مع تواطئهم عليه ثم عاد الى مرتبته و عفا و صفح عمّن قام عليه و كان سيدا جوادا كريما مهيبا يخضع له ارباب المناصب من القضاء و غيرهم توفى شهيدا بالطاعون فى ذى الحجه

سنة احدى و سبعين و سبعمائه خطب يوم الجمعة و طعن ليله السبت رابعه و مات ليله الثلاثاء و دفن بتربتهم بالسِّفح عن اربع و اربعين سنة و من تصانيفه شرح مختصر ابن الحاجب فى مجلدين سماه رفع الحاجب عن مختصر ابن حاجب و شرح المنهاج البيضاوى و كان والده قد بدأ فيه فكتب منه قطعه يسيره فبنى عليها ولده و القواعد المشتمله على الاشباه و النظائر و طبقات الفقهاء الكبرى فى ثلثة اجزاء و فيه غرائب و عجائب و الطبقات الوسطى مجلد ضخيم و الطبقات الصغرى مجلد لطيف و الترشيح فى اختيارات والده و فيه قواعد عربيّه و هو اسلوب غريب و التوشيح على التنبيه و التصحيح و المنهاج و جمع مختصرا فى الاصول سماه جمع الجوامع و كتب عليه كتابا سماه منع الموانع و جلب حلب جواب اسئلة ساله عنها الاذرعى و غير ذلك و احمد بن على المعروف بابن حجر العسقلانى در درر كامنه كفته عبد الوهاب بن على بن عبد الكافى بن على بن تمام السبكى ابو نصر تاج الدين بن تقى الدين ولد سنة ٧٢٧ و اجاز له ابن الشحنة و يونس الدبوسى و سمع على يحيى بن المصرى و عبد المحسن الصّابونى و ابن سيّد الناس و صالح بن مختار و عبد القادر بن الملول و غيرهم ثم قدم مع والده دمشق سنة ٣٩ فسمع بها من زينب بنت الكمال و ابن أبى اليسر و غيرهما و قرأ بنفسه على المزي و لازم الذهبى و تخرّج بتقى الدين بن رافع و امعن فى طلب الحديث و كتب الاجزاء و الطبايق مع ملازمه الاشتغال بالفقه و الاصول و العربيّه حتى مهر و هو شاب و خرّج له ابن سعد مشيخه و حدث بها و اجاد فى الخط و النظم و النثر و شرح مختصر ابن حاجب و منهاج البيضاوى و عمل فى الفقه التوشيح و الترشيح و لخص فى الاصول جمع الجوامع و عمل عليه منع الموانع و عمل القواعد المشتمله على الاشباه و النظائر و كان ذا بلاغه و طلاقه لسان عارفا بالامور و انتشرت تصانيفه فى حياته و رزق فيها السعد و عمل الطبقات الكبرى و الوسطى و الصغرى و كان جيد البديهة طلق اللسان اذن له ابن النقيب بالافتاء و التدريس و درّس فى غالب مدارس دمشق و ناب عن ابيه فى الحكم ثم اشتغل به باختيار ابيه و ولى دار الحديث الاشرفيّه بتعيين ابيه و ولى توقيع الدست فى سنة ٧٥٤ و ولى خطابه الجامع و انتهت إليه رياسه القضاء و المناصب بالشام و حصل له بسبب القضاء محنة شديده مره بعد مره

و هو مع ذلك في غاية الثبات و لما عاد الى منصبه صفح عن كل من اساء إليه و كان جوادا مهيبا قال الشيخ شهاب الدين بن حجي اخبرني ان الشيخ شمس الدين ابن النقيب اجاز له بالافتاء فالتدريس و لم يكمل العشرين لان عمره لما مات ابن النقيب كان ثمانيه عشر عاما و اول ما ناب في الحكم بعد وفاه اخيه حسين قال و قد صنف تصانيف كثيره جدا على صغر سنه قرئت عليه و انتشرت في حياته و بعد موته و قال ابن كثير جرى عليه من المحن و الشدائد ما لم يجر على قاض قبله و حصل له من المناصب و الرياسه ما لم يحصل لاحد قبله و انتهت إليه الرياسه بالشام و ابان في ايام محنته عن شجاعه و قوه على المناظره حتى افحم خصومه مع كثرتهم ثم لما عاد عفا و صفح عنم قام عليه و كان كريما مهيبا و مات في سابع ذي الحجه سنة ٧٧١ و خطب يوم الجمعة فطعن ليله السبت و مات ليله الثلاثاء و نيز بايد دانست كه ابو موسى مديني كه ازو سبكي فضائل و محامد مسند احمد بن حنبل و صحت احاديث آن نقل کرده از اعظم اساطين معتمدين و افاحم ائمه معتبرين سنه است محمّد بن احمد ذهبي در عبر در وقائع سنه احدى و ثمانين و خمسمائه گفته ابو موسى المديني محمّد بن أبي بكر عمر بن احمد الحافظ صاحب التصانيف و له ثمانون سنه سمع من غانم البرجي و جماعه من اصحاب أبي نعيم و لم يخلف بعده مثله مات في جمادى الاولى و كان مع براعته في الحفظ و الرجال صاحب ورع و عباده و جلاله و تقى و عبد الوهاب بن علي سبكي در طبقات شافعيه كبرى گفته محمد بن عمر بن احمد بن محمد بن أبي عيسى الحافظ ابو موسى المديني الاصبهاني صاحب تصانيف ولد في ذي القعدة سنه احدى و خمسمائه و سمع حضورا في سنه ثلاث باعثناء والده من أبي سعد محمّد بن محمد المطرز و مات المطرز تلك السنه و سمع ايضا من أبي منصور محمّد بن عبد الله بن مندويه الشروطي و غانم البرجي و أبي علي الحداد و أبي الفضل محمد بن طاهر الحافظ و أبي القاسم اسماعيل بن محمّد بن الفضل الحافظ و به تخرّج و هبه الله بن الحصين و فاطمه الجوز دانيه و أبي العزّ بن كادش و خلق كثير ببلده و ببغداد و همدان روى عنه الحافظ ابو بكر بن محمد بن موسى الحازمي و الحافظ عبد الغني و الحافظ عبد القادر الزهاوي و الحافظ محمّد بن مكى و الحسن بن أبي

معشر الاصبهاني و الناصح بن الحنبلي و خلق كثير و من مصنفاته الكتاب المشهور في تتمه معرفه الصحابه الذي ذيل به على أبي نعيم و كتاب الاخبار الطوالامت مجلد و كتاب تتمه الغريبين و كتاب اللطائف في المعارف و كتاب الوظائف و كتاب عوالي التابعين و غير ذلك و عرض من حفظه كتاب علوم الحديث للحاكم على اسماعيل الحافظ قال ابن الديلمي عاش حتى صار اوحد وقته و شيخ زمانه إسنادا و حفظا و قال ابن النجار انتشر علمه في الآفاق و كتب عنه الحفظ و اجتمع له ما لم يجتمع لغيره من الحفظ و العلم و الثقه و الاتقان و الدين و الصيلاح و سديد الطريقه و صحه الضبط و النقل و حسن التصانيف قال و تفقه على أبي عبد الله الحسن بن العباس الرستمي قال و مهر في النحو و اللغه قال و سمعت ابا عبد الله بن حمار باش يقول كان الحافظ ابو موسى كوثاه يقول ابو موسى كنت مخفى و قال الحافظ عبد القادر الزهاوي حصّل من المسموعات باصبهان خاصه ما لم يتحصل لاحد في زمانه و انضم الي كثره مسموعات الحفظ و الاتقان قال و تعفّفه الّذى لم نره لاحد من حفاظ الحديث في زماننا له شىء يسير يتبرّع به و ينفق منه و لا يقبل من حد شيئا قط و قال الحسين بن نعمان البادوي كنت في مدينه الجاز فجاءني رجل فسألني عن روبا قال رايت كان رسول الله صلى الله عليه و سلم توفي فقلت هذه رويه الكبار و ان صدقت رؤياك يموت امام لا نظير له في زمانه فان هذا المنام رئي حاله وفاه الشافعي و الثوري و احمد بن حنبل قال فما امسينا حتى جاءنا الخبر بوفاه الحافظ أبي موسى و عن عبد الله بن محمّد الخجندی لما دفن ابو موسى لم يكادوا يفرغون حتى جاء مطر عظيم في الحرّ الشديد و كان الماء قليلا باصبهان قال و كان الحافظ ابو موسى قد ذكر في ذكر في آخر املاء املاه أنه متى مات في كل امه من له منزله عند الله رفيعه بعث الله له سحابا يوم موته علامه للمغفره له و لمن صلى عليه فوقع له ذلك عند موته كما كان حدث في حياته توفي باصبهان يوم الاربعاء منتصف النهار تاسع جمادى الاولى سنة احدى و ثمانين و خمسمائه و دفن بالمصلي خلف محراب الجامع قال ابو البركات محمّد بن محمود الرويديني و صنفت الائمة في مناقبه تصانيف كثيره

و شيخ جمال الدين عبد الرحيم بن الحسن بن علي الاسنوي الشافعي در طبقات شافعيه گفته ابو موسى محمد بن عمر بن احمد
المديني الاصبهاني الامام الحافظ ولد ليله الاربعاء تاسع عشر ذى القعدة سنه احدى و خمسمائه و تخرج بالامام اسماعيل بن
محمد التيمي و اخذ عنه المذهب و علوم الحديث و سمع من خلائق كثيرين و صنّف التصانيف المشهوره النافعه و كان ورعا
زاهدا متواضعا متعظفا عما في ايدي الناس لا يقبل لاحد شيئا قطّ مع الهرب من الناس قال ابن الديثي و عاش حتى صار أوحد
وقته و شيخ زمانه توفي منتصف يوم اربعاء تاسع جمادى الاولى سنه احدى و ثمانين و خمسمائه ذكره في العبر قال و لم يخلف
بعده مثله و تقي الدين ابو بكر بن احمد بن قاضي شهبه در طبقات شافعيه گفته محمد بن عمر بن احمد بن عمر بن محمد
الحافظ الكبير ابو موسى المديني الاصبهاني احد الاعلام و لنا في ذى القعدة سنه احدى و خمسمائه و تخرج بالامام اسماعيل بن
محمد التيمي و اخذ عنه المذهب و علوم الحديث و سمع الكثير و صنّف التصانيف المليحه المفيده المشهوره منها تتمه معرفه
الصّيه جابه ذيل به على كتاب أبي نعيم الحافظ و كتاب تتمه الغريبين و كتاب عوالي التابعين و غير ذلك و كان حافظا واسع
الدائره جم العلوم قال ابو سعد السمعاني كتبت عنه و سمعت منه و هو ثقه صدوق و قال ابن الديثي بالمثلته عاش حتى صار
أوحد وقته و شيخ زمانه اسنادا و حفظا روى عنه جماعه كثيرون منهم الحفّاظ الاربعه ابو بكر الحازمي و عبد الغني المقدسي و
به تخرج و انتفع و عبد القادر الرهاوي و محمد بن مكّي توفي في جمادى الآخره سنه احدى و ثمانين و خمسمائه و قد افردت
ترجمته بالتصنيف بست و سوم آنكه فاضل عمر بن محمد عارف النهرواني مولد او المدني مسكنا در رساله مناقب احمد بن
حنبل كه بعد ختم مسند احمد بن حنبل در سنه ثلث و ستين بعد مائه و الف تصنيف فرموده و رساله مذكوره از بعض افاضل
سنيه عاريه گرفتيم مي فرمايد قال ابن عساكر اما بعد فان حديث المصطفى صلى الله عليه و سلم به يعرف سبل الاسلام و الهدى
و يبني عليه اكثر الاحكام و يؤخذ منه معرفه الحلال و الحرام و قد دون جماعه من ائمه ما وقع إليهم من حديثه فكان اكبر
الكتب التي جمعت فيه هو المسند العظيم الشأن و القدر مسند الامام احمد و هو كتاب نفيس

و یرغب فی سماعه و تحصیله و یرحل إلیه إذ کان مصنفه الامام احمد المقدم فی معرفه هذا الشأن و الكتاب کبیر القدر و الحجم مشهور عند ارباب العلم یبلغ احادیثه ثلاثین الفاً سوی المعاد و سوی ما الحق به ابنه عبد الله من اعالی الاسناد و کان مقصود الامام فی جمعه ان یرجع إلیه فی الاعتبار من بلغه او رواه ازین عبارت ظاهرست که حسب ارشاد ابن عساکر اکبر کتب مدونه اکابر اعلام که جمع کرده شد در حدیث جناب رسالت مآب صلی الله علیه و سلم که شناخته می شود بان سبیل اسلام وحدی و بنا کرده می شود بر ان اکثر احکام و گرفته می شود از ان معرفت حلال و حرام مسند عظیم الشأن و القدر مسند امام احمد جمیل الفخرست و آن کتاب نفیست که رغبت کرده می شود در سماع آن و تحصیل آن و رحلت کرده می شود بسوی آن زیرا که مصنف آن امام احمد مقدمست در معرفت این شان و این کتاب کبیر القدر و الحجمست و مقصود امام احمد در جمع این مسند آن بود که رجوع نماید بسوی آن در اعتبار کسی که این مسند برسد باو یا روایت کند آن کس این مسند را پس این عبارت سراپا رشاققت بوجه عدیده دلالت بر کمال مدح و ثنا و تبجیل و تکریم این مسند عظیم الشأن و القدر و سفر فخیم المرتبه و الفخر و نهایت عظمت و جلالت و اعتماد و اعتبار اخبار و آثار این مسند کبیر المقدار دارد فهذه الوجوه الظواهر من المدح الزاهر و الثناء الباهر من الجهبذ الحائر لجلال المفاخر الجامع الحاشد لعقائل المآثر قدوتهم النقاد المسلم عند الاصاغر و الاکابر العلامه ابن عساکر بمنزله عده عساکر لهزم جيشات اباطیل کل منکر مکابر او عده سیوف بواتر لجز أشلاء کل حاقد قاصرا و عده مطارق لحطم راس کل معاند خاسر و الله نعم الموفق الناصر بست و چهارم آنکه نیز فاضل عارف عمر بن محمد عارف در رساله مناقب احمد بن حنبل المستغنی عن وصف الواصف بعد عبارت سابقه گفته قال ابن الجوزی صح عند الامام احمد من الاحادیث سبع مائه الف و خمسين الفا و المراد بهذه الاعداد الطرق لا المنون اخرج منها مسنده المشهور الذی تلقتہ الامه بالقبول و التکریم و جعلوه حجّه یرجع إلیه و یعول عند الاختلاف علیه قال حنبل بن اسحاق جمعنا عمی لی و لصالح و لعبد الله و قرأ علينا المسند و ما سمعه منه تاماً غیرنا ثم قال لنا هذا الكتاب قد جمعته و انتخبته من اکثر من

سبعمائۀ الف و خمسين الفا فما اختلف المسلمون فيه من حديث رسول الله فارجعوا إليه فان وجدتموه فيه فذاك و الا فليس بحجّه و كان يكره وضع الكتب فقيل له في ذلك فقال قد عملت هذا المسند اماما إذا اختلف الناس في سنه من سنن رسول الله رجعوا إليه ازین عبارت بوجوه عدیده نهایت اعتماد و اعتبار روایات و آثار مسند عظیم الشأن و الفخار حسب افاده ابن الجوزی مقتدای ائمه اخبار هویدا و آشکارست اول آنکه ابن الجوزی افاده فرموده که صحیح شد نزد امام احمد سبعمائۀ الف و خمسين الف که اخراج کرده احمد از آن مسند خود را پس این نص واضح است بر آنکه مسند مخرجست از احادیث صحیحۀ فاطعن علی روایتۀ من الاوهام الفضيحة و الوسوس القبيحة دوم آنکه تصریح فرموده که این مسند مشهورست که تلقی کرده است امت آن را بقبول و تکریم فثبت ان حديث الولاية مما تلقته الامه بالقبول و التكریم و احلته محل الاجلال و التفخيم فالمكذب له و الرادّ عليه معاند ملیم تابع لتخيط الغرور الرجيم سوم آنکه تصریح کرده باین که امت این مسند را حجت گردانیده فظهر ان حديث الولاية حجة و برهان لا يثلم اساسه نوازغ مبطل خوان چهارم آنکه تصریح کرده که رجوع کرده می شود باین مسند و تعویل کرده می شود وقت اختلاف بر آن فثبت ان حديث الولاية مما هو مرجوع إليه و عند الاختلاف و التشاجر و ظهور الشقاق و التناكر يعتمد و يعول عليه و عند تشتت الآراء و تبدد الاهواء يركن و يسكن إليه پنجم آنکه ارشاد امام احمد حنبل را در باره جمع این کتاب مستطاب و حکم بر رجوع آن بوقت اختلاف مسلمین در حديث جناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله الاطياب و اعتماد و اعتبار بر ان و احتجاج و استدلال بان در صورت وجدان و نفی حجیت و برهان در صورت فقدان نقل فرموده حجیت آن بوجوه عدیده ظاهر نموده ششم آنکه نص امام احمد بر امام بودن این مسند و امر بر رجوع سوی آن وقت اختلاف ناس که مفید مدح و ثنای بقیاس و مزیل مرض هر ارتیاب و وسواس است نقل نموده ختم کلام بر آن فرموده و فی کل ذلك كفايه لاهل الدرايه و نیز باید دانست که ابن الجوزی در کتاب موضوعات که بعنایت خالق گفته فمتی رایت حديثا خارجا عن دواوين الاسلام كالموطأ و مسند احمد و الصحيحين و سنن أبي داود و الترمذی و نحوها فانظر فيه فان كان له نظير في الصحاح و الحسان

فرتب امره و ان ارتبت به فرایته یباین الاصول فتاویل رجال اسناده و اعتبر احوالهم من کتابنا المسمى بالضعفاء و المتروکین فانک تعرف وجه القدح فيه ازین عبارت ظاهرست که مسند احمد بن حنبل از دواوین اسلام مثل موطاء و صحیحین و سنن أبی داود و ترمذی و امثال آن مستحق غایت تبجیل و اکرام و مستوجب نهایت اجلال و اعظامست و حدیثی که در آن موجود باشد محتاج بتحقیق و نظر و تأمل و فکر نیست و فیه کفاء للمکتفی و شفاء للمشتفی پس حکم بیطلان حدیث ولایت که در مسند احمد بطرق عدیده موجود و در صحیح ترمذی هم مسرود بمرتبه باطل و شنیع و قبیح و فظیح است که نزد ابن الجوزی که مفرط فی الحکم بالوضع علی الاحادیث و الاخبار بتصریح محققین کبار و منقدین احبارست نیز مردود و نامقبول و هذر نامعقولست فمن خالف حکم ابن الجوزی فی هذا الباب فقد ارتکب غیر الجائز و جاز عن الحق و نکص عن الصواب و حاز اسباب الطعن و اللوم و العذل و العتاب من المحققین الاطیاب الجهابذه الانجاب و جلب علی نفسه فاحش الثلب و المعاب و الله ولی التوفیق و إلیه المرجع و المآب و مخفی نماند که ابن الجوزی را که صحت روایات مسند احمد بن حنبل و اعتماد و اعتبار و جلالت فخار آن حسب نقل عمر بن محمد عارف ثابت کرده و در کتاب موضوعات آن را قرین موطاء گردانیده بلکه بر صحیحین چه جا سنن أبی داود و ترمذی مقدمتر گذاشته و در اعتماد و اعتبار همه را در یک سلک کشیده اکابر محققین و اجله منقدین قوم بمدائح عظیمه و مناقب فخیمه ستوده اند ابن روزبهان و ابن تیمیه و مصنف صواعق و صاحب صواعق و خود مخاطب بحکم ابن الجوزی بوضع احادیث فضیلت جناب سید الوصیین علیه سلام رب العالمین جاها تمسک نموده اند و هفوات او را حرز جان و علق نفیس انگاشته بکمال رغبت و خواهش نگاشته بزعم خود بابطال فضائل علویه پرداخته نفوس اهل نحله خود را از اشکالات اهل حقّ رها ساخته اند و رشته انصاف و تأمل را گسسته باعتماد بر هذیان آن اسوه اهل عدوان و بهتان بفراغ بالی هر چه تمامتر نشسته اند پس چه قسم ممکنست که بعد این همه اطاعت و انقیاد و تقلید آن عصیبت نهاد از حکم او در باره مدح مسند احمد سر باز زنند و بمقابله اهل حقّ در قبول افادات او کلام آغاز کنند که خود بذکر کلمات او تیشه بر پای خود زده اند و بدست

خویش آتش در خرمن خویش زده راه قیل و قال خود زده ابواب چاره از چار سو مسدود و حمایت حمات خود مردود کرده اند فهل بعد تلك الجساده من عذر مسموع او كلام بالحجه مشفوع او بعد هذه المجازفه عثرتهم تقال و هل بعد ما اوقعوا الحريق بيوتهم من ماء يطفى و يبّرد او بعد ذلك الايجاف و الايغال فى الضلال من هاد يهدى و يسدّد و هل بعد الاشفاء على الموت من دواء و هل بعد الادناف و الازمان من شفاء لا و الله بل لو طاروا الى السماء و غاصوا فى الغبراء لما وجدوا من حيله و لما الفوا من وسيله و لما صادفوا خلاصا و لما وافوا مناصا فليس لهم بعد ذلك الا الغرق و الحرق و المضض و الشرق و لله الحمد حمدا جميلا حيث اخزاهم فى الدنيا و لعذاب الآخرة اشد و ابقى بالجمله اكابر قوم خلفا عن سلف بتعظيم و تبجيل ابن الجوزى مى پردازند و بافادات و تحقيقات او متشبه مى شوند و او را در كمال مرتبه جلالت و عظمت تحقيق و تنقيد مى دانند نمى بينى كه فاضل نحرير و عالم كبير حنفيّه ابو المويد خوارزمى كه از اكابر محققين و معتمدين قومست و بتكلف و تصنع تمام مهارت امام اعظم در علم حديث بتاليف مسند ثابت ساخته و در حقيقت منتى عظيم بر حضرات حنفيه باظهار فضيلت امام ايشان گذاشته و در مقام حمايت امام اعظم در آمده و جرح جارحين او را كان لم يكن انگاشته در استدلال برين دعوى بر تحقيق و تنقيد ابن الجوزى دست انداخته و بغرض باطل ترويح و تصحيح مطلوب خویش در مدح ستايش او دقيقه فرو نگذاشته يعنى او را امام و پيشواى ائمه تحقيق و تنقيد ساخته و قول او را در باره تقديم تعديل بر جرح عين حق و صواب انگاشته چنانچه در اوائل جامع مسانيد ابي حنيفه گفته و الدليل على ما ذكرنا ان التعديل متى ترجح على الجرح يجعل الجرح كان لم يكن و قد ذكر ذلك امام ائمه التحقيق ابن الجوزى فى كتاب التحقيق فى احاديث التعليق فى مواضع منه

فقال فى حديث المضمضه و الاستنشاق الذى يرويه جابر الجعفى عن عطا عن ابن عباس عن النبى صلى الله عليه و سلم انه قال المضمضه و الاستنشاق من الوضوء الذى لا- يتم الوضوء الا- بهما فان قال الخصم يعنى الشافعى رح فانه يراهما سنه فيه جابر الجعفى قد كذب به ابو ايوب السجستاني و زائده قلنا قد وثقه سفيان الثورى و شعبه و كفى بهما و محمد بن ابراهيم الصنعانى

المعروف بابن الوزير در روض باسم گفته و منها أنه قد ثبت بالتواتر أنّ الحافظ ابن الجوزي من أئمة الحنابلة و ليس في ذلك نزاع و لا شك ان تصانيفه في المواعظ و تواليغه في الرقائق مدرّس فضلائهم و تحفه علمائهم فيها يتواعظون و يخطبون و عليها في جميع احوالهم يعتمدون و قد ذكر ابن الجوزي في كتبه هذه ما يقتضى نزاهتهم عن هذه العقيدة و انا اورد من كلامه في ذلك ما يشهد بصحة ما ذكرته من ذلك قوله في كتاب المدهش في قوله تعالى هُوَ الْأَوَّلُ وَ الْآخِرُ قال ابن الجوزي أوّل ليس له مبتدأ آخر جلّ عن منتهى الخ و ابن حجر مكى در صواعق محرّقه بعد ذكر

حديث انا مدينة العلم گفته و قد اضطرب الناس في هذا الحديث فجماعه منهم ابن الجوزي و النووي و ناهيك بهما معرفه بالحديث و طرقه الخ و كمال الدين بن فخر الدين جهرمي در براهين قاطعه كه ترجمه صواعق محرّقه است بعد ذكر ترجمه اين حديث گفته مصنف گويد علما را درين حديث اضطراب و تحير است جماعتي كه از ان جمله ابن جوزي و امام نوويست رحمهما الله برين رفته اند كه اين حديث موضوعست و كافيست ترا معرفت ابن جوزي و امام نووي در حديث و در طرق آن الخ و مخاطب در باب همين امامت در ما بعد گفته حديث پنجم روايت جابر

ان النبي صلى الله عليه و سلم قال انا مدينة العلم و على بابها و اين خبر نيز مطعونست قال يحيى بن معين لا اصل له و قال البخاري انه منكر و ليس له وجه صحيح و قال الترمذي انه منكر و غريب و ذكره ابن الجوزي في الموضوعات و نصر الله كابلي در صواعق گفته و دعوى اهل البصره على مغيره كما ذكره ابن جرير الطبري و الامام البخاري و الحافظ عماد الدين بن الكثير و الحافظ جمال الدين ابو الفرج ابن الجوزي و الشيخ شمس الدين ابو مظفر سبط ابن الجوزي في تواريخهم هو ان مغيره كان امير البصره و كان الناس يقلونه فاخذوا عليه الشهود انه زنا بامرأه يقال لها أم الجميل و كتبوا بذلك الى عمر الخ و خود شاه صاحب در باب مطاعن مي فرمايند ابن جرير طبري و محمد بن اسماعيل بخاري در تاريخ خود و حافظ عماد الدين ابن اثير و حافظ جمال الدين ابو الفرج بن الجوزي و شيخ شمس الدين ابو مظفر سبط ابن الجوزي و ديگر مورخين ثقات نقل کرده اند كه مغيره بن شعبه امير بصره بود و مردم بصره باو

بد بودند و می خواستند که او را عزل کنند بر وی تهمت زنا بر بستند الخ و ابن روزبهان بجواب علامه علی علیه الرحمه جایی که آن جناب حدیث نور نقل فرموده می گوید اقول ذکر ابن الجوزی هذا الحدیث الموضوعات من طریقین و قال هذا حدیث موضوع علی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و المتهم به فی الطريق الاول محمد بن خلف المروزی قال یحیی بن معین کذاب و قال الدارقطنی متروک و فی الطريق الثانی المتهم به جعفر بن احمد و کان رافضیا و ابن تیمیه کاکابر قوم او را مزید؟؟؟ شیخ الاسلام می ستایند و قصب السبق در کمال تبجیل و تعظیم و نهایت تفخیم و تکریم او می فرمایند در منهاج السنه جابجا بحکم ابن الجوزی در ردّ احادیث فضائل جناب امیر علیه السلام متمسک گردیده از آن جمله بجواب

حدیث انت اخی و وصیی و خلیفتی من بعدی و قاضی دینی گفته قال ابو الفرج ابن الجوزی فی کتاب الموضوعات لما روی هذا الحدیث من طریق أبي حاتم البستی الخ و نیز ابن تیمیه بجواب

حدیث من احب ان يتمسک بقصبه الياقوت التي خلقها الله بيده ثم قال لها كوني فكانت فليتولّ علی بن أبي طالب من بعدی گفته و الحدیث الثانی ذکره ابن الجوزی فی الموضوعات و بین آن موضوع و نیز ابن تیمیه در منهاج گفته و اعلم انه ثم احادیث آخر لم يذكرها هذا الرافضی لو كانت صحيحه لدلت علی مقصوده و فيها ما هو اول من بعض ما ذكره لكنها كلها كذب و الناس قد رووا احادیث مكذوبه به فی فضل أبي بكر و عمر و عثمان و علی و معاويه و غیرهم لكن المكذوب فی فضل علی اكثر لأن الشيعه اجراً علی الكذب من النواصب قال ابو الفرج بن الجوزی فضائل علی الصحیحه كثيره غير ان الرافضه لم تقنع فوضعت له ما تضع لا ما ترفع و حوشيت ماشيه من الاحتیاج الى الباطل الخ و بعد این ابن تیمیه احادیث عدیده نقل کرده و باقوال ابن الجوزی در اثبات وضع ان استناد نموده و یافعی براءت احمد بن حنبل از قول بحرف و صوت که حنابله جساره بآن قائل گردیده اند از قول ابن الجوزی ثابت کرده و او را بوصف امام ستوده چنانچه در مرآه الجنان بترجمه ابو زکریا یحیی ابی الخیر یمنی گفته اما ما ذكرت من كون الامام احمد و المتقدمين من اصحابه براء مما ادعاه المتأخرون منهم ممن نصّ علی ذلك بعض الحنابله و هو الامام ابو الفرج ابن الجوزی حتی ذكر انهم صاروا سبه علی المذهب باعتقادهم الذي يتوهم غیرهم انه

مذهب احمد و مولوی حیدر علی ابن جوزی را بوصف سند المحدثین و المنقذین مفتخر ساخته و او را از ائمه فقه و حدیث دانسته و قرین احمد بن حنبل گردانیده چنانچه در ازاله الغین می گوید بالجمله اگر چه حجه الاسلام غزالی چنان می گوید امام احمد بن حنبل و ابن جوزی و من یقوم مقامهم که از ائمه فقه و حدیث اند صریح تکفیر یزید می کنند و نیز در ذکر لامعین و مکفرین یزید گفته و از آن جمله سند المحدثین و المنقذین ابو الفرج بن جوزیست انتهى و فاضل رشید تصریح کرده که ابن الجوزی امام محدثین و از ائمه دین و قدمای معتمدین نزد اهل سنتست چنانچه در بعض مقامات ایضاح گفته ای ناظران فن قویم سیر و حدیث و ای ماهران قول قدیم و حدیث برای خدا درین مقام اندکی تامل را کار فرمایند تا دریافت نمایند که آیا مثل امام همام احمد بن حنبل و امام المحدثین ابن جوزی و سبط او و قاضی ابو یعلی و حماد بن علقمه و سید جلال الحق و الدین بخاری و ملک العلماء شهاب الدین بن عمر دولت ابادی و علامه سعد المله و الدین تفتازانی و غیرهم که مصرح بکفر و لعن مطرود معهود بودند از عوام اهل سند و جاهل بحال مسلک خود و قریب العهد المخاطب شامخ المجد بودند یا از ائمه دین و قدمای معتمدین نزد اهل سنت و جماعت انتهى و ابن خلکان ابن الجوزی را بمحامد و مناقب عظیمه و فضائل علیّه ستوده و تصریح کرده که او علامه عصر و امام وقت خود در حدیث و صناعت و عظمی بوده و محاسن او بسیارست که طویلیست شرح آن چنانچه در وفيات الأعیان گفته ابو الفرج عبد الرحمن بن أبی الحسین علی بن محمد بن علی بن عبید الله بن عبد الله بن حمّادی بن احمد بن محمد بن جعفر الجوزی بن عبد الله بن القاسم بن النضر بن القاسم بن محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن القاسم بن محمد بن أبی بکر الصدیق رضی الله عنه و بقیه النسب معروف القرشی التیمی البکری البغدادی الفقیه الحنبلی الواعظ الملقب جمال الدین الحافظ کان علامه عصره و امام وقته فی الحدیث و صناعه الوعظ صنّف فی فنون عدیده منها زاد المسیر فی علم التفسیر اربعة اجزاء اتی فیہ باشیاء غریبه و له فی الحدیث تصانیف کثیره و له المنتظم فی التاریخ و هو کبیر و له الموضوعات فی اربعة اجزاء ذکر فیها کلّ حدیث موضوع و له تلقیح فهوم الاثر علی وضع کتاب المعارف لابن قتیبه و بالجمله فکتبه اکثر من ان تعدّ و کتب بخطه شیئا کثیرا و الناس یغالون فی ذلك حتی یقولونه

جمعت الكراريس التي كتبها و حسبت مدّه عمره و قسمت الكراريس على المدّه فكان ما خصّ به كلّ يوم تسع كراريس و هذا شيء عظيم لا يكاد يقبله العقل و يقال انه جمعت برايه أقلامه التي كتب بها حديث رسول الله صلّى الله عليه و سلّم فحصل منها شيء كثير و امر ان يسخن بها الماء الذي يغسل به بعد موته ففعل فكفت و فضل منها و له اشعار لطيفه انشدني له بعض الفضلاء يخاطب اهل بغداد و هو قوله عذيري من فتيه بالعراق قلوبهم بالجفا قلب يرون العجيب كلام الغريب و قول الغريب فلا يعجب ميازيهم ان تندت بخير الى غير جيرانهم تقلب و عذرهم عند توبيخهم مغتبه الحى لا تطرب و له اشعار كثيره و كانت له فى مجالس الوعظ اجوبه نادره فمن احسن ما يحكى عنه أنّه وقع النزاع ببغداد بين اهل السنه و الشيعه فى المفاضله بين أبى بكر و على رضى الله عنهما فرضى الكل بما يجيب به الشيخ ابو الفرج فاقاموا شخصا ساله عن ذلك و هو على الكرسي فى مجلس وعظه فقال افضلهما من كانت ابنته تحته و نزل فى الحال حتى يراجع فى ذلك فقالتا السنّه هو ابو بكر لان ابنته عائشه تحته و قالت الشيعه هو على الان فاطمه ابنه رسول الله صلّى الله عليه و سلّم تحته و هذا من لطائف الاجوبه و لو حصل بعد الفكر التام و امعان النظر كان فى غايه الحسن فضلا عن البديعه و له محاسن كثيره يطول شرحها و كانت ولادته بطريق التقريب سنه ثمان و قيل عشر و خمسمائه و توفى ليله الجمعه ثانى عشر شهر رمضان سنه سبع و تسعين و خمسمائه ببغداد و دفن بباب حرب و علامه ذهبى در تذكرة الحفاظ كفته ابن الجوزى الامام العلامة الحافظ عالم العراق واعظ الآفاق عبد الرحمن بن على بن محمّد بن على بن عبيد الله بن عبد الله بن حمادى بن احمد بن جعفر بن عبد الله بن القسم بن النضر بن القسم بن محمّد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن القاسم بن محمد بن أبى بكر الصديق القرشى التيمى البكرى البغدادى الحنبلى الواعظ المفسر صاحب التصانيف السائره فى فنون العلم و عرف جدّهم بالجوزى بجوزه كانت فى داره بواسط لم يكن فى واسط جوزه و بها ولد تقريبا سنه عشر و خمسمائه او قبلها و أوّل سماعه فى سنه ست

عشره سمع ابا القسم بن الحصين و على بن عبد الواحد الدينورى و ابا عبد الله الحسين بن محمد البارع و ابا السّعادات احمد بن المتوكل و اسماعيل بن أبى صالح الموزن و الفقيه ابا الحسن بن الزعفرانى و هبه الله بن الطبرزد و ابن البناء و ابا بكر محمد بن الحسين المرزوقى و ابا غالب محمد بن الحسن الماوردى و خطيب اصبهان ابا القسم عبد الله بن محمد و ابن السمرقندى و ابا الوقت السنجرى و ابا نصر و عدّه جملتهم سبعة و ثمانون نفسا و كتب بخطه ما لا يوصف كثرة و وعظ فى حدود سنه عشرين و خمسمائه الى ان مات حدث عنه ابن الصحاب يحيى و سبطه الواعظ شمس الدّين يوسف بن قزعلى و الحافظ عبد الغنى و ابن الزينبى و ابن النجار و ابن خليل و البقى البلدانى و ابن عبد الدائم و النجيب عبد اللطيف و خلق سواهم و بالاجازه الشيخ شمس الدّين ابن أبى عمرو القرغلى و احمد بن سلامة الحداد و القطب احمد بن عبد السلام العضرونى و الحضرم بن حمويه و لى من خمستهم إجازة و هو آخر من حدّث عن الدينورى و المتوكل الى ان قال بعد ذكر جملة من تصانيفه و ما علمت احدا من العلماء صنّف ما صنّف هذا الرّجل مات ابوه و له ثلث سنين فرّبته عمّته و اقاربه تجار فى النحاس و ربما كتب اسمه فى السّماع عبد الرحمن بن على الصفار لذلك و لما ترعرع حملته الى الحافظ ابن ناصر فاعتنى به و اسمعه الكثير حصل له من الحظوه فى الوعظ ما لم يحصل لاحد قطّ و حضر مجالسه ملوك و وزراء بل و خلفاء من وراء الستر و يقال فى بعض المجالس حضره مائه الف فيما قيل و الظاهر انه كان يحضره نحو العشرة آلاف مع انه قال غير مره ان مجلسه حرز بمائه الف فلا ريب ان كان هذا قد وقع فان اكثرهم لا يسمعون مقالته قال سبطه سمعت جدى يقول على المنبر كتبت باصبعى الفى مجلد و تاب على يدى مائه الف و اسلم على يدى عشرون الفا قال كان يختم فى كل اسبوع ختمه و لا يخرج من بيته الا الى الجمعة او المجلس ثم سرد سبطه مصنّفاته الخ و سيوطى در طبقات الحفاظ كفته ابن الجوزى الامام العلامة الحافظ عالم العراق و واعظ الآفاق جمال الدين ابو الفرج عبد الرحمن بن على بن محمّد بن على بن عبيد الله القرشى البكرى الصديقى البغدادى الحنبلى الواعظ صاحب التصانيف

السائره فى فنون الى ان قال و ما علمت احدا من العلماء صَنَّف ما صَنَّف و حصل له من الحظوه فى الوعظ ما لم يحصل لاحد قط قيل أنه حضره فى بعض المجالس مائه الف و حضره ملوك و وزراء و خلفاء و قال كتبت باصبعى الف مجلد و تاب على يدي مائه الف و اسلم على يدي عشرون الفا بست و پنجم آنکه محمد بن ابراهيم الصنعانى المعروف بابن الوزير مسند احمد را مفرع محدثين اهل سنت و احاديث آن را مرجع ايشان وانموده و آن را شرف تقدم فى الذكر بر صحيح بخارى و ترمذى بخشیده و افاده کرده که همين کتب آن کتب هستند که خضوع مى کنند يعنى محدثين و اهل سنت برای نصوص آن و مقصور مى سازند تعظيم را برای آن بخصوص آن چنانچه در روض باسم بعد ذکر عبارت ابن دحيه در باب شهادت امام حسين عليه السلام گفته و فيما ذكره ابن دحيه اوضح دليل على براءه المحدثين و اهل السنه فيما افتراه عليهم المعترض من نسبتهم الى التشنيع ليزيد و تصويب قتله الحسين و كيف و هذه رواياتهم مفصحه بصد ذلك كما بيناه فى مسند احمد و صحيح البخارى و جامع الترمذى و امثالها و هذه الكتب هى مفرعهم و الى ما فيها مرجعهم و هى التى يخضعون لنصوصها و يقصرون التعظيم عليها بخصوصها فالعجب كل العجب بين جمادى و رجب كيف شق المخاطب المهذب و العذيق المرجب عصا المحدثين و اهل السنه تقليدا الكابلى اللاحس فضلات ابن تيميه و امثاله من المتقشفين المتعصبين فلم يجعل المسند و لا جامع الترمذى مفرعه و لا الى ما فيهما مرجعه و لم يخضع لنصوصهما و لم يحتفل بهما فضلا عن ان يقصر التعظيم عليهما بخصوصهما فقابل الخضوع بالاباء و الاستنكاف و عوض التعظيم بالاهانه و الاستخفاف و جزع فى ابطال الحديث المروى فى الكتابين مهامه الاعتساف و ابدى صنوفا من المجون و السفساف بست و ششم آنکه ابو مهدى عيسى بن محمد مغربى که از آن مشايخ سبعة است که شاه ولى الله و والد مخاطب باتصال سند خود بايشان در رساله ارشاد و الى مهمات الاسناد افتخار و استبشار تمام دارد و مناقب باهره و محامد زاهره او از خلاصه الاثر محبى واضحست نهايت عظمت و جلالت مسند احمد ثابت کرده که اولاً نقلاً عن ابن خلکان افاده فرموده که مسند احمد اصلى

از اصول این امتست جمع کرده احمد در آن از حدیث آنچه که متفق نشد برای غیر او و ثانیاً واضح کرده که مسند احمد از تصانیف فائقه است و امام احمد اولاد خود را جمع نموده مسند را بر ایشان خواند و کلامی بذاغت نظام ارشاد کرد که از آن صراحه بودن این مسند معتمد ملاذ و ملجأ مسلمین عند الاختلاف و حجیت احادیث مسروده در آن بلا وسواس و استنکاف ظاهرست چنانچه در مقالید الاسانید بترجمه احمد بن حنبل گفته و الف مسنده و هو اصل من اصول هذه الامه جمع فيه من الحديث ما لم يتفق لغيره و بعد ذکر نبذی از فضائل و محامد احمد گفته و له التصانيف الفائقه فمنها المسند و هو ثلثون الفا و زياده ابنه عبد الله اربعون الف حديث و قال فيه و قد جمع اولاده و قرأه عليهم هذا كتاب قد جمعته و انتقيته من اكثر من سبعمائنه الف و خمسين الفا فما اختلف فيه المسلمون من حديث رسول الله صلى الله عليه و سلم فارجعوا إليه فان وجدتموه فيه و الا ليس بحجه بست و هفتم آنکه شيخ عبد الحق دهلوی که مدائح و مناقب عظیمه و محاسن و مفاخر فخیمه او از سبحة المرجان غلام علی آزاد بلگرامی و غیر آن ظاهرست و فاضل رشید تلمیذ مخاطب وحید در ایضاح لطافه المقال در مدح و ثناء او بعد وصف او بمحقق گفته که علم علومش از جو آسمان در گذشته و فن فنونش بر ارجاء عالم سایه انداز گشته و تصانیفش در علوم دینیه مسلم الثبوت نزد علماء اهل سنت و جماعت و کلامش بجهت اتصاف بجدت و انصاف مستند اصحاب دیانت و براعتست انتهى و فاضل معاصر حیدر علی در منتهی الکلام از او به محقق دهلوی تعبیر می کند و استناد بافادات او جابجا می نماید در رجال مشکاه بترجمه احمد بن حنبل گفته و مسند امام احمد معروف بین الناس جمع فيه اکثر من ثلثين الف حديث و كان كتابه في زمانه اعلى و ارفع و اجمع الكتب انتهى فهذا المسند الذي كان اعلى الكتب و ارفعها و اجمعها لو كان مشتملا على الروايات الموضوعات و الاخبار المختلقات لكان ادونها و احسنها و افظعها فلا محيص من تكذيب تكذيب

حدیث الولاية المذكور في المسند الموصوف بكونه في غاية العلو و الرفعه و المناعه و الله ولى التوفيق و الهدايه بست و هشتم آنکه اگر این همه مدائح و محامد و محاسن و مفاخر مسند احمد بن حنبل که از زبان اکابر محققین و اعظام منقذین منقول شده معتقدین مخاطب ق مقام برای اسکات و افحام کافی ندانند اینک بحمد الله مزید مدح و ثناء مسند احمد از افاده ولى الله والد ماجد مخاطب ثابت می نمایم پس باید دانست که شاه ولى الله استقراب این معنی نموده که مسند امام احمد بن حنبل از کتب آن طبقه باشد که مصنفین آن معروف بوثوق و عدالت و حفظ و تبحر در فنون حدیث بودند و بتساهل در آنچه بر خود شرط کرده اند راضی نشده اند و آن کتب را علمای اهل سنت تلقی بقبول نموده بان اعتنا نموده اند و در میان محدثین مشهور شده و بان تعلق گرفته اند و از احادیث آن کتب استنباط مسائل فقهیه نموده بلکه بناء عامه علوم بر آن کتب گذاشته اند و نیز تصریح کرده به آنکه امام احمد مسند را اصلی گردانیده که شناخته می شود بان صحیح و سقیم و از امام احمد نقل کرده که او گفته که آنچه نیست در آن یعنی در مسند پس قبول نکنید آن را چنانچه در حجه الله البالغه گفته الطبقه الثانيه کتب لم تبلغ مبلغ الموطا و الصحیحین و لکنها يتلوها کان مصنفوها معروفین بالوثوق و العداله و الحفظ و التبحر فی فنون الحدیث لم یرضوا فی کتب هم هذه بالتساهل فیما اشترطوا علی انفسهم فتلقها من بعدهم بالقبول و اعتنى بها المحدثون و الفقهاء طبقه بعد طبقه و اشتهرت فیما بین الناس و تعلق بها القوم شرحا لغریبها و فحصا عن رجالها و استنباطا لفقها و علی تلك الاحادیث بناء عامه العلوم کسسن أبی داود و جامع الترمذی و مجتبی النسائی و هذه الکتب مع الطبقه الاولي اعتنی باحادیثها رزین فی تجرید الصحاح و ابن الاثیر فی جامع الاصول و کاد مسند احمد یکون من جمله هذه الطبقه فان الامام احمد جعله اصلا يعرف به الصحیح و السقیم قال ما لیس فیہ فلا تقبلوه انتهى فظهر من هذه العبارة البلیغه و الاشاره الفصیحه ان الامام احمد کان معروفا بالوثوق و العداله مشهورا بالتبحر فی فنون الحدیث المورث لانواع الجلاله و لم یرض فی کتابه هذا بالتساهل فیما اشترط و لم یؤثر التغافل و التعال و التحامل و ما اختلط و ما اختبط فتلقى کتابه بالقبول من بعده من الفحول و لم یصموه بما ینبئ عن الذهول و الغفول و اعتنى به المحدثون و الفقهاء طبقته

بعد طبقه حتی کاد ان یقال وافق شنّ طبقه و اشتهر فیما بین الناس و راح عنه الارتیاب و الرسوس و زاح عنه الشک و الالتباس و تعلق به القوم فحصا عن رجاله و استنباطا لفقہه الفائق علی النجوم و علی احادیثه بناء عامه العلوم و کیف لا فان الامام احمد جعل هذا المسند اصلا یعرف به الصحیح و السقیم فلا یجترئ علی ردّ روایتہ و تکذیب خبره الا کل مریض القلب سقیم و ایضا نهی احمد عن قبول ما لیس فیہ فلا یغضّ من حدیث الولاية المذكور فیہ الا الاعفک السفیه بست و نهم آنکه نیز شاه ولی الله در رساله انصاف فی بیان سبب الاختلاف گفته و جعل ای احمد مسنده میزاننا یعرف به حدیث رسول الله صلی الله علیه و سلمّ فما وجد فیہ و لو بطریق واحد من طرقه فله اصل و ما لا فلا اصل له انتهى فهذا صریح فی ان هذا المسند الجلیل الفخار میزان و معیار للنقد و الاعتبار و السبر و الاختبار یعرف به حقائق الاثار و یمیز به صوادق الاخبار فما وجد فیہ و لو بطریق واحد فله اصل شاهد و هو مقبول عند کل ماهر ناقد و ما لم یوجد فیہ فلیس له اصل فهو مردود و هزل و الله ولی التوفیق و الفضل و الموفق للتمیز و الفصل سی ام آنکه از همه بالا-تر آنست که مدح و ثنای مسند احمد که از آن نهایت اعتماد و اعتبار روایات آن ظاهرست از افاده خود مخاطب تحریر نیز ظاهر و مستنیرست چنانچه در بستان المحدثین گفته و امام احمد چون از مسوده این مسند خود فارغ شد همه اولاد خود را جمع کرد و بر ایشان خواند و گفت این کتابیست که من آن را جمع کرده ام و چیده ام از هفت لک و پنجاه هزار حدیث یعنی طرق پس اگر مسلمانان را اختلافی واقع شود در حدیثی از احادیث پیغمبر صلی الله علیه و سلمّ باید که باین کتاب رجوع آرند پس اگر درین کتاب اصل وی بیابند فبها و الا نامعتبر شناسند راقم حروف گوید مراد ایشان همان حدیثیست که بدرجه شهرت یا تواتر معنی نرسیده اند و الا احادیث صحیحه مشهوره بسیارست که در مسند ایشان نیست فالحمد لله الودود علی نهاییه وضوح المطلوب و ظهور المقصود حیث اثبتنا حجیه حدیث الولاية الذی هو بطریق عدیده فی مسند احمد مسرود علی لسان المخاطب المحمود بحیث یزیح شبهه کل معاند شاحن مجادل مطرود و یزیل وسواس کل ضاعن مکابر حقود و یجمع و یردع نزع کل طاعن ملاح حسود بل اظهرنا صحه الحدیث بحیث لا یرتاب فیها مرتاب عنود و لا مشکک جحود

و لا معاند كنود و لا يستطيع احد ان يتفوه بحرف فى ثبوته و لو ابتلى بقيام و قعود و صلى الله على محمد خير مبعوث دعا الى
خير معبود و على آله الطيبين الطاهرين اهل الكرم و الجواد

٢٠-ترمذى

وجه بستم آنكه ابو عيسى محمد بن عيسى الترمذى حديث ولايت را در صحيح خود وارد نموده تحسين آن بتصريح صريح
فرموده قصب السبق در تخجيل منكرين جاحدين و تسويد وجوه مكابرين و احراق قلوب جاحدين را دين ربوده چنانچه فرموده

حدَّثنا قتيبه بن سعيد نا جعفر بن سليمان الضَّبَعِي عن يزيد الرشك و عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين قال بعث
رسول الله صلى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبى طالب فمضى فى السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاقد
اربعه من اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم فقالوا إذا لقينا رسول الله صلى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع على و كان
المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه و سلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه
سلموا على النبي صلى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى على بن أبى طالب صنع كذا و كذا فاعرض
عنه رسول الله صلى الله عليه و سلم ثم قام الثانى فقال مثل مقالته فاعرض عنه رسول الله صلى الله عليه و سلم ثم قام إليه الثالث
فقال مثل مقالته فاعرض عنه صلى الله عليه و سلم ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليه رسول الله صلى الله عليه و سلم و
الغضب يعرف فى وجهه فقال ما تريدون من على ما تريدون من على ان علينا منى و انا منه و هو ولى كل
مؤمن بعدى الى هذا حديث حسن غريب لا نعرفه الا من حديث جعفر بن سليمان انتهى و الحمد لله الجليل على منه و طوله
الجميل حيث وضع على الحق اوضح دليل فانه نص الترمذى النبيل على حسن هذا الحديث الصادق عن معدن التنزيل صلوات
الله و سلامه عليه و اله المستحقين لكل تعظيم و تبجيل ما اختلف الليل و النهار و توالى الاشرار و الاصيل فانفصم عرى التلميح
و التسويل و انخرم اسس التخديع و التضليل و انقصم حبال الترويع و التهويل و انقض اشراك كيد ما عليه تعويل و الله الموفق
الى سواء السبيل

۲۱- توثيق سند روايت ترمذی

وجه بست و یکم آنکه علاوه برین که خود ترمذی نصّ بر حسن حدیث ولایت فرموده از تتبع کتب اساطین علم رجال چنان پیدا و هویداست که همه روات این روایت ترمذی محدّثین ثقات و منقّدین اثبات اند اما خود ترمذی پس نبذی از مناقب و مفاخر سنیه و فضائل و ماثر بهیته او ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب و مبارک بن محمد المعروف بابن الاثیر الجوزی در جامع الاصول و شمس الدّین ابو العباس احمد بن محمد المعروف بابن خلکان در وفيات الأعیان و شمس الدین ابو عبد الله محمد بن احمد المذهبی در تذهیب التهذیب و عبر و زین الدین عمر بن المظفر المعروف بابن الوردی در تتمه المختصر و ابو محمد عبد الله بن اسعد الیافعی در مرآه الجنان و شیخ جمال الدّین عبد الرّحیم بن حسن الأسنوی در طبقات فقهای شافعیه و جلال الدّین عبد الرحمن بن أبی بکر کمال الدین السیوطی در طبقات الحفاظ و ملا علی بن محمد سلطان الهروی المعروف بالفاری در مجمع الوسائل شرح شمائل و شیخ عبد الحق دهلوی در رجال مشکاه و محمد بن عبد الباقي الزرقانی المالکی در شرح مواهب لدنیه و علامه جار الله ابو مهدی عیسی بن محمد المغزلی المالکی در مقالید الاسانید و خود مخاطب در بستان المحدثین و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء ذکر کرده اند و جمعی ازین حضرات مدائح و محامد صحیح ترمذی نیز وارد کرده اند کما سیاتی فی مجلد حدیث الطیر ان شاء الله تعالی اما قتیبه بن سعید بن جمیل بن طریف پس محدث سعید و راوی حمید و حائز فخر جمیل و شریف و حاوی فضل جلیل و ظریفست و لا ینکر وثوق قتیبه القبول عند الأعیان الاّ من امتطی قتب البهتان و ركب متن العدوان و الله الصّیّائن عن غوائل الشنثان و الطّغیان و هو الموفق و المستعان ابو سعد عبد الکریم بن محمد السمعانی در انساب در نسبت بغلانی می فرماید قتیبه بن سعید بن جمیل بن طریف بن عبد الله البغلانی المحدث المشهور فی الشرق و الغرب له رحله الی العراق و الحجاز و الشام و ديار مصر و عمّر العمر الطویل حتی کتب عنه البطون و رحل إليه أئمّه الدّینا من الامصار سمع مالک بن انس و اللّیث بن سعد و اقرانهما

روی عنه الائمه الخمسه البخاری و مسلم و ابو داود و عیسی و ابو عبد الرحمن و من لا یحصى کثره و ذهبی در مختصر تهذیب الکمال در ترجمه اش می فرماید قال ابو بکر الاثرم و سمعته یعنی احمد بن حنبل ذکر قتیبه فائنی علیه و قال هو آخر من سمع من ابن لهیعه و قال احمد بن أبی خيثمه عن یحیی بن معین و ابو حاتم و النسائی ثقہ زاد النسائی صدوق و قال ابو داود قدم قتیبه بغداد سنه ست عشره فجاءه احمد و یحیی و قال ابن خراش صدوق و بفاصله یسیره گفته قال احمد بن جریر اللائی عن قتیبه قال لی أبی رأیت رسول الله صلی الله علیه و سلم فی النوم و فی یده صحیفه فقلت یا رسول الله ما هذه الصّحیفه قال فیہ اسامی العلماء قلت ناولنی انظر فیہ اسم أبی قال فنظرت فاذا فیہ اسم أبی و قال عبد الله بن محمّد بن سیار الفرہانی قتیبه صدوق لیس احد من الکبار الا و قد حمل عنه بالعراق اما بقیه روات سند ترمذی پس و ثوق و اعتماد و جلالت و اعتبار شان نزد ائمه نقاد و محققین کبار سابقا در وجه شانزدهم دریافتی

۲۲- نسائی در خصائص

وجه بست و دوم آنکه ابو عبد الرحمن نسائی که یکی از اصحاب صحاح سته است و دارقطنی او را بر جمیع محدثین زمان او ترجیح داده کما فی التذکره للذهبی و ذهبی و والد سبکی او را از مسلم حافظتر دانسته کما فی مقالید الاسانید لابی مهدی عیسی بن محمّد الثعالبی در کتاب خصائص جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته

ثنا قتیبه بن سعید قال ثنا جعفر یعنی ابن سلیمان عن یزید الرّشک عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم جیشا و استعمل علیهم علی بن أبی طالب فمضى فی السریه فاصاب جاریه فانکروا علیه و تعاهد اربعه من اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم فقالوا إذا لقینا رسول الله صلی الله علیه و سلم ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریه سلموا علی النبی فقام احد الاربعه فقال

يا رسول الله الم تر ان عليّ بن أبي طالب صنع كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلّم ثم قام الثاني فقال مثل ذلك ثم قام الثالث فقال مثل مقالته ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلّم و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من عليّ انّ عليّا مني و انا منه و هو وليّ كل مؤمن من بعدي و نيز در خصائص نسائي مذکورست

ثنا واصل بن عبد الاعلى عن أبي الفضل عن الاجلح عن عبد الله بن بريده قال بعثنا رسول الله صَلَّى الله عليه و سلّم الى اليمن مع خالد بن الوليد و بعث عليا على آخر و قال ان التقيتما فعليّ على الناس و ان تفرقتما فكل واحد منهما على حدته فلقينا بنى زيد من اهل اليمن و ظفر المسلمون على المشركين فكتب بذلك خالد بن الوليد الى النبي صَلَّى الله عليه و سلّم و امرني ان انال منه قال فدفعت الكتاب إليه و نلت من عليّ فتغير وجهه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلّم فقلت هذا مكان العائد بعثتني مع رجل و الزمتني بطاعته فبلغت ما ارسلت به فقال رسول الله صَلَّى الله عليه و سلّم لى لا تقعن يا بريده فى عليّ فان عليّا مني و انا منه و هو وليكم بعدى انتهى نقلا عن اصل كتاب الخصائص الذى هو لكل ناصب معاند عاقص واقص قد عثر العبد المملو بالنقائص على عدّه نسخ منه بفضل الله و منه الخالص فلا يقدر فى هذا الحديث الشريف بعد العثور على روايه النسائي الا من نسي الحق الابلج و نكص عن سلوك واضح المنهج و خاض فى مرديات اللجج و علق بقلبه شغف التعصب اللجلج و تردى فى مهاوى العدوان الاسمج و ركن على ايثار الطغيان الاعوج و مخفى نماند كه سند اول نسائي بعينه سند ترمذيست و توثيق رجال آن سابقا واضح شده و فضائل جليّه و محامد ستيه نسائي اظهار و بيان نيست لكن بنا بر تنبيه ذاهلين و ايقاظ نائمين بعض عبارات در اين جا مذکور مى شود محمد بن احمد ذهبى در تذكره الحفاظ گفته النسائي

الحافظ الامام شيخ الاسلام ابو عبد الرحمن احمد بن شعيب بن علي بن سنان بن بحر الخراساني القاضي صاحب السنن ولد سنة خمس عشره و مائتين و ستم قتيبه بن سعيد و اسحاق بن راهويه و هشام بن عمار و عيسى بن دعيه و محمد بن النصر المروزي و ابا كريب و سويد بن نصر الشاه و امثالهم بخراسان و الحجاز و العراق و مصر و الشام و الجزيره و برع في هذا الشأن و تفرد بالمعرفه و الاتقان و علو الاسناد و استوطن مصر حدث عنه ابو البشر الدّولابي و ابو علي الحسين بن محمد النيسابوري و حمزه الكتاني و الحسن بن الخضر السيوطي و ابو بكر بن السني و ابو القاسم الطبراني و محمد بن معاويه بن الاحمر الاندلسي و الحسن بن رشيقي و محمد بن عبد الله بن جبويه و آخرون رحل الي قتيبه و له خمس عشره سنه فقال اقامت عنده سنه و شهرين و كان النسائي يكون بزقاق القناديل بمصر و كان مليح الوجه ظاهر الدم مع كبر السن يؤثر لباس البرود النوبيه الخضر و يكثر الاستمتاع له اربع زوجات يقسم لهن و لا يخلو مع ذلك من سريره و كان يكثر اكل الديوك الكبار تشتري له و تخصي و تسمن قال مره بعض الطلبة ما اظن ابا عبد الرحمن الا انه يشرب النبيذ للنضره التي في وجهه و قال آخر ليت شعري ما مذهبه في اتيان النساء في ادبارهن فقل فقال النبيذ حرام و لا يصح في الدبر شيء لكن حدث محمد بن كعب القرظي عن ابن عباس قال اسق حرثك من حيث شئت فلا ينبغي ان يتجاوز قوله قال ابن الذهبي ثبت نهى المصطفى صلى الله عليه و سلم عن ادبار النساء ولى فيه مصنف عامه ما ذكرت سمعه الوزير ابن حنزابه من محمد بن موسى الماموني صاحب النسائي و قال فيه سمعت قوما ينكرون على ابي عبد الرحمن كتاب الخصائص لعلي رضي الله عنه و تركه تصنيف فضائل الشيخين فذكرت له ذلك فقال دخلت دمشق و المنحرف عن علي بها كثير فصنفت كتاب الخصائص رجوت ان يهديهم الله ثم انه صنّف بعد ذلك فضائل الصحابه فقليل له و انا اسمع الا تخرج فضائل معاويه فقال

أى شىء اخرج حديث اللهم لا تشيع بطنه فسكت السائل قلت لعل هذه منقبه معاويه

لقول النبى صلى الله عليه وسلم اللهم من لعنته او شتمته فاجعل ذلك له زكاه و رحمه قال حافظ خراسان ابو على النيسابورى ثنا الامام فى الحديث بلا مدافعه ابو عبد الرحمن النسائى و قال احمد بن نصر ابو طالب الحافظ من يصبر على ما يصبر عليه النسائى عنده حديث ابن لهيعة ترجمه يعنى عن قتيبه عنه و ما صنفها قال الدارقطنى ابو عبد الرحمن مقدم على كل من يذكر بهذا العلم من اهل عصره و قال قاضى مصر ابو القاسم عبد الله بن أبى العوام السعدى ثنا النسائى نا اسحاق نا محمد بن اعين قال قلت لابن المبارك ان فلانا يقول من زعم ان قوله تعالى إِنِّى أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِى مخلوق فهو كافر فقال صدق قال النسائى بهذا اقول قال ابن طاهر سالت سعيد بن على الزنجانى عن رجل قال فوثقه فقلت قد ضعفه النسائى فقال يا بنى ان لابی عبد الرحمن شرطاً فى الرجال اشد من شرط البخارى و مسلم و قال محمد بن المظفر الحافظ اسمعت مشايخنا بمصر يصفون اجتهاد النسائى فى العباده بالليل و النهار و انه خرج الى الغزاه مع امير مصر فوصف من شهامته و اقامته السنن الماثوره فى فداء المسلمين و احترازه من مجالس السلطان الذى خرج معه و الانبساط فى الماكل و انه لم يزل ذلك دابه الى ان استشهد بدمشق من جهه الخوارج قال الدارقطنى كان ابو بكر الشافعى كثير الحديث و لم يحدث عن غير النسائى و قال رضيت به حجه بينى و بين الله قال ابو عبد الله بن منده عن حمزه العقبى المصرى و غيره ان النسائى خرج من مصر فى آخر عمره الى دمشق فسئل بها عما جاء من فضائل معاويه فقال لا يرضى راسا برأس حتى يفضل قال فما زالوا يدفعون فى خصيته حتى اخرج من المسجد ثم حمل الى مكه فتوفى بها فى هذه الروايه الى مكه و صوابه الرمله قال الدارقطنى خرج حاجا فامتحن بدمشق و ادرك الشهاده فقال احملونى الى مكه فحمل و توفى بها و هو مدفون بين الصفا و المروه و كانت وفاته فى شعبان سنة ٣٠٣ ثلث و ثلاثمائه قال و كان افقه مشايخ مصر فى عصره و اعلمهم بالحديث

و الرّجال قال ابو سعيد بن يونس فى تاريخه كان النّسائى اماما حافظا ثبتا خرج من مصر فى شهر ذى القعدة سنه اثنتين و ثلاثمائه و توفى بفلسطين يوم الاثنين بثلث عشره خلت من صفر سنه ثلث و ثلاثمائه قلت سمعت المجتبى من السنن كله من طريق أبى زرعه المقدّسى و نیز مدائح نسائى بملاحظه وفيات الأعيان احمد بن محمد المعروف بابن خلکان و اسماء رجال مشكاه ولى الدين محمّد بن عبد الله الخطيب و تتمه المختصر عمر بن مظفر المعروف بابن الوردى و وافى بالوفيات خليل بن ابيك الصفرى و مرآه الجنان عبد الله بن اسعد يافعى و طبقات فقهای شافعيه عبد الرحيم بن حسن الاسنوى و طبقات فقهای شافعيه عبد الوهاب بن على سبكى و عقد ثمين محمد بن احمد فاسى و طبقات فقهای شافعيه ابو بكر اسدى و طبقات الحفاظ ابو بكر عبد الرحمن سيوطى و فيض القدير عبد الرّؤوف مناوى و رجال مشكاه شيخ عبد الحق دهلوى و تراجم الحفاظ ميرزا محمد بن معتمد خان بدخشانى و مقاليد الاسانيد ابو مهدي عيسى مغربى تجاف النبلاء مولوى صدّيق حسن خان معاصر ظاهر و باهرست كما ستطلع عليها فى مجلد حديث الطير ان شاء الله تعالى و بايد دانست كه كتاب خصائص نسائى از نفائس كتب مشهوره و جلائل رسائل مناقب معروفه است كه اكابر سنيّه جابجا بر آن اعتماد مى كنند و فاضل رشيد در مقام نازش و افتخار و اظهار ولاء اهلييت اطهار صلوات الله و سلامه عليهم با تتابع الليل و النهار بكمال ابتهاج و استبشار ذكر آن مى نمايند و براى دفع و صمت ناصبيت از حضرات سنيه عموما دست تشبث و تمسك بان مى زنند و آن را ملاذ و ملجا و مناص براى نجات و خلاص از ورطه شديده الاعتياص مى دانند چنانچه تفصيل آن در مجلد حديث طير انشاء الله تعالى خواهى دريافت و محتجب نمايند كه چون كمال اعتماد و اعتبار حديث ولايت از افادات مكرّره والد ماجد مخاطب راشد و هم از افادات متعدده خود مخاطب جامع المحامد در باب مسند احمد و هم از افادات او در مدح و ستايش طيالسى و ابن أبى شيبه و امثال ايشان از مصححين اين حديث شريف و هم صحت اين حديث شريف از اسانيد طيالسى و احمد بن حنبل و ابو يعلى و نصّ ابن أبى شيبه و ادخال ابن حنّان آن را در صحيح خود و نصّ حاكم و نصّ سيوطى و ميرزا محمّد و سناء الله پانى پتى ظاهرست و هم نهايت اعتماد و اعتبار آن از افادات ديگر مشايخ و اساطين سنيّه واضحتست پس اين همه اهتمام عبد مستهام در اثبات اين حديث شريف و ردّ و ابطال ردّ و ابطال آن در حقيقت تايد والد ماجد مخاطب

وجه بست و سوم آنکه حدیث ولایت را علامه فرید دوران و حافظ سَمی المکان و ناقد وحید الزمان و جهبذ سابق الاقران حسن بن سفیان روایت فرموده چنانچه ابراهیم بن عبد الله یمینی در کتاب الاکتفاء گفته

عن عمران بن حصین رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه و سلم يقول انّ علیاً منی و انا منه و هو ولیّ کلّ مؤمن بعدی اخرجه ابو داود الطیالسی فی مسنده و الحسن بن سفین فی فوائده و ابو نعیم فی فضائل الصحابه و فضائل و محامد جلیله الشأن حسن بن سفیان بر ناظرین کتب اکابر عالی شان مستور نیست حافظ ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب گفته البالوزی بفتح الباء الموحده بعدها الالف و اللام و الواو و فی آخرها الزاء هذه النسبه الی بالوز و هی قریه من قرى نساء علی ثلث او اربع فراسخ منها خرجت إليها لزیاره قبر أبی العباس الحسن بن سفیان بن عامر بن عبد العزیز بن النعمان بن عطار الشیبانی بالوزی التّسوی من قریه بالوزکان محدث خراسان فی عصره و کان مقدّماً فی الفقه و العلم و الادب و له الرّحله الی العراق و الشام و مصر و الکوفه و تفقّه علی أبی ثور ابراهیم بن خالد الکلبی و کان یفتی علی مذهبه سمع بمر و حیان بن موسی و بنیسا بور اسحاق بن ابراهیم الحنظلی و ببلخ قتیبه بن سعید و ببغداد احمد بن حنبل و یحیی بن معین و بالبصره ابراهیم بن الحجاج الشامی و هدیّه بن خالد و بالکوفه ابا بکر بن أبی شیبه و ابا کریم محمد بن العلاء و بمکه ابراهیم بن المنذر الحرامی و بالمدينه ابا مصعب و الزهری و بمصر حرمله بن یحیی و محمّد بن رمح و بدمشق هشام بن عمّام و صنّف المسند لکبیر و الجامع و المعجم و هو الراویة بخراسان لمصنّفات الائمة و کتب الامّهات بالکوفه عن آخرها عن أبی بکر بن أبی شیبه و مصنّفات ابن المبارک عن حیان بن موسی الکشمیهنی و الموطا الکبیر من حرمله بن یحیی

و السنن من المسيب بن واضح و التفسير من محمد بن أبي بكر المقدمي و كانت إليه الرّحله بخراسان من اقطار الارض سمع منه ابو حاتم محمد بن حبان البستي و ابو بكر احمد بن ابراهيم الاسماعيلي و ابو احمد عبد الله بن عدى الجرجاني الحافظ و امام الأئمه ابو بكر محمد بن اسحاق بن خزيمه و كان من اقرانه و ابو حامد احمد بن محمد الشرقي و ابو عمر و محمد بن احمد بن حمدان الحيري و كان قرأ الادب على النضر بن شميل و كناه عليّ بن حجر بابي العباس و قرأ الحديث بين يديه و مات في سنه ثلث و ثلاثمائه و قبره بقريه بالوز مشهور يزار زرتته و ذهبى در تذكره الحفاظ كفته الحسن بن سفيان بن عامر الحافظ الامام شيخ خراسان ابو العباس الشيباني النسوي صاحب المسند لكبير و الاربعين سمع اسحاق و يحيى بن معين و شيبان بن فروخ و قتيبه و عبد الرحمن بن سلام الجمحي و سهل بن عفان و حيان بن موسى و خلائق و سمع تصانيف ابن أبي شيبه و سمع اكثر المسند من اسحاق و كتاب السنن من أبي ثور و تفقه عليه و كان يفتى بمذهبه و سمع التفسير من أبي بكر المقدمي و اكبر شيخ لقيه سعيد بن يزيد الفراء حدّث عنه ابن خزيمه و يحيى بن منصور القاضى و الحافظ ابو على و محمد بن ابراهيم الهاشمي و ابو بكر الاسماعيلي و ابو حاتم بن حبان و ابو عمر بن حمدان و احمد بن الغطريف و حفيده اسحاق بن سعيد بن الحسن قال جعفر بن محمد البستي سمعت الحسن بن سفيان يقول لو لا اشتغالى بحيان بن موسى لجئتكم بابى الوليد الطيالسى و سليمان بن حرب قلت يعنى أنه تعوّق بكتب ابن المبارك على حيان و قال ابو على الحافظ سمعت الحسن بن سفيان يقول أنّما فاتنى يحيى بن يحيى بالوالده لم تدعنى اخرج إليه فعوّضنى الله بابى الخالد الفراء و كان اسند من يحيى قال الحاكم كان محدّث خراسان فى عصره متقدّما فى الثبوت و الكثره و الفهم و الفقه و

و الادب و قال ابن حبان كان الحسن ممن رحل و صنّف و حدّث على تيقظ مع صحه الديانه و الصّلاه في السنّه و قال ابو بكر على الرّازي الحافظ ليس للحسن في الدنيا نظير قال الحاكم سمعت محمّد بن داود بن سليمان يقول كُنّا عند الحسن بن سفيان فدخل ابن خزيمه و ابو عمرو بن الحيرى و احمد بن على الرازى و هم متوجّهون الى فواوه فقال الرازى كتبت هذا الطبق من حديثك قال هات فقرأ ثم ادخل اسنادا في اسناد فرده الحسن ثم بعد قليل فعل ذلك فرده فلما كان في الثالثه قال له الحسن ما هذا قد احتملتك مرتين و انا ابن تسعين سنه فاتق الله في المشايخ فربما استجيت فيك دعوه فقال له ابن خزيمه لا تؤذ الشيخ قال انما اردت ان تعلم انّ ابا العباس يعرف حديثه مات بقرية بالوز و هي على ثلثه فراسخ من نساء مات في رمضان سنه ثلث و ثلاثمائه قال ابن حبان حضرت دفنه

سمعت الاربعين للحسن بن سفيان على ابي الفضل بن عساكر عن المؤيد عن فاطمه بنت دعبل سمعا انا عبد العزيز بن محمّد الفارسي انا ابو عمر بن حمدان انا المؤلف ابو العباس قال انا عبد الحميد بن بيان السكرى نا هشيم عن شعبه عن عدى بن ثابت عن سعيد بن جبير عن ابن عباس عن النبي صلّى الله عليه و سلّم قال من سمع النداء و لم يجب فلا صلاه له الا من عذر اخرجه ابن ماجه عن عبد الحميد فوافقناه بعلوّ و نيز ذهبى در عبر گفته الحافظ الكبير ابو العباس الحسن بن سفيان الشيباني النسوى صاحب المسند تفقه على ابي ثور و كان يفتى بمذهبه و سمع من احمد بن حنبل و يحيى بن معين و الكبار و كان ثقه حجّه واسع الرّحله قال الحاكم كان محدّث خراسان في عصره مقدّما في الثبت و الكثره و الفهم و الادب و الفقه توفى في رمضان و تاج الدين عبد الوهاب سبكي در طبقات شافعيه گفته الحسن بن سفيان بن عامر بن عبد العزيز بن نعمان الشيباني الحافظ ابو العباس النسوى مصنّف المسند تفقه على ابي ثور

و حرمله و هو القائل سمعت حرمله يقول سمعت الشافعي يقول في رجل في فم امرأته تمره فقال لها ان اكلت هذه التمره فانت طالق و ان طرحتها فانت طالق فاكلت نصفها و طرحت نصفها لم تطلق سمع الحسن بن سفيان من احمد بن حنبل و يحيى بن معين و اسحاق بن ابراهيم الحنظلي و قتيبه و عبد الرحمن بن سلام الجمحي و شيبان بن فروخ و ابا بكر بن أبي شيبه و ابا ثور و سهل بن عثمان العسكري و محمد بن أبي بكر المقدمي و سعيد بن يزيد الفراء و يزيد بن صالح و غيرهم روى عنه ابن خزيمة و ابو بكر الإسماعيلي و ابن حبان و ابو علي الحافظ و يحيى بن منصور القاضي و ابو عمرو بن حمدان و حفيده اسحاق بن سعيد النسوي و خلق سواهم قال الحاكم كان محدث خراسان في عصره مقدّما في الثبوت و الكثرة و الفهم و الفقه و الادب و قال ابن حبان كان ممن رحل و صنّف و حدّث على تيقظ مع صحه الديانه في السنه و قال ابو الوليد النيسابوريّ الفقيه كان الحسن ادبيا فقيها اخذ الادب عن اصحاب النضر بن شميل و الفقه عن أبي ثور و قال الحاكم سمعت محمّد بن داود بن سليمان يقول كنّا عند الحسن بن سفيان فدخل ابن خزيمة و ابو عمرو الحيري و ابو بكر بن علي الرازي و جماعه و هم متوجّهون الى فراوه فقال ابو بكر بن علي قد كتبت هذا الطبق من حديثك قال هات فاخذ يقرأ فلما قرأ احاديثه ادخل اسنادا في اسناد فردّه الحسن ثم بعد ساعه فعل ذلك فردّه الحسن فلما كان في الثالث قال له الحسن ما هذا قد احتملتك مرّتين و هذه الثالثه و انا ابن تسعين سنه فاتق الله في المشايخ فرّبما اتفق فيك دعوه فقال له ابن خزيمة مه لا تؤذ الشيخ قال انما اردت انّ تعلم انّ ابا العباس يعرف حديثه توفي الحسن بن سفيان بقرية بالوز و كان مقيما بها و هي على ثلثه فراسخ من نساء في شهر رمضان سنه ٣١٦ ست و ثلاثمائه و قاضى تقى الدين ابو بكر بن احمد الدمشقي الاسدي در طبقات فقهای شافعيه در طبقه ثالثه گفته الحسن بن سفيان بن عامر بن عبد العزيز بن النعمان الشيباني النسوي ابو العباس

الحافظ مصنف المسند تفقه على أبي ثور و كان يفتي بمذهبه و سمع من احمد بن حنبل و اسحاق بن راهويه و خلف قال الحاكم كان محدث خراسان في عصره مقدا في الثبت و الكثره و الفهم و الفقه و الادب روى عنه ابن حبان فاكثر و ذكره في الثقات مات في شهر رمضان سنه ثلاث و ثلاثائه و جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر كمال الدين سيوطي در طبقات الحفاظ كفته الحسن بن سفيان بن عامر الحافظ الامام شيخ خراسان ابو العباس الشيباني النسوي صاحب المسند الكبير و الاربعين لقي اسحاق و ابن معين و تفقه على أبي ثور و كان يفتي بمذهبه قال الحاكم كان محدث خراسان في عصره مقدا في الثبت و الكثره و الفهم و الفقه و الادب ليس له في الدنيا نظير دخل عليه ابن خزيمة و ابو عمرو الحيري و احمد بن علي الرازي فقال له الرازي كتبت هذا من حديثك قال هات فقرأ ثم ادخل اسناد في اسناد فرده ثم بعد قليل فعل ذلك فرده فلما كان في الثالثه قال له قد احتملتك مرتين و انا ابن تسعين سنه فاتق الله في المشايخ فربما استجيت فيك دعوه فقال له ابن خزيمة لا تؤدى الشيخ قال انما اردت ان تعلم انه يعرف حديثه مات في رمضان سنه ٣٠٣ انتهى فلا يرمى الحديث الشريف بالكذب و البهتان بعد روايه حسن بن سفيان الا السفيه المعاند المنهمك في البغض و الشنآن و الاعفك المتحامل العنيف العدوان و الجافي الحاقد و الابتر الحاسد المبالغ في الطغيان المزور الصاد الصادف و المتغطرس الجانح الزائع المتجانف العائف عن شعائر الايمان الذي لم يحظ بقسط من النقد و العرفان لم يستعد باستشمام روائح الاذعان و الايقان و الله الموفق و هو المستعان

٢٤- أبو يعلى

وجه بست و چهارم آنکه ابو يعلى احمد بن على در مسند خود على ما نقل عنه گفته

حدَّثنا عبيد الله ثنا جعفر بن سليمان نا يزيد الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم

ص: ١٤٥

سريه و استعمل عليهم علي بن أبي طالب قال فمضى علي السريه قال عمران و كان المسلمون إذا قدموا من سفرا و من غزوه اتوا رسول الله صلى الله عليه و سلم قبل ان ياتوا منازلهم فاخبروه بمسيرهم قال فاصاب علي جاريه فتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم إذا قدموا على رسول الله صلى الله عليه و سلم ليخبروا به قال فقدمت السريه على رسول الله صلى الله عليه و سلم فاخبروه بمسيرهم فقام احد الاربعة فقال يا رسول الله اصاب علي جاريه فاعرض عنه ثم قام الثاني فقال يا رسول الله صنع علي كذا و كذا فاعرض عنه قال ثم قام الثالث فقال يا رسول الله صنع علي كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال يا رسول الله صنع كذا و كذا قال فاقبل رسول الله صلى الله عليه و سلم مغضبا و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من علي علي مني فانا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى و مخفى نماند كه رجال سند ابو يعلى همه ثقات معتبرين و اثبات معتمدين اند و مدائح عليه و محلد ستيه مطرف بن عبد الله و يزيد رشك و جعفر بن سليمان سابقا شنيدى اما عبيد الله قواريرى شيخ ابو يعلى پس مناقب فاخره و محامد باهره او كه قره عيون محدثين و ثلج افنده مستندينست بر قارى افادات محققين منقدين واضح و لائحت عبد الكريم بن محمد سمعاني در نسبت قواريرى در انساب گفته ابو سعيد عبيد الله بن عمر ميسره الجشمى مولا هم المعروف بالقواريرى من اهل البصره سكن بغداد و كان ثقه صدوقا كثيرا من الحديث سمع حماد بن زيد و ابا عوانه الوضاح و عبد الوارث بن سعيد و مسلم بن خالد و سفيان بن عيينه و هشيم بن بشر و معتمر بن سليمان و يحيى بن سعيد القطان و عبد الرحمن بن مهدى و غيرهم روى عنه ابو قدامه السرخسى و محمد بن اسحاق الصغانى و ابو داود السجستانى و ابو زرعه و ابو حاتم السرازيان و احمد بن أبى خيثمه و ابو القاسم البغوى و ابو يعلى الموصلى و غيرهم و كان احمد بن سيار المروزى يقول لم ار فى جميع من رايت مثل مسدد بالبصره

و القواریری ببغداد و صدقه بمرو و ثقه یحیی بن معین و غیره و قال ابو علی جزره الحافظ القواریری اثبت من الزهرانی و اشهر و اعلم بحديث البصره و ما رأیت احدا اعلم بحديث البصره منه و توفي فی ذی الحجه سنه خمس و ثلاثین و مائتین و حکمی حفص بن عمرو الزّمانی یقول رأیت عبيد الله بن عمر القواریری فی المنام فقلت ما صنع الله بك قال فقال لی غفر لی و عاتبني و قال يا عبيد الله اخذت من هولاء القوم قال قلت يا رب انت احوجتني إليهم و ان لم تحوجني لم آخذ قال فقال لی إذا قدموا علينا كافيناهم عنك قال ثم قال لی اما ترضی ان كتبتك فی أم الكتاب سعیدا و ذهبی در عبر فی خبر من غیر در سنه خمس و ثلاثین و مائتین گفته و فیها عبيد الله بن عمر القواریری البصری الحافظ ابو سعید ببغداد فی ذی الحجه روى عن حماد بن زید و طبقته فاكثر قال صالح جوزه هو اعلم من رأیت بحديث اهل البصره و نیز ذهبی در کاشف گفته عبيد الله بن عمر القواریری ابو سعید البصری الحافظ حدّث بمائه الف حديث سمع حماد بن زید و ابا عوانه و خلقا و عنه خ م د و الفريابي و البغوي و خلق و كان يذكر مع مسدّد و الزّهرانی مات فی ذی الحجه سنه ۲۳۵ و نیز ذهبی در دول الاسلام در سنه مذکورہ گفته و فی ذی الحجه مات محدّث البصره عبيد الله بن عمر القواریری الحافظ قال صالح بن محمد هو اعلم من رأیت بحديث بلده و احمد بن علی بن حجر عسقلانی در تهذيب التهذيب گفته عبيد الله بن عمر بن ميسره الجشمی مولا هم القواریری ابو سعید البصری نزیل بغداد روى عن حماد بن زید و عبد الوارث بن سعید البصری و ابن عيينه و خالد بن الحارث و أبی عوانه و حرمی بن عماره و عبد الوهاب الثقفي و فضيل بن سليمان و معاذ بن هشام و عبد الاعلی بن عبد الاعلی و يوسف بن يعقوب بن الماجشون و يزيد بن زريع

و عبد الرحمن بن مهدي و معاذ بن معاذ العنبري و محمد بن جعفر غندر و يحيى القطان و أبي احمد الزبيري و طائفة و عنه البخاري و مسلم و ابو داود و روى النسائي عن أبي بكر بن علي المروزي عنه و ابو بكر بن أبي خيثمه و ابو هاشم و ابو زرعه و الصغاني و صالح جوزه و عبد الله بن احمد و ابن أبي الدنيا و بقي بن مخلد و محمد بن عبيد الله بن الهادي و جعفر بن محمد الفريابي و الحارث بن أبي أسامة و آخرون من آخرهم ابو يعلى الموصلي و كتب عنه احمد و يحيى بن معين و ابن سعد و ابو قدامه السرخسي و غيرهم قال ابن معين و العجلي و النسائي ثقة و قال صالح جوزه ثقة صدوق قال و هو اثبت من الزهراني و اشهر و اعلم بحديث البصره قال ابن سعد ثقة كثير الحديث و قال ابو حاتم صدوق و قال احمد بن سيار لم ار في جميع من رأيت مثل مسدد بالبصره و القواريري ببغداد و صدقه بمر و قال ابو بكر بن الانباري سمعت احمد بن يحيى يعني ثعلب يقول سمعت من عبيد الله القواريري مائة الف حديث قال ابو القاسم البغوي و الحسين بن فهم مات في ذي الحجة سنة خمس و ثلثين و مائتين و فيها أرّخه غير واحد قلت منهم مطين و ابن قانع و قال ثقة ثبت و الفرات و ابن أبي خيثمه و ذكر أنه ولد في سنة اربع و ثلثين أبي احدى و ثمانين و قال ابن عساكر ولد سنة خمس و مائه و ذكره ابن حبان في الثقات و قال حدثنا عنه الحسن بن سفيان و غيره مات سنة ثلث و ثلثين كذا قال و قال مسلم بن قاسم ثقة و في الزهره روى عنه البخاري خمسه و مسلم اربعين و نیز ابن حجر عسقلانی در تقریب التهذیب گفته عبيد الله بن عمر بن ميسره القواريري ابو سعيد البصري نزيل بغداد ثقة ثبت من العاشرة مات سنة خمس و ثلثين على الاصح و فضائل ساميه و مناقب عاليه ابو يعلى بر متبعين اهل كمال

و ناظرین کتب رجال غیر مخفیست که این بزرگ امام انام و حافظ علام و ثقه جلیل و متورع نبیل موصوف بصدق و امانت و حلم و دیانت بوده روزی که این جهان را وداع و بعالم جاودانی رحلت فرموده بازارها بسته و قلوب اهل اسلام یحیی خسته شد حافظ محمد بن حبان البستی در کتاب الثقات گفته احمد بن علی بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی ابو یعلی من اهل الموصل بروی عن محمّد بن محمد بن الصبّاح الدلانی و غسان بن الربیع و یحیی بن معین و اهل العراق من المتقین فی الرّوايات و المواظین علی رعايه الدّین و اسباب الطاعات مات سنه سبع و ثلاثمائه ادخلناه فی هذه الطبقة لان بينه و بین رسول الله صلّی الله علیه و سلّم ثلثه انفس فی اللقاء علی ما اصلناه فی الكتاب علیه

حدّثنا ابو یعلی ثنا عبد الله بن بکار ابو عبد الرحمن ثنا عماد عن الهریاس بن زیاد قال رايت رسول الله صلّی الله علیه و سلّم يوم الاضحی یخطب علی بعیر و علامه ذهبی در تذکره الحفاظ گفته ابو یعلی الموصلی الحافظ الثقه محدث الجزیره احمد بن علی بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی صاحب المسند الکبیر سمع علی بن الجعد و یحیی بن معین و محمد بن المنهال الضریر و غسان بن الربیع و شیبان بن فروخ و یحیی الحماني و اما سواهم و قد خرج لنفسه معجم شیوخه فی ثلثه اجزاء حدّث عنه ابو حاتم بن حبان و ابو علی النیسابوری و حمزه بن محمّد الکتانی و ابو بکر الإسماعیلی و ابو بکر بن المقری و ابو عمرو بن حمدان و نصر بن احمد المزجی و محمّد بن نصر النجاشی و خلق سواهم الی ان قال قال یزید بن محمّد الازدی کان ابو یعلی من اهل الصدق و الامانه و الدّین و الحلم غلقت اکثر الاسواق يوم موته و حضر جنازته من الخلق امر عظیم قال ابو عمر الحیری و ذکر ابا یعلی ففضّله علی الحسن بن سفیان فقیل له کیف تفضّله

عليه و مسند الحسن اكبر و شيوخه اعلى قال ان ابا يعلى كان يحدث احتسابا و الحسن كان يحدث اكتسابا و وثقه ابن حبان و وصفه بالاتقان و الدين ثم قال و بينه و بين النبي صلى الله عليه و سلم ثلاثه انفس و قال الحاكم كنت ارى ابا على الحافظ معجبا بابى يعلى و اتقانه و حفظه لحديثه حتى كان لا يخفى عليه منه الا اليسير قال الحاكم هو ثقه مامون و قال ابو على الحافظ لو لم يشتغل ابو يعلى بكتب ابي يوسف على بشر بن الوليد لادرك بالبصره سليمان بن حرب و ابا الوليد الطيالسي قال السمعاني سمعت اسماعيل بن محمد بن الفضل الحافظ يقول قرأت المسانيد كمسند العدني و مسند ابن منيع و هي كالانهار و مسند ابي يعلى كالبحر يكون مجتمع الانهار قلت سمعنا مسند ابي يعلى بفوت نصف جزء بالاجازه العاليه و يقع من حديثه يعلو لابن البخارى و كان مولده فى شوال سنه ٢١٠ عشره و مائتين و ارتحل و هو ابن خمس عشره سنه و عمر و تفرّد و رحل الناس إليه و سماعه ببغداد من احمد بن حاتم الطويل فى سنه خمس و عشرين و مائتين و مات سنه سبع و ثلاثمائه و نیز ذهبى در عبر فى خبر من غير در وقائع سنه سبع و ثلاثمائه گفته ابو يعلى الموصلى احمد بن على بن المثنى بن يحيى التميمى الحافظ صاحب المسند روى عن على بن الجعد و عثمان بن الربيع و الكبار و صنّف التصانيف و كان ثقه صالحا متقنا بحفظ حديثه توفى و له سبع و تسعون سنه و صلاح الدين بن ابيك صفدى در وافى بالوفيات گفته احمد بن على بن المثنى بن يحيى بن عيسى بن هلال التميمى الموصلى الحافظ صاحب المسند سمع جماعه كبارا و له تصانيف فى الزهد و غيره غلقت له الاسواق يوم جنازته و كانت وفاته سنه سبع و ثلاثمائه و كنيته ابو يعلى و عبد الله بن اسعد يافعى در مرآه الجنان در وقائع سنه سبع و ثلاثمائه گفته و فيها توفى ابو يعلى الموصلى التميمى الحافظ صاحب المسند و جلال الدين عبد الرحمن بن الكمال ابي بكر سيوطى

در طبقات الحفّاظ مختصر تذكره الحفّاظ ذهبى گفته ابو يعلى الموصلى الحافظ الثقه محدّث الجزيره احمد بن على المثنى بن يحيى بن عيسى بن هلال التميمى صاحب المسند الكبير سمع ابن معين و منه ابن حبان و ابو على النيسابورى و ابو بكر الإسماعيلى قال السّمعانى سمعت اسماعيل بن محمد بن الفضل الحافظ قرأت المسانيد كمسند العدنى و ابن منيع العدنى و هى كالانهار و مسند أبى يعلى كالبحر يكون مجتمع الانهار و قال الحاكم كنت ارى ابا على الحافظ معجبا بابى يعلى و اتقانه و حفظه لحديثه حتى كان لا يخفى عليه منه الا اليسير و فضله ابو عمر و الحبرى على الحسن بن سفيان فقال له كيف تفضله و مسند الحسن اكبر و شيوخه اعلى فقال ابو يعلى يحدّث احتسابا و احسن يحدّث اكتسابا ولد فى شعبان سنة ٢١٠ و رحل و له خمس عشره و عمّر و تفرّد و رحل الناس إليه مات سنة سبع و ثلاثمائه و عبد الرؤف بن تاج العارفين بن على المنادى الشافعى در فيض القدير شرح جامع الصغير گفته ع لابی يعلى فى مسنده الحافظ الثبت محدّث الجزيره احمد بن على المثنى التميمى سمع ابن معين و طبقتة و عنه ابن حبان و غيره اهل صدق و امانه و حلم و ثقّه ابن حبان و الحاكم ولد سنة ٢١٠ عشره و مائتين و مات سنة سبع و ثلاثمائه و قسطلانى در مواهب لدنيّه گفته

قالت حلیمه فيما رواه ابن اسحاق و ابن راهويه و ابو يعلى و الطبرانى و البيهقى و ابو نعيم قدمت مكّه فى نسوه من بنى سعد بن بكر نلتمس الرّضعاء فى سنه شهباء على اتان لى و معى صبى لنا و شارف لنا و الله ما تبصّ بقطره و ما تنام ليلنا ذلك اجمع مع صبيّنا ذاك لا يجد فى ثديى ما يغنيه و لا فى شارفنا ما يغذّيه فقدمنا مكه فو الله ما علمت منا امرأه الا و قد عرض عليها رسول الله صلّى الله عليه و سلّم فتاباه إذ قيل أنّه يتيم من الاب فو الله ما بقى من صواحبي امرأه الا اخذت رضيعا غيرى فلما لم اجد غيره قلت لزوجى و الله انى لاكره ان ارجع من بين صواحبي ليس معى رضيع لانطلقن الى ذلك اليتيم فلاخذته فذهبت فاذا به مدرّج فى ثوب صوف ابيض

من اللبّين و محمد بن عبد الباقي زرقاني مالكي در شرح مواهب لدينه بعد قول مصنف و ابو يعلى گفته الحافظ الثبت محدث الجزيره احمد بن على بن المثنى التميمي الموصلى صاحب المسند الكبير سمع ابن معين و طبقته و عنه ابن حبان و غيره ذو صدق و امانه و حلم و علم و ثقه ابن حبان و الحاكم ولد فى شوال سنه عشر و مائتين و عمر و تفرد و رحل الناس إليه و مات سنه سبع و ثلاثمائه و ابو مهدي عيسى بن محمد ثعالبي در مقاليد الاسانيد گفته خلاصه من خبره قال الذهبى هو الامام الحافظ الثقه محدث الجزيره ابو يعلى احمد بن على بن المثنى بن يحيى بن عيسى بن هلال التميمي الموصلى صاحب المسند الكبير و المعجم سمع على بن الجعد و يحيى بن معين و شيبان بن فروخ و اما سواهم حدث عنه ابو حاتم بن حبان و ابو على النيسابورى و ابو بكر الاسماعيلى و ابن حمدان و ابن المقرئ و خلق سواهم قال يزيد بن محمّد الازدى كان ابو يعلى من اهل الصدق و الامانه و الدين و الحلم غلقت اكثر الاسواق يوم موته و حضر جنازته من الخلق امر عظيم و قال ابو عمرو الحيرى و ذكر ابا يعلى فضله على الحسن بن سفيان فقلت له كيف تفضله عليه و مسند الحسن اكبر و شيوخه اعلى قال ان ابا يعلى كان يحدث احتسابا و الحسن كان يحدث اكتسابا و ثقه ابن حبان و وصفه بالاثقان و الدين ثم قال و بينه و بين النبى صلى الله عليه و سلم ثلاثه انفس و قال الحاكم ثقه مامون قال السمعاني سمعت اسماعيل بن الفضل الحافظ يقول قرأت المسانيد مسند العدنى و مسند ابن منيع و هى كالانهار و مسند أبى يعلى كالبحر و كان مولده فى شوال سنه عشرين و مائتين و ارتحل و هو ابن خمسہ عشر سنه و عمر و تفرد و رحل إليه صاف سنه سبع و ثلاثمائه و خود مخاطب در بستان المحدثين بانتحال اين عبارت گفته ابو يعلى از محدثان جزيره است نام او احمد بن على بن المثنى بن يحيى بن عيسى بن هلال تميمي موصليست شاگرد على بن الجعد و يحيى بن معين و ديگر محدثين عمده است و ابن حبان ابو حاتم و ابو بكر اسماعيلي شاگردان اويند مردم را

در صدق و دیانت و امانت و حلم و تقوی و دیگر صفات محموده او اعتقاد عظیم بود روزی که وفات یافت بازارهای موصل بند شدند و مردم گریان و سوزان بر جنازه او جمع آمدند و در تصنیف و ترویج علم نیت صالحه داشت محض جسته لله مشغول تعلیم علم حدیث می بود و او را ثلاثیات نیزست که در میان او و آن سر در سه واسطه می باشد چنانچه ابن حبان در ثقات ذکر کرده و حافظ اسماعیل بن محمد بن الفضل گفته که من مسانید بسیار خوانده ام مثل مسند عدنی و مسند ابن منیع و غیر ذلك لیکن همه مسانید را مثل انهار یافتم و مسند اَبی یعلی را مثل دریای زخار در سال دو صد و بست متولد شده و پانزده ساله بود که بشوق طلب علم حدیث ارتحال کرد عمر طویل یافت در سنه سیصد و هفت وفات اوست انتهی و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفته ابو یعلی احمد بن علی بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی الموصلی ولادتش در سنه دو صد و بست شده پانزده ساله بود که بشوق طلب علم حدیث ارتحال کرده عمر طویل یافت شاگرد علی بن الجعد و یحیی بن معین و دیگر محدثین عمده است ابن حبان و ابو حاتم و اسماعیلی شاگردان اویند مردم را در صدق و دیانت و امانت و حلم و تقوی و دیگر صفات محموده اش اعتقاد عظیم بود و در تصنیف و ترویج علم نیت صالحه داشت محض جسته لله مشغول تعلیم علم حدیث می بود او را ثلاثیات نیزست که در میان او و آن حضرت صلی الله علیه و سلم سه واسطه بیش نیست ذکره ابن حبان فی الثقات وفاتش در سنه سیصد و هفت بوده روزی که انتقال کرد بازارهای موصل بند شدند و مردم گریان و سوزان بر جنازه او جمع آمدند گریان جگر زمین گشادند و ان کان هنر در آن نهادند انتهی و ابراهیم بن حسن الکردی الکورانی الشافعی الصوفی در کتاب الامم لایقاظ الهمم گفته

مسند الحافظ اَبی یعلی احمد بن علی الیمنی الموصلی رحمه الله تعالی سمعت طرقا منه علی شیخنا الامام احمد روح الله روحه بسنده الی الفخر بن البخاری عن اَبی روح عبد المعز بن محمد الهروی انا تمیم بن اَبی سعید الجرجانی انا ابو سعید

محمد بن عبد الرحمن الكنجرودی انا محمد بن محمد بن حمدان انا ابو یعلی و به قال ابو یعلی ثنا عمرو بن الضحاک بن مخلد ثنا جعفر بن یحیی بن ثوبان ثنا عماره بن ثوبان ان ابا الطفیل اخبر ان النبی صلی الله علیه و سلم کان بالجعرانه یقسم لحما و انا یومئذ علام احمل غصن؟؟؟ البعیر قال فاقبلت امرأه بدویه فلما دنت من النبی صلی الله علیه و سلم بسط رداءه فجلست علیه فسالت من هذه قالوا أمه التي ارضعته قال الحافظ زین الدین العراقي هذا حدیث حسن هكذا وقع فی سماعنا من مسند أبی یعلی عمرو بن الضحاک بن مخلد عن جعفر بن یحیی بن ثوبان و الظاهر انه سقط من السند ذکر أبی عاصم و هو الضحاک بن مخلد بین ابنه عمرو و بین جعفر بن یحیی بن ثوبان فقد رواه البخاری فی کتاب الادب المفرد و ابو مسلم الکشی فی سننه کلاهما عن أبی عاصم عن جعفر و المرأه هی حلیمه ذکرها ابن عبد البر فی الاستیعاب مسماه و ابو محمد محمد بن محمد الامیر در رساله اسانید خود گفته مسند الحافظ أبی یعلی احمد بن علی التمیمی الموصلی ارویه بالسند المتقدم الی الفخر بن البخاری عن أبی روح عبد المعز محمد الهروی الی آخره فالحمد لله الذی یعلو بعونه الحق و لا یعلی حیث ظهر صحه الحدیث الشریف من روایه أبی یعلی فالعجب من المخاطب المتحذلق المنتحل لمقام الفضل الایهی کیف هام فی تقلید الکابلی الذی تردی فی هوه التعصب القائد الی الردی فاجترأ علی تکذیب هذا الحدیث الصحیح سندا و متنا و لم یبال بمخالفه هذا التکذیب للمعین لمدحه و ثنائه و اطوائه الاسنی علی أبی یعلی و مسنده الفاخر الاعلی

۲۵- ابن جریر طبری

وجه بست و پنجم آنکه محمد بن جریر عالی تبار این حدیث شریف را در تهذیب الاثار روایت فرموده و بمزید تنقید و تحقیق افصاح و تصریح تصحیح آن فرموده نطاق انصاف و احقاق حق و ابطال باطل بر کمر همت چست بسته قلوب منکرین و جاحدین و متعصبین متصلبین متعسفین بابلغ وجوه خسته ملا علی متقی در کتر العمال گفته

عن عمران بن حصین بعث

رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سريه و استعمل عليها عليًا فغنموا فصنع على شيئًا انكروه و في لفظ فاخذ على من الغنيمه جاريه فتعاقد اربعة من الجيش إذا قدموا على رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ان يعلموه و كانوا إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فسلموا عليه و نظروا إليه ثم ينصرفون الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر ان عليًا قد اخذ من الغنيمه جاريه فاعرض عنه ثم قام الثانيه فقال مثل ذلك فاعرض عنه ثم قام الثالثه فقال مثل ذلك فاعرض عنه ثم قام الرابعه فاقبل إليه رسول الله يعرف الغضب في وجهه فقال ما تريدون من على على مني و انا من علي و على ولي كل مؤمن بعدى ش و ابن جرير و صححه ازين عبارت ظاهرست كه ابن جرير طبرى روايت حديث ولايت نموده و تصحيح آن کرده و كفى به ردعا لابطال هذا الحديث الشريف و قلعا لاساس توهم المخاطب المنيف و مناقب و فضائل و محاسن و محامد و مفاخر و مكارم و ماثرا ابن جرير را اكابر محققين و اعظم منقدين سنیه ذکر کرده اند ياقوت حموی در ترجمه طبرى تطويل بسيار نموده و قريب يازده ورق طويل در مدح و ثنا و تقریظ و ستایش او و حال او و كتب او نوشته چون نقل تمام آن موجب تطويل بسيارست لهذا اعراض از ذکر آن انسب می نماید لیکن بعض عبارت او نوشته می شود ففى المعجم قال ابو محمّد عبد العزيز بن محمّد الطبرى كان ابو جعفر من الفضل و العلم و الذكاء و الحفظ على ما لا يجهله احد عرفه لجمعه من علوم الاسلام ما لم نعلمه اجتمع لاحد من هذه الائمة و لا ظهر من كتب المصنّفين و انتشر من كتب المؤلفين ما انتشر له و كان راجحا فى علوم القرآن و القراءات و علم التاريخ من الرّسل و الخلفاء و الملوك و اختلاف الفقهاء مع الروايه لذلك على ما فى كتابه البسيط و التهذيب و احكام القراءات من غير تعويل على

المناولات و الاجازات دالا على ما قيل فى الاقوال بل يذكر ذلك بالاسانيد المشهوره و قد بان فضله فى علم اللغه و النحو على ما ذكره فى كتاب التفسير و كتاب التهذيب مخبرا عن حاله فيه و قد كان له قدم فى علم الجدل يدل على ذلك مناقضاته فى كتبه على المعارضين لمعانى ما اتى به و كان فيه من الزهد و الورع و الخشوع و الامانه و تصفيه الاعمال و صدق النيه و حقائق الافعال ما دلّ عليه كتابه فى آداب النفوس و ازين عبارات وراى كمال فضل و جلالت و ورع و تقدس و امانت و ديانت طبرى و افضليت او از جميع علمائى امت اينهم ظاهرست كه آنچه او در مصنفات خود در تاريخ و غير آن آورده آن را باسانيد مشهوره نقل کرده و بر مناولات و اجازات اعتماد نموده و نيز ياقوت حموى در معجم در ذكر تاريخ طبرى بعد بيان حال آن گفته و هذا الكتاب من الافراد فى الدنيا فضلا و متانه و هو يجمع كثيرا من علوم الدين و الدنيا و هو فى نحو خمسه الف ورقه و نيز ياقوت حموى در معجم گفته قال عبد العزيز بن محمد الطبرى كان ابو جعفر يذهب فى جل مذاهبه الى ما عليه الجماعه من السلف و طريق اهل العلم المتمسكين بالسنة شديدا عليه مخالفتهم ماضيا على مناجهم لا ياخذة فى ذلك و لا فى شىء لومه لائم و نيز ياقوت حموى از عبد العزيز مذکور آورده كه او گفته كان ابو جعفر يذهب فى الامامه الى امامه أبى بكر و عمرو عثمان و على و ما عليه اصحاب الحديث فى التفضيل و كان يكفر من خالفه فى كل مذهب إذا كانت ادله العقول تدفع كالقول فى القدر و قول من كفر اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم من الروافض و الخوارج و لا يقبل اخبارهم و لا شهاداتهم و ذكر ذلك فى كتابه فى الشهادات و فى رساله و فى اول ذيل المذيل و نيز ياقوت حموى در معجم گفته و قد كان رجح أى الطبرى الى طبرستان فوجد الرّفص قد ظهر و سبّ اصحاب رسول الله صلى

اللّه عليه و سلم بين اهلها قد انتشر فاملی فضائل أبي بكر و عمر حتى خاف ان يجرى عليه ما يكرهه فخرج منها لاجل ذلك و يحيى بن عيسى بن جزله بغدادى در مختار مختصر تاريخ بغداد گفته محمد بن جرير ابو جعفر الطبرى استوطن بغداد و اقام بها الى ان توفى و له كتب التاريخ و كتاب التفسير و تهذيب الاثار مولده سنه خمس و عشرين و مائتين و توفى فى سنه عشر و ثلاثمائه و لم يؤذن به احد لاجل الحنابله و اجتمع من غير اذن من لا يحصى عدده الا الله تعالى ثم صلى على قبره عدّه شهر ليلا و نهارا و عبد الكريم بن محمد سمعاني در انساب در نسبت طبرى گفته ابو جعفر محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الطبرى من ساكنى بغداد استوطنها الى حين وفاته و كان احد ائمه العلماء يحكم بقوله و يرجع الى رايه لمعرفة و فضله و كان قد جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره و كان حافظا لكتاب الله عارفا بالقراءات بصيرا بالمعاني فقيها فى احكام القرآن عالما بالسنة و طرقها و صحيحها و سقيمها و ناسخها و منسوخها عارفا باقوال الصحابه و التابعين و من بعدهم من المخالفين فى الاحكام و مسائل الحلال و الحرام عارفا بايام الناس و اخبارهم و له الكتاب المشهور فى تاريخ الامم و الملوك و كتاب فى التفسير لم يصنف احد مثله و كتاب سماه تهذيب الاثار لم نر سواه فى معناه الا انه لم يتممه و له فى اصول الفقه و فروع كتب كثيره و اختيار من اقويى الفقهاء و تفرد بمسائل حفظت عنه و له رحله الى الحجاز و الشام و مصر سمع محمد بن عبد الملك بن ابي الشوارب و اسحاق بن اسرائيل و احمد بن منيع البغوى و محمد بن حميد الرازى و ابا همام الوليد بن شجاع و ابا كريب محمد بن العلاء و يعقوب بن ابراهيم الدورقى و ابا سعيد الاشج و عمر بن على و محمد بن بشار و محمد بن المثنى البصريين و خلقا كثيرا نحوهم روى عنه القاضى ابو بكر احمد بن كامل الشجرى

و ابو بكر محمد بن عبد الله الشافعي و مخلد بن جعفر و ابو عمر و محمد بن احمد بن حمدان الحيرى و غيرهم و حكى ان محمد بن جرير مكث اربعين سنة يكتب فى يوم منها اربعين ورقه و قال ابو حامد الاسفراينى لو سافر رجل الى الصين حتى يحصل له كتاب تفسير محمد بن جرير لم يكن ذلك كثيرا و قال يوما ابو جعفر الطبرى لاصحابه اُتنشطون لتفسير القرآن قالوا كم يكون قدره فقال ثلثون الف ورقه فقالوا هذا ممّا يفنى الاعمار قبل تمامه فاخصره فى نحو ثلثه آلاف ورقه ثم قال هل تنشطون لتاريخ العالم من آدم الى وقتنا هذا قالوا كم قدره فذكر نحو ما ذكره فى التفسير فاجابوه بمثل ذلك فقال انا لله ماتت الهمم فاخصره فى نحو ما اختصر من التفسير قال ابو بكر محمد بن اسحاق بن خزيمه ما اعلم على اديم الارض اعلم من محمد بن جرير و لقد ظلمته الحنابله و كانت ولادته فى آخر سنة اربع او اول سنة خمس و عشرين و مائتين و كان اسمر الى الادمه عين نحيف الجسم مديد القامه فصيح اللسان و توفى عشيه يوم السبت و دفن يوم الاحد بالغداه فى داره لاربع بقين من شوال سنة عشر و ثلث مائه و محيى الدين يحيى بن شرف نووى در تهذيب الاسماء و اللغات كفته محمد بن جرير تكرر ذكره فى الروضه هو الامام البارع فى انواع العلوم و هو ابو جعفر محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الطبرى و هو فى طبقه الترمذى و النسائى سمع عبد الملك بن أبى الشوارب و احمد بن منيع البغوى و محمد بن حميد الرازى و الوليد بن شجاع و ابا كريب محمد بن العلاء و يعقوب بن ابراهيم الدورقى و ابا سعيد الاشج و عمرو بن على و محمد بن مثنى و محمد بن يسار و غيرهم من شيوخ البخارى و مسلم حدث عنه احمد بن كامل و محمد بن عبد الله الشافعي و مخلد بن جعفر و خلائق قال الحافظ ابو بكر الخطيب البغدادي فى تاريخ بغداد استوطن الطبرى بغداد فاقام بها

حتى توفي و كان احد الائمة و العلماء يحكم بقوله و يرجع الى رايه لمعرفته و فضله و كان قد جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره و كان حافظا لكتاب الله تعالى عارفا بالقراءات بصيرا بالمعاني فقيها في احكام القرآن عالما بالسنن و طرقها صحيحها و سقيمها و ناسخها و منسوخها عارفا باقوال الصّحابه و التابعين فمن بعدهم في الاحكام عارفا بايام الناس و اخبارهم و له كتاب التاريخ المشهور و كتاب في التفسير لم يصنّف احد مثله و كتاب تهذيب الاثار و لم ار سواه في معناه لكنه لم يتمه و له في اصول الفقه و فروعه كتب كثير و تفزّد بمسائل حفظت عنه قال الخطيب و سمعت على بن عبيد الله السمسار يحكى ان محمد بن جرير مكث اربعين سنة يكتب في كل يوم اربعين ورقة و عن الشيخ أبي حامد الاسفرايني قال لو سافر رجل الى الصين ليحصل تفسير ابن جرير لم يكن هذا كثيرا او كلاما هذا معناه و روينا عنه انه قال لاصحابه هل تنشطون لتفسير القرآن قالوا كم يكون ورقه قال ثلاثون الف ورقه فقالوا هذا مما يفنى الاعمار قبل تمامه فاخصره في نحو ثلثة آلاف ورقه و كذلك قال لهم في التاريخ فاجابوا بمثل جواب التفسير فقال انا لله ماتت الهمم فاخصره نحو ما اختصر التفسير و قال محمد بن اسحاق بن خزيمة ما اعلم تحت اديم السماء اعلم من محمد بن جرير و روينا ان ابا بكر بن مجاهد امام الناس في القراءات استمع ليله القراءه محمد بن جرير فقال ما ظننت ان الله تعالى خلق بشرا يحسن بقراءه هذا الخطيب و روى الخطيب عن القاضى أبي احمد بن كامل قال توفي ابو جعفر محمد بن جرير وقت المغرب ليله الاثنين ليومين بقيا من شوال سنة عشر و ثلاثمائه و دفن ضحوه يوم الاثنين في داره و لم يغير شبيهه و كان السواد في شعر رأسه و لحيته كثيرا و كان مولده في آخر سنة اربع او اوّل سنة خمس و عشرين و مائتين و كان

اسمر الى الادمه اعين نحيف الجسم مديد القامه فصيح اللسان و لم يؤذن به احد و اجتمع عليه من لا يحصيهم عدد الا الله و صلى على قبره عدّه شهور ليلا و نهارا و زاره خلق كثير من اهل الدين و الادب و رثاه ابن الاعرابي و ابن دريد و غيرهما و لقد اجاد ابن دريد و ابليغ في مرثيته و ابو العباس احمد بن عبد الحلیم المعروف بابن تيميه كه امام اعظم و شيخ الاسلام سنيانست و مناقب و مدائح او كه علمای قوم در زبان می آرند هوش از سر می ربايد كما لا يخفى على ناظر فوات الوفيات و الدرر الكامنه و غيرهما در منهاج السنه النبويه گفته و اما قوله و لم يلتفتوا الى القول بالرأى و الاجتهاد و حرموا الاخذ بالقياس و الاستحسان فالكلام على هذا من وجوه احدها ان الشيعة في هذا مثل غيرهم ففي اهل السنه النزاع في الرأى و الاجتهاد و القياس و الاستحسان كما في الشيعة النزاع في ذلك فالزيديه تقول بذلك و نروي فيه الروايات عن الائمة الثاني ان كثيرا من اهل السنه العامه و الخاصه لا تقول بالقياس فليس كل من قال بامامه الخلفاء الثلثه قال بالقياس الى المعتزله البغداديون لا يقولون بالقياس و حينئذ فان كان القياس باطلا امكن الدخول في اهل السنه و ترك القياس و ان كان حقا امكن الدخول في اهل السنه و الاخذ بالقياس الثالث ان يقال القول بالرأى و الاجتهاد و القياس خير من الاخذ بما ينقله من يعرف بكثرة الكذب عمن يصيب و يخطى نقل غير مصدق ممن قائل غير معصوم و لا يشك ان رجوع مثل مالك و ابن ابي ذئب و ابن الماجشون و اللبث بن سعد و الاوزاعي و الثوري و ابن ابي ليلى و شريك و ابي حنيفه و ابي يوسف و محمد بن الحسن و زفر و الحسن بن زياد و اللؤلؤى و الشافعي و البويطي و المزني و احمد بن حنبل و ابي داود السجستاني و ابراهيم الحربي و البخاري و عثمان بن سعيد الدارمي و ابي بكر بن خزيمة و محمد بن جرير الطبري و محمد

بن نصر المروزی و غیر هولاء الی اجتهادهم و اعتبارهم مثل ان یعلموا سنه النبی صلی الله علیه و سلم الثابته عنه و یجتهدوا فی تحقیق مناسط الاحکام و تنقیحها و تخریجها خیر لهم من ان یتمسکوا بنقل الروافض عن العسکرین و امثالهما فان الواحد من هؤلأء اعلم بیدین الله و رسوله من العسکرین انفسهما فلو افتاه احدهما بفتیا کان رجوعه الی اجتهاده اولی من رجوعه الی فتیا احدهما بل هو الواجب علیه فکیف إذا کان نقلاً عنهما من مثل الرافضه و الواجب علی مثل العسکرین و امثالهما ان یتعلموا من الواحد من هؤلأء ازین عبارت ظاهرست که ابن تیمیّه جزاه الله بصنیعه بسبب غایت جسارت و خسارت و اشتعال نار نصب و عناد بکانون سنیه پر ضغینه اش محمد بن جریر طبری و دیگر اسلاف ناانصاف خود را عیاذاً بالله عالمتر بدین خدا و رسول او از حضرت عسکرین یعنی امام علی نقی و امام حسن عسکری علیهما و علی آباءهما آلاف التحیه و السلام می داند و تصریح صریح که بهیچ وجهی از وجوه تاویل و توجیه و تسویل و تحریف حضرات را در ان مساعی نیست بر این کفر صراح و ضلال بواح می نماید و بمزید تاکید و تشدید این ضلال بعید تفریح شنیع بر آن مرتب ساخته یعنی گفته آنچه حاصلش این است که اگر فتوی دهد یکی ازین مذکورین را یکی از عسکرین علیهما السلام بکدامی فتوی رجوع یکی ازین مذکورین باجتهاد خود اولی خواهد بود از رجوع او بسوی فتوی یکی از عسکرین علیهما السلام بلکه رجوع باجتهاد خود واجب خواهد بود یعنی اصفا و اعتنا بافتاء عسکرین علیهما السلام معاذ الله ناجائز و حرام خواهد بود و برین مقدار هم صبر و قرارش دست نداده در آخر عبارت سراسر خسارت بیانگ بی هنگام سراییده که العیاذ بالله واجب بر مثل عسکرین علیهما السلام و امثال ایشان یعنی دیگر ائمه اهل بیت علیهم السلام آنست که تعلیم کنند از یکی ازین مذکورین فالعجب کل العجب که پناه بخدا پایه فضل و علم و کمال ابن جریر ارجح و اعلی

از حضرات عسکریین و دیگر اهل بیت عصمت و طهارت که حسب تصریحات قوم سفن نجات اند و تمسک بذبول این حضرات واجب و تخلف از ایشان مورث بوار و هلاک و ضلال و نکال و باز متعصبین سنیہ اعتنا بتصحیح و اثبات چنین امام جلیل الشان خود حدیث ولایت را نکنند و پی سپر وادی پر خار قدح و جرح شوند فِ اِنَّا لِلّٰهِ وَ اِنَّا اِلَيْهِ راجِعُونَ و ازین هم عجیب تر آنکه ابن روزبهان بمزید عجز و حیرت طبری را با این جلالت شان بدتر از یهود و نصاری حسب مزعوم اسلاف خود گرداند یعنی او را بروافض ارزانی فرماید و بر احتجاج و استدلال بروایتش از جارود کمالا- یخفی علی من راجع الی کتابه الباطل و ذہبی در تذکره الحفاظ گفته محمد بن جریر بن یزید بن کثیر الامام العلم الفرد الحافظ ابو جعفر الطبری احد الاعلام و صاحب التصانیف من اهل طبرستان اکثر التطواف و سمع محمد بن عبد الملک بن اَبی الشوارب و ابا همام السکونی و اسحاق بن اَبی اسرائیل و اسماعیل بن موسی السّیدی و محمد بن حمید الرازی و احمد بن منیع و ابا کریب و هناد بن السوی و صدائق و اخذ القراءه عن جماعه حدث عنه مخلد الباقرجی و احمد بن کامل و ابو القسم الطبرانی و عبد الغفار الحضینی و ابو عمرو بن حمدان و خلق سواهم قال ابو بکر الخطیب کان ابن جریر احد الائمة یحکم بقوله و یرجع الی رایه لمعرفته و فضله جمع من العلوم ما لم یشارکه فیہ احد من اهل عصره فكان حافظا لکتاب اللّٰه عارفا باحوال الصّیّحابه و التابعین بصیرا بایام الناس و اخبارهم له الکتاب الکبیر المشهور فی تاریخ الامم و له کتاب التفسیر الذی لم یصنف مثله و کتاب تهذیب الاثار لم ار مثله فی معناه لکن لم یتمه و له فی الاصول و الفروع کتب کثیره و له اختیار من اقاویل الفقهاء و قد تفرد بمسائل حفظت عنه مولد محمد فی سنه اربع و عشرين و مائتین قیل ان المکتفی اراد ان نقف وقفاً یجتمع علیه اقاویل العلماء قال فاحضر له ابن جریر فاملی علیهم کتابا

كذلك فاخرجت له جائزه فلم يقبلها فقبل له فلا بد من قضاء حاجه قال اسال امير المؤمنين ان يامر بمنع السؤال يوم الجمعة ففعل ذلك و كذا التمس منه الوزير ان يعمل له كتابا في الفقه فعمل له كتاب الخفيف فوجه إليه بالف دينار فردّها و قيل مكث اربعين سنة يكتب كل يوم اربعين ورقه و قال تلميذه ابو محمد الفرغانى حسبت تلامذه أبى جعفر منذ احتلم الى ان مات فقسموا على المده مصنفاته فصار لكل يوم عشر ورقه و قال ابو حامد الاسفرائنى لو سافر رجل الى الصين فى تحصيل تفسير ابن جرير لم يكن كثيرا قال حسنك الحافظ سالتى ابن خزيمة أ كتبت عن ابن جرير قلت لا لانه لا يظهر و كانت الحنابلة تمنع من الدخول عليه قال بسما صنعت و قال ابو بكر بن بالويه سمعت امام الاثمه ابن خزيمة يقول ما اعلم على اديم الارض من محمد بن جرير و لقد ظلمته الحنابلة قال ابو محمد الفرغانى كان محمد لا ياخذة فى الله لومه لائم مع عظم ما يؤذى فاما اهل الدين و العلم فغير منكرين علمه و زهده و رفضه الدنيا و قناعته بما يجيئه من حصه خلفها له ابوه بطبرستان ذكر عبد الله بن احمد السمساران ابن جرير قال لاصحابه هل تبسطون لتاريخ العالم قالوا كم يجيىء فذكر نحوا من ثلاثين الف ورقه فقالوا هذا مما يفنى الاعمار قبل تمامه قال انا لله ماتت الهمم فاملأه فى نحو ثلاثه آلاف ورقه و لما أراد أن يملئ التفسير قال لهم ذلك ثم املأه على نحو من التاريخ قال الفرغانى بثّ مذهب الشافعى ببغداد سنين و اقتدى به ثم اتسع علمه و اداه اجتهاده الى ما اختاره فى كتبه و قد عرض عليه القضاء فابى قال محمد بن على بن سهل الامام سمعت ابن جرير قال من قال ان ابا بكر و عمر ليسا بامامى هدى يقتل قال الفرغانى تم له التفسير و التاريخ و كتاب القراءات و كتاب العدد و التنزيل و كتاب اختلاف العلماء و كتاب تاريخ الرجال و كتاب لطيف القول فى

الفقه و هو ما اختاره و جرّده و كتاب الخفيف و كتاب النصير فى الاصول و ابتداء بتصنيف كتاب تهذيب الاثار و هو من عجائب كتبه ابتداء بما رواه ابو بكر الصديق فما صحّ و تكلم على كل حديث و علله و طرقه و ما فيه من الفقه و اختلاف العلماء و حججه و اللغه فتم مسند العشره و اهل البيت و الموالى و من مسند ابن عباس قطعه و مات قال و ابتداء بكتاب البسيط فعمل منه كتاب الطهاره فى نحو الف و خمسمائه ورقه و خرج منه اكثر الصلوه و خرج منه كتاب الحكام و المحاضر و السجلات و لما بلغه ان ابن ابي داود تكلم فى حديث غدیر خمّ عمل كتاب الفضائل و تكلم على تصحيح الحديث قلت رأيت مجلدا من طرق الحديث لابن جرير فاندعشت له و لكثرة تلك الطرق الى ان قال ابن كامل توفى ابن جرير غشيه الاحد ليومين بقيا من شوال سنه عشر و ثلاثمائه و دفن فى داره برحبه يعقوب و لم يغيّر شيته و كان السواد فيه كثيرا و كان اسمر الى الادمه اعين نحيف الجسم فصيحاً طويلاً و شيعه من لا يحصيهم الا الله و صلّى على قبره عدّه شهور ليلاً و نهاراً و رثاه خلق من اهل الادب و الدين و من ذلك قول ابي سعيد الاعرابى حدث مفضّع و خطب جليل دق عن مثله اصطبار الصبور

قام ناعى العلوم اجمع لما قام ناعى محمد بن جرير

و عمل ابن دريد قصيده طويله يقول فيها ان المتيه لم تتلف به رجلا بل اتلفت علما للدين منصوبا

كان الزمان به تصفو مشاربه و الان اصبح بالتكدير مقطوبا

كلاً و ايامه الغر التي جعلت للعلم نورا و بالتقوى محاريبا

اودى ابو جعفر و العلم فاصطحبا اعظم بذنا صاحبا و ذاك مصحوبا

ص: ١٦٤

ودت بقاع بلاد الله لو جعلت قبرا له فحباها جسمه طيبا

و نیز ذهبی در عبر در سنه عشر و ثلاثمائه گفته و فیها الحبر البحر الامام ابو جعفر محمد بن جریر الطبری صاحب التفسیر و التاریخ و المصنّفات الکبیره سمع اسحاق و ابن اُبی اسرائیل و محمد بن حمید الرازی و طبقتهما و کان مجتهدا لا یقلّد احدا قال امام الاثمه ابن خزیمه ما اعلم علی الارض اعلم من محمد بن جریر و لقد ظلمته الحنابله قال ابو حامد الاسفرائینی لو سافر رجل الی الصین حتی یحصل تفسیر محمد بن جریر لم یکن کثیرا قلت مولده بامل بطبرستان سنه اربع عشره و مائتین و توفی لیومین بقیا من شوال و کان ذا زهد و قناعه و توفی ببغداد و یافعی در مرآه الجنان در سنه مذکورہ گفته فیها ببغداد توفی الحبر البحر الامام احد العلماء الاعلام صاحب التفسیر الکبیر و التاریخ الشهیر و المصنّفات العدیده و الاوصاف الحمیده ابو جعفر محمد بن جریر الطبری کان مجتهدا لا یقلّد احدا قال امام الاثمه المعروف بابن خزیمه ما اعلم علی الارض اعلم من محمد بن جریر و لقد ظلمته الحنابله و قال الفقیه الامام مفتی الانام ابو حامد الاسفرائینی لو سافر رجل الی الصین حتی یحصل تفسیر محمد بن جریر لم یکن کثیرا قلت و ناهیک بهذا الثناء العظیم و المدح الکریم من هذین الامامین الجلیلین البارعین التّیبلین و مولده بطبرستان سنه اربع و عشرين و مائتین و کان ذا زهد و قناعه توفی فی آخر شوال من السنه المذكوره و کان اماما فی فنون کثیره منها التفسیر و الحدیث و الفقه و التاریخ و غیر ذلك و له مصنّفات ملیحه فی فنون عدیده تدل علی سعه علمه و غزاره فضله و کان ثقہ فی نقله و تاریخه قبل تاریخه اصح التواریخ و اثبتها و ذکره الشیخ ابو اسحاق فی طبقات الفقهاء فی جملة المجتهدین و تاج الدین عبد الوهاب بن علی سبکی در طبقات شافعیہ کبری گفته محمد بن جریر

ص: ۱۶۵

بن يزيد بن كثير بن غالب الامام الجليل المجتهد المطلق ابو جعفر الطبرى من اهل طبرستان احد ائمه الدّنيا علما و دينا مولده سنه اربع او خمس و عشرين و مائتين طوّف الاقاليم فى طلب العلم و سمع من محمد بن عبد الملك بن أبى الشوارب و اسحاق بن أبى اسرائيل و اسماعيل بن موسى القزاري و ابن كريب و هناد بن السرى و الوليد بن شجاع و احمد بن منيع و محمد بن حميد الرازى و يونس بن عبد الاعلى و خلق سواهم روى عنه ابو شعيب الحرانى و هو اكبر منه سنا و سندا و مخرّد الباقرجى و الطبرانى و عبد الغفار الحزىنى و ابو عمرو بن حمدان و احمد بن كامل و طائفه سواهم و قرأ القرآن على سليمان بن عبد الرّحمن الطلحى صاحب خلاد و من تصانيفه كتاب التفسير و كتاب التاريخ و كتاب القراءات و العدد و التنزيل و كتاب اختلاف العلماء و تاريخ الرّجال من الصحابه و التابعين و كتاب احكام شرائع الاسلام الفه على ما ادى إليه اجتهاده و كتاب الخفيف و هو مختصر فى الفقه و كتاب التبصير فى اصول الدّين و ابتدا بتصنيف كتاب تهذيب الاثار و هو من عجائب كتبه ابتداء بما رواه ابو بكر الصّيدى رضى الله عنه ممّا صح عنه سنده و تكلم على كلّ حديث منه بعلة و طرقة و ما فيه من الفقه و السّين و اختلاف العلماء و حججهم و ما فيه من المعانى و الغريب فتم منه مسند العشره و اهل البيت و الموالى و من مسند ابن عباس قطعه كبيره و مات قبل تمامه و ابتدا بكتاب الوسيط فخرج منه كتاب الطهاره فى نحو الف و خمسمائه ورقه و خرج منه اكثر كتاب الصلوه و خرج منه آداب الحكام و كتاب المحاضر و السجلات و غير ذلك قال الخطيب كان ابن جرير احد الاثمه يحكم بقوله و يرجع الى رايه لمعرفته و فضله جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره فكان حافظا لكتاب الله بصيرا بالمعانى فقيها فى احكام القرآن عالما بالسنن و طرقها

صحيحها و سقيمها ناسخها و منسوخها عارفا باقوال الصحابه و التابعين و من بعدهم من المخالفين فى الاحكام و مسائل الحلال و الحرام عارفا بايام الناس و اخبارهم و له الكتاب المشهور فى تاريخ الامم و الملوك و كتاب فى التفسير و لم يصنف احد مثله سمّاه تهذيب الاثار لم أر مثله فى معناه الا انه لم يتمه و له فى اصول الفقه و فروعه كتب كثيره قال سمعت على بن عبد الله بن عبد الغفار اللغوى المعروف بالسّمسانى يحكى ان محمد بن جرير مكب اربعين سنه يكتب فى كل يوم منها سبعين ورقه قال و بلغنى عن الشيخ أبى حامد الاسفراينى انه قال لو سافر رجل الى الصين حتى يحصل له كتاب تفسير محمد بن جرير لم يكن ذلك كثيرا او كلاما هذا معناه انتهى و ذكر ابو محمد الفرغانى فى صله التاريخ ان يوما (الايام) من تلامذه محمد بن جرير حسبوا لابي جعفر منذ بلغ الحلم الى ان مات ثم قسموا على تلك المده اوراق مصنفاته فصار لكل يوم اربع عشره ورقه قلت و هذا لا ينافى كلام السمسانى لانه منذ بلغ لا بد ان يكون مضت له سنين فى الطلب لا يصنف فيها و ذكر ان ابا العباس ابن شريح كان يقول محمد بن جرير الطبرى ففیه العالم و ذكر ان محمد بن جرير قال اظهرت فقه الشافعى و افتيت ببغداد عشر سنين و تلقته منى ابن بشار الاحول استاذ أبى العباس بن شريح و روى ان ابا جعفر قال لاصحابه أ تنشطون لتفسير القرآن قالوا كم يكون قدره فقال ثلثون الف ورقه فقالوا هذا مما يفنى الاعمار قبل تمامه فاختصره فى نحو ثلثه آلاف ورقه ثم قال هل تنشطون لتاريخ العالم من آدم الى وقتنا هذا قالوا كم قدره فذكر نحو ما ذكره فى التفسير فاجابوه بمثل ذلك فقال انا لله ماتت الهمم فاختصره فى نحو ما اختصر التفسير قال الحاكم سمعت ابا بكر بن بالويه يقول قال لى ابن خزيمة بلغنى أنك كتبت التفسير عن ابن جرير فقلت نعم املاء قال كله قلت نعم قال فى كم سنه قلت من سنه ثلاث و ثمانين

الى سنه تسعين قال فاستعاره منى ابن خزيمه و رده بعد سنين ثم قال نظرت فيه من اوله الى آخره و ما اعلم على اديم الارض اعلم من محمد بن جرير و لقد ظلمته الحنابله و قال ابو على الطومارى كنت احمل القنديل فى شهر رمضان بين يدي ابي بكر بن مجاهد لصلوه التراويح فخرج ليله من لياالى العشر الاواخر من داره و اجتاز على مسجده فلم يدخله و انا معه و سار حتى انتهى فوقف على باب مسجد ابن جرير و ابن جرير يقرأ سورة الرحمن فاستمع قراءته طويلا ثم انصرف فقلت له يا استاذ تركت الناس ينتظرونك و جئت تسمع قراءه هذا فقال يا ابا على دع عنك ما ظننت ان الله خلق بشرا يحسن ان يقرأ هذه القراءه و ذكر ان المكتفى الخليفه قال للحسن بن العباس اريد ان نقف وفقا تجتمع اقاويل العلماء على صحته و يسلم من الخلاف قال فاحضر ابن جرير فاملى عليهم كتابا لذلك فاخرجت له جائزه ستيه فابى ان يقبلها فقيل له لا بد من جائزه او قضاء حاجه فقال نعم الحاجه اسال امير المؤمنين ان يتقدم الى الشرط ان يمنعوا السؤال من دخول القصر فى يوم الجمعة فتقدم بذلك و عظم فى نفوسهم قال ابو محمد الفرغانى صاحب ابن جرير ارسل العباس بن الحسن الوزير الى ابن جرير قد احببت ان انظر فى الفقه و ساله ان يعمل له مختصرا فعمل له كتاب الخفيف و انفذه فوجه إليه الف دينار فلم يقبلها فقيل له نصدق بها فلم يفعل و قال حسنك ابن على النيسابورى اول ما سألنى ابن خزيمه قال كتبت عن محمد بن جرير قلت لا قال و لم قلت لانه كان لا يظهر و كانت الحنابله تمنع من الدخول عليه فقال بئسما فعلت ليتك لم تكتب عن كل من كتبت عنهم و سمعت منه قلت لم يكن عدم ظهوره ناشئا عن انه منع و لا كانت للحنابله شوكة تقتضى ذلك و كان مقدار ابن جرير ارفع من ان يقدروا على منعه و انما ابن جرير كان قد جمع نفسه عن مثل الارذال المتعرضين الى عرضه فلم يكن ياذن

فى الاجتماع به الا- ان يختاره و يعرف انه على السنه و كان الوارد من البلاد مثل حسنك و غيره لا يدري حقيقه حاله فربما اصغى الى كلام من يتكلم فيه لجهل بامرهم فامتنع عن الاجتماع به و مما يدل على انه لم يمنع قول ابن خزيمه لحسنك ليتك سمعت منه فان فيه دلالة على ان سماعه منه كان ممكنا و لو كان ممنوعا لم يقل له ذلك و هذا اوضح من ان يئبه عليه و امر الحنابلة فى ذلك العصر كان اقل من ذلك قال الفرغانى كان محمد بن جرير ممن لا ياخذ فى الله لومه لائم مع عظيم ما يلحقه من الاذى و الشناعات من جاهل و حاسد و ملحد فاما اهل العلم و الدين فغير منكرين على علمه و زهده فى الدنيا و رفضه له و قناعته بما كان يرد عليه من حصه خلفها له ابوه بطبرستان يسيره و لما تقلد الخاقانى الوزاره وجه إليه بمال كثير فابى ان يقبله فعرض عليه القضاء فامتنع فعاتبه اصحابه و قالوا له لك فى هذا ثواب و تحيى سنه قد درست و طمعوا ان يقبل و لايه المظالم فانتهرهم و قال قد كنت اظن انى لو رغبت فى ذلك لنهيتمونى عنه و قال الفرغانى رحل ابن جرير من مدينه امل لما ترعرع و سمح له ابوه بالسيف و كان طول حياته ينفذ إليه بالشىء بعد الشىء الى البلدان فسمعتة يقول ابطأت عنى قفقفه والدى اضطرت الى ان فتقت كمى القميص فبعتهما و قال ابن كامل توفى عشيه الاحد ليومين بقيا من شوال سنه عشر و ثلاثمائه و دفن فى داره برحبه يعقوب و لم يغير شيبه و كان السواد فى رأسه و لحيته كثيرا و كان اسمر الى الادمه عين نحيف الجسم مديد القامه فصيحاً و اجتمع عليه من لا- يحصيه الا- الله و صلى على قبره عدده شهور ليلا و نهارا و رثاه خلق كثير من اهل الدين و الادب من ذلك قول أبى سعيد بن الاعرابى حدث مفضع و خطب جليل دقّ عن مثله اصطبار الصبور

قام ناعى العلوم اجمع لما قام ناعى محمد بن جرير

و قول ابن دريد ان المتيه لم تتلف به رجلا بل اتلفت علما للدين منصوبا

كان الزمان به تصفو مشاربه و الان اصبح بالتكدير مقطوبا

كلا و ايامه الغر التي جعلت للعلم نورا و للتقوى محاربا

و زين الدين ابو الوليد محمد بن محمد بن شحنة در روض المناظر فى علم الاوائل و الاواخر گفته سنه عشر و ثلاثمائه توفى ابو جعفر محمد بن جرير الطبرى ببغداد و مولده سنه اربعه و عشرين و مائتين و كان من المجتهدين و له مصنفات منها التاريخ المشهور من اول الزمان الى آخر سنه اثنتين و ثلاثمائه و له التفسير المعروف و رموه بعد موته بالرفض لكونه صنف كتابا فيه اختلاف العلماء لم يذكر فيه مذهب احمد بن حنبل و قال لم يكن احمد فقيها انما كان محدثا قال امام الاثمه ابن خزيمة ما اعلم احدا على وجه الارض اعلم من محمد بن جرير و لقد ظلمته الحنابله ذكر ذلك الذهبى فى العبر و تقى الدين ابو بكر بن احمد المعروف بابن قاضى شهبه الاسدى در طبقات شافعيه گفته محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب ابو جعفر الطبرى الآملى البغدادى الامام العلم صاحب التصانيف العظيمه و التفسير المشهور مولده سنه اربع و عشرين و مائتين قال الخطيب سمعت على بن عبد الله البغوى يقول مكث ابن جرير اربعين سنه يكتب كل يوم اربعين ورقه قال ابو محمد الفرغانى حدثنى هارون بن عبد العزيز قال قال لى ابو جعفر الطبرى اظهرت مذهب الشافعى و اقتديت به ببغداد عشر سنين و تلقاه منى ابن بشا الاحول شيخ ابن شريح قال الفرغانى فلما اتسع علمه اداه بحثه و اجتهاده الى ما اختاره فى كتبه الخ و عمر بن المظفر المعروف بابن الوردى در تتمه المختصر گفته فيها توفى ابو جعفر محمد

محمد بن جرير الطبري ببغداد و مولده سنه اربع و عشرين و مائتين بامل طبرستان حافظ كتاب العزيز و القراءات مجتهد لم يقلد احدا فقيه عارف باقاويل الصحابه و التابعين و له التاريخ المشهور ابتداء فيه من اول الزمان الى آخر سنه اثنتين و ثلاثمائة و كتاب فريد في التفسير و كتب اصول و فروع و صنّف كتابا فيه اختلاف الفقهاء و لم يذكر فيه احمد بن حنبل فقل له في ذلك فقال انما كان احمد بن حنبل محدثا فاشتد ذلك على الحنابلة و كانوا لا يحصون كثره ببغداد و رموه بالرفض تعصبا و تشييعا عليه و جلال الدين عبد الرحمن بن كمال الدين سيوطي در طبقات الحفاظ گفته محمد بن جرير بن يزيد بن كثير الامام العالم الحافظ الفرد ابو جعفر الطبري احد الاعلام و صاحب التصانيف الطواف قال الخطيب كان احد الائمة يحكم بقوله و يرجع الى رايه لمعرفة و فضله جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره حافظا لكتاب الله بصيرا بالمعاني فقيها في احكام القرآن عالما بالسنة و طرقها و صحيحها و سقيمها ناسخها و منسوخها عارفا باقوال الصحابه و التابعين بصيرا بايام الناس و اخبارهم له تاريخ الاسلام و التفسير الذي لم يصنف مثله قال ابو حامد الاسفرائني لو رحل رجل الى الصين في تحصيله لم يكن كثيرا و تهذيب الاثار لم ار في معناه مثله و له في الاصول و الفروع كتب كثيرة كان مولده سنه ٢٢٣ و قال ابن خزيمة ما اعلم على اديم الارض اعلم منه و قال الفرغاني بث مذهب الشافعي ببغداد ثم اتسع علمه و اداه اجتهاده الى ما اختار في كتبه و عرض عليه القضاء فابى قال الذهبي ابن جرير و ابن صاعد و ابن خزيمة و ابن ابي حاتم رجال هذه الطبقة و هم الطبقة السادسة في الاربعة قال ابن الكامل توفي ابن جرير عشية الاحد ليومين بقيا من شوال سنه ٣١٠ عشر و ثلاثمائة و سيوطي در كتاب التنبه بمن يبعثه الله على راس كل مائه گفته و ممن يصلح ان يعد على راس الثلاثمائة الامام ابو جعفر محمد بن جرير الطبري و عجت كيف لم يعدوه و هو اجل من ابن شريح و اوسع علوما و بلغ مرتبه الاجتهاد المطلق المستقل و دون لنفسه مذهبا مستقلا و له اتباع

قلمدوه و افتوا و قضا بمذهبه و یسمون الجریره و کان اماما فی کل علم من القراءه و التفسیر و الحدیث و الفقه و الاصول و اقوال الصّحابه و التابعین و من بعدهم و العربیه و التاریخ قال النووی اجمعت الامه علی أنّه لم یصنّف مثل تفسیره و قال الخطیب کان ائمه العلماء تحکم بقوله و ترجع إليه و کان قد جمع من العلوم ما لم یشارکه فیہ احد من اهل عصره قال ابن خزیمه ما اعلم علی الارض اعلم من ابن جریر و قد أراد الخلیفه المقتدر باللّه مره ان یکتب کتاب وقف تكون شروطه متفقا علیها بین العلماء فقیل له لا یقدر علی استحضار هذا الا محمد بن جریر فطلبه عند ذلك فکتبها مات فی شوال سنه عشر و ثلاثمائه اذین عبارت واضح و لائح است که ابن جریر طبری صالح و لائق آنست که معدود شود از مجددین دین بر سنه ثلاثمائه و سیوطی تعجب می کند از ترک علمای خود تعدید او را از مجددین دین و بنص سیوطی ابن جریر طبری جلیل تر از ابن شریح و وسیعتر از روی علومست و بمرتبه اجتهاد مطلق مستقل فائز گردیده و این مرتبه ایست که ائمه اربعه سنیه بحیازت آن در آفاق جهان اشتهار و افتخار و امتیاز حاصل کرده اند و نیز از آن ظاهرست که ابن جریر طبری اتباع و اشباع دارد که تقلید او کرده اند و فتوی بمذهب او داده اند و حکم بر طبق آن کرده اند و این اتباع بجریره مشهوراند و ابن جریر امام بود در هر علم از قراءت و تفسیر و حدیث و فقه و اصول و اقوال صحابه و تابعین و اتباع تابعین و عربیت و تاریخ و نووی ارشاد کرده که اجماع کرده است امت بر آنکه تصنیف کرده نشد مثل تفسیر او و خطیب گفته که ائمه علماء حکم می کردند بقول او و رجوع می آوردند بسوی او و جمع کرده بود ابن جریر از علوم چیزیرا که مشارکت نکرده ابن جریر را در ان کسی از اهل عصر و ابن خزیمه ارشاد کرده که نمی دانم بر روی زمین عالم تری از ابن جریر و اراده کرد مقتدر باللّه این که نوشته شود کتاب وقعی که شروط آن متفق علیها بین العلماء باشد پس گفته شد که قادر نیست بر استحضار این امر مگر محمد بن جریر طبری و نیز سیوطی در رساله منتهی العقول گفته منتهی الامم هذه الامه المحمديه علماؤها کاننبا بنی اسرائیل و کفی منهم الخلفاء الاربعه و هم ابو بکر و عمر و عثمان و علی و عمر بن عبد العزیز رضی اللّٰه عنهم و الائمه الاربعه الذین اخترعوا العلوم کاختراع

على علم النحو و الخليل العروض و الشافعي اصول الفقه و الجرجاني المعاني و البيان منتهى لابن جرير الطبري في علم التفسير كان يحفظ كتبا حمل ثمانين بعيرا و حفظ ابن الانباري في كل جمعه الف كراس و حفظ ثلاثمائة الف بيت من الشعر استشهادا للنحو و كان الشافعي يحفظ من مره او نظره و ابن سينا الحكيم حفظ القرآن في ليله واحده و ابو زرعه كان يحفظ الف الف حديث و الكل من بعض محفوظ احمد بن حنبل و نيز سيوطي در منتهى العقول كفته منتهى الامر بالمعروف لعمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ منتهى كتابه جمع القرآن بعثمان بن عفان رضی اللہ عنہ منتهى علم القضاء لعلي رضی اللہ عنہ منتهى علم الفرائض لزید بن ثابت رضی اللہ عنہ منتهى علم القرآن لنافع رضی اللہ عنہ منتهى علم الفقه لمعاذ بن جبل رضی اللہ عنہ منتهى علم التفسير لابن عباس رضی اللہ عنہما منتهى اظهار علم القرآن لنافع رضی اللہ عنہ منتهى علم السنه للشافعي رضی اللہ عنہ منتهى حفظ السنه لاحمد بن حنبل رضی اللہ عنہ منتهى العباده الصوفيه للفضيل منتهى علم التصوف للجنيد منتهى الزهد لابراهيم بن ادهم منتهى السهر للسرى السقطي نحو مائه سنه لم يضع جنبه على الارض الا في عله الموت منتهى الكتب الصحيحه البخاري منتهى علم الاثر لابن جرير منتهى الشعر للمتنبي منتهى علم الاسماء لآدم عليه السلام منتهى التكلم لموسى عليه السلام منتهى الخله لابراهيم عليه السلام منتهى الروحيه لعيسى عليه السلام منتهى الفضل لمحمد صلى الله عليه و سلم في الكل و هم كلهم نيابه عن منتهى العلم اللدني للخضر عليه السلام منتهى الجمال ليوسف عليه السلام و هو شطر جمال المصطفى صلى الله عليه و سلم و محمد بن علي بن احمد داودي تلميذ سيوطي در طبقات المفسرين كفته محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الطبري الامام ابو جعفر راس المفسرين على الاطلاق احد الائمة جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره فكان حافظا لكتاب الله تعالى بصيرا بالمعاني فقيها في احكام القرآن عالما بالسنن و طرقها صحيحها و سقيمها ناسخها و منسوخها عارفا باقوال الصحابه و التابعين بصيرا بايام الناس و اخبارهم الى ان قال و له التصانيف العظيمة منها تفسير القرآن و هو اجل التفاسير

لم يؤلف مثله كما ذكره العلماء قاطبه منهم النووى فى تهذيبه و ذلك لأنه جمع فيه بين الروايه و الدرأيه و لم يشاركه فى ذلك احد لا قبله و لا بعده و منها تهذيب الاثار قال الخطيب لم ار مثله فى معناه و منها تاريخ الامم و كتاب اختلاف العلماء و كتاب القراءات و كتاب شرائع الاسلام و هو مذهبه الذى اختاره و جوده و احتيج له و كان اولا شافعيًا ثم انفرد بمذهب مستقل و اقاويل و اختيارات و له اتباع و مقلدون و له فى الاصول و الفروع كتب كثيرة و يقال المكتفى أراد ان يوقف وقفًا تجتمع اقاويل العلماء على صحته و يسلم من الخلاف فاجمع علماء عصره على أنه لا يقدر على ذلك الا ابن جرير فاحضر فاملى عليهم كتابا لذلك فاخرجت له جائزه سنه فابى ان يقبلها قال الشيخ ابو حامد الاسفرائنى شيخ الشافعيه لو سافر رجل الى الصين حتى يحصل تفسير ابن جرير لم يكن كثيرًا و قال غيره مكث ابن جرير اربعين سنه يكتب كل يوم اربعين ورقه و قال ابو محمد الفرغانى كان ابن جرير ممن لا ياخذ فى الله لومه لائم مع عظيم ما يلحقه من الاذى و الشناعات من جاهل و حاسد و ملحد فاما اهل الدين و العلم فغير منكرين علمه و زهده فى الدنيا و رفضه لها و قناعته باليسير و عرض عليه القضاء فابى مولده بامل سنه اربع و عشرين و مائتين و مات عشيه يوم الاحد ليومين بقيًا من شوال سنه عشر و ثلاثمائه و اجتمع فى جنازته خلق لا يحصون و صلى على قبره عدّه شهور و رثاه خلق فمن ذلك قول أبى سعيد بن الاعرابى حدث مفضل و خطب جليل دقّ عن مثله اصطبار الصبور قام ناعى العلوم و اجمع لما قام ناعى محمّد بن جرير و سيوطى در جامع صغير گفته اتقوا فراسه المؤمن فانه ينظر بنور الله عز و جل تخ ت عن أبى سعيد الخدرى الحكيم و سمويه طب عد عن أبى امامه ابن جرير عن ابن عمر و شمس الدين محمد المعروف بعبد الرؤوف منادى در فيض القدير شرح جامع صغير در شرح اين حديث بعد لفظ ابن جرير گفته و هو محمد الطبرى المجتهد المطلق احد ائمه الدنيا علما و دينًا و اجتهادًا و محمد بن عبد الباقي الزرقانى المالكى در شرح مواهب لدينه در شرح قول مصنف و قد سبق الى ذلك أى الى ردّ قصّه الغرائق العلى الطبرى مع

جلاله قدره و سعه علمه گفته بحيث قال فيه امام الاثمه ابن خزيمة ما اعلم على اديم الارض علم منه و قال الخطيب كان احد الاثمه يحكم بقوله و يرجع الى رايه لمعرفة و فضله جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره حافظا للقرآن بصيرا بالمعاني فقيها في احكام القرآن عالما بالسُنن و طرقها و صحيحها و سقيمها و ناسخها و منسوخها عارفا باقوال الصحابه و التابعين بصيرا بايام الناس و اخبارهم له تاريخ الاسلام و التفسير الذي لم يصنّف مثله و له في الاصول و الفروع كتب كثيره و عده السيوطى في العشره الذين دونت مذاهبهم و كان لهم اتباع يفتون بقولهم و يقضون و لم ينقضوا الا بعد الخمس مائه لموت العلماء لكن قال ابن فرحون في الدّيباج انقطعت اتباع الطبرى بعد الاربعمائه و نیز زرقانى در شرح مواهب لدينه گفته و قد روى محمّد بن جرير بن يزيد بن كثير الامام الحافظ الفرد ابو جعفر الطبرى احد الاعلام المجتهد المطلق صاحب التصانيف المتوفى سنه عشر و ثلاثمائه الخ و شهاب الدّين خفاجى در نسيم الرياض شرح شفاى قاضى عياض گفته هو الامام الفرد الحافظ ابن جرير ابو جعفر احد الاعلام صاحب التصانيف المشهوره من اهل طبرستان كان كثير التّطواف و العباده و سمع من محمّد بن أبى الشوارب و السّكونى و اسحاق بن أبى اسرائيل و غيرهم و اخذ القرآن عن جماعه و روى عنه كثير توفى فى داره و ولد سنه اربع و عشرين و مائتين و ترجمته مشهوره و شيخ قطب الدين محمد بن احمد مكى در كتاب الاعلام باعلام بلد الله الحرام گفته قال المعافى بن زكريا لما بويح لابن المعتز دخلت على شيخنا محمّد بن جرير الطبرى العالم الكبير مفسّر المحدث المورّخ رحمه الله تعالى فقال لى ما الخبر فقلت بويح بالخلافه لعبد الله بن المعتز قال فمن توشح لو زادته فقلت محمد بن داود فقال من قاضيه قلت ابو المثنى فاطرق قليلا ثم قال هذا امر لا يتم فقلت و لم لا يتم قال كل واحد ممن ذكرت ذو شان عظيم متقدم فى علمه و فضله و عقله و ان الدنيا مؤليه و الزمان مدبر و لا- مناسبه لاحد ممن ذكرت برياسه فى مثل هذا الزّمان و ما ارى هذا العقد الا الى الانحلال و الاضمحلال فقدّر الله تعالى انهم خلعه

فى ذلك اليوم و تلاشى امره الخ و صديق حسن خان معاصر در كتاب الجنه فى الاسوه الحسنه بالسنة در ذكر مجتهدين گفته و منهم ابو جعفر محمد بن جرير الطبرى قال ابن خلّكان كان من الائمة المجتهدين و لم يقلّد احدا و كان ابن طرازى على مذهبه و قال اليافعى كان مجتهدا لا يقلّد احدا قال السيوطى بلغ رتبة الاجتهاد و دوّن لنفسه مذهباً مستقلاً و له اتباع قلّدوه و افتوا و قضوا بمذهبه يسمّون الجريريّه و منهم الشيخ تاج الدين السبكي عدّه مصطفى الافندى فى فوائده من المجتهدين المستقلين و نقل ذلك السّمهودى عن أبى زرعه العراقى و قبله الامام البلقينى انتهى ما فى الجنه اقول فلله در هذا المجتهد المنقذ الجليل و عليه اجر هذا الجهد المحقق النبيل الحفيل اعنى الطبرى الصادع لملاءه التشكيك و التسويل حيث روى هذا الحديث الشريف و صحّحه فابان عن كونه فى غايه مراتب الاعتماد و التعويل فان الصّححه اعلى مراتب الحديث عند ائمه هذا الفنّ الشريف الجميل فلم يذر للمنكرين الاّ الخسار و الثور و الفحيب و العويل و اظهر كون سعيهم فى تباب و كيدهم فى تضليل فالعجب كلّ العجب انّ المخاطب الشريف الحسيب المقلّم للكابلى الكثير الخب فى مواحي العطب الشّديد الاّ يجاف فى معامى الشجب يرمى حديث الولاية بالكذب و البهتان و لا يستحى ربّالا من الخزى و الهوان او لا يدرى أنّه قد سبق الطبرى ذاك المجتهد المطلق الفخيم القدر و الامام العظيم الشأن الى تكذيب التكذيب المعيب بالاجهار و الاعلان حيث صحّح الحديث الشريف رغماً لآناف اهل الحقد و الشنّان و قصمنا لظهور ارباب الزّور و العدوان و حسما لوساوس اصحاب الضغن و الطغيان و ردعا لهواجس الحائدين عن الدّين الصادّين عن الايقان و حصدا لنواجم تدليسات المدغلين المزليّن عن منهج الايمان و اخماد النوابع تلميعات المبطلين المموّهين الزائغين عن الاذعان و الله الموفق و هو المستعان

٢٦- خيشمه بن سليمان

وجه بست و ششم آنکه اين حديث شريف را خيشمه بن سليمان که از ائمه ارکان و اساطين اعيانست روايت نموده چنانچه در کتاب فضائل الصّحابه گفته

ثنا احمد ثنا حازم انبا عبيده بن موسى ثنا يوسف بن صهيب عن دكين عن وهيب بن حمرة عن بريده قال سافرت

مع عليّ من المدينة الى مكّه فرأيت منه جفوه فقلت لئن رجعت فلقيت رسول الله صلّى الله عليه و سلم لاننا لأنالّن منه قال فرجعت فلقيت رسول الله صلّى الله عليه و سلم فذكرت عليا فقلت منه فقال لي رسول الله صلّى الله عليه و سلم لا تقولنّ لعليّ فان عليّا وليكم بعدى و خيثمه بن سليمان حائر محامد و مآثر جليله الشأن و حاوى محاسن و مفاخر باهره البرهان و سالم از قوادح و مطاعن ارباب عناد و عدوان و برى از همز و غمز و رمز و لمز اصحاب شنآنست ابو سعد عبد الكريم بن محمد سمعاني در انساب در نسبت اطرابلسى گفته ابو الحسن خيثمه بن سليمان بن حيدره القرشىّ الاطرابلسى من الائمة الثقات المشهورين بالرحله و الكثره عن اهل العراق و اليمن و الحجاز سمع محمّد بن عيسى بن ابراهيم الدّبرى و طبقتهما روى عنه ابو عبد الله محمّد بن اسحاق بن منده الحافظ و توفّى فى حدود سنه خمسين و ثلاثمائه و محمد بن احمد ذهبى در تذكره الحفاظ گفته خيثمه بن سليمان بن حيدره الامام محدّث الشام ابو الحسن القرشىّ الاطرابلسى احد الثقات سمع ابا عتبه احمد بن الفرّج الحمصى و محمد بن عوف الحافظ و ابراهيم بن عبد الله القصار و الحسين بن محمد بن أبى معشر و محمد بن حبان بن عيسى المدائنى صاحب سفیان بن عيينه و عبد الله بن أبى ميسره المكى و اسحاق بن ابراهيم الدّبرى و العباس بن الوليد البيروتى و طبقتهم و رحل الى العراق و الحجاز و اليمن و صنّف و جمع روى عنه ابو الحسن الصّيداوى و تمام الرازى و ابو عبد الله بن منده و ابو نصر بن هارون و ابو عبد الله بن أبى كامل الطرابلسى و عبد الرحمن بن أبى نصر التميمى و خلق كثير قال ابن أبى كامل مولده سنه خمس و مائتين و اما عبيد بن احمد بن و طيس فقال سألته عن مولده فقال سنه سبع و عشرين و مائتين قلت الأوّل اصح قال الخطيب خيثمه ثقّه قد جمع فضائل الصّحابه قال ابن أبى كامل سمعت خيثمه يقول ركبت البحر و قصدت جبله لاسمع من يوسف بن بحر ثم خرجت الى انطاكيه فلقينا مركب فقاتلناهم ثم تقدم قوم من مقدّمه فاخذونى ثم ضربونى و كتبوا اسماءنا فقالوا ما اسمك قلت خيثمه فقال اكتب حمار بن حمار و لما ضربت سكرت و نمت فرأيت كائى انظر الى الجنه و على بابها جماعه

من الحور العين فقالت إحداهنّ يا شقى ايش فاتك قالت اخرى ايش فاته قالت لو قتل كان فى الجنه مع الحور فقال لها لان برز فى الشهاده فى عزّ من الاسلام و ذل من الشرك خير له ثم انتبهت قال و رايت كان من يقول لى اقرا براه فقرات الى قوله فيسحوا فى الارض اربعه اشهر فكك الله اسرى قال ابن أبى كامل و سمعت خيثمه يقول رايت بدمشق حديث الثورى عن طلحه ابن عمر و نيز ذهبى در عبر در سنه ثلث و اربعين و ثلاثمائه گفته و فيها توفى خيثمه بن سليمان بن حيدر ابو الحسن الاطرابلسى الحافظ روى عن العباس بن الوليد البيروتى و محمد بن عيسى المدائنى و طبقتهما بالشام و ثغورها و بالعراق و اليمن و توفى فى ذى القعدة و له ثلث و تسعون سنه و غير واحد يقول أنه جاوز المائه وثقه الخطيب و جلال الدين عبد الرحمن بن أبى بكر كمال الدين سيوطى در طبقات الحفاظ گفته خيثمه بن حيدر الامام المحدث محدث الشام ابو الحسن القرشى الطرابلسى احد الثقات الرحاله جمع فضائل الصّحابه ولد سنه ۳۰۵ و مات فى ذى القعدة سنه ثلث و اربعين و ثلاثمائه قال ابن منده كان كتب عنه الطرابلسى الف جزء و محمد بن عبد الباقي الزرقانى المالکى در شرح مواهب لادنيه گفته خيثمه بن سليمان بن حيدر الامام الحافظ ابو الحسن القرشى الطرابلسى احد الثقات الرحاله جمع فضائل الصّحابه ولد سنه خمس و اربعين و ثلاثمائه قال ابن منده كتبت عنه بطرابلس الف جزء انتهى فبعد روايه هذا الامام العالى الشأن اعنى خيثمه بن سليمان السالم من قدح اهل البغى و الطغیان لا يجترئ من له ادنى مسكه من الايمان على ردّ هذا الحديث الشريف و رميه بالكذب و البهتان لهجا بالعضيه و العدوان

۲۷- ابن حبان

وجه بست و هفتم آنکه ابو حاتم محمد بن حبان البستى اين حديث شريف را در صحيح خود روايت نموده زنگك شبهات از آئينه حق زدوده چنانچه محبّ الدين احمد بن عبد الله طبرى شافعى در رياض النضره گفته

عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم سريره و استعمل عليها علينا قال فمضى على السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاقد اربعه من اصحاب النبى صلى الله عليه و سلم قالوا إذا لقينا رسول الله صلى الله عليه و سلم اخبرناه

بما صنع على فقال عمران و كان المسلمون إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و سلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من علي ثلثا ان عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدي خرجه الترمذى و قال حسن غريب و ابو حاتم و خرجه احمد و قال فيه فاقبل رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم على الرابع و قد تغير وجهه فقال دعوا عليا على منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدي و ابراهيم بن عبد الله يمى الشافعى در كتاب الاكتفاء گفته

عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم سريه و استعمل عليها عليا فمضى على السريه فاصاب جاريه من السبى فانكروا عليه و تعاهد اربعة من اصحاب رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و قالوا إذا لقينا رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع على قال عمران و كان المسلمون إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و سلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال ما قالوا فاقبل إليه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من علي ثلاثا ان عليا منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدي خرجه الترمذى و ابن حبان فى صحيحه و اخرجه الامام احمد فى مسنده و قال فيه فاقبل رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم على الرابع و قد تغير وجهه فقال دعوا عليا على منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدي ازين عبارت ظاهرست كه حديث ولايت را ابن حبان در صحيح خود روایت نموده پس بحمد الله

صحت این حدیث شریف حسب افاده ابن حبان نیز بوضوح و ظهور رسید و غایت شناخت و فطانت ردّ و ابطال آن کالشمس فی رابعه النهار ساطع گردید و فضائل جلیله الشان و مناقب رفیعه البیان ابن حبان بر ناظر افادات اکابر حدائق اعیان روشن و عیانست ابو نصر علی بن هبه الله بن ماکولا- در کتاب الاکمال فی اسماء الرجال گفته ابو حاتم محمد بن حبان البستی حافظ جلیل کثیر التصانیف حدث عن أبی خلیفه و أبی یعلی و غیرهما و نیز ابن ماکولا در اکمال گفته و محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ بن معید بن سعید بن شهید ابو حاتم التیمی البستی نزیل سجستان ولی القضاء بسمرقند سافر کثیرا و سمع و صنف کتبا کثیره و حدث عن أبی خلیفه و الحسین بن سفیان النسائی و ابو یعلی الموصلی و خلق کثیر و کان من الحفظ الاثبات و هو محمّد بن حبان بن احمد بن حبان ابنا معاذ بن سعید بن شهید بن هدیة بن مرّه بن زید بن عبد الله بن دارم بن مالک بن حنظله بن مالک بن زید مناه بن تمیم توفی فی سنه اربع و خمسين و ثلاثمائه و ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب در نسبت بستی گفته ابو حاتم محمّد بن حبان بن احمد بن حبان التیمی البستی امام عصره صنف تصانیف لم یسبق الی مثلها رحل ما بین الشاش الی الاسکندریه و تلمذ فی الفقه لابی بکر بن خزیمه بنیساپور و کتب بالبصره عن أبی خلیفه الجمحی و بالشام عن محمّد بن عبد الله الکلاعی و عالم لا یحصون سمع منه ابو عبد الله بن منده و ابو عبد الله الیبع الحافظان و غیرهما و ذکره الحاکم ابو عبد الله فقال ابو حاتم البستی القاضی کان من اوعیه العلم فی اللغه و الفقه و الحدیث و الوعظ و کان من عقلاء الرجال خرّج فی الحدیث ما لم یسبق إلیه و ولی القضاء بسمرقند و غیرها من المدین بخراسان ثم ورد بنیساپور سنه ۳۳۴ اربع و ثلاثین و حضرناه یوم الجمعة بعد الصیومه فلّمّا سالناه الحدیث نظر الی الناس و انا اصغرهم سنا فقال استمل فقلت نعم فاستملیت علیه ثم اقام عندنا و خرج الی القضاء الی نسا و غیرها و انصرف إلینا سنه سبع و ثلاثین فبنی الخانقاه فی باغ الرارمین و قری علیه جمله من مصنفاته

ثم خرج من نيسابور سنة اربعين و انصرف الى وطنه بيست و نیز سمعاني در انساب گفته الحبانى بكسر الحاء المهمله و تشديد الباء المنقوطة بواحد و فى آخره النون هذه النسبه الى حبان و هو جد المنتسب إليه منهم ابو حاتم محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ بن معبد بن هديه التميمى البستى الحبانى كان اماما فاضلا مكثرا من الحديث و الزّحله و الشيوخ عالما بالمتون و الاسانيد اخرج من معانى الحديث ما عجز عنه غيره و من تأمل تصانيفه و طالعها علم ان الرّجل كان بحرا فى العلم سافر ما بين الاسكندريه الشاش تلمذ لابي بكر محمّد بن اسحاق بن خزيمه السلمى و سمع الحديث بيست من اسحاق بن ابراهيم البستى القاضى و بمرو ابا عبد الرحمن عبد الله بن محمود السّعدى و بالسعد ابا حفص عمر بن محمد بن بحر البحرى و بالبصره ابا خليفه الفضل بن الحباب الجمحى و بحرّان ابا عروبه الحسن بن أبى معشر السلمى و بالرقه الحسين بن عبد الله القطان و بدمشق ابا الحسن احمد ابن عمير بن حوصاء الثقفى و بيت المقدّس عبد الله بن محمّد بن مسلم المقدّسى و بمصر ابا عبد الرحمن احمد بن شعيب النّسائى و بمكّه المفضل بن محمد الجندى و طبقتهم روى عنه الحفظ ابو عبد الله الحاكم البيه و ابو عبد الله بن منده الاصبهانى و ابو عبد الله النجار البخارى و جماعه سواهم و توفى فى شوال سنه اربع و خمسين و ثلاثمائه بيست و احمد بن عبد الحليم المعروف بابن تيميه در منهاج السنه بعد كلامى گفته لكن المقصود ههنا ان يبين طرق العلم فالصّحابه الذين اخذ الناس عنهم العلم بعد الخلفاء الاربعه مثل ابى بن كعب و عبد الله بن مسعود و معاذ بن جبل و أبى الدرداء و زيد بن ثابت و حذيفه بن اليمان و عمران بن حصين و أبى موسى الاشعري و سلمان الفارسى و عبد الله بن سلام و امثالهم الى ان قال بعد ذكر عدّه طبقات و بعد هولاء مثل البخارى و مسلم و أبى داود و أبى زرعه و أبى حاتم و عثمان بن سعيد و عبد الله بن عبد الرحمن الدارميين و محمد بن مسلم بن داود و أبى بكر الاثرم و ابراهيم الحربى و بقى بن مخلد الاندلسى و محمد بن وضّاح و مثل عبد الرحمن النّسائى و أبى عيسى الترمذى و أبى بكر بن خزيمه و محمد بن نصر المروزى

و محمد بن جرير الطبري و عبد الله بن احمد بن حنبل و عبد الرحمن بن أبي حاتم ثم بعد هؤلاء مثل أبي حاتم البستي و أبي بكر النجار و أبي بكر النيسابوري و أبي القاسم الطبراني و أبي الشيخ الاصبهاني و امثالهم ثم بعد هؤلاء مثل أبي الحسن الدارقطني و أبي عبد الله بن منده ثم أبي عبد الله الحاكم و عبد الغني بن سعيد و امثال هؤلاء ممن لا يمكن إحصاؤهم فهؤلاء و امثالهم اعلم باحوال الرسول و فيهم من هو اكثر روايه بصحيحه من سقيمه و فيهم من هو افقه فيه من غيره و شمس الدين محمد بن احمد ذهبي در عبر در سنه اربع و خمسين و ثلاثمائه گفته العلامة ابو حاتم محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ التميمي البستي الحافظ صاحب التصانيف سمع ابا خليفه الجمحي و طبخته بخراسان و الشام و العراق و مصر و الجزيره و كان من اوعيه العلم في الحديث و الفقه و اللغه و الوعظ و غير ذلك حتى الطب و النجوم و الكلام ولى قضاء سمرقند ثم قضاء نسا و غاب دهرا عن وطنه ثم رد الى سبت و توفي تسع شوال بها و هو في عشر الثمانين و يافعي در مرآه الجنان در سنه مذكوره گفته العلامة الجهبذ الحافظ و صاحب التصانيف ابو حاتم محمد بن حبان بكسر الحاء المهمله و تشديد الموحده التميمي البستي و كان من اوعيه العلم في الحديث و الفقه و اللغه و الوعظ و غير ذلك حتى الطب و النجوم و الكلام ولى قضاء سمرقند ثم قضاء نسا و غاب دهرا عن وطنه ثم رد الى بست و توفي بها و تاج الدين عبد الوهاب سبكي در طبقات فقهای شافعيه گفته محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معبد ابو حاتم بن حبان البستي الحافظ التميمي الحافظ الجليل الامام صاحب التصانيف الانواع و التقاسيم و الجرح و التعديل و الثقات و غير ذلك سمع الحسين بن ادريس الهروي و ابا خليفه و النسائي و عمران بن موسى و ابا يعلى و الحسن بن سفيان و ابن خزيمة و السراج و خلائق لا يحصون كثره بخراسان و العراق و الحجاز و الشام و الجزيره و غيرها من الاقاليم قال في كتابه التقاسيم و الانواع لعلنا كتبنا عن الف شيخ ما بين الشاش و الاسكندريه روى عنه الحاكم و منصور بن عبد الله الخالدي و ابو معاذ عبد الرحمن

بن محمد بن رزق الله السجستاني و ابو الحسن محمّد بن احمد بن هارون الروزني و محمد بن احمد بن منصور النوقاني و غيرهم قال ابو سعد الادريسي كان على قضاء سمرقند زمانا و كان من فقهاء الدين و حفاظ الاثار عالما بالطب و النجوم و فنون العلم اللف المسند الصحيح و التاريخ و الضعفاء و فقه الناس بسمرقند و قال الحاكم كان من اوعيه العلم في الفقه و اللغه و الحديث و الوعظ و من عقلاء الرجال ثم ذكر انه قدم نيسابور مرتين ثم ولي قضاء نسا ثم قدم نيسابور ثالثه و بنى بها خانكاه و قرئت عليه جملة من مصنفاته ثم عاد الى وطنه سمرقند و كانت الرحلة اليه لسماع مصنفاته و قال الخطيب كان ثقة نبيلاً فهما و قال ابن السمعاني كان ابو حاتم امام عصره رحل فيما بين الشاش و الاسكندريه توفي ليله الجمعة لثمان بقين عن شوال سنة اربع و خمسين و ثلاثمائة ذكر ما رمى به ابو حاتم و تبين الحال فيه قدّمنا في الطبقة الثانيه في ترجمه احمد بن صالح المصري ان هما ينبغي ان ينظر فيه و يتفقد في وقت الجرح و التعديل حال العقائد فانه باب مهم وقع بسببه كلام بعض لمخالفه العقيدة إذا تذكرت ذلك فاعلم انّ ابا اسماعيل عبد الله بن محمد الهروي الذي تسميه المجسمه شيخ الاسلام قال سألت يحيى بن عمار بن ابن حبان قلت رايتك قال و كيف لم اره و نحن اخرجناه من سجستان كان له علم كثير و لم يكن كثير دين قدم علينا فانكر الحد لله فاخرجناه من سجستان انتهى قلت انظر ما اجهل هذا الجارح و ليت شعري من المجروح مثبت الحد لله او نافية و قد رايت للحافظ صلاح الدين خليل بن كيكلدي العلائي رح على هذا كلاماً جيداً احببت نقله بعبارة قال رحمه الله و من خطبه نقلته يا لله العجب من احق بالاجراح و شيخ جمال الدين عبد الرحيم بن الحسن اسنوي در طبقات فقهای شافعيه گفته ابو حاتم محمّد بن حبان بكسر الحاء المهمله بعده باء مفتوحه بن احمد بن حبان التميمي البستي بباء موحده مضمومه و سين مهمله ساكنه و بالتاء بنقطتين من فوق الامام الحافظ مصنف الصحيح و غيره رحل الى الآفاق كان من اوعيه العلم لغه و حديثاً و فقها و وعظاً و من عقلاء الرجال قاله الحاكم و قال ابن السمعاني كان امام عصره تولى

قضاء سمرقند مدّه و تفقه به النَّاس عاد الی نيسابور و بنی بها خانقاه ثم رجع الی وطنه و انتصب بها لسماع مصنّفاته الی ان توفی ليله الجمعه لثمان بقين من شوال سنه اربع و خمسين و ثلاثمائه ذكره ابن الصلاح و نووی در تقریب گفته الصحيح اقسام اعلاها ما اتفق عليه البخاری و مسلم ثم ما انفرد به البخاری ثم مسلم ثم ما على شروطهما ثم على شرط البخاری ثم مسلم ثم صحيح غيرهما و سيوطی در تدریب در شرح اين قول گفته التنبیه الثاني قد علم ممّا تقدّم ان اصحّ من صنّف في الصحيح ابن خزيمة ثم ابن حبان ثم الحاكم فينبغي ان يقال اصحهما بعد مسلم ما اتفق عليه الثلثه ثم ابن خزيمة و ابن حبان او الحاكم ثم ابن حبان فقط و ان لم يكن الحديث على شرط احد الشيخين و لم ار من تعرّض لذلك فليتأمل و عبد الحق دهلوی در مقدمه شرح فارسی مشكاه در ذكر صحاح گفته و مثل صحيح ابن حبان شاگرد ابن خزيمة كه ثقه ثبت فاضل فهام بود و حاكم در شان او گفته كه بود وی از اوعيه علم در فقه و لغت و حديث و وعظ و از عقلاى رجال بوده انتهى و خود مخاطب تحرير در بستان المحدثين گفته صحيح ابن حبان كه او را تقاسيم و انواع نیز نامند و ترتيب آن ترتيب مخترعست كه نه بر ابوابست و نه بر مسانيد صحابه و نه بر معاجم شيوخ اول اقسام ذكر کرده است و در ان اقسام انواع می آرد مثلا النوع السادس و الاربعون من القسم الثاني فى النواهي و على هذا القياس و درين كتاب خطبه دراز نوشته بعضی فقرات آن بدل می چسبد حمد و ثنای آن خطبه نقل کرده می شود می گوید الحمد لله المستحق الحمد لآلائه المتوحد بعزه و كبريائه القريب من خلقه فى اعلى علوه البعيد منهم فى ادنى دنوه العليم بكنين مكنون النجوى و المطلع على افكار السرّ و اخفى و ما استجن تحت عناصر الثرى

و ما جال في خواطر الوری الّذی ابتدع الاشیاء بقدرته و ذرا الانام بمشیتته من غیر اصل علیه افتعل و لا رسم مرسوم امثل ثم جعل العقول مسلکاً لذوی الحجا و ملجأً فی مسالک اولی النهی و جعل اسباب الوصول الی کیفیته العقول و ما شق لهم من الاسماع و الابصار و التکلف للبحث و الاعتبار فاحکم لطیف ما دبّر و اتقن جمیع ما قدر ثم فضّل بانواع الخطاب اهل التمییز و الالباب ثم اختار طائفه لصفوته و هداهم لزوم طاعته من اتباع سبیل الابرار فی لزوم السنن و الاثار فزین قلوبهم بالایمان و انطق السننهم بالبیان من کشف اعلام دینه و اتباع سنن نبیه بالدؤب بالترخل و الاسفار و فراق الاهل و الاوطار فی جمع السنن و رفض الالهواء و التفقه فیها بترك الالهواء فتجب؟؟؟ فی القوم للحديث و طلبوه و رحلوا فیہ و کتبوه و سالوا عنه و احکموه و ذاکروا فیہ و نشره و تفقهوا فیہ و اصیلموه و فرّعوا علیه و ما بدّلوه و بینوا المرسل من المتصل و الموقوف من المنفصل و الناسخ من المنسوخ و المفسر من المجمل و المستعمل من المهمل و المختصر من المتقصى و الملزوق من المتقصى و العموم من الخصوص و الدلیل من المنصوص و المباح من المزجور و الغریب من المشهور و الفرض من الارشاد و الحتم من الابعاد و العدول من المجروحین و الضعفاء من المتروکین و کیفیه المعلول و الکشف عن المجعول و ما حرف من المجدول او قلب من المنحول من مخائل التدلّیس و ما فیہ من التلبیس حتی حفظ الله بهم الدّین علی المسلمین و صانه عن ثلب القادحین و جعلهم عند التنازع ائمه الهدی و فی النوازل مصاییح الدّجی فهم ورثه الانبیاء و مانس الاصفیاء و ملجا الاتقیاء و مرکز الاولیاء فله الحمد علی قدره و قضائه و تفضّله بعطائه و برّه و نعمائه و منه و آلائه انتهى کنیت او ابو حاتمست و نام او محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ بن سعیدست و نسبت او یزید مناه بن تمیم می رسد پس او تمیمیست و بستی نیز گویند زیرا که در شهر بست که در سیستانست ساکن بود شاگرد نسائیست و از ابو یعلی موصلی و حسن بن سفیان و ابو بکر بن خزیمه صاحب الصحیح نیز تلمیذ نموده از خراسان تا مصر سیر کرده و از عالم فیض گرفته سوای علم حدیث و علوم

دیگر هم داشت فقه و لغت و طب و نجوم را نیک می دانست حاکم از وی اخذ کرده و شاگردی وی نموده و خود ابن حبان در همین کتاب الانواع گفته است لعلنا کتبنا عن الفی شیخ فائده باید دانست که ابن حبان را ابتلائی پیش آمد که وی در بعض کتب خود گفته است النبوه العلم و العمل مردم برین حرف او انکار کردند و نسبت بزندقه نموده و از وی روایت حدیث و ملاقات ترک کرده بخلیفه وقت این ماجرا رسانیدند خلیفه بی تحقیق حکم بقتل او نمود با آنکه بعضی از محدثین ثقات نیز در حق او گفته اند و ذلک نفس فلسفی لیکن انصاف آنست که کلام او چندان دور از عقائد حقه نیست چه مراد آن نیست که نبوت کسبست بریاضت در علم و عمل حاصل توان کرد چنانچه بمذهب فلاسفه است بلکه غرض او آنست که نبوت را لازمست که نفس ناطقه انسان در علم و عمل زیادتی بین داشته باشد بعد از آن بطریق موهبت او را نبوت عطا می شود چنانچه در قرآن مجید اشاره بان معنی می فرماید جائی که فرموده است اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ و اعتقاد آنکه اینها را هیچ مرتبه در قوت علمیه و عملیه بر سائر افراد نمی باید که باشد و بطریق تحکم محض یکی را از میان افراد متساویه به نبوت سرفراز فرماید اصلا از شریعت و دین ثابت نمی شود یا مرادش آنست که انبیا را بعد از نخستین؟؟؟ نبوت تفوق در هر دو جانب علم و عمل می گردد و لهذا معصوم باشند از خطا و گناه و این معنی مجمع علیه جمیع اهل اسلامست ذهبی در تذکره الحفاظ گفته است و هذا له محمل حسن إذ لم یرد حصر المبتدأ فی الخبر و مثله الحج عرفه فمعلوم ان الرجل لا یصیر حاجا بمجرد الوقوف بعرفه و انما ذکر مهم الحج وفات او در سال سه صد و پنجاه و چهار و بست و دوم شوال روز جمعه بوده است و از وی تصانیف بسیار مشهورست و یادگار از آنجمله کتاب تاریخ الثقات که متداولست و از وی نقل می آرند و کتاب الضعفا نیز متداولست و علل حدیث زهری و علل حدیث مالک و ما انفرد به اهل المدینه من الشامیین و ما انفرد به المکیون و ما انفرد به اهل العراق و ما انفرد به اهل خراسان و او را معجمیست بر ترتیب متن و کتابی در مناقب مالک و کتابی در مناقب شافعی و کتابیست مسمی بانواع العلوم و اوصافها سه جلد دارد و کتابیست مسمی بالهدایه الی علم السنن و وراى این نیز تصانیف دارد و صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفته

محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ بن سعید التمیمی البستی زیرا که نسبت او بزید مناه تمیم می رسد و در شهر بست که در سیستانست ساکن بود شاگرد نسایست و از ابو یعلی موصلی و حسن بن سفیان و ابو بکر بن خزیمه نیز تلمذ نموده از خراسان تا مصر سیر کرده و از هر عالم فیض گرفته سوای علم حدیث علوم دیگر هم داشت فقه و لغت و طب و نجوم حاکم از وی اخذ کرده مشایخ او بسیاراند وی گفته لعننا کتبنا عن الفی شیخ تصانیف بسیار دارد منها تاریخ الثقات و کتاب الضعفاء علل حدیث الزهری و علل حدیث مالک و ما انفرد به اهل المدینه من الشامیین و ما انفرد به المکیون و ما انفرد به اهل العراق و ما انفرد به اهل خراسان و او را معجمیست و کتابی در مناقب مالک و کتابی در مناقب شافعی و کتاب انواع العلوم و اوصافها سه مجلد و کتاب الهدایه الی علم السنن و جز آن و او را ابتلای پیش آمد که در بعض کتب خود نوشته لنبوه العلم و العمل مردم برین حرف انکار کرده رمی بزندق نمودند و روایت حدیث از وی و ملاقات ترک نموده این ماجرا بخلیفه وقت رسانیدند خلیفه وقت بی تحقیق حکم بقتل او کرد تا آنکه بعض محدثین ثقات هم در حق وی گفتند ذلک نفس فلسفی لیکن انصاف آنست که این کلام چنین دور از عقائد حقه نیست که مراد نه آنست که نبوت کسبیست بریاضت در علم و عمل حاصل توان کرد چنانچه مذهب فلاسفه است بلکه غرض آنست که نبوت را لازمست که نفس ناطقه انسانی در علم و عمل زیادت بین داشته باشد بعده بطریق موهبت او را نبوت عطا می شود کما اشار إلیه عزّ و جلّ اللَّهُ أَغْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ و اعتقاد آنکه انبیا را هیچ مرتبه در قوت علمیه و عملیه بر سائر افراد نباید که باشد و بطریق تحکم محض یکی را از میان افراد متساویه به نبوت سرفراز می فرماید ثابت نمی شود یا مراد آنست که انبیا را بعد از عطای نبوت تفوّق در هر دو جانب علم و عمل حاصل می گردد لهذا معصوم می باشند از گناه و خطا و این معنی مجمع علیه جمع اهل اسلامست ذهبی در تذکره گفته هذا له محمل حسن إذ لم یرد حصر المبتدأ فی الخبر و مثله الحج عرفه فمعلوم أنّ الرّجل لا یصیر حاجا بمجرد الوقوف بعرفه و أنّما ذکر مهمّ الحج وفات او در سنه ۱۳۵۴ اربع و خمسين و ثلاثمائه بست و دوم ماه شوال روز جمعه بوده رحمه الله کذا فی بستان المحدثین انتهى ما فی الاتحاف فالحمد لله المنان علی ثبوت صحه الحدیث

السارّ لجنان اهل الايمان الغائط لارباب الضغن و الشئان من صنع ابن حبان المحبوب للجهاذبه المشار إليهم بالبنان الموصوف عندهم بالحدق و التفرد و الجلاله و البراعه فى هذا الشأن المتقدم السابق على الاشباه و الاقران و لا يخفى أنه قد بلغ ابن حبان من التعصب و التصلب و التحامل المزرى بالايقان و الانحراف و الاستنكاف و التلوى عن الاذعان الى ان اطال لسان الطعن على امام الانس و الجان على بن موسى الرضا عليه و على آباءه و ابنائه المعصومين آلاف التحية و السلام من الملك الحنان كما فى الميزان للذهبي و غيره من مصنفات الأعيان و لكن مع ذلك التعصب الاسمج و العناد البهرج لم يمكنه ان ينسب بنت شفه فى هذا الحديث الشريف بل ادخله فى صحيحه فظاهر صحته و سداه و نزوحه عن الطعن و بعاذه و لكن المخاطب الرءوف تقدم بابطال هذا الحديث الشريف على هذا العنود العسوف فجلب على نفسه و اتباعه انكر الحتوف و شان بدر فخره بامحق الخسوف

٢٨- سليمان بن أحمد طبرانى

وجه بست هشتم آنکه سليمان بن احمد بن ايوب الطبرانى حديث ولايت روايت نموده چنانچه محمد صدر عالم كه فضائل جليله و مناقب جميله او از تفهيمات شاه ولى الله ظاهرست در معارج العلى فى مناقب المرتضى گفته

اخرج ابن أبى شيبه عن عمران بن حصين قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم على منى و انا من على و على ولى كل مؤمن بعدى و اخرج الطيالسى و الحسن بن سفيان و ابو نعيم مثله و اخرجه الترمذى و قال حسن غريب و الطبرانى و الحاكم و صححه عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ما تريدون من على ما تريدون من على ان عليا منى و انا منه و هو ولى كل مؤمن بعدى و فضائل فاخره و مناقب باهره طبرانى بتفصيل انشاء الله در مجلد حديث طيران كتب محققين عظام و منقدين فخام مثل انساب سمعاني و وفيات الأعيان ابن خلكان و منظر الانسان ترجمه وفيات الأعيان يوسف بن احمد و عبر ذهبى و مرآه الجنان يافعى و طبقات الحفاظ جلال الدين سيوطى و طبقات القراء محمّد بن محمّد جزرى و توضيح الدلائل شهاب الدين احمد و شرح مواهب لدينه محمد بن عبد الباقي زرقانى و تراجم الحفاظ ميرزا محمد بدخشانى و بستان المحدثين خود مخاطب و غير اينها مذکور خواهد شد و عجب تر آنست كه خود

مخاطب حمید و شیخ او کابلی سالک منهج غیر سدید جابجا بافادات و روایات طبرانی عمید متشبث و متمسک می شوند و او را ملجا و معتمد خود می دانند و باز هر دو قدح حدیث ولایت که از مرویات آن امام اهل روایتست می پردازند و بر افاده او نظر نمی اندازند **إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ**

۲۹- روایت حاکم از عمران

وجه بست و نهم آنکه ابو عبد الله محمد بن عبد الله الحاکم این حدیث شریف روایت نموده و تصحیح ان بر شرط مسلم فرموده چنانچه در مستدرک علی الصحیحین که سه تا نسخه عتیقه آن از نظر قاصر گذشته می فرماید

حدَّثنا ابو عبد الله محمد بن يعقوب الحافظ حدثني أبي و محمد بن نعيم قالوا ثنا قتيبة بن سعيد ثنا جعفر بن سليمان الضبعي عن يزيد الرشك عن مطرف عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم سرية و استعمل عليهم علي بن أبي طالب فمضى علي في السرية فاصاب جارية فانكروا ذلك عليه فتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم إذا لقينا النبي اخبرناه بما صنع علي قال عمران و كان المسلمون إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه و سلم فنظروا إليه و سلموا عليه ثم يتطرقون الي رحالهم فلما قدمت السرية سلموا علي رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال يا رسول الله الم تر ان علينا صنع كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثاني فقال مثل ذلك فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل ذلك ثم قام الرابع فقال يا رسول الله الم تر ان علينا صنع كذا و كذا فاقبل عليه رسول الله صلى الله عليه و سلم و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من علي ان علينا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى هذا حدیث صحیح علی شرط مسلم و لم یخرجاه

۳۰- حاکم از ابن عباس

وجه سی ام آنکه نیز حاکم در مستدرک گفته اخبرنا ابو بکر احمد بن جعفر بن حمدان القطیعی بیغداد من اصل کتابه ثنا عبد الله بن احمد بن حنبل حدثني أبي ثنا يحيى بن حماد ثنا ابو عوانه ثنا ابو بلج ثنا عمرو بن ميمون قال اني لجالس الي ابن عباس إذ اتاه تسعه رهط فقالوا يا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اما ان تخلو بنا من بين هؤلاء قال فقال ابن عباس بل انا اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح قبل ان يعمى قال فانتدوا فتحدّثوا فلا ندرى ما قالوا قال فجاء ينفض

ثوبه و يقول أفّ و تفّ وقعوا في رجل له بضع عشر خصائل ليست لاحد غيره وقعوا في رجل قال له النبي صلى الله عليه و سلم لا بعثن رجلا لا يخزيه الله ابدا يحب الله و رسوله و يحبه الله و رسوله فاستشرف لها مستشرف فقال ابن عليّ فقال أنّه في الرّحى يطحن قال و ما كان احدهم ليطحن قال فجاء و هو ارمدا لا يكاد يبصر قال فنفت في عينيه ثم هزّ الرّايه ثلاثا فاعطاها اياه فجاء على بصفّيّه بنت حييّ قال ابن عباس ثم بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم فلانا بسوره التوبه فبعث عليّا خلفه فاخذها منه و قال لا يذهب بها الا رجل هو منّي و انا منه فقال ابن عباس و قال النبي صلى الله عليه و سلم لبني عمّه ايكم يواليني في الدنيا و الآخره قال و على جالس معهم فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم و اقبل على رجل منهم فقال ايكم يواليني في الدنيا و الآخره فابوا فقال لعلي انت و ليّي في الدنيا و الآخره قال ابن عباس و كان عليّ اوّل من امن من الناس بعد خديجه رضى الله عنها قال و اخذ رسول الله توبه فوضعه على عليّ و فاطمه و الحسن و الحسين و قال إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً

قال ابن عبّاس و شري علي نفسه فليس ثوب النبي صلى الله عليه و سلم ثم نام مكانه قال ابن عباس و كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر رضى الله عنه و علي نائم قال و ابو بكر يحسب أنّه رسول الله صلى الله عليه و سلم قال فقال يا نبي الله فقال له عليّ انّ نبيّ الله قد انطلق الى نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل علي رضى الله عنه يرمى بالحجاره كما كان نبيّ الله صلى الله عليه و سلم و هو يتصوّر و قد لفّ راسه في الثوب لا يخرج حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للثيم و كان صاحبك لا يتصوّر و نحن نرّميه و انت تتصوّر و قد استنكرنا ذلك فقال ابن عباس فنخرج رسول الله صلى الله عليه و سلم في غزوه تبوك و خرج الناس معه فقال له عليّ اخرج معك قال فقال النبي صلى الله عليه و سلم لا فبكي علي فقال له اما ترضى ان تكون منّي بمنزله هارون

من موسى الا انه ليس بعدى نبي انه لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتي قال ابن عباس و قال له رسول الله صلى الله عليه و سلم
انت ولى كل مؤمن بعدى و مؤمنه قال ابن عباس و سد رسول الله صلى الله عليه و سلم ابواب المسجد غير باب علي و كان
يدخل المسجد جنباً و هو طريقه ليس له طريق غيره قال ابن عباس و قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من كنت مولاه فان
مولاه علي قال ابن عباس و قد اخبرنا الله عز و جل في القرآن انه رضى الله عن اصحاب الشجره فعلم ما في قلوبهم فهل اخبرنا
انه سخط عليهم بعد ذلك قال ابن عباس و قال نبي الله صلى الله عليه و سلم لعمر رضى الله عنه حين قال ائذن لى فاضرب عنقه
قال و كنت فاعلا و ما يدريك لعل الله قد اطلع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم هذا حديث صحيح الاسناد و لم يخرجاه بهذه
السياقه و

قد حدثنا السيد الاوحد ابو يعلى حمزه بن الزيدى رضى الله عنه ثنا ابو الحسن علي بن محمد بن مهرويه القزوينى القطان قال
سمعت ابا حاتم الرازى يقول كان يعجبهم ان يجدوا الفضائل من روايه احمد بن حنبل رضى الله عنه و هم روايت نمودن حاكم
حديث ولايت را از عبارت معارج العلى كه در ذكر طبرانى منقول شده واضح و عيان گرديده و كمال فضل و جلال و نهايت
ثقت و نبالت و غايت تبحر و اتقان و رفعت شان حاكم بر ناظرين افادات ائمه اعظم مخفى و مشهور نيست و سيجىء نبذ من
ذلك فيما بعد فى مجلد حديث الطير ان شاء الله تعالى فظهر و لاح و وضح و باح بحمد الله و حسن توفيقه و ابلاجه الحق و
لحب طريقه مره بعد اخرى و كره بعد اولى صححه الحديث الشريف و اعتماده و اعتباره و وثوقه و جلاء امره و اشتهاه بحكم
الحاكم الذاهب فى التنقيد و التحقيق و السير و التنقيح و التقيب عن غوامض الحديث كل المذاهب الصاعد من مصاعد الفضل
و العز اعلى المراتب المتمكن من الحذق و المهارة و التبحر و البصارة اسنى المناصب و لمع و سطع ان رمى الحديث الشريف
بالكذب و البطالين و العضيئه و القرغه المنهده البيان ظن نائع كاذب و وهم خاسر خائب و تهجم سميح عن الحق ناكب و
تهجس قذر عريق فى الشناعه

ذاهب لا یرضی به الا کل معاند ناصب او لجوج للبهت خاطب او عنود للعدوان جالب او حاقد للفضاعه طالب او خادع للعقول خالب او مماذق للذین سالب او منهتك عن الخزی غیر هائب او خلیع من الهوان غیر راهب و الله ولی التوفیق لاقتفاء الحق الصائب و تزییل الخاثر من الذائب

۳۱- ابن مردویه

وجه سی و یکم آنکه احمد بن موسی بن مردویه الاصبهانی حدیث ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام را در واقعه نزول آیه کریمه وَ أَنْذِرْ عَشِیرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ روایت فرموده چنانچه ملا علی متقی در کنز العمال گفته

عن علی قال لما نزلت هذه الآیه وَ أَنْذِرْ عَشِیرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ دعا بینی عبد المطلب و صنع لهم طعاما لیس بالكثیر فقال کلوا بسم الله من جوانبها فان البر که تنزل من ذروتها و وضع یده او لهم فاکلوا حتی شبعوا ثم دعا بقدر فشرب اولهم ثم سقاہم فشربوا حتی رووا فقال ابو لهب لقد سحرکم و قال یا بنی عبد المطلب انی جئتکم بما لم یجئ به احد قط ادعواکم الی شهاده ان لا اله الا الله و الی الله و الی کتابه فنفرُوا ففرقوا ثم دعاهم الثانیه علی مثلها فقال ابو لهب كما قال المره الاولى فدعاهم ففعلوا مثل ذلك ثم قال لهم و مد یده من یبایعنی علی ان یكون اخی و صاحبی و ولیکم بعدی فمددت یدی و قلت انا ابایعک و انا یومئذ اصغر القوم عظیم البطن فبایعنی علی ذلك قال و ذلك الطعام انا صنعته ابن مردویه و محامد علیه و مدائح سمیه و مناقب بهیه و مفاخر سنیه ابن مردویه نحیر سابقه در مجلد حدیث غدیر گذشت خلاصه اش آنکه از تذکره ذهبی واضحست که ابن مردویه حافظ ثبت و علامه صاحب ثقتست و از اکابر و اعظم شیوخ محدثین مثل ابی سهل بن زیاد و دیگر اکابر نقاد روایت می کند و اجله اساطین سنیه مثل عبد الرحمن بن هنده و غیر او خلق کثیره جم غفیر ازو روایت می کنند یعنی معالم و بنیه و آثار نبویه ازو فرا می گیرند و او قیم بود بمعرفت این شان و بصیر برجال و طویل الباع و ملیح التصانیف و ناهیک بواحده من هذه المحامد الزاهره و المدائح الفاخره فکیف إذا اجتمعت و انشقت و از کتاب العبر ذهبی از ترجمه ابو مطیع محمد بن عبد الواحد المدینی واضحست که ابو مطیع که جلالت و عظمت او از فقره و انتهی الیه علو الاسناد

باصبهان لمعان ظهور دارد از ابن مردویه روایت کرده و نیز از عبارت تذکره الحفاظ ظاهرست که ابو القاسم عبد الرحمن بن منده و اخ او عبد الوهاب و ابو الخیر محمد بن احمد و ابو منصور محمد بن سکرویه و ابو بکر محمد بن الحسن بن محمد بن سلیم و ابو عبد الله ثقفی و خلقی کثیر از ابن مردویه روایت کرده اند و روایت شخص عدل و ثقه و جلیل از شخصی حسب افادات ائمه سنیّه دلیل وثوق و جلالت و عدالت مروی عنه می باشد کما سبق و از عبارت زاد المعاد ابن القیم بعد ذکر حدیث بنی المنتفق منجلی ست که ابن مردویه از کبار ائمه سنت و اجله شیوخ ملت و امثال حفاظ آثار و افاخم خدام اخبارست که ابن القیم بروایت او این حدیث را در کتاب خود مثل روایت دیگر ائمه مذکورین احتجاج و استدلال بر اعتماد و اعتبار و ثبوت و تحقق و خروج آن از مشکاه نبوت می نماید و حسبک هذا دلالة علی کمال الاعتماد و الوثوق و غایه الاعتبار و القبول و از عبارت طبقات الحفاظ سیوطی توان دانست که ابن مردویه حافظ کبیر و علامه جلیل و صاحب تصانیف عدیده مثل تفسیر و تاریخ و مستخرج و قیم بشان حدیث و بصیر برجال و صاحب کمال و طویل الباع و کثیر الاطلاعست و از عبارت شرح مواهب زرقانی کالشمس فی رابعه النهار هویدا و اشکارست که ابن مردویه حافظ ثبت علامه صاحب تاریخ و تفسیر و مسند و مستخرج و قیم بشان حدیث و بصیر برجال و طویل الباع و ملیح التصنیفست و از عبارت حصن حصین جزری ظاهرست که او کتاب ابن مردویه را ماخذ کتاب خود که نهایت عظمت و جلالت آن بیان کرده گردانیده و مثل دیگر کتب اساطین معتمدین و افاخم محدّثین نحله خود مثل بخاری و مسلم و ابن اُبی شیبّه و امام احمد و ابو داود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه قزوینی و بزّار و ابن حبان و حاکم و ابن عوانه و ابن خزیمه و مالک و غیرهم بر آن اعتماد نموده و نیز ظاهرست که روایات ابن مردویه را صحیح دانسته حیث قال فلیعلم انی ارجو ان یکون جمیع ما فیہ صحیحا و مخاطب عالی تبار در رساله اصول حدیث گفته و احادیث متعلقه بتفسیر را تفسیر گویند تفسیر این مردویه و تفسیر دیلمی و تفسیر ابن جریر و غیره مشاهیر تفاسیر حدیث اند ازین عبارت هویداست که تفسیر ابن مردویه از مشاهیر تفاسیر حدیث هست و شاه صاحب در ذکر تفاسیر تفسیر او را مقدم بر دیگر تفاسیر گذاشته اند

۳۲- ابو نعیم اصفهانی

وجه سی و دوم آنکه تاج المحدثین

ص: ۱۹۳

ابو نعیم احمد بن عبد الله الاصفهانی این حدیث شریف را روایت نموده چنانچه ابراهیم بن عبد الله الیمنی الوصابی در کتاب الاکتفاء گفته

عن عمران بن حصین رضی الله عنه قال سمعت رسول الله عليه و سلم يقول انّ علياً منى و انا منه و هو ولى كل مؤمن بعدى اخرجه ابو داود الطيالسى فى مسنده و الحسن بن سفيان فى فوائده و ابو نعیم فى فضائل الصحابه و محمد صدر عالم در معارج العلى گفته

عن عمران بن حصین قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم على منى و انا من على و على ولى كل مؤمن بعدى و اخرج الطيالسى و الحسن بن سفين و ابو نعیم مثله و ابو نعیم اصفهانی از اکابر علمای جلیل الشأن و مشاهیر محدثین اعیان و نحاریر معتمدین ارکان و متمهرین اثبات و متبحرین ثقات و اساطین معظمین و کبار مدققین و اجله محققین و اعظم مستندین و افخم منقدینست و فضائل عالیه و مناقب سامیه و محامد فاخره و محاسن زاهره و مکارم جلیله و مآثر نبیله او بر مهره متبعین کتب و اسفار حضرات متسنّین مثل وفيات الأعیان ابن خلکان و عبر ذهبی و مرآة الجنان یافعی و وافى بالوفیات خلیل صفدی و طبقات فقهای شافعیه عبد الرحیم بن حسن الاسنوی و طبقات فقهای شافعیه عبد الوهاب سبکی و تتمه المختصر عمر بن مظفر الشهیر بابن الوردی و طبقات شافعیه ابو بکر اسدی و طبقات سیوطی و لوائح الانوار عبد الوهاب شعرانی و رجال مشکاه محمد بن عبد الله الخطیب و مقالید الاسانید ابو مهدی عیسی و بستان المحدثین خود مخاطب و قول مستحسن مولوی حسن زمان و اتحاف النبلاء مولوی صدیق حسن خان معاصر و غیر آن ظاهر و عیانست اینجا اکتفا بر بعض عبارات می رود قال السبکی فى طبقاته احمد بن عبد الله بن احمد بن اسحاق بن موسى بن مهران الامام الجلیل الحافظ ابو نعیم الاصفهانی الصوفی الجامع بین الفقه و التصوّف و النهايه فى الحفظ و الضبط و احد اعلام الدين جمع الله له بين العلوّ فى الروايه و النهايه فى الدرایه رحل إليه الحفظ من الاقطار ولد فى رجب سنه ۳۳۶ ست و ثلثین و ثلاثمائه باصبهان و هو سبط الشيخ الزاهد محمد بن يوسف البناء احد مشایخ الصوفیه و احد الاعلام الذين جمع الله لهم

بين العلوّ فى الروايه و النهايه فى الدرليه رحل إليه الحفّاظ من الاقطار و استجاز له ابوه طائفه من شيوخ العصر تفرّد فى الدنيا عنهم الى ان قال السبكى و قد روى ابو عبد الرحمن السلمى مع تقدّمه عن واحد عن أبى نعيم فقال فى كتاب طبقات الصوفيه ثنا عبد الواحد بن احمد الهاشمى ثنا ابو نعيم احمد بن عبد الله ثنا محمّد بن على بن حبيش المقرئ ببغداد انبا احمد بن محمّد بن سهل الادمى و ذكر حديثا قال ابو محمد بن السمرقندى سمعت ابا بكر الخطيب يقول لم ار احدا اطلق عليه اسم الحفظ غير رجلين ابو نعيم الاصفهانى و ابو حازم العبدوى الاعرج و قال احمد بن محمّد بن مردويه كان ابو نعيم فى وقته مرحولا إليه و لم يكن فى افق من الآفاق اسند و لا احفظ منه كان حفاظ الدنيا قد اجتمعوا عنده و كان كل يوم نوبه واحد منهم يقرأ ما يريد الى قريب الظهر فاذا قام الى داره ربما كان يقرأ عليه فى الطريق جزو و كان لا يضجر لم يكن له غذاء سوى التصنيف او التسميع و قال حمزه بن العباس العلوى كان اصحاب الحديث يقولون بقى ابو نعيم اربع عشره سنه بلا نظير لا يوجد شرقا و لا غربا اعلى اسنادا منه و لا- احفظ و كانوا يقولون لما صنّف كتاب الحليه حمل الى نيسابور حال حياته فاشتروه باربعمائه دينار و قال ابن المفضّل الحافظ قد جمع شيخنا اخبار أبى نعيم و ذكر من حدّث عنه و هم نحو ثمانين رجلا و قال لم يصنّف مثل كتابه حليه الاولياء سمعناه على ابن المظفر القاسانى عنه سوى فوت عنه يسير و قال ابن النجار هو تاج المحدثين و احد اعلام الدين قلت و من كراماته المشهوره انّ السّلاطان محمود بن سبكتكين لما استولى على اصبهان ولى عليه واليا من قبله و رحل عنها فوثب اهل اصبهان و قتلوا الوالى فرجع محمود إليها و آمنهم حتى اطمأنّوا ثم قصدهم يوم الجمعة فى الجامع فقتل منهم مقتله عظيمه و كانوا قبل ذلك قد منعوا ابا نعيم الحافظ من الجلوس فى الجامع فحصلت له كرامتان السّلامه فيما جرى عليهم إذ لو كان جالسا لقتل و انتقام الله تعالى له منهم

سریعا و من مصنفاته حلیه الاولیاء و هی من احسن الکتب کان الشیخ الامام الوالد رحمه الله کثیر الحث لنا علیها و یحب تسمیها و له ایضا کتاب معرفه الصّیحه و کتاب دلائل النبوه و کتاب المستخرج علی البخاری و کتاب المستخرج علی مسلم و کتاب تاریخ اصبهان و کتاب صفه الجنه و کتاب فضائل الصّیحه و صنّف شیئا کثیرا من المصنّفات توفی فی العشرین من المحرم سنه ۴۳۰ ثلثین و اربعمائه و له اربع و تسعون سنه و ولی الدّین خطیب در اسماء رجال مشکاه گفته ابو نعیم الاصفهانی هو ابو نعیم احمد بن عبد الله الاصفهانی صاحب الحلیه هو من مشایخ الحدیث الثقات المعمول بحدیثهم المرجوع الی قولهم کبیر القدر ولد سنه اربع و ثلثین و ثلاثمائه باصبهان و مات فی صفر سنه ثلثین و اربعمائه باصبهان و له من العمر ست و تسعون سنه رحمه الله

۳۳- أحمد ابن حسین بیهقی

وجه سی و سوم آنکه ابو بکر احمد بن حسین بیهقی خسروجردی این حدیث شریف را در ضمن حدیثی طویل از ابن عباس روایت فرموده چنانچه اخطب خوارزم در کتاب المناقب بعد ذکر حدیث کسر اصنام باین اسناد

اخبرنا الشیخ الزّاهد ابو الحسن علی بن احمد العاصمی الخوارزمی قال اخبرنا شیخ القضاة اسماعیل بن احمد الواعظ قال اخبرنا والدی ابو بکر احمد بن الحسین البیهقی الخ گفته و بهذا الاسناد عن احمد بن الحسین هذا قال اخبرنا احمد بن جعفر القطیعی قال حدّثنا عبد الله بن احمد بن حنبل قال اخبرنا اُبی قال حدّثنا یحیی بن حماد قال حدّثنا ابو عوانه قال حدّثنا ابو بلج قال حدّثنا عمرو بن میمون قال انی لجالس الی ابن عبّاس إذ اتاه تسعه رهط قالوا یا ابن عبّاس اما ان تقوم معنا و اما ان تخلو بنا من بین هؤلاء قال فقال ابن عبّاس بل انا اقوم معکم قال و هو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فانتدوا فتحدّثوا فلا ندری ما قالوا قال فجاء ینفض ثوبه و یقول افّ و تفّ و قعوا فی رجل له بضع عشر فضائل لیس لاحد غیره و قعوا فی رجل قال له النّبی صلّی الله علیه و سلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله ابدًا یحبّ الله و رسوله و یحبه الله و رسوله

فاستشرف لها مستشرف فقال ابن عليّ فقالوا أنّه في الرّحى يطحن قال و ما كان احد ليطحن قال فجاء و هو ارمدا لا يكاد ان يبصر قال فنفت في عينه ثم هزّ الرّايه ثلثا فاعطاها اياه فجاء عليّ بصفّيّه بنت حييّ فقال ابن عبّاس ثم بعث رسول الله صلّى الله عليه و سلّم ابا بكر بسوره التّوبه فبعث عليّا خلفه و اخذها منه فقال لا يذهب بها الا رجل هو منّي و انا منه قال ابن عبّاس و قال النّبى صلّى الله عليه و سلم لنبيّ عمّه ايكم يواليني في الدنيا و الآخره قال و عليّ جالس معهم فقال رسول الله صلّى الله عليه و سلم و اقبل على رجل منهم فقال ايكم يواليني في الدنيا و الآخره فابوا فقال لعلي انت وليي في الدنيا و الآخره قال ابن عبّاس و كان عليّ اوّل من امن من الناس بعد خديجه قال و اخذ رسول الله صلّى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه على عليّ و فاطمه و حسن و حسين و قال إنّما يريد الله ليذهب عنكم الرّجس اهل البيت و يطهركم تطهيراً قال ابن عبّاس و شرى على نفسه فليس ثواب النّبى صلّى الله عليه و سلم ثم نام مكانه قال ابن عبّاس و كان المشركون يرمون رسول الله صلّى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر و على نائم و ابو بكر يحسب أنّه رسول الله صلّى الله عليه و سلم قال فقال له على انّ نبيّ الله قد انطلق نحو بئر أم ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل على يرمى بالحجاره كما كان يرمى نبيّ الله صلّى الله عليه و سلم و هو يتضوّر و قد لف راسه في الثوب لا يخرج حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للئيم و كان صاحبك لا يتضوّر و نحن نرميه و انت تتضوّر و قد استنكرنا ذلك قال ابن عبّاس و خرج رسول الله صلّى الله عليه و سلم في غزوه تبوك و خرج الناس معه فقال له عليّ اخرج معك فقال النّبى صلّى الله عليه و سلم لا فبكي عليّ فقال له اما ترضى ان تكون منّي بمنزله هارون من موسى الا أنّه ليس نبيّ بعدى أنّه لا- ينبغي ان اذهب الا- و انت خليفتي قال ابن عبّاس و قال له رسول الله صلّى الله عليه و سلم انت وليّ كل مؤمن و مؤمنه بعدى قال

ابن عباس و سد رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم ابواب المسجد غير باب علي فكان يدخل المسجد جنباً و هو طريقه ليس له طريق غيره قال ابن عباس قال رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم من كنت مولاه فعلى مولاه قال ابن عباس و قد اخبرنا الله عز و جل في القرآن انه رضى عن اصحاب الشجره فعلم ما فى قلوبهم فهل اخبرنا انه سخط عليهم بعد ذلك قال ابن عباس و قال نبى الله صَلَّى الله عليه و سلم لعمر حين قال ائذن لى فاضرب عنقه يعنى عنق حاطب قال و ما يدريك لعل الله قد اطّلع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و مزيد فضل و جلاله و نهايت كمال و براعت و غايت نقد و مهارت و طول باع و عظمت شان و سمو قدر و علو فخر و تبخر و تمهر و اتقان بيهقى بر متتبع اسفار ائمه اين قوم مثل معجم الادباء ياقوت حموى و كتاب الانساب عبد الكريم سمعاني و وفيات الأعيان ابن خلكان و كامل ابن اثير جزرى و مختصر فى اخبار البشر ابو الفداء اسماعيل بن على و تتمه المختصر فى اخبار البشر ابن الوردى و سير النبلاء و تذكره الحفاظ و عبر فى خبر من غير و دول الاسلام ذهبى و مرآه الجنان يافعى و رجال مشكاه ولى الدين الخطيب و طبقات شافعيه عبد الرحيم اسنوى و طبقات شافعيه عبد الوهاب سبكي و طبقات شافعيه ابو بكر اسدى و طبقات الحفاظ جلال الدين سيوطى و رجال مشكاه شيخ عبد الحق و فيض القدير شرح جامع الصغير عبد الرؤف مناوى و مرقاه مشكاه ملاً على قارى و شرح مواهب لدينه زرقانى و مقاليد الاسانيد ابو مهدي ثعالبي و بستان المحدثين خود مخاطب و ابجد العلوم و تاج مكلل و اتحاف النبلاء مولوى صديق حسن خان معاصر ظاهر و مستنيرست

۳۴-راغب اصفهانی

وجه سى و چهارم آنكه ابو القاسم حسين بن محمد الشهير بالراغب الاصفهانی حديث ولايت را بقطع و حتم ثابت فرموده و در جمله فضائل جناب امير المؤمنين عليه السلام ذكر نموده چنانچه در كتاب محاضرات الأدباء و محاورات الشعراء و البلغاء كه در ايام سابقه بعنايت منعم مفيض الآلاء يك نسخه عتيقه قلميه آن از كتب خانه غلام على آزاد بدست اين عبد كثير الخطا افتاده بود و درين ايام بفضل رب منعم نسخه مطبوعه مصريه آن پيش نظر قاصر حاضرست در فصلى از فصول حدّ عشرون كه در عنوان آن فصل گفته و عمّا جاء فى فضائل اعيان الصحابه

قد كان من شرط هذا الكتاب ان لا يشتغل بذكر الرجال على الترتيب إذ كان القصد فيه الى تنويع المعاني لكن لم يوجد بد من ذكر فضائل الصحابه إذ كانت الحاجه إليه تكثر مى فرمايد على بن أبى طالب كرم الله وجهه قتل لتسع عشره ليله خلت من شهر رمضان يوم الجمعة و هو ابن ثلاث و ستين و قيل ابن ثلث و خمسين و خلافته اربع سنين و ثمانيه اشهر و تسعه عشر يوما و دفن بالكوفه و غيب قبره و

قال صلى الله عليه و سلم الخلفه ثلثون عاما ثم تكون ملكا و كناه النبي صلى الله عليه و سلم ابا تراب و ذلك أنه دخل على ابنته فاطمه فقال اين ابن عمك قالت فى فناء المسجد فوجده مضطجعا فى التراب فقال النبي صلى الله عليه و سلم قم يا ابا تراب و ذلك من شدة ما اعجب به من فضائله قال له النبي صلى الله عليه و سلم الا ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى غير أنه لا- نبي بعدى قال بلى قال فانت كذلك و قال على منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى و ابا القاسم راغب از اعظم مشاهير جليل المناصب و افاحم نحارير و كبار اساطين رفيع المراتب و امثال ائمه سنيه بمدح و ثنای راغب راغب و مزيد تعظيم و تفخيم و تكريم آن علامه نبيل را طالب علامه سيوطى در بغيه الوعاة فى طبقات اللغويين و النحاه گفته المفضل بن محمد بن معلى الاصبهانى ابو القاسم الراغب صاحب المصنّفات كان فى اوائل المائه الخامسه له مفردات القرآن و افانين البلاغه و المحاضرات و قفت على الثلثه و قد كان ظنى ان الراغب معتزلى حتى رأيت بخط الشيخ بدر الدين الزركشى على ظهر نسخه من القواعد الصغرى لابن عبد السلام ما نصّه ذكر الامام فخر الدين الرازى فى تاسيس التقديس فى الاصول ان ابا القاسم الراغب من ائمه السنه و قرنه بالغزالي قال و هى فائده حسنه فان كثيرا من الناس يظنون انه معتزلى و نيز سيوطى در مزهر در فائده ثمانيه عشر از فصل اول از نوع تاسع گفته الثانيه عشره قال الامام ابو القاسم الحسين بن محمّد بن المفضل المشهور بالراغب و هو من ائمه السنه و البلاغه فى خطبه كتابه المفردات الفاظ القرآن هو لب كلام العرب و زبدته

و واسطته و كرائمه و عليها اعتماد الفقهاء و الحكماء فى احكامهم و حكمهم و إليها مفرع حذاق الشعراء و البلغاء فى نظمهم و نثرهم و ما عدا الالفاظ المتفرّعات عنها و المنتقاه منها هو بالاضافه إليها كالقشور و النوى بالاضافه الى اطائب الثمره و كالحثاله و التّين بالنسبه الى لبوب الحنطه و ازنيقى تلميذ محمود بن محمد بن قاضى زاده الزومى ابن بنت على بن محمد قوشجى در مدينه العلوم گفته فنون المحاضرات للراغب الاصفهانى و هو المفضل بن محمّد الاصفهانى ابو القاسم الراغب صاحب المصنّفات كان فى اوائل المائه الخامسه له مفردات القرآن و افانين البلاغه و المحاضرات و له تفسير سمعناه من بعض الثقات و له تفضيل النشأتين و له كتاب الدّريعه فى احكام الشريعه و الناس يظنون أنّه معتزلى لكن قال السيوطى رايه بخط الشيخ بدر الدّين الزركشى على ظهر نسخه من قواعد الصّغرى لابن عبد السلام ما نصه ذكر الامام فخر الدين الرازى فى تاسيس التقديس فى الاصول أنّ ابا القاسم الراغب من ائمه السّينه و قرنه بالغزالي و هذه الفائده حسنه فلا عبره بظنون الناس إنّ بعض الظنّ إنّهم و مصطفى بن عبد الله القسطنطينى در كشف الظنون عن اسامى الكتب و الفنون گفته افانين البلاغه للعلامه أبى القاسم حسين بن محمّد المعروف بالراغب الاصفهانى و نیز در كشف الظنون گفته تفسير الراغب هو الفاضل العلامه ابو القاسم الحسين بن محمّد بن المفضل المعروف بالراغب الاصفهانى المتوفى فى راس المائه الخامسه و هو تفسير معتبر فى مجلد اوّله الحمد لله على آلائه الخ اورد فى اوّله مقدمات نافعه فى التفسير و طرزه أنّه اورد جملا من الايات ثم فسره تفسيراً مشبعاً و هو احد ماخذ انوار التنزيل للبيضاوى و نیز در كشف الظنون گفته تفضيل النشأتين و تحصيل السعادتين للامام أبى القاسم الحسين بن محمّد بن المفضل الراغب الاصفهانى المتوفى فى راس المائه الخامسه مختصر اوّله الحمد لله اللمذى ارسل بالنبوه عبده الخ رتب على ثلثه و ثلثين باباً و فصل فيها النشاه الاولى و النشاه الاخرى و نیز در كشف الظنون گفته الدّريعه الى مكارم الشريعه للامام أبى القاسم

حسین بن محمد بن المفضل الراغب الاصفهانی ذکره فی اوائل مفرداته اوله نسال الله تعالی جوده الذی هو سبب الوجود نورا یهدینا الی الاقبال علیه الخ و هو علی سبغه فصول الاوّل فی اصول الانسان و قواه و فضله الثانی فی العقل و العلم و النطق الثالث فیما یتعلق بالقوی الشهوائیه الزابع فیما یتعلق بالقوی الغضبیّه الخامس فی العداله و الظلم السادس فیما یتعلق بالصناعات السّایع فی ذکر الافعال قیل ان الامام حجّه الاسلام الغزالی کان یتصحّب کتاب الذریعه دائماً و یتحسّنه لنفاسته و نیز در کشف الظنون گفته مفردات الفاظ القرآن فی اللغه لابی القسم حسین بن محمد بن المفضل المعروف بالراغب الاصبهانی المتوفی سنه سّمّاه السیوطی فی طبقات النّحاه المفضل بن محمّد و قال کان فی اوائل المائه الخامسه و نقل عن خط الزرکشی ما نصّه ذکر الامام فخر الدّین الرازی فی تاسیس التقدیس فی الاصول أنّ الراغب من ائمه السنه و قرنه بالغزالی انتهى و مولوی صدیق حسن خان معاصر در ابجد العلوم در ذکر علماء محاضره گفته مفضل بن محمد الاصفهانی ابو القاسم الراغب کان فی اوائل المائه الخامسه له المحاضرات و افانین البلاغه و غیر ذلك و الناس یظنون أنّه معتزلیّ لکن نقل السیوطی عن الفخر الرازی أنّه من ائمه السنّه و قرنه بالغزالیّ و هذه فائده حسنه فلا عبره بظنون الناس و إنّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ و اکابر علمای سنیه اعیان بافادات و تحقیقات راغب اصفهانی بکمال استبشار و انبساط جنان می گرایند و احتجاج و استدلال و استناد بمقام تحقیق و مقابله اهل حقّ کرام نموده اظهار نهایت وثوق و اعتبار و اعتماد آن علامه عمدۀ الاطوار می فرمایند سیوطی در مزهر در نوع تاسع گفته قال الراغب فی مفرداته الفصح خلوص الشیء مما یشوبه و اصله فی اللّبن یقال فصح اللّبن و افصح و هو فصیح و مفصح إذا تعرّی من الرّغوه قال الشاعر و تحت الرّغوه اللّبن الفصیح و منه استعیر فصح الرجل جادت لغته و افصح تکلم بالعربیّه و قیل بالعکس و الاوّل اصحّ انتهى و نیز عبارت سیوطی در مزهر مشتمل بر نقل از راغب در باب

مدح قرآن آنفا شنیدی و فاضل رشید در شوکت عمریه گفته و چون از اقامت استدلال خود بقوا لازم القبول حضرت عمر رضی الله عنه بر حرمت متعه فراغت حاصل کردیم حالا دفع توهمی که صاحب رساله بمشایعت علمای شیعه بر آن وارد کرده است می نمایم و می گویم که آنچه بعد از دراز نفسی بسیار که تعرض بجواب آن خارج از شرط این عجاله است فرموده که تاویل آن باین نحو که معنی انا انهی عنهما و انا احرمها این ست که من مبین و موکد تحریم پیغمبر خدا هستیم و اصل تحریم از آن حضرت بود و ظاهرست که این تاریکیست علیل توجیهیست بغایت رکیک و بی دلیل الخ قابل استعجاب اولی الالباست زیرا که استعمال حرم الشیء بمعنی بین حرمته و اخبر عنها و حکم بها و کذا لفظ اباح الشیء بمعنی بین اباحتها و اخبر عنها و حکم بها بغایت شایع کما یقال حرم الشافعی النبیذ و اباحه ابو حنیفه و حرم ابو حنیفه الخسب و اباحه الشافعی سیبویه ثانی علامه تفتازانی که از ائمه عربیتست و صاحب رساله هم در وجه سوم همین فائده او را از علمای ادبیه گفته در شرح مقاصد در جواب مطاعن حضرت عمر می فرماید معنی احرمهن احکم بحرمتهن و اعتقد ذلك لقیام الدلیل کما یقال حرم المثلث الشافعی و اباحه ابو حنیفه انتهی و امام راغب اصفهانی که از ائمه عربیتست در مفردات خود می فرماید و قوله تعالی لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَمَكَ اَی لم تحکم بتحريم ذلك انتهی و من أراد العثور علی جواب شبهه الرشید النبیل بالتفصیل فعلیه بمطالعه الشعلة الظفریه و الضریه الحیدریه فانه یلفی فیهما ما فیہ شفاء العلیل و رواء الغلیل و عَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ و مولوی حیدر علی فیض آبادی در مسلک ثانی منتهی الکلام در وجوه جواب کلام صوارم بجواب حدیث عیون در باب حضرت آدم گفته دوم آنکه از تتبع لغت مثل صحاح و قاموس و نهاییه و مفردات الفاظ قرآن از تصانیف شیخ ابو القاسم حسین بن محمد بن مفضل مشهور بامام راغب و صراح و مجمع البحرین و اعتراف و اظهار صاحب مجمع البیان و دیگر اجله مفسرین شیعیان و کنز و منتخب و غیرها چنان معلوم می شود که اراده زوال نعمت از محسود در معنی حسد ضرورست الخ و کتاب محاضرات راغب اصفهانی از کتب مشهوره معتبره و اسفار معروفه معتمده مصطفی بن عبد الله القسطنطینی

در كشف الظنون گفته محاضرات الادباء و محاورات الشعراء و البلغاء لابي القاسم حسين بن محمّد المعروف بالراغب الاصبهاني و هو عمده هذا الفن بين الفضلاء اوله الحمد لله الذي تقصر الاقطار ان تحويه الخ و رتبه على خمسه و عشرين حدّا و ذكر فصولا و ابوابا و لمحمود بن محمّد من الاروام مختصر مرتّب على ثلث و عشرين مقاله اوله الحمد اولًا و آخرًا للاول و الآخر و فاضل محمد سملوطى كه از علمای عصرين مصريين در آخر نصف آخر نسخه مطبوعه مصريه محاضرات اين عبارت نوشته قد ذكرنا فى آخر الجزء الاول عذر ما يظهر فيه و الآن بحمد الله قد تم الكتاب فلا نعيد ذكر ما سلف على أنه خال مميًا خلا ذكره حال بما يطيب بدقه التصحيح نشره و أنه لجدير بان تبذل الاذواق السليمه هممها فى مطالعته و تراتح الالباب الشريفه بتدبر آياته و مسامرتة فهو الذى جمع فاعى من الادب صنوفه و انواعه و حوى من اللطائف ما حسن ابتداعه و اختراعه فله الذكر الاول و عليه من المحاضرات المعول و كان تمامه فى اوائل جمادى الاولى سنة ١٢٨٧ بمطبعه اللوذعى الأريب و السيد الشريف النسيب السيد ابراهيم المويلجى و كان طبعه لارباب جمعته المعارف المصريه و عبارتى كه در آخر نصف اول محاضرات نوشته و حواله بآن درين كلام بلاغت نظام نموده اين ست يقول محمّد السملوطى لم آل جهدا فى تصحيح هذا الجزء و تحرير مبانيه و لم اثن عزيمتى عن تدبر آياته و معانيه و لم اطلق للاذن فى طبع ملازمه الا عنه حتى اتحقق الصواب او اظنه بيد ان نسخه و ان كثرت عن اثنتين لا- تزيد عن واحده و مع ذلك هي قليل الجدوى عديمه الفائدة فكانت عمده فى تصحيحه على مراجعه مظانه من كتب اللغة و الادب و تفقد الفاظه من امثال الاقدمين و نوادر العرب فشمس عذرى فيما يظهر به من الخطاء ظاهره فى سماء العيان على انى اقول ليس فى الامكان فى تصحيحه ابداع مما كان و انى لارجو ان اكون نظمت لآليه فى سلك التحقيقه و اصبت الغرض منه فى الجليله

۳۵- خطیب بغدادی

وجه سی و پنجم آنکه احمد بن علی بن ثابت المعروف بالخطیب البغدادی حدیث ولایت را بروایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام نقل کرده چنانچه ملا علی متقی در کنز العمال گفته

سألت و الله یا علی فیک خمسا فممنعی واحده و اعطانی اربعا سألت الله ان یجمع امتی علیک فابی و اعطانی فیک انّ اول من تنشق عنه الارض یوم القیمه انا و انت معی معک لواء الحمد و انت تحمله بین یدیّ تسبق به الاولین و الآخرین و اعطانی أنّک ولیّ المؤمنین بعدی الخطیب و الرافعی عن علی و میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی در مفتاح النجا فی مناقب آل العبا گفته

اخرج الخطیب و الرافعی عن علیّ کرم الله وجهه قال قال رسول الله صلّی الله علیه و سلم سألت الله یا علی فیک خمسا فممنعی واحده و اعطانی اربعه سألت الله انّ یجمع علیک امتی فانی علیّ و اعطانی فیک انّ اول من تنشق عنه الارض یوم القیمه انا و انت معی و معک لواء الحمد و انت تحمله بین یدیّ تسبق به الاولین و الآخرین و اعطانی أنّک ولیّ المؤمنین بعدی و محمد صدر عالم در معارج العلی گفته

اخرج الخطیب و الرافعی عن علی کرم الله وجهه قال قال لی رسول الله صلّی الله علیه و سلم سألت الله یا علی فیک خمسا فممنعی واحده و اعطانی اربعا سألت الله ان یجمع علیک امتی فابی علیّ و اعطانی فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمه انا و انت معی و معک لواء الحمد و انت تحمله بین یدیّ تسبق به الاولین و الآخرین و اعطانی انک ولیّ المؤمنین بعدی و مولوی حسن زمان معاصر در قول مستحسن فی فخر الحسن گفته و

للخطیب و الرافعی بسند صحیح عن علی رفعه سألت الله یا علیّ فیک خمسا فممنعی واحده و اعطانی اربعا سألت الله ان یجمع علیک امتی فابی علیّ و اعطانی فیک انّ اول من تنشق عنه الارض یوم القیمه انا و انت معی و معک لواء الحمد تحمله بین یدیّ تسبق به الاولین و الآخرین و اعطانی أنّک ولیّ المؤمنین بعدی و خطیب بغداد از اساطین أئمّه نقاد و اعظم منقّدين امجاد و اجله مشهورین

فى الاغوار و الانجاد و افاحم معروفين الشائع افضلهم فى التلال و الوهادست و نبذى از فضائل فاخره و محاسن باهره او انشاء الله تعالى از انساب و ذيل تاريخ بغداد عبد الكريم بن محمد السمعانى و وفيات الأعيان ابن خلكان و كامل على بن محمد المعروف بابن الاثير الجزرى و مختصر فى اخبار البشر ابو الفداء اسماعيل بن على الايوبى و سير النبلاء تذكره الحفاظ و عبر فى خبر من عبر و دول الاسلام ذهبى و طبقات شافعيه كبرى عبد الوهاب بن على السبكي و تتمه المختصر فى اخبار البشر عمر بن المظفر الشهير بابن الوردى و مرآه الجنان و عبره اليقظان عبد الله بن اسعد اليمنى الياضى و طبقات شافعيه قاضى تقى الدين ابو بكر بن احمد المعروف بابن قاضى شهبه الاسدى و طبقات الحفاظ جلال الدين السيوطى و تاريخ خميس فى احوال النفس النفس حسين بن محمد دياربكرى و فيض القدير شرح جامع صغير عبد الرؤف بن تاج العارفين مناوى و شرح مواهب لدينه محمد بن عبد الباقي الزرقانى المالكي و مقاليد الاسانيد ابو مهدى عيسى بن محمد الثعالبي الجفرى و بستان المحدثين خود شاه صاحب و ابجد العلوم و اتحاف النبلاء مولوى صديق حسن خان معاصر خواهى شنيد اينجا بر عبارت ابن خلكان مى رود قال فى وفيات الأعيان الحافظ ابو بكر احمد بن على بن ثابت بن احمد بن مهدى بن ثابت البغدادي المعروف بالخطيب صاحب تاريخ بغداد و غيره من المصنّفات المفيده كان من الحفاظ المتقنين و العلماء المتبحرين و لو لم يكن له سوى التاريخ لكفاه فأنه يدل على اطلاع عظيم و صنّف قريبا من مائه مصنّف و فضله اشهر من ان يوصف و اخذ الفقه عن أبى الحسن المحاصلى و القاضى أبى الطيب الطبرى و غيرهما و كان فقيها فغلب عليه الحديث و التاريخ ولد فى جمادى الآخرة سنة ٣٩٢ اثننتين و تسعين و ثلاثمائه يوم الخميس لستّ بقين من الشهر و توفى يوم الاثنتين سابع ذى الحجه سنة ٣٦٣ ثلث و ستين و اربعمائه ببغداد رحمه الله تعالى و قال السمعانى توفى فى شوال و سمعت ان الشيخ ابا اسحاق الشيرازى رحمه الله كان من جمله من حمل نعشه لأنّه انتفع به كثيرا و كان يراجعه فى تصانيفه

و العجب أنه كان في وقته حافظ المشرق و ابو عمر يوسف بن عبد البر صاحب كتاب الاستيعاب حافظ المغرب و ماتا في سنه واحده كما سيأتي في حرف الياء ان شاء الله تعالى و ذكر محب الدين بن النجار في تاريخ بغداد ان ابا البركات اسماعيل بن سعد الصوفي قال ان الشيخ ابا بكر بن زهراء الصوفي كان قد اعدّ لنفسه قبرا الى جانب قبر بشر الحافي رحمه الله تعالى و كان يمضى إليه في كل اسبوع مره و ينام فيه و يقرأ فيه القرآن كله فلما مات ابو بكر الخطيب كان قد اوصى ان يدفن الى جانب قبر بشر الحافي فجاء اصحاب الحديث الى ابي بكر بن زهراء و سألوه ان يدفن الخطيب في القبر العذى اعدّه لنفسه و ان يؤثره به فامتنع من ذلك امتناعا شديدا و قال موضع قد اعدته لنفسى منذ سنين يؤخذ منى فلما رأوا ذلك جاؤا الى والد الشيخ ابي سعد و ذكروا له ذلك فاحضر الشيخ ابا بكر بن زهراء و قال له انا لا اقول لك اعطهم القبر و لكن اقول لك لو ان بشر الحافي في الاحياء و انت جانبه فجاء ابو بكر الخطيب يقعد دونك كان يحسن بك ان تقعد اعلى منه قال لا بل كنت اقوم و اجلسه مكاني قال و هكذا ينبغي ان يكون السّاعه قال فطاب قلب الشيخ ابي بكر و اذن لهم في دفنه فدفنوه الى جانبه بباب حرب و كان قد تصدّق بجميع ماله و هو مائتا دينار فمزّقها على ارباب الحديث و الفقهاء و الفقراء في مرضه و اوصى ان يتصدّق عنه بجميع ما عليه من الثياب و وقف جميع كتبه على المسلمين و لم يكن له عقب و صنّف اكثر من ستين كتابا و كان الشيخ ابو اسحاق الشيرازي احد من حمل جنازته و قيل أنه ولد في سنه احدى و تسعين و ثلاثمائه و الله اعلم و رثيت له منامات صالحه بعد موته و كان قد انتهى إليه علم الحديث و حفظه في وقته هذا آخر ما نقلته من كتاب ابن النجار

٣٦- أبو سعيد سجستاني

وجه سى و ششم آنکه ابو سعيد مسعود بن ناصر السجستاني حديث ولايت را در كتاب درايه حديث الولايه روايت کرده چنانچه در طرائف في معرفه مذاهب الطوائف مذکورست و من ذلك حديث الولايه روايه ابي سعيد مسعود بن ناصر السجستاني و هو من المتفق على

ثقتہ بروایہ بریدہ هذا الحديث من عده طرق و فی بعضها زیادات مهمات فمن ذلك

انّ بریده قال انّ رسول الله صلّى الله عليه و سلم لما سمع ذم علی غضب غضبا لم اره غضب مثله قطّ الا يوم قريظه و النصير و نظر اليّ و قال يا بریده انّ عليا وليكم بعدى فاحبّ عليا فائما يفعل ما يؤمر به فقمتم و ما احد من الناس احب منه و من ذلك زياده اخرى

قال عبد الله بن عطا حدثت بذلك انا حرث بن سويد بن غفله فقال كتمك عبد الله بن بریده بعض الحديث انّ رسول الله صلّى الله عليه و سلم قال انا فقت بعدى يا بریده و من ذلك زياده ايضا معناها ان

خالد بن الوليد امر بریده فاخذ كتابه يقرأ على رسول الله صلّى الله عليه و سلم و يقع في على قال بریده فجعلت اقرأ و اذكر عليا فتغير وجه رسول الله صلّى الله عليه و سلم و قال صلّى الله عليه و سلم يا بریده ويحك اما علمت انّ عليا وليكم بعدى انتهى ما في الطرائف فهذا مسعود بن ناصر للحق المحمود ناصر حيث روى الحديث الشريف على رغم كل جاحد خاسر و اخزى سعى كل مماذق حائر و درء في نحر كل ذى غمر قاصر و اوهن مريره كل متوغر باثر و شوّه وجه كل مكذب جائر و ابان عن الصدق الفاخر و افصح عن الصواب الظاهر و مسعود بن ناصر صاحب فضل زاهر و حاوى نبل باهر و از اعظم محدثين عالي مفاخر و افاحم معتبر بن جميل الماثر و اجله حفاظ و متقنين اكابرست عبد الكريم سمعاني در انساب در نسبت سجستاني گفته ابو سعيد مسعود بن ناصر بن ابي زيد السنجری الركاب كان حافظا متقنا فاضلا راحل الى خراسان و الجبال و العراقين و الحجاز و اكثر من الحديث و جمع الجمع روى لنا عنه جماعه كثيره بمرو و نيسابور و اصبهان و توفى سنه سبع و سبعين و اربعمائه ازين عبارت واضحست که ابو سعيد سنجری حافظ متقن و فاضل بوده و رحلت کرده بسوی خراسان و جبال و عراقين و حجاز و اکتار حديث کرده و بجمع آن مشغول شده و از مشايخ سمعانيست که روايت کرده اند برای سمعاني ازو جماعه كثيره در مرو و نيسابور و اصبهان و سابقا دانستی که حافظ کسی را گویند که مشهور باشد بطلب و اخذ از افواه رجال

و معرفت بجرح و تعدیل و طبقات روات و مراتب شان و تمییز صحیح از سقیم داشته باشد و مستحضرات او زیاده از غیر مستحضرات باشد پس این همه صفات جلیله و مناقب عظیمه هم برای ابو سعید که بتصریح سمعانی حافظ متقن؟؟؟ بوده ثابت باشد و حافظ ابو عبد الله محمد بن احمد ذهبی در عبر فی خبر من غیر در وقائع سنه سبع و سبعین و اربعمائه گفته مسعود بن ناصر السنجری ابو سعید الرکاب الحافظ رحل و صنّف و حدث عن أبي حسان المزکی و علی بن بشری اللیثی و طبقتهما و رحل الی بغداد و اصبهان قال الدّاق لم ار اجود اتقانا و لا احسن ضبطا منه توفی بنیساپور فی جمادی الاولی ازین عبارت ظاهرست که مسعود سنجری حافظست و رحلت کرده و تصنیف نموده و تحدیث کرد از ابی حسان مزکی و علی بن بشری لیثی و طبقه شان و رحلت کرده بسوی بغداد و اصبهان و دقاق ارشاد کرده که ندیدم جیدتری از روی اتقان و نه بهتر از روی ضبط ازو و ابو محمّد عبد الله بن اسعد الیافعی الیمنی در مرآه الجنان و عبره الیقظان فی معرفه ما یعتبر من حوادث الزّمان در وقائع سنه سبع و سبعین و اربعمائه گفته و فیها الحافظ ابو سعید مسعود بن ناصر السنجری رحل و صنّف و حدث عن جماعه قال الدّاق لم ار اجود اتقانا و لا احسن ضبطا منه ازین عبارت هم حافظ و محدّث و مصنّف و راحل بودن سنجری و مدح دقاق او را بمزید جودت و اتقان و غایت حسن ضبط ظاهرست و محتجب نماند که دقاق مادح ابو سعید سجستانی از اکابر حفاظ حدّاق و اعظم مهرة سباق و اجله ارباب اشتهار فی الآفاق و افاخم اصحاب براءت و افلاقت ذهبی در تذکره الحفاظ گفته الدّاق الحافظ المفید الرّحال ابو عبد الله محمّد بن عبد الواحد بن محمد الاصبهانی کان یقول عرفت بین المحدثین بصدیقی اُبی علی الدّاق سألونی بأی شیء تکتب تعریف سماعک فقلت بالدّاق و مولدی بمحله حروان سنه بضع و ثلاثین و اربعمائه و سمعت من اُبی المظفر عبد الله بن شیب و احمد بن الفضل الناطرقانی و عبد الرّحمن بن احمد الرازی المقری و سعید العیار و عبد الرحمن بن منده و سمعت بمرسیه من اصحاب ابن المقری و اوّل ما املیت بسرخس فی سنه اربع و سبعین سمع الامام ابو عبد الله العمیری و دخلت لطلب الحدیث طوس و هراه و بلخ و بخاری و سمرقند و کرمان و جرجان و نیساپور فما زال یعدّ حتّی عمّی مائه و عشرين مکانا ثم قال و الذین کتبت عنهم باصبهان

فاكثر من الف ان شاء الله و الذين في الرحله فاكثر من الف اخرى و كان الدقاق صالحا فقيرا متعففا صاحب سنه و اتباع الا انه كان يبالغ في تعظيم عبد الرحمن شيخه و يؤذى الاشعريه قال السلفي سمعت اسماعيل بن محمد الحافظ يقول ما اعرف احدا احفظ لغريب الاحاديث و غرائب الاسانيد من من ابي عبد الله الدقاق قلت حدث عنه ابو طاهر السلفي و ابو سعيد محمد بن عبد الواحد الصالغ و خليل بن ابي الرجاء الرازي و طائفه قال عبد الرحمن بن ابي الوفاء فيما أنبأنا ابن الخلال عن كريمه سمعا عنه قال توفي الحافظ ابو عبد الله الدقاق ليله الجمعه سادس شوال سنه ست عشره و خمسمائه و جلال الدين سيوطي در طبقات الحفاظ كفته الدقاق الحافظ المفيد الدهال ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن محمد الاصبهاني ولد سنه بضع و ثلثين و اربعمائه و سمع و اكثر و املی بسرخس و كان صالحا يقري متعففا صاحب سنه و اتباع قال الحافظ اسماعيل بن محمد ما اعرف احدا احفظ لغرائب الاحاديث و غرائب الاسانيد منه مات ليله الجمعه سادس شوال سنه ۵۱۴

۳۷- ابن المغازلي

وجه سی و هفتم آنکه علی بن محمد الجلابی المعروف بابن المغازلی حدیث ولایت را روایت فرموده چنانچه در کتاب مناقب علی بن ابي طالب عليه السلام كه نسخه عتيقه آن بخط عرب پيش نظر قاصر حاضر گفته

حدّثنا محمد بن الحسين الزعفراني ثنا جعفر بن محمد ابو يحيى ثنا علي بن الحسين البزار و موسى بن محمد البجلي قالنا ثنا جعفر بن سليمان عن يزيد الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ما تريدون من علي ان عليا مني و هو وليكم بعدى و نیز در ان گفته

كتب الي علي بن الحسين العلوي رحمه الله يخبرني ان ابا الحسن احمد بن محمد بن عمران اخبرهم نا عبد الله بن محمد بن عبد العزيز ثنا ابو الربيع الزهراني ثنا يزيد الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم علي مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى انتهى فهذا الجلابي بروايته الحديث الشريف و اثباته في مناقب علي بن ابي طالب عليه آلاف سلام الملك الواهب للحتف و الشجب و الردى علي المنكرين جالب و مثبت بوار سوق كل خادع ماحل و خاتل خائب فلينظر

الجاحدون أتى ذهب بهم المذاهب و كيف اظلمت عليهم الغياهب فلم يدر و الخاثر من الذائب و اقتصوا آثار الغرور الموبق الخالب و مخفى نماند كه ابو الحسن مغازلى از اكابر محدثين و اعظم معتمدين و اجله معتبرينست جلالت قدر و سمو فخر و عظمت مرتبت و علاء منزلت او از مطالعه انساب ابو سعد عبد الكريم بن السمعانى محمد المروزى و تراجم الحفاظ ميرزا محمد بن معتمدخان بدخشاني ظاهر و باهرست و مصطفى بن عبد الله القسطنطينى المشهور بحاجى خليفه و الكاتب الجلبى الاستنبولى هم در كشف الظنون ذيل او را بر تاريخ واسط أبى عبد الله محمد بن سعيد الديبى الواسطى المتوفى سنه ٦٣٧ سيع و ثلثين و ستمائه ذكر کرده و اعظم محدثين و اكابر منقدين اهل سنت در كتب و اسفار دينيه خویش ازو روايات عديده نقل کرده اند چنانچه شهاب الدين احمد بن حجر مكى الهيمى در كتاب صواعق محرقة و كمال الدين جهرمى در براهين قاطعه ترجمه صواعق محرقة و ملا مبارك هم را حسن الاخبار ترجمه صواعق محرقة و نور الدين على سمهودى در جواهر العقدين و احمد بن الفضل بن محمد با كثير المكى الشافعى در وسيله ال؟؟؟؟ فى عد مناقب الآل و سيد محمد برزخى در نواقض الروافض سيد محمود بن محمد بن على الشيخانى القادري المدنى در صراط سوى فى مناقب آل النبى ازو نقل فرموده و فاضل رشيد تلميذ مخاطب وحيد در ايضاح لطافه المقال و عره الراشدين بر تصنيف ابن مغازلى كتاب المناقب جناب امير المؤمنين را كه بواسطه شيخ على حزين ذكر نموده فخر و مباحات دارد و آن را مثل ديگر كتب دليل ولاى اهل نحلته خود با اهل بيت عليهم السلام و برهان سلب انحراف از اين حضرات مى داند بلكه از غرائب امور آنست كه فاضل معاصر مولوى حيدر على فيض آبادى صاحب منتهى الكلام هم با آن همه تعصب و تصلب و اظهار مزيد خيبت و تدرب در كتاب ازاله الغين بواسطه صاحب نواقض تمسك بروايت مغازلى کرده است و او را بتعظيم و تبجيل ياد کرده و ستطلع على ذلك كله ان شاء الله تعالى فى مجلد

۳۸- شيرويه ديلمى

وجه سى و هشتم آنكه شيرويه بن شهردار بن شيرويه بن فناخسرو الديلمى حديث ولايت را روايت فرموده چنانچه در كتاب فردوس الاخبار كه نسخه آن بعنايت رب مجيد و لطف منعم حميد بجد و جهد جهيد و تفحص و تتبع شديد بدست اقل العبيد آمده در حرف العين گفته فصل عمران بن حصين

على منى و انا منه و هو ولى كل مؤمن بعدى و نیز در حرف الياء گفته

يا بريده ان عليا وليكم بعدى فاحب عليا فانه يفعل ما يؤمر و صدر عالم در معارج العلى فى مناقب المرتضى گفته

اخرج الديلمي عن بريده قال قال لي رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يا بريده انَّ عليًا وليكم بعدى فاحب عليًا فانَّه بفعل ما يؤمر و شيرويه بن شهردار از اعلام معتمدين كبار و فخام مستندين عالي تبار و عظام محدثين جليل الفخار و اكابر معتبرين مشهورين في الامصار و اجله مشايخ معروفين في الاقطار و امثال مروّجين احاديث و اخبار و افاضل خدام روايات و آثارست عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم الرافعي در كتاب تدوين گفته شيرويه بن شهردار بن شيرويه بن فناخسرو الديلمي ابو شجاع الهمداني الحافظ من متأخري اهل الحديث المشهورين الموصوفين بالحفظ كان قانعا بما رزقه الله تعالى من ريع املاكه سمع و جمع الكثير و رحل قال ابو سعد السمعاني و تعب في الجمع صنّف كتاب الفردوس و كتاب طبقات الهمدانيين الخ و شمس الدين ابو عبد الله محمد بن احمد ذهبي در كتاب تذكره الحفاظ گفته شيرويه بن شهردار بن شيرويه بن فناخسرو الديلمي المحدث الحافظ مفيد همدان و مصنّف تاريخها و مصنّف كتاب الفردوس الي ان قال قال يحيى بن منده هو شابّ كيس حسن الخلق و الخلق ذكي القلب صلب في السنّه قليل الكلام قلت هو حسن المعرفه و غيره اتقن منه و نیز ذهبي در سير النبلاء گفته شيرويه بن شهردار بن شيرويه بن فناخسرو المحدث العالم الحافظ المورّخ ابو شجاع الديلمي الهمداني مولف كتاب الفردوس و تاريخ همدان ولد سنه خمس و اربعين و اربعمائه و طلب هذا الشأن و رحل فيه الي ان قال قال يحيى بن منده شابّ كيس حسن ذكي القلب صلب في السنّه قليل الكلام قلت هو متوسط الحفظ و غيره ابرع منه و اتقن مات في تاسع عشر رجب سنه تسع و خمسين و له اربع و ستون سنه و نیز ذهبي در عبر در وقائع سنه تسع و خمسمائه گفته ابو شجاع شيرويه بن شهردار بن شيرويه الديلمي الهمداني الحافظ صاحب كتاب الفردوس و تاريخ همدان و غير ذلك الي ان قال و كان صلبا في السنه و فيها ابو شجاع الديلمي الهمداني الحافظ صاحب كتاب الفردوس و تاريخ همدان و شيخ جمال الدين عبد الرحيم بن الحسن الاسنوي الفقيه الشافعي در طبقات شافعيه بترجمه او گفته ذكره ابن الصلاح فقال كان محدثا واسع الرّحله حسن الخلق و الخلق ذكيا صلبا في السنّه قليل الكلام صنّف تصانيف انتشرت عنه منها كتاب الفردوس و تاريخ همدان و تقى الدين ابو بكر بن احمد بن قاضي شهبه در طبقات

شافعیه بترجمه او گفته ذکره ابن الصّیلاح فقال كان محدّثا واسع الرّحله حسن الخلق و الخلق ذكيا صلبا في السنّه قليل الكلام صنّف تصانیف اشتهرت عنه منها كتاب الفردوس و كتاب في حكايات المنامات و كتاب في تاریخ همدان و علی بن شهاب الدین الهمدانی در روضه الفردوس گفته لما طالعت كتاب الفردوس من مصنّفات الشيخ الامام العلامة قدوه المحققين حجّه المحدّثين شجاع المله و الدّین ناصر السنّه ابو المحامد شیرویه بن شهردار الدیلمی الهمدانی افاض الله علی روحه سجال الرحمه الرّیّانی الخ و سیوطی در طبقات الحفّاظ گفته شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو الحافظ المحدّث مفید همدان و مصنّف تاریخها و کتاب الفردوس الخ و مناوی در فیض القدر شرح جامع صغیر می فرماید مسند الفردوس المسمی بماثور الخطاب المخرج علی کتاب الشهاب و الفردوس للامام عماد الاسلام أبی شجاع الدیلمی الفه محذوف الاسانید مرتبا علی الحروف لیسهل حفظه و اعلم بازائها بالحروف للمخرجین كما مر و مسنده لولده الحافظ أبی منصور شهردار بن شیرویه خرج سند کل حدیث تحته و سماه ابانه الشبهه فی معرفه کیفیه الوقوف علی ما فی کتاب الفردوس من علامات الحروف و شیخ ابو مهدی عیسی بن محمد ثعالبی در کتاب مقالید الاسانید گفته قال الذهبی هو الامام المحدث الحافظ شیرویه بن شهردار بن شیرویه مفید همدان و مصنّف تاریخها و مصنّف کتاب الفردوس سمع یوسف بن محمّد بن یوسف المستملی و سفین بن الحسین بن فنحویه و عبد الحمید بن الحسن الفقاعی و احمد بن عیسی الدینوری و عبد الوهاب بن منده و ابا القاسم بن الیسری و خلقا بهمدان و اصفهان و بغداد و قزوین و اماکن قال یحیی بن منده هو شابّ کئیس حسن الخلق و الخلق ذکی القلب صلب فی السنه قليل الكلام قلت هو حسن المعرفه و غیره اتقن منه روی عنه ابنه شهردار و الحافظ ابو العلاء الحسن بن احمد العطار و الحافظ ابو موسی المدینی و آخرون توفّی فی تاسع رجب سنه تسع و خمسمائه رحمه الله تعالی و مخفی نماند که کتاب فردوس الاخبار تصنیف شیرویه بن شهردار از مشاهیر مقبولات اسفار و ممدوح بمدائح اسفار و موصوف بنهایت اعتماد و اعتبارست و داخل اجازات علمای کبار و مرویات اساطین جلیل الفخارست خود دیلمی در اول فردوس الاخبار گفته

ان احسن ما نطق به الناطقون و تفوّه به الصادقون و و له به الوامقون حمد الله عزّ و جلّ الى ان قال اما بعد فأنّي رايت اهل زماننا هذا خاصّه اهل بلدنا اعرضوا عن الحديث و اسانيده و جهلوا معرفه الصّحيح و السقيم و تركوا الكتب صنّفها ائمه الدّين قديما و حديثا و المسانيد التي جمعوها في الفرائض و السنن و الحلال و الحرام و الآداب و الوصايا و الامثال و المواعظ و فضائل الاعمال و اشتغلوا بالقصص و الاحاديث المحذوفه عنها اسانيدها التي لم يعرفها نقله الحديث و لم تقرا على احد من اصحاب الحديث و طلبوا الموضوعات التي وضعها القصّاص لينالوا بها القطيعات في المجالس على الطرقات اثبت في كتابي هذا اثني عشر الف حديث و نيّفا من الاحاديث الصغار على سبيل الاختصار من الصّحاح و الغرائب و الافراد و الصّحف المرويّه عن النّبي لعلي بن موسى الرّضا و عمرو بن شعيب الخ و شهردار پسر شيرويه ديلمي كه محامد جليله و مناقب جميله او انشاء الله عنقريب بگوشت مي خورد در اوّل مسند الفردوس كه نسخه عتيقه آن كه در حيات مصنّف نوشته شده بنظر قاصر عاشر در كتبخانه مدينه منوره على مشرفها و اله الف الف صلاه و تحيه رسيده و از ان عبارات عديده منتخب كردم و قبل از خطبه در ان نسخه اين سطور مرقوم بود قال الامام الاجل السيّد الكيا الحافظ زين الدين شمس الاسلام سيّد الحفاظ تاج الائمة ناصر السنّه ابو منصور شهردار بن شيرويه بن شهردار الديلمي طوّل الله عمره و اعلى في الدارين ذكره گفته اما بعد حمد الله عزّ و جلّ الهادي الى اقوم الطرق و السبل و الصّلوه و السّلام على نبيّه محمّد خاتم الانبياء و الرسل فان والدي الامام السعيد ابا شجاع شيرويه قدس الله روحه و نور ضريحه حين جمع الاحاديث التي سمّاها كتاب الفردوس أنّما حذف منها اسانيدها تعمّدا منه و قصدا الاسباب عده اوّلا اقتداء و اتساء بمن تقدّمه من اهل العلم و الزّهد و العباده و ثانيها تخفيفا على الطالبين و تسهيلا للناظرين فيه و الحافظين له و ثالثها قله رغبه جيل هذا الزمن في المسندات و عدم تعويله على اسامي الرّجال من الرواه و اقتصارهم على اللبّ دون القشر لا اني اريد بقولي هذا انكار فضيله الاسناد و موضعه من الدين إذ هو من اهمّ الامور

و لو لا الاسناد لما عرف الصحيح من السقيم و لا الصدق من الكذب بل يشبه الاسناد بالقشر من حيث ان القشر هو صوان اللب و به يحفظ و يؤمن عليه من ان يلحقه الآفات فكذلك الاسناد للحديث صوان له فاذا فارقه تطرّق إليه الخلل و الفساد رحم الله بن المبارك حيث قال الاسناد من الذين لو لا الاسناد لقال من شاء ما شاء و القول في فضيله الاسناد اكثر من ان يتضمّنه اوراق و ليس هذا موضعه و رابعها أنّه خرّجها من مسموعاته و كان رحمه الله متحقّقاً متيقناً أنّ اكثرها بل عامتها مسند و في مصنّفات الحفاظ الثقات و مجموعات الائمة الاثبات قعراها عن الاسناد اختصاراً كما بيّن عذره في خطبه الكتاب و هو كتاب نفيس عزيز الوجود مفتون به جامع للغرر و الدرر النبويه و القوائد الجمّه و المحاسن الكثيره قد طنّت به الآفاق و تنافست في تحفظه الرفاق لم يصنّف في الاسلام مثله تفصيلاً و تبويباً و لم يسبق إليه من سلافه الايام ترصيفاً و ترتيباً كان كل فصل من فصوله حقّه امالي ملئت من الدرر المنظومه و اللآلى المكنونه أو جونه عطّار فتقت بفارات المسك مشحونه و كم ضمّنه رحمه الله من عجائب الاخبار و غرائب الاحاديث ممّا لا يوجد في كثير من الكتب فهو في الحقيقه كالفردوس التي وصفها الله سبحانه و تعالى فقال و فيها ما تشتهي النفس و تلذّ الاعين فاما اليوم فقد كثرت نسخه في البلاد و اشتهرت فيما بين العباد بحيث لم يبق بلده من بلاد العراق و لا كوره من اقطار الآفاق الا و علماؤها مثابرون على تحصيله و ائمتها مكثون على اشتراؤه و نسخه و فضلاؤها مواظبون على قراءته و حفظه يرتعون في رياض محاسنه و يجتنون من ثمار فوائده فسار مسير الشمس في كل بلده و هبّ هبوب الريح في البر و البحر يستحسنه الائمة و الحفاظ و يستفيد منه العلماء و الوعاظ و يستطيعه نحارير الفضلاء و ترتضيه اكياس البلغاء لنفاستها و تبذل الملوك الرغائب في استكتابها لخزانتها و لم اسمع احدا من اهل هذا الزمان عاب هذا الكتاب او طعن فيه بسبب حذف الاسناد بل عدوا ذلك من احسن فوائده و اعظم منافعه لان تنقيه القشر من اللباب من شان العلماء ذوى الالباب و على بن شهاب الدين الهمداني در روضه الفردوس گفته

اما بعد يقول اضعف عباد الله و احقرهم الفقير الى رحمه الله العلي الكبير على بن شهاب الهمداني عفى الله عنه بكرمه و وفقه لشكر نعمه لما طالعت كتاب الفردوس من مصنفات الشيخ الامام العلامة قدوه المحققين حجه المحدثين شجاع المله و الدين ناصر السنه ابو المحامد شيرويه بن شهردار الديلمي الهمداني افاض الله على روحه سجال الرحمه الزباني وجدت بحرا من بحور الفوائد و كنزا من كنوز اللطائف مشحونا بحقائق الالفاظ النبويه مخزونا في حدائق فصوله دقائق الاثار المصطفويه و مع كثره فوائده و شمول موائده كاد ان ينطفئ انواره و ينطمس آثاره لما فيه من التطويل و الزيادات و قصور الرغبات و انخفاض الطلبات و اعراض اكثر اهل العصر عن معرفه الكتاب و السنه و اشتغالهم بالعلوم المزخرفه التي تتعلق بالخصومات و شغفهم بالقصص و الحكايات و لو لا رجال من اهل هذا العلم في كل عصر و زمان بمشيه رب العزه يحولون حول حمى السنه و يذبون عن جناب قدسه شوائب زيغ اهل البدعه لقال من شاء ما شاء فجزا الله ائمه هذا العلم عنا و عن المسلمين خيرا دعنتى بواعث خاطرى الى استخراج لبابه و استحضر ابوابه تسهلا لضبط الالفاظ و تيسيرا لدرك الحفاظ فاستخرجت من قعر هذا البحر اشرف جواهرها و جنيت من اغصان رياضها انفس زواهرها و سميت كتابى هذا روضه الفردوس مبهوبه على عشرين بابا كل باب منها بروايه ضحابى لا- غير الا الباب الآخر فانه يحتوى على روايات شتى و نسأل الله تعالى ان يوفقنى فى اتمامه لما يحب و يرضى انه خير موفق و معين مصطفى بن عبد الله القسطنطينى در كشف الظنون گفته فردوس الاخبار بما ثور الخطاب المخزج على كتاب الشهاب فى الحديث لابي شجاع شيرويه بن شهردار بن شيرويه بن فناخسرو الهمداني الديلمي المتوفى سنه اوله ان احسن ما نطق الناطقون الخ ذكر فيه انه اورد فيه عشره آلاف حديث و ذكر انه اورد القضاعى فيه ايضا عشره آلاف حديث و ذكر فى الفردوس رواياتها و رتبها على حروف المعجم مجرده عن الاسانيد و وضع علامات مخرجيه بجانبه و عدد رموزه عشرون و اقتفى السيوطى اثره فى جامعه الصغير ثم جمع ولده الحافظ شهردار المتوفى سنه ٥٥٨ ثمان و خمسين

و خمسّمائه اسانيد كتاب الفردوس و رتبها ترتيبا حسنا في اربع مجلّدات و سمّاه مسند الفردوس و ابو مهدي عيسى بن محمد الثعالبي در مقاليد الاسانيد گفته الفردوس للديلمي اخبرني به قراءه عليه اى على الشيخ نور الدين على بن محمّد بن عبد الرحمن الـجهورى فى حرف اللّام من فضل لما خلق اللّهُ الجنه حقها بالريحان و حفّ الرّيحان بالحنا و ما خلق اللّهُ شجره احبّ اّليه من الحناء الحديث عن عبد اللّهُ بن عمر الى تمام حديث لما اسرى بي اتيت على قوم يزرعون فى يوم و يحصدون فى يوم كلّما حصّدوا عاد كما كان قلت لجبرئيل من هؤلاء قال هؤلاء المجاهدون فى سبيل اللّهُ الحديث عن اّبي هريره و اّجازته لسائره كل ذلك من ترتيب ولده الحافظ اّبي منصور المسند على الحروف بسنده الى الحافظ اّبي الفضل الجلال السيوطى باجازته من جلال الدّين بن الملقن عن اّبي اسحاق التنوخى عن التّقى سليمان بن حمزه عن الحافظ ضياء الدّين محمّد بن عبد الواحد المقدسى عن الحافظ اّبي موسى المدينى عن مؤلفه فذكره و اعجب عجاب آنست كه شاهصاحب بمقابله اهل حق ببعض موضوعات اّبي اصل و خرافات صريح الهزل كه ديلمي در فضل ثالث جليل النبل ذكر كرده تشبّث مى نمايند و تصريح صريح بودن و از مشاهير محدّثين مى كنند بلكه بمزيد جسارت و خلاعت اتهام معتبر دانستن او بر شيعيان كرام مى فرمايند و قصابات سبق در ترويج ارواح مسيلمه و سجاج بايثار چنين صدق صراح مى ربايند چنانچه در باب مطاعن بعد ذكر منامى مى فرمايند و ابو شجاع شيرويه ديلمي كه از مشاهير محدّثينست و شيعه نيز او را معتبر مى دانند در كتاب منتقى از ابن عبّاس همين خواب را بهمين اسلوب آورده و خواب حضرت امام حسن نيز مشهور و صحيح الروايه است ديلمي در كتاب منتقى آورده

عن حسن بن على قال ما كنت لاقاتل بعد رويا رايها راي رسول اللّهُ صلّى اللّهُ عليه و سلم واضعا يده على العرش و راي ابا بكر واضعا يده على منكب رسول اللّهُ صلّى اللّهُ عليه و سلم و راي عمر واضعا يده على منكب اّبي بكر و راي عثمان واضعا يده على منكب عمر و راي دما دونه فقلت ما هذا فقالوا دم عثمان يطلب اللّهُ به پس مقام نهايت تحيرست كه شاهصاحب بمزيد جور و جفا بمقام اثبات فضل ثالث كثير الحياء بر چنين روايت شنيعه و حكايه فظيحه كه ديلمي بنا بر ابتلا بحبّ خلفا روايت كرده و شاهصاحب مشاركت كسى از محدّثين و لو كان واحدا با ديلمي

در نقل آن ثابت نکرده اند دست اندازند و از قول حدیث ولایت که دیلمی آن را از دو طریق نقل کرده و جمعی غفیر و جمعی کثیر از اساطین محدثین ارباب صحاح و مجامیع و مسانید و مناقب و منهم شیخ المخاطب القمقام و والده العلام در روایت آن با دیلمی مشارک اند بمفاد ما تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ اعراض سازند بلکه گردن کبر باطلال و قدح و جرح آن بمصدق و جادلوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ افزاند قال الله تعالى وَ مَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا وَ إِنْ يَرَوْا كُفْلَ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا و از غرائب دهور آنست که سیف الله ملتانی حامی مخاطب لا- ثانی بصراحت تمام تکذیب مخاطب قمقام در تمام این افاده محیره افهام می نماید بیانش آنکه مخاطب اظهار می فرماید که دیلمی از مشاهیر محدثینست و شیعه هم او را معتبر می دانند یعنی نزد شیعه و سنی هر دو معتبرست و ملتانی بعکس کلی این قضیه نامرضیه افاده می کند که احادیث دیلمی نزد شیعه و سنی هر دو معتبر نیست و هذه عباره الملتانی فی تمويه السفیه الذی سمّاه تنبيه السفیه قوله پس انصاف نمایند که راکب سفینه عترت شیعیان اند که در وقت خوف تقیه می نمایند یا مخالفین که تقیه را حرام می دانند الخ انصاف باید کرد که احادیث فردوس دیلمی نزد اهل سنت هم معتبر نیست چه جای آنکه نزد شیعه معتبر باشد الخ فانظر رحمک الله الی هذا التناقض الظاهر و التکاذب الواضح بین الاصل و الفرع المقطوع و تعجب من التعاند الفاحش و التناکر اللائح بین التابع و المتبوع و نیز اکابر ائمه سنیه عالی تبار باحادیث فردوس الاخيار جابجا احتجاج و استناد می نمایند جعفر بن تغلب الادفوی در کتاب الامتاع باحکام السماع در مقام رد احتجاج محرمین غنا بایه وَ اِسْمٌ تَفَرَّزُ مِنْ اِسْمٍ تَطَعَتْ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ گفته و ما رسخوه به من انّ ابليس اول من تغنى لو صحّ لم يكن فيه حجه فما كل ما فعله ابليس حراما فقد روى الحافظ شجاع الدين شيرويه في كتابه المسمى بالفردوس بماثور الخطاب المرتب على كتاب الشهاب بسنده ان ابليس اول من حدا و ليس الحدا حراما اتفاقا فان ادعوا انّ الدليل دل على اباحه الحدا فخرج بدليل قلنا و قد دل الدليل على اباحه الغناء و لم يثبت من طريق صحيح المنع منه و مخفى نماند که ادفوی صاحب امتاع از اکابر علمای اعلام و اساطین

فخام سنیه است شیخ جمال الدین عبد الرحیم بن علی الاسنوی الفقیه الشافعی در طبقات شافعیه گفته کمال الدین ابو الفضل جعفر و عبد الله الادفوی و هذه الاربعه كانت اعلاما بوضع والده و كان يعرف بكلّ منها و لا يعرف احد من العصرين وقع له مثل ذلك و ادفو بلده في آخر الاعمال القوصيه قريه من اسوان كثيره كان المذكور فاضلا مشاركا في علوم متعدده ادبيا شاعرا ذكيا كريما طارحا للتكليف ذا مروّه صنف في احكام السّماع كتابا نفيسا سماه بالامتاع انبا فيه عن اطلاع كثير فأنه كان يميل الى ذلك ميلا كثيرا و يحضره سمع و حدث و درس قبل موته بايام يسيره بمدرس الحديث المذى انشاء الامير جنكلى بن البابا بمسجده و اعاد بالمدرسه الصّالحيه من القاهره و كان مقيما لم يتزوج و لم يتسرّ لفقدان داعيه ذلك عنده الاّ انه عقده على امرأه لغرض آخر مات قبيل الطّاعون الكبير الواقع في سنه تسع و اربعين و سبعمائه و عمره ما بين السّتين و دفن بمقابر الصوفيه و الذى نعرفه في أدفو أنها بالبدال المهمله و نقل الرّشاطى عن التعفوى ان الذى يلي الهمزه تاء مثناه من فوق و بعضهم قال بزال معجمه و قياس النسبه إليها ادفي

۳۹-نطنزی

وجه سى و نهم آنکه محمد بن علی النطنزی ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام را بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم در ضمن قصّه غدیر روایت کرده چنانچه در کتاب الخصائص العلویه علی ما نقل عنه باسناد خود گفته

عن أبی سعید الخدری أنّ رسول الله صلّى الله علیه و سلم دعى النّاس الى علیّ فی غدیر خم و امر بما تحت الشجره من الشوک فقمّ و ذلك يوم الخميس فدعا علیّا و اخذ بضبعیه فرفعهما حتى نظر الى بياض ابطنی رسول الله صلّى الله علیه و سلم ثم لم يترکوا حتى نزلت هذه الآیه الیوم أكملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الدینا فقال رسول الله صلّى الله علیه و سلم الله اکبر علی اکمال الدین و اتمام النعمه و رضی الرّب برسالتی و الولایه لعلی بن أبی طالب من بعدی ثم قال من كنت مولاه فعلى مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و نطنزی از اکابر علما و فضلا و افاضل نبهای ادب است عبد الکریم سمعانی در انساب در نسبت نطنزی گفته ابو الفتح

محمّد بن علی بن ابراهیم النطنزی افضل من بخراسان و العراق فی اللغه و الادب و القيام بصنیعات الشعر قدّم علينا بمرو سنه احدی و عشرين و قرأت علیه طرفا صالحا من الادب و استفدت منه و اعترفت من بحره ثم لقیته بهمدان ثم قدم علينا ببغداد غیر مرّه فی مده مقامی بها و ما لقیته الا و کتبت عنه و اقتبست منه سمع باصبهان ابا سعد المطرز و ابا علی الحداد و عاصم بن أبی نصر الرّحی و ببغداد ابا القاسم بن یّان الرزاز و ابا علی بن بنهان الکاتب و طبقتهم سمعت عنه اخیرا بمرو من الحدیث و کانت ولادته ثمان و ثمانین و اربعمائه باصبهان ازین عبارت واضح لاثحست که نطنزی شیخ و استاد سمعانی ست و او افضل اهل خراسان و عراقست در لغت و ادب و قیام بصنعت شعر و سمعانی بروایت خوانده و استفاده ازو نموده و نیز ظاهرست که سمعانی گاهی باو ملاقات نکرده مگر این که ازو کتابت و اقتباس نموده و اخیرا بمرو ازو سماع فرموده و کفی بذلک دلاله علی غلو قدره و سمو فخره و عظمه شانه و رفعه مکانه و ابن النّجار عالی تبار بمدح نطنزی در تاریخ بغداد علی ما نقل السید علی بن طاوس طاب ثراه فی کتاب الیقین گفته کان نادره الفلک و نابغه الدّهر و فاق اهل زمانه فی بعض فضائله و صلاح الدین خلیل بن ایبک الصفدری در وافی بالوفیات گفته محمد بن علی بن ابراهیم بن أبی الفتح الکاتب ابو الفتح النطنزی کان من بلغاء اهل النظم و النثر سافر البلاد و لقی الاکابر و کان کثیر المحفوظ محبّ العلم و السنه و مکثر الصدقه و الصّیام و نادم الملوک و السلاطین و کانت له وجاهه عظیمه عندهم و کان یتّیها علیهم متواضعا لاهل العلم سمع الحدیث الکثیر باصبهان و خراسان و بغداد و لم یتمتع بالرّوايه

۴۰- شهر دار دیلمی

وجه چهلم آنکه ابو منصور شهردار بن شیرویه بن شهردار الدیلمی حدیث ولایت را در مسند الفردوس که حسب افاده ذهبی کما سیجیء مرتب بترتیب عجیب و حسن و حسب افاده اسنوی و اسدی مرتبست بترتیب حسن و مهذب و منقح بودنش نیز از افاده ذهبی خود مخاطب کثیر الاحسن و افاده مولوی صدیق حسن بکمال ظهور هویدا و روشنست وارد کرده چنانچه ابراهیم بن عبد الله الوصابی الیمنی در کتاب الاکتفاء فی فضل الاربعه الخلفاء گفته

عن أبی ذر الغفّاری رضی الله عنه قال قال رسول الله صلّی الله علیه و سلم علی منی و انا من علیّ و علیّ ولیّ کل مؤمن بعدی حبه

ایمان و بغضه نفاق و النظر إليه رافه اخرجه الدیلمی فی مسند الفردوس و نیز وصابی در اکتفا گفته و عنه ای

عن بریده رضی الله عنه قال قال لی رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم یا بریده انّ علیا و لیکم بعدی فاحبّ علیا فانه یفعل ما یؤمر به اخرجه الدیلمی فی مسند الفردوس انتهى فالحمد لله علی ما اثبت ابن شهردار هذا الحدیث الشریف المشرق المنار الشاطع الانوار فی کتابه الممدوح علی السنه اساطینهم و جهابذتهم و حذاقهم الابار ففتّ فی اعضاء اهل الخسار و درأ فی نحور ارباب البوار و ابدی عن کونهم مرتبکین فی افحش العار منهمکین فی اسمح الشنار و الله الموفق للهدایه و الاستبصار و ابو منصور شهردار از ائمه کبار و مشاهیر حفاظ جلیل الاخطار و محدّثین عظیم الاقدار و موصوف بغایت اعتماد و اعتبارست و فضل و جلالت او کالشمس فی رابعه النهار هویدا و اشکار و محامد و مدائح در اقطار و امصار و مذکور و مدوّن در کتب و اسفار ذهبی در عبر در سنه ثمان و خمسین و خمسمائه گفته شهردار بن الحافظ شیرویه بن شهردار الدیلمی المحدث ابو منصور قال ابن السمعانی کان حافظا عارفا بالحدیث فهما عارفا بالادب ظریفا سمع اباه و عبدوس بن عبد الله و مکى السّلال و طائفه و اجاز له ابو بکر بن خلف الشیرازی و عاش خمسا و سبعین سنه و عبد الوهاب بن علی السبکی در طبقات شافیه کبری گفته شهردار بن شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو بن خسدکان بن زیتویه بن خسرو و ابن روزداد بن دیلم بن ادیاس بن لشکری بن داجی بن کیوس بن عبد الرحمن بن عبد الله بن صاحب رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم الضحاک بن فیروز الدیلمی ابو منصور بن المحدث المورّخ بن شجاع الهمدانی قال ابن السمعانی کان حافظا عارفا بالحدیث فهما عارفا بالادب ظریفا خفیفا لازما مسجده متّبعاً اثر والده فی کتابه الحدیث و سماعه و طلبه رحل الی اصبهان مع والده ثم الی بغداد و سمع اباه و ابا الفتح عبدوس بن عبد الله و مکى بن منصور الکرجی و حمد بن نصر الاعمش و فید بن عبد الرحمن الشعرازی و ابا بکر احمد بن محمّد بن حبویه و له إجازة من أبی بکر بن خلف الشیرازی و أبی منصور بن الحسن المقدسی روی عنه ابنه ابو مسلم احمد و ابو سهل عبد السلام الشرفدنی و طائفه مات فی رجب سنه ثمان و خمسمائه و جمال الدین عبد الرحیم بن الحسن

بن علی الاسنوی در طبقات شافعیه بعد ذکر ترجمه دیلمی گفته و اما ولده فیقال له شهردار و یکنی ابا منصور کان محدثا عارفا بالادب ظریفا لازما بمسجده خرّج اسانید الکتاب والده المسمی بالفردوس و رتبه ترتیبا حسنا و یسمی الفردوس الکبیر ولد سنه ثلث و ثمانین و اربعمائه قاله ابن الصلاح و لم یذکر له وفاه و تقی الدّین ابو بکر بن احمد الاسدی در طبقات شافعیه گفته شهردار بن شیرویه بن شهردار بن شیرویه ابو منصور بن اُبی شجاع الدیلمی کان محدثا عارفا بالادب ظریفا خرّج اسانید لکتاب والده المسمی بالفردوس الکبیر ولد سنّه ثمان و ثلاثین و اربعمائه و توفی فی رجب سنه ثمان و خمسین و خمسمائه و ابو مهدی عیسی بن محمد الثعالبی در مقالید الاسانید گفته نبذه من خیره قال الذهبی هو الامام الحافظ ابو منصور شهردار بن شیرویه بن شهردار الدیلمی ینتهی نسبه الی فیروز الدیلمی الضّحاک قال ابن السمعانی کان ابو منصور حافظا عارفا بالحديث فهما عارفا بالادب ظریفا خفیفا ملازما مسجده متبعا اثر والده فی کتابه الحدیث و سماعه و طلبه رحل مع والده الی اصفهان سنه خمس و خمسمائه ثم رحل الی بغداد سنه سبع و ثلاثین سمع اباه و علی بن منصور الکرّجی و ابا محمّد الدونی و ابا بکر بن زنجویه و له إجازة من اُبی منصور بن الحسین المقری کان یجمع اسانید کتاب الفردوس لوالده و رتبه ترتیبا عجیبا حسنا و قد فرغ منه و هدبه و لقحه روی عنه ابن ابنه ابو مسلم احمد و طائفه توفی سنه ثمان و خمسین و خمسمائه رحمه الله تعالی و خود شاهصاحب در بستان المحدثین بعد ذکر دیلمی گفته و پسر او شهردار بن شیرویه بن شهردار دیلمی کنیت او ابو منصور در معرفت حدیث و فهم آن از پدر بهتر بود چنانچه سمعانی هم در حق او بفهم و معرفت گواهی داده و علم ادب را نیز خوب می دانست و مردی سبکروح و عابد بود و در مسجد خود ملازمت داشت و غالبا بشغل اسماع حدیث و نوشتن ان می گذرانید و در طلب علم حدیث با والد خود شریک بود در سفر اصفهان سال پانصد و پنجم همراه او بود بیغداد خود رفته در سال سی و هفت بعد از موت پدر خود از اساتذه بسیار تحصیل کرده چنانچه از مکّی بن منصور الکرّجی و ابو محمد الدونی و ابو بکر بن زنجویه و از بعضی محدثان اجازت حاصل کرده و ترتیب کتاب فردوس بدین وضع او داده و اسانید این کتاب را بمحضت تمام جمع کرده و چون از تنقیح و تهذیب او فارغ شد پسر او ابو مسلم احمد بن شهردار دیلمی و جماعت دیگر

از شاگردان او از وی روایت کردند وفات شهردار در سال پانصد و پنجاه و هشتست و نسب این خاندان بفیروز دیلمی می رسد که قاتل اسود عنسی بود در حق او جناب رسالت فرموده اند فاز فیروز و فیروز صحابست انتهی و اسوی صدیق حسن معاصر در اتحاف النبلاء گفته ابو منصور شهردار بن شیرویه بن شهردار پسر صاحب فردوسست کتاب را بترتیب خوب در چهار مجلد مسند کرده بمسند الفردوس نامید در معرفت حدیث و فهم بهتر از پدر بود سمعانی هم بفهم و معرفت وی گواهی داده علم ادب را نیز خوب می دانست و مرد سبکروح و عابد بود در مسجد خود می ماند و غالب اوقات بشغل اسماع حدیث و نوشتن آن می گزرانید و در طلب علم حدیث شریک پدر بود در سفر اصفهان سال پانصد و پنج و بعد از فوت پدر در سنه ۳۷ سی و هفت بیغداد رفته از اساتذده بسیار تحصیل این علم نمود و از مکی بن منصور الکرچی و ابو محمد الدولانی و ابو بکر بن زنجویه و بعض محدثان دیگر اجازت حاصل کرد و اسانید کتاب فردوس را بمحنت تمام جمع نمود و چون از تنقیح و تهذیب فارغ شد پسرش ابو مسلم احمد و جماعت دیگر از وی روایتش کردند وفاتش در سنه پانصد و پنجاه و هشت بوده نسبت این خاندان بفیروز دیلمیست که قاتل اسود عنسی بود آن حضرت صلی الله علیه و سلم در حق او فرمود فاز فیروز صحابست ذکره فی بستان المحدثین انتهی ما فی الاتحاف و علاوه برین همه عظمت و جلالت و علو قدر و نبالت شهردار بمرتبہ ایست که ابو بکر محمد بن موسی بن حازم که از اجله حفاظ اعظم و اکابر بارعین افاحمست تلمیذ او بوده ذہبی در تذکره الحفاظ می فرماید الحازمی الامام لحافظ البارع النسابة ابو بکر محمد بن موسی بن عثمان بن موسی بن عثمان بن حازم الهمدانی ولد سنه ثمان و اربعین و خمسمائه و سمع من ابي الوقت السنجری و من شهردار بن شیرویه الدیلمی و ابو زرعه الدمشقی و الحافظ ابي العلاء الهمدانی و معمر بن الفاخر و قدم بغداد فسمع من ابي الحسين عبد الحق بن يوسف و عبد الله بن عبد الصمد العطار و بالموصل من الخطيب ابي الفضل الطوسي و بواسط من ابي طالب المحتسب و بالبصره محمد بن طلحه المالکی و باصبهان ابا الفتح الحرقي و ابا العیاس الترك و ابا موسی الحافظ و بالحرمین و الشام و الجزیره و کتب الكثير و صنف وجود قال الدیلمی قدم بغداد و سكنها و تفقه بها فی مذهب الشافعی و جالس العلماء و تمیز و فهم و صار من احفظ الناس للحدیث و اسانیده و رجاله

مع زهد و تعبد و رياضه و ذكر صنف في الحديث عده مصنفات و املی عده مجالس و كان كثير المحفوظ حلو المذاكره يغلب على حفظه احاديث الاحكام املی طرق الاحاديث التي في المهدب و اسندها و لم يتمه و ذكره ابن النجار فقال من ائمه الحفاظ العاملين بفقہ الحديث و معانيه و رجاله ألف كتاب النسخ و المنسوخ و كتاب عجاله المبتدى في الانساب و الموتلف و المختلف و اسماء البلدان و اسند احاديث المهدب لابي اسحاق و كان ثقة حجة نبيلاً زاهداً عالماً عابداً ورعاً لازماً للخلوه و التصنيف و بث العلم ادرکه اجله شاباً سمعت محمد بن محمد بن غانم الحافظ يقول كان شيخنا الحافظ ابو موسى يفضل ابا بكر الحازمي على عبد الغنى المقدسي و يقول ما رايت شاباً احفظ منه مات في جمادى الاولى سنه اربع و ثمانين و خمسمائه قال ابن النجار سمعت بعض الأئمه يقولون ان الحازمي كان يحفظ كتاب الاكمال في الموتلف و المختلف و مشتبه النسبه الخ و مخفى نماند كه كتاب مسند الفردوس مثل فردوس در اجازات اكابر اساطين داخل و مرويات ايشان آن را شامل و نقل از ان در كتب قوم متداول و اخبار آن بدستهای اكابر اساطين تناول شيخ ابو مهدي عيسى بن محمد الثعالبي در مقاليد الاسانيد گفته مسند الفردوس لابن الديلمي سمعت عليه بقراءتي القدر المذكور في الفردوس و اجاز لي سائره بسنده الي الحافظ بن أبي بكر السيوطي يا جزته من المسنده اسيه بنت جار الله بن صالح الطبري عن ابراهيم بن محمد بن صديق الدمشقي عن أبي العباس الحجار عن الحافظ محب الدين محمد بن محمود بن النجار عن مؤلفه اجازة فذكره و محمد بن علي بن منصور شنواني در درر ستيه گفته

مسند الفردوس للحافظ أبي منصور شهردار بن الحافظ أبي شجاع شيرويه الديلمي الهمداني ارويه بالسند الي الحافظ ابن حجر العسقلاني عن أبي اسحاق التنوخي عن احجار عن الحافظ محب الدين محمود بن محمد بن النجار عن الديلمي و بالسند إليه قال انا ابو المكارم عبد الوارث بن محمد بن عبد المنعم الابهرى عن سهل بن محمد الخشاب عن محمد بن الحسين السلمى عن حامد الهروى عن نصر بن محمد عن الحارث بن

عبد السلام عن سفیان بن عیینہ عن ابن جریج عن عطا عن ابي هريره رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ان من العلم كهيئه المكنون لا يعلمه لا العلماء بالله فاذا نطقوا به الله لا ينكر الا اهل العزه بالله و الله اعلم و سيد محمد بن عبد الرسول برزنجي در اشاعه لاشراط الساعه كفته و في مسند الفردوس عن عمر لا تقوم الساعه حتى تسيل واديه من اوديه الحجاز بالنار الخ

۴۱- أخطب خوارزم

وجه چهل و یکم آنکه ابو المؤید موفق بن احمد المعروف باخطب خوارزم حدیث و لا-یت را بطرق متعدده روایت کرده چنانچه در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام که در اول آن مذکورست حدّثنا الشيخ العفیف محمد بن مفرّح المشهدی قال حدّثنا الامام الاجل الصدر ضیاء الدین شمس الاسلام ناصح الخلفاء مفتی الامه مقتدی الفریقین صدر الأئمه اخطب الخطباء ابو المؤید موفق بن احمد الکی الخوارزمی رضى الله عنه ذكر فضائل امیر المؤمنین علی بن ابي طالب بل ذكر شیء منها إذ ذكر جميعها يقصر عنه باع الاحصاء بل ذكر اكثرها يضيق عنه نطاق طاقه الاستقصاء می فرماید الفصل الثانی عشر فی بیان تورطه المهالك فی الله تعالى و رسول الله صلى الله عليه و سلم و شراء نفسه فی ابتغاء مرضات الله تعالى بهذا الاسناد عن احمد بن الحسين هذا قال اخبرنا ابو عبد الله الحافظ قال اخبرنا احمد بن جعفر القطيعی قال حدّثنا عبد الله بن احمد بن حنبل قال اخبرنا ابي قال حدّثنا يحيى بن حماد قال حدّثنا ابو عوانه قال حدّثنا ابو بلج قال حدّثنا عمرو بن ميمون قال انی لجالس الى ابن عباس إذ اتاه تسعه رهط فقالوا يا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اما ان تخلو بنا من بين هؤلاء قال فقال بل انا اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح قبل ان يعمى قال فانتدوا فتحدّثوا فلا ندرى ما قالوا قال فجاء ينفض ثوبه و يقول افّ و تفّ وقعوا فی رجل له له بضع عشر فضائل ليست لاحد غيره وقعوا فی رجل

قال له النبي صلى الله عليه و سلم لا بعثن رجلا لا يخزيه الله ابا يحب الله و رسوله و يحبّه الله و رسوله فاستشرف لها ستشرف فقال اين على فقالوا انه في الرّحى يطحن

قال فجاء و هو ارمد لا يكاد ان يبصر قال فنفت في عينه ثم هز الزايه ثلثا فاعطاها اياه فجاء علي بصفيته بنت حبي فقال ابن عباس
ثم بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم ابا بكر بسوره التوبه فبعث عليا خلفه و اخذها منه فقال لا يذهب بها الا رجل هو منى و
انا منه

قال ابن عباس و قال النبي صلى الله عليه و سلم لنبى عمه ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخره قال و على جالس معهم فقال رسول
الله صلى الله عليه و سلم و اقبل على رجل منهم و قال ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخره فابوا فقال لعلى انت و لى فى الدنيا و
الآخره قال ابن عباس و كان على اول من آمن من الناس بعد خديجه قال و اخذ رسول الله صلى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه
على على و فاطمه و الحسن و الحسين و قال إنما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت و يطهركم تطهيرا قال ابن عباس و
شرى على نفسه فلبس ثوب النبي صلى الله عليه و سلم ثم نام مكانه قال ابن عباس و كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله
عليه و سلم فجاء ابو بكر و على نائم و ابو بكر يحسب انه رسول الله صلى الله عليه و سلم قال فقال له على ان نبى الله قد انطلق
نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال جعل على سريره بالحجاره كما كان يرمى نبى الله صلى الله عليه
و سلم و هو يتصور و قد لف راسه فى الثوب لا يخرج حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للثيم و كان صاحبك لا
يتصور و نحن نرميه و انت تتصور و قد استنكرنا ذلك قال ابن عباس و خرج رسول الله صلى الله عليه و سلم فى غزوه تبوك و
خرج الناس معه فقال له على اخرج معك فقال النبي صلى الله عليه و سلم لا فبكى على فقال له اما ترضى ان تكون منى بمنزله
هارون من موسى الا انه ليس نبى بعدى انه لا ينبغى ان اذهب الا و انت خليفتى قال ابن عباس و قال له رسول الله صلى الله عليه
و سلم انت و لى كل مؤمن بعدى و مؤمنه قال ابن عباس و سد رسول الله صلى الله عليه و سلم ابواب المسجد غير باب على
فكان يدخل المسجد جنبا و هو طريقه ليس له طريق غيره قال ابن عباس قال رسول الله صلى الله عليه من كنت مولاه فعلى
مولاه و قال ابن عباس و قد اخبرنا الله عز و جل فى القرآن انه رضى عن اصحاب الشجره فعلم ما فى قلوبهم فهل اخبرنا انه
يسخط عليهم بعد

ذلك قال ابن عباس و قال نبي الله صلى الله عليه و سلم لعمر حين قال ائذن لي فاضرب عنقه يعني عنق حاطب قال و ما يدريك لعل الله قد اطلع الى اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و نيز اخطب خوارزم در مناقب گفته انباني مهذب الأئمه ابو المظفر عبد الملك بن علي بن محمد الهمداني إجازة قال اخبرنا محمد بن الحسين بن علي البزار قال اخبرنا ابو منصور محمد بن محمد بن عبد العزيز قال اخبرنا هلال بن محمد بن جعفر قال حدّثنا ابو بكر محمّد بن عمرو الحافظ قال حدّثني ابو الحسن عليّ بن موسى الجزّار من كتابه قال حدّثنا الحسن بن علي الهاشمي

قال حدّثنا اسماعيل بن ابان قال حدّثنا ابو مريم عن ثور بن أبي فاخته عن عبد الرحمن بن أبي ليلى قال قال أبي دفع النبي صلى الله عليه و سلم الرايه يوم خيبر الى علي بن أبي طالب ففتح الله عليه و اوقفه يوم غدیر خمّ فاعلم الناس أنّه مولى كل مؤمن و مؤمنه و قال صلى الله عليه و سلم انت مني و انا منك و قال تقاتل على التاويل كما قاتلت على التنزيل و قال له انت مني بمنزله هارون من موسى و قال له انا سلم لمن سالمك و حرب لمن حاربك و قال له انت العروه الوثقى و قال له انت تبين لهم ما اشتبه عليهم بعدى و قال له انت امام كل مؤمن و مؤمنه بعدى و قال له انت الذي انزل الله فيه و أذان من الله و رسوله إلى الناس يوم الحجاج الأكبر و قال له انت الاخذ بستتي و الذاب عن ملتي و قال له انا اول من ينشق عنه الارض و انت معي و قال له انا عند الحوض و انت معي و قال له انا اول من يدخل الجنة و انت معي تدخل و الحسن و الحسين و فاطمه و قال له ان الله تعالى امرني بان اقوم بفضلك ففقت به في الناس و بلغتهم ما امرني الله بتبليغه و قال له اتق الضغائن التي في صدور من لا يظهرها الا بعد موتي اولئك يلعنهم الله و يلعنهم اللاعنون و نيز اخطب خوارزم در مناقب مكتوبی از عمرو بن العاص بجواب كتاب معاويه نقل کرده و در ان مذکورست و اما ما نسبت ابا الحسن اخا رسول الله صلى الله عليه و سلم و وصيته الى الحسد و البغي على عثمان و سميت الصحابه فسقه و زعمت انه اشلاهم على قتله فهذا كذب و غوايه ويحك يا معاويه اما علمت ان ابا حسن بذل نفسه بين يدي رسول الله صلى الله عليه و سلم و بات على فراشه و هو صاحب السبق الى الاسلام و الهجره و

قد قال فيه رسول الله صلى الله عليه و سلم هو مني و انا منه هارون من موسى الا انه لا نبي بعدى

و قد قال فيه رسول الله صلى الله عليه و سلم يوم

غدير خمّ الا من كنت مولاه فعلىّ مولاه اللهمّ وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و هو الذى قال عليه السلام فيه يوم خيبر لا عطين الرايه غدا رجلا يحب الله و رسوله و يحبّه الله و رسوله و هو الذى قال فيه يوم الطير اللهم ائتني باحبّ خلقك إليك فلما دخل عليه قال اللهم والى و التى و قد قال فيه يوم النصير علىّ امام البرره و قاتل الفجره منصور من نصره مخذول من خذله و قد قال فيه على وليكم من بعدى و ذلك على و عليك و على جميع المسلمين و قال انى مخلف فيكم الثقلين كتاب الله و عترتى و قال انا مدينه العلم و على بابها انتهى فيا للعجب يثبت عمرو بن العاص حديث الولايه و الطير و مدينه العلم حتما و يرغم بذلك انف معاويه رغما و يجزم فروع تزويره و تغريره جزما و يحسم اصول بهته و قرفته حسما و مع ذلك المخاطب الحقود يزيد فى الشحاء و البغضاء على ابن النابغه الكنود و معاويه اللدود فيرمى هذه الاحاديث الشريفه بالكذب و البطلان و يظهر اقصى خبيبه و تقريبه فى موامى العدوان و الخسران فليته إذ لم يقف آثار الرسول و الصّحابه العدول فى اثبات هذه الاحاديث الشريفه الوجهه القبول اقتصّ اثر مقتداه ابن العاص و لكنّه نكل و ازورّ عن ذلك ايضا و جاض و صنع؟؟؟ فاقبل بشراشره على تقليد الكابلى الذى يقلت إذا سمع نداء الحق و له حصاص و الحمد لله على ما اوهنا كيده و ربطناه فى قرن الزام شديد الاعتياص ما له منه مدى الدهر خلاص و اوقعناه فى حاص باص و لات حين مناص و فضائل فاخره و محاسن باهره و مناقب جميله و محامد ائيله و مفاخر جليله و مدائح اصيله اخطب خوارزم از خريده القصر و جريده اهل العصر عماد الدين ابو عبد الله محمد بن محمد الكاتب الاصفهاني و ايضا ناصر بن عبد السّيد المطرزي و ذيل ابن النجار بر تاريخ بغداد خطيب و جامع مسانيد ابو حنيفه ابو المؤيد محمد بن محمود بن محمد الخوارزمى و وافى بالوفيات صلاح الدّين خليل بن ابيك الصفدى و جواهر مضيه فى طبقات الحنفيه ابو الوفا عبد القادر بن محمد القرشى و عقد ثمين فى تاريخ بلد الله الامين تقى الدّين ابو الطيب محمد بن احمد بن على الفاسى و بغيه الوعاه فى طبقات اللغويين و النحاء جلال الدين عبد الرحمن السيوطى و كتاب اعلام الاخيار من فقهاء مذهب نعمان المختار محمود بن سليمان الكفوى و توضيح الدلائل على ترجيح الفضائل

۴۲- ابن عساکر

وجه چهل و دوم آنکه علی بن الحسین بن هبه الله المعروف بابن عساکر حدیث ولایت را روایت کرده در موافقات و اربعین طوال که مصطفی بن عبد الله القسطنطینی المعروف بحاجی خلیفه در کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون بذکر ان گفته الاربعون الطوال لابن عساکر هو الحافظ ابو القاسم علی بن الحسن الدمشقی الشافعی المتوفی سنه ۵۷۱ احدی و سبعین و خمسمائه اوله الحمد لله العظیم الخ جمع فيه اربعین حدیثا من الطوال مما يدل علی نبوته و نبی عن فضائل صحابته و بین الصّحه و السقم و هو فی مجلد وسط وارد کرده چنانچه محب طبری در ریاض النضره فی فضائل العشره تفته

عن عمرو بن میمون قال انی لجالس عند ابن عباس إذ اتاه سبعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اما تخلو بنا من هؤلاء قال بل اقوم معکم و هو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فانتدوا یتحدّثون فلا ادری ما قالوا قال فجاء ینفض ثوبه و یقول افّ و تف وقعوا فی رجل له عشر وقعوا فی رجل قال له التّبی صلّی الله علیه و سلم لا بعثنّ رجلا لا یخزیه الله ابدأ یحبّ الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف فقال این علی قال هو فی الرّحا یطحن قال فما کان احدکم یطحن فجاء و هو ارمد لا یکاد یرى فنفت فی عینه ثم هز الرایه ثلثا فاعطاه اياها فجاء بصفّیه بنت حبی قال ثم بعث فلانا بسوره التوبه فبعث علیا خلفه فاخذها منه قال لا- یرى بها الا- رجل منی و انا منه و قال لینی عمه ایکم یوالینی فی الدّنیاء و الآخره قال و علی معہ جالس فابوا قال علی انا اوالیک فی الدنیا و الآخره قال فترکه ثم اقبل علی رجل منهم فقال ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخره فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا و الآخره قال انت ولیی فی الدنیا و الآخره قال و کان اول من اسلم من الناس بعد خدیجه قال و اخذ رسول الله صلی الله علیه و سلم ثوبه فوضعه علی علی و فاطمه و حسن و حسین فقال انّما یرید الله لئلا یذهب عنکم الرّجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً قال و شرى علی نفسه فلیس ثوب التّبی صلی الله علیه و سلم ثم نام مکانه قال فكان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله علیه و سلم فجاء ابو بکر و علی نائم قال و ابو بکر یحسب انّه نبی الله صلی الله علیه و سلم قال فقال له علی انّ نبی الله صلی الله علیه و سلم انطلق نحو بئر میمون

فادرکه قال فانطلق ابو بکر فدخل معه الغار قال و جعل علی یرمی بالحجاره كما كان یرمی رسول الله صلی الله علیه و سلم و هو يتصور قد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا يتصور و انت تتصور و قد استنکرنا ذلك قال و خرج بالناس فی غزوه تبوک قال فقال له علی اخرج معک قال فقال له نبی الله صلی الله علیه و سلم اما ترضی ان تكون منی بمنزله هارون من موسی الا انک لست بنبی انه لا ینبغی ان اذهب الا و انت خلیفتی و قال له رسول الله صلی الله علیه و سلم انت ولی کل مؤمن بعدی قال و سد ابواب المسجد الا باب علی قال فیدخل المسجد جنباً و هو طریقہ لیس له طریق غیره قال و قال من كنت مولاه فان علیاً مولاه قال و اخبرنا الله عزّ و جلّ فی القرآن انه قد رضی عن اصحاب الشجره فعلم ما فی قلوبهم فهل حدّثنا انه سخط علیهم بعد قال و قال عمر یا نبی الله ائذن لی اضرب عنقه یعنی حاطباً قال او كنت فاعلاً- و ما یدریک لعلّ الله اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم اخرجہ بتمامه احمد و الحافظ ابو القسم فی الموافقات و فی الاربعین الطوال و اخرجہ النسائی بعضه و این روایت را از ابن عساکر محمد بن یوسف کنجی در کفایه الطالب فی مناقب علی بن ابی طالب و سید شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل و احمد بن الفضل بن محمد باکثیر در وسیله المآل و محمد بن اسماعیل بن صلاح الامیر در روضه ندیه شرح تحفه علویه نیز نقل کرده اند كما ستطلع علیه فیما بعد ان شاء الله تعالی و علامه ابن عساکر قائد عساکر مفاخر حائز محاسن ماثر و مقتنی نفائس حائز و مجتبی اثمار فضل زاهر و شرف باهرست و محامد منیفه و مدائح شریفه و فضائل شامخه و مناقب باذخه او بر متتبع و متفحص کتب قوم واضح و ظاهرست نبذی از آن در مجلد حدیث طیر انشاء الله تعالی از معجم الادباء یاقوت حموی و وفيات الأعیان ابن خلکان و تذکره الحفاظ و عبر فی خبر من غیر و دول الاسلام ذهبی و مختصر فی اخبار البشر ابو الفداء و مرآه الجنان یافعی و جامع مسانید ابو حنیفه محمّد بن محمود بن محمّد و طبقات شافعیّه عبد الوهاب بن علی سبکی و طبقات شافعیه عبد الرحیم اسنوی و طبقات شافعیه ابو بکر اسدی و تتمه المختصر فی اخبار البشر عمر بن المظفر الشهیر بابن الوردی و طبقات الحفاظ سیوطی و تاریخ خمیس حسین دیاربکری و مدینه العلوم از نیقی و ابجد العلوم و اتحاف النبلاء المولوی

صديق حسن خان معاصر بگوشت می خورد بعض عبارات اینجا هم مذکور می شود محمد بن احمد الذهبی در عبر در وقائع سنه احدی و سبعین و خمسمائه گفته و فيها توفي الحافظ ابن عساكر صاحب التاريخ الثمانين مجلد ابو القاسم على بن الحسن بن هبه الله الدمشقي محدث الشام ثقة الدين ولد في اول سنه تسع و تسعين و اربعمائه و سمع سنه خمس و خمسمائه و بعدها من المسيب و أبى طاهر الجيائى و طبقتهما ثم عنى بالحديث و رحل فيه الى العراق و خراسان و اصبهان و ساد اهل زمانه في الحديث و رجاله و بلغ في ذلك الذروه العلياء و من تصفح تاريخه علم منزله الرجل في الحفظ توفي في حادى عشر رجب و عبد الله بن اسعد الياضى اليمنى در مرآه الجنان در وقائع سنه احدى و سبعين و خمسمائه گفته و فيها الفقيه الامام المحدث البارع الحافظ المتقن الضابط ذو العلم الواسع شيخ الاسلام و محدث الشام ناصر السنه و قانع البدعه زين الحفاظ و بحر العلوم الزاخر رئيس المحدثين المقر له بالتقدم العارف الماهر ثقة الدين ابو القاسم على بن الحسن بن هبه الله بن عساكر الذى اشتهر في زمانه بعلو شانہ و لم ير مثله في اقرانه الجامع بين المعقول و المنقول و المميز بين الصحيح و المعلوم كان محدثا في زمانه و من اعيان الفقهاء الشافعيه غلب عليه الحديث و اشتهر به و بالغ في طلبه الى ان جمع منه ما لم يتفق لغيره رحل و طوف و جاب البلاد و لقي المشايخ و كان رفيق الحافظ أبى سعد عبد الكريم السمعاني في الرحله و كان ابو القاسم المذكور حافظا دينا جمع بين معرفه المتون و الاسانيد سمع ببغداد في سنه ٥١٠ عشر و خمسمائه من اصحاب البرمكى و التنوخى الجوهري ثم رجع الى دمشق ثم رحل الى خراسان و دخل نيسابور و هراه و اصبهان و الجبال و صنف التصانيف المفيده و خرج التخاريج و كان حسن الكلام على الاحاديث محفوظا على الجمع و التاليف صنف التاريخ الكبير لدمشق في ثمانين مجلدا انى فيه بالعجائب و هو على نسق تاريخ بغداد قال الامام ابن خلكان قال لى شيخنا الحافظ العلامه زكى الدين ابو محمد عبد العظيم المنذرى رحمه الله و قد جرى ذكر تاريخ ابن عساكر المذكور و اخرج لى منه مجلدا و طال الحديث فى امره و استعظامه ما اظن هذا الرجل الاعزم على وضع هذا التاريخ

من يوم عقل على نفسه و شرع فى الجمع من ذلك الوقت و الأ- فالعمر يقصر عن ان يجمع الانسان فيه مثل هذا الكتاب بعد الاشتغال و التنبه قال و لقد قال الحق و من وقف عرف حقيقه هذا القول و متى يتسع للانسان الوقت حتى يصنع مثله و هذا الذى ظهر هو الذى اختاره و ما صح له الا بعد مسودات ما كاد ينضب حصرها و له توأليف حسنه غيره و اخرى ممتعه قال و له شعر لا باس به فمن ذلك قوله على ما قيل الا- انّ الحديث اجلّ علم و اشرفه الاحاديث العوالى و انفع كل نوع منه عندى و احسنه الفوائد فى الامالى و أنّك لن ترى للعلم شيئا محققه كافواه الرجال فكن يا صاح ذا حرص عليه و خذه من الرجال بلا ملال و لا تاخذه من صحف فترمى من التصحيف بالداء العضال و من المنسوب إليه ايضا ايا نفس و يحكك جاء المشيب فما ذا التصابى و ما ذا الغزل تولى شبابى كان لم يكن و جاء مشيبى كان لم يزل كانى بنفسى على غره و خطب المنون بها قد نزل فيا ليت شعرى ممن اكون و ما قدر الله لى فى الازل و قد التزم فى هذه الايات ما لا يلزم و هو اطراد الزاء قبل اللام و البيت الثانى هو بيت على بن جبلة حيث يقول شباب كان لم يكن و شيب كان لم يزل و ليس بينهما الا- تغيير يسير كما تراه و قال بعض اهل العلم بالحديث و التواريخ ساد اهل زمانه فى الحديث و رجاله و بلغ فيه الذروه العليا و من تصفح تاريخه علم منزله الرجل فى الحفظ قلت بل من تامل تصانيفه من حيث الجملة علم مكانه فى الحفظ و الضبط للعلم و الاطلاع و جوده الفهم و البلاغه و التحقيق و الاتّساع فى العلوم و فضائل تحتها من المنافع و المحاسن كل طائل و من توألفه الشهيره المشتمله على الفضائل الكثيره كتاب تبين كذب المفتري فيما نسب الى الشيخ الامام أبى الحسن الاشعري جمع فيه بين حسن عبارته و البلاغه و الايضاح و التحقيق و استيعاب الادله النقليه و طرقها مع اسناد كل طريق و ذكر فيه طبقات اعيان اصحابه من زمان الشيخ أبى الحسن الى زمانه و اوضح ماله من المناقب و المكارم و الفضائل و العزائم ورد على من رماه و افترى عليه بالعظائم قلت و كتابه المذكور الذى وُقِّع لانشائه و وضعه قد اختصرته انا فى نحو من ربعه و سميته الشاس المعلم شاوش كتاب المرهم المعلم بشرور المفخر العليه فى مناقب الائمة الاشعريه و وفيته

فيما اختصرته مائه من الأئمة الجله النقيّه و اختصارى له بحذف الاسانيد اختصارا على ما هو المقصود و المراد من ذكر اعيان الأئمة المشهورين بالموافقه في الاعتقاد و الرد على المبتدعين اولى الزينغ و الالحداد و كان ابن عساكر المذكور حسن السيره و السريره قال الحافظ الرئيس ابو المواهب لم ار مثله و لا من اجتمع فيه من لزوم طريقه واحده منذ اربعين سنه من لزوم الصلوات في الصف الاول الا من عذر و الاعتكاف في رمضان و عشر ذى الحجه و عدم التطلع و تحصيل الاملاك و بناء الدور قد اسقط ذلك عن نفسه و اعرض عن طلب المناصب من الاماره و الخطابه ايها بعد ما عرضت عليه و قله الالتفات او قال عدم الالتفات الى الامراء و اخذ نفسه بالامر بالمعروف و النهي عن المنكر لا تاخذه في الله لومه لائم ذكره الامام الحافظ ابن النجار في تاريخه فقال امام المحدثين في وقته و من انتهت إليه الرياسه في الحفظ و الاتقان و المعرفه التامه و الثقه و به ختم هذا الشأن و قال ابنه الحافظ ابو محمد القاسم كان أبى رحمه الله مواظبا على صلاه الجماعه و تلاوه القرآن يختم في كل جمعه و في رمضان في كل يوم و يحيى ليله النصف و العيدين و كان كثير النوافل و الاذكار يحاسب نفسه على كل لحظه يذهب في غير طاعه سمع من جماعه كثيرين نحو من الف و ثلث مائه شيخ و ثمانين امراه و حدّث باصبهان و خراسان و بغداد و غيرها من البلاد و سمع منه جماعه من كبار الحفاظ و خلق كثير و جم غفير و قال الحافظ عبد القاهر الرهاوى و رأيت الحافظ السلفى و الحافظ ابا العلاء الهمداني و الحافظ ابا موسى المدنى فما رأيت فيهم مثل ابن عساكر

٤٣- الصالحانى

وجه جهل و سوم آنكه ابو حامد محمود بن محمّد بن حسين بن يحيى الصالحانى حديث ولايت را در جمله حديث خصال عشره باسناد خود بسوى حافظ ابو يعلى روايت فرموده و افاده نموده كه ان حديث حسن متينست شهاب الدين احمد در توضيح الدلائل على ترجيح الفضائل كفته

عن عمرو بن ميمون قال انى لجالس عند ابن عباس رضى الله تعالى عنهم إذ اتاه تسعه رهط فقالوا يا ابن عباس اما ان تقوم معنا و امّا ان تخلونا عن هؤلاء فقال ابن عباس بل اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح البصر قبل ان يعمى قال فانتدوا فتحدثوا فلا تدري ما قالوا فجاء ينفض ثوبه و يقول افّ تفّ ان اولئك وقعوا في رجل تفرد بعشر

خصال وقعوا في رجل قال له النبي صلى الله عليه و علي اله و بارك و سلم في غزوه خيبر لبعثن بهذه الرايه رجلا لا يخزيه الله ابدا يحب الله و رسوله و يحبه الله و رسوله فاستشرف لها من استشرف قال صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم اين على قيل هو في الرحي قال صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم و ما كان ليطحن فجاء و هو ارمدا لا يكاد يبصر فنفت في عينه ثلاثا ثم هز الرايه ثلاثا فاعطاها اياه و قطع باب خيبر فجاء بصفية بنت حبي من جملة الغنائم و بعث ابا بكر رضى الله تعالى عنه بسوره التوبه فبعث عليا كرم الله تعالى وجهه خلفه فاخذها منه فقال ابو بكر رضى الله تعالى عنه لرسول الله لعله قد حدث في شىء قال صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم لا و لكن لا يذهب بها الا رجل هو منى و انا منه و قال صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم لبنى عمه ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخرة و على رضى الله تعالى معهم جالس فقال انا اواليك فى الدنيا و الآخرة قال صلى الله عليه و علي اله و بارك و سلم انت و لى فى الدنيا و الآخرة و كان كرم الله تعالى وجهه اول من اسلم من الناس بعد خديجه و اخذ رسول الله صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم ثوبه فوضعه على على و فاطمه و الحسن و الحسين فقال إنما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت و يطهركم تطهيرا و شرى على رضوان الله عليه نفسه إذ لبس ثوب رسول الله صلى الله عليه و علي اله و بارك و سلم و نام مكانه و فداه بنفسه إذ كان المشركون يسمون رسول الله صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم فجاء ابو بكر و على كان راقدًا يحسب انه نبي الله صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم فقال يا نبي الله فقال له ان النبي الله صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه فانطلق و دخل معه الغار و خرج رسول الله صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم في غزوه تبوك فقال على اخرج معك فقال صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم لا فبكى على رضوان الله تعالى عليه فقال النبي صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا انك لست بنبي انه لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتى من بعدى و قال صلى الله عليه و علي آله و بارك و سلم انت و لى كل مؤمن بعدى و سد ابواب المسجد غير باب

قال صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ وَ بَارَكَ وَ سَلَّمَ مِنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ وَ قَدْ أَخْبَرَنَا اللهُ فِي الْقُرْآنِ أَنَّهُ رَضِيَ عَنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَهَلْ حَدَّثْنَا أَنَّهُ سَخَطَ عَلَيْهِمْ وَ

قال صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ وَ بَارَكَ وَ سَلَّمَ لِعَمْرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ حِينَ قَالَ إِذْ ذُنَّ لِي فَاضْرِبْ عُنُقَهُ يَعْنِي عُنُقَ حَاطِبٍ قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ وَ بَارَكَ وَ سَلَّمَ وَ كُنْتُ فَاعِلًا مَا يَدْرِيكَ أَنَّ اللهُ تَعَالَى اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ وَ عَلَى رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ فِي أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ وَ أَهْلِ بَدْرٍ رَوَاهُ الصَّالِحَانِي بِإِسْنَادِهِ إِلَى الْحَافِظِ الْإِمَامِ أَبِي يَعْلَى الْمُوصِلِيِّ بِإِسْنَادِهِ وَ قَالَ هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ مُتَيْنٌ وَ رَوَاهُ الطَّبْرِيُّ وَ قَالَ أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ بِتَمَامِهِ وَ أَبُو الْقَاسِمِ الدَّمَشْقِيُّ فِي الْمَوْافِقَاتِ وَ فِي الْأَرْبَعِينَ الطَّوَالِ وَ أَخْرَجَ النَّسَائِيُّ بَعْضَهُ أَزِينَ عِبَارَتٍ سَرَّاسِرٍ جَزَّالَتِ ظَاهِرُهَا أَنَّ هَذَا حَدِيثٌ شَرِيفٌ كَمَا فِي حَدِيثِ وَلَايَةِ أَزِينَ جَمَلُهُ آتَتْ حَدِيثَ حَسَنٌ وَ مُتَيْنٌ وَ هَرَّكَاهُ هَذَا حَدِيثٌ مُتَيْنٌ وَ خَيْرُ رِزِينَ وَ إِثْرُ رِصِينَ وَ ثَابِتٌ وَ مُتَحَقِّقٌ أَزِينَ حَضْرَتِ مَامُونِ أَمِينِ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ الْفِ الْفِ صَلَاةٍ وَ تَحِيَّةٍ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ بِأَنَّ هَذَا حَدِيثٌ وَلَايَةِ حَكَمِيَّةٍ نَهَائِيَّةٍ فَطِيعٌ وَ مَهِينٌ وَ مُورِدٌ غَايَةِ تَشْنِيعٍ وَ تَهْجِينٍ وَ سَبِّ إِقْصَايَةِ تَقْيِيحٍ وَ تَوْهِينٍ وَ مُوجِبِ كَمَالِ إِزْرَاءٍ وَ عَيْبٍ وَ ثَلْبٍ وَ تَهْوِينٍ وَ بَاعِثِ مِنْتَهَائِيَّةٍ صَغَارٍ وَ إِحْتِقَارٍ وَ عَارٍ وَ شِنَارٍ وَ خَسَارٍ وَ بَوَارٍ نَزْدٍ هَرَّكَاهُ عَاقِلٍ فَطِينٍ فَفَطِينٍ دَابِرِ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ الْحَمِيدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ أَبُو حَامِدٍ مَحْمُودٍ وَ الْإِبْرَاهِيمِيُّ مَحْمُودٌ أَكْبَرُ حَائِزِينَ جَلَائِلِ فَخَارٍ وَ مَمْدُوحِ أَجَلِهِ مَنْقَدِينَ كِبَارٍ وَ بِنَهَائِيَّةِ كَمَالٍ وَ فَضْلِ مَعْرُوفٍ بَيْنِ الْإِنْجِلَاءِ وَ الْإِغْوَارِ وَ بَغَايَةِ مَجْدَدِ نَبْلِ مَشْهُورٍ فِي دِيَارِ وَ إِمْرَارِ سَيْدِ شَهَابِ الدِّينِ أَحْمَدٍ أَوْ رَا بِإِقْصَايَةِ مَرْتَبَةِ تَعْظِيمٍ وَ تَكْرِيمٍ يَادُ مِي نَمَايِدِ وَ بُوَصْفٍ وَ ثِنَايِ وَ مَدْحٍ وَ إِطْرَايِ أَوْ فِي كِتَابِ خُودِ تَوْضِيحِ الدَّلَائِلِ مِي فَرَمَايِدِ قَالَ الْإِمَامُ الْعَالِمُ الْأَدِيبُ الْإِرْبِي الْمَحَلِّي بِسَجَايَا الْمَكَارِمِ الْمَلْقَبِ بَيْنَ الْأَجَلِ الْأَثْمَةِ الْإِعْلَامِ بِمَحْيِي السَّنَةِ وَ نَاصِرِ الْحَدِيثِ وَ مَجْدَدِ الْإِسْلَامِ الْعَالِمُ الرِّبَانِيُّ وَ الْعَارِفُ السَّبْحَانِيُّ سَعْدُ الدِّينِ أَبُو حَامِدٍ مَحْمُودُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حُسَيْنِ بْنِ يَحْيَى الصَّالِحَانِي فِي عِبَارَاتِهِ الْفَائِقَةِ وَ إِشَارَاتِهِ الرَّائِقَةِ مِنْ كِتَابِهِ شُكْرُ اللهِ تَعَالَى مَسْعَاهُ وَ أَكْرَمُ بِفَضْلِهِ مَثْوَاهُ وَ أَجْزَلُ لَهُ مِنْ ثَوَابِهِ الْخُ وَ نِيْزُ فِي تَوْضِيحِ الدَّلَائِلِ بَعْدَ ذِكْرِ حَدِيثِ نُورٍ وَ حَدِيثِ شَجَرَةِ كَفْتِهِ رَوَى الْحَدِيثَ الْأَوَّلُ أَبُو حَامِدٍ مَحْمُودُ بْنُ مُحَمَّدِ الَّذِي سَافَرَ وَ رَحَلَ وَ إِدْرَكَ الْمَشَايخَ وَ سَمِعَ وَ إِسْمَعُ وَ صَنَّفَ فِي كُلِّ فَنٍّ وَ رَوَى عَنْهُ خَلْقٌ كَثِيرٌ وَ صَحَبَ بِالْعِرَاقِ أَبَا مُوسَى الْمَدِينِي الْإِمَامَ وَ مِنْ فِي طَبَقَتِهِ بِإِسْنَادِهِ إِلَى الْإِمَامِ الْحَافِظِ

أبي بكر بن مردويه باسناده مسلسلا مرفوعا الخ و از مقامات دیگر این کتاب اعنی توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل هم ظهور می رسد که سید شهاب الدین احمد جابجا صالحانی را بعد نقل روایات ازو بصفتان جلیله و نعوت جمیله مثل محیی السنه و امام یادیاده نموده منتهای عظمت و جلالتم او هر همکنان ظاهر فرموده و ستسمع تلك المقالات و هاتیک العبارات فی مجلد حدیث التشیه بالتفصیل بعون الله الملك المنیل و السنین؟؟؟ صالحانی و مقبولیت روایت او و بودن آن دلیل این معنی که سنیان از مناقب و مدائح شاه مردان زیاده از شیعیان روایت نموده اند و تادب صالحانی بادب جمیل تعظیم و تبجیل جناب امیر المؤمنین علیه السلام از افاده شاه سلامه الله معاصر که از اجله و اکابر متکلمین ذوی المفاخرست نیز ظاهر و باهرست چنانچه در معرکه الآراء گفته و روایت صالحانی که از توضیح الدلائل سید شهاب الدین احمد بتجشم نقلش پرداخت مصدق معتقد اهل سنت و مکذب مزعوم شیعه است چه از روایت مذکوره چون آفتاب نیمروز درخشانت که سنیان از مناقب و مدائح شاه مردان زیاده تر از شیعیان روایت نموده اند نمی بیند که ابن بابویه قمی از تعلیم یک باب گشودن هزار باب و گشودن هزار باب از هر باب نوشته بین تفاوت ره از کجاست تا بکجا الی ان قال و صالحانی از دور بوسه زده بر تعلیم هزار باب و افتتاح هزار باب از هر باب اکتفا نمود انتهی

۴۴- مبارک محمد المعروف بابن الاثیر الجزری

وجه چهل و چهارم آنکه ابو السعادات مبارک بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری الشافعی حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در کتاب جامع الاصول من احادیث الرسول گفته

عمران بن حصین قال بعث رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جيشا واستعمل عليهم علي بن أبي طالب فمضى في الشريه فاصاب جاريه فانكروا عليه فتعاقد اربعة من اصحاب النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقالوا إذا لقينا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اخبرناه بما صنع علي و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا علي رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى علي بن أبي طالب صنع كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام إليه الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليهم رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ والغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من علي

ما تريدون من علي ما تريدون من علي ان عليا مني و انا من علي و هو ولي كل مؤمن بعدى اخرجته الترمذى انتهى فظهر و بان على الناقدین الفحول من تخريج صاحب الاصول ان حديث الولايه من احاديث الامين الرسول صلوات الله و سلامه عليه و آله ما هبت نسائم القبول حديث شريف معتبر مقبول لا- مقدوح و مجروح معلول و لا- مطعون مغموص مدخول فالحكم ببطلانه كما صدر عن المخاطب المحموم و المهزول حكم سميح شنيع مردول و قول لجلج فطيع مغسول لا يرضى به احد من ارباب الالباب و اصحاب العقول و يستنكره و يستهزئ به كل مفظور على الايمان و الدين مجبول و الله هو العاصم من الانهماك في الغي و الذهول و الارتباك في حائل الغرور و الغفول و هو الموفق المعطى لكل مسؤل و مبارك بن الاثير محدث مبارك و متقن تحرير و منقذ شهير و محقق كبير و حائز شرف متزائد و فير و صاحب فخر متكاثر غير نذير و در جلالت و عظمت و سمو و رفعت و سنا و بها و مجد و اعتلا معدوم النظير و نبذى از محاسن عليه و محامد سنیه او در مخلص در حديث؟ ؟ انشاء الله تعالى از كامل على بن المعروف بابن الاثير و وفیات الأعيان ابن خلکان و مختصر في اخبار البشر عماد الدين ابو الفداء و عبر في خبر من غير ذهبي و تتمه المختصر في اخبار البشر ابن الوردی و مرآة الجنان عبد الله بن اسعد الياضي و طبقات شافعيه عبد الرحيم بن الحسن الاسنوي و اسماء رجال مشكاه ولي الدين محمد بن عبد الله الخطيب و طبقات شافعيه تقي الدين اسدي و بغية الوعاة في طبقات اللغويين و النحاه سيوطي و مدينه العلوم ازنيقي و ابجد العلوم و اتحاف النبلاء مولوي صديق حسن خان معاصر خواهي شنيد

۴۵- أبو القاسم رافعي

وجه چهل و پنجم آنکه امام الدین ابو القاسم عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم القزوينی الرافعي حديث ولايت را روايت کرده ملا علي متقي در کنز العمال گفته

سألت الله يا علي فيك خمسا فمنعني واحده و اعطاني اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتي فابي علي و اعطاني فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيمة انا و انت معي معك لواء الحمد و انت تحمل بين يدي تسبق به الاولين و الآخرين و اعطاني انك ولي المؤمنين بعدى الخطيب و الرافعي عن علي و ميرزا محمد بن معتمد خان بدخشاني در مفتاح النجا في مناقب آل العبا گفته

اخرج الخطيب و الرافعي عن علي كرم الله وجهه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم سألت الله يا علي فيك خمسا فمنعني واحده و اعطاني اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتي فابي علي و اعطاني فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيمة انا و انت معي معك لواء الحمد

و انت تحمله بين يدي تسبق به الاولين و الآخرين و اعطاني انك ولي المؤمنين بعدى و محمد صدر عالم در معارج المعلى فى مناقب المرتضى گفته

اخرج الخطيب و الرافعى عن على كرم الله وجهه قال قال لى رسول الله صلى الله عليه و سلم سألت الله يا على فيك خمسا فمنعنى واحده و اعطاني اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتى فان؟؟؟ على و اعطاني فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيمة انا و انت معى و معك لواء الحمد و انت تحمله بين يدي تسبق به الاولين و الآخرين و اعطاني انك ولى المؤمنين بعدى و مولوى حسن زمان معاصر در قول مستحسن گفته و

للخطيب و الرافعى بسند صحيح عن على رفعه سألت الله يا على فيك خمسا فمنعنى واحده و اعطاني اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتى فابى على و اعطاني فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيمة انا و انت معى معك لواء الحمد و انت تحمله بين يدي تسبق به الاولين و الآخرين و اعطاني انك ولى المؤمنين بعدى ازين عبارات روايت كردن رافعى حديث ولايت را واضح لائح است و از نص مولوى حسن زمان معاصر صحت سند آن نیز ساطع و لامعست

۴۶- على بن محمد المعروف بابن الاثير

وجه چهل و ششم آنکه عز الدين ابو الحسن على بن محمد المعروف بابن الاثير حديث ولايت را بسند مشايخ خود روايت کرده چنانچه در كتاب اسد الغابه فى معرفه الصحابه گفته

انبانا ابراهيم بن محمّد و غير واحد باسنادهم الى أبى عيسى الترمذى ثنا قتيبه بن سعيد ثنا جعفر بن سليمان الضبعى عن يزيد الرّشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبى طالب فمضى فى السّريّه فاصاب جاريّه فانكروا عليه فتعاقد اربعة من اصحاب النّبي صلى الله عليه و سلم فقالوا إذا لقينا رسول الله صلى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع على و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه و سلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السّريه سلموا على رسول الله صلى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى على بن أبى طالب صنع كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله صلى الله عليه و سلم ثم قام الثانى فقال مثل مقالته فاعرض عنه رسول الله صلى الله عليه و سلم ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليهم رسول الله

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ الْغَضَبُ يَعْرِفُ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ مَا تَرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا تَرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ إِنَّ عَلِيًّا مَنِّي وَ أَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَ هُوَ
وَلِيٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي وَ ظَاهِرُ سِرِّهِ وَ لَا كَظْهُورِ النَّارِ عَلَى الْعِلْمِ كَمَا ذَكَرَ ابْنُ أَثِيرٍ حَدِيثَ وَ لَا يَتَّيْنُ رَأْيَ فُضَائِلِ جَنَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ كَمَا مَقَامَ ذِكْرِ فُضَائِلِ مُنْتَقَاتِ وَ بَيَانَ مَنَاقِبِ مُعْتَبَرَاتِهِ خُصُوصًا بِأَنْقُلَ أَنَّ بَاسْنَادَ مُشَافِخِ خُودِ أَزْ تَرْمِذِي دَلِيلِ صَرِيحِ
بِرْ ثُبُوتِ وَ اِعْتِبَارِ وَ اِعْقَادِ وَ مَقْبُولِيَّتِ أَنَّ نَزْدَ اِرْبَابِ تَحْقِيقِ وَ اِنْتِقَادِ وَ اَصْحَابِ اِتْقَانِ وَ اِرْشَادِ وَ بَرَاءَتِ أَنَّ اَزْ مَخَائِلِ قَدْحِ مُجَادِلِينَ
سَرِاسِرِ عِنَادِ وَ صِيَانَتِ أَنَّ اَزْ وَصِمَاتِ جَرَحِ مُكَابِرِينَ بِرِ لَدَادِ وَ بَعْدِ أَنَّ اَزْ اِتْسَامِ بِتَشْكِيكَاتِ وَ تَمُويِهَاتِ تَارِكِينَ سَدَادِ وَ نَزَاهَتِ
أَنَّ اَزْ اِرْتِسَامِ بِتَشْوِيِهَاتِ وَ تَلْيِيسَاتِ شِيرِينَ فَتْنِهِ وَ فِسَادِ وَ تَخْدِيعَاتِ وَ تَلْمِيعَاتِ اَهْلِ اَضْغَانِ وَ اِحْقَادِ وَ اَللَّهُ وَلِيُّ الْهَدَايَةِ وَ الْاِسْعَادِ وَ
مَنْ يُضِلِّ اَللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ وَ اَبُو الْحَسَنِ بْنِ الْاِثِيرِ صَاحِبِ فَضْلِ اِثِيلِ وَ اَثِيرِ وَ حَائِزِ نَبْلِ غَزِيرِ وَ كَثِيرِ سِتِّ وَ جَلَائِلِ فُضَائِلِ اَوْ
مُسْتَعْنِي اَزْ اِسَاعَتِ وَ تَشْهِيرِ وَ بِي نِيَازِ اَزْ تَبْيِينِ وَ تَوْضِيحِ وَ تَقْرِيرِ وَ غَيْرِ مُحْتَاجِ بِتَنْمِيقِ وَ تَدْوِينِ وَ تَحْبِيرِ وَ ظَاهِرِ وَ وَاضِحِ نَزْدِ هَرِ
مُتَّبِعِ خَبِيرِ وَ مُتَّفَحِّصِ بَصِيرِ نَبْذِي اَزْ اَنِ دَرِ مَجْلَدِ حَدِيثِ طَيْرِ اِنْشَاءِ اَللَّهُ تَعَالَى اَزْ وَفِيَاتِ الْاَعْيَانِ اِبْنِ خَلْكَانِ وَ تَذَكْرِهِ الْحِفَافِ وَ
عَبْرِ فِي خَبَرِ مِنْ غَيْرِ ذَهَبِي وَ مُخْتَصِرِ فِي اَخْبَارِ الْبَشَرِ حَمَادِ الدِّينِ اَبُو الْفَدَاءِ وَ مَرَّاهِ الْجَنَانِ يَافِعِي وَ طَبَقَاتِ شَافِعِيهِ عَبْدِ الرَّحِيمِ
اَسْنَوِي وَ طَبَقَاتِ شَافِعِيهِ اَسْدِي وَ طَبَقَاتِ الْحِفَافِ سَيُوطِي وَ مَدِينَةِ الْعُلُومِ اَزْ نَيْقِي وَ اِبْجَدِ الْعُلُومِ وَ اِتْحَافِ النَّبَلَاءِ مَوْلُوِي صَدِيقِ
حَسَنِ خَانِ مُعَاَصِرِ مُنْقُولِ خَوَاهِدِ شَدِّ وَ مَخْفِي نَمَانْدِ كَمَا كِتَابِ اَسْدِ الْغَايَةِ اَزْ كِتَابِ مُشْهُورِهِ مَعْرُوفِهِ وَ مُؤَلَّفَاتِ مَمْدُوحِهِ مَقْبُولِهِ
اَسْفَارِ مُعْتَبَرِهِ مُعْتَمَدِهِ وَ مُصَنَّفَاتِ نَفِيسِهِ مُسْتَنْدِهِ اَسْتِ تَقِي الدِّينِ اَبُو بَكْرِ بْنِ اَحْمَدِ الْاَسْدِي دَرِ طَبَقَاتِ شَافِعِيهِ بِتَرْجَمِهِ اِبْنِ اَثِيرِ كَقْتِهِ
صَنَّفَ كِتَابًا حَافِلًا فِي مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ جَمْعَ فِيهِ بَيْنَ كِتَابِ اِبْنِ مَنْدَةَ وَ كِتَابِ اَبِي نَعِيمٍ وَ كِتَابِ اِبْنِ عَبْدِ الْبَرِّ وَ كِتَابِ اَبِي مُوسَى فِي
ذَلِكَ وَ زَادَ وَ اَفَادَ وَ سَمَّاهُ اَسْدَ الْغَايَةِ فِي مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ وَ سَيَدَ مُحَمَّدَ بْنَ اِبْرَاهِيمَ الْوَزِيرَ دَرِ رُوضِ بَاسْمِ كَمَا سَمِعْتِ اَيْضًا كَقْتِهِ وَ
قَدْ اَلْفُوا فِي الصَّيْحَابَةِ كِتَابًا كَبِيرًا فَمِنْهَا الصَّحَابَةُ لِابْنِ حَبَانَ مُخْتَصِرٌ فِي مَجْلَدٍ ؟ ؟ ؟ مَعْرِفَةِ الصَّيْحَابَةِ لِابْنِ مَنْدَةَ كِتَابٌ جَلِيلٌ وَ لَاطِبِي
مُوسَى الْمَدِينِي عَلَيْهِ ذِيلٌ كَبِيرٌ وَ مِنْهَا الصَّحَابَةُ لِابِي نَعِيمٍ الْاَصْبَهَانِي جَلِيلِ الْقَدْرِ وَ مِنْهَا مَعْرِفَةُ الصَّحَابَةِ لِلْعَسْكَرِي وَ مِنْهَا كِتَابُ
اَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْاِثِيرِ الْجَزْرِي الْمَسْمُومِي بِاَسْدِ الْغَايَةِ فِي مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ وَ هُوَ اَجْمَعُ كِتَابٌ فِي هَذَا الْمَعْنَى جَمْعَ فِيهِ
مِنْ كِتَابِ اِبْنِ مَنْدَةَ وَ ذِيلِ اَبِي مُوسَى عَلَيْهِ وَ كِتَابِ اَبِي نَعِيمٍ وَ الْاِسْتِيعَابِ وَ زَادَ

من غيرها اسماء و مصطفى بن عبد الله القسطنطيني در كشف الظنون گفته اسد الغابه في معرفه الصحابه مجلدين للشيخ عز الدين علي بن محمد المعروف بابن الاثير الجزري المتوفى سنه ٦٣٠ ثلاثين و ستمائه ذكر فيه سبعة آلاف و خمسمائه ترجمه و استدرک ما فات علي من تقدمه و بين اوهامهم قاله الذهبي في تجريد اسماء الصحابه و هو مختصر اسد الغابه اوله الحمد لله العلي الاعلى الخ ذكر فيه ان كتاب ابن اثير نفيس مستقص لاسماء الصّحابه الذين ذكروا في الكتب الاربعه المصنّفه في معرفه اصحابه و هي كتاب ابن منده و كتاب أبي نعيم و كتاب أبي موسى الاصبهانيين و هو ذيل كتاب ابن منده و كتاب ابن عبد البر و زياده المصنّف عليهم و در آخر نسخه مطبوعه اسد الغابه اين عبارت سراسر رشاقه مذکورست قد تمّ طبع هذا الكتاب الجليل الغني فضله عن البرهان و الدليل فيا له من كتاب جامع للاصحاب رافع عن فضائلهم الثّقاب تلتدّ بلطف حديثه نفوس الفصحاء و تبتهج بحسن نقله عيون العلماء و هو احد الكتب التي تطبع على ذمّه جمعيه المعارف المتشرفه بحمايه السّهم الهمام و الامير الساطع لآلاء كماله في الانام نور حديقه الدهر و الزّمان و نور حدقه العصر و الاوان صاحب المجد و السعد المتحلي بحليه ولايه العهد المويد بعنايات ذى الطول و التنسيق قطب فلك السعاده و الدوله محمّد باشا توفيق ادام لله اجلاله و زاد قبوله و اقباله و المتشكله بهمه و وكيل تلك الجمعيه الباذل جهده في نشر الفضائل السيّيه و نفع الانام بكل تحفه بهيه المتسم بسيماء المعارف و العوارف محمّد باشا عارف بلغه الله مراده و حلاه بالكمال و زاده و كان ختام طبع هذا الكتاب المستطاب بالمطبعه الوهبيه بتصحیح الرّاجي فضل ربّه الوهبي مصطفى وهبي في اواسط ذى الحّجه من سنه الف و مائتين و ثمانين من هجره سيّد الاولين و الآخريين عليه ازكى تحيته و ابهى صلاه مرضيه و مولوى حيدر على معاصر در ازاله الغين گفته پس ناگزير كتاب اسد الغابه نيز از تلاش بهمرسانيدم و بعد از رجوع چنان دريافتم كه از ان كتاب مستطاب مانند كتاب اصابه في معرفه الصحابه جز رضای حضرت مرتضى چیزی ديگر از اضطرار و الجا به ثبوت نمی رسد انتهى بحذف التشنيع الشنيع

٤٧- ابن سبع أندلسی

وجه چهل و هفتم آنکه ابو الربيع سليمان بن موسى الكلاعي البلنسي المعروف بابن سبع حديث ولايت يا در كتاب الشفاء

که مصطفی بن عبد الله القسطنطینی المشهور بحاجی خلیفه بذکر آن گفته شفاء الصدور لابن السبع الامام الخطیب اَبی الربیع سلیمان البنسی وارد کرده چنانچه ابراهیم بن عبد الله الوصابی در کتاب الاکتفاء گفته و عنه اَبی

عن بریده بن الحصیب فی روایه اُخری أنّ خالد بن الولید قال اغتتمها یا بریده فاخبر النبی صلی الله علیه و سلم ما صنع فقدمت و دخلت المسجد و رسول الله صلی الله علیه و سلم فی منزل و ناس من اصحابه علی بابہ فقالوا ما الخبر یا بریده فقلت خیرا فتح الله علی المسلمین فقالوا ما اقدمک فقلت جاریه اخذها علیّ من الخمس فجئت لاخبر النبی صلی الله علیه و سلم فأنه یسقط من عینه و رسول الله یسمع الکلام فخرج مغضبا فقال ما بال قوم ینتقصون علینا من ابغض علینا فقد ابغضنی و من فارق علینا فقد فارقنی أنّ علیّا منی و انا منه خلق من طینتی و خلقت من طینه ابراهیم و انا افضل من ابراهیم ذریّه بعضها من بعض و الله سمیع علیم یا بریده اما علمت ان لعلی اکثر من الجاریه التي اخذ و أنه ولیکم بعدی اخرجہ ابن جریر فی تهذیب الاثار و ابن اسبوع الاندلسی فی الشفاء انتهى فالحمد لله الموفق لتمییز الظلمه من النور حیث وفق صاحب شفاء الصدور لشفاء و حاوح صدور الناقدین الصّیدور بروایه هذا الحدیث الشریف المشهور فی کتابه المعوّل علیه للجهاذہ البدور فدّم علی تعصّبات المتهوّکین المولعین بالکذب و الزّور الزارعین للفجور الحاصدین الثبور فاطهر ان تکذیبهم المعیب المشین المحظور ممّا لا یلتاط بخلد ذکن ذی شعور و أنه من الوسوس الجائحه التي القاها إلیهم الخدوع الغرور و سلیمان بن موسی بن سالم از مشاهیر اعظم و نحاریر محدّثین افاحم و اجله معتبرین ذوی المکارم و اعلام اثبات حائزین مغانمست ذهبی در تذکره الحفظ گفته الکلاعی الامام العالم الحافظ البارع محدث الاندلس و بلیغها ابو الربیع سلیمان بن موسی بن سالم بن حسان الحمیری الکلاعی البنسی ولد سنه خمس و ستین و خمسمائه الی ان قال الذهبی و نیز ذهبی در عبر فی اخبار من غبر در وقائع سنه اربع و ثلثین و ستمائه گفته و ابو الربیع الکلاعی سلیمان بن سالم البنسی الحافظ الکبیر صاحب التصانیف و بقیه اعلام الاثر بالاندلس ولد سنه خمس و ستین و خمسمائه سمع ابا بکر بن الجد و ابا عبد الله بن زرقون و طبقتهما

قال الابار كان بصيرا بالحديث حافظا حافلا- عارفا بالجرح و التعديل ذاكرا للمواليد و الوفيات يتقدم اهل زمانه فى ذلك خصوصا من تاخر زمانه الخ و يافعى در تاريخ مرآه الجنان در وقائع سنه مذكوره كفته الحافظ ابو الربيع الكلاعى سليمان بن موسى البلسى صاحب التصانيف و بقيه اعلام الاثر توفى بالاندلس قال الابار و كان قد فاق و تقدّم على اقرانه عارفا بالجرح و التعديل ذاكرا للمواليد و الوفيات لا نظير له فى الاتقان و الضبط و جلال الدين عبد الرحمن بن كمال الدين سيوطى در طبقات الحفاظ كفته ابو الربيع الامام الحافظ البارع محدث الاندلس و بليغها سليمان بن موسى بن سالم بن حسان الكلاعى الحيرى البلسى ولد سنه ٥٦٥ و سمع ابا القاسم بن حبيش و خلقا و اجاز له ابن مضاء و ابو محمد عبد الحق صاحب الاحكام و اعتنى بهذا الشأن اتم عنايه و كان اماما فى صناعه الحديث بصيرا به حافظا عارفا بالجرح و التعديل ذاكرا للمواليد و الوفيات مقدم اهل زمانه فى ذلك و فى حفظ اسماء الرجال الخ و محمد بن يوسف شامى در سبل الهدى در ذكر شرح رموز كتاب خود كفته او ابا الربيع فالثقه الثبت سليمان بن سالم الكلاعى و احمد بن محمد المقرئ در نفع الطيب عن غصن الاندلس الطيب كفته و كانت وقعه اينجه القى قتل فيها الحافظ ابو الربيع الكلاعى رحمه الله تعالى يوم الخميس لعشر بقين من ذى الحجه سنه اربع و ثلثين و ستمائه و لم يزل رحمه الله تعالى متقدما امام الصفوف زحفا الى الكفار مقبلا على العدو ينادى بالمنهزمين اعن الجنه تفرون حتى قتل صابرا برد الله تعالى مضجعه و كان دائما يقول ان منتهى عمره سبعون سنه لرؤيا رآها فى صغره فكان كذلك و رثاه تلميذه الحافظ ابو عبد الله بن الابار بقصيدته الميميه الشهيره التى اولها الما باشلاء العلاء و المكارم تقد باطراف القنا و الصوارم ثم ذكر المقرئ اشعارا عديده من هذه القصيده و بعض اشعار الكلاعى و قال و كان رحمه الله تعالى حافظا للحديث مبرزاً فى نقده تام المعرفة بطرقه ضابطا لاحكام اسانيده ذاكرا لرجال ديان من الادب خطب بيلنسيه و استقصى و كان مع ذلك من اولى الحزم و البساله و الاقدام و الجزاله حضر الغزوات و باشر القتال بنفسه و بين بلاء

حسنا و روى عن أبى القاسم بن حبيش و طبقته و صنّف كتباً منها مصباح الظلم فى الحديث الى آخر ما ذكر من مصنّفاته

۴۸- ضياء مقدسى

وجه چهل و هشتم آنکه ضياء الدّين محمّد بن عبد الواحد المقدّسى الحنبلى حديث ولايت را در كتاب مختاره روايت کرده چنانچه ابراهيم وصابى در كتاب الاكتفاء گفته

عن ابن عباس رضى الله عنه أنّ رسول الله صلى الله عليه و سلّم قال لبريده أنّ علينا وليكم بعدى فاحبّ علينا فأنّه يفعل ما يؤمر به اخرجته الحاكم فى المستدرک و الضياء فله الحمد و المنه که روايت ضياء مقدّسى اين حديث را در مختاره بغى و عدوان و مجازفت و طغيان و مکابرت و شنان جاحدين و حائدين و منكرين و مبطلين و مشکكين و مرتابين و معاندين و مکابرين و مجادلين و مسؤولين از بيخ برمیکند و خرافات قطيعه و هفوات شنيعه و جزافات بديعه و تصلّفات سخيّفه و تعصّفات عنيفه و تقوّلات ضعيفه و تفوّهات ركيکه و تعصّبات قبيحه و تصلّفات فضيحه شان را بباد فنا مى زند زیرا که مقدّسى در مختاره التزام ايراد احاديث صحيحه نموده و كتاب مختاره از مشاهير صحاح ستيه است مصطفى بن عبد الله القسطنطينى در كشف الظنون گفته المختاره فى الحديث للحافظ ضياء الدّين محمّد بن عبد الواحد المقدّسى الحنبلى المتوفّى سنه ۶۴۳ ثلاث و اربعين و ستمائه التزم فيه الصّیحه فصّح فيه احاديث لم يسبق الى تصحيحها قال ابن كثير و هذا الكتاب لم يتم و كان بعض الحفّاظ من مشايخنا يرجّحه على مستدرک الحاكم كذا فى النور الفياح و شيخ عبد الحق در مقدمه شرح فارسى مشكاه بعد ذكر مستدرک حاکم گفته و ائمه ديگر نیز در صحاح تصنيف کرده اند مثل صحيح ابن خزيمة که او را امام الائمه گویند الى ان قال و چنانکه مختاره حافظ ضياء مقدسى و وى نیز صحاح که در صحيحين نیست آورده گفته اند که وى نیز احسنست از مستدرک انتهى و مولوى حسن زمان معاصر در قول مستحسن در شرح قول ماتن قال الحافظ السيوطى فى اتحاف الفرقه و هو أى الاثبات هو الراجح عندى بوجوه و قد رجّحه ايضا الضياء المقدسى فى المختاره بعد لفظ المختاره گفته اجلّ تصانيفه قال الشيخ الكردى فى الامم هى الاحاديث التى يصلح ان يحتج بها سوى ما فى الصحيحين و قالوا كتابه احسن من مستدرک الحاكم و قال الزركشى فى تخريج احاديث الراعى أنّ تصحيحه اعلى من تصحيح الحاكم و أنّه قريب من تصحيح الترمذى

و ابن حبان و وافقه ابن حجر و السخاوى و السيوطى اشرك صحيحه بالصحيحين فى اطلاق اسم الصحه على جميع ما فيه و ممن يعتمدونه الحافظ المزي و المنذرى و عماد الدين بن كثير فى كثيرين و هو فى سته و ثمانين جزء و مخفى نمائده كه بضياء فضائل ضياء مقدسى آفاق و ارجاء مستضيست و متائق و بيهاء مناقب او اسفار كبار علما متزيين و متائق و بسيول مدائح او بحار كتب اساطين عالى فخار متموج و متدقق و كمال جلاله و نباله و حذاقه و مهاره او بر متتبع افادات منقدين فخام ثابت و متحقق ذهبى در تذكره الحفاظ كفته الضياء الامام العالم الحافظ الحجه محدث الشام شيخ السنه ضياء الدين ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن عبد الرحمن السعدى المقدسى ثم الدمشقى الصالحى الحنبلى صاحب التصانيف الناضحه ولد سنه ٥٦٩ تسع و ستين و خمسمائه و اجاز له السيلفى و شهده و سمع من أبى المعالى بن صابر و أبى المجد البانياسى و احمد بن الموازىنى و عمر بن على الجوينى و يحيى الثقفى و طبقتهم بدمشق و أبى القاسم البوصيرى و طبقتهم بمصر و المبارك بن المعطوش و ابن الجوزى و طبقتهم ببغداد و أبى جعفر الصيدلانى و طبقتهم باصبهان و عبد الباقي بن عثمان بهمدان و المويد الطوسى و طبقتهم بنيسابور و عبد المعز بن محمد البزاز بهراه و أبى المظفر بن السمعانى بمرور و رحل مرتين الى اصبهان و سمع بها ما لا يوصف كثره و حصل اصولا كثيره و نسخ و صنّف و لّين و جرح و عدلّ و كان المرجوع إليه فى هذا الشأن قال تلميذه عمر بن الحاجب شيخنا ابو عبد الله شيخ وقته و نسيج وحده علما و حفظا و ثقه و دينا من العلماء الربانيين و هو اكبر من ان يدخل عليه مثل كان شديد التحرى فى الروايه مجتهدا فى العبادات كثير الذكر منقطعاً متواضعا سهل العاربه رايه جماعه من المحدثين ذكروه فاطنوا فى حقّه و مدحوه بالحفظ و الزهد سالت الزكى البرزالى عنه فقال ثقّه جليل حافظ دين قال ابن النجار حافظ متقن حجه عالم بالرجال و رع تقى ما رايه مثله فى نزاهته و عفته و حسن طريقته و قال الشرف بن النابلسى ما رايته مثل شيخنا الضياء قلت ثنا عنه القاضى تقى الدين و ابن الموازىنى و الفخر و النجم الشقراوى و ابن الخباز و التقى بن مؤمن و عثمان النساج و ابن الخلال و الدشتى و ابو بكر بن عبد الدائم و عيسى السمسار و سالم القاضى و آخرون و قد استوفيت سيرته و تواليفه فى التاريخ الكبير عاش اربعا و سبعين سنه و توفى الى رضوان الله فى جمادى الآخره سنه ثلث و اربعين و ستمائه

والتقى بن مؤمن و عثمان السّاج و ابن الخلال و الدشتى و ابو بكر بن عبد الدائم و عيسى السمسارى و سالم القاضى و آخرون و قد استوفيت سيرته و تولىفه فى التاريخ الكبير عاش اربعا و سبعين سنة و توفى الى رضوان الله فى جمادى الآخرة سنة ثلث و اربعين و ستمائه و نيز ذهبى در عبر فى خبر من غير در سنة ثلاث و اربعين و ستمائه كفته و الشيخ الضياء ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن احمد المقدسى الحنبلى الحافظ احد الاعلام ولد سنة تسع و ستين و سمع من الخضر بن طاوس و طبقتة بدمشق و من أبى المعطوش و طبقتة ببغداد و من البوصيرى و طبقتة بمصر و من أبى جعفر الصيدلانى و طبقتة باصبهان و من أبى روح و المؤيد و طبقتهما بخراسان و افنى عمره فى هذا الشأن مع اللّدين و الورع و الفضيله التّامة و الثقه و الاتقان انتفع الناس بتصانيفه و المحدّثون بكتبه فالله يرحمه و يرضى عنه توفى فى السّادس و العشرين من جمادى الآخرة و محمد بن شاکر بن احمد الكتبى در فوات الوفيات كفته محمد بن عبد الواحد بن احمد بن عبد الرحمن بن اسماعيل الحافظ الحجّج الامام ضياء اللّدين ابو عبد الله السّيدى الدمشقى الصّالحى صاحب التّصانيف ولد بالدير المبارك سنة تسع و ستين و خمسمائه و لزم الحافظ عبد الغنى و تخرّج به و حفظ القرآن و تفقّه و رحل اولا الى مصر سنة خمس و تسعين و سمع و رحل الى بغداد بعد موت ابن كليب و سمع من ابن الجوزى و غيره و دخل همدان ثم رجع الى دمشق بعد الستمائه ثم رحل الى اصفهان فدخلها ليله وفاه الفراوى و رحل الى مرو و عاد الى حلب و سمع بها و بحرّان و الموصل و عاد الى دمشق بعلم كثير و حصل اصولا نفيسه فتح الله بها عليه شراء و نسخا و سمع بمكّه و اكبّ على الاشتغال لما رجع و التصنيف و النسخ و اجازه السّيلفى و شهده و ابن برسى و خلق كثير قال الشيخ شمس اللّدين سمعت الشيخ جمال اللّدين المزى يقول الحافظ ضياء الدين اعلم من الحافظ عبد الغنى و من تصانيفه كتاب الاحكام ثلاث مجلّدات فضائل الاعمال مجلد الاحاديث المختاره تسعين جزءا فضائل الشام ثلثة اجزاء فضائل القرآن جزء كتاب صفه الجنّه

و النار مناقب اصحاب الحديث النهى عن سب الصّاحبه سير المقادسه كالحافظ عبد الغنى و الشيخ الموفق و الشيخ أبى عمرو و غيرهم فى عدّه مجلّدات و له تصانيف كثيره اجزاء عديده و بنى مدرسه على باب الجامع المظفرى و اعانه عليها اهل الخير و جعلها دار حديث و وقف عليها كتبه و اجزائه و فيها من وقف الموفق و عبد الرحمن و الحافظ عبد الغنى و ابن الحاجب و ابن سلام و ابن هائل و الشيخ على الموصلى و قد نهبت فى نكبه الصّالحيه نوبه غازان و راح منها شىء كثير و كانت وفاه الشيخ الضياء سنه ثلاث و اربعين و ستمائه رحمه الله تعالى و جلال الدّين عبد الرحمن بن كمال الدّين السيوطى در طبقات الحفّاظ كفته الضياء المقدسى هو الامام العالم الحافظ الحجّه محدّث الشام شيخ السنّه ضياء الدّين ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن احمد بن عبد الرحمن السعدى الحنبلى صاحب التصانيف ولد سنه ٥٦٩ و اجاز له السّلفى و سمع ابن الجوزى و ابا جعفر الصيدلانى و خلقا و رحل و صنّف و صحح و لّين و جرح و عدّل و كان المرجوع إليه فى هذا الشأن جيّدا ثقّه دينًا زاهدا ورعا حدث عنه التقى سليمان و آخرون مات فى جمادى الاولى سنه ٦٤٣ و ابو مهدي عيسى بن محمد الثعالبي در مقاليد الاسانيد كفته معرّف قال الذهبى هو الامام العالم الحافظ الحجّه محدّث الشام شيخ السنّه ضياء الدّين ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن عبد الرحمن السّعدى المقدسى ثم الدّمشقى الصالحى الحنبلى صاحب التصانيف النافعه ولد سنه تسع و ستين و خمسمائه و اجاز له السّلفى و شهدته و سمع من احمد بن الموازى و يحيى الثقفى و أبى القاسم البوصيوى و ابن الجوزى و أبى جعفر الصيدلانى و عبد الباقي بن عثمان و المؤيد الطوسى و أبى المظفر السّمعانى و خلائق بدمشق و مصر و بغداد و اصبهان و همدان و نيسابور و هراه و مرو و غيرها و حصل اصولا كثيره و صنّف و صحح و لّين و جرح و عدّل و كان المرجوع إليه فى هذا الشأن شيخ وقته و نسيج وحده علما و حفظا و ثقّه و دينًا كان شديد التحرى فى الروايه مجتهدا فى العباده كثير الذكر منقطعا متواضعا

سئل الزکی البرزالی عنه فقال ثقہ جلیل حافظ و قال ابن النجار حافظ متقن حجّه عالم بالرجال ورع تقی ما رایت مثله فی نزاهته و عفته و حسن طریقه حدّث عنه البرزالی و ابن اخیه ابن البخاری و الحسن بن الخلال و آخرون و قد استوفیت سیرته و توالیفه فی التاریخ الکبیر عاش اربعا و سبعین سنه توفی فی جمادی الآخره سنه ثلاثه و اربعین و ستمائه و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفته محمد بن عبد الواحد بن عبد الرحمن بن اسماعیل الحافظ الحجّه الامام ضیاء الدین ابو عبد الله السّعدی الدمشقی الصالحی صاحب التصانیف در دیر مبارک سنه تسع و تسعین و خمسمائه متولد شده و لازم حافظ عبد الغنی گردیده بوی تخریج کرد و قران حفظ نمود و تفقه کرد و اولاً رحلت بسوی مصر نمود در سنه خمس و تسعین و آنجا شنیده بیغداد رفت بعد موت ابن کلیب و از ابن الجوزی سماعت نمود و داخل همدان شده بدمشق برگشت بعد ستمائه و روز وفات فراوی باصفهان رسیده بمرو شتافت و بحلب عود کرده آنجا سماعت نمود و بحرّان و موصل رفته با علم کثیر و فضل کبیر عود بدمشق فرمود و برای خود اصول نفیسه بهمرسانید شراء و نسخا و هم بمکه شنید و مکب بر اشتغال شد و بتصنیف پرداخت حافظ سلفی و شهده و ابن برسی و خلقی کثیر او را اجازت داده جمال الدّین مزّی گفته هو اعلم من حافظ عبد الغنی از تصانیف اوست کتاب الاحکام سه مجلد فضائل الاعمال یک مجلد الاحادیث المختاره نود جز کتاب صفه الجنه و النار کتاب مناقب اصحاب الحدیث النهی عن سب الصحابه و غیر ذلك رباب جامع مظفری مدرسه بنا کرده و اهل خیر او را بر آن اعانت نموده و آن را دار الحدیث گردانیده کتب خود را بر آن وقف فرموده الخ و نیز مولوی صدیق حسن خان در تاج مکمل من جواهر مآثر الطراز الآخر و الاوّل گفته محمّد بن عبد الواحد بن احمد الحافظ الحجّه الامام ضیاء الدّین السعدی الدمشقی الصالحی ولد سنه ۵۶۹ و لزّم الحافظ عبد الغنی و حفظ القرآن و رحل الی بغداد و سمع من ابن الجوزی و غیره و سمع بمکه و اجازه السّلفی و خلق کثیر قال المزّی هو اعلم من الحافظ عبد العلی و من مؤلفاته الاحادیث المختاره و مناقب اصحاب الحدیث و النهی عن سب الصحابه

٤٩- ابن طلحه قرشى النصيبى

وجه جهل و نهم آنکه ابو سالم محمد بن طلحه القرشى النصيبى حديث ولايت را تصحيح نموده استدلال و احتجاج بآن فرموده چنانچه در مطالب السؤل فى مناقب آل الرسول گفته اعلم اظهرك الله بنوره على اسرار التنزيل و منحك بلطفه تبصره تهديك الى سواء السبيل أنه لما كان من محامل لفظه المولى الناصر كان معنى

الحديث من كنت ناصره فعلى ناصره فيكون النبي قد وصف علينا بكونه ناصرا لكل من كان النبي ناصره فانه ذكر ذلك بصيغه العموم و انما اثبت النبي صلى الله عليه و سلم هذه الصفه و هى صفه الناصريه لعلى لما اثبتها الله عز و جل لعلى فانه

نقل الامام ابو اسحاق الثعلبى يرفعه بسنده فى تفسيره الى اسماء بنت عميس قالت لما نزل قوله تعالى وَ اِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ و صالح المؤمنين سمعت رسول الله يقول صالح المؤمنين على بن أبى طالب فلما اخبر الله فيما انزله على رسوله أنه ناصره هو الله و جبرئيل و على ثبتت صفه الناصريه لعلى فاثبتته النبي اقتداء بالقرآن الكريم فى اثبات هذه الصفه له ثم وصفه بما هو من لوازم ذلك بصريح قوله

فيما رواه الحافظ ابو نعيم فى حليته بسنده ان عليا دخل فقال مرحبا بسيد المسلمين و امام المتقين فسياده المسلمين و امامه المتقين لما كانت من صفات نفسه و قد عبر الله تعالى عن نفس علي بن نفسه و صفه بما هو من صفاتها فافهم ذلك ثم لم يزل يخصصه بعد ذلك بخصائص من صفاته نظرا الى ما ذكرناه حتى

روى الحافظ ايضا فى حليته بسنده عن انس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لابي برزه و انا اسمع يا ابا برزه ان الله عهد الى فى على بن أبى طالب انه رايه الهدى و منار الايمان و امام اوليائى و نور جميع من اطاعتى يا ابا برزه على بن أبى طالب امينى غدا فى القيامه و صاحب رايتى فى القيمه و امينى على مفاتيح خزائن رحمه ربي و هو الكلمه التى الزمتها المتقين من احبه احبني و من ابغضه ابغضني فبشره بذلك فاذا وضح لك هذا المستند ظهرت حكمه تخصيصه علينا

بكثير من الصفات دون غيره و في ذلك فليتنافس المتنافسون و قد روى الأئمة الثقات البخارى و مسلم و الترمذى فى صحاحهم باسانيدهم احاديث اتفقوا عليها و زاد بعضهم على بعض بالفاظ اخرى و الجميع صحيح فمنها

عن سعد بن أبى وقاص قال ان رسول الله صلى الله عليه و سلم خلف علينا فى غزوه تبوك على اهله فقال يا رسول الله تخلفنى فى النساء و الصبيان فقال اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى غير انه لا نبى بعدى

قال ابن المسيب اخبرنى بهذا عامر بن سعد عن ابيه فاحببت ان اشافه سعدا فلقيته فقلت له انت سمعته من رسول الله صلى الله عليه و سلم فوضع اصبعيه على اذنيه و قال نعم و الا استكتنا

و قال جابر بن عبد الله رضى الله عنه سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول لعلى انت منى بمنزله هارون من موسى الا انه لا نبى بعدى

و روى مسلم و الترمذى بسنديهما ان معاوية بن أبى سفيان امر سعد بن أبى وقاص قال ما منعه ان تسب ابا تراب فقال اما ما ذكرت ثلثا قالهن له رسول الله صلى الله عليه و سلم فلن اسبه لا تكون لى واحده منهن احب الى من حمر النعم سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول له و خلف فى بعض مغازيه فقال على خلفتنى مع النساء و الصبيان فقال له رسول الله صلى الله عليه و سلم اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا انه لا نبى بعدى و سمعته يقول يوم خيبر لاعطين الرايه غدا رجلا يحب الله و رسوله و يحبه الله و رسوله فتناولنا إليها فقال ادعوا لى علينا فأتى به ارمدا فبصق فى عينيه و دفع إليه الرايه ففتح الله عليه و لما نزلت هذه الآية نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ دعا رسول الله صلى الله عليه و سلم علينا و فاطمه و حسنا و حسينا فقال اللهم هؤلاء اهلى

و نقل الترمذى بسنده عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبى طالب فمضى فى السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاقد اربعة من اصحاب رسول الله فقالوا

إذا لقينا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اخبرناه بما صنع علي بن أبي طالب و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه وسلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقام رجل من الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى علي بن أبي طالب صنع كذا وكذا فاعرض عنه رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه فقام الثالث فقال مثل ما قال فاعرض عنه فقام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليهم رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ والغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من علي ان عليا مني و انا من علي و هو ولي كل مؤمن بعدى ازين عبارت ظاهرست که ابن طلحه حديث ولايت را در معرض استدلال و احتجاج برين معنى که جناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله و سلم تخصيص جناب امير المؤمنين عليه السلام بسيارى از صفات فرموده که غير آن حضرت را اين صفات حاصل نشده ذکر کرده و ظاهرست که استدلال و احتجاج بروايتى و حديثى دليل نهايت ثبوت تحقق و اعتماد و اعتبار آنست پس احتجاج و استدلال اهل حق هم بان عين صواب و برى از شك و ارتياب و قدح و جرح مخاطب والا نصاب و ديگر متعصبين نصاب ناشى از غايت تعصب و بغض حضرات اطهار اطياب سلام الله عليهم ما نفع مسك و طاب ملاب باشد و علاوه برين ابن طلحه بتصريح صريح افاده فرموده که اين حديث حديث صحيحست حتما و جزما حيث قال و الجميع صحيح پس هر گاه صحت اين حديث شريف حتما ظاهر شد زبان قال و قيل ارباب خدع و تضليل و اصحاب تغير و تسويل مقطوع و شبهات منكرين و جاحدين راسا مدفوع و مقموع گردید و يُحَقُّ اللهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ و نیز بايد دانست که از صدر كتاب مطالب السؤل و اضحست که درين كتاب ايضاح طريق مطالب و استخراج زبد مناقب بمخض معقول و منقول نموده و اين كتاب جامع فضائل و صادع بدلائل و شارع مناهج وصول بسوى سؤل و قيد عيون و عقولست و نیز اين كتاب لائق تقديم و خدمت و تلقى وجه ان بتقبيل و قبولست و نیز از ان ظاهرست که اين كتاب را بقلم فکر صائب نوشته و اين كتاب

جامع الشتات فضائل و رافع صفات ائمه افاضلست و جواهر مضمون آن مشرق و انوار مکنون آن مثالق و انهار عیون آن مغدق و اشجار فنون آن مورق و اثمار غصون آن موقق الی غیر ذلك مّا استسمعه فی مجلد حدیث الطیر ان شاء الله تعالی فباح و انصرح و لاح و انفتح بتوفیق الله الذی بیده للامور مفاتح و منه للمسئولات مناجح و بهدایتہ الوصول الی الحکم و المصالح من افاده ابن طلحه الصالح ان الحدیث الشریف صحیح للاحتجاج و الاستدلال صالح و ان اعتبارہ و اعتماده ساطع لائح و تنزهه و نزوحه عن الطعن و العیب واضح و ان مکذّبه و مبطله احق بجرح الجارج و رادّه و دافعه اولی بقدر القادح و منکره و المعرض عنه احرى بإزراء الفاضح و مهینه و جاحده فی بحر العصبیه سابع و فی سباسب الردیّ و التوی سائح و قوله و هجره هذر نابح و ابن طلحه نصیبی حائر نصیب اوفی از فضل و جلاله و محرز قدح معلی از مجد و نباله و متمکن صدر اعلی از حدق و مهارت و محرر حظ اسنی از کمال و براعتست و مدائح زاهره و مناقب فاخره او از مرآه الجنان عبد الله بن اسعد یافعی و طبقات شافعیه عبد الرحیم بن الحسن الاسنوی و طبقات شافعیه ابو بکر بن احمد الاسدی و عجاله الراكب و بلغه الطالب عبد الغفار بن ابراهیم العکی العدثانی و غیر آن انشاء الله تعالی در مجلد حدیث تشبیه مذکور خواهد شد

۵۰- محمد بن یوسف کنجی

وجه پنجاهم آنکه محمد بن یوسف بن محمد کنجی الشافعی حدیث ولایت را در کفایه الطالب فی مناقب امیر المؤمنین علی بن ابی طالب مکررا باسناد مشایخ خود روایت کرده چنانچه گفته الباب التاسع عشر فی غضب النبی صلی الله علیه و سلم لمخالفه حکم علی رضی الله عنه

اخبرنا احمد بن شمدویه الصریفینی بها و احمد بن محمد بن سید الاوانی بها قالوا اخبرنا عمرو و الدینوری اخبرنا الكروخی اخبرنا ابو عامر محمود بن القاسم الازدی و غیره اخبرنا الجراحی اخبرنا الجبولی اخبرنا ابو عیسی الحافظ حدّثنا قتیبہ بن سعید حدّثنا جعفر بن سلیمان الضبعی عن بزیّد الرشک عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم جيشا و استعمل علیهم علیّا رضی الله عنه فمضى فی السریه فاصاب جاریه

فانكروا عليه و تعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقالوا إذا لقينا رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم نخيره بما صنع عليّ و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السيرة سلموا على رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى عليّ صنع كذا و كذا فاعرض عنه النبي صلى الله عليه و سلم ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل عليهم رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و الغضب يعرف في وجهه ثم قال ما تريدون من علي ما تريدون من علي ان علياً منى و انا منه و هو وليّ كل مؤمن من بعدى فلا تخالفوه في حكمه رواه ابو عيسى الحافظ كما اخرجناه و اخبرتنى بكتابه عجيبيه بنت الحافظ علي من هذا السند غير ان اصل سماعى منها لم يحضرنى وقت الاملاء و

اخرجه الامام احمد بن حنبل في مناقب عليّ رضى الله عنه عن عبد الرزاق و عفان عن جعفر بن سليمان غير انّ في حديث عبد الرزاق فاقبل رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم على الرّابع و قد تغير وجهه فقال دعوا عليّا دعوا عليّا دعوا عليّا انّ عليّاً منى و انا منه و هو وليّ كل مؤمن من بعدى و الباقي سواء و نيز كنجى در كفايه الطالب گفته روى امام اهل الحديث احمد بن حنبل في مسنده قصه نوم عليّ على فراش رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم في حديث طويل و تابعه الحافظ محدث الشام في كتابه المسمى بالاربعة الطوال فاما حديث الامام احمد فاخبرنا قاضى القضاة حجة الاسلام ابو الفضل يحيى بن قاضى القضاة أبى المعالى محمّد بن على القرشى قال اخبرنا حنبل بن عبد الله المكبر اخبرنا ابو القاسم هبة الله بن الحصين اخبرنا ابو على الحسن بن المذهب اخبرنا ابو بكر احمد بن جعفر القطيعى حدّثنا عبد الله بن احمد بن حنبل حدّثنا أبى و اما الحديث الذى فى الاربعة الطوال فاخبرنا به القاضى العلامة مفتى الشام ابو نصر محمّد بن هبة الله بن قاضى القضاة شرقا و غربا أبى نصر محمّد بن هبة الله بن محمد

بن جميل الشيرازى قال اخبرنا الحافظ ابو القاسم على بن الحسن اخبرنا الشيخ ابو القاسم هبه الله بن محمد بن عبد الواحد الشيبانى اخبرنا ابو على الحسن بن على بن محمد التميمى اخبرنا ابو بكر احمد بن جعفر بن حمدان القطيعى حدثنا عبد الله بن احمد بن محمد بن حنبل حدثنى أبى حدثنا يحيى بن حماد

حدثنا ابو عوانه حدثنا ابو بلج حدثنا عمرو بن ميمون قال أتى لجالس الى ابن عباس إذ اتاه تسعه رهط فقالوا يا ابن عباس أما ان تقوم معنا و أما ان تخلونا من هؤلاء قال قال ابن عباس بل اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح قبل ان يعمى قال فانتدوا و تحدثوا فلا- ندرى ما قالوا قال فجاء ينفذ ثوبه و يقول أفّ و تفّ وقعوا فى رجل له عشر وقعوا فى رجل قال له النبى صلى الله عليه و سلم لابعثن رجلا- لا يخزيه الله عزّ و جلّ ابدا يحب الله و رسوله فاستشرف لها من استشرف فقال اين على قالوا هو فى الرّحى يطحن قال و ما كان احدكم ليطحن قال فجاء و هو ارمدا لا يكاد ان يبصر قال قال فنفت فى عينيه ثم هز الرايه ثلثا فاعطاه ايها فجاء بصفته بنت حبيّ قال ثم بعث فلانا بسوره التّوبه فبعث عليا خلفه و اخذها منه و قال لا يذهب بها الا انا او رجل منى و انا منه قال و قال لبنى عمّه ايكم يوالينى فى الدّنيا و الآخره قال و على معه جالس فابوا فقال على انا او اليك فى الدّنيا و الآخره قال فتركه ثم اقبل على رجل منهم فقال ايكم يوالينى فى الدّنيا و الآخره فابوا فقال على انا او اليك فى الدّنيا و الآخره قال انت وليى فى الدّنيا و الآخره قال و كان اول من اسلم من الناس بعد خديجه قال و اخذ رسول الله صلى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه على على و فاطمه و الحسن و الحسين فقال إنّما يريد الله ليذهب عنكم الرّجس اهل البيت و يطهركم تطهيرا قال و شرى على نفسه لبس ثوب النبى صلى الله عليه و سلم ثم نام مكانه و كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر و على نائم قال و ابو بكر يحسب انه رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال انّ نبى الله قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل على يرمى بالحجاره كما كان يرمى رسول الله عليه و سلم و هو يتضور قد لفّ راسه فى الثوب

لا يخرج حتى أصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للئيم كان صاحبك ترميه فلا يتضور و انت تتضور فقد استنكرنا ذلك قال و خرج بالناس فى غزوه تبوك قال فقال له على اخرج معك قال فقال له النبي صلى الله عليه و سلم لا فبكى على فقال له اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا انك لست بنبي انه لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتي قال و قال رسول الله صلى الله عليه و سلم انت وليي فى كل مؤمن بعدى قال و سد ابواب المسجد غير باب على قال فيدخل المسجد جنباً و هو طريقه ليس له طريق غيره قال و قال من كنت مولاه فان مولاه على قال و اخبرنا الله عز و جل فى القرآن انه قد رضى عن اصحاب الشجرة فعلم ما فى قلوبهم هل حدثنا انه سخط عليهم بعد شقال و قال نبي الله صلى الله عليه و سلم لعمر حين قال ائذن لى فلا ضرب عنقه قال او كنت فاعلا ما يدريك لعل الله عز و جل قد اطلع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم قال الحافظ ابو القسم بن عساكر هذا حديث غريب تفرد به ابو بلج يحيى بن ابي سليم عن عمرو بن ميمون ابي عبد الله الاودى اخرج ابو عيسى الترمذى منه ذكر سد الابواب و ذكر اول من صلى عن ابي عبد الله محمد بن حميد الرازى عن ابراهيم بن المختار الرازى عن شعبه عن ابي بلج و اخرج ابو عبد الرحمن النسائى قوله لابعثن رجلا يحب الله و رسوله عن محمد بن المثنى عن يحيى بن حماد و قوله فانتدوا اى جلسوا ندياً اى فى جماعه فى النّادى و افها يوجد من الانسان المتأفف من كرب او ضجر و تف ما يجتمع تحت الظفر من الوسخ كلمه تقال عند الافتقار و وقعوا ذكروا بانتقاص و نفث اقل من تفل لأنّ النفث نفخ بغير ريق و التفل نفخ بريق و منه نفث الرّاقى و شرى من قوله و من الناس من يشرى نفسه يعنى يبيعها ببذله اياها لله عز و جل لأنه نام على فراشه لما ذهب الى الغار و يتصور يشتكى و قوله بعث فلانا يعنى ابا بكر هكذا رويته من مسند الامام احمد و هذا حديث بطوله و ان لم يخرج فى الصحيحين بهذا السّياق لكن اكثر الفاظه متفق على صحتها رواه الامام ابو عبد الرحمن النسائى فى خصائص على عن محمد بن المثنى عن يحيى بن حماد بطوله كما اخرجناه سواء

و هر چند کمال اعتماد و اعتبار و استناد و اشتهاار حدیث ولایت از همین عبارت کنجی ظاهرست که این حدیث شریف را بسند خود از ترمذی روایت کرده و بعد آن افاده فرموده که عجیبه باین روایت از ترمذی بسندی اعلی ازین سند خبر داده و بعد آن کنجی بیان این معنی که احمد بن حنبل این حدیث شریف را روایت نموده تقویت روایت ترمذی نموده قلوب اهل نصب و عدوان و جور و طغیان خسته و ابواب اوهام واهیه منحوسه بسته و نیز حدیث عشر خصال که در ان حدیث ولایت موجودست از مسند احمد بن حنبل نقل نموده و متابعت محدث شام برای احمد بروایت این حدیث ثابت کرده و بعد اخراج آن تصریح فرموده که نسائی آن را در خصائص روایت کرده پس باین ارشاد باسداد کنجی عمده اهل الرشاد نهایت اعتبار و اعتماد حدیث ولایت بر ناقد بصیر ظاهر و مستنیر شد مع ذلک بحمد الله تعالی از صدر کتاب کفایه الطالب واضح و آشکارست که احادیثی که درین کتاب وارد فرموده احادیثیست صحیحه که کنجی آن را از مشایخ خود در بلدان روایت نموده و در کتب ائمه و حفاظ مذکور و مثبتست و این روایات را بسبب حمیت محبت اهل بیت علیهم السلام برای ردّ و تبکیت و افحام و تسکیت بعض منکرین و جاحدین که در بعض احادیث بمزید جهل خود زبان طعن گشوده بودند املا فرموده زنگ شبهه و ارتیاب از قلوب اهل معرفت زدوده فالحمد لله المنح المآرب الواهب للمطالب حیث ظحر و لمع من تخریج صاحب کفایه الطالب صححتا لحدیث الشریف و اعتباره و اعتماد علی کل ذی فهم صائب فانقشع و انجلی غسق الغیاهب فرغم انف المخاطب الجاحد الخائب و انسدت علیه و علی سائر المکذبین المذاهب و عمیت علیهم المسارب و بتر رؤس خیلائهم و تمطیحهم بالصّارم القاضب و اشتدّ علی تهویلاتهم زعزع حاصب

۵۱- محب الدین طبری

وجه پنجاه و یکم آنکه محبّ الدین ابو العیّاس احمد بن عبد الله بن محمد الطبری حدیث ولایت را مکرّرا روایت کرده چنانچه در ریاض نضره فی فضائل العشره در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته

عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلّی الله علیه و سلم سرّیه و استعملها علینا قال فمضی علی السریّه فاصاب جاریه فانکروا علیه و تعاقد اربعه من اصحاب النبی صلّی الله علیه و سلم قالوا إذا لقینا رسول الله اخبرناه بما صنع علی قال عمران و کان المسلمون

إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه وسلم و سلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السيريه سلموا على رسول الله فقالوا يا رسول الله ان عليا منع كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليه رسول الله صلى الله عليه وسلم و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من عليّ ثلاثا انّ عليا مني و انا منه و أنّه وليّ كلّ مؤمن بعدى خرّجه الترمذى و قال حسن غريب و ابو حاتم و خرّجه احمد و قال فيه فاقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم على الزّابع و قد تغير وجهه فقال دعوا عليا مني و انا منه و هو وليّ كلّ مؤمن بعدى و نیز محبّ طبرى در رياض النضره گفته

عن بريده قال بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم سرّيه و أمر عليها رجلا و انا فيها فاصبنا سيّبا فكتب الرجل الى رسول الله صلى الله عليه وسلم ابعت لنا من يخمسه قال فبعث عليا و فى السّبي وصيفه و هى افضل السّبي قال فخمس و قسم قال فخرج و راسه يقطر قلنا يا ابا الحسن ما هذا قال أ لم تروا الى الوصيفه التى كانت فى السّبي فأتى قسمت و خمست فصارت فى الخمس ثم صارت فى اهل بيت النبى ثم صارت فى آل عليّ و واقعت فكتب الرجل الى النبى صلى الله عليه وسلم فقلت ابعتنى مصدقا قال فجعلت اقرا الكتاب و اقول صدق قال فامسك يدي و الكتاب و قال تبغض عليا قال نعم قال فلا تبغضه و ان كنت تحبّه فازدد له حبا فو الذى نفسى بيده لنصيب آل على فى الخمس افضل من وصيفه قال فما كان من الناس احد بعد قول رسول الله صلى الله عليه وسلم احبّ الىّ من عليّ

و فى روايه فلما اتيت النبى صلى الله عليه وسلم دفعت الكتاب إليه فقرأ عليه فرايت الغضب فى وجهه فقلت يا رسول الله هذا مكان العائذ بعثتنى مع رجل و أمرتنى ان اطيعه ففعلت ما امرت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تقع فى عليّ فأنه منى و انا منه و هو وليكم بعدى خرّجهما احمد و نیز محبّ طبرى در كتاب ذخائر العقبى گفته

ذكر أنّه من النبى صلى الله عليه وسلم فانه وليّ كلّ مؤمن بعده تقدم طرف

من احاديث هذا الذكر أنه رضى الله عنه من النبي صلى الله عليه وسلم و عن عمران بن الحصين رضى الله عنه قال ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ان عليا منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى اخرجه احمد و الترمذى و قال هذا حديث حسن غريب و ابو حاتم و عن بريده رضى الله عنه قال أنه كان يبغض عليا فقال له النبي صلى الله عليه وسلم تبغض عليا قال نعم قال لا تبغضه و ان كنت تحبه فازدد له حبا قال فما كان احد من الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم احب الي من على رضى الله عنه و فى روايه أنه قال له النبي صلى الله عليه وسلم لا تقع فى على فإنه منى و انا منه و هو وليكم بعدى اخرجه احمد و نيز محب طبرى در رياض النضره گفته

عن عمرو بن ميمون قال أتى لجالس عند ابن عباس إذا اتاه سبعة رهط فقالوا يا ابن عباس أما ان تقوم معنا و أما تخلوا من هؤلاء قال بل اقوم معكم و هو يومئذ صحيح قبل ان يعمى قال فانتدوا يتحدّثون فلا ادرى ما قالوا قال فجاء ينفض ثوبه و يقول اف و تف و قعوا فى رجل له عشر و قعوا فى رجل قال له النبي صلى الله عليه وسلم لا بعثن رجلا لا يخزيه الله ابدا يحب الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف فقال اين على قال هو فى الرّحى يطحن قال فما كان احدكم يطحن فجاء و هو ارمدا لا يكاد يبصر فنفت فى عينيه ثم هز الرايه ثلثا فاعطاه اياها فجاء بصفية بنت حبي قال ثم بعث فلانا بسوره التوبه فبعث عليا خلفه فاخذها منه و قال لا يذهب بها الا رجل منى و انا منه قال و قال لبنى عمه ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخرة قال و عليّ معه جالس فابوا قال على انا او اليك فى الدنيا و الآخرة قال فتركه ثم اقبل على رجل منهم فقال ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخرة فابوا فقال عليّ انا او إليك فى الدنيا و الآخرة قال انت وليّى فى الدنيا و الآخرة قال و كان اول من اسلم من الناس بعد خديجه قال و اخذ رسول الله ثوبه فوضعه على عليّ و فاطمه و حسن و حسين فقال إنّما يريد الله ليذهب عنكم الرّجس أهل البيت و يطهركم تطهيرا قال و شرى على نفسه فليس ثوب النبي صلى الله عليه وسلم ثم نام مكانه قال فكان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاء ابو بكر و على نائم قال و ابو بكر بحسب أنه نبى الله صلى الله

عليه و سلم قال فقال له عليّ أنّ نبيّ الله صلى الله عليه و سلم انطلق نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل علي يرمى بالحجاره كما كان يرمى رسول الله صلى الله عليه و سلم و هو يتضوّر قد لفّ راسه في الثوب لا يخرج حتى اصيح ثم كشف عن راسه فقالوا أنّك للئيم كان صاحبك نرميه فلا يتضوّر و انت تتضوّر و قد استنكرنا ذلك قال و خرج بالناس في غزوه تبوك قال فقال له عليّ اخرج معك قال فقال له نبي الله صلى الله عليه و سلم اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا أنّك لست بنبي أنّه لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتي و قال له رسول الله صلى الله عليه و سلم انت وليّ كل مؤمن بعدى قال و سدّ ابواب المسجد الا باب عليّ قال فيدخل المسجد جنبا و هو طريقه ليس له طريق غيره قال و قال من كنت مولاه فأنّ عليّا مولاه قال و اخبرنا الله عزّ و جلّ في القرآن أنّه قد رضى عن اصحاب الشجره فعلم ما في قلوبهم فهل حدّثنا أنّه سخط عليهم بعد قال و قال عمر يا نبي الله ائذن لى ان اضرب عنقه يعنى حاطبا قال او كنت فاعلا و ما يدريك لعل الله اطلع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم اخرجته بتمامه احمد و الحافظ ابو القاسم فى الموافقات و فى الاربعين الطوال و اخرج النسائى بعضه شرح اتدوا أى جلسوا فى النادى و كذلك تنادوا و النادى و النياى و المنتدى و الندوه مجلس القوم و متحدّتهم فاستعير للمكان الذى جلسوا فيه و تحدّثوا لانهم اتّخذوه لذلك و لعله كان مكانا معدّا لذلك افّ و تفّ أى قدر له يقال أفا له و أفه و تفّه و التنوين للتكثير و قد افف تافيفا إذا قال له افّ و منه قوله تعالى فلا تَقُلْ لَهُمَا أُفّ و فيه ست لغات حكاها الاخفش افّ افّ افّ بالكسر و الفتح و الضمّ دون تنوين و بالثلاثه مع التنوين و نفى الاتباع الجوهري و يمكن ان يقال معناه القدر لان التفّ و سخ الاظفار و النفث شبيه بالنفخ و هو اقل من التفل لا- ريق معه تقول منه نفث ينفث بكسر الفاء و ضمّها و النفاثات فى العقد السواحر اوّله النفخ ثم التفل ثم البرق و قد تقدّم من حديث مسلم انه بصق فى عينيه فيكون اطلق على الصيق نفث او بالعكس

لانه أوّله و التّصور الصّياح و التلوى عند الضّرب و

قوله انت منى بمنزله هارون من موسى تقدّم الكلام فيه مستوفى فى فضل خلافه أبى بكر انتهى فثبت بحمد الله و حسن توفيقه أنّ المحبّ الطبرى الذى هو امام جليل كبير و جهبذ مصقع نحير قد شحّنا اسفارهم باخباره و ملثوا زبرهم باخباره قد اعتنى بتخريج هذا الحديث الشريف من طرق متعدده و كرر ذكره فى كتابيه فدّمّر على انكار المنكرين و دمدم على جحد الجاحدين و سوّد وجوه المبطلين و قبح مئان شان المدغليين و اغرقهم فى بحر الخزى و النكال و جرّ عليهم صنوف التقرّيع و الوبال و سرّ صدور المؤمنين و منّ على زمرة المهتهدين فّقطع دابر القوم الذين ظلموا و الحمد لله ربّ العالمين

٥٢- ابو المجمع حموينى

وجه پنجاه و دوم آنکه صدر الدّين ابو المجمع ابراهيم بن محمد بن المؤيد الجموينى الجوينى كه فضائل و محامد و مناقب و مدائح او از تذکره ذهبى و معجم مختص او و طبقات اسنوى ظاهر و باهرست حديث ولايت را روايت کرده چنانچه در فرائد السّيمطين فى فضائل المرتضى و البتول و السبطين على ما نقل عنه گفته اخبرنى الشيخ الامام نجم الدّين عثمان بن الموفق الاوكانى بقراءتى عليه باسفرين فى اواخر شهر جمادى الاخرى سنه خمس و سبعين و ستمائه بروايته عن والدى شيخ شيوخ الاسلام سلطان الاولياء سعد الحق و الدّين قدوه الواعظين و العارفين محمّد بن المؤيد بن أبى بكر الحموينى تعمّده الله بغفرانه إجازة بروايته عن شيخ الاسلام نجم الحقّ و الدين أبى الخباب احمد بن عمر بن محمّد بن عبد الله الصّوفى الحيوفى المعروف بكرى رضوان الله عليه إجازة ان لم يكن سماعا

قال انبأ محمّد بن عمر بن على الطّوسى بقراءتى عليه بنيسابور انبا ابو العباس احمد بن أبى الفضل السقائى انبا ابو سعيد محمّد بن طلحه الجنابذى قال تبا الامام ابو بكر احمد بن محمد المفتى تبا ابن شاهين تبا ابو القسم البغوى تبا ابو الربيع الزهرانى تبا جعفر بن سليمان تبا يزيد الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين ان رسول الله صلّى الله عليه و سلم قال على منى و انا منه و هو وليّ كل مؤمن بعدى انتهى فالحمد لله رب العالمين حيث ثبت ان الحموهى لحمى ذمار الدّين بروايه هذا الحديث الشريف المتين المثبت اجل فضيله امير المؤمنين

عليه آلاف سلام الملك الميين فاجع قلوب المنكرين و اغاظ صدور الجاحدين فحصلوا بعد ذلك على اعظم فجيعة خاسرين و رجعوا بخفي حنين و انقلبوا صاغرين

۵۳- ذکر ذهبی روایت کردن جعفر بن سلیمان حدیث

ولایت را از رشک و ادخال نسائی آنرا در صحاح خود

وجه پنجاه و سوم آنکه شمس الدین محمد بن احمد الذهبی که حسب اعتراف نصر الله کابلی و مخاطب امام اهل حدیثست و جلائل و فضائل و عوالی مناقب او از طبقات عبد الرحیم بن الحسن الاسنوی و طبقات عبد الوهاب بن علی الشکی و درر کامنه ابن بر عسقلانی و طبقات شافعیه ابو بکر بن احمد بن قاضی شهبه الاسدی و فوات الوفيات صلاح الدین محمد بن شاکر بن احمد الخازن الکتبی و ابجد العلوم مولوی صدیق حسن خان معاصر و غیر آن واضح و لاثحست روایت کردن جعفر بن سلیمان حدیث ولایت را حتما و جزما ثابت کرده و از ابن عدی ادخال نسائی آن را در صحاح خود نقل فرموده لسان قیل و قال اهل جدال و ارباب محال و اصحاب اضلال قطع نموده چنانچه در میزان الاعتدال فی نقد الرجال بترجمه جعفر بن سلیمان ضبعی گفته

جعفر بن سلیمان نبا یزید الرّشک عن مطرف عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم سرّیه استعمل علیها علیا الحدیث و فیه ما تریدون من علیّ علی منّی و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی قال ابن عدی ادخله النسائی فی صحاحه انتهى فیا للعجب هذا الذهبی الموسوم بالتّحامل و الاعتداء علی فضائل اهل بیت الاصفاء صلوات الله و سلامه علیهم ما تتابع النهار و المساء یثبت حتما و جزما أنّ جعفر بن سلیمان روی هذا الحدیث عن المشاه و ابن عدی العادی المفراط فی الجرح و الإزراء یعترف بانّ النسائی ادخله فی الصّیحاح بلا امتراء و لا یمکن ابن عدیّ و الذهبی ان یتفوّها بحرف او ینسا بوشمه فی التّعقب علی التّصحیح و لا امکنهما التّوهین و التّضعیف و التّمریض الغیر النجیح و مع ذلك تعدّی المخاطب طور ابن عدیّ و ذهب عریضا فی خلاف الذهبی و نبیح بابطال الحدیث الشریف بلا اکثرا و احتفال من مؤاخذه ارباب النّقد و الکمال غیر هائب من قصب الجهابذه الاقیال و الله المنقذ من الانتشاب فی فحاح تغریر کلّ خادع مختال دو الصّیائن من الارتباك فی اشراک تسویل کلّ منزلّ معثال

۵۴- محمد بن یوسف زرندی

وجه پنجاه و چهارم آنکه محمد بن یوسف زرندی که مدح و ثنای او از درر کامنه ابن حجر عسقلانی ظاهرست و ابن صباغ در فصول مهمه

او را بوصف الامام العلامه المحدث بالحرم الشريف النبوی ستوده و شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل علو رتبه او را بمثل این الفاظ واضح نموده و سمهودی در جواهر العقدين او را بقلب حافظ جابجا ملقب ساخته و مفتی صدر الدین خان معاصر نیز او را بتعظیم و تبجیل تمام یاد می کند حیث قال فی منتهی المقال فی شرح

حدیث لا تشدوا الرحال قال الشيخ الامام محمد بن يوسف الزرندي المدني المحدث فی بغیه المرتاح الی طلب الاریاح و ممّا يدلّ علی جواز السفر لزیاره القبور

قوله صلی الله علیه و سلم زوروا القبور الخ حدیث ولایت را در نظم درر السمطين فی فضائل المصطفى و المرتضى و البتول و الشبطين در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام وارد فرموده چنانچه می فرماید

عن عمران بن حصین رضی الله عنه انّ رسول الله صلی الله علیه و سلم قال علیّ منی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن بعدی و نیز در این کتاب گفته

عن علی رضی الله عنه قال قال لی رسول الله صلی الله علیه و سلم سألت الله فیک خمساً فمغننی واحده و اعطانی فیک اربعاً سألته ان یجمع علیک امتی فابی علیّ و اعطانی انی اول من تشق عنه الارض و انت معی و لواء الحمد تحمله تسبق الاولین و الآخرین و اعطانی انک اخی فی الدنیا و الآخرة و اعطانی انّ بیتک مقابل بیتی فی الجنّه و انک ولیّ المؤمنین بعدی و از صدر کتاب نظم درر السمطين کمال اعتماد و اعتبار جلالت و عظمت احادیث آن بغایت وضوح و ظهورست چه زرنندی در آن افاده کرده که او جمع کرده است درین کتاب احادیثی که وارد شده در فضائل اهل بیت علیهم السلام و نقل کرده اند آن را علما و ائمه و نیز از ان ظاهرست که این احادیث فوائد اخباریست که از دریای فضائلشان بر آورده شده است و فوائد آثاری هست که در سلک شمائل ایشان منظوم و مزینست آگاه می کند بنصّ خود از آنچه که خداوند عز و جلّ خاص نموده است بآن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت انحضرت را از فضائل متلائه الانوار علیه المنار و مآثر کریمه الآثار و مکارم فائضه التیار و منائح فائحه الازهار و مقامات ظاهره الاقدار و کرامات وسیعه الاقطار و مراتب رفیعہ الاخطار که آن حسن ریاض فضائل و مفاخرست

و أولین و آخرین بفضل آن مقرر و معترف اند و متعطر می شود آفاق بفوائح نشر آن و مبتهج می شود ارواح و قلوب بمشاهده لوائح بشران و تشنه نزدیک ذکر و وصف آن سیراب می شود و عرائس مفاخران بیگانه گهرها و حسن ازائش متتوج می شود و خیره می کند چشمهای حاسدین را شعاع آن و چه قدر خوشست نزد محب سماع آن و نیز از ان ظاهرست که این فضائل را زرنندی نزد اهل بیت علیهم السلام سبب متین و برهان مبین و اعتقاد صافی و یقین و دیدن دواب و دیو خود قرار داده و نیز از ان ظاهرست که زرنندی از خدای عز و جل سؤال می کند که سعی او را در نظم این در و جمع این غرر خالص برای وجه کریم خود نماید و نفع دهد بآن او را و کسی را که بسبب او جمع آن کرده و آن را عده و ذخیره نماید برای او نزد اهل بیت علیهم السلام روزی که سرائر آزموده خواهد شد و مخفیات ظاهر و ضمائر منکشف خواهد شد الی غیر ذلک و لعمری بعد سماع هذه المحامد و المناقب الباهره و وعی هاتیک الماثر و المحاسن الزاهره الّتی اثبتها الزرنندی العالی النّصاب للآثار و الاخبار المرویه فی کتابه المستطاب لا یقابل من له ادنی حظّ من الرّأی المتین او ایسر قسط من العقل الرزین حدیث الولایه المسطور فیہ بالابطال و التّوهین و لا یرمیه بالضعف و الرّد و التّهجین فقد ظهر الحقّ ظهوراً ائی ظهور و سفر الصدق سفورا ای سفور و لم یبق مجال لنشر الباطل و تنفیق الزور و لا مساغ لترویج الکاسد و اشاعه الغرور

۵۵- روایت زرنندی حدیث ولایت را در معارج الوصول

وجه پنجاه و پنجم آنکه زرنندی را در معارج الوصول الی معرفه فضل آل الرسول روایت نموده چنانچه می فرماید

روی ابن عباس رضی الله عنهما قال سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول كنت انا و عليّ نوراً بين يدي الله عزّ و جلّ من قبل ان يخلق آدم عليه السّلام باربعه عشر الف عام فلما خلق الله عزّ و جلّ آدم عليه السّلام سلك ذلك النور في صلبه و لم يزل الله عزّ و جل ينقله من صلب الی صلب حتّى اقرّه في صلب عبد المطلب ثم اخرجّه من صلب عبد المطلب فقسّمه قسمين قسما في صلب عبد الله و قسما في صلب أبي طالب فعلى منى و انا منه و هو ولى كل مؤمن بعدى و چنانچه علو مرتبت و سمو منزلت احاديث و اخبار نظم درر السمطين از صدر آن ظاهر و باهر است

همچنین نهایت استناد و اشتهار روایات و آثار معارج الوصول از اوّل آن واضح و لائح و شقف علیه انشاء الله الغفور فی مجلد حدیث النور

۵۶- محمد بن مسعود کازرونی

وجه پنجاه و ششم آنکه سعد الدین محمد بن مسعود الكازرونی حدیث ولایت را حتما و جزما ثابت فرموده چنانچه شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل گفته قال الشيخ الامام الرحله الذی لم یزل فی عبادہ الله تعالی فی السکون و الرّحله سعید الحق و الدّین محمد بن مسعود بن محمّد الكازرونی فی کتابه نصاب النقب احسن الله تعالی إلیه فی المآب النافذ

فی مسالك الصّواب و بیانه انت مع الحقّ و الحق معک الاخذ بممالک الثواب و برهانه طوبی لمن اتبعک المرید الصّادق فی طریقہ مناجاه فقدّموا بین یدی نجویکم صدقه البرید السابق فی حقیقه نجاه انا اوّل من امن به و صدّقه الفائز بسعادات انه لاوّل من امن من اصحابی سلما و اکثرهم علما و اعظمهم حلما المتماسک فی جاده وفاء انت الوافی بعهدی المتمالک فی مادّه صفاء أنّک تبلغ رسالاتی من بعدی الوالی بعدیه انت ولیّ کل مؤمن بعدی المشرف بتشریف من احبّ علیّا فقد احبّنی المحمود بلطفه من سبّ علیّا فقد سبّنی اوّل اربعة انّ الجنّه تشتاق الی اربعة طوبی المن اتبعه القوى فی المعارك حتی کان یقول اصحابه هو یحفظنا و یقینا البصیر فی المدارک حتی قال لو کشف الغطاء ما ازددت یقینا المخصوص بعنایه انه حامل رایتی یوم القیمه المنصوص بهدایه ما بعثته فی سرّیه الا و قد رايت ملکان امامه المشغول بعارفه انا قسیم الجنه و النّار المشمول بعاطفه اللّهم ادر الحقّ معه حیث دار المبشر ببشاره لو احبه اهل الارض جمیعا لما خلق الله النار المعظم بفضیله من کنت مولاه فعلیّ مولاه المتفرع من دوحه الصّابرين فی البساء و الضراء و حین الباس المتفرد بدوله یا فاطمه بعلک ما یقاس به احد من النّاس المکرم بقربه علی منی بمنزله الراس الذی ارتضاه الله تعالی و لیا و کان له لسان صدق علیّا فرضوان الله تعالی علیه و علی ذرّيته الطیّبین اجمعین ازین عبارت ظاهرست که سعید کازرونی حدیث ولایت را

حتما و جزما و قطعا و بتا ثابت می داند و جناب امیر المؤمنین علیه السلام را بان مثل دیگر فضائل عظیمه و مناقب فخیمه می ستاید فلله الحمد و المنه که علامه کازرونی باثبات این حدیث شریف بحتم و جزم تمام اهل حق را نهایت شکرگزار و ممنون و بکمال لطف و عنایت و احسان مرهون و قلوب منکرین دون و جاحدین واژگون را پر خون و بهفوات عصیبت مشحون این زرافه هون را نهایت فاسد و موهون گردانید و مخفی نماند که کازرونی از اجله علمای محدثین و اکابر نبلائی معروفینست و مناقب سدیده و فضائل حمیده او بر متبع ظاهر و باهرست آنفا شنیدی که شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل او را بشیخ و امام رحله وصف کرده و بسعید الحق و الدین ملقب ساخته و تصریح نموده که همیشه در عبادت الله تعالی در سکون و رحلت بوده و بدعای جمیل احسن الله تعالی إليه فی المآب او را نواخته و ابن حجر عسقلانی در درر کامنه گفته محمد بن مسعود بن محمّد بن خواجه الامام مسعود بن محمد بن علی بن احمد بن عمر بن اسماعیل بن الشیخ اَبی علی الدقاق البلبانی الکازرونی ذکره ابن الجزری فی مشیخه الجنید البلبانی الی ان قال ثم قال کان سعید الدّین محدّثا فاضلا سمع الكثير و اجاز له المزی صاحب تهذیب الکمال و جماعه و خرج المسلسل و ألف المولد النبوی فاجاد و مات فی اوخر جمادی الآخره سنه ۷۵ و محمد بن احمد بن محمد السمرقندی در ترجمه منتقی گفته مولف کتاب مولانا و سیدنا استاد المحدثین قدوه العلماء المتقین اسوه المفیّرین رافع اعلام الشریعه و سالک مسالک الحقیقه مفسر الاحادیث النبویه و مستخرج الاخبار المصطفویه الشیخ العالم العارف الزاهد سعید المله و الحق و الدّین محمد بن مسعود بن محمد بن مسعود الکازرونی اسکنه الله بحبوحه الجنان و افاض علیه سجال الرحمه و الرضوان گوید حق تعالی مرا توفیق بخشید تا در فضائل قدسیه و احادیث نبویه پوییدم و در حالت صغر سن بشرف صحبت علما مشرف گشتم و چند کتاب تالیف کردم از آنجمله شرح مشارق الانوار و کتاب شفاء الصدور و مسلسلات و دیگر مختصرات و در استکشاف معانی آن احادیث کوشش بلیغ نمودم الخ و علامه تاج الدّین الدهان الحنفی در کتاب کفایه المتطلع

که در ان مرویات شیخ خود شیخ حسن بن علی عجمی حنفی وارد کرده می فرماید کتاب شرح المشارق للشیخ سعید الدّین محمد بن مسعود الکا زرونی رحمه الله تعالی اخبر به عن الخطیب علی بن ابو البقاء الغمری المکی عن المعمر محمد حجازی الشعرانی عن العزّ العلامه محمد ارکماس عن الحافظ عمر بن الحافظ تقی الدّین بن فهد عن والده الحافظ تقی الدّین محمد بن فهد و الامام عقیف الدّین عبد الله بن الشرف عبد الرّحیم کلاهما عن والد الثانی الامام شرف الدین ابو السّیّدات عبد الرّحیم بن عبد الکریم الجرهمی عن المؤلّف الامام سعید الدّین محمد بن مسعود الکا زرونی فذکره

۵۷- علی همدانی

وجه پنجاه و هفتم آنکه سید علی بن شهاب الدّین الهمدانی حدیث ولایت را در کتاب موده القربی روایت کرده و عظمت و جلالّت مرویات آن از خطبه اش ظاهرست که آن را از جواهر اخبار و لآلی آثار دانسته و از حق تعالی امید نموده که آن را وسیله او باهلیت علیهم السلام و نجات او باین حضرات گرداند و نیز دعای حفظ خود از خبط و خلل در قول و عمل و عدم تحویل بسوی ما لم ینقل نموده حیث قال الحمد لله علی ما أنعمنی اولى النعم و الهمنی الی موده حبیبه جامع الفضائل و الکرّم الذی بعثه الله رسولا الی کافه الامم محمّد الامی العربی صلی الله علیه و سلّم و بعد فقد قال الله تعالی قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى

و قال رسول الله صلی الله علیه و سلّم احبوا الله لما ارفدکم من نعمه و احبونی لحبّ الله و احبوا اهل بیتی لحبّی فلما کان مودّه آل النبی مسئولا عنّا حیث امر الله تعالی حبیبه العربی بان لا- یسال عن قومہ سوی المودّه فی القربی او انّ ذلك سبب النجاه للمحبّین و موجب وصولهم الیه و الی آله علیهم السلام کما

قال علیه السلام من احبّ قوما حشر فی زمرتهم و ایضا

قال علیه السّلام المرء مع من احبّ فوجب علیّ من طلب طریق الوصول و منهج القبول محبّه الرّسول و موده اهل بیت البتول و هذه لا- تحصل الا بمعرفه فضائله و فضائل آله علیهم السّلام و هی موقوفه علی معرفه ما ورد فیهم من اخباره علیه السلام و لقد جمعت الاخيار فی فضائل العلماء و الفقراء اربعینات کثیره و لم یجمع فی فضائل اهل البیت الا قليلا فلذا و انا الفقیر الجانی

على العلويّ الهمداني اردت ان اجمع في جواهر اخباره و لآلي آثاره مما ورد فيهم مختصرا موسوما بكتاب المؤدّه في القربي
تبرّكا بالكلام القديم كما في مامولى ان يجعل الله ذلك وسيلتي إليهم و نجاتي بهم و طويته على اربعة عشر موده و الله
يعصمني من الخبط و الخلل في القول و العمل و لم يحوّل قلمي الى ما لم ينقل بحق محمّد و من اتبعه من اصحاب الدول و هر
گاه باين تعظيم و تبجيل اين كتاب جليل وارسيدى پس بدانكه در ان مذکورست

عن ابن عمر قال كنّا نصلّي مع النّبي صلّى الله عليه و سلّم فالتفت إلينا فقال يا ايّها النّاس هذا وليكم بعدى في الدنيا و الآخرة
فاحفظوه يعنى عليا و محتجب نماوند كه سيد على همدانى نزد ستيه از اكابر علما و عرفاء اجله نبلا و اهل صفا و اعظم شيوخ
مقبولين و افاخم اساطين مكرمينست عبد الرّحمن بن احمد الجامى در كتاب نفحات الانس من حضرات القدس گفته مير سيد
على شهاب الدين بن محمد الهمداني قدس سرّه جامع بوده است ميان علوم ظاهرى و باطنى ويرا در علوم اهل باطن مصنّفات
مشهورست چون كتاب اسرار النقطه و شرح اسماء الله الحسنى و شرح فصوص الحكم و شرح قصيده حمزيه فارسيه و غير آن
وى مرید شيخ شرف الدين محمود بن عبد الله المزدقانى بود و اما كسب طريقت پيش صاحب السّر بين الاقطاب تقى الدين
على دوستى كرد و چون تقى الدّين على از دنيا برفت باز رجوع بشيخ شرف الدين محمود كرد و گفت فرمان چيست وى
توجه كرد و فرمود فرمان آنست كه در اقصاي بلاد عالم بكردى سه نوبت ربع مسكون را سير كرد و صحبت هزار و؟؟؟؟
؟ را در يك مجلس دريافت صحبت داشت و چون كتاب او را تصنيف كرد متحير شد كه چه نام نهد چون بشرف مدينه
مبارك مشرف شد التماس از روح مقدّس مطهر مصطفى صلّى الله عليه و سلم كرد و در واقعه دید كه حضرت مصطفى صلی
الله عليه و سلم می گوید كه اين مجموعه را او را و فتحیه نام نه بعد از ان او را و فتحیه نام كرد كه حالا مريدان خانواده او بعد
از نماز صبح می خوانند و فائده می گیرند و در سادس ذى الحجه سنه ست و ثمانين و سبعمائه نزديك بولايت كير و سواد
فوت شد و از آنجا بختلانّش نقل كردند انتهى و محمود بن سليمان كفوى در كتائب الاعلام الاخير من فقهاء مذهب

نعمان المختار گفته لسان العصر سید الوقت المنسلخ عن الهياكل النَّسوتیه و المتوسل الى السبحات اللاهوتیه الشيخ العارف الزبانی و العالم الصمدانی میر سید علی بن شهاب بن محمّد بن محمد الهمدانی قدس الله تعالی سرّه کان جامعاً بین العلوم الظاهره و الباطنه الخ و نور الدین جعفر بدخشانی در کتاب خلاصه المناقب گفته در بیان بعضی از فضائل آن عروه و ثقی شاهباز با پرواز از آشیان هما شاهسوار میطان عروجی شمس سماء قدسی نور فضای قدوسی کیمیای وجود و انای مختار خیار حضرت الرحمن الشکور الفخور بجناب الدیان قره عین محمد رسول الله ثمره فؤاد المرتضی و البتول المطلع علی حقائق الاحادیث و التفاسیر الممعن فی السرائر بالبصیره المرشد للطالبین فی الطریق السبحانی الموصول للمتوجهین الی الجمال الرحمانی العارف المعروف بالسید علی الهمدانی خصّه الله اللطیف باللطف الصمدانی و رزقنا الاستناره الدائمه من النور الحقانی الخ و شیخ احمد قشاشی در کتاب سمط مجید گفته سند شجره خلافه المشایخ الهمدانی الموحّد الفردانی قدس الله اسرارهم الخ و نیز در سمط مجید گفته قد سبق اتصال سند الثقلین بالسید علی الهمدانی قدس سره و هو اخذ عن الشيخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی و قد سآح الهمدانی الربع المسکون ثلاث مرات بامر شیخه المزدقانی و قد اوضحت هذا فی سیاحاته و صحب الفآ و اربعمائه ولی علی ما فی نفخات الانس للجامی قدس سره و شاه ولی الله در رساله انتباه فی سلاسل اولیاء الله گفته انبانی سیدی الوالد إجازة قال انبانی الشيخ عظمه الله الاکبر آبادی إجازة عن ابيه عن جدّه عن الشيخ عبد العزيز الدهلوی أنّه قال منقولست از حضرت مولانا نور الحق و الدین جعفر نور الله مرقدہ قلت و مولانا نور الدین جعفر بدخشانی خلیفه امیر سید علی همدانی بودند که کیفیت اوراد و وظائف اوقات سلسله کامل المحقق الصمدانی علی الثانی امیر سید علی همدانی قدس الله سرّه العزیز آنست که چون سپیده صبح صادق پدید شود دو رکعت نماز سنت بامداد بگذار و الخ و هذا السید الهمدانی الذی یسمّونه علی الثانی و یصفونه بأنّه المحقق الصمدانی

و العالم الزباني و الفرد الصمداني و العارف الحقاني و هو مقتدى والد المخاطب الشاني و شيخه و ملاذه في سلوك الطريق
العرفاني قد اثبت الحديث الشريف في كتاب موذه القربي الذي مدحه بالمدائح الجليله المباني الفخيمه المعاني فثبت انّ الابطال
و التكذيب في غايه السماجه و الفظاعه عند القاصي و الداني و أنّه إرادته لاطفاء النور الشعشعاني

٥٨- سيد شهاب الدين احمد

وجه پنجاه و هشتم آنکه سيد شهاب الدين احمد حديث ولايت را بطرق متعدده در مناقب جناب امير المؤمنين عليه السلام
وارد کرده چنانچه در قسم ثاني توضيح الدلائل على ترجيح الفضائل گفته الباب الخامس في ان النبي منه و هو من النبي رغما
لكل جاحد غوى و جاهل غبيّ

عن عمران بن حصين رضى الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله عليه و اله و بارك و سلم قال ان عليا مني و انا منه و هو ولي
كل مؤمن بعدى رواه الطبري و قال أخرجه احمد و الترمذى و قال حسن غريب و ابو حاتم و رواه الزرندي ايضا و نیز در
توضيح الدلائل گفته

عن عمران بن حصين رضى الله عنه قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبى طالب رض
فمضى في السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاهد اربعة من اصحاب النبي صلى الله عليه و سلم فقالوا إذا لقينا رسول الله
صلى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع عليّ و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه و سلم فسلموا ثم
انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صلى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى
عليّ بن أبى طالب صنع كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله صلى الله عليه و سلم ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم
قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليهم رسول الله صلى الله عليه و سلم و الغضب يعرف في وجهه فقال صلى الله عليه و سلم ما
تريدون من عليّ ما تريدون من عليّ ما تريدون من عليّ ان عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى رواه في جامع الاصول
و قال اخرجه الترمذى و رواه الطبري من قوله ان عليا مني و قال احمد و الترمذى و قال

عن بریده أنه كان يبغض عليًا فقال له النبي صلى الله عليه وسلم تبغض عليًا قال نعم قال صلى الله عليه وسلم لا تبغضه و ان كنت تحبه فازدد له حبا فما كان احد من الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم احب الي من علي

و فى روايه أنه قال له النبي صلى الله عليه وسلم لا نفع فى علي فإنه منى و انا منه و هو وليكم بعدى رواه الطبرى و قال اخرجه احمد و عن عبايه عن علي رحمه الله و رضوانه عليه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم علي يقضى دينى و ينجز موعدى و خير من اخلف بعدى من اهلى رواه الزرندى و نیز در توضیح الدلائل على ترجیح الفضائل گفته

عن عمرو بن ميمون قال اتى لجالس عند ابن عباس رضى الله تعالى عنهما إذ اتاه سبعة رهط فقالوا يا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اميا ان نخلونا عن هؤلاء فقال ابن عباس بل اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح البصر قبل ان يعمى قال فانتدوا فتحدثوا فلا ندرى ما قالوا فجاء ينفض ثوبه و يقول اف تف ان اولئك وقعوا فى رجل تفرد بعشر خصال وقعوا فى رجل قال له النبي صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم فى غزوه خيبر لبعثن بهذه الزايه رجلا لا يخزيه الله عز و جل بحب الله و رسوله و يحبه الله و رسوله فلستشرف لها من استشرف قال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم اين قيل هو فى الرّحى يطحن قال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم و ما كان احدكم ليطحن فجاء و هو ارمدا لا يكاد يبصر فنفت فى عينه ثلاثا ثم هز الزايه فاعطاها اياه و قلع باب خيبر فجاء بصفيه بنت حبي من جمله الغنائم و بعث ابا بكر رضى الله تعالى عنه بسوره التوبه فبعث عليا كرم الله تعالى وجهه خلفه فاخذها منه فقال ابو بكر رضى الله تعالى عنه لرسول الله لعله قد حدث فى شىء قال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم لا و لكن لا يذهب بها الا رجل هو منى و انا منه و قال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم لنبى عمه ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخرة و على رضى الله تعالى معهم جالس فقال انا اواليك فى الدنيا و الآخرة قال صلى الله عليه و على آله

و بارك و سلم انت وليي في الدنيا و الآخرة و كان كرم الله تعالى وجهه اول من اسلم من الناس بعد خديجه و اخذ رسول الله صلى الله عليه و على اله و بارك و سلم ثوبه فوضعه على علي و فاطمه و الحسن و الحسين ع فقال إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً و شرى على رضوان الله تعالى عليه نفسه إذ لبس ثوب رسول الله صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم و نام مكانه و فداه نفسه إذ كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم فجاء ابو بكر و على كان راقدا يحسب انه نبي الله صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم فقال يا نبي الله فقال له علي ان نبي الله صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه فانطلق و دخل معه الغار و خرج رسول الله صلى الله عليه و على اله و بارك و سلم في غزوه تبوك فقال له على اخرج معك فقال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم لا فيكي علي رضوان الله تعالى عليه فقال النبي صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم اما ترضى ان تكون مني بمنزله هارون من موسى الا انك لست بنبي انه لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتي من بعدي و قال رسول الله صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم انت ولي كل مؤمن من بعدي و سد ابواب المسجد غير باب علي و قال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم من كنت مولاه فعلي مولاه و قد اخبرنا الله تعالى في القرآن انه رضى عن اصحاب الشجره فعلم ما في قلوبهم فهل حدثنا انه سخط عليهم و قال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم لعمر رضى الله تعالى عنه حين قال ائذن لي فاضرب عنقه يعني عنق حاطب قال صلى الله عليه و على آله و بارك و سلم او كنت فاعلا ما يدريك ان الله اطع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و على رضى الله تعالى عنه في اصحاب الشجره و اهل بدر رواه الصالحاني باسناده الى الحافظ الامام أبى يعلى الموصلى باسناده و قال هذا حديث حسن متين و رواه الطبرى و قال اخرجه بتمامه و ابو القاسم الدمشقى في الموافقات و في الاربعين الطوال و اخرج النسائي بعضه

ازین عبارات عدیده توضیح الدلائل واضح و لائح گردید که شهاب الدین احمد بمزید اذعان و ایقان حدیث ولایت را بطرق متعدده روایت نموده و از ترمذی بواسطه محب طبری بودن آن حدیث حسن نقل فرموده و هم بذکر این معنی که این حدیث را احمد و ابو حاتم و زرندی روایت کرده اند تایید و تسدید این خبر منیف کرده حق صحیح و صدق نصیح را بکمال ایضاح ظاهر و اشکار ساخته و نیز بعد نقل حدیث عشره خصال که در آن حدیث ولایت هم مذکورست تصریح نموده که صالحانی این حدیث را حدیث حسن متین گفته باثبات این معنی که آن را احمد بن حنبل و ابی القاسم دمشقی در موافقات و اربعین طوال بتمامه و نسائی بعض آن را اخراج نموده اند بودن این حدیث معروف و مشهور و منقول از اکابر اساطین و ماثور ثابت فرموده و کفی بذلك دلیلا علی کون حدیث الولایه فی کمال الاعتماد و الاعتبار و نهاییه الوثوق و المعروفیه و الاشتهار و علاوه برین همه از صدر کتاب توضیح الدلائل ظاهرست که شهاب الدین احمد از ردّ و ابطال توهین و تهجین احادیث مذکوره درین کتاب بتاکید شدید و تهدید و وعید منع کرده و ظاهر کرده که حکم بوضع آن ناشی از غلو در دین بغیر حق و اتباع اهواء ضالین و اهل اضلال و تضلیل و اقتفای آثار معرضین از سواء سیلست و این احادیث را نحاریر علمای سنت در فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام ذکر کرده اند و عظمای امت که اختیار و ارتضای حق کرده اند آن اخبار را بقبول تلقی نموده و نیز از ان ظاهرست که معظمت اخبار آن در صحاح و سننست و مرویات آن ماثورات اهل صلاح در سنن و نیز از ان ظاهرست که این کتاب از موضوعات فریقین خالی و تبحری صدق و توخی حق و تنخی مطبوعات طریقین عالی فثبت بحمد الله الموضح للحق بالدلائل حسب افاده صاحب توضیح الدلائل الاصلی الفضائل الاثیر الجلائل کون هذا الحدیث حدیثا حسنا متینا و خبرا شهیرا مبینا قد رواه نحاریر العلماء و تلقته بالقبول مشاهیر العظماء فلا ینکص عن قبوله بعد سفور الحق العلی السناء الجمیل البهاء الا من استحوذ علیه البغضاء و الشحناء و خامره الجدل و المراء

۵۹- ابن حجر عسقلانی

وجه پنجاه و نهم آنکه شهاب الدین ابو الفضل احمد بن علی المعروف

بابن حجر العسقلانی که رئیس المحققین و فخر المنقذین سنیّه است و مناقب باهره و محامد زاهره و محاسن فاخره او از ضوء لامع سخاوی و طبقات الحفاظ و نظم العقیان فی اعیان الأعیان و حسن المحاضره فی اخبار مصر و القاهره سیوطی و ابجد العلوم مولوی صدیق حسن خان ساطع و لامعست حدیث ولایت را در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام ذکر کرده و تصریح تقویت اسناد آن نموده زنگ شبهات اهل تزویر از آئینه قلوب ناقدان بصیر زدوده در اصابه بتمییز الصحابه بترجمه جناب امیر المؤمنین علیه السلام در ذکر فضائل آن حضرت گفته

اخرج الترمذی باسناد قوی عن عمران بن حصین فی قصّه قال فیها قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ما تريدون من عليّ انّ علياً منّي و انا من علي و هو وليّ كل مؤمن بعدی و نیز در اصابه گفته

اخرج احمد و النسائی من طریق عمرو بن میمون انّی لجالس عند ابن عباس إذ اتاه سبعة رهط فذكر قصّه فیها قد جاء ینقض ثوبه فقال وقعوا فی رجل له عشر قد قال له النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لا بعثن رجلاً لا یخزیه الله یحبّ الله و رسوله فجاء و هو ارمد فبزق فی عینیه ثم هزّ الرایه ثلاثاً فاعطاه فجاء بصفیّته بنت حی و بعثه بقراءه براءه علی قریش و قال لا یذهب الاّ رجل منی و انا منه و قال لابی عمّه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخره فابوا فقال علیّ انا فقال أنّه ولیّی فی الدنیا و الآخره و اخذ رداءه فوضعه علی علیّ و فاطمه و الحسن و الحسین و قال إنّما یرید الله لیذهب عنکم الرّجس أهل البیت و یطهّرکم تطهیراً و لبس ثوبه و نام مکانه و کان المشرکون قصدوا قتل النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فلما اصبحوا رأوه و قالوا این صاحبک و قال له فی غزوه تبوک انت منی بمنزله هارون من موسی الاّ انک لست بنبیّ انه لا ینبغی ان اذهب الاّ و انت خلیفتی و قال له انت ولیّ کل مؤمن بعدی و سدّ الابواب الاّ باب علیّ فیدخل المسجد جنبا و هو طریقّه لیس له طریق غیره و قال من کنت مولاه فعلیّ مولاه و اخبر الله أنّه رضی عن اصحاب الشجره فهل حدّثنا أنّه سخط علیهم بعد و قال صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یا عمر ما یدریک انّ الله اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا

ما شتم و نیز ابن حجر در فتح الباری بشرح حدیث بریده که بخاری آن را بحذف فقره اخیره روایت کرده فرموده و

اخرج احمد ايضا هذا الحديث من طريق اجلح الكندي عن عبد الله بن بريده بطوله و زاد في آخره لا تقع في علي فانه مني و انا منه و هو وليكم بعدى

و اخرجه احمد ايضا و النسائي من طريق سعد بن عبيده عن عبد الله بن بريده مختصرا و في آخره فاذا النبي صلى الله عليه و سلم قد احمر وجهه يقول من كنت وليه فعلي وليه اخرجه و الحاكم من هذا الوجه مطولا- و فيه قصه الجاربه نحو روايه عبد الجليل و هذه طوق يقوى بعضها ببعض انتهى فيا سبحان الله ينادى ابن حجر علامه عسقلان بقوه سند هذا الحديث الشريف المقبول عند المهرة الأعيان و ايضا يبوح بتقويه بعض طرقة لبعض و ينقض ظهر المنكرين أى نقض و يورده فى الفضائل المنتقاه لعلى عليه السلام و يوضح الحق ايضا حالا لا يثلم بنيانه الوسوس و الاوهام و مع ذلك لا يحتفل به المتعصبون الذين يتلونون الوانا و يفتنون الهمج الرعاع امتنانا و ينصبون لازلال الاغمار الفخاخ و الاشراك و يقحمونهم بانواع الحيل و الدسانس فى صنوف الردى و الهلاك و مخفى نماند كه حسب افاده شاهصاحب در صدر بستان المحدثين كما ستقف عليه انشاء الله ظاهرست كه شروع مشهوره كتب متداوله كه در ان كتاب ذكر نموده آن شروح را بجهت كثر شهورت و تلقى و كثر نقل و وثوق و اعتماد بر آنها حكم متون حاصل شده و چون بر ناظر بستان محتجب نخواهد بود كه مخاطب و الاشان فتح البارى را هم در ان ذكر نموده پس فتح البارى نیز بسبب كثر شهورت و تلقى بقبول و كثر نقل و وثوق و اعتماد بر ان در حكم متن آن يعنى صحيح بخارى كه نزد حضرات اهل سنت اصح الكتب بعد كتاب الله است و قطيعت صدور احاديث آن از افادات محققين قوم در كمال ظهور مى باشد خواهد بود پس بحمد الله تعالى ثابت شد كه حدیث ولایت كه ابن حجر آن را در فتح البارى وارد فرموده در وثوق و اعتماد و تلقى بقبول مثل حدیث صحيح بخارى كه در غایت مرتبه صحت و

وجه شصتم آنکه حسین بن معین الدین الیزدی المیبذی حدیث ولایت را در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام در فواتح وارد کرده چنانچه گفته ترمذی از عمران بن حصین روایت کند که پیغمبر صلی الله علیه و سلم علی را امیر لشکری ساخت و او اصابت جاریه کرد و چهار کس عهد کردند که این برسول بگویند چون برسول رسیدند یکی برخاست و بگفت و رسول صلی الله علیه و سلم اعراض کرد تا چهار کس بگفتند پس رسول بغضب رفت و سه بار فرمود

ما تریدون من علی انّ علیاً منّی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن و مؤمنه بعدی و این در حرب بنی اسد بوده که در حرف عین خواهد آمد فهذا صاحب الفواتح فتح باب الهدایه و الارشاد حیث روی الحدیث الشریف فی کتابه عن الترمذی النقاد فهدم دار الانکار و العناد و خرم اسّ الخسار و اللداد و قصب اوس اهل الجحود و البعاد عن السداد و حسم موادّ الارتیاب المورث للشقاء یوم التناد و مخفی نماند که میرحسین میبذی از مشاهیر علما و اجلّه فضلا و اکابر نبلائی ستیه است غیاث الدّین بن جام الدین المدعو بخواند امیر در حبیب السیر که بتصریح مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون از کتب ممتعه معتبره است حیث قال حبیب السیر فی اخبار افراد البشر فارسی لغیاث الدّین بن همام الدین المدعو بخواند امیر و هو تاریخ کبیر لخصه من تاریخ والده المسمی بروضه الصفا و زاد علیه الفه بالتماس خواجه حبیب الله من اعیان دوله شاه اسماعیل بن حیدر الصفوی سنه ۹۲۷ سب و عشرين و تسعمائه ذکر فيه أنه شرع فيه اولاً- بالتماس میر محمد الحسینی امیر خراسان و لما قتل و نصب مکانه دورمش خان من قبل شاه اسماعیل استمر علی تالیفه الی ان ائمه و اهداه الیه و الی حبیب الله المذكور و ذلك بعد ما کتب تاریخه المسمی بخلاصه الاخبار و رتب هذا الكتاب المسمی بحیب السیر علی افتتاح و ثلث مجلدات و اختتام الافتتاح فی اول الخلق و المجلد الاول فی الانبیاء و الحكماء و ملوک الاوائل و سیره نبینا علیه الصلوه و السّلام و الخلفاء الراشدین و المجلد الثانی فی الأئمه الاثنی عشر و بنی أمیه و بنی العباس و من ملک فی عصر هؤلاء و المجلد الثالث فی خواقین

الترك جنكيز و اولاده و طبقات الملوک فی عصرهم و تیمور و اولاده و ظهور الصفویه و نبذه یسیره من ذکر آل عثمان و الاختتام فی عجائب الاقالیم و نوادر الوقائع و هی فی ثلاث مجلدات کبار من الکتب الممتعه المعتمده الا انه اطال فی وصف ابن حیدر کما هو مقتضی حال عصره و هو معذور فیہ تجاوز اللہ سبحانه و تعالی عنه و نیز اعتبار و اعتماد آن از افادات خود شاه صاحب بجواب طعن سوم و چهارم و یازدهم از مطاعن اُبی بکر و افاده صاحب مرافض بجواب طعن عزل اُبی بکر از ادای سوره برائت ظاهر و باهرست و نیز حسام الدین سهارنپوری در اول مرافض آن را از کتب معتبره شمرده گفته قاضی کمال الدین میر حسین یزدی در سلک افاضل عراق بل اعظم دانشمندان افاق انتظام داشت و در مملکت یزد بامر قضا منصوب بوده علم امانت می افراشت از جمله مؤلفاتش شرح دیوان معجز نشان حضرت مقدس امیر المؤمنین تصنیفست دانش اثر و مطبوع طباع سلیمه دانشوران فضیلت پرور همچنین آن جناب بر کافیه و هدایه حکمت و طوابع و شمسیه حواشی دقیقه در عقد انشاء انتظام داده در ان مؤلفات کمال دانش و جودت طبع خود را بر منصفه عرض نهاده الخ و محمود بن سلیمان کفوی در طبقات حنفیه موسوم بکتائب اعلام الاخیار که شاهصاحب هم حواله بان در بستان المحدثین کرده اند و در کشف الظنون هم آن را ذکر کرده می گوید و فی کتاب الفواتح شرح دیوان علی مولانا حسین بن معین المیبدی جد امامنا الشافعی محمد بن ادریس بن عباس بن شافع بن سائب بن عبید بن عبد یزید بن هاشم بن عبد المطلب سائب در روز بدر مسلمان شد الخ و نیز در کتاب کفوی مسطورست و رایت فی آخر الفاتحه السادسه فی فواتح شرح الادیوان المنتسب الی علی بن اُبی طالب للمولی معین الدین المیبدی نقلاً عن عروه الشیخ علاء الدوله انه قال قطب زمان ما عماد الدین عبد الرحمن پارسینی بود و پارسین دهیست از قزوین نزدیک ابهر الخ و کاتب چلبی در کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون در ذکر شروح کافیه گفته و شرح الکافیه لمولانا میرحسین المیبدی سماه مرضی الرضی اوله کلمه اللہ هی العلیاء فی جمیع الابواب الخ و نیز کاتب چلبی در کشف الظنون گفته دیوان علی بن اُبی طالب

۶۱-سیوطی

وجه شصت و یکم آنکہ جلال الدین عبد الرحمن بن أبی بکر السیوطی حدیث ولایت را در جمع الجوامع بطرق متعدده وارد کرده از آنجمله آنکہ این حدیث شریف را از ترمذی و حاکم نقل کرده مزید اعتماد و اعتبار و صحت آن بر ارباب ابصار هویدا و آشکار ساخته چنانچہ گفته

ما تریدون من علی ما تریدون من علی انّ علیا منّی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن بعدی ت ک عن عمران بن حصین و سابقا شنیدی کہ ختم رسالہ قول جلی باین حدیث شریف نموده و تصحیح آن از ابن أبی شیبہ نقل کرده و نیز در جمع الجوامع بعد نقل از ابن أبی شیبہ تصریح صحّت آن نموده فهذا السیوطی قد صبّ علی المنکرین سوط عذاب و ابتلی الجاحدین بالخزری و الخسار و الیم العقاب و جعل وجوههم مسوده و ارکان ججودهم منهدہ و اغصان تلمیعهم منخرمه و اصول تسویلهم منجذمه فلم یبق لهم فی اخفاء الحق حیلہ و لا الی ترویج الباطل وسیلہ قد قامت علیهم القیامہ و حقت علیهم الملامہ لا یجدون من النکال مناصا و لا یلقون من الوبال خلاصا انسدت علیهم المذاهب و عمیت علیهم المسارب و المہارب اظلمت فی عیونہم الدنیا المشرقة و توالّت علیہم المنکیات الموبقہ فلا ینادون الا بالویل و الثبور و لا یستطیعون ترویج البہرج و تنفیق الزور و لا یخفی ان هذا السیوطی قد بلغ من الشحناء و العناد لاهل البیت الامجاد بحیث اجترا فی اللالی المصنوعہ تقلیدا لابن الجوزی المجاونا لسداد المبالغ فی البطر و الاشر علی قدح الامام الحادی عشر علیہ و علی آباءہ الف صلاہ و تحیہ من الملک الاکبر و مع هذا التعصّب الفاحش الانکر صحح هذا الحدیث الشریف الازہر فالمخاطب قد زاد فی الانکار المورث للخسار و اللطاط الموجب للبواری علی السیوطی الّمدی عنادہ لاهل البیت الاطہار و اصل الی غایہ حارت فیہا الافکار فاعتبروا یا اولی الابصار و اقضوا العجب من المخاطب الطیب النجار المستہتر بالتمطی و الافتخار المدعی لحصول کمال النقد و الشبر و الاختیار المنتحل لولاء اهل البیت الاخیار صلوات اللہ و سلامہ

وجه شصت و دوم آنکه احمد بن محمد قسطلانى حديث ولايت را در ارشاد السارى شرح صحيح بخارى وارد کرده چنانچه گفته قال حدثنى محمد بن بشار بنندار العبدى قال حدثنا روح بن عبادہ بضم العين و تخفيف الموحّده القيسى ابو محمّد البصرى قال حدثنا على بن سويد بن منجوف بفتح الميم و سكون النون و ضم الجيم و بعد الواو الساكنه فاء السدوسى البصرى

عن عبید الله بن بريده عن ابيه بريده بن الخصيب بضم الخاء المعجمه و فتح الصاد المهمله آخره موحدہ مصغرا الاسلامى رضى الله عنه أنه قال بعث النبي صلى الله عليه و سلم عليا الى خالد ليقبض الخمس أى خمس الغنيمه قال بريده و كنت ابغض عليا رضى الله عنه لانه راد اخذ من المغنم جاريه و قد اغتسل فظن أنه علمها و وطئها و للإسماعيلي من طرق الى روح بن عبادہ بعث عليا الى خالد ليقسم الخمس و فى روايه له ليقسم الفى فاصطفى على منه لنفسه مسبيته أى جاريه ثم اصبح و راسه يقطر فقلت لخالد الأ ترى الى هذا يعنى عليا فلما قدمنا على النبي صلى الله عليه و سلم ذكرت ذلك الذى رايت من على رضى الله عنه له عليه الصلوه و السلام فقال يا بريده أ تبغض عليا فقلت نعم قال لا تبغضه زاد حمد من طريق عبد الجليل عن عبد الله بن بريده عن ابيه فان كنت تحبه فازدد له حبا

و له ايضا من طريق اجلح الكندى عن عبد الله بن بريده لا تقع فى على فانه منى و انا منه و هو وليكم بعدى فانّ له فى الخمس اكثر من ذلك قال الحافظ ابو ذر أنّما ابغض عليا لانه رآه اخذ من المغنم فظنّ أنّه علمها فلما اعلمه رسول الله صلى الله عليه و سلم أنّه اخذ اقلّ من حقه احبه انتهى و فى طريق عبد الجليل قال فما كان فى الناس احد احبّ الىّ من علىّ و لعل الجاريه كانت بكرا غير بالغ فادى اجتهاده رضى الله عنه الى عدم الاستبراء و فيه جواز التسرى على بنت النبي صلى الله عليه و سلم بخلاف التزويج عليها ازين عبارت ظاهرست كه قسطلانى حديث ولايت را در شرح

صحیح بخاری بروایت احمد بن حنبل نقل فرموده و چون از تصریح مخاطب فطین در بستان المحدثین واضح و لائحست که شروح مشهوره کتب متداوله که درین کتاب ذکر نموده آن شروح را بجهت کثرت شهرت و تلقی بقبول و کثرت نقل و وثوق و اعتماد بر آنها حکم متون حاصل شده حیث قال فیه بعد الحمد و الصّیلموه اما بعد این رساله ایست مسمی به بستان المحدثین که مقصود اصلی در آن ذکر کتب حدیثست که غالباً در رسائل و مصنفات از آنها نقل می آرند و بجهت عدم اطلاع بر آن کتب جامع متحیر می ماند و بالتبع برخی از احوال مصنفین آنها نیز مذکور می شود که در حقیقت قدر تصنیف از قدر مصنفش پیداست و گویا نسب کتابست و نیز منظور اولی ذکر متونست و گاهی ذکر بعضی شروح مشهوره بعضی از کتب متداوله نیز در اثنا خواهد آمد زیرا که شروح مذکوره را بجهت کثرت شهرت و تلقی و کثرت نقل و وثوق و اعتماد بر آنها حکم متون حاصل شده و الله تعالی یعصمنا عن الخطاء و الخطل و یثبت اقدامنا فی مواضع الزّلل انه المرجو فی الاولی و الاخری و علیه التوکل و الاعتماد فی الدّنیاء و العقبی انتهى و ارشاد الساری شرح صحیح بخاری را که در ان قسطلانی حدیث ولایت وارد فرموده شاهصاحب درین بستان ذکر نموده اند پس ثابت شد که ارشاد الساری نیز بسبب کثرت شهرت و تلقی بقبول و کثرت نقل و وثوق و اعتماد بر آن در حکم متن آن یعنی صحیح بخاری که نزد حضرات اهل سنت اصح الکتب بعد کتاب الباریست و قطعیت صدور احادیث آن حسب افاده منقدین شان محل ریب و اشتباه نیست می باشد فانقشع بحمد الله بافاده القسطلانی قسطل العناد و الابطال و انزاح قتام التزویر و الادغال و ظهر انّ الحدیث الشریف فی حکم روایات صحیح البخاری عمده الجهابذه الاقیال حسب افاده المخاطب الماهر المختال فیا للعجب کیف یستریب احد ممّن اوتی قسطاً من الرّکون الی الانصاف و الاقبال ان یستریب فی فضاءه ما ابدی المخاطب المحتال من الهذر و المحال فی هذا المجال بلا خوف من مؤاخذه الرّب المتعال و معانده الرّسول و آله خیر آل صلوات الله و سلامه علیهم ما اختلف النهر و اللیال

و محتجب نماند که احمد بن محمد بن قسطلانی از اکابر ائمه حفاظ و اجله اثبات ایقاظ و اعظام متقنین جلیل القدر و افاحم محققین جمیل الفخرست عبد الوهاب بن احمد بن علی الشعرانی در لواقح الانوار فی طبقات الساده الأخیار گفته و منهم شیخنا الامام المحدث الشیخ شهاب الدین القسطلانی شارح البخاری رضی الله عنه کان عالماً صالحاً محدثاً مقرباً و کان من اهل الانصاف کل من ردّ علیه سهوا او غلطا یزید فی محبته و تعظیمه و لما طالعت شرحه للبخاری سألنی بالله ان اتبهه علی کل موضع وقفت فيه و لما وضع شیخ الاسلام زکریا شرحاً علی البخاری اخبرته بذلك فسألنی ان احضر معی بشرحه فکل شیء عدل عنه الشیخ زکریا من عبارته اکتبه له فی ورقه و کنت اجمع له فی کل جمعه عده اوراق فتاره یاتی فیاخذها و تاره یرسل عبده فاعطیها له و جاءنی مره الی باب خلوتی فقال بلغنی ان فی یدک علامه فارنیها له و کان لاصبعی الیمین الخنصر اربع عقد فظننت انه یرید ینظره فاخذ یدی و قبلها سبع مرّات و قال لا تغفل عن کتابه ما یخالفنی فیہ الشیخ فانه یا ولدی لا یحرّر الکتاب الاّ الطلبه و لیس لی طلبه و کان من ازهد الناس فی الدنیا و احسنهم وجهاً طویل القامه حسن الشیب یقرأ بالاربعه عشر روايه و کان صوته بالقرآن ینبکی القلب القاسی إذا قرأ فی المحراب یتساقط الناس من الخشوع و البکاء و اقام عند النبی صلی الله علیه و سلم سنین فحصل له جذب فصنّف المواهب اللدنیه لما صحی و اوقف خصیاً کان معه علی خدمه الحجره النبویّه مات رضی الله عنه فی شهر ربیع الاول قریباً من العشرین و تسعمائه و دفن فی المدرسه العیثیه قریباً من جامع الازهر و عبد القادر بن شیخ بن عبد الله الیمنی در نور سافر عن اخبار القرن العاشر گفته و فیها ای فی سنه ثلاث و عشرين و تسعمائه فی ليله الجمعه سابع المحرم توفي العلامة الحافظ احمد بن محمد بن أبی بکر بن عبد الملك بن احمد بن محمد بن الحسين بن علی القسطلانی المصری الشافعی بالقاهره و صلی علیه

بعد صلاة الجمعة بجامع الأزهر و دفن بالمدرسه العينيّه جوار منزله ذكره السخاوى فى ضوئه و ان مولده ثانى عشر ذى القعدة سنه احدى و خمسين و ثمانمائه بمصر و نشأ بها و حفظ القرآن و تلا للسبع و حفظ الشاطبيّه و الجزريّه و الوردية و غير ذلك و ذكر له عدّه مشايخ منهم الشيخ خالد الأزهرى النحوى و الفخر المقسمى و الجلال البكرى و غيرهم و أنّه قرأ صحيح البخارى فى خمسّه مجالس على الشناوى و أنّه تلمذ له ايضاً و قرأ عليه بعض مؤلفاته اعنى السخاوى و أنّه حجّ غير مرّه و جاور سنه اربع و ثمانين و سنه اربع و تسعين و انه اخذ بمكّه عن جماعه منهم النجم بن فهد و أنّه ولى مشيخه مقام سيدى احمد ابن أبى العباس الحرّار بالقرافه الصغرى و أنّه عمل تاليفاً فى مناقب الشيخ المذكور و سمّاه نزهه الابرار فى مناقب الشيخ أبى العباس الحرّار و أنّه كان يعظ بالجامع العمري و غيره و يجتمع عنده الجم الغفير و أنّه لم يكن له نظير فى الوعظ و أنّه كتب بخطه شيئاً كثيراً لنفسه و لغيره و اقرأ الطلبة و أنّه تعاطى الشهاده ثم انجمع و اقبل على التاليف و ذكر من تصانيفه العقود السّتيّه فى شرح المقدّمه الجزيه فى علم التجويد و الكنز فى وقف حمزه و هشام على الهمز و شرحاً على الشاطبيّه زاد فيه زيادات ابن الجزرى مع قوائد غريبه لا توجد فى شرح غيره و شرحاً على البرده و سماه الانوار المضيئه و كتاب نفائس الانفاس فى الصّحبه و اللباس و الروض الزاهر فى مناقب الشيخ عبد القادر و تحفه السامع و القارى يختم صحيح البخارى و رسائل فى العمل بالربيع المجيب انتهى ما ذكره السخاوى ملخصاً قلت و ارتفع شأنه بعد ذلك فاعطى السعد فى قلمه و كلمه و صنّف التصانيف المقبوله التى سارت بها الركبان فى حياته و من اجلّها شرحه على صحيح البخارى مزجاً فى عشره اسفار كبار لعله احسن شروحه و اجمعها و الخصها و منها المواهب اللدنيه بالمنح المحمّديه و هو كتاب جليل المقدار عظيم الوقع كثير النفع ليس له نظير فى بابّه و يحكى أنّ الحافظ السيوطى كان يغضّ منه

و يزعم أنه يأخذ من كتبه و يستمد منها و لا ينسب النقل إليها و أنه ادعى عليه بذلك بين يدي شيخ الاسلام زكريا فالزمه بيان ما ادّعه فعدّد عليه مواضع قال انه نقل فيها عن البيهقي و قال ان للبيهقي عدّه مؤلفات فليذكر ذكره في أى مؤلفاته لنعلم انه نقل عن البيهقي و لكنه رأى في مؤلفاتي ذلك النقل عن البيهقي فنقله برّمته و كان الواجب عليه ان يقول نقل السيوطى عن البيهقي و حكى الشيخ جار الله بن فهد رحمه الله ان الشيخ رحمه الله قصد ازاله ما فى خاطر الشيخ الجلال السيوطى فمشى من القاهره الى الرّوضه و كان الجلال السيوطى معتزلا عن الناس بالروضه فوصل صاحب و ترجمه الى باب السيوطى و دقّ الباب فقال له من انت فقال انا القسطلانى جئت إليك حافيا مكشوف الراس ليطيب خاطرک عليّ فقال له قد طاب خاطرى عليك و لم يفتح له الباب و لم يقابله و بالجمله فانه كان اماما حافظا متقنا جليل القدر حسن التقرير و التحرير لطيف الاشاره بليغ العبارة حسن الجمع و التأليف لطيف الترتيب و التوصيف كان زينه اهل عصره و نقاوه ذوى دهره و لا يقدر فيه تحامل معاصريه عليه فلا زالت الاكابر على هذا فى كل عصر رحمه الله و ابو مهدي عيسى بن محمد در مقاليد الاسانيد كفته قال نتفه من تعريف مولف الارشاد فى النور السافر فى اخبار اهل القرن العاشر هو الامام العلامة الحافظ شهاب الدّين احمد بن محمّد بن أبى بكر بن عبد الملك بن احمد بن محمد بن حسين القسطلانى المصرى الشافعى ولد ثانى عشر ذى القعدة سنه احدى و خمسين و ثمانمائه بمصر و نشأ بها على الاشتغال فقرأ بالسّبع و برع فى الفنون و قرأ الجامع لصحيح على الشناوى فى خمس مجالس و كان يعظ بالجامع لعمريّ و يجتمع عليه عالم كبير و لم يكن له نصير فى الوعظ فى وقته و كان أوّلا يتعاطى الشهاده ثماضجع و قبل على التأليف صنّف التّصانيف المقبوله التى الركبان فى حياته و من أجلها ارشاد السارى و منها المواهب اللدنيّه بالمنح المحمّديه عظيم المنفعه عزيز النظير فى بابهِ و العقود السّتيه فى شرح المقدّمه الجزريه و نطائف و الاشارات فى العشر القراءات و الكنز فى وقف حمزه و هشام

على الهمز و شرح الشاطبيّه زاد فيه زيادات ابن الجزرى مع فوائد غريبه لا توجد فى غيره و شرح على البرده سمّاه الانوار المضيئه و كتاب تقاديس الانفاس فى الصحبه و اللباس و الروض الزّاهر فى مناقب الشيخ عبد القادر و تحفه السّامع و القارى بختم صحيح البخارى و غير ذلك و كان الحافظ الجلال السيوطى يقول انه استمدّ فى مواهبه من كتبى و لم ينسب النقل إليها و كان ذلك بين يدى شيخ الاسلام زكريّا فالزمه مدعاه فعدد عليه مواضع قال انه نقل فيها عن البيهقى و قال أنّ للبيهقى عدّه مؤلفات فليذكر لنا فى أى مؤلفاته ذكره لنعلم أنّه نقل عن البيهقى و لكنه رأى فى مؤلفاتى ذلك و النقل عن البيهقى فنقله برّمته و كان الواجب عليه ان يقول نقل السيوطى عن البيهقى و حكى جار الله بن فهد أنّ القسطلانى قصد اناله ما فى خاطر الجلال السيوطى فمشى عن القاهره الى الروضه فوقف بباب الجلال و دقّ الباب فقال له من انت فقال انا احمد القسطلانى جئتك حافيا عادى الرّأس ليطيب خاطرک على فقال له لقد طاب خاطرى عليك و لم يفتح له الباب و لم يقابله توفى ليله الجمعه سابع المحرم سنه ثلاث و عشرين و تسعمائه بالقاهره و صلى عليه بعد صلاه الجمعه بالجامع الازهر و دفن بالمدرسه العينيه جوار منزله و خود شاهصاحب در بستان المحدثين گفته ارشاد السارى مشهور بقسطلانى شرح بخاريسْت تصنيف شهاب الدين احمد بن محمد بن أبى بكر بن عبد الملك بن احمد بن محمد بن الحسين قسطلانى مصرى شافعى تولد او دوازدهم ذى قعده سال هشتصد و پنجاه و يك در مصرست و در ابتدای نشو و نما مشغول بعلم قراءت شد و سبع را یاد گرفت بعد از ان بفنون ديگر پرداخت و صحيح بخارى را در پنج مجلس بر احمد بن عبد القادر شناوى گذرانيد و در جامع عمرى بدرس و وعظ اشتغال آغاز نهاد و عالمى براى شنيدن وعظ او جمع مى شد و درين باب بى نظير وقت خود بود و سخن گيرا داشت بعد مدت دراز شوق تصنيف در سر افتاد و تصانيف مقبوله از وى يادگار ماند از اجل آنها اين شرحست

که فتح الباری و کرمانی را در ان باختصار جمع نموده و بین الایجاز و الاطناب واقع گردیده و نیز مواهب لدنیه است که در باب خود بی عدیلت و عقود سنیه فی شرح المقدمه الجزریه و لطائف الاشارات فی العشر القراءات و کتاب الکنز فی وقف حمزه و هشام علی الهمز و شرحی دارد بر شاطبیه که زیادات ابن الجزری را در ان آمیخته و فوائد غریبه در ان آورده که در کتاب دیگر یافته نمی شود و شرحی دارد بر قصیده برده مسمی بانوار مضمیه و کتابی دارد در ادب صحبه الناس مسمی بتقادیس الانفاس و کتابی دارد در مناقب سیدنا الشیخ عبد القادر مسمی بالروض الزاهر و کتابی دارد و سمی بتحفه السامع و القاری بختم صحیح بخاری و شیخ جلال الدین سیوطی را از وی شکایت و گله بود می گفت که از کتب من در مواهب لدنیه استمداد نموده بی اعلام آنکه از کتب من نقل می کند و این معنی نوعی از خیانتست در فقل و شمه از کتمان حق نیز دارد و چون این شکایت شایع شد بحضور شیخ الاسلام زین الدین زکریا محاکمه افتاد شیخ جلال الدین سیوطی قسطلانی را الزام داد در مواضع بسیار از آنجمله است آنکه در چند موضع از مواهب از بیهقی نقل نموده و از مؤلفات بیهقی نزد او چند مولف موجودست نشان بدهد که در کدام یک از ان مؤلفات دیده نقل کرده است قسطلانی در تعیین مواضع نقل عاجز گشت و سیوطی گفت که این نقلها از کتب من کرده است و من از بیهقی کرده ام پس واجب بود که می گفت نقل السیوطی عن البیهقی کذا تا حق استفاده من هم بجا می آورد و از عهده تصحیح نقل هم فارغ الذمه می گشت قسطلانی ملزم شده از مجلس برخاست و همیشه بخاطر داشت که ازاله این کدورت از خاطر شیخ جلال الدین سیوطی نماید میسرش نمی شد روزی بهمین قصد از شهر مصر تا روضه که مسافت دراز دارد پیاده روانه شد و بر در شیخ جلال الدین سیوطی استاد و دستک زد شیخ پرسید که کیستی قسطلانی گفت منم احمد که برهنه پا و برهنه سر بر دروازه شما ایستاده ام تا از من کدورت خاطر دور کنید و راضی شوید شیخ جلال الدین از اندرون خانه جواب داد که کدورت خاطر دور کردم اما دروازه نگشاد و ملاقات نمود وفات قسطلانی شب جمعه هفتم محرم سال نهصد و بیست و سه در قاهره مصر اتفاق افتاد بعد از نماز جمعه در جامع از هر بروی نماز گزارده در مدرسه عینیه که در جوار خانه او بود دفنش کردند انتهی و مخفی نماند که حکایت

پر نکایت شکایت سیوطی از قسطلانی و الزام دادن او در اخفاء کتمان واسطیت سیوطی در نقل از بیهقی و غیره که شاهصاحب ذکر کرده اند و در ذکر آن هم صنیعه بدیعه اخفا و کتمان واسطه صاحب مقالید را بکار برده مثبت فضیلت بس جلیله و منقبت نهایت جمیله برای شاهصاحب در اخفا و کتمان واسطیت صاحب مقالید الاسانید در ذکر فوائد بستان المحدثین که جل آن منتحل از مقالیدست می شود و نیز مثبت کمال فضل و جلال و ورع و دیانت و تحرز از کتمان حق و ارتکاب خیانت در انتحال جل مضامین صواقع کابلی می گردد و فیه من العجب العجیب ما یحیر اللیب و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفته شهاب الدین احمد بن محمد بن ابی بکر بن عبد الملک بن احمد بن محمد بن الحسین القسطلانی المصری الشافعی تولد او دوازدهم ذی قعدة سنه هشتصد و پنجاه و یک در مصرست در ابتدای نشو و نما مشغول بعلم قراءت شد و سبع را یاد گرفت بعد از ان بفنون دیگر پرداخت و صحیح بخاری را در پنج مجلس بر احمد بن عبد القادر شناوی گذرانید و در جامع عمری بدرس و وعظ اشتغال داشت عالمی برای شنیدن وعظ او جمع می شد و درین باب بی نظیر وقت خود بود و سخن گیرا داشت بعد مدت دراز شوق تصنیف در سر افتاد و تصانیف مقبوله از وی یادگار ماند از اجل آنها شرح بخاریست دیگر مواهب لدنیه که در باب خود بی عدیلت و عقود سنیه فی شرح المقدمه الجزریه و لطائف الاشارات فی العشر القراءات و کتاب الکنز فی وقف حمزه و هشام علی الهمزه و شرحی دارد بر شاطیبه که زیادات ابن الجزری را در ان آمیخته و فوائد غریبه آورده که در کتاب دیگر نتوان یافت و شرحی دارد بر قصیده برده مسمی بانوار مضیه و کتابی دارد آداب صحبه النیاس مسمی بتقادیس الانفاس و کتابی دارد در مناقب شیخ عبد القادر مسمی بالروض الزاهر و کتابی دارد مسمی بتحفه السامع و القاری بختم صحیح البخاری و شیخ جلال الدین سیوطی را از وی شکایت بود می گفت از کتب من در مواهب لدنیه استمداد نموده بی اعلام آنکه از کتب من نقل می کند و این معنی نوعی از خیانتست در نقل و شمه از کتمان حق نیز دارد و چون این شکایت شائع شد بحضور شیخ الاسلام زین الدین زکریا محاکمه افتاد سیوطی قسطلانی را

الزام داد در مواضع بسیار از آنجمله آنکه گفت وی در چند موضع از مواهب لدنیّه از بیهقی نقل نموده و از مؤلفات بیهقی نزد او چند مؤلف موجودست نشان بدهد که در کدام یک از ان مؤلفات دیده نقل کرده است قسطلانی در تعیین مواضع نقل عاجز گشت سیوطی گفت این نقلها از کتب من کرده است و من از بیهقی کرده ام پس واجب بود که می گفت نقل السیوطی عن البیهقی کذا و کذا تا حق استفاده من هم بجا می آورد و از عهده تصحیح نقل هم فارغ الذمه می گشت قسطلانی ملزم شده از مجلس برخاست و همیشه بخاطر داشت که ازاله این کدورت از خاطر شیخ جلال سیوطی نماید میسرش نمی شد روزی بهمین قصد از شهر مصر تا روضه که مسافت دور و دراز دارد پیاده رفت و بر در سیوطی استاده دستک داد شیخ پرسید کیستی گفت منم احمد که برهنه پا و برهنه سر بر دروازه شما استاده ام تا از من کدورت خاطر دور کنید و راضی شوید شیخ از اندرون خانه جواب داد که کدورت خاطر دور کردم اما دروازه نگشاد و ملاقات نمود وفات قسطلانی شب جمعه هفتم محرم سنه نهصد و بیست و سه در قاهره مصر اتفاق افتاد بعد از نماز جمعه در جامع ازهر بر وی نماز گزارده در مدرسه عینیه که در جوار خانه او بود دفن کردند کذا فی بستان المحدثین این حکایت از شیخ عبد الحق دهلوی نیز باختصار در زاد المتقین آورده فلیعلم

۶۳- حاجی عبد الوهاب

وجه شصت و سوم آنکه حاجی عبد الوهاب بن محمد رفیع الدین احمد حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در تفسیر آیه قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى گفته اعلم یا هذا انّ الآیه لبیان فرضیه حبّ اهل البیت علی جمیع المسلمین الی یوم القیمه صلی الله علی محمد و اهل بینه

فقد روی أنّها لما نزلت قیل یا رسول الله من قرابتک هؤلاء الذین وجبت علینا مودّتهم قال علی و فاطمه و ابناهما و بعد ذکر نبذی از مناقب اهل بیت علیهم السلام گفته

عن عمران بن الحصین قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم علیّ منی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن بعدی رواه صاحب الفردوس و بعد این اخبار دیگر در فضائل جناب امیر المؤمنین ذکر نموده و گفته اعلم یا هذا انّ هذه الاحادیث وردت عن رسول الله صلی الله علیه و سلم فی علی رضی الله عنه و ما ازداد علی فضلا الا بتزویج فاطمه بنت سید المرسلین

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ مَا تَزَوَّجَ فَاطِمَةَ إِلَّا بِكُونِهِ أَهْلًا لَهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا الْخِ فَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْمُنِيلِ الْوَهَّابِ لِلتَّوْفِيقِ فِي كُلِّ بَابٍ حَيْثُ ثَبِتَ مِنْ صَنِيعِ عَبْدِ الْوَهَّابِ فِي تَفْسِيرِ الْكِتَابِ أَنَّ الْحَدِيثَ الشَّرِيفَ مِمَّا يَرْكُنُ إِلَيْهِ أُولُو الْأَلْبَابِ وَ يَقْبَلُهُ الْمُؤْمِنُونَ الصَّادِقُونَ عَنِ الْإِرْتِيَابِ وَ أَنَّ الْإِبْطَالَ وَ التَّكْذِيبَ مُحْضُ الْجِزَافِ وَ الْعَسْفُ الْمَوْرُثُ لِلتَّيَابِ وَ اللَّهُ الْهَادِي فِي الْمَبْدَأِ وَ الْمَأْبِ وَ مَنْ يَكْفُرُ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَيَرْيَعُ الْحِسَابِ وَ حَاجِي عَبْدِ الْوَهَّابِ مِنْ أَكْبَرِ عِلْمَائِ شَارِبِينَ كَاسَاتِ عِرْفَانَ وَ اعَظَمَ فَضْلَايَ وَ أَصْلِينَ دَرَجَاتِ إِيْقَانَ بُوْدَهُ مِنْ أَخْبَارِ الْإِخْيَارِ شَيْخِ عَبْدِ الْحَقِّ دَهْلَوِيِّ ظَاهِرِسْتِ كِهْ أَوْ مَوْصُوفِ بَعْلَمِ وَ عَمَلِ وَ حَالِ بُوْدِهِ وَ عَظْمَتِ وَ جَلَالَتَشِ بِيَايِهِ رَسِيدِهِ بُوْدُ كِهْ سُلْطَانَ وَقْتِ رَا بَاوِ اعْتِقَادِ عَظِيمِ پِيدَا شُدُ وَ هَرِ گَاهِ أَوْ رَا طَلْبِيدِ كِمَالِ تَعْظِيمِ وَ تَبْجِيلِ رَا بَعْمَلِ آوَرْدُ وَ نِيْزِ ظَاهِرِسْتِ كِهْ عَبْدِ الْوَهَّابِ رَا بَا شَيْخِ خُودِ عَبْدِ اللَّهِ نَسَبْتِ مَحَبَّتِ وَ نِيْزِ وَ طَلْبِ وَ اسْتِرْشَادِ چِنْدَانِ بُوْدُ كِهْ أَنْجِهْ مِي گُوِيَنْدِ فَنَا فِي الشَّيْخِ مِي بَاشُدِ اَيْنِ چِنِينَ خُوَاهِدِ بُوْدُ وَ هَرِ گَاهِ مَكْرَرًا بِسَعَادَتِ عَظْمِي زِيَارَتِ حَرَمِينَ فَائِزِ گَرْدِيدِ بِهْ بَشَارَتِهَا مِنْ جَنَابِ خَاتَمِ الرَّسْلِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَشْرُفِ شُدِهْ وَ مِنْ آَنِ حَضْرَتِ اِشَارَتِ يَافْتِهْ بَازِ بِحُدُودِ هِنْدِ عَوْدِ فَرْمُودِ وَ مِنْ تَذَكْرِهِ الْإِبْرَارِ سَيِّدِ جَلَالِ مَاهِ عَالَمِ لِأَنْحَسْتِ كِهْ آيَاتِ عَظْمَتِ وَ اِمَارَاتِ جَلَالَتِ مِنْ جَبِينِ نُوْرًا كِينِ أَوْ چُونِ آفْتَابِ تَابَانَ مِي تَافْتِ وَ قَبُولِي عَظِيمِ وَ تَصَرَّفِي قُوِيْمِ مِي دَاشْتِ وَ عِلْمَائِي وَقْتِ وَ طَلْبِهِ رُوْزْگَارِ رَا بِجَنَابِ أَوْ بَازِ گِشْتِ مِي بُوْدُ وَ نِيْزِ مِنْ اِنِ ظَاهِرِسْتِ كِهْ أَوْ رَا مِنْ مَبْدِئِ حَالِ تَا مَنْتَهَائِي كِمَالِ صَحْبَتِ بَا مَشَايِخِ كِبَارِ بُوْدِهِ وَ هَمِيْشِهْ دَرِ اِفَادِهِ وَ اسْتِفَادِهِ مِي بُوْدُ تَا بِنَهَائِي كِمَالِ وَ تَكْمِيلِ رَسِيدِهِ بَهْدَايَتِ وَ اِرْشَادِ مَشْغُولِ گِشْتِ وَ نِيْزِ مِنْ اِنِ وَاضْحَسْتِ كِهْ أَوْ دَرِ عَيْنِ اِقَامَتِ مَدِينِهِ مَنُورِهِ رُوْزِي مِنْ رُوْضِهِ اِنِ سُرُورِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آوَازِي شَنِيدِ كِهْ يَا وَ لَدِي رَحِ اِلَى الْهِنْدِ وَسَلَّمَ اِبْنِيْكَ وَ نِيْزِ مِنْ اِنِ ظَاهِرِسْتِ كِهْ دَرِينِ بَارِ چِنْدِ مَرْتَبِهْ بِالْهَامَاتِ رَبَانِي وَ بَشَارَاتِ نَبُوِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَشْرُفِ شُدِهْ وَ نِيْزِ مِنْ اِنِ ظَاهِرِسْتِ كِهْ أَوْ رَا دَرِ عِلْمِ حَالِ وَ مَقَامِ تَصَوُّفِ وَ حَدِيثِ وَ تَفْسِيرِ مَصْنِفَاتِ بَسِيَارِسْتِ كِهْ مِنْ جَمْلِهِ اِنِ تَفْسِيرِ اِنُورِسْتِ كِهْ مَعَانِي اَكْثَرِ آيَاتِ قُرْآنِي رَا بِنَعْتِ رَسُوْلِ وَ ذِكْرِ وِي اِرْجَاعِ سَاخْتِهْ وَ بَسِيَارِي

از دقائق عشق و آثار محبت در آنجا درج کرده و نیز در تذکره الابرار نقل نموده که در ایام تحریر تفسیر انوری از جمیع لباس او و از قلم و کاغذ و سیاهی بوی مشک می آمد و اکثر آن را در حالت استغراق نوشته

۶۴-محمد بن یوسف شامی

وجه شصت و چهارم آنکه محمد بن یوسف شامی حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در کتاب سبل الهدی و الرشاد فی سیره خیر العباد گفته

روی الامام احمد و البخاری و الاسماعیلی و التّسائی عن بریده بن الحصیب رضی الله عنه قال اصبنا سبیا فکتب خالد الی رسول الله صلی الله علیه و سلم ابعث إلینا من یخمسه و فی السبب و صیفه هی من افضل السبب فبعث رسول الله صلی الله علیه و سلم علیا الی خالد لیقبض منه الخمس و فی روایه لتقسیم الفی فقبضه منه فخمس و قسّم و اصطفی علی سبیه فاصبح و قد اغتسل لیلا و كنت ابغض علیا بغضا لم ابغضه احدا و احببت رجلا من قریش لم أحبه الا لبغضه علیا فقلت لخالد الأوی الی هذا و فی روایه فقلت یا ابا الحسن ما هذا قال الم تر الی الوصیفه فأنها صارت فی الخمس ثم صارت فی آل محمّد ثم فی آل علی فواقعت بها فلما قدمنا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم ذكرت له ذلك

و فی روایه فکتب خالد الی رسول الله صلی الله علیه و سلم بذلك فقلت ابعتنی فبعثنی فجعل یقرأ الكتاب و اقول صدق فاذا التّبی صلی الله علیه و سلم قد احمرّ وجهه فقال من كنت ولیه فعلی ولیه ثم قال یا بریده أ تبغض علیا فقلت نعم قال لا تبغضه فانّ له فی الخمس اکثر من ذلك

و فی روایه و الذی نفسی بیده لنصیب آل علی فی الخمس افضل من وصیفه و ان كنت تحبّه فازدد له حبا

و فی روایه لا- تقع فی علی فانه منی فاننا منه و هو ولیکم بعدی قال بریده فما كان فی الناس احد احب الی من علی و مخفی نماند که محمد بن یوسف شامی صاحب مقام سامی از مهره حذاق و مشاهیر آفاقست عبد الوهاب شعرانی در لواقح الانوار در ذکر جماعتی که ادراک ایشان کرده و بر ایشان نخوانده گفته و منهم الاخ الصّالح العالم الزّاهد المتمسک بالسّنّه المحمّدیّه الشیخ محمّد الشامی نزیل التربه البرقوقیه

رضى الله عنه كان عالما صالحا مفتنا في العلوم و ألف السيره المشهوره التي جمعها من الف كتاب و اقبل الناس على كتابتها و مشى فيها على انموذج لم يسبق إليه و كان رضى الله عنه عزبا لم يتزوج قط و كان إذا قدم عليه الضيف و يعلق القدر و يطبخ له و كان حلو المنطق مهيب المنظر كثير الصيام و القيام بتّ عنده الليالي فما كنت اراه ينام فى الليل الا قليلا و كان إذا مات احد من طلبه العلم و خلف اولادا قاصرين و له وظائف يذهب الى القاضى و يتفرّد فيها و يباشرها و يعطى معلومها للايتام حتى يصلحوا للمباشره و كان لا يقبل من الولاه و اعوانهم شيئا و لا ياكل من طعامهم و ذكر لى شخص من الذين يحضرون قراءه سيرته فى جامع العمرى ان اساله فى اختصار السيره و ترك ضبط الفاظ غريبها و ان يحكى السيره على وجهها كما فعل ابن سيد الناس فرايته بين القصرين و اخبرته الخبر فقال قل شرعت فى اختصارها من مده يومين فرأيت ذلك هو الوقت الذى سألنى فيه ذلك الرّجل و كانت عمامته نحو سبعة اذرع على عرقه لم يزل عاضا طرفه سواء كان ماشيا او جالسا رضى الله عنه و أخلاقه الحسنه كثيره مشهوره بين اصحابه و احمد خفاجى در ريحانه الألباء گفته و ممن اخذت عنه الادب و الشعر شيخنا العلامة احمد العلقمى و العلامة محمد الصالحى الشامى و ابن حجر مكى در كتاب الخيرات الحسان كه نسخه آن در حرم مكه معظمه زادهها الله تشريفا و تكريما بنظر قاصر رسیده بعد ذكر فوات كتابى كه در مناقب أبى حنيفه نوشته بود مى گوید فتاثرت لذلك و اعدت النظر فيما لائمه المناقب من المسالك الى ان ظفرت بكتاب جامع منها لصاحبنا الامام الصالح الفهامة الثقه المطّلع و الحافظ المتّبع الشيخ محمد الشامى الدمشقى ثم المصرى الخ و رشيد الدين خان تلميذ مخاطب و حيد محمد شامى را بلفظ امام علامه ستوده چنانچه در شوكت عمريه گفته و نیز در كتب فضائل أبى حنيفه ملاحظه بايد نمود تا بدریافت رسد كه اكثرى از ائمه و امام زادگان در سلسله اساتذه عظام امام اعظم داخل و ايشان را شرف تلمذ آن حضرت حاصل امام علامه محمد بن على بن يوسف الدمشقى

الصالحی الشافعی در عقود الجمان فی مناقب النعمان حضرت امام محمد باقر و حضرت امام جعفر صادق و حضرت زید شهید و عبد الله بن الحسن بن علی بن ابی طالب و عبد الله بن علی بن الحسن بن ابی طالب و حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب و حسن بن زید بن الحسن بن علی بن ابی طالب و حسن بن محمد بن علی بن ابی طالب علیهم السلام را از شیوخ امام اعظم شمرده اگر بدانست صاحب رساله احدی از علمای شیعه نیز شرف تلمذ این قدر امامان و امامزادگان حاصل داشته باشد افاده فرماید انتهى و مفتی صدر الدین خان معاصر در منتهی المقال گفته قال الشيخ الامام العالم العلامة افضل المحققين و المحدثين محمد الشامي في باب الدليل على مشروعیه السفر الخ و نیز مخفی نماند که محمد بن یوسف شامی از مشایخ اجازه والد مخاطب وحیدست چه او از مشایخ حسن عجمیست و حسن عجمی از ان مشایخ سبعة است که شاه ولی الله در رساله ارشاد الی مهمات الاسناد باتصال سند خود بایشان استبشار و افتخار تمام دارد قال تاج الدین الدهان فی کفایه المتطالع بعد ذکر سندین لروایه حسن العجمی المواهب اللدنیه و مسلسلًا بالصوفیة و الشافعیة عن شیخه الامام صفی الدین احمد بن محمد القشاشی عن الشيخ أبی المواهب احمد بن علی الشناوی عن الشيخ القطب محمد بن أبی الحسن البکری عن ابیه القطب الکبیر أبی الحسن محمد بن جلال الدین عن مؤلفه و مسلسلًا بالمدنیین الی الشناوی عن السید غضنفر عن الشيخ عبد الله بن سعد الله السندی نزیل الحرمین عن الشيخ علی بن محمد بن عراق المدنی عن المؤلف إجازة بلا واسطه و بواسطه الشيخ أبی عبد الله الشامی صاحب السیره و کتاب سبل الهدی تصنیف محمد بن یوسف شامی که در ان حدیث ولایت را ذکر نموده از کتب معتبره معتمده موسومه بالقبول و اسفار متداوله مشهوره بین الاکابر و الفحولست فاضل معاصر احمد بن زینی بن احمد الشافعی المشهور بدحلان در خطبة سیرت نبویه گفته الحمد لله رب العالمین و الصلوه و السلام علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه اجمعین اما بعد فيقول العبد الفقير المرتجى من ربه الغفران احمد بن زيني بن احمد دحلان غفر الله له و لوالديه و لأشياخه و محبيه و المسلمين اجمعين

آنه لما من الله تعالى على بقراءه الشفاء في حقوق المصطفى صلى الله عليه وسلم و كان ذلك بمدينة المنوره في عام الثامن و السبعين بعد المائتين و الالف يسر الله لي مطالعه جمله من شروح الشفاء مع مراجعه المواهب و شرحها للعلامه الزرقاني و مع مراجعه شيء من كتب السير كسيره ابن سيد الناس و سيره ابن هشام و السير الشاميه و السير الجليه و هذه الكتب هي اصح الكتب المولفه في هذا الشأن فاحببت ان الخص ما احتوت عليه من سيرته صلى الله عليه وسلم و من المعجزات و خوارق العادات الداله على صدق اشرف المخلوقات صلى الله عليه وسلم الخ و مصطفى بن عبد الله چلبي در كشف الظنون گفته سبل الهدى و الرشاد في سيره خير العباد للشيخ محمد بن يوسف الدمشقي الصالح المتوفى سنه و هو احسن كتب المتأخرين و ابسطها في السير النبويه و ذكر في آياته العظيمه انه منتخب من اكثر من ثلاثمائه كتاب و اتى فيه من الفوائد بالعجب العجاب و قد زادت ابوابه على سبعمائه و ان اسمه سبل الرشاده انه لما فرغ اقتضب منه قصه المعراج في كتاب الايات العظيمه و خود مخاطب در رساله اصول حديث فرموده و مدارج النبوه شيخ عبد الحق محدث و سيرت شاميه و مواهب لادنيه مبسوطترين سيرتها اند انتهى و علاوه برين هم علمای اعلام و فضلاى فخدم سنیه بافادات محمد بن يوسف شامی تمسک و احتجاج می کنند بلکه بمقابله اهل حق هم دست بر اشارات او می اندازند عبارت فاضل رشید آنفا شنیدی مولوی سلامت الله در اشباع الكلام في اثبات عمل المولد و القيام گفته و علامه محمد بن يوسف شامی رحمه الله عليه در سبل الهدى و الرشاد في سيره خير العباد که مشهور بسيرت شاحيست آنچه در اثبات عمل مولد شريف رقمزده اند قدری از ان هم بچيازہ التقاط می رسد الباب الثانی عشر فی اقاويل العلماء فی عمل المولد الشريف و اجتماع الناس له و ما یحمد من ذلك و ما یذم؟؟؟ الخ و نیز در ان گفته بالجمله از تصريح صاحب سبرت شامی که اقوال علمای سلف صالحین را در بیان عمل مولد جمع نموده باوج تحقیق فائز که حافظ ابو الخیر سخاوی و حافظ ابو الخیر جزری الخ و مولوی حیدر علی فیض آبادی در ازاله الغین؟؟؟ گفته

فکیف که از کتاب عقود الجمان فی مناقب اَبی حنیفه النعمان که علامه محمد بن یوسف الدمشقی الصالحی الشافعی مصنف کتاب ضخیم یعنی سبل الهدی و الرشاد فی سیره خیر العباد که در ترجمه او نزیل برقوقیه نیز ثبت می کنند جزاه الله تعالی باحسن اعماله هم تبخر ابو حنیفه در علوم عربیه و دیگر فنون نیز بظهور می انجامد انتهى و نیز مولوی حیدر علی در منتهی الکلام در مسلک ثانی گفته و قصه این صحیفه شریفه در سیرت شامی که کتابی بس کلان و تخمینا مشتمل بر دو هزار بابست واقع شده و نیز دریافت می شود که دست کاتب صحیفه مذکور که منصور بن عکرمة بن هاشم بود مثل گشته انتهى و مولوی حسن زمان خان معاصر در قول مستحسن گفته و قال العلامة الحافظ الشامی صاحب السیوطی فی السیره المسماة بسبل الهدی و الرشاد فی سیره خیر العباد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و مشروعیه السیفر لزیارة قبر النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قد ألف فیها الشیخ تقی الدین السبکی و الشیخ کمال الدین بن الزملکانی و الشیخ ابو داود سلیمان کتاب الانتصار و ابن جملة و غیرهم من الائمة الخ

۶۵- ابن حجر مکی

وجه شصت و پنجم آنکه شهاب الدین احمد بن محمد بن علی بن حجر البیهقی المکی حدیث ولایت را ذکر کرده رغما لآناف الجاحدین بتصریح صریح تصحیح آن نموده چنانچه در منح مکیه شرح قصیده همزیه در ذیل قول ناظم علی صنو النبی و من دین فؤادی و داده و الولاء گفته و ذلك عملا بما صحَّ

عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَعَادَ مِنْ عَادَاهُ وَانَّ عَلَيَا مَنِّي وَانَا مِنْهُ وَهُوَ وَلِيَّ كُلِّ مَوْمِنٍ بَعْدِي اَزِين عبارت صححت حدیث ولایت کالنور علی قلیل الطور در کمال وضوح و ظهورست فهذا عالمهم التحریر الجهبذ الخطیر العلامة المتعصب ابن حجر القم فی فم الجاحدین الحجر و نفس الرماد علی وجه من خاص و غدر و نکث لال و ترک و خفر و ابطل صحاح الاثر و ردّ صوادق الخبر و انه ظهر العدوان و الباطل انه تمصر و فاق فی الجلاعه و الوقاحه علی من سبق و غیر و الحمد لله کَلَّمَا عَسَعَسَ اللَّيْلُ وَالصَّيْحُ اسْفَرُ وَمَخْفَى نَمَانِدُ كِه اِبْنِ حَجْرٍ مَكِّي اَز اَكَابِرِ حَدَّاقِ مَاهِرِينَ وَاجَلِّهِ نَحَارِيرِ بَارِعِينَ وَافَاخِمِ ثَقَاتِ مَعْتَمِدِينَ وَاعَاطَمِ اثْبَاتِ مَعْتَبَرِينَ سَتِيَهْ اسْتِ عَبْدِ الْوَهَابِ بِنِ اِحْمَدِ بِنِ عَلِيِّ الشَّعْرَانِي

در لواقح الانوار فى طبقات السّاده الاخيار كفته و منهم الشيخ الامام العلامة المحق الصّالح الورع الزّاهد الخاشع النّاسك الشيخ شهاب الدّين بن حجر نزيل الحرم المكى رضى الله عنه اخذ العلم عن مشايخ الاسلام بمصر و اجازوه بالتقوى و التدريس و افتى بجامع الازهر و الحجاز و انتفع به خلائق و هو احد شهودى على شيخى الشيخ محمّد الشّناوى فى اذنه لى بتربيته المرادين و تلقينهم الذكر صحبته رضى الله عنه نحو اربعين سنه فما رأيت عليه شيئا يشينه فى دينه و ما رأيت قطّ اعرض عن الاشتغال بالعلم و العمل صنّف رضى الله عنه عدّه كتب نافعه محرّره فى الفقه و الاصول و المعقولات و اختصر كتاب التّروض لابن المقرئ و شرحه شرحا عظيما فيه من الفوائد ما لم يوجد فى كتب شيخ الاسلام زكريّا و لا غيره حتى غار منه بعض الحسد فسرقة و رماه فى الماء كما قيل فاستأنف الشرح ثانيا و كمل و شرح الارشاد شرحين عظيمين و انتفع به خلائق فى مصر و الحجاز و اليمن و غير ذلك و هو مفتى الحجاز الامن يصدرّون كلّهم الا- عن قوله و له اعمال عظيمه فى اللّيل لا يكاد يطّلع عليها الا من خلى من الحسد من صغره الى الان لم يزاحم على شىء من امور الدنيا و لا يتردد الى احد من الولاة الا لضروره فاسأل الله تعالى ان يريده من فضله و ينفعنا ببركاته فى الدنيا و الآخره آمين و شهاب الدين احمد بن محمد بن عمر خفاجى در ريحانه الألباء و زهره الحيوه الدنيا كفته العلامه شهاب الدين احمد بن حجر الهيتمى نزيل مكه شرفها الله علامه الدّهر خصوصا الحجاز فاذا نشرت حلل الفضل فهو طراز الطراز فكم حجّت وفود الفضلاء لكعبته و توجّهت وجوه الطلب الى قبلته ان حدّث عن الفقه و الحديث لم تتقرط الاذان بمثل اخباره فى القديم و الحديث فهو العلياء و السّند و من تفكك سهام افكاره الذرّد تاليفه غرر منيرات اضاءت فى وجوه و هم المشكلات فكم اغنى يتحف افكاره محتاجا و اوضح للارشاد منهاجا ولود الليالى عن مثله عقيم و درياق نفثات طبعه السّليم شفاء

كل سقيم نشرت على الدنيا خلع الفرخ و تزینت بیدیع صفاته المدح اقلام فتاواه مفاتیح ما ارتج من المسائل المشكله و العلم باب مغلق مفتاحه المسئله و هو من اجل مشایخ والدی الّذی ورثت من علومه طار فی و تالدى رحمه الله تعالى انتهى نقلا عن النسخه المطبوعه بمصر و محتجب نماند كه شهاب الدین خفاجی مادح ابن حجر از اكابر نبلاء معروفین و اجله علمای مشهورین و اعظام صدور محققین و افاحم مشایخ منقدینست محمد بن فضل الله المحبّی در خلاصه الاثر فی اعیان القرن الحادى عشر می فرماید الشیخ احمد بن محمد بن عمر قاضی القضاة الملقّب بشهاب الدین خفاجی المصرى الحنفى صاحب التصانیف السائره واحدا فؤاد الدنيا المجمع على تفوّقه و براعته و كان فى عصره بدر سماء العلم و یر افق النثر و النظم و أس المؤلفین و رئیس المصنّفین سار ذكره سیر المثل و طلعت اخباره طلوع الشّهب فى الفلك و كل من رأیناه او سمعناه به ممّن ادرك وقته معترفون له بالتفرد فى التقرير و التحرير و حسن الإنشاء و ليس فیهم من يلحق شأؤه و لا- يدعى ذلك مع أنّ فى الخلق من يدعى ما ليس فيه و تألیفه كثيره متعدّد مقبوله و انتشرن فى البلاد و رزق فیها سعاده عظیمه فانّ الناس اشتغلوا بها و اشعاره و منشاته مسلّمه لا مجال للخدش فیها و الحاصل انه فاق كل من تقدمه فى كلّ فضيله و أتعب من یجىء بعده مع ما خوّله الله تعالى من السعه و كثره الكتب و لطف الطبع و النکته و النادره الخ و از محامد علیه و مفاخر جلیه خفاجی اینست كه او از شیوخ ان مشایخ سبعة است كه شاه ولى الله والد مخاطب در ارشاد الى نهایت الاسناد باتصال سند خود بایشان حمد الهی بجا آورده چنانچه تاج الدین احمد الدهان المکی در كفايته المتطلع كه در ان مرویات شیخ خود حسن عجمی جمع نموده و حسن عجمی یکی از مشایخ مذكوره است گفته كتاب و الموطأ لامام دار الهجرة مالك بن انس الاصبیحى رضی الله تعالى عنه روايه أبى مصعب احمد بن أبى بكر الزهرى رحمه الله تعالى يرويه باسانيد قال اخبرنا به العلامة

شهاب الدین احمد بن محمد الخفاجی إجازة الخ و نیز در کفایه المتطلع گفته کتاب الشهاب فی المواعظ و الآداب و مسنده كلاهما للقاضي أبي عبد الله محمّد بن سلامه القضاء رحمة الله تعالى اخبر به عن العلامة شهاب الدّين احمد بن محمّد الخفاجی إجازة عن الشمس محمد بن احمد الرّملى و غيره الخ و نیز در کفایته المتطلع گفته کتاب الاکتفاء فی شرح الفاظ الشفاء للعلامة تاج الدین عبد الباقي بن عبد المجيد القرشي اليمنى الشهير بابن العمك رحمة الله اخبرته عن العلامة شهاب الدّين احمد بن محمد الخفاجی الخ و نیز در کفایه المتطلع گفته کتاب شرح الشفاء للعلامة شهاب الدّين احمد بن محمد الخفاجی رحمة الله تعالى اخبر به إجازة عن مؤلفه العلامة احمد بن محمّد الخفاجی رحمة الله تعالى مخاطب در رساله اصول حديث گفته سنن أبي داود حضرت شيخ ابو طاهر آن را از شيخ حسن عجمي اخذ نمودند و ایشان از شيخ ويسى مغربى و ایشان از شيخ شهاب الدّين احمد بن محمد خفاجى الخ و إذا دريت ذلك فليرجع الى نقل محامد ابن حجر من كتب القوم پس باید دانست که شيخ عبد القادر بن شيخ عبد الله العيدروس اليمنى در کتاب نور سافر عن اخبار القرن العاشر که این قاصر اصل نسخه آن مزین بتصحيح و خط مصنف در کتب خانه حرم مدینه منوره زاده الله تکریمًا و تشریفا دیده ام و استفاده تراجم عديده از آن نمودم در وقائع سنه اربع و سبعين و الف گفته و فيها فی رجب توفى الشيخ الامام شيخ الاسلام خاتمه اهل الفتيا و التدريس ناشر علوم الامام محمّد بن ادریس الحافظ شهاب الدین ابو العباس احمد بن محمد بن علی بن حجر الهیثمى السندی الانصارى بمکه و دفن بالمعلی فی تربه الطبریین و كان بحرا فی علم الفقه و حقیقه لا تکدره الدلاء و امام الحرمین كما اجمع على ذلك العارفون و انعقدت عليه ناصر الملا امام اقتدت به الائمة و همام صار فی اقليم الحجاز امه مصنفاته فی العصر آیه لعجز عن الاتیان بمثلها المعاصرون و فتاویه فی الدهر غایه تقصر عن بلوغ مداها العالمون فهم عنها قاصرون و ابحاثه فی المذهب كالطواز المذهب طال ما طاب

للواردين من تبتهل تدريسه صفاء المشرب و طال ما طاف حول كعبه مناسكه من الوافدين من يريد وفاء المارب واحد العصر و ثانى القطر و ثالث الشمس و البدر من اقسمت المشكلات ان لا تتضح الا لديه و اكدت المعضلات أليتها ان لا تتجلى الا عليه لا سيما و فى الحجاز عليها قد حجر و لا عجب فأنه المسمى بابن حجر ولد فى رجب سنه تسع و تسعمائه و مات ابوه و هو صغير فكفله الامامان الكاملان علما و عملا العارف بالله شمس الدين بن أبى الحماثل و شمس الدين الشناوى الى ان قال بعد ذكر جمع من مشايخ ابن حجر و اذن له بعضهم بالافتاء و التدريس و عمره دون العشرين و برع فى علوم كثير من التفسير و الحديث و علم الكلام و اصول الفقه و فروعها و الفرائض و الحساب و النحو و الصيرف و المعانى و البيان و المنطق و التصوف و من محفوظاته فى الفقه المنهاج للنووى و مقرواته كثيره لا يمكن تعدادها و اما اجازات المشايخ له فكثيره جدا و قد استوعبها رحمه الله فى معجم مشايخه و قدم إلى مكه فى آخر سنه ثلث و ثلثين فحج و جاور بها فى السنه التى تنيها ثم عاد الى مصر ثم حجّ بعياله فى آخر سنه سبع و ثلثين ثم حجّ سنه اربعين و جاور من ذلك الوقت بمكه المشرفه و اقام بها يؤلف و يفتى و يدرّس الى ان توفى فكانت مدّه اقامته بها ثلاثا و ثلثين سنه و ذكر رحمه الله فى معجم مشايخه قال كنت بحمد الله ممن وفقت برهه من الزّمان فى اوائل العمر باشاره مشايخي ارباب الاحوال و اعيان الأعيان بسماع الحديث من المسنين و قراءه ما تيسر من كتب هذا الفنّ على المقرين طلب الاجازه بانواعها للقراءه فى هذا العلم الواسعه ارجاؤه الشائع ابحاثه اللازمه فى تحصيل العلوم الالیه و العلوم العقليّه و القوانين الشرعيّه لا سيما علم الفقه و اصله تفريعا و تاصيلا الى ان فتح الكريم من تلك الابواب ما فتح و وهب ما وهب و منح و تفضل بما لم يكن فى الحساب و مراعاة نتيجه الاكتساب حتى اجازنى اكابر اساتذتى باقراء تلك العلوم و افادتها و بالتصدي لتحرير المشكله

منها بالتقرير و الكتابه فاشارتها ثم بالافتاء و التدريس على مذهب الامام المطلبى الشافعى ابن ادريس رضى الله عنه و ارضاه و جعل جنات المعارف منقلبه و مثواه ثم بالتصنيف و التأليف و كتبت من المتون و الشروح ما يغنى رويته عن الاطناب فى مدحه الاعلا بشرحه كل ذلك و سنّى دون العشرين بحلول نظر جماعه على من العارفين اولى التصرف و الشهود و التمكين و ارباب الامداد الوافر و كنوز الاسعاف و الاسعاد الباهر ثم جرّدت صارم عزمى و ارهفت حدّ فهمى فى خدمه السنّه المطهره باقراء علومها و افاده رسومها المستكتمه لا سيّما بعد الاتيان الى حرم الله تعالى و استيطان بلده و التفرغ لا سماع المقيمين و الواردين حيازه لنشر العلم و الفوز بعلاه و مدده صارخا فوق روس الاشهاد ليعلم الحاضر و البلدان؟؟؟ من يبيع نفسه لمولاها يقطعها عن سائر الاغراض الى حيازه العلوم و اولها التى الى التغفل عنها الى اندراسها و التشاغل بالحفظ الفانيه الى تزلزل قواعدها و اساسها مناديا فى كل مجمع و ناد و سهروا عداد عباد الله هلموا الى شرف الدنيا و الآخره فانه لا طريق اقرب فى الوصول الى الله من العلوم الشرعيه المنزهه من ان يشوبها ادنى شوب من المطامع الدنيويه و من ثم قال أئمه الفقه و العرفان كالامام الاعظم أبى حنيفه النعمان ان لم تكن العلماء اولياء فليس لله ولى فى زمن من الازمان لكنهم لم يريدوا صور العلوم بل حقائق تطهر القلوب ثم ملاها من معارف القوم دون شقاشق اهل الرسوم و كما ان للصوفيه سياحات لا بد منها كذلك لأئمه السنّه حالات لا يستغنى اكثرهم عنها و شتان ما بينهما شتان لان تقع تلك قاصر على اهلها و هذه عامه النفع و الاحسان و لذا دعا لهم صلى الله عليه و سلم باعظم دعوه و جباهم عن غيرهم بافضل حيوه فقال نصر الله امرأ سمع مقالتي فراعها فاذاها كما سمعها و مع هذا العلوّ الشامخ و الشرف الزاسخ تقهقر الزمان فركدت الهمم لا سيما عن هذا العلم العلى الشأن حتى كاد ان يكون نسيا منسيا و ان يعدم كان امره

ظاهراً فعلاً خفياً و لهذا كان النَّاس بعد ان فقدت الرحله فى طلب الاسناد الى شاسع الاقطار يطلبون الاجازه بالاستدعاء بالكتابه من الاساتذه البعيدى الديار و اما الان فقد زال ذلك التفاخم فى طلبه و نسى هذا التواحم فى نيل رتبته و تقاعدت عنه الهمم الى الغايه فاخذت الى ارض شهواتها عن طلب الدرايه و الروايه و ذهب المسندون الجله و من كانت تزدهى بوجودهم المله كان لم يكن بين الحجون الى الصيفا انيس و لم يسمر مكه سامر لكن بحمد الله تعالى قد بقى من آثارهم بقايا و فى زوايا الزمان ممن تحمل عنهم خبايا و انا ارجو ان اكون ان شاء الله من متبعيهم بحق و وارثيهم بصدق لاني أخذته روايه و اتقنته درايه عن الأئمه المسندين ممن يضيق المقام عن استيعابهم و يحجب الاقتصار عن مسانيدهم اشهر مشاهيرهم شيخنا شيخ الاسلام زكريا الانصارى الشافعى ثم شيخنا الزينى عبد الحق السنباطى ثم شيخ مشايخنا بالاجازه الخاصه و شيخنا بالاجازه العامه لأنه اجاز لمن ادرك حياته و انى ولدت قبل وفاته بنحو ثلث سنين فكنت ممن شمله اجازته و اشتملته عنايته حافظ عصره باتفاق اهل مصره الحلال السيوطى انتهى و من مؤفاته شرح المشكوه نحو الربع و شرح المنهاج للإمام النووى فى مجلدين ضخمين و شرحين على الارشاد للمقرى كبير و هو المسمى بالامداد و صعيير و هو المسمى بفتح الجواد و شرح الهمزيه ابو صيريّه و شرح الاربعين النواويه و الصواعق المحرقه فى الرد على اهل البدع و الضلال و الزندقه و كف الرعاع عن محرّمات اللّهُ و السّماع و الزّواجر عن اقتراف الكبائر و نصيحه الملوك و شرح مختصر الفقيه عبد الله بافضل الحاج المسمى بالمنهج القويم فى مسائل التعليم و الاحكام فى قواطع الاسلام مشرح العباب المسمى بالاياعاب و تحذير الثقات عن اكل الكفنه و القات و شرح قطعه صالحه من الفيه ابن مالك و شرح مختصر أبى الحسن البكرى فى الفقه و شرح مختصر الروض و الاخير لم يتم و حاشيه غير تامه على شرح المنهاج و حاشيه على العباب و اختصر الايضاح و الارشاد و الروض و الاخير لم يتم و مناقب

أبى حنيفه و مولف فى الاصليين و التصوف و منظومه فى اصول الدين و شرح عين العلم فى التصوف لم يتم و الهيمى نسبه الى محله أبى الهيم من اقليم الغريه بمصر و السعدى نسبه الى بنى سعد باقليم الشرقيه من اقليم مصر ايضا و مسكنه المشرقيه لكن انتقل الى محله أبى الهيم فى الغريه و اما شهرته بابن حجر فليل ان احد اجداده كان ملازما للصمت لا يتكلم الا عن ضروره او حاجه فشبهوه بحجر ملقى لا ينطق فقالوا حجر ثم اشتهر بذلك و قد اشتهر بهذا اللقب ايضا شيخ الاسلام ابن حجر العسقلانى و كاد صاحب الترجمة يشبهه فى فنه الذى اشتهر به و هو الحديث مع ما منحه الله به من الزيادة عليه فى علم الفقه الذى لم يشتهر به الحافظ العسقلانى بهذا الاشتهار كيف و هو سميه فاشبهه اسما و وصفا و زادته نسبه الى جوار الحرم الشريف شرفا و قد كنت نثرت فيه قديما مشيرا الى هذا الاسم الشريف فقلت ابن حجر فى البشر كالياقوت فى الحجر يشاركها فى الاسم و يفارقها فى الرسم و للشيخ علامه عبد العزيز بن على الزمرى المكى فيه اشعار منك المعارف فاضت عذبه و لكم عذبا زلالا حملوا؟؟؟ فاض من حجر و لصاحبنا الفقيه احمد بن الفقيه الصالح محمد باجرادى و قد قيل من حجر اصم تفجرت للخلق بالنص الحلى انهار و تفجرت يا معشر العلماء من حجر العلوم فبحرها زخار اكرم به قطبا محيطا بالاعلا و رحاؤه حقا عليه مقدار و عبد الله بن جازى الشهير بالشرقاوى در تحفه بهيه فى طبقات الشافعيه كه نسخه آن در خزانه كتب محرم مدينه منوره موجود است و از ان نحيف تراجم عديده نقل نموده گفته علامه المحقق الناسك الخاشع الزاهد و السيمح شهاب الدين بن حجر نزيل مكه المشرفه اخذ رضى الله عنه العلم عن جماعه من مشايخ الاسلام بمصر و اجازوه بالافتاء و التدريس فدرس و افتى بالجامع الازهر و الحجاز و انتفع به خلائق كثيره و صنف عدّه كتب نافعه محرّره فى الفقه و الاصول و كمال الدين بن فخر الدين جهرمى در براهين قاطعه

ترجمه صواعق محرقه گفته بعد از سپاس و ستایش ملک علام و درود نامعدود برسید انام بر ذوی الافهام مخفی نیست که مکلف را بعد از تصدیق بوحدانیت الهی و تصدیق نبوت حضرت رسالت پناهی در تکمیل ایمان لابدست از علم بحقیقت امامت و خلافت خلفای اربعه رضی الله عنهم اجمعین و فضائل و کمالات ایشان و ما يتعلق بها از ابطال سخنان مخالفین مذهب حق و غیر ذلک چنانچه علما در کتب اصول و کلام بیان این معانی کرده اند اما کتابی علیحده درین مطلب که مشتمل بر جمیع مسائل این مطلب بوده باشد تصنیف نشده بود تا در سنه خمسین و تسعمائه در مکه معظّمه زادهای الله شرفا و تعظیما افضل الفضلاء المتأخرین و اکمل العلماء المتبحرین قدوه ارباب التقی و اسوه المشایخ و النقباء الحبر الذکی حافظ احادیث نبوی شیخ المله الدّین احمد الشهیر بابن الحجر الهیتمی المکی ادرکه الله بلطفه الجلی کتاب صواعق محرقه فی الردّ علی الرّفصه و المبتدعه تصنیف فرمود الخ و حاجی محمد بلخی خلیفه سید علی همدانی در شرح شمائل ترمذی گفته اما بعد بر ضمائر ارباب افهام زاکیه و اصحاب عقول صافیه پوشیده نماند که حضرت شیخ الاسلام و المسلمین قدوه العلماء و المحدثین و المفسرین زبده الفقهاء و المتکلمین وحید عصره فرید دهره شیخ الحرمین الشریفین شیخی و استادی الشیخ شهاب الدین احمد المشهور بالشیخ ابن حجر ره در شرح شمائل النبی صلی الله علیه و سلم نوشتند که قال ائمتنا یکفر من قال کان النّبی صلی الله علیه و سلم اسود او غیر قرشی الخ و سید محمد بن عبد الرسول برزنجی در نوافض الروافض گفته قال العلامه ابن حجر فی الصواعق المحرقه انّ الذی اجمع علیه اهل السنه و الجماعه أنّه یحب علی کلّ احد تزکیه جمیع الصحابه باثبات العداله لهم الخ و احمد بن عبد القادر عجیلی در ذخیره المال در شرح شعر هذا الذی قرّره الاجله و المقترضی و لازم الادله

گفته و ذلک انّ اجله العلماء لما صرحت لهم الادله بهذه الخصوصیات لاهل البیت الشریف قرّروا ذلک و حرّروه مثل السّید علی السمهودی امام السنه فی جواهره

و الحافظ الطبري الشافعي في ذخائره و الحجّه الزرندي الشافعي في معالمه و شيخ الاسلام ابن حجر الشافعي في صواعقه و جلال الدين السيوطي الشافعي في الثغور الباسمه في مناقب السيده فاطمه و احياء الميّت في ذكر اهل البيت و السّـمطين في السبطين و اسنى المطالب في فضائل علي بن أبي طالب و من المفردات عدد كثير لم اطلع على شيء منها و نیز عجيلي در ذخيره المآل نقلا- عن شرف الدّين محمد بن المرتضى ابن حجر مكى را باين اوصاف جميله ستوده شيخ شيخنا بل شيخ مشايخ الاسلام خاتمه المحققين شهاب الملّه احمد بن محمّد بن حجر الهيثمي الشافعي و علاوه برين همه ابن حجر از شيوخ مشايخ شيخ حسن عجمي از ان مشايخ سبعة است كه والد ماجد مخاطب بسبب اتصال سند خود بايشان در ارشاد كمال ابتهاج و استبشار ظاهر نموده حمد خداوند متعال بر اين اتصال بجا آورده تاج الدّين بن احمد دهان در كفايه المتطلع كه در ان مرويات شيخ حسن عجمي جمع نموده مي گويد كتاب الجامع الصحيح للامام الحافظ الحجه أبي الحجاج مسلم بن حجاج المقيسي النيسابوري رحمه الله تعالى يرويه باسانيد منها ما اخبر به عن مفتي مكه و رئيسها السيّد محمد صادق بن احمد بادشاه قراءه لبعض و إجازة لباقيه عن العلامة محمد بن عبد العزيز الرمزمي إجازة عن والده عبد العزيز بن محمّد و الشيخ العارف أبي الحسن محمّد بن محمد البكري و العلامة احمد بن حجر الهيثمي المكّي الخ و نیز در ان گفته كتاب شرح الشمائل للعلامة شهاب الدين احمد بن حجر الهيثمي المكّي رحمه الله تعالى اخبر به عن الشيخ عبد الباقي الدمشقي الحنبلي عن الشيخ احمد البقاعي ح و اخبر به عن العلامة الشيخ ابراهيم الميموني و حافظ وقته الشيخ محمد بن علاء الدين البابلي عن الشيخ احمد السنهوري ح و اخبر به عن مفتي الشافعيه بمكه عن الشيخ المعمر عبد العزيز بن العلامة محمد بن عبد العزيز الزمزمي كلّهم عن مؤلفه جدّ الاخير لأمه العلامة شهاب الدّين احمد بن محمد بن حجر المكّي فذكره و نیز در ان گفته شرح العباب و فتح الجواد و غيرهما للعلامة شهاب الدين احمد

بن محمد بن حجر الهيتمي المكي الانصارى اخبر بها بما تقدم فى سند التحفه له و اخبر بها عن الشيخ عبد الباقي الدمشقى الحنبلى إجازة عن الشيخ احمد البقاعى عن مؤلفهما العلامة شهاب الدين احمد بن محمد بن حجر المكى و اخبر به العلامة ابن حجر المكى و الرّحله جار الله بن فهد عن الحافظ جلال الدين عبد الرحمن بن أبى بكر السيوطى و اخبر به الشمس الرّملى عن والده العلامة شهاب الدين احمد بن احمد الرّملى قال هو و جار الله بن فهد اخبرنا العلامة القاضى تقي الدين ابو بكر بن عبد الله بن قاضى عجلون قال هو و البرهان ابو شريف ح و الحافظ جلال الدين السيوطى اخبرنا به مؤلفه العلامة جلال الدين ابو عبد الله محمد بن احمد بن محمد المحلى الانصارى فذكره و نيز در ان گفته شرح الهمزيه للعلامة احمد بن حجر المكى رحمه الله تعالى اخبر به عن المعمر فقيه الحرم عبد العزيز بن محمد الزمزمى عن مؤلفه جدّه لأمه العلامة احمد بن محمد بن حجر المكى فذكره و سالم بن عبد الله بن سالم البصرى در امداد بمعرفه الاسانيد در ذكر مشايخ والد خود گفته و منهم العلامة الشيخ عبد الله بن الشيخ سعيد باقشير المكى فاجاز الوالد حفظه الله تعالى لجميع مروياته و مسموعاته عن مشايخ اجلهم علامه الزمان السند عمر بن السيد عبد الرحيم بن الحسين البصرى المكى الشافعى عن العلامة المتقن شمس الدين محمد بن احمد بن حمزه الانصارى الرّملى بسنده المعروف و اجازة السيد عمر المذكور ايضا عن الشيخ العلامة محمّد بن عبد الله الطبرى الحسينى الشافعى عن خاتمه المحققين شهاب الدين احمد بن حجر الانصارى المكى عن الشيخ الرّملى و اخذ الشيخ ابن حجر المذكور عن القاضى زكريا الانصارى و هو اخذ عن جماعه من الاساتذه اجلهم على الاطلاق خاتمه الحفاظ الشيخ ابن حجر العسقلانى و محمد بن على بن منصور الشنوانى در درر ستيه فيما علا من الاسانيد الشنوانيه گفته مصنفات العلامة الثقة خاتمه المحققين الشهاب احمد بن حجر الهيتمي بالمشاهه فوق ثم المكى نسبه الى قريه من قري مصر

رماحیه الغربیّه منها التحفه شرح المنهاج و شرح الارشاد و شرح المسائل و الهمیه و الاربعین النوویه و غیر ذلك ارویها بسندنا الی الشیخ عبد الله البصری عن العلامه الشیخ منصور الطوخی عن الشیخ سلطان المزاحی عن شیخ الاسلام نور الدین الزیادی عن الشهاب احمد بن حجر الهیتمی و عبد الرحمن بن محمد بن عبد الرحمن الکریزی الدمشقی در ثبت خود گفته مؤلفات خاتمه المحققین الشهاب احمد بن حجر المکی ارویها عن الوالد عن الشهاب احمد المنینی عن الشهاب احمد التحلی عن النور علی بن الجمال عن السید عمر بن عبد الرحیم البصری عن بدر الدین البرنباری عن مؤلفها و مخاطب در رساله اصول حدیث گفته و از حسن اتفاقات آنکه شیخ ابو طاهر قدس سره سند مسلسل دارند بصوفیان و عرفاء تا شیخ زین الدین زکریا انصاری و هو أنه اخذ عن ابيه الشيخ ابراهيم الكردي و هو عن الشيخ احمد القشاشی و هو عن الشيخ احمد الشناوی و هو عن والده الشيخ عبد القدوس الشناوی و ایضا عن الشیخ محمد بن أبی الحسن البکری و ایضا عن الشیخ محمد بن احمد الرّملى و ایضا عن الشیخ عبد الرحمن بن عبد القادر بن فهد و هؤلاء کلهم من اجله المشایخ العارفين بالله و الشیخ عبد القدوس عن الشیخ ابن حجر المکی و عن الشیخ عبد الوهاب الشعراوی و هما عن شیخ الاسلام زین الدین زکریا الانصاری و الشیخ محمد بن البکری عن والده العارف بالله أبی احسن البکری و هو عن الشیخ زین الدین زکریا و كذلك الشیخ محمد الرّملى عن والده و عن الزین زکریا و اما الشیخ عبد الرحمن بن عبد القادر بن فهد فعن عمه جار الله بن فهد عن الشیخ جلال الدین السیوطی و نیز علمای کبار سنیّه بافادات ابن حجر مکی جابجا تمسک و تشبث می نمایند فاضل رشید در ایضاح می فرماید هر کسی که ادنی درد دین داشته باشد او را قسم بخدا داد و بخدمتش عرض می کنم از کتب کلامیه اهل سنت صواعق محرقه را که شیخ عبد الحق آن را در کتاب تکمیل الایمان مشتمل بر تعصب گفته از باب ثامن تا جائی که لفظ خاتمه الکتاب بحمرت مرقومست مطالعه فرماید الخ و فاضل معاصر مولوی حیدر علی در ازاله العنین

خدایا مگر مراد خطیب مذکور حطّ رتبه ابو حنیفه و انتقاص او نباشد بقرینه آنکه در تاریخ خود بسیاری از جلائل اوصاف او را یاد کرده تا آنکه جمعی از علما مناقب امام را ازین کتاب فرا گرفته اند بلکه مقصود او از کلمات قادحین این معنی باشد که ائمه مسلمین بالخصوص امام اعظم با این همه درجات رفیعیه از السنه حسّاد و جهله نجات نیافته اند و ازینجاست که آن امور بیشتر از مجهولین و اهل حسد نقل کرده پس چگونه حطّ رتبه مسلمانی باین کلمات سخیفه متصور باشد فما ظنک بامام ائمه المسلمین چنانچه از کتاب خیرات حسان فی مناقب اُبی حنیفه النعمان سمت ظهور دارد و این هم ازین کتاب منجلی ست که حافظ شمس الدّین ذهبی و حافظ ابو الفضل عسقلانی بتصریح افاده کرده اند که این کلمات قادحه از جهت عداوت و حسد که کمتر کسی از ان نجات می یابد بر روی کار آمده و حاشا که ابو حنیفه متصف بان باشد انتهی محصله

۶۶- علی منقی

وجه شصت و ششم آنکه شیخ علی بن حسام الدّین بن عبد الملک بن قاضی خان المتقی القادری الشاذلی المدینی الپجستی حدیث ولایت را بطرق متعدده وارد کرده چنانچه در کنز العمال که مصطفی ابن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون ذکر ان بعد ذکر جمع الجوامع سیوطی باین نهج نموده ثم ان الشیخ العلامه علاء الدّین علیّ بن حسام الدین الهندی الشهیر بالمتقی المتوفی سنه رتّب هذا الكتاب الكبير كما رتّب الجامع الصغير و سماه کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال ذکر فيه أنّه وقف علی كثير ممّا دوّنه الأئمه من كتب الحديث فلم ير فيها اكثر جمعا منه حيث جمع فيه بين الاصول الستة و اجاد مجمع كثره الجدوى و حسن الافاده و جعله قسمين لكن كان عاريا عن فوائد جليله منها أنّه لا يمكن كشف الحديث الا إذا حفظ راس الحديث ان كان قوليا و اسم راويه ان كان فعليا و من لا يكون كذلك يعسر عليه ذلك فبوّب اوّلا كتاب الجامع الصغير و زوائده و سماه منهج العمّال فی سنن الاقوال ثم بوّب بقيه قسم الاقوال و سماه غايه العمال فی سنن الاقوال ثم بوّب قسم الافعال من جمع الجوامع و سماه مستدرک

الاقوال ثم جمع الجميع في ترتيب كترتيب جامع الاصول و سَمَّاه كثر العمال ثم انتخبه و لخصه فصار كتابا حافلا- في اربع مجلدات مي آرد

ما تريدون من علي ما تريدون من علي ما تريدون من علي انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى ت ك عن عمران بن حصين و تيرموران آورده

دعوا عليا دعوا عليا دعوا عليا انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى حم عن عمران بن حصين و نیز در ان آورده

يا بريده ان عليا وليكم بعدى فاحب عليا فانه يفعل ما يؤمر الديلمي عن علي و فضائل عاليه و مناقب ساميه و مدائح جليله و محامد جميله و محاسن كثيره و مفاخر غزيره على متقى بر متتبع مخفى ليست و ستمتع نبذه منها في مجلد حديث الطير انشاء الله تعالى فبان من عنايه هذا العالم التحرير و العارف الكبير المتقى الصالح بروايه الحديث من طرق عديده مخرجه من مصنفات البارعين الموصوفين بمحاسن المدائح تعنت المبطل الجارح و تهوك المكذب القادح و ظهر انه رام بنفسه في افحش الفضائح و توزط في اوحش القبائح بعيد مغترب فازح عن اقتناء المزايح و اجتناء ثمرات المصالح محروم عن التوفيقات و المنائح غير مبال

۶۷- عيد روس

وجه شصت و هفتم آنکه شيخ بن عبد الله بن شيخ بن عبد الله العيدروس حديث ولايت را در مناقب جناب امير المؤمنين عليه السلام از ترمذی و حاکم نقل کرده چنانچه در کتاب العقد النبوی و الشر المصطفوی گفته

اخرج الترمذی و الحاکم عن عمران بن حصين ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ما تريدون من علي ما تريدون من علي ما تريدون من علي انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى فهذا شيخ بن عبد الله العيدروس يدرأ في صدر كل قال منحوس و يبيت على جمر الغضى اكل ضاغن منجوس و يعرك جنب كل معاند حرون شمس بابانه الحق البازغ كمشرقه الشموس و بدى عن الصواب المانوس فيظهر ان عقل المنكر المكذب مؤف مالوس و كذبه

و خبطه معاین محسوس و فی تزویره و ابطاله خدع الغرور مدسوس و محتجب نماند که شیخ بن عبد الله العیدروس از اکابر معتمدین و افاحم معتبرین و اجله مشهورین و اعظم معروفینست و کمال علو قدر و نهایت سمو فخر او بر متتبع ظاهر و عیانست عبد القادر بن شیخ بن عبد الله در نور سافر عن اخبار القرن العاشر می فرماید و فی ليله السَّبت لخمس و عشرين خلت من رمضان سنه تسعين توفى الشيخ الكبير و العلم الشهير القطب العارف بالله شيخ بن عبد الله العیدروس باحمدآباد و دفن بها فی صحن داره و علیه قبه عظیمه و كان مولده سنه تسع عشره و تسعمائه بتريم و من احسن تواریخ وفاته تاریخ صاحبنا الفقيه عبد الله بن احمد بن فلاح الحضرمی و قد نظمه فی بیتین فقال ارّخت نقله سیّدی شمس الشموس العیدروس فانظر تجد تاریخه القطب هو شمس الشموس و لفضلاء الآفاق فيه جمله مستکثره من المراثی و غرائب الاتفاق انه قبل موته بنحو شهرین کان امر بتحصيل رساله فی مناقب النووی رحمه الله ثم امر بمقابلتها و كان مؤلفها ذکر فيها جمله من المراثی الّتی قیلت فی الامام فقال ذات يوم أنّ المراثی إذا قرئت لا بدّ ان يموت احد فاتفق ان مات بعد ذلك و رثی بمراثی کثیره حتی انی لم ار احد ارثی بهذا القدر منها سوى الّتی ذکرها فی تلك الرساله من مراثی الامام النووی و روى عن الشيخ الكبير الولى شهاب الدین احمد بن الشيخ عبد الرحمن أنّه كان يقول عاد اهل حضرموت يودّون فيه نظره و يخصّ به اهل بلد بعيد من اهل المشرق و كانت مده اقامته بالهند اثنتین و ثلاثین سنه لأنّه دخلها سنه ثمان و خمسين و تسعمائه و كان شیخا کاسمه كما قال بعض الصلحاء فی وصفه و لقد صار بحمد الله شیخ زمانه باتفاق عار فی وقته و قد الهم الله اهله حیث سمّوه شیخا قبل او انه و وقته و ذلك لتحقق وراثته من متبوعه كما الهم الله آل المصطفى صلى الله علیه و سلّم لتسميته محمدا قبل انه تجلّى صفاته الحمیده صلى الله

عليه و سلم و صار هذا الاسم الشريف يصدق فيه من اربع حيثيات احدها انه اسمه و ثانيها انه بلغ في السن حد الشيوخه و ثالثها انه شيخ اهل التصوف في زمانه و رابعها انه شيخ طلبه العلم في العلوم الظاهره فهو شيخ اسما و وصفا و على كل تقدير و بكل وجه و ما احسن قول الارب الفاضل عبد اللطيف الدير حيث يقول فيه شيخ الى سبيل الرشاد مسلک و طريقه في العلم ما لا يجهل شيخ و يحسن ادائه و بيانه لعظيم اشكال العويص يسهل شيخ تبخر في العلوم فمن راى بحرا يسوغ لوارد به المنهل شيخ عليه من المهابه رونق كالبدرا لکن وجهه يتهلل شيخ له في الطالبين مسائل صوفيه ان جئت عنها تسال شيخ تقدم في السلوك لانه ان عد ارباب الكرامه اول العيدروس الحبر قدوه عصره من الشدائد مقصد و مؤمل قطب الزمان و غوثه و غياثه من يرتجيه لا يضاع و يهمل ان العفيف ابو الشهاب المرتضى بحر الحقائق مرشد متفضل عذب الموارد من اتاه و اردا من فيضه درن الغشاوه يغسل ما قيل هذا كامل في ذاته الا و قلت الشيخ عندي اكمل و روى عن الشيخ الكبير و العلم الشهير ابي بكر بن سالم باعلوى انه كان يقول ما احد من آل باعلوى اولهم و آخرهم اعطى مثله و روى مثل ذلك عن الولي العلامه عبد الله بن عبد الرحمن الشهير بالنحوي باعلوى و زاد و الله ما هو الا آيه اليوم فهو عديم النظير و لما سمع كتابه الفوز و البشرى كان لا يمر بشيء الا و يقول كنت ادور لاشياء من جهه المعتقدات فما شفاني شيء مثله فيها لا من كتب الغزالي و لا الياضي و حكي من مجاهداته انه كان يعتمر غالبا في رمضان اربع عمرات بالليل و اربع عمرات بالنهار و ناهيك بها منقبه ما اجلها فقد ورد في الصحيح ان عمره في رمضان كحجه و في روايه تقضى حجه او حجه مع النبي صلى الله عليه و سلم قال العلامه حميد و تيسر اربع بالليل و اربع بالنهار من الكرامات الخارقه و لم ينقل مثله فيما اعلم

من الاسلاف السابقه و ما احسن قول الشيخ المعطى بن حسن باكثر رحمه الله حيث يقول فى اثناء بعض قصائده فيه قد عشت فى أم القرى دهرا على تحصيل علم ثم درس قران و عباده و زهاده فى خلوه مستترا عن سائر الاخوان و قيام ليل مع صيام هو اجر مستمسكا بالبيت و الاركان و كتبت فى الحجّاج و العمار و الزوّار و العيّاد منذ زمان مترددا من مكّه الغراء الى قبر النبى المصطفى العدنانى ما نلت يا ابن العيدروس ولايه مواهبا فى رتبه السلطان الا بلطف عنايه و عباده و مجاهدات فى رضى الرحمن ليس المعال بالتمانى يا فتى لو لا المشقّه شاهدهى و كفانى انت الوالى ابن الوالى ابن الوالى الى الرضا الطاهر الاردان العيدروس ابوك و السقاف جدك و المقدم ثالث الرّجلان هذا المفاخر إن تعدّ مفاخرا بالذّات و الاباء و الاخوان و من شيوخه شيخ الاسلام الحافظ شهاب الدّين بن حجر الهيتمى المصرى و الفقيه الصّالح العلامه عبد الله بن احمد باقشير الحضرمى و له من كل منهما إجازة فى جماعه آخرين يكثر عددهم و اجتمع بالعلامه الربيع بزبيد و اما مقرّواته فكثيره جدا و من تصانيفه العقد النبوى و السر المصطفوى و الفوز و البشرى و شرحان على القصيده المسّماه تحفه المريد احدهما اكبر من الآخر اما الكبير فالمسمّى حقائق التوحيد و اما الصغير فالمسمّى سراج التوحيد و المولدان كذلك احدهما اكبر من الآخر و المعراج و رساله فى العدل و ورد اسمه الحزب النفيس و نفحات الحكم على لاميه العجم و هو على لسان التصوّف و لم يكمله و ديوان شعر و من شعره هذه الوسيله القى نظم فيها نسبه الى النبى صلى الله عليه و سلم و هى توسّلى محمد خاتم الرّسل و فاطمه و امير المؤمنين على الى آخر ما ساق من اشعاره ثم قال و مناقبه و كراماته ليس هذا محلها و قد افردها غير واحد من العلماء بالتصنيف كالشيخ العلامه حميد بن عبد الله السندي فى رساله له و الشيخ العلامه شهاب الدين احمد بن على اليشكرى المكى فى كتابه نزّهه الاخوان و النفوس فى مناقب شيخ بن عبد الله

العیدروس و قد ذکرت کثیرا منها فی مقدمه کتابی الفتوحات القدوسیّه فی مناقب الخرقه العیدروسیّه الی ان قال و لله درّ الشیخ عبد المعطی باکثیر حیث یقول فیہ من قصیده ذاعت فضائله و شاع ثناؤه* فی الخافقین و جاوزت بغدادا و ما احسن قول الشیخ الفاضل عبد اللطیف الدبیر حیث یقول فیہ شیخ الانام مفید کل محقق بحر العلوم العارف الرّیانی ابن العفیف ابو الشهاب المجتبی قطب الزّمان العیدروس الثانی شرف السّیاده و الزّهاده و التقی فخر الحماہ الغرّ من عدنان هو کالسّ فینه من تولاه نجا و سواه لم یامن من الطوفان و سید محمود بن محمد بن علی الشیخانی القادری المدنی در صراط سوی فی مناقب آل النبی کفته و فی العقد النبویّ و السّیر المصطفوی للشیخ الامام و الغوث الهمام بحر الحقائق و المعارف السّید السند الفرد الامجد الشریف الحسینی المسمی بالشیخ بن عبد الله العیدروس باعلوی ما نصّه

فی کتاب المذکور أنّ النّبی صلّی الله علیه و سلم قال کل سبب و نسب و حب ینقطع یوم القیمه الا سببی و نسبی و حسبی الخ و نیز محتجب نماوند که شیخ عبد القادر صاحب نور سافر حائز فضل سافر و نبل زاهر و مجد باهر و شرف ظاهرست محمد امین بن فضل الله المحبی در خلاصه الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر کفته عبد القادر بن شیخ بن عبد الله بن شیخ بن عبد الله العیدروس الملقب محیی الدین الشیخ الامام ابو بکر الیمنی الحضرموتی الهندی احد اکابر علماء الحضارمه ذکره الشنّلی فی تاریخه و قال فی ترجمته قد ترجم نفسه هو فی تاریخه النور السافر عن اخبار القرن العاشر فقال ولدت فی عشیّه یوم الخمیس لعشرین خلت من شهر ربیع الاول سنه ثمان و سبعین و تسعمائه بمدینه أحمدآباد من بلاد الهند و کان والدی رای فی المنام قبل ولادتی بنحو نصف شهر جماعه من اولیاء الله تعالی منهم الشیخ عبد القادر الکیلانی و الشیخ ابو بکر العیدروس و کان الشیخ عبد القادر یرید حاجه من الوالد فذلک هو الذی حملة علی تسمیتی بهذا الاسم و کتانی ایضا أبا بکر و لقبنی محیی الدین و تقرر عنده انه سیکون لی شان

و كان قبل ان يسلم له ولد؟؟؟ بارض الهند فما عاش له منهم غيرى و كان يحبنى جدا و قال لى مره إذا وقع زمانك افعل ما شئت و حكى بعض الثقات قال جاء بعض الوزراء الكبار الى والدك يطلب منه الدعاء فى امر من الامور و كنت إذ ذاك صغيرا جدا و كنت جالسا بين يديه فقرات فى الحال هذه الآيه و اخرى تحبونها نَصِيرٌ مِّنَ اللَّهِ وَ فَتِيْحٌ قَرِيْبٌ فقال الشيخ يكفيكم هذا المقال هذا مثل الوحى قال ثم قضيت تلك الحاجه و كانت امى أم ولد هنديه وهبتها بعض النساء من بيت الملك المشهوره بالصدقات لابى و اعطتها جميع ما تحتاج إليه من اثاث و اخذ منها جمله من الجوارى و كانت تنظرها مثل ابنتها و تزورها فى الشهر هرات و كانت هى إذ ذاك بكر او لم تلد له من الاولاد غيرى و كانت من الصالحات و قرأت القرآن حتى ختمته على يد بعض اولياء الله فى حياه الوالد ثم اشتغلت بالتحصيل و قرأت عده متون على جماعه من العلماء و تصديت لنشر العلم و شاركت فى كثير من الفنون و تفرغت لتحصيل العلوم النافعه و اعملت الهمة فى اقتناء الكتب المفيزه و بالغت فى طلبها من اقطار البلاد مع ما صار الى من كتب الوالد فاجتمع عندى جمله و ما بلغنى ن سیدی الشيخ عبد الله العيدروس قال من حصل كتاب احياء علوم الدين و جعله فى اربعين جلدا ضمنت له على الله بالجنه فحصلته كذلك بهذه النيه و وفقت لاستماع الاحاديث و اشتغال الاوقات بها و طالعت كثيرا من الكتب و وفقت على اشياء غريبه مع ما تلقيتها عن المشايخ فلم تفتنى بحمد الله اشاره صوفيه او مسئله علميه او نكته ادبيه و لكنى مع ذلك اظهر التجاهل فى ذلك لأن الكلام على اشارات التصوف و مقامات الصوفيه لا ينبغى للشخص ان يقدم عليها الا ان كان متحققا بها و مع ذلك فلا يجوز له ان يخوض فيها مع غير اهلها لانها مبيته على المواجيد و الاذواق لا يطلع على بيان

حقيقتها باللسنه و الاوراق ثم من الله على بما لا- كان لى قَط في حساب حتى صارت بمصنفاتي الرفاق و قال بفضلى علماء الآفاق و رزقت محبه ارباب القلوب من اولياء الله تعالى و حظيت بدعواتهم الصالحه و عظمتى العلماء شرفا و غربا و خضع لى الرؤساء طوعا و كرها و كاتبى ملوك الاطراف و ارفدونى بصلاتهم الجميله و وصلت الى المدائح من الآفاق كمصر و اقصى اليمن و غيرهما و اخذ عني غير واحد من الاعلام و لبس خرقة التصوف جم غفير من الأعيان و ألفت جمله من الكتب المقبوله التى لم اسبق الى مثلها ككتاب الفتوحات القدوسيه فى الخرقة العيدروسيه و هو كتاب نفيس لم يؤلف قبله اجمع عنه و هو مجلد ضخم و قرظه جماعه من العلماء الاعلام حتى بلغت تقاريطه كراريس و من غريب الاتفاق ان تاريخه جاء مطابقا لموضوعه و هو ليس حرقه و كتاب الحدائق الخضره فى سيره النبى عليه السلام و اصحابه و هو اول كتاب الفته و سنى إذ ذاك دون العشرين و كتاب اتحاف الحضرة العزيزه بعيون السيره الوجيزه و هو على نمط الحدائق الا انه اصغر و كتاب المنتخب المصطفى فى اخبار مولد المصطفى و كتاب المنهاج الى معرفه المعراج و كتاب الانموذج اللطيف فى اهل بدر الشريف و كتاب اسباب النجاه و النجاج فى اذكار المساء و الصبح و كتاب الدر الثمين فى بيان المهم من الدين و كتاب الحواشى الرشيقه على العروه الوثيقه و كتاب منح البارى بختم البخارى و كتاب تعريف الأحياء بفضائل الأحياء و باعته ان سيد الشيخ عبد الله العيدروس قال غفر الله لمن يكتب كلامى فى الغزالي فرجوت ان يتناولنى دعاؤه و اردت اسعاف والدى بتحقيق رجاء فأنى سمعته يقول ان امهل الزمان جمعت كلام الشيخ عبد الله فى الغزالي فى كتاب و اسميه الجواهر المتلالى فى كلام الشيخ عبد الله فى الغزالي و كتاب عقد اللآل فى فضائل الآل و كتاب خدمه الساده بنى علوى باختصار العقد النبوى

و ارجو ان يوفقنى الله لاتمامه و كتاب بغيه المستفيد بشرح تحفه المريد و هو مختصر جدًا و كتاب النفحه العنبريه فى شرح البيتين العديتيه و كتاب غايه القرب فى شرح نهايه الطلب اعتنى به الناس كثيرا و حصلوا منه نسخا عديده نحو الاربعين فيما علمت و شرح على قصيده الشيخ أبى بكر العيدروس صاحب عدن النبوه و كتاب اتحاف اخوان الصفا بشرح تحفه الظرفاء بأسماء الخلفاء و كتاب صدق الوفاء بحق الاخاء و كتاب النور السافر عن اخبار القرن العاشر و تقریظ على شرح قصيده البوصيرى التى عارض بها بانث سعاد لشيخنا شيخ الاسلام عبد الملك بن عبد السلام دعسين الاموى اليمنى الشافعى و آخر على رساله صاحبنا الشيخ العلامه لمحمد بن محمد بن على البكرى فى تنزيه الامام مالك عن تلك المقاله الشنيعه التى نسبها إليه من لا خلاق له و إجازة للفقیه الصالح احمد بن الفقيه محمّد باجابر و ديوان شعر اسمه الروض الاريض و الفيض المستفيض انتهى كلامه فى حق نفسه قال الشلى و من مؤلفاته التى لم يذكرها الزهر الباسم من روض الاستاذ حاتم و هو شرح رساله من السيد حاتم إليه و هو مطول نحو مجلدين و كتاب قرّه العين فى مناقب الولى عمر بن محمد با حسين قال فى الزهر الباسم و شيخنا و امامنا فى هذا الشأن شيخ الاسلام العالم الربانى المرّبى شيخ بن عبد الله العيدروس فانه ربّانى ينظره و غذانى بسرّه و صدرنى فى مكانه و شيخنا الثانى الشيخ الذى هو الاخ و ابن العم الانسان الكامل و الجزء الذى هو لكل شامل ابو الارواح و شيخ الاشباح حاتم بن احمد الاهدل و هو الذى اسرع باسرارنا حتى لحقت وفقّ الستتنا حتى نطقت و شيخنا الثالث قطب الوجود و امام اهل الشهود و شمس الشموس الشيخ عبد الله بن شيخ العيدروس صنوى و والدى فانه حكمنى و البسنى الخرقه و نصبنى شيخا و ذكر صورته اجازته له و تحكيمه و شيخنا الرابع درويش حسين الكشميرى و شيخنا الخامس موسى بن

جعفر الكشمیری و ذکر ترجمه هذین و إجازته الثاني له و شیخنا السادس الولی الکبیر القدوه الشهیر محمّد بن الشیخ حسن چشتی و لم یزل فی أحمدآباد مستمرا علی نفع العباد الی ان انتقل الی رحمة الله تعالی و كانت وفاته فی سنه ثمان و ثلثین و الف بمدينه أحمدآباد و عمره ستون سنه و قبره بها مشهور معروف یزار و یتبرک به

۶۸- میرزا مخدوم

وجه شصت و هشتم آنکه عباس الشهیر بمیرزا مخدوم بن معین الدین این حدیث شریف را با آن همه تعصب و تصلب در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام از ترمذی نقل کرده چنانچه در نواقض در فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام از فرع ثانی فصل اول از فصول ثلاثه کتاب می فرماید

عن عمران بن حصین قال قال بعث رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبي طالب فمضى في السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقالوا إذا لقينا رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع على و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى الله عليه و سلم ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه فسلموا على رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال الم تر الى على بن أبي طالب فعل كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم ثم قام الثاني فقال مثل ما قال فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما ثم قام الرابع فقال ما قالوا فاقبل إليهم رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و الغضب و يعرف في وجهه فقال ما تريدون من على ثلثا ان عليًا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن اخرجه الترمذی فيا للعجب كل العجب هذا صاحب النواقض المخدوم لاجله متكلميهم القروم و ملاذ مشايخهم المبدعين حقائق المنطوق و المفهوم مع ما عليه من الاغراق البالغ و التعصب المشوم و الايضاع في سباب العسف المذموم و الايجاف في مهامه الحيف المعلوم يثبت في كتابه هذا الحديث الشريف ناقلا عن الترمذی

صاحب الصحيح فيظهر كونه معتمدا معتبرا صحيحا على رغم الخصوم والكابلي مع كونه منتهبا لمطالب كثيره من صاحب النواقض لم يحتفل باثباته هذا الحديث الصحيح المنقذ من المهالك والمداحض بل جرح فيه مجازفه و عدوانا و خالفه اجهارا و اعلانا فاذا كان هذا حال الكابلي الاخذ منه بلا توسط فماذا اشكو من المخاطب المنتحل لثغالات المنتحل مع زياده التعميس و التخليط الموثر لاقصى الازورار عن انتهاج المنهج الوسيط الكميش الاز دار في احوال الحق و تعميهِ الصِّدق بقلب نشيط و الممعن في تشييع الزاهق و تنفيق الزائف بلسان سليط و چنانچه نهايت اعتماد و اعتبار صحت اين حديث از نقل كردن ميرزا مخدوم آن را از ترمذی در فضائل جناب امير المؤمنين عليه السلام ظاهرست همچنان صحت آن از عنوان اين فرع كه در آن اين حديث شريف را ذكر نموده واضح و لائحتست حيث قال في صدر النواقض ثم اعلم انه مرتب على مقدمه و فصول ثلثه و كشف مقاله و خاتمه و ذيل و اكمال المقدمه في تحقيق الايمان و الاسلام و ان الايمان بالمعنى الذى يقوله الاماميه لا يصح الفصل الاول و فيه فرعان الاول في الآيات النازله في فضل الاصحاب و فضل بعض اصنافهم عموما و اهل البيت منهم لانهم من اجله الاصحاب جامعون بين شرفى القرابه و الصِّحبه و هو مذيّل بتحقيق رشيق الثانى في الروايات الصحيحه الداله على فضل المذكورين فكل ما ورد في فضل شخص واحد فهو ذكر في هذا الفصل الا ما ورد في فضل الحسين في أنه ذكر في الفصل الثانى لانهما من غايه الاتحاد بمنزله شخص واحد و لئلا يكون بين فضل ابيهما و أمهما فضل كثير الخ و ميرزا مخدوم از اكابر متعصبين و اجله متكلمين و اعظام متعنتين ستيه است و سيد محمد عبد الرسول برزنجى او را بمدح و تبجيل تمام ياد کرده چنانچه در نوافض گفته و بعد فيقول العبد المذنب الملول الراجى عفو ربّه محمد بن عبد الرسول الشريف الحسينى الموسوى البرزنجى ثم المدنى

كان الله له فيما له وحقق آماله و حسن ماله و ختم بالصالحات اعماله انى قد كنت جمعت فيما مضى من هفوات الرافضه نبذه كنت لخصتها من رساله مولانا السيد العلامة القاضى بالحرمين المحترمين معين الدين اشرف الشهير بمرزا مخدوم الحسينى الحسينى حفيد السيد السند المحقق العلامة نور الدين على الجرجانى شارح المواقف و غيرها صاحب المؤلفات العديده و التحقيقات المفيده رحمه الله تعالى و رحم اسلافه فانهم كلهم بيت العلم و عز السنه و كهف الجماعه سماها النواقض على الزوافض و النواقض بالقاف ازين عبارت ظاهرست كه ميرزا مخدوم صاحب مؤلفات حديده و تحقيقات مفيده است و او از اهليت علم و عز سنت و كهف جماعتست و برزنجى او را بلفظ مولانا ياد مى كند و اعتماد بر رساله او دارد و كتاب نواقض از كتب معروفه مشتهره و اسفار معتمده معتبره ست مصطفى بن عبد الله القسطنطينى در كشف الظنون گفته نواقض على الزوافض للشريف ميرزا مخدوم بن مير عبد الباقي من ذريه السيد الشريف الجرجانى المتوفى فى حدود سنه ٩٩٥ خمس و تسعين و تسعمائه بمكه المشرفه ذكر فيه تزييف مذهب الروافض و تقيحه و حسام الدين سهارنپورى در مرافض كتاب نواقض را از كتب معتبره شمرده بان تمسك و تشبث نموده و فاضل رشيد تلميذ مخاطب و حيد در ايضاح استناد بكلام صاحب نواقض نموده كمال اعتبار و اعتماد مصنف و مصنف واضح فرموده و فاضل معاصر حيدر على هم در ازاله الغين حواله بكتاب نواقض مى نمايد و مؤلف آن را مثل كابلى اسوه و مقتداى خود در عدم مراعات ادب حضرات ائمه هدى عليهم آلاف التحية و الثنا قرار مى دهد و محتجب نماند كه محمد بن عبد الرسول برزنجى مادح مرزا مخدوم از معاريف علمائى جليل الشأن و مشاهير فضلاى اعيانست ابو الفضل سيد محمد خليل بن سيد على مرادى در سلك الدرر فى اعيان القرن الثانى عشر كه سابقا نسخه قلميه آن در حرم مدينه منوره ديدم درين ايام نسخه مطبوعه آن بمصر وارسيدم گفته محمد البرزنجى بن عبد الرسول بن عبد السيد

بن عبد الرسول بن قلندر بن عبد السّيد المتصل النسب بسيدنا الحسن بن علي بن أبي طالب رضي الله عنه الشافعي البرزنجي الاصل و المولد المحقق المدقق النحرير الاوحد الهمام ولد بشهر زور ليله الجمعه ثاني عشر ربيع الاول سنه اربعين و الف و نشانها و قرأ القرآن و جوّده علي والده و به تخرج في بقيه العلوم و قرأ في بلاده علي جماعه منهم الملاء محمد شريف الكوراني و لازم خاتمه المحققين ابراهيم بن حسن الكوراني و انتفع بصحبه و سلك طريق القوم علي يد الصّفي احمد القشاشي و دخل همدان و بغداد و دمشق و قسطنطينيه مصر و اخذ عن بها من العلماء فاخذ بماردين عن احمد السّلاحي و بحلب عن أبي الوفاء العرضي و محمد الكواكبي و بدمشق عن عبد الباقي الحنبلي و عبد القادر الصّفوري و ببغداد عن الشيخ مدلج و بمصر عن محمّد البابلي و علي السّبر املسي و سلطان المزاحي و محمّد العناني و احمد العجمي و بالحرمين عن الواقدين إليهما كالشيخ اسحاق بن جعمان الزبيدي و علي الربيعي و علي العقبيني الثّغري و عيسى الجعفري و عبد الملك السّحلماسي و غيرهم ثم توطّن المدينه الشريفه و تصدّر للتدريس و صلو من سراه رؤسائها و ألف تصانيف عجيبه منها انهار السّلسيل في شرح تفسير البيضاوي و الاشاعه في اشراط السّاعه و النواقض للروافض و شرحا علي الفيه المصطلح و العافيه شرح الشافيه لم يكمل و خالص التلخيص مختصر تلخيص المفتاح و مرقاه الصّعود في تفسير اوائل العقود و الضّاوي علي صبح فاتحه البيضاوي و رساله في الجهر بالبسمله في الصّيلوه و كانت له قوه اقتدار علي الاجوبه عن المسائل المشكله في اسرع وقت و اعذب لفظ و اسهله و اوجره و اكمله و بالجمله فقد كان من افراد العالم علما و عملا و كانت وفاته في غزه محرّم سنه ثلاث و مائه و الف و دفن بالمدينه رحمه الله تعالى و كتاب نوافض برزنجي كتابيست مستند اكابر اعظم و معول عليه اجلّه أفاخم بودن آن از تصانيف عجيبه و تاليف غريبه

از افاده مرادی ظاهر و باهرست و مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون بعد ذکر نوافض می فرماید و اختصره السَّيِّد مُحَمَّد بن عبد الرسول البرزنجی الکردی نزیل طیبه المتوفی سنه ثلاثین و الف و مائه و فاضل معاصر حیدر علی در ازاله الغین بعبارات این کتاب تمسک می نماید و بنهایت افتخار و استبشار افادات برزنجی را وارد نموده تخجیل و اسکات اهل حق بآن می خواهد

۶۹- و صابی

وجه شصت و نهم آنکه ابراهیم بن عبد الله و صابی یمنی شافعی حدیث ولایت را بطرق متعدده از اساطین محدثین نقل کرده چنانچه در کتاب اسنی المطالب فی فضل امیر المؤمنین علی بن ابی طالب از کتاب الاکتفاء فی فضل الاربعه الخلفاء گفته الباب العاشر فیها

جاء من الاخبار انه ولي كل مؤمن بعد النبي صلى الله عليه وسلم

و قول النبي صلى الله من كنت مولاة فعلى مولاة و انه لا يجوز الصراط الا من كان معه براءه بولايه على مع فضائل متفرقه خصه الله تعالى بها رضى الله تعالى عنه

عن عمران بن حصين رضى الله عنه قال بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم سريره واستعمل عليها عليا فمضى على السريه فاصاب جاريه من السبي فانكروا عليه و تعاهد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم قالوا إذا لقينا رسول الله صلى الله عليه وسلم اخبرناه بما صنع على قال عمران و كان المسلمون إذ قدموا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه وسلم سلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثانى فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليه رسول الله صلى الله عليه وسلم و الغضب يعرف فى وجهه فقال ما تريدون من على ثلاثا ان عليا منى و انا منه و هو ولى كل مؤمن بعدى

اخرجه الترمذى و ابن حبان فى صحيحه و اخرجه الامام احمد فى مسنده

و قال فيه فاقبل رسول الله صلى الله عليه و سلم على الرابع و قد تغير وجهه فقال دعوا عليا على منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى و نیز در اکتفا مذکورست

وعنه رضى الله عنه فى روايه اخرى انّ خالد بن الوليد قال اغتمها يا بريده فاخبر النبى صلى الله عليه و سلم ما صنع فقدمت و دخلت المسجد و رسول الله صلى الله عليه و سلم فى منزل و ناس من اصحابه على بابه فقالوا ما الخبر يا بريده فقلت خيرا فتح الله على المسلمين فقالوا ما اقدمك فقلت جاريه اخذها على من الخمس فجئت لاخبر النبى صلى الله عليه و سلم قالوا فاخبر النبى صلى الله عليه و سلم فانه سيسقط من عينه و رسول الله صلى الله عليه و سلم يسمع الكلام فخرج مغضبا فقال ما بال القوم يتنقصون عليا من ابغض عليا فقد ابغضنى و من فارق عليا فقد فارقنى انّ عليا منى و انا منه خلق من طينتى و خلقت من طينه ابراهيم و انا افضل من ابراهيم ذريه بعضها من بعض و الله سميع عليم يا بريده اما علمت ان لعلى اكثر من الجاربه التى اخذ و انه وليكم بعدى اخرج ابن جرير فى تهذيب الاثار و ابن اسبوع الاندلسى فى الشفاء و نیز در ان گفته و

عنه رضى الله عنه قال قال لى رسول الله صلى الله عليه و سلم يا بريده انّ عليا وليكم بعدى فاحبّ عليا فانه يفعل ما يؤمر به اخرج الديلمى فى مسند الفردوس و نیز در ان گفته و

عن عمران بن حصين رضى الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول انّ عليا منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى اخرج ابو داود الطيالسى فى مسنده و الحسن بن سفيان فى فوائده و ابو نعيم فى فضائل الصحابه

و عنه رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم دعوا عليا ثلثا انّ عليا منى و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى اخرج الامام احمد فى مسنده و نیز در ان گفته

عن ابن عباس رضى الله عنهما انّ رسول الله صلى الله عليه و سلم قال البريده انّ عليا وليكم بعدى

فاحبّ عليا فإنه يفعل ما يؤمر به اخرجه الحاكم في المستدرک و الضياء في المختاره و نیز در اکتفا مذکورست و

عن أبي ذرّ الغفاری رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم علی منی و انا من علی و علی ولی کل مؤمن بعدی و حبه ایمان و بغضه نفاق و النظر إليه رافه اخرجه الديلمی فی مسند الفردوس و فی مزید احتفال الوصالی صاحب الاکتفاء بذکر هذا الحديث من طرق عديدة ناضیه لجلباب الخفاء اکتفاء لمن صاب تحقيق الصواب و شفاء للعلة و رواء للغله لمن ذیل الماء من السیراب و فيه تجریع السم الناقع للمبطلین النصاب و تقریح فطیع للمدغلین الا و شاب فلا محید لهم الا الاصطلاء بنار الانضجار و الاکتساب و الهیمان فی مجاهل العلز و التّباب و الله الموقّق المسدّد فی کلّ باب و ابراهیم بن عبد الله و صابی از اکابر ثقات و اجله اثبات و اعظم جامعین مفاخر و أفاحم جامعین مآثرست آنفا شنیدی که حسب افاده عجیلی در ذخیره المال او از اجله علماست و فاضل معاصر مولوی حسن زمان او را بوصف شیخ محدّث یاد فرموده چنانچه در قول مستحسن گفته فی الرياض النضره فی فضائل العشره لحافظ الحجاز شیخ الحرم احمد بن عبد الله المحبّ الطبریّ و فی الاکتفاء فی فضل الاربعه الخفاء للشیخ المحدث ابراهیم بن عبد الله الوصابی الشافعی عن الحسن و ابن سیرین معاقلا سمعنا هلیتا الخ و باید دانست که کتاب الاکتفاء و صابی نهایت مشهور و معروفست و بکمال اعتماد و اعتبار موصوف از عبارت ماضیه ذخیره المال عجیلی دریافتی که اسنی المطالب که کتاب رابع از کتب اربعه کتاب الاکتفاء می باشد از جمله آن کتبست که مصنفین آن اجله علماوند و ایشان بسبب تصریح ادله بخصوصیات مذکوره در ان کتاب اعنی ذخیره المال برای اهلیت علیهم السلام تقریر و تحریر آن کرده اند و نیز عجیلی در ذخیره المال بشرح لکن وجدت حجرا و مدرا یملاً الفضاء هینت منها ما تری گفته اشاره الی انّ واردات محاسنهم کالحجر و المدمر الّتی ملأت الفضاء و الحمد لله ربّ العالمین فبینت من ذلك ما تسمعه

و ما بقى اكثر و لذلك لا يوجد كتاب من كتب الحديث الا و هم مذكورون فيه اما مفرقا و اما مجموعا و اما الكتب المفردة فى فضائلهم فهى كثيره جدا منها السبطين فى فضائل السبطين و منها اسنى المطالب فى فضائل على بن ابي طالب و منها الثغور الباسمه فى فضائل السيده فاطمه و احياء الميت فى ذكر اهل البيت له ايضا و ذخائر العقبى فى فضائل ذوى القربى للطبرى و غير ذلك مما لا مطمع فى حصره الخ و علمای كبار و أئمه عالی مقدار بروایات كتاب الاکتفاء احتجاج می نمایند و بنقل و اثبات اخبار آن نهایت اعتبارش ظاهر می فرمایند احمد بن عبد القادر عجیلی در ذخیره المال گفته

قال صاحب الاکتفاء فى تاريخ الاربعه الخلفاء عن جعفر بن محمد عن ابيه عن جده على بن الحسين رضى الله عنهم قال ماتت فاطمه بين المغرب و العشاء الخ و محمد محبوب عالم در تفسیر خود که معروفست بتفسیر شاهی و مدح و ثنای آن از کلام مخاطب قمقام و تلمیذ فرید او رشید والا- مقام در کمال وضوح و ظهورست جایجا از کتاب الاکتفاء روایات نقل می کند اقصای فخامت مرتبت آن قرار وی انصاف می نهد کما ستطلع علیه فى مجلده حدیث التشبیه و علاوه برین همه از صدر کتاب الاکتفاء معتبر و معتمد و مشهور و مستند بودن اخبار و آثار آن در نهایت ظهورست که هر گاه بعض اخوان صفا از اهل صدق و وفا از مصنف سؤال کردند که جمع نماید برای او تالیفی از احادیث نبویه ص و آثاری که از ثقات اثبات مرویست در فضل صحابه خاصه خلفای اربعه مع فضل محبین شان و ذمّ مبغضین ایشان تا واضح شود که محبت شان و اقتفاء آثار ایشان از از کای قرب و افضل اعمالست و مقتدی بایشان بر هدایتست از پروردگار خود و مبغض شان در عمرات ضلال پس باین امر برای قلوب مؤمنین شفا حاصل شود و باعث همّ و حزن و غیظ و اسف فجار جاحدین فضل صحابه و حامدین از سنت و جماعه معاندین نصّ کتاب و سنت گردد جواب داد او را مصنف باعتراف و اعتراف بعجز و تقصیر در حالی که مصرح بود بعدم اقتدار و هر گاه او اعتذار را قبول نکرد مصنف از خدا استخاره نمود بعد استخاره دید که اجابت او واجبست پس اجابت کرد

او را بسوی سؤال او وقتی که دید عزم او و اقبال او پس جمع کرد این کتاب را در شرف مناقب و عظم قدر و علو مراتب شان و تدوین نمود فضائلشان را از کتب عدیده بر وجه اختصار و حذف سند تا بر ناظر تناول آن سهل باشد و پیش آید بر طالب در آن چیزیکه قصد می کند آن را و نسبت کرده هر حدیثی را بکتاب مخرج منه و تنبیه نموده بر مؤلف آن برای تخلص از عهده ارباب در نقل و اتباع اولی السابقه از اهل علم و فضل رغبت کرده در ثواب از خدای ملک و هاب و ستقف علی اصل ذلك الصدر الشارح بلطائف مضامینه کل صدر فیما بعد ان شاء الله تعالی

۷۰- احمد الحافی

وجه هفتادم آنکه احمد بن محمد بن احمد الحافی الحسینی الشافعی حدیث ولایت را در فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام وارد کرده چنانچه در تبر مذاب فی ترتیب الاصحاب گفته

روی الامام احمد فی المسند عن بریده و فی کتاب فضائل علی و رواه اکثر المحدثین ان النبی صلی الله علیه و سلم بعث خالد بن ولید فی سربیه و بعث علیاً فی سربیه اخری و کلاهما الی الیمن و قال ان اجتمعتا فعلی علی الناس و ان افتترقتما فکل واحد منكما علی جنده فاجتمعا و اغارا و سیبا نساء و اخذا اموالا و قتلا ناسا و اخذ علی جاریه فاختصها لنفسه فقال خالد لاربعة من المسلمین منهم بریده الاسلامی اسبقوا الی رسول الله صلی الله علیه و سلم فاذکروا له کذا و اذکروا له کذا لامور عددها علی علی فسبقها الیه فجاء واحد من جانبه فقال ان علیاً فعل کذا فاعرض عنه فجاء الآخر من الجانب الآخر فقال ان علیاً فعل کذا فاعرض عنه فجاء الاسلامی فقال یا رسول الله ان علیاً فعل کذا و اخذ جاریه لنفسه فغضب رسول الله صلی الله علیه و سلم حتی احمر وجهه فقال دعوا لی علیاً یکررها ان علیاً منی و انا من علی و ان حظّه من الخمس اکثرهما اخذ و هو ولی کل مؤمن بعدی فله الحمد و المنه که افاده فاضل شافعی حافی توهین و تبجین هر معاند جافی را نامی؟؟؟ و نافی و انکار و ابطال هر مکابر غیر مصافی را دافع و نافی و برای مرض تشکیک و تمریض هر متعصب ظاهر و خافی شافی و برای اظهار حق و صواب بر ارباب الباب کافی و به تبکیت و اسکات و تخجیل

مخاطب متخذلق نبیل وافی چه از آن واضحست که این حدیث شریف را امام احمد در مسند و مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام روایت فرموده و اکثر محدثین شرف روایت آن احراز ساخته قلوب نصاب را بسان نحاس گداخته لواء نصرت حق و ازهاق باطل افرشته اند

۷۱- عطاء الله شیرازی

وجه هفتاد و یکم آنکه جمال الدین عطاء الله بن فضل الله شیرازی شیخ اجازه مخاطب مقتدای اصحاب سقیفه سازی حدیث ولایت را در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام مکررا وارد نموده چنانچه در اربعین فضائل آن حضرت گفته الحدیث الثالث

عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سرّيه و أمر عليهم عليا فصنع علي شيئا انكروه فتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لتخبرته به و كانوا إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فسلموا عليه و نظروا إليه ثم ينصرفون الى رحالهم قال فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقام احد من الاربعة فقال يا رسول الله الم تر انّ عليا صنع كذا و كذا فاقبل رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يعرف الغضب من وجهه فقال ما تريدون من عليّ عليّ منّي و انا منه و عليّ وليّ كل مؤمن بعدى و نیز جمال الدین در اربعین بعد ذکر حدیث غدیر بروایت امام جعفر صادق علیه السلام که در ان اشعار حسان هم مذکورست گفته و رواه ابو سعید الخدری و فيه الاستشهاد بالشعر المذكور و فيه من التاريخ و زياده البيان ما لم يرو عن غيره

فقال لما نزل النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بغدير خمّ يوم الخميس الثامن عشر من ذى الحجة دعا الناس الى عليّ فاخذ بضبعيه فرفعهما حتى نظر الناس الى بياض ابط رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقال الله اكبر الحمد لله على اكمال الدين و اتمام النعمه و رضى الرب برسالتي و الولاية لعلّي من بعدى من كنت مولاه فعليّ مولاه الحدیث فهذا جمال الدین شیخ اجازه المخاطب الفطین قد اظهر الحق الحقیق بالاذعان و الیقین حیث روى حدیث الولاية بالتكرار فى الاربعين

مبتغيا للتقرب الى رب العالمين و شفاعه سيد المرسلين و التوسل الى الأئمة الطاهرين صلوات الله و سلامه عليهم اجمعين فلا ادري أ يجترئ اتباع المخاطب على تكذيب شيخه و عماده و مقتداه و سنده أنهما كافي الصفاقه و الجلاعه او يخرجونه من اهل السينه و الجماعه و اصحاب الفضل و البراعه و أئمة النقد و مهره الصناعه و مستتر نماذ كه اعتماد و اعتبار و جلاله مرتبت و سمو منزلت احاديث اربعين از صدر آن نهايت لائح و مستينست چنانچه گفته و بعد فيقول العبد الفقير الى الله الغني عطاء الله بن فضل الله المشتهر بجمال الدين المحدث الحسيني احسن الله احواله و حقق بجوده العميم آماله هذه اربعون حديثا في مناقب امير المؤمنين و امام المتقين و يعسوب المسلمين الى ان قال و ان كانت مناقبه كثيره و فضائله غزيره بحيث لا تعد و لا تحصى و لا تحد و لا تستقصى كما

ورد عن ابن عباس مرفوعا لو ان الرياض اقلام و البحر مداد و الجن حساب و الانس كتاب ما احصوا فضائل علي بن ابي طالب و روى ان رجلا قال لابن عباس سبحان الله ما اكثر مناقب علي بن ابي طالب اني لاحسبها ثلثه آلاف قال او لا تقول انها الى ثلثين الف اقرب لكني اقتصرت منها على اربعين حديثا روما للاختصار و مراعاه لما اشتهر من سيد الابرار و سند الاخيار محمد المصطفى الرسول المختار صلى الله عليه و سلم ما ترادف الليل و النهار و تعاقب العشي و الابكار

انه قال من حفظ على امتي اربعين حديثا من امر دينها بعثه الله تعالى فقيها عالما

و في روايه بعثه الله تعالى يوم القيمه في زمرة الفقهاء و العلماء

و في روايه كتب في زمرة العلماء و حشر في زمرة الشهداء

و في روايه و كنت له يوم القيمه شافعا و شهيدا

و في روايه قيل له ادخل من أي ابواب الجنة شئت جمعتها من الكتب المعبره على طريقه اهل البيت عليهم السلام الخ و محاسن شامخه و مفاخر باذخه و معالي ناصعه و مآثر بارعه و مكارم جليله و مناقب جميله جمال الدين محدث

وجه هفتاد و دوم آنکه علی بن سلطان محمد الهروی المعروف بالقاری حدیث ولایت را بطرق عدیده در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام نقل کرده چنانچه در مرقاہ شرح مشکاہ در فضائل آن حضرت گفته

فی الریاض عن عمران بن حصین قال بعث رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم سریہ و استعمل علیا قال فمضی علی السریہ فاصاب جاریہ فانکروا علیہ و تعاقد اربعہ من اصحاب النبی صلی اللہ علیہ و سلم فقالوا إذا لقینا رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم اخبرناہ بما صنع علی فقال عمران و کان المسلمون إذا قدموا من سفر بدءوا برسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم و سلموا علیہ ثم انصرفوا الی رحالہم فلما قدمت السریہ سلموا علی رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم فقام احد الاربعہ فقال یا رسول اللہ الم تر ان علیا صنع کذا و کذا فاعرض عنہ ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنہ ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنہ ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم و الغضب یعرف فی وجہہ فقال ما تریدون من علی ثلاثا ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی اخرجہ الترمذی و قال حسن غریب و

اخرجہ احمد و قال فیہ فاقبل رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم علی الزابع و قد تغتر وجہہ فقال دعوا علیا علی منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی و له طریق آخر عن بریدہ و اصلہ فی صحیح البخاری فالحمد لله المنان حیث وضح و بان من افادہ ابن سلطان ان الحدیث الشریف مما رواه الأئمة الأعیان و نقله الجہابذہ الذین ہم من الثقه و الأعیان بمکان و ہم الحداق السباق و ائمه هذا الشأن فرمی الحدیث بالكذب و البهتان نہایہ المجازفہ و العدوان و اقصى الشحاء و الطغیان و افحش المعاندہ و الشنثان انتہی الخب و الوجیف فی موامی الصغار و الهوان و مخالفہ صریحہ الدین و الایمان

و مجانبه فضیحه للتثبت و الايقان و محايدہ قبيحه للين العريکه و التّحلی بالاذعان و تقول بما لم ينزل الله به من سلطان و مخفی
نماند که تعصّب و تحامل و تشدّد و تعنّت و تنطّع و تعمّق و تهوّك قاری عاری از خوف باری بمثابه رسیده که برای تبریه عمر
بن سعید منحوس چندان ایضاع و ایغال در خبط منکوس بکار برده که ذکر تجویز اجتهاد که موجب اجر جزیل و ثواب
جمیلست و لو کان واحدا برای آن منبع کفر و عناد و ینوع شقا و لداد و معدن خسار و الحاد و منبت و مغرس ظلم و جور و
جفا بر اهل بیت امجاد صلوات الله و سلامه عليهم الی یوم التناد در قتال ریحانه رسول و فلذہ کبد بتول که این قتال سبب تام
قتل و شهادت آن امام انام و قتل دیگر اقارب کرام که اساطین و سادات اسلام بودند گردیده نموده و اصلا حیا و شرم و
مبالات و آزر از خدا و رسول و نفس رسول و صدیقه کبری و حسن مجتبی و سائر ائمه هدی و جمیع اهل اسلام شیعه کانوا
او متسمین بالسّیّئه السنیه بیارگاه عالی خود راه نداده شرح کتاب احادیث نبویه را باین خرافت سراسر آفت و جسارت سراپا
خسارت که کاشف از کمال اسلام و ایمان او و مادحین و مسلمین و معتقدین اوست آلوده طریق کشف اسرار و هتک استار و
ابدای عوار این جماعت کبار کما ینبغی پیموده پس واضح شد که حیا و شرم و آزر و انصاف و ایمان و ايقان و اسلام
مخاطب قمقام و دیگر مکذّبین عالی مقام از قاری حامی ابن سعد ناری بمراتب بالاتر و افزونترست که حدیث ولایت را که
قاری با این همه جسارت ثابت می کند مخاطب و امثال او تکذیب بر ملا می نمایند و قصب سبق در ترویج ارواح نواصب لثام
می ربایند بلکه اوشان را هم درین باب شرمنده و خجل می نمایند ملّا علی قاری در مرقاه شرح مشکاه در فصل ثانی از باب
بکاء علی المیت از کتاب الجنائز گفته قال ابن معین فی عمر بن سعد کیف یکون من قتل الحسین ثقہ انتهى اقول رحم الله من
انصف و العجب ممن یخرج حدیثه فی کتبهم مع علمهم بحاله تمّ کلام میرک و فیه انه قد یقال انه لم یباشر لقتله و لعل
حضوره مع العسکر کان بالرأی و الاجتهاد

و ربّما حسن حاله و طاب ماله و من الذی سلم من صدور معصیه عنه و ظهور زلّه منه فلو فتح الباب اشکل الامر علی ذوی الالباب انتهى ازین عبارت ظاهرست که ابن معین نفی ثقت از عمر بن سعد بسبب قتل امام حسین علیه السلام نموده و میرک تعجب از کسانی که اخراج حدیث او می کنند با وصف علم بحال او سر داده در حقیقت ابواب صنوف قدح و جرح و طعن و ملام بر اعلام سنیه گشاده لکن قاری بعد نقل این هر دو کلام متانت نظام حرکت لوحی آغاز نهاده یعنی برای اظهار کمال اسلام و ایمان و ولایه و صفا و حسن اعتقاد و صلاح و رشاد و طیب طینت و سریرت و صفا و ذکاء بصیرت خود در مقام حمایت و رعایت و کفایت و شفاعت و سرپرستی و واری و مجاهرت و مظاهرت و موازرت و مساعدت و معاونت و انجام و امداد مساعدت قاتل سید الشهداء و قاتل دیگر اقارب و عترت آن حضرت برآمده تخدیع همج رعاع و ازالال اشیاع و اتباع آن علامه مطاع بحیله رذیله نفی مباشرت قتل خواسته و ریاست عسکر شقاوت پیکر را بحضور سراسر قصور تعبیر کرده سبب تخفیف شناخت و فطاعت که منجر بظهور کمال وقاحت و صفاقتست پنداشته و باختراع تجویز رای و اجتهاد در قتال و پیکار نور عین رسول مختار و جگر گوشه حیدر کزار و ثمره فؤاد صدیقه کبری و والد تسعه من الائمّه الاطهار صلوات الله و سلامه علیهم ما اختلف اللیل و النهار بر سر سنیه سنیه که مدعی ولایه اهل بیت علیهم السلام اند طامه طماء و رزیه فقماء و واهیه عظمی و قیامت کبری برپا ساخته مکامن بواطن نصب موطن این حضرات را بوجه بلیغ مکشوف و بغض و عداوت و خزی و خسارت این جماعت عالی تبار را بطریق تحقیق مجلو و معروف ساخته و اهل حق را از تجشم مؤنت بتعیین حقائق انحراف و اعتساف و غرائب جزاف و سفساف این حضرات با انصاف و ارهانیده بیک مقاله تمام مذهب ملّمع و مزوّق و مشرّب مکدر و مرتق این حضرات بخاک سیاه برابر فرموده سیلاب فنا باساس طرق مسوّله و سبیل مذللّه ایشان دوانیده و عجب آنست که با وصف ذکر تجویز و رای و اجتهاد و قاتل سید الشهداء الامجاد صلوات الله و سلامه علیه و علی آبائه

و ابنائه آلاف التحية الى يوم التناد که این حین اثبات کمال حدق و مهارت و نهایت دین و دیانت و استحقاق اجر و کرامت برای آن قاتل سراپا شقاوت مزبله کفر و خسارتست باز قاری را اضطراب و خفقان و وحشت و رجفان رو داده در صدد دیگر تسویل و تلمیع بتقیه و تسجیع بعد ابراز ان الحاد شنیع و کفر فطیح برآمده یعنی کلمه و ربما حسن حاله و طاب مآله بر زبان آورده و ظاهرست که اگر محض تجویز حسن حال و طیب مآل بلا- دلیل قابل تعویل با وصف ثبوت کمال کفر و ضلال و الحاد و ازلال و اقصای خسارت و حیازت انواع خزی و عداوت سبب حیلہ خلاص از اعضاء و مایه نجات و سبب قرار از اشکال می تواند شد در حق جمیع کفار و اشرار حتی ابلیس الملعون فی کلام القهار الجبار و سائر المرده الفجار و حامیانشان این کلمه ناهنجار بر زبان می تواند آورد پس اسکات و افحاشان بچه طور توان کرد و باید دانست که قاری را با وصف این تعصب فضح که نمودج آن شنیدی و نیز با ان عبارت فاحشه او که بر رسائل سیوطی که در اثبات نجات و ایمان و اسلام آبابی سرور انبیای کرام که پیاس اسلام و حمیت دین اعلام تصنیف کرده رد واهی آغاز نهاده کمال ایمان و اسلام خود قرار وی ارباب انصاف نهاده اکابر اساطین سنیّه بمدائح عظیمه و مناقب فخیمه می ستایند محمد بن فضل الله المحبّی در خلاصه الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر گفته علی بن محمّد سلطان الهروی المعروف بالقاری الحنفی نزیل مکه واحد صدور العلم فرد عصره الباهر السّمت فی التحقيق و تنقیح العبارات و شهرته کافیه عن الاطراء فی وصفه ولد بهراه و رحل الی مکه و تدبرها و اخذ بها عن الاستاذ أبی الحسن البکریّ و السّید زکریّا الحسینیّ و الشهاب احمد بن حجر الهیتمی و الشیخ احمد المصریّ تلمیذ القاضی زکریّا و الشیخ عبد الله السندی و العلامه قطب الدین المکیّ و غیرهم و اشتهر ذکره و طار صیته و ألف التالیف الکثیره اللطیفه التادیه المحتویه علی القوائد الجلیله منها شرحه علی المشکوه فی مجلدات و هو اکبرها و اجلها و شرح الشفاء و شرح الشمائل و شرح النخبه و شرح الشاطیبه و شرح الحوریه

و لخص من القاموس مواد و سمّاه الناموس و له الاثمار الجتيه في اسماء الحنفيّه و شرح ثلاثيات البخارى و نزهه الخاطر الفاتر في ترجمه الشيخ عبد القادر لكنّه امتحن بالا-اعتراض على الائمه لا سيما الشافعي و اصحابه رحمهم الله تعالى و اعترض على الامام مالك في ارسال اليد في الصلوه و الف في ذلك رساله جوابا له في جميع ما قاله و ردّ عليه اعتراضاته و اعجب من ذلك ما نقله عنه السيد محمّد بن عبد الرسول البرزنجي الحسيني في كتابه سداد الدين في اثبات النجاه في الدرجات للوالدين أنّه شرح الفقه الا-كبر المنسوب الى الامام ابي حنيفه رحمه الله تعالى و تعدّى فيه طوره في الاساءه في حق الوالدين ثم أنّه ما كفاه ذلك حتّى الف في رساله و قال في شرحه للشفاء متبجحا و مفتخرا بدا لك انى الف في كفرهما رساله فليته إذ لم يراع حق رسول الله صلى الله عليه و سلم حيث آذاه بذلك كان استحيا من ذكر ذلك في شرح الشفاء الموضوع لبيان شرف المصطفى صلى الله عليه و سلم و قد عاب الناس على صاحب الشفاء ذكره فيه عدم مفروضيه الصلوه عليه صلى الله عليه و سلم في الصلوه و ادعاء تفرد الشافعي بذلك بان هذه المسئله ليست من موضوع كتابه و قد قيض الله تعالى الامام عبد القادر الطبري للردّ على القارى فالف رساله اغلظ فيها في الردّ عليه و بالجمله فقد صدر منه امثال ذلك و كان غنيا عن ان تصدر منه و لولاها لاشتهرت مؤفاته بحيث ملأت الدنيا لكثرة فائدتها و حسن انسجامها و كانت وفاته بمكّه في شوال سنة ١٠١٤ اربع عشره و الف و دفن بالمعلاه و لما بلغ خبر وفاته علماء مصر صلّوا عليه بجامع الازهر صلاحه الغيبه في مجمع حافل بجمع اربعة آلاف نسمة فاكثر

٧٣- عبد الرؤف

وجه هفتاد و سوم آنکه عبد الرؤف بن تاج العارفين بن على المناوى الشافعي حديث ولايت را در كنوز الحقائق في حديث خير الخلائق كه اسم شريف آن از جلاله و عظمت مروياتش مخبرست وارد کرده و نیز علو مرتبت و سمو منزلت آن از صدر ظاهرست حيث قال فيه و بعد

فيقول العبد الفقير القائم على قدم التقصير عبد الرؤف المنادى هذا كتاب عجاب من تأمله دخلت عليه المسره من كل باب جمعت فيه زهاء عشره آلاف حديث في عشره كراريس كل كراس الف حديث في كل ورقه مائه حديث نقرا بالعرض على العاده و في نصف العرض بالطول و من اعلى الى اسفل و من اسفل الى اعلى كل نصف سطر مستقل بنفسه و رتبته على حروف المعجم ليسهل تناوله على العرب و العجم مع شغل القلب باخوان يتضائل دونها الشوامخ و مصائب تطيش في مقابلتها الشم الرواسخ رمانى الزمان بسهامه و اصابنى الدهر بحسامه و حمامه و الحمد للإله ذى الجلال على كل حال من الاحوال و سميته كنوز الحقائق في حديث خير الخلائق و المامول من ساداتنا مشايخ العصر و جهابذه الدهر أن يسمح احدهم بتحشيه عليه متنا و اسنادا ليكون تبصره لهذا العاجز و لمن تبصر و تذكره لمن أراد ان يتذكر و بعد ذكر

حديث اليوم انتقصت العرب ملكك العجم خ كه آخر احاديث كتابت كفته و بهذا الحديث المستطاب ثم زبد هذا الكتاب فدونك مؤلفا كانه فصوص ياقوتيه او عقود زبرجديّه او قلاند زمرديه او سبائك نضاد أو مصابيح توقد من مشكاه الانوار من شجره مباركه زيتونه لا شرقيه و لا غرييه يكاد زيتنها يضيء و لو لم تمسه نار فهو الخلق يقول القائل في هذا المضممار كتاب فى سرائره سرور مناجيه من الآخرا نأج فكم معنى بديع تحت لفظ هناك تزأجا أى ازدواج كراح فى زجأج او كروح سرت فى جسم معتدل المزأج و الله المسئول ان ينفع به مؤلفه و عليه من وقف و لا يؤأخذه بما قصر و حتى و اقترف؟؟؟ و ان يعفو عما فرط فيه من الزلل و ان يدخل مؤلفه الجنه بفضلله فانه لن يدخلها بعمله لو كان فكيف و لا عمل و كان الفراغ من تسويد هذا الكتاب الميمون و الدرّ المصون فى ذى الحجه ختام عام ستّ و عشرين و الف على يد مصنفه افقر الورى خويدم الفقراء محمد عبد الرؤف المناوى نور الله حين إليه ياوى و حفه بلطف سماوى

و غفر ذنوبه و ستر عيوبه آمين صَلَّى اللهُ على سيد الانبياء و خلاصه الاصفياء محمّد الصادق الامين و على آله و صحبه الطيبين الطاهرين و جعلنا في حضرته من المقرين و سلام على عباده الذين اصطفى و الحمد لله رب العالمين و هر گاه اين را شنيدى پس بدانكه در همين كنوز الحقائق گفته

يا بريده انّ عليا وليكم من بعدى فراى اخرجه الديلمى فى الفردوس و نیز در كنوز الحقائق گفته

يا على انت ولي كل مؤمن من بعدى طيا أى اخرجه الطيالسى انتهى نقلا عن نسخه من كنوز الحقائق بخط العرب فالحمد الموفق المسدد لادراك الحقائق حيث ثبت من صنيع صاحب كنوز الحقائق كيف كل مكذب مائق و بان مين كل مشاحن للحق مفارق و انهتك ستر كل ذائع مارق و وضح انّ الحديث الشريف من احاديث خير الخلائق و انه كنز من كنوز الحقائق حقيق المدائح و المحامد التى نعتها لناوى الفائق الكاشف لل دقائق فالله الحافظ الصائن من الاقتحام فى المداحض و المزالتق و عبد الرؤف عالم نهايت مشهور و معروف بفضائل جليله جليته موصوف و محامد جميله ستيه او مزرى حاليات قطوف و بدر كمال و فضل او بالا تر از اتسام بوصمت محاق و خسوفست محمد امين بن فضل الله بن محب الله بن محمد الحموى الدمشقى كه مناقب و مآثر و محاسن و مفاخر او از سلك الدرر ظاهر و باهرست در خلاصه الاثر فى اعيان القرن الحادى عشر كما سمعت فى مجلد حديث الغدير گفته عبد الرؤف بن تاج العارفين بن على بن زين العابدين الملقب زين الدين الحدادى ثم المناوى القاهرى الشافعى و قد تقدم ذكر تتمه نسبه فى ترجمه ابنه زين العابدين الامام الكبير الحجة الثبت القدوه صاحب التصانيف السائره و اجلّ احل عصره من غير ارتياب و كان اماما فاضلا زاهدا عابدا قانتا لله خاشعا له كثير النفع و كان متقربا بحسن العمل منابر اعلى التسييح و الاذكار صابرا صادقا و كان يقتصر يومه و ليلته على اكله واحده من الطعام قد جمع من العلوم و المعارف على اختلاف انواعها و تبائن اقسامها ما لم يجتمع فى احد ممن عاصره نشا فى حجر والده و حفظ القرآن قبل

بلوغه ثم حفظ البهجه و غيرها من متون الشافعيه و الفتيه بن مالك الفتيه السبره للعراقي و الفتيه الحديث له ايضا و عرض ذلك على مشايخ عصره في حياه والده ثم اقبل على الاشتغال فقرأ على والده علوم العربيّه و تفقه بالشمس الرّملي و اخذ التفسير و الحديث و الادب عن النور على بن غانم المقدسي و حضر دروس الاستاذ محمد البكري في التفسير و التصوّف و اخذ الحديث عن النجم الغيطي و الشيخ قاسم و الشيخ حمدان الفقيه و الشيخ الطبلاوي لكن كان اكثر اختصاصه بالشمس الرّملي و به برع و اخذ التصوف عن جمع و تلقى الذكر من قطب زمانه الشيخ عبد الوهاب الشعراوي ثم اخذ طريق الخلوتيّه عن الشيخ محمد المناخلي اخى عبد الله و اخلاه مراداته؟؟؟ عن الشيخ محرم الرّومي حين قدم مصر بقصد الحجّ و طريق البيراميه عن الشيخ حسين الرّومي المنتشوي و طريق الشاذليّه عن الشيخ منصور الغيطي و طريق النقشبنديه عن السيد الحسين النسيب مسعود الطاشكندى و غيرهم عن مشايخ عصره و تقلد النيايه الشافعيّه ببعض المجالس فسلك فيها الطريقه الحميده و كان لا يتناول منها شيئاً ثم رفع نفسه عنها و انقطع عن مخالطه الناس و العزل في منزل و اقبل على التاليف فصنف في غالب العلوم ثم ولى تدريس المدرسه الصالحيه فحسده اهل عصره و كانوا لا يعرفون مزيّه علمه لانزوائه عنهم و لما حضر الدرس فيها ردّ عليه من كل مذهب فضلاؤه منتقدين عليه و شرع في إقراء مختصر المزني و نصب الجدل في المذاهب و اتى في تقريره بما لم يسمع من غيره فاذعنوا لفضله و صار اجلاء العلماء يبادرون لحضوره و اخذ عنه منهم خلق كثير منهم الشيخ سليمان البابليّ و السيد ابراهيم الطاشكندى و الشيخ على الاجهوريّ و الوليّ المعتقد احمد الكلبي ولده الشيخ محمّد و غيرهم و كان مع ذلك لم يخل من طاعن و حاسد حتّى دس عليه السم فتوالى عليه بسبب ذلك نقص في اطرافه و بدنه من كثره التداوى

و لما عجز صار ولده تاج الدین محمد يستملی منه التالیف و یسطرها و تالیفه کثیره الی ان قال بعد ذکر اکثر مصنفاته و له مؤلفات آخر غیر هذه و بالجمله فهو اعظم علماء هذا التاریخ آثارا و مؤلفاته غالبها متداوله کثیره النفع و للناس علیها تهافت زائد و یتغالون فی اثمانها و اشهرها شرحاه علی الجامع الصغیر و شرح السیره المنظومه للعراقی و كانت ولادته فی سنه ۹۵۲ اثنتین و خمسین و تسعمائه و توفی صبیحه یوم الخمیس الثالث و العشرین من صفر ۱۰۳۱ سنه احدی و ثلثین و الف و صلی علیه بجامع الازهر یوم الجمعه و دفن بجانب زاویته الی انشأها بخط المقسم المبارک فیما بین زاویتی سیدی الشیخ احمد الزاهد و الشیخ مدین الاشمعونی و قیل فی تاریخ موته مات شافعی الزمان رحمه الله

۷۴- سید محمود

وجه هفتاد و چهارم آنکه سید محمود بن محمد بن علی الشیخانی القادری حدیث ولایت را در صراط سوی فی مناقب آل النبی وارد کرده و اولاً عبارت صدر صراط سوی که از ان مزید مدح و ثناء و وصف و اطرای آن ظاهر و حقیقت و اصابت و عظمت و جلالت و مطالب و مقاصد آن باهر گردد باید شنید پس باید دانست که سید محمود در اول کتاب مذکور گفته اما بعد فان العمل بغير العلم و بال و العلم بغير العمل خبال و لا یقبض العلم الا بموت العلماء کما

فی الحدیث المتفق علی صحخته فی روایه عبد الله بن عمران رسول الله صلی الله علیه و سلم قال ان الله لا یقبض العلم انتزاعا ینترعه من الناس و لكن یقبض العلم بموت العلماء کما ذهب عالم ذهب بما معه حتی إذا لم یبق عالم اتخذ الناس رؤساء جهالا فستلوا فافتوا بغير علم فضلوا و اضلوا و اعلم ان الفحول قد قبضت و الوعول قد هلکت و انقرض زمان العلم و خمدت جمرته و هزمته کثره الجهل و علت دولته حتی لم یبق من الکتب الی یعتمد علیها فی ذکر الانساب الا بعض الکتب الی صنفها اصحاب و البدعه کما ستقف علی اسمائها فی تضاعیف الکتب انشاء الله تعالی و یلوح لک شرارها من بعید کالشراب لکونها فارغه عن

الصدق و الصواب و ذلك اما لاندراس محبه آل بيت النبي صلى الله عليه و سلم من قلوب الصالحين من اهل السنه و العياد بالله من تلك الفتنة او النقص فى الايمان و تردّد فى اليقين او لشين فاحش و كلم ظاهر فى امر الدين و الدليل على ذلك انى سمعت من جماعه لا يعبا الله بها انهم يسبون الاشراف القاطنين بمكّه المشرفه و المدينه المنوره من بنى الحسن ع و الحسين ع فاجبتها بقول القائل لو كلّ كلب عوى لقمته حجرا* لاصبح الصيخر مثقالا بدينار ثم نودى فى سرى الروضه بين القبر الشريف و المنبر بالانتصار لاهل البيت فشرعت عند ذلك فى كتاب اذكر فيه مناقب اهل البيت على ما اتفق عليه اهل السنه و الجماعه على وجه الاختصار و اذكر فيه ان شاء الله تعالى من ذكر كل واحد من ائمه اهل البيت من كان معاصر الهم من احبايهم و اعدائهم كما ترى ذلك ان شاء الله قريبا و سمّيته الصيراط السوى فى مناقب آل النبي و لقد اجاد من قال ارتجالا فيه شعرا حسنا هذا كتاب نفيس قد حوى دررا فى مدح آل رسول الله و الشرف* انعم به من كتاب تحفه برزن ما مثلها فى خبايا الدهر من تحف فغن به صاح و اغنم فى مطالعته و استخرج الجوهر المكنون من صدف تزل منه العنا و الهم سائره و فيه تهدى صراطا غير مختلف فهو الصيراط السوى فى الاسم شهرته تاليف محمود تالى منهج السيلف القادري طريقا فى مسالكه الشافعي اتّباعا للجهود وفى و هر گاه اين عبارت سراپا جزالت كاشف از بعض اسرار عظمت و جلالت اين كتاب سراسر متانت شنيدى پس بدانكه در همين صراط سوى مى فرمايد

اخرج احمد عن عمرو بن شاش الاسلامى رضى الله عنه و هو من اصحاب الحديبيه قال خرجت مع على رضى الله عنه الى اليمن فجعفانى فى سفرى حتى وجدت فى نفسى عليه فلما قدمت اظهرت شكايته فى المسجد حتى بلغ ذلك النبي صلى الله عليه و سلم فدخلت المسجد ذات غداه و رسول الله صلى الله عليه و سلم فى ناس من اصحابه فلما فانى اعدّ لى عينيه

يقول حدّد النّظر حتّى إذا جلست قال يا عمرو و الله لقد إذ يثنى قلت اعوذ بالله ان اوذيك يا رسول الله فقال بلى من آذى عليّا فقد آذاني و في لفظ اخرجه ابن عبد البرّ من احبّ عليّا فقد احبني و من ابغض عليّا فقد ابغضني و من آذى عليّا فقد آذاني

و في روايه أنّ بريده تكلم في عليّ بما لا يحبّ رسول الله و ذلك أنّه اخذ جاريه من الخمس فبلغ ذلك الى النبي صلى الله عليه و سلّم فخرج رسول الله مغضبا فقال ما بال اقوام ينقصون عليّا من بغض عليّا فقد بغضني و من فارق عليّا فقد فارقني أنّ عليّا منّي و انا منه خلق من طينتي و خلقت من طينه ابراهيم و انا افضل من ابراهيم ذريّه بعضها من بعض و الله سيجمع عليهم ثم قال يا بريده اما علمت أنّ لعليّ اكثر من الجاريه التي اخذ و أنّه وليكم بعدى و في روايه محمود القدرى الشيخانى لهذا الحديث الشريف عن احمد بن حنبل الامام في هذا الكتاب الممدوح بمحامد باهره على لسان منفه القمقام دليل واضح على اعتماده و اعتباره و براءته من الكذب و السيّقام و تنصّله عن اتّهام الاغنام فتكذيب المخاطب اياه خلاف ما صرح به الحدّاق الماهرون تفوّل فظيع فاحش و إنّنا على ذهابٍ به لقادروّن و محمود بن محمد شيخانى از شيوخ مشهورين و علماء معروفينست نهايت رفعت مرتبت و سموّ منزلت او از اشعار بلاغت شعار بعض معاصرین قادری که آنفا در ضمن صدر صراط سوى مذکور شد واضح و ظاهرست فاضل رشيد بروايت او احتجاج و استدلال نموده چنانچه در كتاب غرّه الراشدين بمقام اثبات ادّعاى فدای ابو حنيفه جان خود را بر اهليت عليهم السلام گفته و سيّد محمود قادری قدّس سره در كتاب حيات الذاكرين فرموده قيل أنّ رجلا اتى ابا حنيفه رحمه الله عليه و قال اخى توفّى و اوصى بثلاث ماله لامام المسلمين الى من ادفع فقال له ابو حنيفه أمرک بهذا السؤال ابو جعفر الدوانقى و كان يبغض ابا حنيفه كبغض جماعه من اشقياء بلدنا لامام الشافعى رح فحلف السائل كذبا انه ما امرنى بهذا السؤال فقال ابو حنيفه رح ادفع الثلث الى

جعفر بن محمد الصادق فأنه هو الامام الحق فذهب السائل و اخبر ابا جعفر الدوانقى بذلك فقال ابو جعفر بهذا عرفت ابا حنيفه منذ قديم أنه يرى الحق لغيرنا ثم دعا بابى حنيفه و سقاه السم فى الطعام ففهم ابو حنيفه ذلك فقام ليخرج فقال له ابو جعفر الى اين يا ابا حنيفه فقال الى اين تامرنى فامرته بالجلوس الى ان عمل السم فيه فخرج و مات شهيدا فى الطريق انتهى و درين روايت و روايت مناقب امام اعظم كه بالا مذکور شده اعنى بعضى گفته اند كه در حادثه محمد و ابراهيم چون امام فتوى نوشت و به بيعت و اعانت ايشان فرمود منصور بر آن مطلع شد الخ اختلافى نيست چرا كه سؤال متعدد بود چنانكه از عبارت ديروز روايت پر ظاهرست پس جايزست كه جواب امام اول يعنى فتواى دادن بصرف مال بطرف محمد و ابراهيم باعث تغير منصور بر آن جناب و طلب ايشان از كوفه بيغداد باعث حبس شده باشد و جواب دوم يعنى فتوى دادن بدفع ثلث بسوى حضرت امام جعفر صادق عليه السلام و قائل شدن بامامت آن جناب باعث قتل شده باشد

۷۵- احمد باکثير

وجه هفتاد و پنجم آنكه احمد بن الفضل بن محمد با كثير حديث ولايت را در وسيله المال فى مناقب الآل از احمد بن حنبل روايت کرده و اولاً عبارت صدر وسيله المال كه از ان نهايت جلالت و عظمت و مدح و ثنای كتاب مذکور و اعتماد و اعتبار احاديث مذكوره در آن ثابت شود بايد شنيد قال فيه فرأيت ان اجمع فى تاليفى هذا من درر الفوائد الثمينه و غرر الاحاديث الصحیحه و الحسنه ممّا هو مختص بالعترة النبويه و البضعه الفاطميه و اذكره بلفظ الاجمال ثم ما ورد من مناقب اهل الكساء الاربعه نخبه الآل و اصرح فيه باسمائهم ثم ما ورد لكل واحد منهم بصريح اسمه الشريف فجمعت فى كتابى هذا زیده ما دونوه و عمدہ ما صححوه من ذلك و اتقنوه و ما رقموه فى مؤلفاتهم و قنوه فيه مقتصرًا على ما يودى المطلوب و يوصل إليه باحسن نمط و اسلوب سالكا فى ذلك طريق السداد و مقتصرًا فيه على ما به يحصل المراد تاركًا للتطويل الممل سالما من نقص الاختصار المخلف فبجاء بحمد الله تعالى من احسن تاليف فى هذا الشأن و اتقن

مصنّف سلك فيه طريق الاتقان جمع مع سهوله تناوله البدع حسن البيان و حوى مع تناسب مسائله و تناسق وسائله عدويه الموارد للظمان و تتبعته فيه غالب ما صحّ نقله من الاحاديث و يعمل بمثله فى الفضائل و يحتج به فى القديم و الحديث و تركت ما اشتدّ ضعفه منها و لم نجد له شاهدا يقويه و جانبته عما تكلم فى سنده و قد عدّه الحفاظ من الموضوع الذى يجب ان نتقيه و اتيت بالمشهور فى كتب التواريخ عند نقل القصص و الاخبار و ربّما دعت الحاجه الى الاشاره لبعض الوقائع روما لطريق الاختصار و اكتفيت بالحواله على الكتب المؤلّفه لذلك الفنّ فانّها تغنى عن التطويل بذكره فى كتابنا لقصد الاجاز مهما امكن فدونك مؤلّفا يجب رقم سطره بخالص الابرز و مصنّفا تبين ان يقابل بالتكريم و التعزيز و يحق له ان يجزّ ذيل فخره على فرق كل مؤلّف سواه و يسمو على مصنف بما جمع فيه و حواه إذ هو سفينه بجواهر نعوت اهل البيت قد شحت و فى بحار فضائلهم الجمّه عامت و على جودى شمائلهم استوت و استوطنت يצוע من ارجائها نشر مناقبهم العاطر و يلوح فى شمائلها بدر كواكبهم الزاهر تتبعته فيه من الاحاديث ما يشرح صدور المؤمنين و تقر به عيون المتّقين و يضيق بسببه ذرع المنافقين ممّا تفرق فى سواه من نصوص العلماء و مؤلّفات الأئمّه القدماء ثم لمّا كمل حسنه البهى و تهذيبه و تم بحمد الله تعالى تفصيله و تبويبه سميته وسيله المال فى عدّ مناقب الآل لكى يطابق اسمه مسماه و يوافق رسمه المعنى الذى نويناه و المبنى الذى عليه بنيناه لانى الفته راجيا به السّلامه من ورطات يوم القيام و الخلوص من ندامه ذلك المقام مؤمّلا من فضل الله تعالى ان احرز ببركته سائر الآمال و أفوز باسنى المطالب فى الحال و المآل لان حّبهم هو الوسيله العظمى و تقريبهم فى كلا الدارين يوصل الى كل مقام اسنى و هر گاه

مدائح زاهره و مناقب فاخره ابن کتاب شریف شنیدی پس بدانکه احمد بن الفضل در همین کتاب می فرماید

عن عمران بن حصین رضی اللہ عنہ ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم قال ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی
اخرجه احمد و ابو حاتم و الترمذی و قال حسن غریب و

عن بریده رضی اللہ عنہ انه کان یبغض علیا فقال النبی صلی اللہ علیہ و سلم تبغض علیا قال نعم فقال لا تبغضه و ان کنت تحبه
فازدد له حبا قال فما کان احد من الناس بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم احب الی من علی

و فی روایه علی منی و انا من علی و هو ولیکم بعدی خرجهما احمد بن حنبل

۷۶- احمد باکثیر در وسیله المال

وجه هفتاد و ششم آنکه نیز احمد بن الفضل بن محمد باکثیر در وسیله المال حدیث ولایت را در ضمن حدیث عشر خصال
روایت نموده چنانچه فرموده

عن عمرو بن میمون رضی اللہ عنهما إذ اتاه سبعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما تقوم معنا او تخلو من هؤلاء قال بل اقوم معکم و
هو یومئذ صحیح قبل ان یعمی فقال انتدوا ای اجلسوا فی النادی و هو یجلس القوم الذی يتحدثون فیہ ثم جاء ینقض ثوبه و
یقول افّ و تفّ و قعوا فی رجل له عشر خصال و قعوا فی رجل قال له النبی صلی اللہ علیہ و سلم لا بعثن رجلا لا یخزیه اللہ ابدًا
یحب اللہ و رسوله فاستشرف لها من استشرف فقال این علی بن ابی طالب فقالوا هو فی الرحم یطحن قال فما کان احدکم
لیطحن فجاء و هو ارمد لا یکاد یبصر فنفت فی عینیه ثم هزّ الرایه و اعطاه ایاها فجاء بصفیة بنت حیّی ثم بعث فلانا یعنی ابا بکر
رضی اللہ عنہ بسوره التوبه فبعث علیا خلفه فاخذها منه و قال لا یذهب بها الا رجل منی و انا منه و قال لبنی عمه ائیکم یوالینی
فی الدنیا و الآخرة و علی جالس معه فابوا فقال علی انا اوالیکم فی الدنیا و الآخرة قال فترکه ثم اقبل علی رجل منهم فقال ائیکم
یوالینی فی الدنیا و الآخرة فقال انا اوالیک فی الدنیا و الآخرة قال انت ولی فی الدنیا و الآخرة قال و کان اول من اسلم بعد
خدیجه قال فاخذ النبی

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثوبه و وضعه على على و فاطمه و الحسن و الحسين فقال إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُم تَطْهِيراً قَالَ وَ شَرَى نَفْسَهُ فَلَبَسَ ثَوْبَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ نَامَ مَكَانَهُ وَ كَانَ الْمُشْرِكُونَ يَرْمُونَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ وَ عَلَى نَائِمٍ قَالَ وَ أَبُو بَكْرٍ يَحْسَبُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ عَلَى إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ قَدْ انْطَلَقَ نَحْوَ بَيْتِ مِيمُونَ فَادْرَكَهُ فَانْطَلَقَ أَبُو بَكْرٍ مَعَهُ وَ دَخَلَ الْغَارَ وَ جَعَلَ عَلِيٌّ يَرْمِي بِالْحِجَارَةِ كَمَا كَانَ يَرْمِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ هُوَ يَتَضَوَّرُ أَيْ يَصِيحُ وَ يَلْتَوِي عِنْدَ الضَّرْبِ قَدْ لَفَّ رَأْسَهُ فِي الثَّوْبِ لَا يَخْرُجُهُ حَتَّى اصْبَحَ ثُمَّ كَشَفَ عَنْ رَأْسِهِ فَقَالُوا إِنَّكَ لِلْآنِمْ كَانَ صَاحِبُكَ نَرْمِيهِ فَلَا يَتَضَيَّرُ وَ أَنْتَ تَتَضَيَّرُ وَ قَدْ اسْتَنْكَرْنَا ذَلِكَ قَالَ وَ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ لِلْغَزْوَةِ فَقَالَ لَهُ عَلَى أَخْرَجَ مَعَكَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى الْآ إِنَّكَ لَسْتَ بِنَبِيِّ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ أَذْهَبَ الْآ وَ أَنْتَ خَلِيفَتِي وَ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَ وَلِيَّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي قَالَ وَ سَدَّ أَبْوَابَ الْمَسْجِدِ الْآ بَابَ عَلِيٍّ قَالَ فَيَدْخُلُ الْمَسْجِدَ جَنَابًا وَ هُوَ طَرِيقُهُ لَيْسَ لَهُ طَرِيقٌ غَيْرُهُ قَالَ وَ قَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ

قال و اخبرنا انَّ الله عزَّ و جل قد رضى عن اصحاب الشجره و علم ما فى قلوبهم فهل حدثنا انه سخط عليهم بعد و قال يا بنى الله ائذن لى اضرب عنقه يعنى حاطب قال او كنت فاعلا و ما يدريك لعل الله اطلع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و على كرم الله وجهه من اهل الشجره و اهل بدر بل من اكرمهم رضوان الله تعالى عليهم اجمعين خرج هذا الحديث بتمامه احمد بن حنبل و ابو القاسم الدمشقى فى الموافقات فى الاربعين الطوال و اخرج النسائى بعضه و هذه القصه مشهوره ذكرها ابو اسحاق و غيره فالحمد لله على ثبوت اعتماد هذا الحديث الشهير من افاده باكثر الذى هو العالم النحرير و المعتمد الكبير و الموثل فى الحرم المكى لكل عظيم و صغير

فالجزم مخاخ الازلال و التعزير و انجزم شباك الاضلال و التعيير و انهدم اساس الابطال و النكير و انفصم عرى التكديب و التحقير و الله الموفق بالهدايه و التبصير محتجب نماند كه احمد بن الفضل صاحب فضل جليل و فائز مقام رفيع و سنى و از اكابر و نبهائى علمائى مكه معظمه و نحارير ثقات آن بلده مكرمه است در مجلد غدیر شنيدى كه محمد امين بن فضل الله المحبى در خلاصه الاثر فى اعيان القرن الحادى عشر گفته الشيخ احمد بن الفضل بن محمد باكثر المكى الشافعى من ادباء الحجاز و فضلائها المتمكنين كان فاضلا ادبيا له مقدار على و فضل جلى و كان له فى العلوم الفلكيه و علم الاوافق و الزاير جايد عاليه و كان له عند اشراف مكه منزله و شهره و كان فى الموسم يجلس فى المكان الذى يقسم فيه الصر السلطانى بالحرم الشريف بدلا عن شريف مكه و من مؤلفاته حسن المال فى مناقب الال جعله باسم الشريف ادريس امير مكه و من شعره قوله مصدرا و معجزا قصيده المثنى يمدح بها السيد على بن بركات الشريف الحسنى و هى حشاشه نفس و دعت يوم ودعوا و قالت لاطعان الأخبه اتبعوا الى ان قال بعد ذكر تمام الاشعار و اتفق له أنه سمع و هو مختصر ينادى على فاكهه و دعوا من دنار حيله فقال بديها يا صاح داعى المنون و افى و حل فى حيننا نزوله ها انا قد رحلت عنكم فردعوا من دنا رحيله فلم يلبث الا قليلا حتى مات رحمه الله تعالى و كانت وفاته فى سنه سبع و اربعين و الف بمكه و دفن بالمعلاه و رضى الدين محمد بن على بن حيدر در تنزيد العقود سته بتمهيد الدوله الحسنه كه در مكه معظمه از كتبخانه بعض اعلام فقير را عاريت بدست آمده بود گفته قال احمد صاحب الوسيله و هو الثقه الامين فى كل فضيله و كان نجم الدين شارك اياه فى ولايه مكه المشرفه و عمره اثنان ستن بولايه الغورى و هى آخر ولايه صدرت من الشراكه سنه ٧١٨ ثمان عشره و سبعمائه ازين عبارت ظاهرست كه احمد صاحب وسيله ثقه و امينست در هر فضيلت و ناهيك به مدحا و ثناء عظيما و تعظيما و اطراء فخيما و رضى الدين در تنزيد العقود

السَّيِّئِيَّةِ بَعْدَ ذِكْرِ بَعْضِ رَوَايَاتٍ وَحِكَايَاتٍ دَالَةٍ بِرِغْمِ مُوَآخَذَةِ سَادَاتِ بِأَفْعَالٍ قَبِيحَةٍ كَقَوْلِهِ وَ إِنْ أَرَدْتَ زِيَادَةَ عَلَيَّ ذَلِكَ فَعَلَيْكَ بِخَاتَمِهِ وَسَيْلِهِ الْمَالِ وَ بِجَوَاهِرِ الْعَقْدِينَ وَ غَيْرِهِمَا مِنْ كُتُبِ التَّوَارِيخِ

۷۷- میرزا محمد بدخشی در مفتاح النجا

وجه هفتاد و هفتم آنکه میرزا محمد بن معتمد خان حارثی بدخشی در مفتاح النجا فی مناقب آل العبا گفته

اخرج احمد عن بريده رضى الله عنه قال بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم بعثين الى اليمن على احدهما على بن ابي طالب و على الآخر خالد بن الوليد فقال إذا التقيتم فعلى على الناس و إذا افتقرتم فكل واحد منكما على جنده قال فلقينا بنى زبيد من اهل اليمن فاقتلنا فظهر المسلمون على المشركين فقتلنا مقاتله و سبنا الذرية فاصطفى على امره من السبي لنفسه قال بريده فكتب معى خالد بن الوليد الى رسول الله صلى الله عليه وسلم يخبره بذلك فليما اتيت النبى صلى الله عليه وسلم دفعت الكتاب فقرأ عليه فرايت الغضب فى وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت يا رسول الله هذا مكان العائذ بك بعثتنى مع رجل فامرتنى ان اطيعه ففعلت ما ارسلت به فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تقع فى على فانه منى و انا منه و هو وليكم بعدى

۷۸- میرزا محمد بدخشی نقل روایت ديلمی

وجه هفتاد و هشتم آنکه نیز میرزا محمد در مفتاح النجا گفته

اخرج الديلمى عن على كرم الله وجهه ان النبى صلى الله عليه وسلم قال لبريده يا بريده ان علينا وليكم بعدى فاحب علينا فانه يفعل ما يؤمر

۷۹- میرزا محمد بدخشی روایت عمران بن حصین

وجه هفتاد و نهم آنکه نیز در مفتاح النجا گفته

اخرج الترمذى و اللفظ له و الحاكم عن عمران بن حصين رضى الله عنه قال بعثه رسول الله صلى الله عليه وسلم جيشا فاستعمل عليهم على بن ابي طالب فمضى فى السرية فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاهد اربعة من اصحاب النبى صلى الله عليه وسلم فقالوا إذا لقينا رسول الله صلى الله عليه وسلم اخبرنا بما صنع على و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه وسلم فسلموا عليه ثم انصرفوا

الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى على بن ابي طالب صنع كذا وكذا فاعرض عنه رسول الله ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل اليهم رسول الله صلى الله عليه وسلم والغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من على ما تريدون من على ان عليا منى وانا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى و لفظه عند احمد مرفوعا دعوا عليا دعوا عليا دعوا عليا دعوا عليا منى وانا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى

٨٠- ميرزا محمد بدخشي روايت خطيب رافعي

وجه هشتاد آنکه نیز ميرزا محمد در مفتاح النجا گفته

اخرج الخطيب و الرافعي عن علي كرم الله وجهه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم سألت الله يا على فيك خمسا فمئني واحده و اعطاني اربعة سألت الله ان يجمع عليك امتي فابي على و اعطاني فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيمة انا و انت معي لواء الحمد و انت تحمله بين يدي تسبق به الاولين و الآخرين و اعطاني انك ولي المؤمنين بعدى

٨١- ميرزا محمد بدخشي روايت عمرو بن ميمون

وجه هشتاد و يكم آنکه نیز ميرزا محمد در مفتاح النجا گفته و

اخرج احمد عن عمرو بن ميمون قال اني لجالس الى ابن عباس رضی الله عنه إذ اتاه تسعه رهط قالوا يا ابن عباس اما ان تقوم معنا و امّا ان تخلونا فقال ابن عباس بل اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح لم يعم قال فانتدوا فتحدّثوا فلا ندرى ما قال فجاء ينفذ ثوبه و هو يقول افّ و تفّ وقعوا في رجل له عشر وقعوا في رجل قال له النبي صلى الله عليه وسلم لا بعثن رجلا لا يخزيه الله ابدا يحبّ الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف قال اين على قيل هو في الرّحى يطحن قال و ما كان احدكم يطحن قال فجاء و هو ارمدا لا يكاد يبصر قال فنفت في عينه ثم هي الرايه ثلثا فاعطاه اياها فجاء بصفيّه بنت حبي

قال ثم بعث ابا بكر بسوره التوبه فبعث عليا خلفه فاخذها منه قال لا يذهب بها الا رجل منى و انا منه قال و قال لبنى عمه ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخره قال و على جالس معهم فابوا فقال على انا او إليك فى الدنيا و الآخره قال فتركه ثم اقبل على رجل منهم فقال ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخره فابوا فقال على انا او إليك فى الدنيا و الآخره فقال انت وليى فى الدنيا و الآخره قال و كان اول من اسلم من الناس بعد خديجه قال و اخذ رسول الله صلى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه على على و فاطمه و حسن و حسين فقال إنما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت و يطهركم تطهيرا قال و شرى على نفسه فلبس ثوب النبى صلى الله عليه و سلم ثم نام مكانه قال و كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر و على نائم و ابو بكر يحسب أنه نبى الله ص فقال له اين نبى الله صلى الله عليه و سلم قال قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل على يرمى بالحجاره كما يرمى رسول الله و هو يتصور قد لف راسه فى الثوب لا يخرج حتى اصبح ثم كشف راسه فقالوا أنك للثيم كان صاحبك نرميه فلا يتصور و انت تتصور و قد استنكرنا ذلك و خرج الناس فى غزاه تبوك قال فقال على اخرج معك فقال له نبى الله لا فبكى فقال له ما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا انك لست بنبى لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتى قال و سد ابواب المسجد غير باب على قال فدخل المسجد جنبا و هو طريقه ليس له طريق غيره قال و قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من كنت مولاه فان مولاه على قال و اخبرنا لله عز و جل انه قد رضى عن اصحاب الشجره فعلم ما فى قلوبهم هل حدث احد أنه سخط عليهم بعده اقول هذا حديث حسن بل صححه بعضهم و هو شامل لمناقب جمه يلزم لاهل العلم حفظه ازين عبارات ظاهرست

که این حدیث شریف که در آن حدیث ولایت هم مذکورست شامل مناقب حمیده است و لازمست اهل علم را حفظ آن پس بحمد الله المنان حسب افاده میرزا محمد معتمد خان مخاطب عالیشان و بعض دیگر متعصین بی ایقان که جسارت بر تکذیب و ابطال آن با جهاد و اعلان نموده اند بزه کار و آثم و تارک واجب و لازم و خارج از جمله اهل علم و مهره حذاق و دالچ زمره عوام فسّاق و داخل همج رعاع منهمکین فی اشواق الصفق بالاسواق و چون میرزا محمد معتمد خان مقبول و مستنده ممدوح خود مخاطب عالی مکانست پس خروج او از اهل علم و دخول در زمره تارکین لازم حتم حسب افاده ممدوح خودش ثابت گردید و سجل این خروج و دخول بدستخط خاص خود و مزین و کمال عظمت و جلالت و نهایت دیانت و امانت او بالزام او واضح و روشن شد

۸۲- میرزا محمد بدخشی در نزل الابرار روایت عمرو بن حصین

وجه هشتاد و دوم آنکه نیز میرزا محمد بدخشانی در نزل الابرار بما صح فی مناقب اهل البيت الاطهار در قسم اول از باب اول از مقصد کتاب گفته

اخرج الترمذی و الحاكم عن عمران بن الحصین رضی الله عنه قال بعث رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبي طالب فمضى في السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاهد اربعة من اصحاب النبي صَلَّى الله عليه و سلم فقالوا إذا بلغنا رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع علي و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدوا برسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر ان على بن أبي طالب صنع كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام إليه الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليهم رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من على ما تريدون من علي ما تريدون من علي انّ عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن

۸۳- میرزا محمد بدخشی در نزل الابرار

وجه هشتاد و سوم آنکه نیز میرزا محمد در نزل الابرار در ضمن همین قسم گفته

اخرج احمد عن عمرو بن ميمون قال اني لجالس الى ابن عباس رضي الله عنهما إذ اتاه تسعه رهط قالوا يا ابن عباس اما ان تقوم معنا و امّا ان تخلونا فقال ابن عباس بل اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح لم يعم قال فانتدوا فتحدّثوا فلا تدري ما قال فجاء ينفذ ثوبه و هو يقول افّ و تفّ وقعوا في رجل له عشر وقعوا في رجل قال له النبي صلى الله عليه و سلم لا بعثن رجلا لا يخزيه الله ابدا بحبّ الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف قال اين على قيل هو في الرّحى يطحن قال و ما كان احدكم يطحن قال فجاء و هو ارمدا لا يكاد يبصر قال فنفت في عينيه ثم هزّ الزّايه ثلثا فاعطاه اياها فجاء بصفية بنت حيي قال ثم بعث ابا بكر بسوره التّوبه فبعث عليا خلفه فاخذها منه قال لا يذهب بها الا رجل مني و انا منه قال و قال لنبي عمّه ايكم يواليني في الدّنيا و الآخرة قال و علي جالس معهم فابوا فقال علي انا اواليك في الدّنيا و الآخرة قال فتركه ثم اقبل على رجل منهم فقال ايكم يواليني في الدّنيا و الآخرة فابوا فقال علي انا اواليك في الدنيا و الآخرة فقال انت وليي في الدّنيا و الآخرة قال و كان اول من اسلم من النّاس بعد خديجه قال و اخذ رسول الله صلى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه على علي و فاطمه و الحسن و الحسين فقال إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا قال و شرى على نفسه لبس ثوب النبي صلى الله عليه و سلم ثم نام مكانه قال و كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر و علي نائم و ابو بكر يحسب أنّه نبي الله فقال له اين نبي الله صلى الله عليه و سلم قال قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل على يرمي بالحجاره كما يرمى رسول الله صلى الله عليه و سلم و هو يتصوّر قد لفّ راسه في الثوب يخرج حتى اصبح ثم كشف راسه فقالوا انك للثيم كان صاحبك يرميه فلا يتصوّر و انت تتصوّر و قد استنكرنا

ذلك قال و خرج النَّاس و غزاه تبوك قال فقال على اخرج معك فقال له نبی اللّٰه صلّی اللّٰه علیه و سلّم لا فبکی فقال له اما ترضی ان تكون منی بمنزله هارون من موسی الا انک لست بنبی لا ینبغی ان اذهب الا و انت خلیفتی قال و سدّ ابواب المسجد غیر باب علیّ قال و یدخل المسجد جنبا و هو طریقہ لیس له طریق غیره

قال و قال رسول اللّٰه صلّی اللّٰه علیه و سلّم من كنت مولاه فانّ مولاه علیّ قال و اخبرنا اللّٰه عزّ و جلّ انه قد رضی عن اصحاب الشجره فعلم ما فی قلوبهم هل حدث انه سخط بعده و مخفی نماند که قسم اول از ابواب مقصد نزل الا برار موضوعت برای ذکر احادیثی که علمای اعلام سنیّه در صحت آن اختلاف نکرده اند چنانچه در اول نزل الا برار گفته و نشرع الان بالمقصد و الاستعانہ من الصّمد الاحد المقصد فی مناقب آل العباء و هو مشتمل علی اربعه ابواب و کل باب منها ینقسم الی قسمین فالقسم الاول فی الاحادیث التی لم یختلف فی صحتها العلماء الاعلام و القسم الثانی فیما اختلفوا فیہ پس صحت حدیث ولایت بحمد اللّٰه و حسن توفیقه بلا اختلاف اهل سنت و انصاف بکمال وضوح و ظهور ثابت گردید و لله الحمد علی ذلك

۸۴- میرزا محمد بدخشی در تحفه المحبین

وجه هشتاد و چهارم آنکه نیز میر محمد در تحفه المحبین گفته

دعوا علیا دعوا علیا دعوا علیا منی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن بعدی حم عن عمران بن حصین

۸۵- میرزا محمد بدخشی در تحفه

وجه هشتاد و پنجم آنکه نیز در تحفه المحبین گفته

ما تریدون من علی ما تریدون من علیّ ان علیا منی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن بعدی ت و حسنه ک عن عمران بن حصین و مخفی نماند که میرزا محمد بن معتمد خان از افاحم معتمدین جلیل الشان و اعظام مستندین اعیان و اجلّه محققین ارکان و اکابر مشاهیر سنیانست فاضل رشید تصریح کرده بآنکه او از عظمای اهل سنتست و کتاب او را مثل کتب دیگر ائمه و اساطین خود بافتخار و ابتهاج و استبشار بمقابله اهل حقّ در دلایل اثبات ولای سنیّه باهل بیت علیهم السلام ذکر نموده جابجا بافادات او تمسک و تشبث فرموده کما شرح فی مجلد حدیث الغدیر و مولوی حیدر علی با آن همه غلوّ و تعصّب نام میرزا محمد بدخشی را در ازاله العین؟؟؟ در جمله

علمای سنیه که لاعن یزیداند ذکر کرده و کتاب مفتاح النجا را در ذکر قرین دیگر کتب ائمه و اساطین خود گردانیده بلکه آن را بر ذکر کتب عدیده که ذکرش نموده و کتب دیگر که ذکرش نکرده و تصریح صریح باعتبار آن نموده تقدیم بخشیده و این کتاب را از شواهد مزگی بر دعوی خود شمرده و خود شاهصاحب بجواب سائلی که از دهان؟؟؟؟ تخصیص لقب مرتضی بجناب امیر المؤمنین علیه السلام سؤال کرده می فرماید در احادیث صحیحه کتبت ایشان بابو تراب و ابو الريحانتین و تلقیب ایشان بذوالقرنین و یعسوب الدین و صدیق و فاروق و سابق و یعسوب الامه و یعسوب قریش و بیضه البلد و امین و شریف و با؟؟؟؟ مهتدی و ذی الاذن الواعی مروی و ثابتست و میرزا محمد بن معتمد خان حارثی مورخ مشهور این شهر یعنی دهلی در رسائل فضائل خلفا و فضائل اهل بیت که این هر دو رساله از عمده تصانیف اویند تلقیب ایشان بمرتضی نیز ذکر نموده اما این وقت فقیر را یاد نیست که بکدام حدیث درین باب تمسک کرده و از حدیث انس بن مالک در قصه تزویج حضرت سیده النساء خطبه حضرت ابا بکر الصدیق و حضرت عمر فاروق ایشان را لفظی مفهوم می شود که مرتضی و مختار بودن حضرت امیر درین امر یعنی در تزویج حضرت سیده النساء رضی الله تعالی عنها از آن ثابت می شود انتهى نقلا عن مجموع فتاوی المخاطب الموجود عند المولوی عبد الحی بن المولوی عبد الحلیم السهالی اللکهنوی

۸۶- محمد صدر عالم در معارج العلی

وجه هشتاد و ششم آنکه محمد صدر عالم حدیث ولایت را در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام ذکر کرده در معارج العلی فی مناقب المرتضی گفته

اخرج احمد عن عبد الله بن بريده عن ابيه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا نفع في علي فانه مني و انا منه و هو وليكم بعدى

۸۷- محمد صدر عالم روایت بریده

وجه هشتاد و هفتم آنکه نیز صدر عالم در معارج العلی گفته

اخرج الديلمی عن بريده قال قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم يا بريده ان عليا وليكم بعدى فاحب عليا فانه يفعل ما يوم و اخرج ابن أبي شيبه عن عمران بن حصين قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم علي مني و انا من علي و علي ولي كل مؤمن بعدى

و اخرج احمد عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

دعوا علیا دعوا علیا ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی

و اخرج الطیالسی و الحسن بن سفین و ابو نعیم عنه مثله و اخرج الترمذی و قال حسن غریب الطبرانی و الحاکم و صححه عنه قال قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ما تريدون من علي ما تريدون من علي ان عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدی

و اخرج الخطيب و الرافعي عن علي كرم الله وجهه قال قال لي رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يا علي فيك خمساً فمئني واحده و اعطاني اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتي فابي علي و اعطاني فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيمة انا و انت معي و معك لواء الحمد و انت تحمله من بين يدي تسبق به الاولين و الآخرين و اعطاني انك ولي المؤمنين بعدی و محتجب نماند كه صدر عالم عالم جليل القدر و صدر باهر الفخر و فاضل شديد الاسر و تحرير طيب النجست و كتاب او معارج العلي مثل خودش ممدوح و مقبول شاه ولي الله والد ماجد مخاطب ناقدست چنانچه در تفهيمات الهيه گفته تفهيم شيخ صدر عالم رساله تأليف کرده بودند در ان رساله واقعات چند بيان کرده كه از آنجمله روايت شق قمرست يكي فلقه بحضرت علي كرم الله وجهه در رفت باز آن فلقه بدر كامل شده منشق گشت يكي فلقه باین رأى در رفت و از آنجمله واقعه است كه حقيقت لوای در ان معلوم شد و بنای اين رساله بر بيان مناقب حضرت عليست كرم الله وجهه و در آنجا قائل بتفضيل آن جناب بر سائر صحابه شدند بفضل كلی بعد تأليف آن را باین فقير فرستاد بعد مطالعه آن اين ابیات نظم کرده شد رعاك الله يا صدر العوالى و طول الدهر كان لك البقاء لقد اوتيت فى الالباء فخرا و بالابناء يرتفع العلاء و جدك آيه لا ريب فيها و بحر لا تكدره الدلاء و فى كشف المعارف كان فردا و ما فى القوم كان له كفاء لقد كوشفت ما كوشفت حقاً و فضل الله ليس له انتهاء اتاك الثلج و الايقان لما رايت الشق و انكشف اللواء و إذا دناك سيدنا علي باكرام و علم ما يشاء تؤلف فى

مناقبه كتابا و عند الله في ذاك الجزاء و اكثر مدح مولانا علي مقل لا يكون له وفاء فما من مشهد الا و فيه له فخر كبير و ازدهاء و ما من منهل الا و فيه له شرب عظيم و ارتواء و للقرآن تنزيل و ظهر يقاتلهم عليه الانبياء و للقرآن تاويل و بطن يخاصمهم عليه الاوصياء قبول الناس للتنزيل فيه سياسات له منها نماء فمنها رد تحريف و مد لا سباب له منها انتشاء و صلح و اختصاص و ابتلاف باقوام قلوبهم و هواء لهذا القسم اسرار عظام و للشيخين فيه اعتلاء و في علم النبوه ان هذا ملاك الامر ليس بها خفاء و ما نال الصحابه عار فيه يقينا مثل ما طلعت ذكاء فاثبت ذاك للشيخين و اختر من الاوصاف مدحا ما تشاء انتهى ما في التفهيمات الالهيه اقول فيا سبحان الله يثبت صدر العالم العذى هو الصدر المشهود و الممدوح بهذه المدائح الباهره السيفور و المنعوت بتلك المناقب الزاهره النور على لسان والد المخاطب المختال الفخور هذا الحديث الشريف نقلا عن اساطينه الذين عليهم المدار على مرور الدهور ثم يرميه المخاطب المغرور بالكذب و الزور و لا يخاف وضوح الخزي و التعصب المدحور و لا يكثرث اصلا بابداء الهذر المحذور و اشاعه الهجر المبتور فانها لا تعمى الابصار و لكن تعمى القلوب التي في الصدور

۸۸- ولی الله والد مخاطب در قره العين

وجه هشتاد و هشتم آنکه ولی الله احمد بن عبد الرحيم والد ماجد مخاطب حديث ولايت را ثابت فرموده و آن را از فضائل و مناقب جناب امير المؤمنين عليه السلام شمار کرده چنانچه در قره العينين گفته

عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبى طالب فمضى فى السيريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم فقالوا اذا لقينا رسول الله صلى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع على و كان المسلمين إذا رجعوا من سفر بدوا رسول الله صلى الله عليه و سلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على النبي صلى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر الى على بن أبى طالب صنع كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ثُمَّ قَامَ الثَّانِي فَقَالَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ قَامَ الثَّلَاثُ فَقَالَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ قَامَ الرَّابِعُ فَقَالَ مَا قَالُوا فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ وَ الْغَضَبُ يَعْرِفُ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ مَا تَرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا تَرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا تَرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ أَنْ عَلِيًّا مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ وَ هُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ بَعْدِي أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ

۸۹- ولی الله والد مخاطب در ازاله الخفاء

وجه هشتاد و نهم آنکه نیز ولی الله حدیث ولایت را در ازاله الخفاء عن خلفه الخلفاء که اقصای مدح و ثنا و منتهای وصف و اطرای آن از کلام خود مخاطب در صدر همین عقیده ششم از باب امامت ساطع و لامعست در مآثر جناب امیر علیه السلام وارد فرموده چنانچه گفته

أَخْرَجَ الْحَاكِمُ وَ النَّسَائِيُّ عَنْ عَمْرِو بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ لِي لَجَالِسٍ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ إِذْ أَتَاهُ تَسْعَةُ رَهْطٍ فَقَالُوا يَا ابْنَ عَبَّاسٍ أَمَا أَنْ تَقُومُ مَعَنَا وَ أَمَا أَنْ تَخْلُوَ بِنَا مِنْ بَيْنِ هَؤُلَاءِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ بَلْ أَنَا أَقُومُ مَعَكُمْ قَالَ وَ هُوَ يَوْمَئِذٍ صَحِيحٌ قَبْلَ أَنْ يَعْصِيَ قَالَ فَانْتَدَوْا فَتَحَدَّثُوا فَلَا نَدْرِي مَا قَالُوا فَجَاءَ يَنْفُضُ ثُوبَهُ وَ يَقُولُ أَفَّ وَ تَفَّ وَ قَعُوا فِي رَجُلٍ لَهُ عَشْرُ فِضَائِلٍ لَيْسَتْ لِأَحَدٍ غَيْرِهِ وَ قَعُوا فِي رَجُلٍ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ لَا بَعْثَنَ رَجُلًا لَا يَخْزِيهِ اللَّهُ أَبَدًا يَحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَحِبُّهُ اللَّهُ رَسُولُهُ فَاسْتَشْرَفَ لَهَا فَاسْتَشْرَفَ فَقَالَ ابْنُ عَلِيٍّ فَقَالُوا أَنَّهُ فِي الرَّحَى يَطْحَنُ قَالَ وَ مَا كَانَ أَحَدُهُمْ لِيَطْحَنَ قَالَ فَجَاءَ وَ هُوَ أَرْمَدٌ لَا يَكَادُ أَنْ يَبْصُرَ قَالَ فَانْفَثَ فِي عَيْنَيْهِ ثُمَّ هَزَّ الرَّيْهَ ثَلَاثًا فَأَعْطَاهَا أَيَّاهُ فَجَاءَ عَلِيٌّ بِصَفِيَّةَ بِنْتِ حَيٍّ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ثُمَّ بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ فَلَنَا بِسُورَةِ التَّوْبَةِ فَبَعَثَ عَلِيًّا خَلْفَهُ فَأَخَذَهَا مِنْهُ وَ قَالَ لَا يَذْهَبُ بِهَا إِلَّا رَجُلٌ هُوَ مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ لِبَنِي عَمَّةٍ أَيْكُمْ يُوَالِيَنِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ قَالَ وَ عَلِيٌّ جَالِسٌ مَعَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ أَقْبَلَ عَلِيٌّ رَجُلٌ مِنْهُمْ فَقَالَ أَيْكُمْ يُوَالِيَنِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَأَبَوْا فَقَالَ لَعَلِيَّ أَنْتَ وَلِيُّيَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَ كَانَ عَلِيٌّ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ مِنَ النَّاسِ بَعْدَ خَدِيجَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قال و اخذ رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه على علي و فاطمه و حسن و حسين و قال إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً قال ابن عباس و شري علي نفسه فلبس ثوب النبي صَلَّى الله عليه و سلم ثم نام مكانه قال ابن عباس و كان المشركون يرمون رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر رضى الله عنه و على نائم قال و ابو بكر يحسب انه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم قال فقال يا نبي الله فقال له علي ان نبي الله قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل علي رضى الله عنه يرمى الحجارة كما كان نبي الله صَلَّى الله عليه و سلم و هو يتصوّر و قد لف راسه في الثوب لا يخرج حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للثيم و كان صاحبك لا يتصوّر و نحن نرديه و انت تتصوّر و قد استنكرنا ذلك فقال ابن عباس و خرج رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم في غزوه تبوك و خرج الناس معه فقال له علي اخرج معك قال فقال النبي صَلَّى الله عليه و سلم لا فبكي علي فقال له اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا انه لا نبي بعدى انه لا- ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتي قال ابن عباس و قال له رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم انت ولي كل مؤمن من بعدى و مؤمنه و سد رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم ابواب المسجد غير باب علي فكان يدخل المسجد جنبا و هو طريقه لا غيره قال ابن عباس و قال رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم من كنت مولاه فانّ مولاه علي قال ابن عباس و قد اخبرنا الله عزّ و جلّ في القرآن انه رضى عن اصحاب الشجرة فعلم ما فى قلوبهم فهل اخبرنا انه سخط عليهم بعد ذلك قال ابن عباس و قال نبي الله صَلَّى الله عليه و سلم لعمر رضى الله عنه حين قال ائذن لى فاضرب عنقه قال و كنت فاعلا و ما يدريك لعل الله قد اطلع الى اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم انتهى فالحمد لله الحنان المنان

الديان الرحمن الهادي الى سبل الايقان و طرق العرفان الموضح للصدق باوضح الادله و اجلى للبرهان حيث اثبت اعتبار الحديث و اعتماده بافاده والد المخاطب السليط اللسان و شيخه و استاذة جليل الشأن و مرجعه و موثله و ملاذه و معقله الذي هو عين الأعيان و لا يشق له غبار و لا يلحق له آثار و هو السابق على الامثال و الاقران الذي تضرب إليه اكباد الابل مهرة هذا الشأن فهو وحيد الزمان و فريد الدوران و لاح و وضح و تبين و باح ان من كذب الحديث الشريف و رماه بالقرفه و العضييه و البطلان فقد امتطى صهوة العدوان و ركب متن الطغيان و آثر أفحش الشنثان و اختار انكر البهتان و ابدى اسمج الهذر و الهذيان و رضى بالتساهل و التغافل و التعال و الادهان و جانب جانب اليقين و الايمان و اظهر ابتلاءه بالاحقاد و الاحن و الأضغان و ان الغرور الخدوع على قلبه ران فخدع و غش و خان و كذب و افتري و مان و اضاع عرضه و دينه و ما صان و نفسه بقذر العصبيه شان و ما احتفل بالصغار و الخسار و الهوان و هوى فى هوى الخزي و العصيان و الاتيان بما يانف منه كل عاد و جان فيا للعجب كل العجب بين جمادى و رجب من المخاطب الشريف الحسب الذي هو جديلمهم المحكك و عذيقهم المرجب كيف خاض فى غمار عقوق والده المهذب و شيخه الواضع للهنا على النقب و ذحج على اتباعه و اقتفاء آثاره تقليد الكابلي الجالب على نفسه و اتباعه امر العطب فلم يحتفل باثبات فضيله سيد العرب و جرى فى مضمار الانكار و الابطال بالتقريب و الخبب و ابدى غرائب التوغر و الشحناء و العناد السائق الى الشجب و لم يكثر زبالا من نزول السخط و حلول الغضب و لم يهب اصلا من لحوق عار القصور و ظهور شنار الفتور زياده على اصطلاء نار ذات لهب و كأنه لم يقرع سمعه

قول على عليه السلام نحن اهلييت ما عادانا بيت الا خرب و ما نبخ علينا كلب الاجرب

٩٠- محمد بن اسماعيل در روضه

وجه نودم آنكه محمد بن اسماعيل صلاح الامير اليمنى الصناعى

ص: ٣٤٩

در روضه ندیه شرح تحفه علویه گفته قل من المدح بما شئت فلم تات فيما قلته شيئا فرياً كل من رام يدانى شاوه فى العلى فاعده روما اشعيا هذه كالفذلكه لما تقدم من فضائله كانه قال اذا قد عرفت انه احرز كل كمال و بذ فى كل فضيله كمله الرجال فقل ما شئت فى مدحه كان تمدحه بالعباده فانه بلغ رتبها العليه و بالشجاعه فانه انسى ما سبقه من ابطال البريه و بالزهاده فانه امامها الذى به يقتدى و بالجود و انه الذى فيه المنتهى و بالجمله فلا فضيله الا و هو حامل لوائها و مقدم امرائها فقل فى صفاته ما انطلق به اللسان فلن يعيبك فى ذلك انسان و فى هذا اشاره الى عدم انحصار فضائله كما قد اشرنا إليه سابقا و كيف ينحصر لنا و قد قال امام المحدثين احمد بن حنبل انه ما ثبت لاحد من الفضائل الصحيحه ما ثبت للوصى عليه السلام و قد علم ان كتب السنه قد شرقت و غربت و بلغت مبلغ الرياح فلا يمكن حصرها و نشاء؟؟ الى ما لم نورد سابقا فمن ذلك انه من الرسول صلى الله عليه و سلم بمنزله الراس من البدن كما

اخرجه الخطيب من حديث البراء و الديلمى فى مسند الفردوس من حديث ابن عباس رضى الله عنهما عنه صلى الله عليه و سلم على وصي بمنزله راسى من بدنى و من ذلك انه باب حطه كما اخرجه الدارقطنى فى الافراد عن ابن عباس رضى الله عنهما عنه صلى الله عليه و سلم على باب حطه من دخل منه كان مؤمنا و من خرج منه كان كافرا و من ذلك انه من النبى صلى الله عليه و سلم و النبى صلى الله عليه و سلم منه كما اخرجه احمد و الترمذى و ابو حاتم من حديث عمران بن حصين ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ان عليا منى و انا منه و هو ولى كل مؤمن بعدى ازين عبارت نهايت اعتبار و اعتماد حديث ولايت و كمال شناعه و فطاعت تكذيب و ابطال آن ظاهر و واضح است زيرا كه محمد بن اسماعيل اين حديث شريف را از جمله فضائل صحيحه موفوره و مناقب ثابته غير محصوره براى جناب امير المؤمنين عليه السلام شمرده و آن را از احمد و ترمذى و ابو حاتم نقل کرده و بان استدلال و احتجاج کرده

بر اینکه حضرت امیر المؤمنین از جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلمست و جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم از آن حضرتست و ناهیک بها منقبه سستی لا یبلغ کنهها الالباب و ینحسر عنها الافهام و لن یجد احد من المعاندين و المتعصیین بعدها سیلا الی شیء من الوسواس و الکلام

۹۱- محمد بن اسماعیل در روضه ندیه

وجه نود و یکم آنکه نیز در روضه ندیه بشرح شعر کل ما للصبیح من مکرمه*فله السبق تراه الاولینا گفته و قد اختصه الله و رسوله بخصائص لا- تدخل تحت ضبط الاقلام و لا- تفنی بفناء اللیالی و الايام مثل اختصاصه باربع لیست فی احد غیره كما اخرجہ العلامة ابو عمر بن عبد البر من حدیث بحر الامه ابن عباس رضی الله عنهما قال لعلی اربع خصال لیست لاحد غیره هو اول عربی و عجمی صلی مع رسول الله صلی الله علیه و سلم و هو الذی کان لواء معه فی کل زحف و هو الذی صبر معه یوم فز عنه غیره و هو الذی غسیله و ادخله فی قبره و کااختصاصه بخمس كما اخرجہ احمد فی المناقب و قد تقدم ذلك فی بیت لواء الحمد و کااختصاصه بعشر كما اخرجہ احمد بتمامه و ابو القاسم الدمشقی فی الموافقات و فی الاربعین الطوال و

اخرج النسائی بعضه و هو من حدیث عمر بن میمون قال انی لجالس الی ابن عباس إذ اتاه سبعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اما ان اتخلى من هؤلاء قال بل اقوم معکم و هو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فانتدوا یحدّثون ثم جاء ینفض ثوبه و یقول افّ و تفّ و قعوا فی رجل له عشر فضائل و قعوا فی رجل له عشر قال له النبى صلی الله علیه و سلم لا بعثن رجلا لا یخزیه الله ابدا یحبّ الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف فقال ابن علی قالوا هو فی الرّحی یطحن قال فما کان احدکم یطحن فجاء و هو ارمد لا- یکاد یبصر فنفت فی عینیه ثم هزّ الرّایه ثلاثا فاعطاه و ایاها و جاء بصفیة بنت حبی قال ثم بعث فلانا بسوره التوبه و بعث علینا خلفه فاخذها منه و قال لا یذهب بها الا رجل منی و انا منه قال و قال لنبی عمّه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخرة قال و علی

معه جالس فابوا فقال عليّ انا اواليك في الدنيا و الآخرة فقال انت وليي في الدنيا و الآخرة قال و كان أوّل من اسلم من الناس بعد خديجه قال و اخذ رسول الله صلّى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه على عليّ و فاطمه و حسن و حسين فقال إنّما يريد الله ليذهب عنكم الرّجس أهل البيت و يطهّركم تطهيراً قال و شرى نفسه و لبس ثوب النبيّ صلى الله عليه و سلّم ثم نام مكانه قال فكان المشركون يرمون رسول الله صلّى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر و علي نائم قال و ابو بكر يحسب أنّه رسول الله صلّى الله عليه و سلّم قال فقال علي ان نبيّ الله قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال و جعل علي يرمى بالحجاره كما كان يرمى رسول الله صلّى الله عليه و سلّم و هو يتضوّر قد لفّ راسه في الثوب لا يخرج حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك لثيم كان صاحبك نرّميه فلا يتضوّر و لقد استنكرنا ذلك قال و خرج الناس في غزوه تبوك قال فقال له عليّ اخرج معك قال فقال له النبيّ صلّى الله عليه و سلّم لا فبكي علي فقال ما ترضى ان تكون منّي بمنزله هارون من موسى الا أنّك لست بنبيّ أنّه لا ينبغي ان اذهب الا و انت خليفتي و قال له رسول الله صلّى الله عليه و سلّم انت وليّ كلّ مؤمن بعدي قال و سدّ ابواب المسجد الا باب علي قال فدخل المسجد جنباً و هو طريقه ليس له طريق غيره و قال من كنت مولاه فعليّ مولاه قال و اخبر الله سبحانه انه قد رضى الله عن اصحاب الشجره فعلم ما في قلوبهم فهل حدّثنا أنّه سخط عليهم بعد قال و قال عمر يا نبيّ الله ائذن لي ان اضرب عنقه يعني حاطباً قال و كنت فاعلاً و ما يدريك لعل الله اطلع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم انتهى قوله اتدوا جلسوا في التّبادى و كذلك تنادوا و الندى و المتندى و التّدوه مجلس القوم و متحدثهم فاستعير للمكان الذى يتحدّثون فيه لأنهم اتخذوه لذلك و لعله كان معدّاً لذلك و قوله شرى نفسه

روى الحديث الشريف عن احمد و الترمذى الذين هما من اساطينه الاعلام الذين يؤخذ عنهم شرائع الاسلام و على ايديهم تروّج معالم الحلال و الحرام فهل الابطال و التكذيب الا صنيع المتواقحين الاقزام و شنشنة المتهوّرين الاغثام الذين لا يباليون بما يخرج من افواههم من بوادى الكلام المعقب لموبقات الاثام و المورث لمرديات الاوزار العظام و عظمت و جلالت مرتبت و رفعت و سمو منزلت كتاب اسعاف و اعتبار و اعتبار مروياتش و انصاف آن بمتانت و احصاف و برائت آن از سفاسف و جزاف از صدر آن ظاهرست حيث قال فيه اما بعد فيقول راجى الغفران محمّد بن على الصّيبان غفر الله ذنوبه و ستر فى الدارين عيوبه قد كنت الّفت فى سيره المصطفى صلى الله عليه و سلم و فضائل اهل بيته مختصرا على الشّان رفيع المكان سميته اتحاف اهل الاسلام بما يتعلق بالمصطفى و اهل بيته الكرام ثم بعد تداول ذلك الكتاب و اشتهاه بين جملة الاصحاب دعانى حبّ الاكثار من نظم اللآلى المحمّديّه و شغف الزيادة من قطف الازهار النبويّه ان اوّلّف فى هذا الشّان كتابا آخر اظن من الاول و اوسع و اشفى لغليل الطالب و اجمع فالّفت هذا الكتاب الجليل المقدار الشافى لقلوب ذوى الاستبصار العالى عن ان يسبق بمثال الخالى عن وصمتى الاخلال و الاملاى و سمّيته اسعاف الراغبين فى سيره المصطفى و فضائل اهل بيته الطّاهرين و مخفى نمايد كه صبيان از اكابر علمای اعيان و اجلّه محققين والا- شان و افاحم مسعفين راغبان و اعاضم منجحين طالبان و معروفين مشاهير معتمدان و مقبولين نحارير معتبرانست حسن حمزاوى مالكى جابجا بافادات او تشبث و تمسك نموده و او را بمزيد تبجيل و تعظيم و اجلال و تكريم ياد نموده چنانچه در مشارق الانوار فى فوز اهل الاعتبار كه در اول آن گفته اما بعد فيقول ذو التقصير و المساوى حسن العدوى الحمزاوى قد سالتى بعض الاخوان اصلح الله لى و لهم الحال و الشّان جمع كليمات تتعلق بالموتى

حال احتضارهم و بعد الموت من سؤال و خلافه و كيفيه الزياره المطلوبه لا سيّما اهل البيت فاجبته بالتسوييف لعلمي بقصوري عن ذلك المرام فاكثر عليّ الطّلب المرّه بعد المره فقلت له الفقير يعترف بقصور حجاه و سماعك بالمعيدي خير من ان تراه فابي الا الاجابه فام لسان القلم الي الكتابه فقلت و بالله التوفيق الي سلوكك طريق التحقيق اعلم أنّه يتعلّق بالشخص المريض امور قبل خروج روحه و بالميت قبل دفنه و في قبره و في كيفيه زيارته و في حال قيامه من قبره و غير ذلك الي ان يصل دار المقامه و ربّته علي سبعة ابواب و خاتمه و سمّيته مشارق الانوار في فوز اهل الاعتبار اسال الله سبحانه تعالى ان يجعله خالصا لوجهه بجاه سيدنا محمّد و اله و صحبه و حزبه و در آخر آن گفته قال جامعه الفقير حسن العدوي الحرراوى المالكي قد جمع هذا الكتاب الشريف في ست عشره خلت من ربيع الآخر الذي هو من شهور سنه ١٢٦٤ اربع و ستين و مائتين و الف من هجره من له العزّ و الشرف عليه الصّلوه و السلام مي فرمايد قال المحقق الصّيان الاصح عند العلماء ان اولاده صلى الله عليه و سلم سبعة ثلاثه ذكور و اربعة اناث فاوّل من ولد له القاسم و به كان يكنى ثم زينب ثم رقيه ثم فاطمه ثم أم كلثوم و اسمها كنيتهما ثم في الاسلام عبد الله و كان يسمى الطّيب و الطّاهر و قيل الطيب و الطّاهر غير عبد الله المذكور ولدا في بطن قبل البعثه و قيل غير ذلك و كل هؤلاء ولدوا بمكه من خديجه الا ابراهيم فأنه بالمدينه من ماريه القبطيه و نیز در مشارق گفته قال المحقق الصّيان و قد يقال على اصطلاح مصر الشرف انواع نوع عامّ لجميع اهل البيت و نوع خاصّ بالذريّه فيدخل فيه الزينبيون و جميع اولاد بناته و اخصّ منه و هو شرف النسبه و هذا مختصّ بذريّه الحسن و الحسين الخ و نیز در مشارق گفته قال العلامه الصّيان كان سيدي جعفر اماما نييلا اخذ الحديث عن ابيه و جدّه لامّه

القسم بن محمد بن أبي بكر الصديق و عروه و عطاء و نافع و الزهري و عنه السفينان و مالك و القطان و خرج له الجماعه سوى البخارى قال ابو حاتم ثقه لا يسأل عن مثله انتهى نقلا عن نسخه طبعت بمصر و فى آخرها و قد تم حسن طبعها و ائبع زاهى ثم طلعه بالمطبعه الكاستليه بمحروسيه مصر المحميّه القاهره المغربه فى آخر شهر صفر الخير الذى هو من شهور سنه خمس و ثمانين و مائتين و الف من الاعوام من هجره سيّدنا محمد سيّد الانام عليه افضل الصلوه و ازكى السلام و على آله و اصحابه و انصاره و احزابه ما هبت النسمات و هدأت الحركات آمين و مدائح حسنه حسن حمزوى حامى دين متسنين جليل الفخار و محامد و مناقب كتاب مشارق الانوار تصنيف آن شريف النجار از تقریظات علمای فخيم الاخطار مصر كه در آخر نسخه مطبوعه مشارق مذکورست ظاهر و آشكارست كما ستسمعه فى مجلد حديث التشبيه انشاء الله تعالى

۹۳- أحمد بن عبد القادر العجيلی در ذخیره المال

وجه نود و سوم آنکه احمد بن عبد القادر بن بكرى العجيلی الشافعى حديث ولايت را حتما و جزما ثابت کرده چنانچه در ذخيره المال فى شرح عقد جواهر اللال كه در اول آن گفته اما بعد فيقول خويدم بنى فاطمه الزهراء المستجير بهم فى الاولى و الاخرى الفقير الى الله احمد بن عبد القادر بن بكرى العجيلی نسبا الشافعى مذهبا عفا الله عنهم لما يسيّر الله سبحانه منظومتي المسماة عقد جواهر اللال فى فضائل الآل اطع عليها جماعه من علماء الحرمين و زييد المقدسه و صنعاء اليمن و المحلاق السليمانى فمنهم من استحسّن مباينها و جنح الى معانيها و منهم من استغرب ذلك لأنه راس تلك الطرق التى نسجت عليها عناكب الاهمال و الجفاء و منهم من انكر مواضع مخصوصه و طلب الوجه عن العدول من المعتقدات المنصوصه و منهم من هاب ذلك الجنب و اخذته الرعده فاستحسن ذلك مقلد او فرض عليها جماعه من المحققين جزاهم الله خيرا بمنظوم و منثور و سمّوها بأسماء تنشرح لهما الصدور و لما حصل الاشكال على بعض الرجال انشرح صدرى لزياده خدمه ذلك الجنب لشرح يوضح مقاصد المقال

و استمد من الله الاعانه و التوفيق و اعوذ من الزيغ و التعويق در شرح شعر و اقرأ حديث انما وليكم* و اسمع حديثا جاء في غدیر ختم بعد ذکر واقعه غدیر و قصه حارث بن نعمان فهري گفته و هو من اقوى الادله ان عليا رضى الله عنه اولى بالامامه و الخلافه و الصداقه و النصرة و الاتباع باعتبار الاحوال و الاوقات و الخصوص و العموم و ليس في هذا مناقضه لما سبق و ما سيأتي ان شاء الله تعالى ان عليا رضى الله عنه تكلم فيه بعض من كان معه في اليمن فلما قضى حجه خطب بهذا تنبيها على قدره و ردا على من تكلم فيه كبريده فانه كان يبغضه و

لما خرج الى اليمن رأى جفوه فقصه للنبي صلى الله عليه و سلم فجعل يتغير وجهه و يقول يا بريده أ لست اولى بالمؤمنين من انفسهم من كنت مولاه فعلى مولاه لا تقع يا بريده فى على فان عليا منى و انا منه و هو وليكم بعدى

۹۴- أحمد بن عبد القادر العجيلي

وجه نود و چهارم آنکه نیز در ذخیره المال در شرح شعر و الله قد اتاه خمسا تنقل* احب من دنياكم و افضل مى فرماید

اخرج السيوطى رحمه الله فى الكبير عن علي رضى الله عنه قال صلى الله عليه و سلم سألت الله يا على فيك خمسا فمنعنى واحده و اعطانى اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتى فابى على و اعطانى لك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيمة انا و انت معى معك لواء الحمد و انت تحمله بين يدي تسبق به الاولين و الآخرين و اعطانى انت ولى المؤمنين بعدى فهذا صاحب ذخيره المقال جنح بكليته الى الحق و آل حيث اثبت الحديث الشريف حتما و جزما و احتج به على فضل الوصى لرسول رب المتعال صلى الله عليه و آله خير آل فابطل هفوات المكذبين أى ابطال و رمى بسهم فاتك قلوب ارباب الادغال و ضيق المناص على ارباب الزور و المحال و اقحم اصحاب الخدع و الاحتيال فى مهوى الزام خلاصهم عنه محال و احمد بن عبد القادر صاحب فضل ظاهر و نبل فاخر شرف زاهر و كمال باهرست و نبذى از معالى مناقب و جلائل مفاخر او از ابجد العلوم صديق حسن خان معاصر واضح و ظاهر و سابقا در مجلد حديث غدیر مدح و تبجيل و تعظيم و تكريم او از افاده

فاضل احمد شروانی ممدوح اکابر سنیّه مثل فاضل رشید الدین و حسن علی محدّث و مولوی اوحد الدین بلگرامی دریافتی
فلیکن منک علی ذکر

۹۵- مولوی محمد مبین

وجه نود و پنجم آنکه مولوی محمد مبین بن محبّ الله بن ملا- احمد عبد الحق بن ملا محمد سعید بن قطب الدین سهائی
حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در وسیله النجاه در ذکر فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته از آن جمله آنست
که آن حضرت او را امیر لشکر ساخت و قوم را از خصوصیت وی اطلاع کرد و بر ولایت وی آگاه نمود

اخرج الحاكم و الترمذی نحوه عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم سرّيه و استعمل عليهم عليّ بن
أبي طالب رضي الله عنه فمضى في السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه فتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم
إذا لقينا النبي صلى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع عليّ قال عمران و كان المسلمون إذا قدموا و رجعوا بدوا برسول الله صلى
الله عليه و سلم فنظروا إليه و سلموا عليه ثم يتطرقون الى رحالهم فلما قدمت السريه سلموا على رسول الله صلى الله عليه و سلم
فقام احد الاربعة فقال يا رسول الله الم تر الى عليّ بن أبي طالب صنع كذا و كذا فاعرض عنه رسول الله ثم قام الثاني فقال مثل
مقالته فاعرض عنه ثم قام إليه الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل عليهم رسول الله صلى الله
عليه و سلم و الغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من عليّ ما تريدون من عليّ ما تريدون من عليّ انّ عليًا منّي و انا منه و
هو وليّ كل مؤمن بعدى و لفظ احمد دعوا عليًا دعوا عليًا ان عليًا منّي و انا منه و هو وليّ كل مؤمن بعدى ازین عبارت
ظاهرست که مولوی مبین حدیث ولایت را قطعاً و یقیناً ثابت و متحقق می داند که مضمون آن را بجزم و حتم نسبت بجناب
رسالت مآب صلی الله علیه و سلم نموده و در معرض استناد و استشهاد بر دعوی خود آن را از اجلّه محدّثین خود حاکم و
ترمذی و احمد نقل فرموده پس افاده مولوی مبین مثل افادات دیگر اکابر محققین برای ردّ و توهین زعم مخاطب قطنین کافی و
وافیست فلله الحمد علی سطوع البرهان المبین من افاده المولوی مبین و له الشکر

على ظهور كذب المكذبين و وضوح زور المبطلين و انزياع وساوس المشككين و انطماس آثار تمويهات المسؤولين و در اين جا نقل عبارت صدر كتاب وسيله النجاه مناسب مى نمايد كه از ان نهايت عظمت و جلاله مرويات آن ثابت مى گردد قال فيه امّيا بعد فلا- يخفى عليك ان محبّه آل سيّد الكائنات جزء الايمان و لا- يتم الا بمودّتهم بالجنان و تعظيمهم بالاركان و رعايه حقوقهم بالصّدق و الايقان قال الله فى القرآن قُلْ لا- اَسئَلُكُمْ عَلَيْهِ اجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبَى و فسّر بالنّبي المصطفى و بعلى المرتضى و الحسين و فاطمه الزهراء عليهم السّلام فلا بدّ لكل مؤمن من مودّتهم و لا يخلو مسلم من محبّتهم

قال النّبي صلّى الله عليه و سلّم الا من مات على بغض آل محمّد جاء يوم القيمة مكتوبا فى عينه آيس من رحمه الله و لم يشم رائحه الجنّه

و قال فى على الوصّى لا يحبه الا مؤمن و لا يبغضه الا منافق و اتنى فى زمان قد كثر فيه القيل و القال و قل العلماء و كثر الجهال كل بضاعة اهل الزمان المخاصمه و الجدال و قد اكتفوا بما فهموا بزعمهم من ظاهر المقال من غير ان يكون لهم اطلاع على حقيقه الحال حتى ينسبون بالحسد و العناد من شاءه الى الخروج و من شاءه الى الرّفص و لا- يبالون بذلك مع ان البهتان و الكذب من عظام الاثم عند الله ذى الجلال حتى ان من بين فضائل على يقولون انه رافضى و لا يفهمون الرّفص انما الرّفص هو انكار الفضيله و البغض لاصحاب الرسول لا المحبّه لآل البتول كما قال الشافعى لو كان رفضا حبّ آل محمّد فليشهد الثقلان اننى رافضى فان السنّى من يكون مشغوبا بحبّ آل النّبي و الا- فهو المنافق الشقى و من اللطائف ان اعداد السنّى بحسب الحساب متساويه لحبّ على فمن لا يكون فى قلبه حبّ على لا يكون معدودا من السنّى و لله در من قال خارجى حوار ابد مى باشد سنّى و حبّ على را درياب فقد اشتهر بين من يدعون محبّه آل الرساله انه ليس فى كتب اهل السنّه و الجماعه فضائل آل العبا و مناقب على المرتضى امام الهدى حتى سمعت هذا المقال من افواه بعض الرجال فملا قلبى بفرط الملال و جرحه كالسنان فى النبال الى ان قال و بهذه القصّه حدانى صدق التّيه و انا اضعف الخليقه

بل لا شىء فى الحقيقه خادم العلماء الراسخين و تراب اقدام العرفاء و الكاملين المدعو بمحمّد مبین نور الله قلبه بنور الصدق و اليقين و رزقه شفاعه سيد المرسلين و آله الطيبين الطاهرين عليهم الصلوه و السلام من رب العالمين على ان اؤلف رساله مشتمله على الايات النازله و الاحاديث الوارده فى موده القربى متضمّنه لبيان الشمائل و الخصائل التى كانت لهم فى الدنيا و ما ثبت بالآيات القرآنيه و الاحاديث النبويه من مقاماتهم و درجاتهم الرّفيعه فى العقبى و قد وشح به المحدثون صحائفهم و الاولياء تصانيفهم و العلماء كتبهم و ما استخرجت من الصّيحاح بعد كتاب الله صحيح البخارى و صحيح مسلم و صحيح الترمذى و الكتب الموثوقه كجامع الاصول لابن الاثير و الصواعق المحرقه لشهاب الدّين ابن حجر المكى و الاشاعه فى اشراط السّاعه للعلوى الموسوى المدنى و فصل الخطاب لقدمه العرفاء خواجه محمّد پارسا النقشبندى و ازاله الخفا لرئيس العلماء و عمدته الفضلاء شاه ولى الله المحدّث الدهلوى و مدارج النبوه للشيخ الكامل عبد الحق المحدّث الدهلوى و مدارج النبوه للشيخ الكامل عبد الحق المحدّث الدهلوى و شواهد النبوه لعبد الرحمن الجامى و غيرها من الكتب المعتمده فى الاحاديث الشريفه و القصص الصحیحه و جمعتها فى هذه الرساله و اعرضت عن الصحائف المتروكه و الموضوعات المطروحه و تمسك بديل العدل و الانصاف و تجنبت عن مذهب البغى و الاعتساف فيما جرى بين اصحاب النبى صلى الله عليه و سلم و عملت

بحديث اياكم و ما شجر بين اصحابى و اقتصرت على ما كان ثابتا و حقّا و ما التفت الى ما كان باطلا و ضعيفا و اوردت ما كان فى كتب المحدثين من تحقيق الواجبات و رفضت ما كان فى كتب المورخين من الواهيات و سميتها بوسيله النجاه فى مناقب الحضرات من استمسك بها فقد استمسك بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى و من شك فقد ضلّ و غوى ان هى الا تذكره لمن اتقى سَيِّدًا كَرَّمَ مَنْ يَخْشَى و ارجو ان تكون بضاعتى للشفاعه و المغفره فى العقبى و وسيلتى للنجاه و الفوز بالدرجات العلى و مولوى مبین

صاحب فضل مبین و حائز شرف متین و حاوی نبل رزین و محیط کمال رصینست مولوی ولی الله بن حبیب الله بن محب الله بن ملا احمد عبد الحق بن ملا محمد سعید بن قطب الدین السهالی در کتاب الاغصان الاربعه للشجره الطیبه در ذکر اولاد ملا محب الله جدّ خود گفته ملا محمد مبین در جودت ذهن و ذکا در ایام طفولیت معروف بود و در ایام تحصیل علم بر دیگر طلبه عصر سبقت می برد و احدی در مقابله او سخن گفتن نمی توانست و بعد تکمیل بحضور اساتذہ تدریس می کرد و طلبه علم اساتذہ را گذاشته بخدمت او تحصیل می کردند و استفاده می گرفتند چندانکه نام نامی او در حضرات اساتذہ بلند گشته در اطراف و اکناف آوازه علم و فضل او شائع شده از آفاق مردم بر وی مجتمع شدند و فراغ از تحصیل علوم کرده بوطنهای خود شتافتند دائره علم او محیط عالم گشته می گویند که هر گاه که ملا حسن علیه الرحمه که اوستاد او بود از وطن بطرف ملک رفته ملا محمد مبین علیه الرحمه در جناب شاه شاکر الله علیه الرحمه حاضر شده حکایت رفتن ملا محمد حسن از وطن بمیان آورد که شاه موصوف خطاب بوی کرده فرمود میان محمد مبین محمد حسن نامی بود آن نام بشما نهاده شد بخانه بنشینید و درس می داده باشید اعتبار شما درین ملک زیاده از اعتبار ملا حسن خواهد شد و همچنان اتفاق افتاد که حق تعالی در باطن اکثری از امرای آن زمان مرتکز ساخته که مثل وی در هند فاضلی نیست چنانچه روزی در محفل وزیر الممالک نواب شجاع الدوله مرحوم سید شاه مدن علیه الرحمه مذکور ملا محمد حسن کرد و رتبه عالی او در علم بیان ساخته امیری قطع کلام کرده مدح ملا محمد مبین آغاز نموده و مرتبه او را فوق مرتبه ملا محمد حسن قرار داده سید شاه مدن گفته که وی عزیز و تلمیذ ملا محمد حسنست امیر گفت غلطست او تلمیذ کسی نیست شاه مدن خاموش ماند الی ان قال الغرض مولانا قدس سره صاحب نصیب بوده و در هر محفل که می رفت تمامی اهل محفل فدای او می شدند و نیازمند می گشتند و در هر معرکه که روی او می نمود دشمن سبقت بر وی نمی یافت و بمقابل تقریر او احدی سخن گفتن نمی توانست چنین فاضل خوش تقریر و بیان مردم کمتر دیده باشند از روزی که هوش و حواس درست کردم در اکثر محفلهای که وی تشریف می برد همراه وی می بودم و گفتگوی بر جنس از مردم که می کردی می شنیدم احدی را ندیدم که در پایه کلام او

هموزن شده باشد تا به سبقت چه رسد و این سخن از آنراهِ نمی گویم که او عم و استاد من بود فی الواقع چنین بود هر کس که ویرا دیده باشد تصدیق این امر خواهد کرد حق تعالی او را محبوب خلق ساخته و قدر و منزلت او در دل هر یک نهاده بکمال عزت عمر خودش بسر برده و در هر فن کتابی تصنیف و تالیف نموده چنانچه من جمله کتب درسیه بر حواشی ثلاثه زاهدیه جداگانه حاشیه نوشته و حل مطلب بر وجهی که شاید نموده تا آنکه مردم بعد ملاحظه حواشی او محتاج تحصیل مطلب حواشی مذکوره از دیگری نمی شوند حواشی او گویا استاد طلبه علم شدند و در منطق شرح سلم تالیف داده و در فقه بعضی رسائل فارسیه تصنیف ساخته و ترجمه حکایت الصّیّ الحین که بهتر از ان متصور نیست تحریر فرموده و نیز بیشتر از مقامات غامضه شرح هدایه الحکمه از ملا صدرا تعلیقات تحریر فرموده و کتابی در مناقب اهل بیت نبوی علی صاحبهم و علیهم السلام و شرح اسماء حسنی هم تالیف نموده و در اصول فقه شرح مسلم غرض بر تلامذه خود بلکه بر سایر طلبه علم منتهی نهاده که از عهده شکر آن بیرون نمی توانند شد و رقت قلب و گداز کی بر طبع بحدی داشت که در بیان نمی آید اکثر در مجلس وعظ که می نشست و زبان بسخن می گشاد آواز در گلوی او از گریه بسته شدی و اشکها مثل فواره از هر دو چشمانش جوش می زدند و بان خوش بیانی و شیرین لسانی کلام می کرد که هر یک متأثر می گشت عالمی در محفل وعظ وی حاضر می شد و جهانی متأثر گشته هدایت یافته چنانچه چند کس هدایت اسلام یافتند و بسیاری کسان هدایت توبه از اعمال سیئه و اجر عظیم باین سبب بان هادی حاصل گشته در اوائل حال بتدریس علوم نقلیه و عقلیه اشتغال داشت و ملکه قوت نظریه بر قلب صافی او چنان ارتکاز یافته بود که در اواخر حال تا مدت بست سال بلکه زائد عارضه ضعف بصارت او را عارض مانده بصیرت باطل او در ازدیاد بود بحفظ درس کتب می داد بلکه در آنحالت بعضی از شرح مسلم و رسائل تالیف داده و احادیث بسیار حفظ داشت چنانچه هنگام وعظ ترجمه هزاران احادیث بر زبان می آورد و مردم می دانستند گویا دریایست در طغیانی آمده و موج می زند غرض بحری بود ذخار یگانه روزگار و یادگار اعصار در اقم نیز از شرح جامی تا مسلم همه کتب درسیه بخدمت او استفاده برده و مدتی قریب سی سال در ایام حیات او تدریس کرده و رفع شبهات بخدمت او نموده زیاده از والد ماجد بر من شفقت می فرمود و عزیز می داشت مصیبت اولی بر ما وفات او بود

پسر انتقال والد رحمهما الله تعالى و اسكنهما الله تعالى في الجنة الاعلى خدای تعالی هر دو را در اعلاء جنت جا دهنده اش و نیز مولوی ولی الله بن حبيب الله در عمده الوسائل در ذکر کرامات نظام الدین سهالی از آنجمله آنکه مجمع علوم ظاهر و باطن استادی و مولائی عمی ملا محمد مبین مدّ ظلّه ازین فقیر بزبانی مولی العلماء حاوی کمالات ظاهر و باطن مقبول سبحانی مولوی حقانی نقل کردند که ایشان در محفل خود می گفتند در کمالات و کشف مولانا یعنی ملا نظام الدین شبیهه و شک نیست الخ و مولوی سعد الله معاصر صاحب قول مانوس فی صفات القاموس در رساله تحفه الاحباب که آن را بنام تلمیذ خود مولوی فضل احمد در ذکر اغلاط مولوی تراب علی نوشته می فرماید انّی لما رأیت دیدن بعض ابناء دهری و دربه بعض مشاهیر عصری تخطیه العلماء الراسخین و تغلیط الفضلاء الکاملین مثل علامه الهند المشتهر بین المشارق و المغرب صاحب المقامات العالیه و المناقب المسلم الثبوت عند اهل التمییز مولانا عبد العزیز و اخیه الکامل حکیم الاسلام و الدین المولوی رفیع الدین و بحر العلوم العلامه و التحریر الفهیمه الجامع بین العقلی و النقلی مولانا أبی العباس عبد العلی و احسن اساتذہ الزمن مولانا محمد حسن و محقق العلوم المورد للفیض الازلی؟؟؟ مولانا محمّد ولی و قدوه المحققین مولانا محمد مبین و بحر الفضل و الجاه استاذ الكل مولانا ولی الله و غیرهم من السلف الصالحین اوصلهم الله تعالی الی اعلى علیین الخ

۹۶- محمد سالم حفید شیخ عبد الحق

وجه نود و ششم آنکه محمّد سالم بن محمد سلام الله حفید شیخ عبد الحق دهلوی حدیث ولایت را در رساله اصول الایمان از ترمذی نقل کرده و اولاً باید دانست که در اول اصول الایمان گفته اما بعد می گوید اضعف عباد الله الباری محمد سالم الدهلوی البخاری ابن سید المحدثین محمد سلام الله بن شیخ الاسلام بن حافظ فخر الدین بن محب الله بن نور الدین بن نور الحق بن شیخ عبد الحق بن شیخ سیف الدین بن شیخ سعد الله بن شیخ فیروز شهید بن ملک موسی بن معز الدین بن آقا محمد التریک البخاری رحمهم الله تعالی که این رساله ایست مسمی باصول الایمان در بیان حبّ النبی و آله من اهل السعاده و الایقان صلوات الله و سلامه علیه و علیهم اجمعین و این مختصر را بر مقدمه و پنج فصل مرتّب ساختم

و بالله التوفيق مقدمه در بیان اسمای کتب که این رساله از ان بنا یافته صواعق محرقه لابن حجر المکی و الدر المنثور للشیخ جلال الدین السیوطی و ذخائر العقبی للشیخ محب الطبری و شرح جامع صغیر للشیخ عبد الرؤوف المناوی و مختصر تنزیه الشریعه للشیخ رحمه الله و مدارج النبوه و تکمیل الایمان و تحقیق الاشاره فی تعمیم البشاره و جامع البرکات للشیخ الاجل المجدد و المائه الحادی عشر مشید قوانین الجامع بین الشریعه الحقیقیه سیدی و جدی عبد الحق الدهلوی نور الله مرقده و اشباه النظائر للشیخ ابن نجم رحمه الله علیه و مرقاه شرح المشکوه و شرح فقه اکبر للشیخ علی القاری رحمه الله و جز این از کتب معتبره و احادیث صحیحه که درین باب واردست در آوردم چون این امر در نزد اهل اسلام در نهایت وضوح احتیاج تشریح نداشت لهذا بوجه اجمال نبذی از فضائل اهل بیت ایراد یافته تا این احقر درین سعادت شریک جمله مؤلفان فضائل اهل بیت باشد و در زمره خدام آن جناب محشور شود و منه الهدایه انتهى هر گاه این را شنیدی پس باید دانست که در همین رساله اصول الایمان در فصل سوم که آن را معنون باین عنوان نموده فصل سوم در فضیلت و محبت علی کرم الله وجهه آنچه از احادیث و اقوال علما به ثبوت پیوسته است می فرماید از عمران بن حصین رضی الله عنه بدرستی که فرمود انحضرت صلی الله علیه و سلم که علی از منست و من از علی و آن ولی هر مؤمن بعد منست رواه الترمذی انتهى نقلا عن نسخه طبعت فی دهلی فی حیاة المصنّف سنه تسع و خمسين و مائتين بعد الالف فله الحمد که از افاده محمد سالم ظاهر شد که حدیث شریف معتمد و معتبر و از تهمت و وضع و افتعال سالم پس جسارت مخاطب عمده الاعاظم بر تکذیب و ابطال آن برای اساس فضل و دیانت او خوارم و بکمال بعد او از مرتبه تحقیق و تنقید و ثبت و احتیاط لازم یقین جازم و افاده محمد سالم مثل افادات دیگر محققین حائزین مکارم جمیع شبهات و هفوات متعصبین را حاسم

۹۷- مولوی ولی الله لکهنوی

وجه نود و هفتم آنکه مولوی ولی الله بن حبیب الله بن محب الله بن ملا احمد عبد الحق بن ملا سعید بن قطب الدین السهانی اللکهنوی حدیث ولایت را بروایت بریده و عمران از نسائی نقل کرده و هم آن را در جمله حدیث خصال عشره از حاکم و نسائی روایت نموده در مرآة المؤمنین فی مناقب آل سید المرسلین و از فصل ثانی از باب اول از ابواب کتاب

که آن را معنون نموده باین عنوان فصل ثانی در بیان مناقب و مآثر حضرت علی مرتضی قاطعه اند بر فضیلت و خلافت وی گفته

فی الخصائص عن ابن عباس قال حدثنی بریده قال بعث النبی صلی الله علیه و سلم علیا علی الیمن فرأیت منه جفوه فذکرت علیا فنقصته فجعل رسول الله صلی الله علیه و سلم یتغیر وجهه و قال یا بریده أ لست اولی بالمؤمنین من انفسهم قلت بلی یا رسول الله قال من كنت مولاه فعلی مولاه

و فی روایه لا تقع فی علی فان علیا منی و انا منه و هو ولیکم بعدی

و اخرج النسائی عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم جيشا و استعمل علیهم علی بن أبی طالب رضی الله عنه فاصاب جاریه فانکروا علیه و تعاهد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم فقالوا إذا لقینا رسول الله صلی الله علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلی الله علیه و سلم فسلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریه فسلموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام احد الاربعه فقال یا رسول الله الم تر ان علی بن أبی طالب فعل کذا و کذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله علیه و سلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل رسول الله صلی الله علیه و سلم و الغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی

و اخرج النسائی ایضا عن بریده انه قال بعثنا رسول الله صلی الله علیه و سلم الی الیمن مع خالد بن الولید و بعث علیا علی آخر و قال ان التقیتما فعلی علی الناس و لن تفرقتما فکل واحد منهما علی حده فلقینا بنی زید من اهل الیمن و ظهر المسلمون علی المشرکین فکتب بذلك خالد بن الولید الی النبی صلی الله علیه و سلم و امرنی ان انال منه قال فدفعت الیه و نالت من علی فتغیر وجهه ای النبی صلی الله علیه و سلم فقلت هذا مکان العائذ بعثتی مع رجل و الزمتنی بطاعته فبلغت ما ارسلت به فقال رسول الله صلی الله

عليه و سلم لى لا تقعنّ يا بريده فى علىّ فان عليّا منى و انا منه و هو وليكم بعدى

۹۸-مولوى ولى الله لكهنوى در مرآه المؤمنین

وجه نود و هشتم آنكه نیز مولوى ولى الله در مرآه المؤمنین گفته

اخرج الحاكم و النسائی فى الخصائص عن عمرو بن ميمون قال أتى الجالس عند ابن عباس إذ اتاه تسعه رهط فقالوا يا ابن عباس امّا ان تقوم معنا و امّا ان تخلو بنا من بين هؤلاء فقال ابن عباس بل انا اقوم معكم قال و هو يومئذ صحيح قبل ان يعمى فالتدوا فتحدثوا فلا ندرى ما قالوا قال فجاء ينفض ثوبه و يقول أفّ و تفّ وقعوا فى رجل له عشر فضائل ليست لاحد غيره وقعوا فى رجل قال له النبى صلى الله عليه و سلم لا يعثن رجلا لا يخزيه الله ابدا يحبّ الله و رسوله و يحبه الله و رسوله فاستشرف لها مستشرف فقال اين على فقال انه فى الرحى يطحن قال و ما كان احدهم ليطحن قال فجاء و هو ارمد لا يكاد ان يبصر قال فنفت فى عينه ثم هزّ الزّايه ثلثا فاعطاه اياها فجاء على بصفيه بنت حبيّ قال ابن عباس ثم بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم فلانا بسوره التوبه فبعث عليّا فاخذها منه و قال لا يذهب بها الا رجل هو منى و انا منه فقال ابن عباس و قال النبى صلى الله عليه و سلم لنبى عمّه ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخره قال و علىّ جالس معهم فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم و اقبل على رجل منهم ايكم يوالينى فى الدنيا و الآخره فابوا فقال لعلى انت و لئيبى فى الدنيا و الآخره قال ابن عباس و كان علىّ اول من امن من الناس بعد خديجه رضى الله عنهما قال و اخذ رسول الله صلى الله عليه و سلم ثوبه فوضعه على علىّ و فاطمه و حسن و حسين و قال إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً و قال ابن عباس و شرى على نفسه فليس ثوب النبى صلى الله عليه و سلم ثم نام مكانه قال ابن عباس و كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه و سلم فجاء ابو بكر و على نائم و قال و ابو بكر يحسب انه رسول الله صلى الله عليه و سلم قال فقال يا نبى الله فقال له علىّ انّ نبى الله قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار

قال و جعل على رضى الله عنه يرمى الحجارة كما كان نبي الله صلى الله عليه و سلم و هو يتصوّر و قد لفّ راسه فى الثوب لا يخرج حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا أنّك للثيم و كان صاحبك لا يتصوّر و نحن نرميه و انت تتصوّر و قد استنكرنا ذلك فقال ابن عباس و خرج رسول الله صلى الله عليه و سلم فى غزوه تبوك و خرج الناس معه فقال له على اخرج معك قال فقال النبي صلى الله عليه و سلم لا فىكى على قال له اما ترضى ان تكون منى بمنزله هارون من موسى الا انه لا نبي بعدى انه لا ينبغى ان اذهب الا- و انت خليفتي قال ابن عباس و قال رسول الله صلى الله عليه و سلم انت ولى كل مؤمن من بعدى و مؤمنه قال ابن عباس و سدّ رسول الله صلى الله عليه و سلم ابواب المسجد غير باب على فكان يدخل المسجد جنبا و هو طريقه ليس له طريق غيره قال ابن عباس و قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من كنت مولاه فان مولاه علىّ قال ابن عباس و قد اخبرنا الله عزّ و جلّ فى القرآن انه رضى عن اصحاب الشجرة فعلم ما فى قلوبهم فهل اخبرنا انه سخط عليهم بعد ذلك قال ابن عباس و قال نبيّ الله صلى الله عليه و سلم لعمر حين قال ايذن لى فاضرب عنقه قال و كنت فاعلا و ما يدريك لعل الله قد اطع الى اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و از عبارت ولى الله در صدر كتاب مرآه المؤمنين عظمت و جلال مرويّات آن و صيانت آن از ضعاف متروكه واضح و ظاهرست قال فيه و بعد فهذه احاديث مشتمله على مناقب اهل البيت النبويه و العتره الطاهره المصطفويه من الكتب المعتمره من الصحاح و التواريخ منبها على اسامى الكتب معرضا عن الضعاف المتروكه عند علماء الحديث مقتصرى على ما تواتر من الاحاديث او اشتهر او من الحسان و جعلته وسيله الوصول الى جناب الرسول صلى الله عليه و سلم بوساطه اهل بيته و الانسلاک فى سلك محبيهم المبشرين بالدخول فى الجنان منه صلى الله عليه و سلم فيه وسيله النجاه و به مناط الشفاعة و سميناه بمرآه المؤمنين فى مناقب آل سيّد المرسلين ربّنا

تقبل منّا و اجعلنا من زمرة المتمسّكين بحبل التوفيق و الهدايه انك انت المجيب و بيدك التوفيق فعليك التوكل و بك الاعتصام و نرجو منك خير الاختتام بحرمه النبى و اله الغرّ الكرام و نيز ولى الله در آخر مرآه المؤمنين بعد ذكر ماخذ اين كتاب گفته و در مقام استنباط بر ايراد عبارات كتب مذكوره بالفاظها من غير تغيير و ترجمه اكتفا نموده شد و بطرف احاديث موضوعه يا ضعيفه نزد مصنفين آنها بيشتتر التفات نكردم و بالفرض اگر تعرض بعضى از ان واقع شده باشد بر تضعيف آن نصّ و تصريح نموده شد تا كسى را مقام اتهام و مجال نسبت افترا و بهتان باقى نماند غرض كه اين رساله منتخب كتب صحاح كه در ان هيچ وجه مجال ريب و اشتباه نيست از افضال الهى و تائيد ايزديست و مولوى ولى الله از مشاهير علمائى اين ديار و عظمت و جلالت او نزد سته اين اقطار در غايت وضوح و اشتها و نهايت ظهور و انتشارست كما هو غنى عن البيان و الاظهار و سيجىء ذكر محامده على لسان ولده فيما بعد ان شاء الله الموفق للاهداء و الاستبصار و از افاده مولوى سعد الله در رساله تحفه الاحباب كما علمت آنفا كمال تعظيم و تفخيم و اجلال و توقيران آن صدر كبير ظاهر و مستنيرست كه او را بقلب عظيم الشأن استاذ الكل ياد كرده و مولانا در حق او اطلاق كرده و افاده نموده كه او بحر فضل و جاه است

۹۹- شيخ سليمان بلخى

وجه نود و نهم آنكه شيخ سليمان بن ابراهيم المعروف بخواجه كلان بن محمد معروف المشتهر ببابا خواجه القندوزى البلخى حديث ولايت را بطرق متعدده نقل كرده چنانچه در ينابيع الموده كه نسخه مطبوعه درين زمان بعون الملك المنان بدست ابن كثير العصيان آمده گفته و

فى سنن الترمذى عن عمران حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم جيشا و استعمل عليهم على بن أبى طالب فمضى فى السريه فاصاب جاريه فانكروا عليه و تعاقد اربعة من الصحابه فقالوا إذا لقينا رسول الله صلى الله عليه و سلم اخبرناه بما صنع على و كان المسلمون إذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلى الله عليه و لله فسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السريه على النبى صلى الله عليه و اله فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر ان علينا صنع كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثانى و قال مثل مقالته

فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليهم و يعرف الغضب في وجهه ما تريدون من علي قالها اربعا انّ عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى هذا حديث غريب و نیز در ان گفته

في الاصابه وهب بن حمزه رضى الله عنه قال سافرت مع علي بن ابي طالب فرأيت منه بعض ما اكره فشكوته النبي صلى الله عليه و سلم فقال لا تقولنّ هذا لعلّى فأنه وليكم بعدى و نیز در ان گفته

في المشكوه عن عمران بن حصين رضى الله عنه قال انّ النبي صلى الله عليه و سلم قال انّ عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى و نیز در ان گفته

قال حسن بن علي رضى الله عنهما في خطبته قال رسول الله صلى الله عليه و سلم حين قضى بينه و بين اخيه جعفر و مولاة زيد في ابنه عمّه حمزه اما انت يا علي فمني و انا منك و انت ولي كل مؤمن بعدى و قد تقدمت الخطبه بطولها و نیز در ان گفته

في كنوز الدقائق للمناوى علي مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن بعدى لابي داود الطيالسي انتهى فالحمد لله المنان حيث ثبت من اعتناء الشيخ سليمان انّ الحديث الشريف معقد رواه الأئمة الأعيان فلا يرميه بالكذب و البطلان الا من خاض في غمار المجازفه و العدوان و القى جلباب الحياء فلم يخسف من الخزي و الهوان و اساء ادب كلام سيّد الانس و الجان صلوات الله و سلامه عليه و آله ما اختلفت الملوان فاستحق الهبوط الى اسفل دركات النيران

۱۰۰-مولوى حسن زمان حيدرآبادى

وجه صدم آنکه مولوى حسن زمان بن محمد بن قاسم التركمانى الحيدرآبادى المعاصر حديث ولايت را روايت نموده و اثبات آن بطريق متعدده و تصحيح آن باهتمام تمام و ردّ بليغ بر ردّ و ابطال منكرين والا-مقام فرموده چنانچه در كتاب القول المستحسن في فخر الحسن بعد ذكر حديث غدیر گفته ثم معنى المولى هنا الولي و السيد قطعا قال العلامة الحرالى و المولى هو الولي اللّازم الولاية القائم بها الدائم عليها ذكره الفاضل المناوى في شرح الجامع الصّغير

في حديث علي بن ابي طالب ع مولى من كنت مولاة

من كنت وليه فعلى وليه

و فى حديث بريده عند امامى السَّيِّتَه احمد و النَّسائى فى خصائصه و غيرهما لا تقع يا بريده فى على فأنه منى و انا منه و هو وليكم بعدى و انه منى و انا منه و هو وليكم بعدى و قول ابن حجر الهيتمى فى سنده الاجلح و هو و ان وثقه ابن معين لكن ضعفه غيره على أنه شيعى و على تقدير الصحة فيحتمل انه رواه بالمعنى بحسب عقيدته ليس بشيء فانه مع كون الاجلح قد صح توثيق جماعه و ضعف تضعيف فرقه له بعله تشيعه قد ورد مثله فى روايات اخرى صحيحه ايضا

ففى الرِّياض و الاكتفاء عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم سريره و استعمل عليها عليا فمضى على السَّيريه فاصاب جاريه من السبى فانكروا عليه و تعاقدوا اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم و قالوا إذا لقينا رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم اخبرناه بما فعل على قال عمران و كان المسلمون إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و سلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السَّيريه سلموا على رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم فقام احد الاربعه فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا و كذا فاعرض عنه ثم قام الثانى فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل إليه رسول الله صَلَّى الله عليه و سلم و الغضب يعرف فى وجهه فقال ما تريدون من على ان عليا منى و انا منه و هو لى كل مؤمن من بعدى اخرجه الترمذى فى جامعه و قال حسن غريب و ابو حاتم بن حبان فى صحيحه قلت و قال ابو يعلى فى مسنده نا عبيد الله ثنا جعفر بن سليمان نا يزيد الرشك مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين فذكره به نحوه و قال النَّسائى فى خصائصه انا قتيبه بن سعيد ثنا جعفر فذكره به و قال احمد ثنا عبد الرزاق و عفان المعنى و هذا حديث عبد الرزاق قالوا ثنا جعفر بن سليمان فذكره به

و فيه فاقبل رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الرَّابِعِ وَقَدْ تَغَيَّرَ وَجْهَهُ فَقَالَ دَعُوا عَلِيًّا دَعُوا عَلِيًّا دَعُوا عَلِيًّا إِنَّ عَلِيًّا مَنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ أَنَا قَتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ ثَنَا جَعْفَرٌ فَذَكَرَهُ بِهِ قَالَ هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ جَعْفَرِ بْنِ سَلِيمَانَ قُلْتُ هُوَ مِنْ زُهَادِ الشَّيْخَةِ ثَقَهُ كَثِيرَ الْعِلْمِ اِحْتَجَّ بِهِ الْبُخَارِيُّ فِي الْأَدَبِ وَالمُسْلِمُ وَالرَّبِيعَةُ وَصَحَّحَ لَهُ التِّرْمِذِيُّ فَتَحْسِينَهُ لَهُ هَذَا غَرِيبٌ وَقَدْ حَدَّثَ عَنْهُ السَّيْفِيَانِ الثَّوْرِيُّ مَعَ تَقْدِيمِهِ وَابْنُ الْمُبَارَكِ وَسَيَّارُ بْنُ حَاتِمٍ وَقَتَيْبَةُ وَمُسَدَّدٌ وَيَحْيَى بْنُ الْعِرَاقِ وَخَلْقٌ وَقَالَ أَحْمَدُ لَا بَأْسَ بِهِ وَقَالَ ابْنُ مَعِينٍ ثَقَهُ كَانَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ يَسْتَضَعِفُهُ أَيْ وَهُوَ مِنْهُ غَيْرٌ مَقْبُولٌ وَقَلَدَهُ ابْنُ سَعْدٍ فَقَالَ كَانَ ثَقَهُ بِهِ ضَعْفٌ وَكَانَ اسْتِضْعَافٌ يَحْيَى لِشَيْخِهِ قَالَ ابْنُ حَبَّانٍ فِي كِتَابِ الثَّقَاتِ كَانَ مِنَ الثَّقَاتِ الْمُتَقِينَ فِي الرُّوَايَاتِ غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ يَنْتَحِلُ الْمِيلَ إِلَى أَهْلِ الْبَيْتِ وَلَمْ يَكُنْ بِدَاعِيَةٍ إِلَى مَذْهَبِهِ وَلَيْسَ بَيْنَ أَهْلِ الْحَدِيثِ مِنْ أُمَّتِنَا خِلَافٌ أَنَّ الصَّدُوقَ الْمُتَقِنَ إِذَا كَانَ فِيهِ بَدْعُهُ وَلَمْ يَكُنْ يَدْعُو إِلَيْهَا أَنْ الِاحْتِجَاجَ بِأَخْبَارِهِ وَلِهَذَا الْعَلَّةُ تَرَكَنَا حَدِيثَ جَمَاعِهِ مِمَّنْ كَانُوا يَنْتَحِلُونَ الْبَدْعَةَ وَيَدْعُونَ إِلَيْهَا وَإِنْ كَانُوا ثَقَاتٍ فَاحْتَجَجْنَا بِأَقْوَامِ ثَقَاتٍ انْتَحَالَهُمْ سُوءٌ غَيْرَ أَنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَدْعُونَ إِلَيْهَا وَانْتَحَالَ الْعَبْدَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَبِّهِ انْشَاءً عَذْبَةً وَانْشَاءً غَفْرًا لَهُ وَعَلَيْنَا قَبُولَ الرُّوَايَاتِ عَنْهُمْ إِذَا كَانُوا ثَقَاتٍ عَلَى حَسَبِ مَا ذَكَرْنَا فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ مِنْ كِتَابِنَا انْتَهَى وَقَدْ ذَكَرَ قَوْلَهُ فِي تَرْجُمِهِ عَبْدَ الْمَلِكِ وَتَقَدَّمَ فِي الْمَقْدَمَةِ فِي مَرْسَلِ الْحَسَنِ كَلَامِ الْخَطِيبِ فِي هَذَا الْبَابِ وَقَالَ ابْنُ عَدَى هُوَ حَسَنُ الْحَدِيثِ مَعْرُوفٌ بِالتَّشْيِيعِ وَجَمَعَ الرِّقَاقُ جَالِسَ زُهَادِ الْبَصْرَةِ فَحَفِظَ عَنْهُمْ وَقَدْ رَوَى أَيْضًا فِي فَضْلِ الشَّيْخِينَ وَهُوَ عِنْدِي مِمَّنْ يَجِبُ أَنْ يَنْقَلَ حَدِيثُهُ انْتَهَى وَقَالَ الذَّهَبِيُّ كَانَ شَيْعِيًّا صَدُوقًا وَيَزِيدُ عَابِدَ ثَقَهُ وَقَالَ ابْنُ حَجْرٍ وَهُمْ مِنْ لَيْنِهِ اِحْتَجَّ بِهِ الْأَئِمَّةُ السُّتَّةُ وَكَذَا مَطْرَفٌ وَقَدْ صَرَّحَ الْحَافِظُ

ابن حجر فى الاصابه بان سنده قوى و عزى الى الطيالسى و النسائى فى الكبرى و الحسن بن سفيان فى فوائده و أبى نعيم فى فضائل الصحابه و الطبرانى و الحاكم فى مستدرکه فى جمع الجوامع

اخرجه ابن أبى شيبه بسند صحيح و ابن جرير و صححه و لفظهما على منى و انا من على و على ولى كل مؤمن بعدى و هذه الجملة عند الديلمى فى مسند الفردوس عن أبى ذر الغفارى و للحاكم فى مستدرکه و الضياء فى مختارته

عن ابن عباس أنّ رسول الله صلى الله عليه و سلم قال لبريده ان عليًا وليكم بعدى فأحبّ عليًا فإنه يفعل ما يؤمر به و للديلمى عن بريده مثله

و قال ابو داود الطيالسى حدثنا ابو عوانه عن أبى بلج عن عمرو بن ميمون عن ابن عباس ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال لعليّ انت ولىّ كل مؤمن بعدى و اخرجه احمد و النسائى عنه الطحاوى فى حديث ابن عباس الطويل فى خصائص على بهذا السند مصرّحاً بالتحديث فى جميعه و سكت عليه ابن حجر فى الاصابه قال ابو عمر فى الاستيعاب هذا استاد لا مطعن فيه لاحد لصحته و ثقه نقلته و كأنه لم يعبأ بتسديد البخارى فى قوله وحده فى أبى بلج فيه نظر و كذا لم يقبله منه من تعاصره و من تاخر عنه من النقده المتشدّده منهم ابو حاتم قال صالح الحديث لا باس به و وثقه النسائى و ابن سعد و ابن حبان كما غرى له و احتج به فى صحيحه و الدارقطنى و الحاكم و الزما مسلماً اخرج حديثه و احتج به الاربعه و قال الحاكم و احتج به مسلم و لعله فى نسخه الصحيح من روايته و هو بلدى مسلم فهو اعلم بكتابه و سبقهم الى توثيقه من المتقدمين ابن معين و حدث عنه امام النقده شعبه و ابراهيم بن المختار و حاتم بن أبى صغيره و حصين بن نمير و زائده بن قدامه و زهير بن معاويه و الثورى و سويد بن عبد العزيز و شعيب بن صفوان و ابو حمزه السكرى و ابن عوانه و هشيم و غيرهم و

عن وهب بن حمزه قال قدم بريده من اليمن و كان خرج مع على بن أبى طالب فرأى منه جفوه فاخذ يذكر عليًا و ينتقص فبلغ ذلك رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال له لا تقل هذا فهو اولى الناس

بكم بعدى يعنى عليا اخرجه الطبرانى فى الكبير و ذكره المناوى بتغيير يسير و قال قال الهيثمى فيه ذكركه ابو حاتم و لم يضعفه احد و بقيه رجاله وثقوا و عن بريده

فى روايه اخرى انّ عليا مئى و انا منه خلق من طيتى و خلقت من طينه ابراهيم و انا افضل من ابراهيم ذرّيه بعضها من بعض و الله سميع عليم يا بريده اما علمت انّ لعلّى اكثر من الجاربه التى اخذ و أنّه وليكم بعدى اخرجه ابن جرير فى تهذيب الاثار و هو صحيح عنده قال الخطيب لم ار سواه فى معناه آورده و اعتمده جماعه من الأئمه من آخرهم السبكي و السيوطى و قد اخرجه ابن اسبوع الاندلسى فى الشفاء كذا فى الاكتفاء و قد وردت هذه اللفظه فى احاديث جماعه من الصّحابه بطرق كثيره ضعيفه يتقوى مجموعها لكن لا حاجه إليها بعد هذه الزوايات الثابتات و ممن جزم بورودها من جهابذه المتأخرين الحافظ ابن حجر فى الاصابه و الحافظ الفاسى فى العقد الثمين فى آخرين فقيهه صاحب القره ان زياده

و هو وليكم بعدى و نحوها موضوعه و من تغييرات الشيعة شىء عجاب عند اولى الالباب مع ذكره لها قبل خمسين ورقه فى اجوبه الطوسى من حديث الترمذى المذكور و قد صرح الترمذى بحسنه و هو صحيح على شرطه و كتابه من كتب كان مؤلفوها كما قال صاحب القره فى الحجّه معروفين بالوثوق و العداله و الحفظ و التبحر فى فنون الحديث و لم يرضوا فى كتبهم هذه بالتساهل فيما اشترطوا على انفسهم فتلقياها من بعدهم بالقبول الى آخر ما قال نسأل الله العافيه اين عبارت اين محقق فاضل فاصلت بين الحقّ و الباطل و وافيست براى مزيد استبصار بر متيقظ عاقل و بدفع و رفع و ردع و قمع تشكيك هر مرتاب غافل ذاهل و بازاله اوهام و هواجس و ازاحه نوازع و وساوس هر لجوج مجادل كافى و كافل و ثبوت و تحقق و صحّت حديث شريف از ان كالنار على المنار بل كالشمس فى رابعه النهار واضح و لائح و حاصل و شبهات و توهمات مخاطب عمده الافاضل و ديگر جاحدين امائل بملاحظه آن كسراب بقيعه يحسبه الظمان ماء حتى إذا جاءه لم يجده شيئا

او كرماد اشتدت به الريح فى يوم عاصف زائل كصفوان عليه تراب فاصابه وابل و نهائت واهى و ركيك و باطل و از حليه صحت و ثبات و قابليت اعتنا و التفات عاطل و لله الحمد على منه الشامل و فضله الكامل و مولوى حسن زمان از اجله علمائى معاصرین اعيان و اكابر مشاهير عالى شأنست و مولوى حيدر على فيض آبادى صاحب منتهى الكلام تقريظى بر كتاب احياء الميت بفقہ اهل البيت تصنيف مولوى حسن زمان مذکور نوشته كه از ان غايت عظمت و جلاله مصنف و مصنف ظاهر و باهرست و بعد ملاحظه آن نهائت متانت و رزانت مؤاخذات لطيفه و مليحه و تشنيعات صريحه صحيحه او كه بر تعصبات و تشددات فاحشه ولى الله و مخاطب تحرير جابجا در قول مستحسن وارد فرموده اوليائى اين هر دو را ذائقه عذاب اليم چشانيده و اظهار عناد و لدادشان با اهل بيت امجاد صلوات الله و سلامه عليهم الى يوم التناد بمرتبه قصوى رسانيده كالشمس فى رابعه النهار هويدا و اشكار مى گردد و هذه عبارته اعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و سلامه على عباده الذين اصطفى اما بعد فاعلموا اخوانى و خلانى نور الله ربي قلوبكم و قلبى ائى لما طالعت كتب الشيعة الشيعه عرفت قطعاً انهم يكيّدون كيدا و يصيدون صيدا و يقصدون دين الناس قصد الوسواس الخناس فيصدونهم عن سواء السبيل و يردونهم الى سواء الاباطيل فيقولون ان اهل السنه يقتدون بالاصحاب و يعضون على سيرتهم بالانبياء و قد اعترف مجتهدوهم حتى صاحب الاساس

بحديث النبى صلى الله عليه و سلم ان اصحابى كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم و ان اختلافهم رحمه كما ذكرته مفصلاً فى الكتاب الكبير ازاله الغين عن بصره العين و ذكرت هفواتهم فى تاويلاته ايضا ثم يفترون عليهم انهم لا يهتدون باهل البيت الاطياب بل يعرضون عن سنتهم كالنصاب و لا يروون عنهم الدلائل الاصوليه و لا يدرون منهم المسائل الفروعيه و لذا يوجد فى كتبهم درايات أبى حنيفه و قياساته و روايات مالك و اساساته و منقولات الشافعى و معقولاته و مسندات احمد و مجتهداته و لا يوجد فيها من افادات آل النبى

صلى الله عليه وسلم و افاضاتهم شيئا لا من اصول الدلائل و لا من فصول المسائل فكنت اتمنى تحييس الليالى و مرور الايام و الشهور و الاعوام وجود سفر ذى قدر يحق الحق الفاضل و يبطل الباطل العاطل هاديا لمطاعن الفرقه الاساس قاصما لضغائن الزيبه و الالتباس يقلع اصولهم و يقطع فروعهم يجدهم انافهم و يجمع اخلاقهم و اسلافهم ينادى نداء المجهاد الهادى ان مقالاتهم كسراب بقيعه يحسبه الظمان ماء حتى اذا جاء لم يجده شيئا و ان اهل السنه هم الذين يقتبسون انوار الأئمه الاطهار كما يقتفون آثار الصحابه الكبار و لكنى ما رايت كتابا يكون لما تمنيه نصابا ثم اذا ما وقع الفتن فى بلاد الهند كافه و عمّ المحن اهلها عامه كما حذرنا الله تعالى اياها بقوله وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصَيِّبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَ سافرت الى الحرمين المحترمين زادهما الله شرافه و كرامه فاقمت هنالك ثلث سنين ثم سافرت الى العراق و اقامت هناك ما يزيد على سنتين ما ظفرت بكتاب كما ذكرت ايضا فلما وصلت تقديرا من الله تعالى الى حيدرآباد صانه الله سبحانه عن الخلل و العلل و الفساد رايت هنالك نموذجا من الكتاب المستطاب المسمى باحياء الميت بفقہ اهل البيت فالفيت ذلك كما تمنيت بل فوق ما ابتغيت لقد افاد و اجاد مصنفه رئيس العرفاء راس الاصفياء صدر العلماء المستغنى عن الثناء فجمع و قمع و حكم و احكم فجرح و عدل و صحح و علل و طب و كبّ و ضبط و ربط و دقق و حقق و رتب و هذب و اكثر و اختصر على تنقيد خبره و تجويد نظره و تجسس عن عجره و بجره كيف لا و قد صنّف كثيرا و ان لم ار الا يسيرا فصار فى تدوينه و تحسينه مؤيدا بالدعاء ممن رقى اعلى السماء عليه و آله التحية و الثناء من ربّ العزه و الكبرياء فى حكاية حكاها لى فى منامه فطار بى هذا الخطب من الفرش فلو ثم ابوابه و فصوله و فروعها و اصوله على ما رايت نموذجه لقلتم ما راينا مثله و ادعيتم انه لا عين رأت و لا اذن سمعت ثم انّ المصنّف فسح الله فى مدته قد اهدى الى فهرسته بعد ما مضى اثنا عشر سنه اعنى ما اراد بسطه فيه من اثني عشر كتابا يكون لما بلغه

من علوم اهل بيت النبوه نصاباً اولها كتاب فقه الايمان المسمى كتاب الفقه الاكبر عن اهل البيت الاطهر ثانيها كتاب اصول العلم من الروايه و الدراريه عن اهل بيت الولايه و الهدايه ثالثها كتاب فقه الاسلام المترجم باحياء الميت بفقه اهل البيت رابعها كتاب قراءه القرآن عن اهل بيت الذكر و الاتقان الملقب اتحاف قراء البشر بقراءات اهل البيت الخمسه عشر خامسها كتاب علوم القرآن عن اهل بيت النبوه و العرفان سادسها كتاب احياء العالم عن اهل بيت النبي صلى الله عليه و سلم سابعها كتاب الحكمه و المواعظه من اهل بيت الفطنه و المعرفه الملقب بمنهاج البلاغه ثامنها كتاب الادعيه و الاذكار عن اهل البيت الاطهار الملقب بالصحيحه الفاضله تاسعها كتاب فقه الاحسان عن اهل بيت الحكمه و العرفان عاشرها كتاب جوامع الاخبار و الاثار عن اهل البيت الاخيار حادى عشرها كتاب آيات النبوه عن رايات الفتوه ثانى عشرها كتاب الصّحف المطهره العلويه للحضره الموقره العلويه فارجو من الله تعالى من اتمامها و حسن اختتامها عاجلاً حتى يطلع شمس التحقيق من مطلعها و يسطع نور التصديق الى مخضعها و يعرف ان فقهاء اهل السنه و قراءهم و عرفاءهم و متكلميهم و محدثيهم و مفسريهم و سائر اصناف علمائهم هم المتبعون ل اخبار اهل البيت الطيبين و هم المقتفون لآثارهم المهتدون بنجوم الهدى اصحاب سيد المرسلين صلى الله عليه و آله اجمعين و ان ذلك هو التمسك بالثقلين و التمسك بالعملين و ان كلا من الفريقين متوسطون بيننا و بين النبي صلى الله عليه و سلم يوصلون إلينا من داخل البيت و خارجه ما فاض منه بالملوين فشكر الله مسعاه و ذكر رضاه به عند من والاه و ابلغ إليه بكرمه ما يتمناه و اسبغ عليه من نعمه ما يترجاه بجاه من اصطفاه و ارتضاه و اجتباه عليه و آله و اصحابه و احبابه اعلى صلوات الله و اجلى تسليمات الله رقم ذلك بقلمه الافقر الاحقر حيدر على غفر له الولي عند سفره الى الهند ثانيا سنه ١٢٩٣ انتهى

جواب ابطال حديث ولايت

اشاره

قوله زیرا که در استاد او اجلح واقع شده و او شیعی متهمست در روایت خود اقول این افاده بدیعه و مقاله فظیعه مخدوشست بوجوه عدیده و منقوضست بنقوض سدیده

توثیق «اجلح» از افادات علمای قوم

اول آنکه اجلح را یحیی بن معین که امام منقدین و ملجأ اساطین متسننین است توثیق نموده چنانچه ابو الحجاج مزّی در تهذیب الکمال کما فی الحجج الباهره بترجمه اجلح گفته قال عباس الدورى عن یحیی بن معین ثقّه و ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب بترجمه اجلح گفته قال ابن معین صالح و قال مرّه ثقّه و قال مره لیس به باس هر گاه اجلح حسب افاده یحیی بن معین صالح و ثقّه باشد اتهام او بوضع و افتعال از عجائب اوهام و غرائب وساوس نافرجام و خرافات واهیه بی نظام و زمامت حالا نبندی از مناقب عظیمه و محامد فخیمه و مدائح سنیه و فضائل بهیه یحیی بن معین باید شنید که بعد سماع آن مجال دم زدن و گردن افراشتن و حرف تشکیک در توثیق اجلح بر زبان آوردن برای متعصبین متعنتین باقی نماند پس باید دانست که ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب در نسبت مزّی گفته ابو زکریا یحیی بن معین بن عون بن زیاد بن بسطام المزّی سن؟؟؟ غطفان من اهل بغداد کان اماما ربانیا عالما حافظا ثبنا متقنا مرجوعا إلیه فی الجرح و التعدیل والده معین کان علی خراج الری فمات فخلف لابنه یحیی الف الف درهم و خمسين الف درهم فانفقه کلّه فی الحدیث حتی لم یبق له نعل ینلبسه سمع عبد الله بن المبارک و هشیم بن بشیر و عیسی بن یونس و سفیان بن عیینه و عبد الرحمن بن مهدی و وکیع بن الجراح و ابا معاویه الضریر روی عنه من رفقاءه احمد بن حنبل و ابو خیثمه و محمد بن اسحاق الصغانی و محمد بن اسماعیل البخاری و ابو داود السجستانی و عبد الله بن احمد بن حنبل و غیرهم و انتهى علم العلماء إلیه حتی قال احمد بن حنبل ههنا رجل خلقه الله لهذا الشأن يظهر كذب الكذابين یعنی یحیی بن معین و قال علی بن المدینی لا نعلم احدا من لدن آدم كتب من الحدیث ما كتب یحیی بن معین

قال ابو حاتم الرازي إذا رايت البغدادي يحب احمد بن حنبل فاعلم انه صاحب سنه و إذا رايتہ يبغض يحيى بن معين فاعلم انه كذاب و كانت ولادته في خلافه أبي جعفر سنه ثمان و خمسين و مائه في آخرها و كان يحيى بن معين يحج فيذهب الى مكة على المدينة و يرجع على المدينة فلما كان آخر حجه حجها خرج على المدينة و رجع فاقام بها يومين او ثلثه ثم خرج حتى نزل المنزل مع رفقاءه فباتوا فرأى في النوم هاتفا يهتف يا ابا زكريا أترغب عن جوارى فلما أصبح قال لرفقائه امضوا فاني راجع الى المدينة فمضوا و رجع فاقام بها ثلاثا ثم مات قال فحمل على اعداء النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و صلى عليه النَّاسُ و جعلوا يقولون هذا الذاب عن رسول الله الكذب و مات لسبع ليال بقين من ذى القعدة سنه ثلث و ثلثين و مائتين و قال بعض المحدثين في مرثيته ذهب العليم بعيب كل محدث و بكل مختلف من الاسناد و بكل و هم في الحديث و مشكل يعنى به علماء كل بلاد و ديگر محامد زاهره و ماثر فاخره يحيى بن معين در مجلد حديث مدينة العلم انشاء الله تعالى مذکور خواهد شد فكن من المتربصين خليفه دانسته عبد الرحمن نموده مزی در تهذيب الكمال على ما في الحجج گفته قال عبد الله بن احمد عن ابيه ما اقرب الاجلح من قطر بن الخليفة و ابن حجر عسقلاني در تهذيب التهذيب گفته قال عبد الله بن احمد عن ابيه ما اقرب الاجلح من فطر بن الخليفة و فطر بن خليفه بود؟؟؟ احمد بن حنبل موثقست پس اجلح که نزد احمد نهايت قريست بفطر نیز موثق خواهد بود بالضروره و البدهاهه چه اگر اجلح موثق نباشد بين الاجلح و فطر بعد مشرقين حاصل خواهد بود و اصلا قرب در میان ایشان حاصل نخواهد شد چه جا که قرب ایشان بمرتبه و اصل باشد که تعجب از ان کنند و آن را باقصی المرتبه فائز گردانند ذهبی در کاشف گفته فطر بن خليفه المخزومی مولا هم الخياطه عن أبي الطفيل و عطاء الشيبی و مولا هم عمرو بن حريث الصحابي و عن مجاهد و الشعبي و خلق و عنه القطان و يحيى بن آدم و قبيصه و خلق له نحو ستين حديثا و هو

شیعی جلد صدوق و ثقه احمد و ابن معین مات سنه ۱۵۳ و ابن حجر در تهذیب التهذیب بترجمه فطر گفته قال عبد الله بن احمد بن حنبل عن ابيه ثقه صالح الحديث سوم آنکه عمرو بن علی فلاس افاده نموده که اجلح مستقیم الحدیث و صدوقست ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب بترجمه اجلح گفته و قال عمرو بن علی مات سنه ۱۴۵ اول السنه و هو رجل من بجيله مستقیم الحدیث صدوق قلت لیس هو من بجيله حالا- نبذی از اطرا و ثناء فوق قیاس و مدح و سپاس فلاس که هادم اساس ابلاس و وسواس مخاطب حق شناسست بر زبان ائمه قوم باید شنید و دست تحیر بدنندان تعجب بر قدح اجلح باید گزید عبد الکریم سمعانی در کتاب الانساب نسبت سقا گفته ابو حفص عمرو بن علی بن بحر بن کثیر السقا الفلاس ذکرته فی الفاء کان احد ائمه المسلمین من اهل البصره قدم اصبهان سنه ست عشره و اربع و عشرين و ست و ثلاثین و مائتین و حدث بها روی عنه عفان بن مسلم و سئل ابو زرعه الرازی عنه فقال ذاک من فرسان الحدیث و قال حجاج بن الشاعر لا یبالی ان یاخذ من عمرو بن علی من حفظه او من کتابه و کان ابو مسعود الرازی یقول لا اعلم احدا قدم ههنا و اتقن من ابي حفص ذهبی در تذکره الحفاظ گفته عمرو بن علی بن بحر بن کنیز الحافظ الامام الثبت ابو حفص الباهلی البصری الصیرفی الفلاس احد الاعلام مولده بعد الستین و مائه سمع یزید بن زریع و عبد العزیز بن عبد الصمد العمی و سفیان بن عیینه و معتمر بن سلیمان و طبقتهم فاکثر و اتقن و جوّد و احسن حدث عنه الستة و النسائی ایضا بواسطه و عفان و هو من شیوخه و ابو زرعه و محمد بن جریر و ابن صاعد و المحاملی و ابو روق الهرانی و امم سواهم قال النسائی ثقه حافظ صاحب حدیث و قال ابو حاتم کان اوثق من علی بن المدینی و قال عباس العنبری ما تعلمت الحدیث الا منه و قال حجاج بن شاعر عمرو بن علی لا یبالی أحدث من حفظه او من کتابه و قال ابو زرعه ذاک من فرسان

الحديث لم نر بالبصرة احفظ منه و من ابن المدينى و الشاذكونى قال الفلاس حضرت مجلس حماد بن زيد و انا صبى و ضئى
فاخذ رجل نجدى ففرت فلم اعد و قال ابن اشكاب ما رايت مثل الفلاس و كان يحسن كل شىء و عنه قال ما كنت فلاسا قط و
نيز ذهبى در سير اعلام النبلاء گفته الفلاس عمرو بن على بن بحر بن كثير الحافظ الامام الموجود الناقد ابو جعفر الباهلى البصرى
الصيرفى الفلاس حفيد المحدث بحرين كنيز السقاء ولد سنه و ستين و مائه و حدث عن يزيد بن زريع و مرحوم العطار و عبد
العزیز و عبد الصمد العمى و خالد بن الحرث و غندر و سفیان بن عیینہ و عاصم بن ہلال و عمر بن على المقدمى و محمد بن
سواء و محمد بن عبد الرحمن الطفاوى و عبد الله بن ادريس و عبد الاعلى السامى و معاذ بن معاذ و وكيع و يحيى القطان و
فضل بن سليمان النميرى و معتمر بن سليمان و يزيد بن هارون و خلق و تنزل الى سليمان بن حرب و كان من جمله الحجه
حدث عنه الائمة الستة فى كتبهم ابو زرعه و ابو حاتم و ابن ابي الدنيا و عبد الله بن احمد و الحسن بن سفيان و محمد بن يحيى
بن منده و القاسم الطوز و جعفر الفريابى و يحيى بن صاعد و محمد بن حريز و ابو روق احمد بن محمد بن بكر الهزاني و خلق
سواهم قال ابو حاتم بصرى صدوق كان اوثق من على بن المدينى سمعت العباس العنبرى يقول ما تعلمت الحديث الا من عمرو
بن على و قال حجاج بن الشاعر لا يبالى عمرو بن على احدث من كتابه او من حفظه و قال النسائي ثقه حافظ صاحب حديث و
قد روى النسائي ايضا عن زكريا السنجرى عنه و حدث عنه شيخه عفان و القاضى المحاملى و قد ذكره ابو زرعه فقال ذلك من
فرسان الحديث لم نر بالبصرة احفظ منه و من على بن المدينى و الشاذكونى قال ابو حفص الفلاس حضرت مجلس حماد بن
زيد و انا صبى و ضئى فاخذ رجل نجدى ففرت فلم اعد قال ابن اشكاب الحافظ ما رايت مثل ابي حفص الفلاس كان يحسن

على شيء و باخنا عن أبي حفص قال ما كنت فلا ساقط و قد سافر الى اصبهان غير مرّه و حدّث بها فقال الحافظ ابو الشيخ قدمها في سنة ست عشره و مائتين و سنه اربع و عشرين و سنه ست و ثلاثين و حكى ابن مكرم قال ما قدم علينا بعد على بن اسد بنى مثل عمرو بن على مات بالعسكر في ذى القعدة سنة تسع و اربعين و مائتين خلت صنّف و جمع و وقع لنا من عالي حديثه

اخبرنا الشيخ العالم الزاهد مسند الوقت ابو المعالى احمد بن القاضى الامام المحدّث رفيع الدين أبى محمد اسحاق بن محمد بن المؤيد الهمداني ثم المصرى بقراءتى عليه قال انبا المبارك بن أبى الجواد ببغداد سنة عشرين و ستمائه انبا ابو العباس احمد بن الطلابه انبا عبد العزيز بن على انبا محمد بن عبد الرحمن المخلص انبا محمّد بن هارون انبا عمرو بن على انبا يحيى بن سعيد عن سفيان عن عاصم عن زر عن عبد الله قال رسول الله صلّى الله عليه و سلّم لا يذهب الايام و الليالى حتى يملكك العرب رجل من اهل بيتى يواطى اسمه اسمى صححه ت و نيز ذهبى در عبر فى خبر من غبر در سنة تسع و اربعين و مائتين گفته و فيها ابو حفص عمرو بن على الباهلى البصرى الصيرفى الفلاس الحافظ احد الاعلام سمع معتمر بن سليمان و طبقته و صنّف و عنى بهذا الشأن قال النسائى ثقه حافظ و قال ابو زرعه ذاك من فرسان الحديث و قال ابو حاتم كان اوثق من على بن المدينى و عبد الله بن اسعد يافعى در مرآه الجنان در سنة تسع و اربعين و مائتين گفته و ابو حفص عمرو بن على الباهلى البصرى الصيرفى الفلاس الحافظ احد الاعلام قال ابو زرعه ذلك من فرسان الحديث و ابن حجر عسقلانى در تقريب گفته عمرو بن على بن الجر بن كنيز بنون و زاء ابو حفص الفلاس الصيرفى الباهلى البصرى ثقه حافظ من العاشره مات سنة تسع و اربعين و سيوطى در طبقات الحفاظ گفته عمرو بن على بن بحر بن كنيز الباهلى ابو حفص الصيرفى الفلاس الحافظ روى عن ابن عليه و يحيى القطان و ابن مهدى و ابن نمير و خلق و عنه الأئمة الستّه و آخرون قال النسائى

ثقه صاحب حدیث حافظ و قال ابو حاتم كان اوثق من على بن المدینی مات فی ذی القعدة سنة تسع و اربعین و مائتین چهارم آنکه احمد بن عبد الله العجلی نیز توثیق اجلح نموده چنانچه مزی در تهذیب الکمال بترجمه اجلح گفته قال احمد بن عبد الله العجلی کوفی ثقه و ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب بترجمه اجلح گفته و قال العجلی کوفی ثقه و جلال الدین سیوطی در لآلی مصنوعه بعد ذکر کلام ابن جوزی در اجلح گفته قلت روی له الاربعه و وثقه ابن معین و العجلی و فضائل ظاهره و محامد باهره و مناقب فاخره و معالی زاهره احمد عجلی بر متتبع مخفی نیست عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب در نسب اطرابلسی گفته ابو الحسن احمد بن عبد الله بن صالح بن مسلم العجلی کوفی الاصل نشأ ببغداد و سمع بها و بالكوفه و البصره حدّث عن شبابه بن سوار و محمد بن جعفر غندر و الحسين بن علی الجعفی و أبی داود الحفزی و أبی عامر العقدی و محمد و یعلی ابنی عبید و جماعه نحوهم و كان حافظا دینا صالحا انتقل الی بلاد المغرب فسکن اطرابلس و انتشر حدیثه هناك روی عنه ابنه ابو مسلم صالح و ذکر انه سمع منه فی سنة سبع و خمسين و مائتین و كان یشبه باحمد بن حنبل و كان خروجه الی المغرب ایام محنه احمد بن حنبل و كان ولادته بالكوفه سنة اثنتین و ثمانین و مائه و مات فی سنة احدى و ستین و مائتین و قبره باعلی الساحل بالطرابلس و قبر ابنه صالح الی جنبه و محمد بن احمد ذهبی در تذکره الحفاظ گفته العجلی الامام الحافظ القدوه ابو الحسن احمد بن عبد الله بن صالح العجلی الکوفی نزیل اطرابلس المغرب سمع والده و حسین بن علی الجعفی و شبابه و محمد بن یوسف الفریابی و یعلی بن عبید و طبقتهم حدّث عنه ولده صالح بمصنّفه فی الجرح و التعدیل و هو کتاب مفید یدل علی سعه حفظه ذکره عبّاس الدّوری فقال کنا نعه مثل احمد و یحیی بن معین الخ و نیز ذهبی در عبر فی خبر من غیر در سنة احدى و ستین و مائتین گفته و فیها احمد بن عبد الله بن صالح ابو الحسن العجلی

الكوفي الحافظ نزيل طرابلس المغرب و صاحب التاريخ و الجرح و التعديل و له ثمانون سنة خرج الى المغرب ايام محنه القرآن و سكنها روى عن حسين الجعفي و شبابه و طبقتهما قال عباس الدوري أنّما كنا نعهه مثل احمد بن حنبل و يحيى بن معين و نيز ذهبى در سير اعلام النبلاء كفته العجلى الامام الحافظ الناقد الاوحد الزاهد ابو الحسن احمد بن عبد الله بن صالح بن مسلم العجلى الكوفي نزيل مدينه اطرابلس المغرب و هى اوّل مدائن المغرب بينها و بين الاسكندريه مسيره شهر مولده بالكوفه فى سنة اثنتين و ثمانين و مائه سمع من حسين الجعفي و شبابه بن سوار و أبى داود الحفرى و يعلى بن عبيد و اخيه محمّد بن عبيد و محمّد بن يوسف الفريابى و والده الامام عبد الله بن صالح المقرئ و عفان و طبقتهم حدّث عنه ولده صالح بن احمد و سعيد بن عثمان الاعناقى و محمد بن فطيس و عثمان بن حديد الالبرى و سعيد بن اسحاق و لم اظفر بحديث من روايته و له مصنف مفيد فى الجرح و التعديل طالعه و علقت منه فوائد تدلّ على تبحره بالصيّعه و سعه حفظه و قد ذكره العباس بن محمد الدورى فقال ذاك كنا نعهه مثل احمد بن حنبل و يحيى بن معين و من كلام احمد بن عبد الله قال من آمن برجعه على رضى الله عنه فهو كافر و من قال القرآن مخلوق فهو كافر و قيل أنّه فرّ الى المغرب لما ظهر الامتحان بخلق القرآن فاستوطنها و ولد له بها و قال بعض العلماء لم يكن لابي الحسن احمد بن عبد الله عندنا بالمغرب شبيه و لا نظير فى زمانه فى معرفه الغريب و اتقانه و فى زهده و ورعه و قال المورخ العالم ابو العرب محمد بن احمد بن تميم القيروانى سألت مالك بن عيسى القيصى الحافظ من اعلم من رأيت بالحديث قال اما فى الشيوخ فاحمد بن عبد الله العجلى و قال محمّد بن احمد بن غانم الحافظ سمعت احمد بن معتب مغربى ثقّه يقول سئل يحيى بن معين عن احمد بن عبد الله بن صالح فقال هو ثقّه بن ثقّه و قال بعضهم إذا؟؟؟

سكن احمد بن عبد الله باطرابلس للتفرد و العباده و قبره هناك على الساحل و قبر ولده صالح الى جنبه و قال احمد بن عبد الله العجلي رحلت الى ابي داود الطيالسي فمات قيل قدومي البصره بيوم مات احمد سنه احدى و ستين و مائتين و مات ابنه صالح فى سنه اثنتين و عشرين و ثلاثمائه پنجم آنكه يعقوب بن سفيان توثيق اجلح نموده گو حديث او را لئن دانسته ابن حجر عسقلانى در تهذيب التهذيب بترجمه اجلح گفته و قال يعقوب بن سفيان ثقہ حديثه لئن و ظاهرست كه با وصف توثيق و تعديل راوى اقدام بر تلين و توهين روايت او تهافتيست معلول و جسارتيست نامعقول فلا يصلح التلین للاصغاء و القبول و يعقوب بن سفيان موثق اجلح از اساطين اعيان و اكابر ائمه عاليشان سنيانست سمعاني در انساب گفته الفسوى بفتح الفاء و السين هذه النسبه الى فسا و هى بلده من بلاد فارس خرج منها جماعه من العلماء و الرّحالين منهم ابو يوسف يعقوب بن سفيان بن جوان الفسوى الفارسى كان من الأئمة الكبار ممن جمع و رحل من الشرق الى الغرب و صنف و اكثر مع الورع و النسك و الصّلاه فى السنه رحل الى العراق و الحجاز و الشام و الجزائر و ديار بكر و كتب عن عبيد الله بن موسى روى عنه ابو محمد بن درستويه النحوى مات فى رجب الثالث و العشرون منه من سنه سبع و سبعين و مائتين ذهبى در تذكره الحفاظ گفته الفسوى الحافظ الامام الحجه ابو يوسف يعقوب بن سفيان بن جوان الفارسى الفسوى صاحب التاريخ الكبير و المشيخه سمع ابا عاصم الانصارى و مكى بن ابراهيم و عبيد الله بن موسى و ابا مسهر و حبان بن هلال و سعيد بن ابي مریم و طبقتهم و عنه الترمذى و النسائى و ابن خزيمه و ابو عوانه و ابن ابي حاتم و محمّد بن حمزه بن عمار و عبد الله بن جعفر بن درستويه النحوى و آخرون و بقى فى الرحله ثلاثين سنه قال ابو زرعه الدمشقى قدم علينا

من نبلاء الرّجال يعقوب بن سفيان يعجز اهل العراق ان يروا مثله و الثاني حرب بن اسماعيل و هو ممن كتب عنى و قال محمد بن داود الفارسى نا يعقوب بن سفيان العبد الصالح و قيل كان يتكلم فى عثمان رضى الله عنه و لم يصح مات قبل أبى حاتم الرازى بشهر فى سنه سبع و سبعين و مائتين و نیز ذهبى در عبر در سنه سبع و سبعين و مائتين گفته و فيها الامام يعقوب بن سفيان الحافظ احد ارکان الحديث و صاحب المشيخه و التاريخ فى وسط السنه و له بضع و ثمانون سنه سمع ابا عاصم و عبد الله بن موسى و طبقتهما فاكثر و نیز ذهبى در سير اعلام النبلاء گفته الفسوى الامام الحافظ الحجّه الرحال محدث اقليم فارس ابو يوسف يعقوب بن سفيان بن جوان الفارسى من اهل مدينه فسا و يقال له يعقوب بن أبى معاويه مولده فى حدود عام تسعين و مائه و له تاريخ كبير جمّ الفوائد و مشيخته فى مجلد رويها ارتحل الى الامصار و لحق الكبار الى ان قال الذهبى عن محمد بن القاسم بن بشر سمعت محمد بن يزيد الفسوى العطار سمعت يعقوب بن سفيان يقول كنت فى رحلتى فى طلب الحديث فدخلت الى بعض المدن فصادفت بها شيخا احتجت الى الاقامه عليه للاستكثار عنه و قلت نفقتى و بعدت عن بلدى فكنت ادمن الكتابه ليلا- و اقرأ عليه نهارا فلما كان ذات ليله كنت جالسا النسخ و قد تصرّم الليل فنزل الماء فى عينى فلم ابصر السّراج و لا البيت فبكيت على انقطاعى و على ما يفوتنى من العلم فاشتدّ بكائى حتى اتكيت على جنبى فنمت فرأيت النّبى صلى الله عليه و سلم فى النوم فنادانى يا يعقوب بن سفيان لم انت بكيت فقلت يا رسول الله ذهب بصرى فتحسرت على ما فاتنى من كتب سنتك و على الانقطاع عن بلدى فقال ادن منى فدنوت منه فامرّ يده على عينى كانه يقرأ عليهما قال ثم استيقظت فابصرت و اخذت و قعدت فى السّراج اكتب قال محمّد بن اسماعيل الفارسى ثنا ابو زرعه الدمشقى قال قدم علينا رجلا من نبلاء الرجال احدهم و اجلهم يعقوب بن

سفيان ابو يوسف يعجز اهل العراق ان يروا هتله رجلا- و ذكر الثاني حرب بن اسماعيل الكرمانى فقال هو من الكتاب عنى الخ ششم آنكه عبد الله بن محمد المعروف بابن عدى افاده کرده که اجلح نزد او مستقيم الحديث و صدوقست و نیز افاده کرده که برای او احاديث صالحه است و حديث منكرى مجاوز حد نه اسنادا و متنا برای او نديدم مزی در تهذيب الكمال على ما فى الحجج بترجمه اجلح گفته قال احمد بن عدى له احاديث صالحه يروى عنه الكوفيون و غيرهم فلم اجد له حديثا منكرا متجاوزا لا اسنادا و لا متنا الا أنه بعد فى شيعه الكوفه و هو عندى مستقيم الحديث و ابن حجر عسقلانى در تهذيب التهذيب بترجمه اجلح گفته و قال ابن عدى له احاديث صالحه و يروى عنه الكوفيون و غيرهم و لم ار له حديثا منكرا متجاوزا للحد لا اسنادا و لا متنا الا أنه يعد فى شيعه الكوفه و هو عندى مستقيم الحديث صدوق و قال شريك عن الاجلح سمعنا أنه ما سب ابا بكر و عمر احد الامات قتلا او فقرا و ابن عدى در نقد و تحقيق ملاذ و ملجأ اساطين قوم است و مفاخر عاليه و مآثر شاميه او حاجت بيان ندارد ذهبى در تذكره الحفاظ گفته ابن عدى الامام الحافظ الكبير ابو احمد عبد الله بن عدى بن عبد الله بن محمد بن مبارك الجرجانى و يعرف ايضا بابن القطان صاحب كتاب الكامل فى الجرح و التعديل كان احد الاعلام ولد سنة سبع و سبعين و مائتين و ستم سنه تسعين و ارتحل اولا سنة سبع و تسعين و سمع بهلول بن اسحاق الانبارى و محمد بن عثمان بن أبى سويد و محمد بن يحيى المروزى و عبد الرحمن بن القاسم ابو الرواس الدمشقى و انس بن السلم و ابا خليفه الجمحى و الحسن بن سفيان و ابا عبد الرحمن النسائى و عمران بن مجاشع و عبدان الاهوازى و ابا يعلى الموصلى و الحسن بن محمد المدنى صاحب يحيى بن بكير و الحسن بن يفرح العزى و خلائق و عنه ابو العباس بن عقده شيخه و ابو سعيد المالينى و الحسن بن امين و محمد بن عبد الله بن عبد كونه و حمزه بن يوسف السهمى

و ابو الحسين احمد بن العالی و آخرون و هو المصنّف فى الكلام على الرجال عارف بالعلل قال ابو القاسم بن عساكر كان ثقہ على لحن فيه قال حمزه السهمى سألت الدارقطنى ان يصنف كتابا فى الضعفاء فقال ليس عندك كتاب ابن عدى فقلت بلى فقال فيه كفايه لا يزداد عليه قلت و قد صنّف ابن عدى على ابواب مختصر المزنى كتابا سماه الانتصار قال حمزه السهمى كان حافظا متقنا لم يكن فى زمانه احد مثله تفرد بروايه و احاديث وهب منها لابنيه عدى و أبى زرعه و تفردا بها عنه قال الخليلى كان عديم النظر حفظا و جلاله سالت عبد الله بن محمد الحافظ فقال ردّ قميص ابن عدى احفظ من عبد الباقي بن قانع قال الخليلى و سمعت احمد بن مسلم الحافظ يقول لم ار احدا مثل أبى احمد بن عدى و كيف فوجه فى الحفظ و كان احمد قد لقي الطبرانى و ابا احمد الحاكم و قد كان حفظ هؤلاء تكلفا و حفظ ابن عدى طبعا زاد معجمه على الف شيخ الى ان قال قال حمزه بن يوسف توفى ابو احمد فى جمادى الآخرة سنة خمس و ستين و صلّى عليه الامام ابو بكر الاسماعيلى و نيز ذهبى در عبر فى خبر من غير در سنة خمس و ستين و ثلاثمائه گفته و فيها ابن عدى الحافظ الكبير ابو احمد عبد الله بن عدى بن عبد الله بن محمد بن القطان الجرجانى مصنف الكامل فى الجرح و له ثمان و ثمانون سنة كتب الكثير سنة تسعين و مائتين و رحل فى سنة سبع و تسعين و سمع ابا خليفه و عبد الرحمن بن الرواس و بهلول بن اسحاق و طبقتهم قال ابن عساكر كان ثقہ على لحن فيه و قال حمزه السلمى كان حافظا متقنا لم يكن فى زمانه مثله توفى فى جمادى الآخرة و على بن محمد المعروف بابن الاثير الجزرى در كامل در سنة خمس و خمسين و ثلاثمائه گفته و فيها توفى ابو احمد بن عدى الجرجانى فى جمادى الآخرة و هو امام مشهور و يافعى در مرآه الجنان در سنة مذكوره گفته فيها الحافظ الكبير ابو احمد عبد الله بن محمد القطان الجرجانى مصنّف الكامل فى الجرح و سيوطى در طبقات الحفاظ گفته ابن عدى الامام الحافظ الكبير ابو احمد

عبد الله بن عدى بن عبد الله بن مبارك الجرجاني و يعرف ايضا بابن القطان صاحب الكامل فى الجرح و التعديل احد الاعلام ولد سنة ٢٧٧ و سمع منه سنة ٢٩٠ روى عن محمد بن عثمان و النسائي و أبى يعلى و عنه ابن عقده و هو شيخه و حمزه السهمى و هو عارف بالعلل مصنف فى الكلام على الرجال لم يكن فى زمانه مثله قال الخليلى كان عديم النظر حفظا و جلاله مات فى جمادى الآخرة سنة ٣٦٠ و عبد الرؤف مناوى در فيض القدير شرح جامع صغير كفته عدلا بن عدى هو ابو حمد عبد الله الجرجاني احد الحفاظ الأعيان الذين طافوا البلاد و هجروا الوساد و اصلوا السهاد و قطعوا المعتاد طالبين للعلم روى عن الجمحى و غيره و عنه ابو حامد الاسفراينى و ابو سعيد المالينى قال البيهقى حافظ متقن لم يكن فى زمنه مثله و قال ابن عساكر ثقه على لحن فيه مات سنة خمس و ستين و ثلاثمائة عن ثمان و ثمانين فى كتاب الكامل الذى ألفه فى معرفه الضعفاء و هو اصل من الاصول المعول عليها المرجوع إليها طابق اسمه معناه و وافق لفظه فحواه عليه انتجع المنتجعون و بشهادته حكم الحاكمون و الى ما قاله رجح المتقدمون و المتأخرون هفتم أنكه ابو عبد الله محمد بن عبد الله الحاكم در مستدرک على الصحيحين در كتاب الطلاق كفته

حدثنا احمد بن اسحاق الفقيه انبا ابو المثنى ثنا مسدد ثنا يحيى عن الاجلح عن الشعبى عن عبد الله بن الخليل عن زيد بن ارقم قال كنت جالسا عند النبى صلى الله عليه و سلم إذ جاءه رجل من اهل اليمن فقال انّ ثلاثة من اهل اليمن اتوا علينا رضى الله عنه يختصمون إليه فى ولد وقعوا على امرأه فى طهر واحد فقال للثنتين منهما طيبا بالولد لهذا فقالا لا ثم قال للثنتين طيبا بالولد لهذا فقالا لا ثم قال للثنتين طيبا بالولد لهذا فقالا لا ثم قال انتم متشاكسون انى مقرع بينكم فمن قرع فله الولد و عليه لصاحبه ثلثا الديه فاقرع بينهم فجعله لمن قرع فضحك رسول الله صلى الله عليه و سلم حتى بدت اضراسه او قال نواجذه قد اتفق الشيخان على ترك الاحتجاج بالاجلح بن عبد الله الكندى و إنما نقما عليه حديثا واحدا

لعبد الله بن بريده وقد تابعه على ذلك الحديث ثلاثه من الثقات فهذا الحديث إذا صحيح و لم يخرجاه ازين عبارت ظاهرست
که حديث اجلح صحيحست پس صحت روايات اجلح و وثوق و اعتماد و جلاله و اعتبار او ريبی نماند و زعم ضعف او هباء
منثورا گردید و نیز ازين عبارت ظاهرست که ترک شيخین احتجاج را باجلح منحصرست در نقم حدیثی واحد که متابعت
اجلح بر ان سه کس از ثقات نموده اند پس ترک احتجاج باين زعم خداج عين مراد لجاج و محض اعتساف و اعوجاج باشد و
نیز حاکم در مستدرک در کتاب معرفه الصحابه گفته

اخبرني عبد الله بن موسى العدل محمد بن ايوب ابا ابراهيم بن موسى ثنا عيسى بن يونس ثنا الاجلح عن الشعبي عن عبد الله بن
الخليل عن زيد بن ارقم قال بينا انا عند رسول الله صلى الله عليه وسلم إذ جاء رجل من اهل اليمن فجعل يحدث النبي صلى
الله عليه وسلم و يخبره فقال يا رسول الله اتى علينا رضى الله عنه ثلثه نفر يختصمون فى ولد وقعوا على امرأه فى طهر واحد فقال
لاثنين طيبا نفسا بهذا الولد ثم قال انتم شركاء متشاكسون ائى مقرع بينكم فمن قرع فعليه الولد و له ثلث الدية لصاحبيه فاقرع
بينهم فقرع احدهم فرفع إليه الولد فضحك النبي صلى الله عليه وسلم حتى بدت نواجذه او قال اضراسه

حدّثنا علي بن حمشاد ثنا بشر بن موسى الحميدى ثنا سفیان ثنا الاجلح بهذا و زاد فيه فقال النبي صلى الله عليه وسلم ما اعلم
فيها الا ما قال على هذا حديث صحيح الاسناد و لم يخرجاه و قد زاد الحديث تاكيدا بروايه ابن عيينه و قد تابع ابو اسحاق
السيبى الاجلح فى روايته ازين عبارت ظاهرست که اين حديث که اجلح آنرا از شعبى روايت کرده صحيح الاسنادست پس
هر گاه حديث اجلح موصوف بصحّٰت باشد حديث ولايت که از طريق اجلح مرويست نیز صحيح الاسناد و فائز بنهايت اعتبار و
اعتماد خواهد بود و نیز حاکم در مستدرک در کتاب الاحکام گفته

اخبرني علي بن ابراهيم الشيباني حدّثنا احمد بن حازم الغفارى حدّثنا مالك بن اسماعيل النهدي

حدَّثنا الاجلح عن الشعبي عن عبد الله بن الخليل عن زيد بن ارقم انَّ عليًّا بعثه النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم الى اليمن فارتفع إليه ثلثه يتنازعون ولد اكل واحد يزعم أنَّه ابنه قال فخلا- باثنين فقال أ تطيبان نفسا لهذا الباقي قال لا و خلا باثنين فقال لهما مثل ذلك فقالا لا فقال اراكم شركاء متشاكسون و انا مقرع بينكم فاقرع بينهم فجعله لاحدهم و اغرمه ثلثي السديه للباقيين قال فذكر ذلك لرسول الله صَلَّى اللهُ عليه و سلم فضحك حتى بدت نواجذه قد اعرض الشيخان عن الاجلح بن عبد الله الكندي اصلا و ليس في رواياته بالمتروك فانَّ الذي ينقم عليه مذهبه ازین عبارت واضحست که اجلح در روایات خود متروک نیست و از ادخال روایت او در مستدرک ظاهرست که روایت او صحیح و ناهیک بها حجّه بالغه و بینه دامغه هشتم آنکه ابن حجر عسقلانی در تقریب التهذیب گفته اجلح بن عبد الله بن حجّیه بالمهمله و الجیم مصغرا یکنی ابا حجّیه الکندی یقال اسمه یحیی صدوق شیعی من السابعه مات سنه خمس و اربعین ازین عبارت ظاهرست که حسب تصریح عسقلانی ممدوح خود مخاطب لا ثانی اجلح صدوقست پس دعوی اتهام او محض رمی السهام فی الظلام و از جمله شنائع اوهام و اضغاث احلام باشد و نیز از عبارت عسقلانی ظاهرست که اجلح از طبقه سابعه است و طبقه سابعه عبارت از کبار اتباع تابعین مثل مالک و ثوریت چنانچه عسقلانی در صدر تقریب در تفسیر طبقات گفته السابعه کبار اتباع التابعین کما لک و الثوری پس اجلح از کبار اتباع تابعین مثل مالک و ثوری باشد و دعوی ضعف و اتهام در حق چنین امام عالی مقام مورد صد گونه طعن و ملامست نهم آنکه اجلح از روات صحیح ابي داود و ترمذی و صحیح نسائی و صحیح ابن ماجه است چنانچه از رمز ۴ که بر نام او در تهذیب التهذیب و تقریب و غیر آن نوشته اند ظاهرست که سیوطی در لآلی مصنوعه کما سمعت آنفا گفته روی له ای للاجلح الاربعه و روات صحاح اهل سنت حسب تصریح اکابر ایشان همه معدل و مزکی و اهل دیانت و تقوی اند چنانچه سیف الله ملتانی در تمویه

السفيهه که عبارتست از شبهات سخیفه او بر بعض مقامات صوارم و بمزید جسارت آن را موسوم به تنبیه السفيهه نموده گفته مقدوح و مجروح بودن روات اهل سنت اگر مزعوم شیعه است پس چه اعتبار دارد که از قبیل شهاده العدو علی العدوست و اگر بر طریق اهل سنتست پس صریح البطلانست چه روات صحاح اهل سنت همه معدل و مزکی و اهل دیانت و تقوی بوده اند و نیز روایات اهل سنت در هر عصر و هر طبقه مشهور و معروف و در محافل و مجالس و بر سر منابر مذکور و مدروس با وصف این شهرت و این ظهور تلییس و دخل و جعل و افترا امکان عادی ندارد بخلاف روایات روافض که مدام چون لته حیض مستور و مخفی مانده بیشتر این قسم روایات مجال تلییس و جعل و دخل و افتراست انتهی پس حسب این افاده ملتانی حامی مخاطب عثمانی اجلح معدل و مزکی و صاحب دیانت و تقوی باشد و روایات او در هر عصر و هر طبقه مشهور و معروف و در محافل و مجالس و بر سر منابر مذکور و مدروس و بسبب مزید شهرت و ظهور تلییس و دخل و جعل و افترا در آن امکان عادی ندارد دهم آنکه از اجلح اکابر ائمه معروفین و اجله اعیان اساطین سنیه مثل شعبه و سفیان ثوری و ابن المبارک و ابو اسامه و یحیی القطان و جعفر بن عون و غیر ایشان روایت می کنند ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب گفته اجلح بن عبد الله بن حجیه و یقال معاویه الکندی ابو حجیه و یقال اسمہ یحیی و الاجلح لقب روی عن ابي اسحاق و الی الزبیر و یزید بن الاصم و عبد الله بن بریده و الشعبی و غیرهم و عنه شعبه و سفیان الثوری و ابن المبارک و ابو اسامه و یحیی القطان و جعفر بن عون و غیرهم و روایت شخص عدل و ثقه و جلیل الشأن از شخصی حسب افادات ائمه سنیه دلیل و ثوق و جلالت و عدالت مروی عنه می باشد علامه احمد بن محمد بن محمد بن علی بن حجر مکی که محامد و مناقب غزیره و فضائل و مدائح کثیره او سابقا شنیدی در تطهیر الجنان و اللسان عن الخطور و التفوه بثلب معاویه بن ابي سفیان که بتصنیف آن داد تصلب و تعصب در حمایت خلیفه رابع سنیان داده حقیقت انصاف و حق پرستی خود و اهل نحلہ خود کالشمس فی رابعه النهار فراروی ارباب بصیرت نهاده

مجرد روایت اجلاء صحابه و تابعین را از معاویه دلیل کمال اجتهاد و براءت نقاھت او گردانیده و هذه عبارتہ فی ذکر الفضائل المزعومہ لمعاویہ منها انہ حاز شرف الاخذ عن اکابر الصحابه التابعین لہ و شرف اخذ کثیرین من اجلاء الصحابه و التابعین عنہ و ذلك انہ روی عن أبی بکر و عمر و اختہ أم المؤمنین أم حبیہ و روی عنہ من اجلاء الصحابه و فقہائہم عبد اللہ بن عباس و عبد اللہ بن الزبیر و جریر البجلی و معاویہ بن خدیج و السائب بن یزید و النعمان بن بشیر و ابو سعید الخدری و ابو أسامہ بن سهل و من کبار التابعین و فقہائہم عبد اللہ بن الحارث بن نوفل و قیس بن أبی حازم و سعید بن المسیب و ابو ادريس الخولانی و من بعدهم عیسی بن طلحہ و محمد بن جبیر بن مطعم و حمید بن عبد الرحمن بن عوف و ابو مجلز و حمران مولی عثمان و عبد اللہ بن محیرز و علقمہ بن وقاص و عمیر بن ہانی و ہمام بن منبہ و ابو العریان النخعی و مطرف بن عبد اللہ بن الشخیر و آخرون فتامل هؤلاء الأئمہ أئمة الاسلام الذين رووا عنه تعلم انه كان مجتهدا أي مجتهد و فقیہا أي فقیہ پس روایت شعبہ و سفیان ثوری و ابن المبارک و ابو اسامہ و یحیی القطان و جعفر بن عون و غیر ایشان از اجلح مثبت نہایت عظمت و جلالت و غایت فخامت و نبالت اجلح بلکہ مثبت کمال اجتهاد و براءت فقاھت او خواهد گردید و زعم ضعف و بطلان روایت او مثل ہباء منثور از ہم خواهد پاشید و سیف اللہ بن اسد اللہ ملتانی روایت مالک و ابو حنیفہ و یحیی بن معین و شعبہ و سفیانین را از امام بحق ناطق حضرت جعفر صادق علیہ السلام بتوثیق آن جناب معبر نموده و نیز بجهت روایت ایشان از انحضرت یحیی بن سعید القطان را کہ امام الأئمہ و شیخ المشایخ ستیہ است در حق آن حضرت کلمہ خبیثہ اجد منہ فی نفسی شیئا بر زبان ترجمان آورده هیچ میرز دانستہ و هذه عبارتہ فی التنبیہ الذی هو عین التمیویہ قولہ قال یحیی بن سعید القطان شیخ البخاری اجد منہ فی نفسی شیئا الخ گفتن یک کس بنا بر آنکہ بسبب وضع و کذب و افترا کہ روافض بر آن جناب بسته بودند و این کس را حقیقت حال واضح نشدہ و گمان فاسد

بهم رسید دلیل نیست بر آنکه جمیع اهل سنت آن جناب را توثیق نمی کنند چه یحیی بن سعید قطان در جنب کسانی که از آنجناب روایت کرده اند بهیچ نمی ارزد در تهذیب الکمال فی اسماء الرجال و مختصر او تهذیب می گوید روی عنه خلق لا یحصون منهم ابنه موسی و شعبه و السفیانان و مالک و وهب و حاتم بن اسماعیل و عبد الوهاب الثقفی و ابو عاصم و یحیی بن سعید الانصاری و هو اکبر منه و قال الشافعی ثقه و کذا و ثقه ابن معین و غیره و قال ابو حاتم ثقه لا یسئل عن مثله و عن اَبی حنیفه قال ما رأیت احدا افقه من جعفر بن محمد و لما رایته دخلنی من الهیبه ما لم یدخلنی لابی جعفر المنصور انتهى و ابو عبد الله محمد بن احمد ذهبی روایت ابن عبد البر و ابن حزم را از احمد بن عمر بن انس بن دلهاث الاندلسی الدلائلی مثبت جلالت او گردانیده چنانچه در عبر گفته و فیها ای فی سنه ثمان و سبعین و اربعمائه توفی ابو العباس العذری احمد بن عمر بن انس بن دلهاث الاندلسی الدلائلی و دلالیه من عمل المزیه کان حافظا متقنا مات فی شوال و له خمس و ثمانون سنه حج سنه ثمان و اربعمائه مع ابویه فجاور ثمانیه اعوام و صحب هو ابا ذر فتخرج به و روی عن اَبی الحسن بن جهضم و طائفته و من جلالتہ ان امامی الاندلس ابن عبد البر و ابن حزم رویا عنه و له کتاب دلائل النبوه و احمد بن محمد الشهیر بالمقری المالکی الاشعری که محامد علیّه و مناقب سمیّه او از خلاصه الاثر محبّی واضح و لائحست در کتاب نفع الطیب عن غصن الاندلس الرطیب روایت عمر بن عبد البر و خطیب بغدادی را از ابو الولید باجی سبب افتخار دانسته چنانچه در ترجمه ابو الولید الباجی گفته و ممّا یفتخر به انه روی عنه حافظا المغرب و المشرق ابو عمر بن عبد البرّ و الخطیب ابو بکر بن ثابت البغدادی و ناهیک بهما و هما أسنّ منه و اکبر و ابو عبد الله الحمیدی و علی بن عبد الله الصّقلی و احمد بن علی ابن غزلون و ابو بکر الطرطوسی و ابو علی بن الحسین السبّتی و ابو بحر سفیان بن العاصی و ممن روی عنه ابنه ابو القاسم احمد و کان لما رجع الی الاندلس

فشا عمله و تهيأت الدنيا له و عظم جاهه و اجزلت له الصلوات فمات عن مال وافر و ترسل للملوك و ولى القضاء بعده مواضع رحمه الله تعالى و نیز حسب تصريح محمد بن أبی بکر بن ایوب بن سعید بن جریر المعروف بابن قیم الجوزیه احد القولین آنست که بمجرد روایت عدل از غیر خود تعدیل آن غیرست اگر چه راوی تصریح بتعدیل مروی عنه نکنند و این مذهب از احمد بن حنبل مرویست قال فی زاد المعاد فی هدی خیر العباد بعد ذکر کلام فی سند بعض الاحادیث و عنی بالمجهول الرجل الصالح الذی شهد له ابو الزبیر بالصّلاح و لا ریب ان هذه الشهاده لا تعرف به و لكن المجهول إذا عدله الراوی عنه تثبت عدالته و ان كان واحدا علی اصح القولین فان التعدیل من باب الاخبار و الحکم لا من باب الشهاده و لا سیما التعدیل فی الروایه فأنه یکتفی فیہ بالواحد و لا یزید علی اصل نصاب الروایه هذا مع ان احد القولین ان مجرد روایه العدل عن غیره تعدیل له و ان لم یصرّح بالتعدیل كما هو احدی الروایتین عن احمد و اما إذا روى عنه و صرّح بتعدیله خرج عن الجهاله اللتی تردّ لاجلها روایتها لا سیما إذا لم یکن معروفا بالروایه عن الضعفاء و المتهمین یازدهم آنکه از عبارت تهذیب عسقلانی که در وجه سابق مذکور شد دریافتی که شعبه از جمله کسانی هست که از اجلح روایت کرده اند و بر ناظر افادات ائمه قوم ظاهرست که شعبه روایت نمی کند مگر از ثقه چنانچه عبد الوهاب سبکی در شفاء الاسقام فی زیاره خیر الانام در مقام توثیق سند

حدیث من زار قبری و جبت له شفاعتی که حدیث اوّل از باب اول کتابست گفته و موسی بن هلال قال ابن عدی ارجو انه لا یاس به و اما قول أبی حاتم الرازی فیہ انه مجهول فلا یضّرّه فأنه اما ان یرید جهاله العین او جهاله الوصف فان زاد جهاله العین و هو غالب اصطلاح اهل هذا الشأن فی هذا الاطلاق فذلک مرتفع عنه لأنّه قد روى عنه احمد بن حنبل و محمد بن جابر المحاربی و محمد بن اسماعیل

الاحمسی و ابو اُمیّه محمّد بن ابراهیم الطّرسوسی و عبید بن محمّد الرزاق و الفضل بن سهل و جعفر بن محمد المروزی و بروایه الاثنین ینتفی جهاله العین فکیف روایه سبعة و ان أراد جهاله الوصف فروایه احمد یرفع من شأنه لا سیما ما قاله ابن عدی فیه و ممن ذکره فی مشایخ احمد ابو الفرج بن الجوزی و ابو اسحاق الصریفینی و احمد رحمه الله لم یکن یروی الآ عن ثقه و قد صرّح الخصم یعنی ابن تیمیّه بذلك فی الكتاب الذی صنّفه فی الرّد علی البکری بعد عشر کراریس منه قال ان القائلین بالجرح و التعدیل من علماء الحدیث نوعان منهم من لم یرو الآ عن ثقه عنده کمالک و شعبه و یحیی بن سعید و عبد الرحمن بن مهدی و احمد بن حنبل و كذلك البخاری و امثاله و قد کفانا الخصم بهذا الکلام مؤنه تبیین ان احمد لا یروی الآ عن ثقه و ح لا یبقی له مطعن فیه از افاده ابن تیمیّه که علامه سبکی بان احتجاج و استدلال بر توثیق موسی بن هلال نموده در کمال وضوح و ظهورست که شعبه روایت نمی کند مگر از ثقه پس ظاهر و آشکار گردید که اجلح قطعاً و حتماً ثقه و معتمد و یقیناً و جزماً معتبر و مستندست پس قدح حدیث ولایت که از طریق اجلح مرویست صریح مخالفت و معاندت التزام شعبه عالی مقام و ردّ صریح بر ابن تیمیّه و سبکی عمده الاعلام باشد دوازدهم آنکه امام احمد بن حنبل از اجلح در مسند خود روایت می کند چنانچه همین حدیث ولایت را به سندی که در ان اجلح واقع ست روایت کرده حیث قال کما سمعت سابقاً

ثنا ابن نمیر حدثنی اجلح الکندی عن عبد الله بن بریده عن ابیه بریده قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم بعثین الی الیمن علی احدهما علی بن اُبی طالب و علی الآخر خالد بن الولید فقال إذا التقیتم فعلی علی الناس و إذا افترقتما فکل واحد منكما علی جنده قال فلقینا بنی زبید من اهل الیمن فقتلنا المقاتله و سینا الذریه فاصطفی علی امرأه من السبی لنفسه قال بریده فکتب معی خالد بن الولید الی رسول الله صلی الله علیه و سلم یخبره بذلك فلما اتیت النبی

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَفَعَتِ الْكِتَابَ فَقَرَأَ عَلَيْهِ فَرَأَيْتَ الْغَضَبَ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا مَكَانُ الْعَائِذِ بِكَ بَعَثَنِي مَعَ رَجُلٍ وَأَمَرْتَنِي أَنْ أَطِيعَهُ فَفَعَلْتُ مَا أُرْسَلْتُ بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقْعُ فِي عَلَيَّ فَإِنَّهُ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَلِيكُمْ بَعْدِي هَرِ گاه روایت احمد از اجلح در مسند خود ثابت شد و ثوق و اعتماد و اعتبار اجلح بنهایت وضوح و ظهور رسید زیرا که حسب افاده ابو موسی مدینی اخراج نکرده است احمد در مسند خود مگر از کسی که ثابت شده است نزد احمد صدق او و دیانت او نه از کسی که طعن کرده شد در امانت او و نیز حسب افاده ابو موسی مدینی احمد بن حنبل در مسند خود احتیاط نموده از روی اسناد و متن و وارد نکرده مگر احادیثی که صحیح است سند آن و دلیل این معنی را از افاده خود احمد نقل نموده عبد الوهاب بن علی السبکی در طبقات شافعیه کما سمعت سابقا فرموده قال ابو موسی المدینی و لم یخرج ای احمد فی المسند الا عمّن ثبت عنده صدقه و دیانتته دون من طعن فی امانته الی ان قال السبکی قال ابو موسی و من الدلیل علی ان ما اودعه الامام احمد رح فی مسنده قد احتاط فیہ اسنادا و متنا و لم یورد فیہ الا ما صحّ سنده ما

اخبرنا ابو علی الحداد قال انا ابو نعیم و انا ابو الحسین و انا ابن المذهب قال انا القطیعی ثنا عبد الله قال حدثنی ابي ثنا محمد بن جعفر ثنا شعبه عن ابي التياح قال سمعت ابا زرعه يحدث عن ابي هريره عن النبي انه قال يهلك امتي هذا الحي من قريش قالوا فما تامرنا يا رسول الله قال لو ان الناس اعتزلوهم قال عبد الله قال لي ابي في مرضه الذي مات فيه اضرب علي هذا الحديث فإنه خلاف الاحاديث عن النبي صلى الله عليه وسلم يعني

قوله صلى الله عليه وسلم اسمعوا و اطيعوا و هذا مع ثقہ رجال اسناده حين شدّ لفظه من الاحاديث المشاهير امر بالضرب عليه فكان دليلا على ما قلناه سيزدهم آنکه احمد بن شعيب النسائي از اجلح در صحيح خود روایت می کند چنانچه از کتب رجال مثل تهذيب التهذيب و تفریب و غیر ان و افاده

سیوطی در لآلی مصنوعه کما سمعت انفا واضح و لائحتست و شرط نسائی در رجال حسب افادات محققین با کمال اشدست از شرط بخاری و مسلم ذهبی در تذکره الحفاظ بترجمه نسائی گفته قال ابن طاهر سألت سعد بن علی الزنجانی عن رجل فوثقه فقلت قد ضعفه النسائی فقال یا بنی انّ لابی عبد الرحمن شرطاً فی الرجال اشدّ من شرط البخاری و مسلم و عبد الوهاب بن علی سبکی در طبقات شافعیه کبری بترجمه نسائی گفته قال ابن طاهر المقدسی سألت سعد بن علی الزنجانی عن رجل فوثقه فقلت قد ضعفه النسائی فقال یا بنی ان لابی عبد الرحمن شرطاً فی الرجال اشدّ من شرط البخاری و مسلم و خلیل بن ابیک الصفدی در وافی الوفیات بترجمه نسائی گفته قال ابن طاهر المقدسی سألت سعد بن علی الزنجانی عن رجل فوثقه فقلت ضعفه النسائی فقال یا بنی ان لابی عبد الرحمن شرطاً فی الرجال اشدّ من شرط البخاری و مسلم و ابن حجر عسقلانی در کتاب النکت علی علوم ابن الصلاح در شرح این معنی که مذهب نسائی آنست که اخراج کند از هر کسی که اجماع بر ترک او واقع نشده علی ما نقل عنه گفته ان المراد اجماع خاصّ و ذلك ان کل طبقه من نقاد الرجال لا غیر من مشدّد و متوسط فمن الاولی شعبه و الثوری و شعبه اشدّهما و من الثانیه یحیی القطان و ابن مهدی و یحیی اشدّ و من الثالثه ابن معین و احمد و یحیی اشدّ و من الرابعه ابو حاتم و البخاری و ابو حاتم اشدّ و النسائی لا یترک الرجل إذا وثقه ابن مهدی و ضعفه القطان لما عرف من تشدیده بل حین یجتمع الجمع علی ترکه و الا فکم من رجل اخرج له ابو داود و الترمذی و تجنب النسائی اخراج حدیثه بل قد تجنب اخراج حدیث جماعه من رجال الشیخین حتی قال بعض الحفاظ انّ شرطه فی الرجال اقوی من شرطهما و عبد الرؤف مناوی در فیض القدیر شرح جامع صغیر بترجمه نسائی گفته قال الزنجانی له شرط فی الرجال اشدّ من الصحیحین هر گاه شرط نسائی در رجال شد از شرط شیخین یعنی بخاری و مسلم باشد و اجلح او روایت نسایست بالضروره واضح گردید

که اجلح از جمعی از روای صحیحین اصلح و افلح و انجح و اسد و مصداق شرط اکمل و افضل ارشد و اشدست و هر گاه ثابت شد که اجلح نزد نسائی مصداق شرطیست که اشدست از شرط شیخین یعنی از جمعی از روای صحیحین افضلست پس تضعیف او نهایت ضعیف و سخیف و سبب غایت تعبیر و تعریف خواهد بود و مخفی نماند که سعد زنجانی که افاده او را در باب اشدیت شرط نسائی در رجال اکابر ائمه سنیّه نقل کرده اند از افاحم محققین مشاهیر و اعظم منقذین نحاریست عبد الکریم بن محمد السمعانی در انساب در نسبت زنجانی گفته ابو القاسم سعد بن علی بن محمد الزنجانی شیخ الحرم فی عصره کان جلیل القدر عالما زاهدا کان الناس یتبرکون به حتی قال حاسده لامیر مکه انّ الناس یقبلون ید الزنجانی اکثر مما یقبلون الحجر الاسود حدث عن جماعه من اهل الشام و مصر سمع منه جدی الامام ابو المظفر السمعانی و ابو الفضل الفرشی و ابو جعفر الهمدانی و لم یرو لنا عنه الا الاستاذ ابو المظفر عبد المنعم بن اَبی القاسم القشیری و توفی بمکه سنه سبعین و اربعمائه و محمد بن احمد ذهبی در تذکره الحفاظ گفته الزنجانی الامام الثبت الحافظ القدوه سعد بن علی بن محمد بن الحسین شیخ الحرم الشریف سمع ابا عبد الله محمد بن الفضل بن نظیف الفراء و الحسین بن میمون الصّدفی بمصر و علی بن سلامه بغزّه و محمّد بن عبید بن نجانی و عبد الرحمن بن یاسر الجوبیری و ابا القاسم بن الطیبی بدمشق و هذه الطبقة حدث عنه ابو بکر الخطیب و هو اکبر منه و ابو المظفر منصور بن عبد الجبار السمعانی و مکی بن عبد السلام الرمیلی و هبه الله بن فاخر و محمّد بن طاهر المقدسی و عبد المنعم بن اَبی القاسم القشیری و آخرون قال ابو سعد السمعانی سمعت بعض مشایخنا یقول کان جدّک ابو المظفر عزم ان یجاور بمکه فی صحبه سعد الامام فرای ليله والدته کأنها کشفت راسها تقول یا بنی بحقک علیک الا رجعت بمرو فانی لا اطیق فراقک فانتبهت مغموما و قلت اشاور سعد بن علی فاتیته و لم أقدر من الزحام ان اکلمه فلما قام تبعته فالتفت انی و قال یا ابا المظفر العجوز

ينتظر ك و دخل البيت فعرفت انه تكلم على ضميرى فرجعت تلك السنه و عن ثابت بن احمد قال رايت ابا القاسم الزنجاني في النوم فقال لي مرتين ان الله بيني لاهل الحديث بكل مجلس يجلسونه بيتا في الجنه قال ابو سعد طاف الزنجاني الآفاق ثم جاور و صار شيخ الحرم و كان حافظا متقنا ورعا كثير العباده صاحب كرامات و آيات الى ان قال و إذا خرج الى الحرم يخلو المطاف و يقبلون يده اكثر مما يقبلون الحجر الاسود ابن طاهر مما سمعه السلفى منه سمعت الحبال يقول كان عندنا سعد بن علي و لم يكن على وجه الارض مثله في عصره و سمعت ان محمد بن الفضل الحافظ يقول ذلك و قال محمد بن طاهر الحافظ ما رايت مثل الزنجاني سمعت ابا اسحاق الحبال يقول لم يكن في الدنيا مثل سعد بن علي في الفضل قال الامام ابو الحسن الكرخي الفقيه سالت ابن طاهر عن افضل من راى فقال سعد الزنجاني و عبد الله بن محمد الانصاري قلت فايهما افضل فقال عبد الله كان متقنا و اميا الزنجاني فكان اعرف بالحديث منه و ذلك انى كنت اقرأ على عبد الله فاترك شيئا لاجرّ به ففى بعض يرّد و فى بعض يسكت و الزنجاني كنت إذا تركت اسم رجل يقول تركت بين فلان و فلان فلانا قال ابو سعد السمعاني صدق كان سعد اعرف بحديثه لقلته و عبد الله كان مكثرا قال ابن طاهر سمعت الفقيه هياج بن عبيد يقول يوم لا ارى فيه سعدا لا اعتدّ أنّى عملت خيرا و كان هياج يعتمر كل يوم ثلاث عمر الى ان قال سئل عنه اسماعيل الحافظ التيمي فقال امام عارف بالسنة مات الزنجاني في اول سنه احدى و سبعين و اربعمائه او فى آخر التى قبلها و عاش تسعين عاما فانه ولد فى حدود سنه ثمانين و ثلاثمائه او قبلها و لو سمع فى الحدائنه لادرك اسنادا عاليا و انما سمعته فى الكهوله چهاردهم آنكه عبد الله بن مسلم بن قتيبه الدينورى در كتاب المعارف كفته الشيعة الحرث الاعور و صعصعه بن صوحان و الاصمغ بن نباته و عطيه

العرفى و طاوس و الاعمش و ابو اسحاق السبيعى و ابو صادق و سلمه بن كهيل و الحكم بن عتيبه و سالم بن أبى الجعد و ابراهيم النخعى و حبه بن جوين و حبيب بن أبى ثابت و منصور بن المعتمر و سفیان الثورى و شعبه بن الحجاج و فطر بن خليفه و الحسن بن صالح بن حى و شريك و ابو اسرائيل الملائى و محمّد بن فضيل و وكيع و حميد الرواسى و زيد بن الحباب و الفضل بن دكين و المسعودى الاصغر و عبيد الله بن موسى و جرير بن عبد الحميد و عبد الله بن داود و هشيم و سليمان التيمى و عوف الاعرابى و جعفر الضبيعى و يحيى بن سعيد القطان و ابن لهيعة و هشام بن عمار و المغيرة صاحب ابراهيم و معروف بن خربوذ و عبد الرزاق و معمر و على بن الجعد ازین عبارت ظاهرست كه این جمعى كثير و جمى غفير كه از جمله ایشان ابراهيم نخعى و سفیان ثورى و شعبه و شريك و يحيى بن سعيد القطان و امثال ایشان اند شيعه بودند پس اجلح هم اگر مثل این ائمه اعلام و اساطين فخام شيعه باشد موجب جرح و قدح او نخواهد شد و الا اتسع الفتق على الراقع و ظهر فساد عظيم ليس له دافع

جواب از قدح اجلح بسبب تشيع او

پانزدهم آنكه ذهبى در ميزان الاعتدال گفته ابان بن تغلب الكوفى شيعى جلد لكته صدوق قلنا صدقه لنا و عليه بدعته و قد وثقه احمد و ابن معين و ابو حاتم و قال كان غاليا و قال الجوزجاني زائغ مجاهر فلقائل ان يقول كيف ساغ توثيق مبتدع و حد الثقة العدالة و الاتقان فكيف يكون عدلا من هو صاحب بدعه و جوابه ان البدعه على ضررين فبدعه صغرى كغلو التشيع او كالتشيع بلا غلو و لا نحرق فهذا كثير فى التابعين و تابعيهم مع الدين و الورع و الصدق فلو ذهب حديث هؤلاء لذهب جمله من الاثار النبويه و هذا مفسده بينه ثم بدعه كبرى كالرفض الكامل و الغلو فيه و الحط على أبى بكر و عمر رضى الله عنهما و الدعاء الى ذلك فهذا النوع لا- يحتج به و لا- كرامه ايضا فما استحضر الان رجلا صادقا و لا مأمونا بل الكذب شعارهم و التقية و النفاق دثارهم انتهى ازین عبارت

ظاهرست که غلوّ تشیع یا تشیع بلا غلوّ بکثرت در تابعین با وصف دین و ورع و صدق یافته می شود و اگر حدیث چنین کسان برود جمله از آثار نبویه باطل گردد و این مفسده بینه است پس اگر تشیع بلا- غلوّ تشیع هم در اجلح یافته شود موجب رد حدیث او نخواهد گردید که ردّ حدیث بسبب این وهم کاسد موجب اثارت مفسده بینه و مستلزم شناعة غیر بینه است شانزدهم آنکه سیوطی نیز این مضمون را از ذهبی نقل کرده بلکه تصریح نموده که این قول ائمه حدیثست چنانچه در رساله القام الحجر فیمن زکی سبّ اُبی بکر و عمر گفته قال ائمه الحدیث و آخرهم الذهبی فی میزانه البدعه علی ضربین صغری کالتشیع و هذا کثیر فی التابعین و تابعیهم مع الدین و الورع و الصدق و لا یردّ حدیثهم و سیوطی در تدریب نیز همین مضمون را نقل کرده پس مقام نهایت شکفت که امریکه نزد ائمه حدیث هرگز قادح و جارج نباشد بلکه حصول آن در تابعین و اتباع تابعین ورع و دین و صدق متحقق باشد و بسبب تحقق ان حدیثشان ردّ نکرده شود جناب مخاطب آن را موجب قدح و جرح اجلح دانسته حدیث ولایت را بان باطل فرمایند و مزید حذق و مهارت خود در علم جرح و تعدیل بر همگان؟؟؟ ظاهر نمایند هفدهم آنکه ابن حجر عسقلانی در لسان المیزان گفته فصل و ممن ینبغی ان یتوقف فی قبول قوله فی الجرح من کان بینه و بین من جرحه عداوه سببها الاختلاف فی الاعتقاد فان الحاذق إذا تأمل ثلب اُبی اسحاق الجوزجانی لاهل الکوفه رای العجب و ذلک لشدّه الخرافه فی النصب و شهره اهلها بالتشیع فتراه لا یتوقف فی جرح من ذکره منهم بلسان ذلق و عباره طلق حتی انه اخذ یلین مثل الاعمش و اُبی نعیم و عبد الله بن موسی اساطین الحدیث و ارکان الروایه فهذا إذا عارضه مثله او اکبر منه فوثق رجلا- ضَعَفَه قَبْلَ التَّوْثِيقِ اَازِینَ عِبَارَتِ ظَاهِرِست که اعمش و ابو نعیم و عبد الله بن موسی و دیگر اساطین حدیث و ارکان روایت از اهل کوفه مشهور بتشیع اند و جرح و قدح ایشان که از اُبی اسحاق جوزجانی صادر شده باعث تحیر و تعجبست و بهر گر قابل التفات نیست پس اگر اجلح هم مثل اعمش و ابو نعیم و ابن موسی او دیگر اساطین حدیث

و ارکان روایت شیعی باشد قدحی و جرحی در او و روایات او پیدا نشود هیچ‌دهم آنکه نیز ابن حجر عسقلانی در مقدمه فتح الباری گفته و التشیع محبه علی و تقدیمه علی الصحابه فمن قدمه علی ابی بکر و عمر فهو غال فی التشیع و یطلق علیه رافضی و الا فشیعی و ان انضاف الی ذلك السب و التصریح بالبغض فغال فی الرّفص و ان اعتقد الرجعه الی الدنیا فاشدّ فی الغلوّ ازین عبارت ظاهرست که تشیع عبارتست از محض محبت جناب امیر المؤمنین و تقدیم آن حضرت بر صحابه بغیر تقدیم آن جناب بر شیخین و اگر کسی تقدیم آن حضرت بر شیخین کند او غالی فی التشیع ست و او را رافضی هم می گویند و اگر تقدیم آن حضرت بر شیخین نکند پس او شیعیست پس بنا بر این ثبوت تشیع در اجلح اصلا قدحی درو نکند که حسب این افاده بنسبت تشیع سوی اجلح همین قدر ظاهر می شود که اجلح محبت با جناب امیر المؤمنین علیه السّلام داشت و آن حضرت را بر دیگر صحابه تقدیم می کرد و این معنی هرگز موجب قدحی و جرحی نزد اهل سنت هم پیدا نمی کند مگر اینکه مذهب نواصب و خوارج اعلانا و جهارا اختیار سازند نوزدهم آنکه صالح بن بن مهدی المقبلی در علم شامخ فی ایثار الحق علی الابیاء و المشایخ گفته و الواجب علی المتدین اطراح التحرب و التکلم بما یعلم نصیحه لله و رسوله و للمسلمین و تراهم سوا بین الثریا و الثری و قرنوا الطلقاء بالسابقین الاولین و العجب من المحدثین تراهم یجرحون بمثل قول شریک القاضی و قد قیل عنده معاویه حلیم فقال لیس بحلیم من سفه الحق و حارب علیا و بقوله و قد قیل له الا تزور اخاک فلانا فقال لیس باخ لی من ازراً علی علی و عمار فلیت شعری کیف الجمع بالنقم بهذین الامرین ثم لم ترهم یبالون بلعن علیّ فوق المنابر و بمعاده من عاداهم و تراهم یتکلمون فی وکیع و اضرابه من تلك الدرجه الرفیعه و ورعا یقولون یتشیع و تشیعه انما هو بمثل ما ذکرنا من شریک فان کان التشیع انما هو ذلك القدر فلعمری ما یسع منصفاً الخروج عنه و علی الجملة فالشیعه المفرطه غلوّاً قطعاً

و أراد المحدثون و سائر من سمي نفسه بالسنيه ردّ بدعتهم فابتدعوا في الجانب الآخر و وضعوا ما رفع الله و رفعوا ما وضع ازين عبارت ظاهرست که محدثين و كيع و اضراب او را که فائز بدرجه رفيعه و رع اند موصوف بتشيع مي سازند و اين تشيع ايشان امريست که هيچ منصفى را خروج از ان ممکن نيست پس اگر اجلح هم مثل و كيع و اضراب او شيعى باشد قدحى در او پيدا نخواهد کرد و منافاتى با رفعت درجت و علو منزلت او نخواهد داشت و قدح و جرح او بسبب اين تشيع مثل قدح و جرح و كيع و اضراب او عين تعصب شنيع و تصلب فظيح خواهد بود بستم آنکه نور الحق بن الشيخ عبد الحق در تيسير القارى بشرح صحيح البخارى در شرح حديث

حدثنا حجاج بن المنهال حدثنا شعبه قال حدثني عدى بن ثابت قال سمعت البراء قال سمعت النبي صلى الله عليه و سلم او قال قال النبي صلى الله عليه و سلم الانصار لا يحبهم الا مؤمن و لا يبغضهم الا منافق فمن احبهم احبه الله و من ابغضهم ابغضه الله گفته قسطلانى مي گويد که ابن عدى بن ثابت ثقه است قاضى شيعه و امام مسجد ايشان بوده در کوفه شعبه که از کبار اهل حديثست و او را امير المؤمنين فى الحديث گفته اند از وي روايت حديث دارد و ازين جا معلوم مي شود که مذهب شيعه و اعتقادهای ايشان در زمان سابق باين خرابى و رسوايى که متاخرين دارند نبوده است چنانکه گفته اند که در آن وقت اعتقاد اينها زياده برين نبود که امير المؤمنين على را بيشر دوست مي داشتند نسبت بائمه ديگر و افضليت باين ترتيب که اهل سنت مقرر کرده اند معتقد نبوده اند و گر نه چه گنجایش دارد که ايشان سنى پاک را قاضى سازند و امام خود گيرند و اگر گویند شايد عدى بن ثابت نيز اين مذهب غليظ داشته باشد احتمال باطل و گمان فاسدست شعبه که قدوه اهل سنت و شيخ الشيوخ بخاريست و محدثين او را امير المؤمنين خود دانند وى حديث پيغمبر را از شيعى غليظ روايت کند حاشا و کلا انتهى ازين عبارت ظاهرست که روايت حديث از شيعى غليظ جائز نيست پس اگر اجلح شيعى غليظ باشد ائمه سنيه چگونه ازو روايت کرده اند نهايت آنکه اعتقاد اجلح همان باشد که نزد صاحب تيسير عدى بن ثابت معتقد آن بوده پس چنانکه شعبه اخذ احاديث از عدى

بن ثابت کرده و بخاری آن را بر سر و چشم نهاده و نهایت صحیح و ثابت دانسته همچنان حدیث اجلح هم جائز باشد و در احتجاج و استدلال بآن جای قیل و قال ارباب ازالال و مساغ و مجال نفاق تشکیک اهل کید و محال نباشد بست و یکم آنکه ابن خلکان در وفیات الأعیان بترجمه ابو عبد الرحمن احمد بن شعیب النسائی گفته خرج الی دمشق و دخل فسل عن معاویه و ما روی من فضائله فقال اما یرضی معاویه راسا برأس حتی یفضل و فی روایه اخرى ما اعرف له فضیله الا لا اشیع الله بطنک و کان یتشیع فما زالوا یدفعون فی خصیته حتی اخرجوه من المسجد و فی روایه اخرى یدفعون فی خصیته و داسوه ثم حمل الی الرمله و مات بها ازین عبارت چنانچه می بینی ظاهرست که نسائی متشیع بوده و کمال عظمت و جلال و نهایت ثقت و عدالت نسائی در غایت وضوح و اشتهارست و بمزید لمعان غیر محتاج بیان و اظهار و بالاتر ازین چه خواهد بود که او یکی از ارباب صحاح سته است که ملجأ اساطین محدثین و ملاذ حفاظ متقنین می باشد و چهار مراتب عالیه و مناقب سامیه که برای آن ثابت نمی کنند تا اینکه حالف را بطلاق بر صحت آن حانث ندانسته اساس انصاف می کنند پس اگر تشیع امری قادح و جارح می بود چه طور ممکن بود که مثل نسائی را که از اعلام دین و ارکان منقدین ایشانست بان نسبت می نمودند و هیچ باکی از ان نمی فرمودند بست و دوم آنکه ذهبی در تذکره الحفاظ بترجمه حاکم گفته قال ابن طاهر سألت ابا اسماعیل الانصار عن الحاکم فقال ثقہ فی الحدیث رافضی خبیث ثم قال ابن طاهر کان شدید التعصب للشیعہ فی الباطن و کان یظهر التسنن فی التقدیم و الخلافه و کان منحرفا عن معاویه و آله متظاهرا بذلک و لا یرتد عن منه قلت اما انحرافه عن خصوم علی فظاهر اما امر الشیخین فمعظم لهما بکل حال فهو شیعى لا رافضى ازین عبارت ظاهرست که ذهبی در حق حاکم می فرماید که او شیعیست نه رافضی پس بوضوح رسید که شیعیست امریست و رای رفض و سب قدح و جرح نمی تواند شد و نیز واضح گردید تعظیم شیخین با شیعیست جمع می شود پس قدح و جرح

اجلح بامری که با تعظیم و تبجیل شیخین مجتمع شود خیلی عجیب و بدیع ست و از افاده ابن طاهر در حق حاکم عظیم المفاخر چنان ظاهر و باهرست که رفض هم مانع و رافع و ثوق نمی شود پس هر گاه حسب افاده ابن طاهر عمده الاکابر رفض هم در بنیان ثقت و عدالت خللی نیاندازد محض تشیع که بیچاره اجلح بان متهمست چگونه قادح و جارح او خواهد بود نهایت عجیبت از نقد و مهارت مخاطب که بر افادات ائمه خود نظری نانداختند تا درک این معنی نموده که رفض هم با وثوق و اعتماد جمع می شود تشیع اجلح را در مقام قدح او متمسک به نمی ساختند بست و سوم آنکه خود مخاطب در همین تحفه اثنا عشریه گفته و نیز باید دانست که شیعه اولی که فرقه سنیه و تفضیلیه در زمان سابق بشیعه ملقب بودند و چون غلات و روافض و زیدیان و اسماعیلیه باین لقب خود را ملقب کردند و مصدر قبائح و شرور اعتقادی و عملی گردیدند خوفا عن التباس الحق بالباطل فرقه سنیه و تفضیلیه این لقب را بر خود نه پسندیدند و خود را باهل سنت و جماعت ملقب کردند حالا واضح شد که آنچه در کتب تاریخ قدیمه واقع می شود که فلان من الشیعه او من الشیعه علی حال آنکه او از رؤسای اهل سنت و جماعتست راستست و فی تاریخ الواقدی و الاستیعاب شیء کثیر من هذا الجنس فلیتنبه ازین عبارت ظاهرست که فرقه سنیه در زمان سابق بشیعه ملقب بودند و در کتب تاریخ قدیمه رؤسای اهل سنت را شیعه نوشته اند پس تشیع اجلح منافاتی بسیتت او نخواهد داشت و سبب قدح و جرح و تضعیف او نخواهد گردید بست و چهارم آنکه فاضل رشید تلمیذ مخاطب وحید در اوراقی که خود بجواب بعض اقوال سیف ناصری تصنیف والد ماجد طیب الله رسمه بکمال سلاطت لسان و بشاعت بیان نوشته گفته اهل سنت می گویند مائیم شیعه اولی و احادیث که در فضل شیعه وارداند مورد آن ما هستیم نه روافض بلکه از آنجا که ایشان با اکثر عترت طاهره عداوت ظاهره دارند و با کسانی که برای نام اظهار محبت می کنند باعتقاد غضب بنات آن حضرت و ارتکاب تقیه که عبارت از کتمان حق آنست و ترک هجرت که بنا بر کفر حکام آن وقت بحکم کریمه إِنَّ الدِّينَ تَوْفَاهُمْ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً أَنْ يَكْفُرَ الْبَغْمَانُ این فرقه برایشان واجب شده بود و دیگر عقاید قبیحه که در کتب ما مینست و پاره از ان صاحب تحفه نیز در آخر باب چهارم ذکر کرده استحقاق آنها می نمایند از اعدای اهل بیت اند و هر گاه که روافض این نام را بکذب و زور بر خود بر بستند و در ایشان مشهور شد ما اطلاق آن را بر خود مکروه داشتیم صونا عن التباس الحق بالباطل چنانکه صاحب صواعق در بحث کریمه مذکوره می گوید و شیعه اهل البیت هم اهل السنه لانهم الذین احبوه کم امر الله و رسوله و اما غیرهم فاعدائهم فی الحقیقه و بعد چند سطر گفته و یؤید ما قلنا من ان اولئک المبتدعه الرافضه و الشیعه و نحوهما لیسوا من شیعه علی و ذریته بل من اعدائهم ما اخرجه صاحب المطالب العالیه الخ و نیز در مقام دیگر گفته مر عن علی فی الآیه الثامنه بیان صفات تلك الشیعه فراجع ذلك فانه مهم و به یتبین لك ان الفرقه المسماه بالشیعه الان انما هم شیعه ابلیس لانه استولی علی عقولهم فأضلها اضلالا مبینا انتهى و صاحب تحفه فرموده باید دانست که شیعه اولی که فرقه سنیه و تفضیلیه اند در زمان سابق بشیعه ملقب بودند و چون غلات و روافض و زیدیان و اسماعیلیه باین لقب خود را ملقب کردند و مصدر قبائح و شرور اعتقادی و عملی گردیدند خوفا عن التباس الحق بالباطل فرقه سنیه و تفضیلیه این لقب را بر خود نپسندیدند خود را باهل سنت و جماعت ملقب کردند انتهى پس حسب افاده فاضل رشید که در تحقیق و اتقان و تنقید و عرفان بالاتر از استاذ والاشان یعنی مخاطب عمده الاعیانست نیز تشیع اجلح مثبت نقص و رذیلت نباشد بلکه عین مدح و فضیلت خواهد بود بست و پنجم آنکه مولوی حیدر علی معاصر در منتهی الکلام بجواب عبارت سمعانی متضمن صدوق و متشیع بودن ابو الحسن عبد الواحد بن احمد بن الحسين بن عبد العزیز العکبری المعدل که در سنه تسع عشره و اربع مائه وفات یافته گفته مع هذا از کجا ثابت شد که تشیع عرفی مراد باشد چه اطلاق این لفظ بر مذهب تفضیل حضرت امیر بر جناب شیخین در کتب فن بیش از بیش وقوع یافته و قرینه برینمعنی

حدثنا حجاج بن المنهال حدثنا شعبه قال حدثني عدی بن ثابت قال سمعت البراء قال سمعت النبی صلی الله علیه و سلم او قال قال النبی صلی الله علیه و سلم الانصار لا یحبهم الا مؤمن و لا یبغضهم الا منافق فمن احبهم احبه الله و من ابغضهم ابغضه الله گفته قسطلانی می گوید که ابن عدی بن ثابت ثقه است قاضی شیعه و امام مسجد ایشان بوده در کوفه شعبه که از کبار اهل حدیثست و او را امیر المؤمنین فی الحدیث گفته اند از وی روایت حدیث دارد و ازین جا معلوم می شود که مذهب شیعه و اعتقادهای ایشان در زمان سابق باین خرابی و رسوایی که متاخرین دارند نبوده است چنانکه گفته اند که در آن وقت اعتقاد اینها زیاده برین نبود که امیر المؤمنین علی را بیشتر دوست می داشتند نسبت بائمه دیگر و افضلیت باین ترتیب که اهل سنت مقرر کرده اند معتقد نبوده اند و گر نه چه گنجایش دارد که ایشان سنّی پاک را قاضی سازند و امام خود گیرند و اگر گویند شاید عدی بن ثابت نیز این مذهب غلیظ داشته باشد احتمال باطل و گمان فاسدست شعبه که قدوه اهل سنت و شیخ الشیوخ بخاریست و محدثین او را امیر المؤمنین خود دانند وی حدیث پیغمبر را از شیعی غلیظ روایت کند حاشا و کلا انتهى ازین عبارت ظاهرست که روایت حدیث از شیعی غلیظ جائز نیست پس اگر اجلح شیعی غلیظ باشد ائمه سنی چگونه از وی روایت کرده اند نهایت آنکه اعتقاد اجلح همان باشد که نزد صاحب تیسیر عدی بن ثابت معتقد آن بوده پس چنانکه شعبه اخذ احادیث از عدی

ص:

لفظ صدوقست چه اکابر علمای اهل سنت و جماعت مکفرین و مفسقین اهلیت اخیار و اصحاب کبار را صدوق نمی گویند بلکه راه تکفیر و تفسیقشان می پویند اگر باورت نیاید بنقد رجال امام رجوع کن و دریاب که این مطالب در کتاب مذکور موجودست جائی که بترجمه ابان بن تغلب مشغول شده و ملخص مقال او جواب و سؤالست تقریر سؤال آنکه ابان بن تغلب شیعی بوده پس تعدیل و توثیق او با وصف مبتدع بودنش چه معنی داشته باشد و تقریر جواب آنکه بدعت صغری مانند تفضیل مرتضوی بر شیخین بی تنقیص و مذمت صدیق و فارق در بسیاری از تابعین و تبع تابعین با وصف ورع و راستی بوده اگر از روایت شان بالمره دست کشند بسیاری از آثار نبویه صلی الله علی صاحبها و سلم تلف شوند لهذا در اخذ روایت از اینها صرفه نکرده اند و منتهای کار ابان بن تغلب تفضیل حضرت امیرست و دگر هیچ بخلاف اهل بدعت کبری که نفاق و تقیه شعار و دثار ایشانست این قسم را اهل تنقید توثیق نمی کنند و قابل احتجاج نمی پندارند بلکه ضال و مضلّ و مفتری می دانند انتهی ازین عبارت ظاهرست که مجرد نسبت تشیع بشخصی که در سنه تسع عشره و اربعمائه وفات یافته مستلزم قدح و جرح او نیست بلکه هر گاه کسی را نسبت بتشیع نمایند و لفظ صدوق در حق او اطلاق کنند این معنی قرینه بر عدم اراده تشیع عرفیست پس نسبت تشیع باجلح که وفات او در سنه خمس و اربعین و مائه است بالاولی موجب جرح و قدح او نخواهد شد بلکه تصریح عسقلانی بصدوق بودن او قرینه بر این معنی خواهد شد که مراد از شیعیست او تشیع عرنی نیست بلکه مراد آن تشیعست که با تکفیر و تفسیق جمع نتواند شد و سبب جرح و قدح نیست بست و ششم آنکه ذهبی در کاشف گفته اجلح بن عبد الله ابو حجیه الکندی عن الشعبي و عکرمة و عنه القطان و ابن نمیر و خلق و ثقه ابن معین و غیره و ضعفه النسائی و هو شیعی مع انه روی عنه شریک انه قال سمعنا انه ما سب ابا بکر و عمر احد الا افتقر او قتل مات سنه ۱۴۱ و ابن عسقلانی در تهذیب التهذیب بترجمه اجلح گفته و قال ابن عدی له احادیث صالحه و یروی عنه

الكوفيون و غيرهم و لم ار له حديثا منكرا مجاوزا للحد لا- اسنادا و لا- متنا الا انه يعد في شيعه الكوفه و هو عندي مستقيم الحديث صدوق و قال شريك عن الاجلح سمعنا انه ما سب ابا بكر و عمر احد الامات قتिला او فقيرا ظاهرست كه ذكر اجلح سماع اين معنى را كه هيچ كس سبّ ابي بكر و عمر نكرده مگر اين كه بحالت فقر مرده يا قتل کرده شد دلالت صريحه دارد بر آنكه او سنّى غالى و متعصب فى الاعتقاد و معتقد ظهور كرامت شيخين عالى تبار در ابتلاى ساين شان بقتل و افتقار بوده پس حيفست كه چنين سنّى خالص العقيده را كه مجدّ در تشييع جلاله و كادح در توثيق مباني كرامت شيخين و الانبالت باشد بقدرح و و جرح تشنيع نوازند و بزمه كسانى كه بزعم ابن تيميه و ابن حجر مكى العياذ بالله بدتر از يهود و نصارى باشند اندازند ما هكذا تورد يا سعد الابل بست و هفتم آنكه عبد الله بن مسلم بن قتيبه در كتاب المعارف كه نسخ عديده آن بنظير قاصر رسیده گفته اسماء الغاليه من الرافضه ابو الطفيل صاحب رايه المختار و كان آخر من راي رسول الله صلعم موتا و المختار و ابو عبد الله الجدلى و زراره بن اعين و جابر الجعفى از اين عبارت ظاهرست كه ابو الطفيل صحابى كه خاتم اصحاب بود از غلات روافض بوده پس اگر بالفرض اجلح رافضى بلکه رافضى غالى هم باشد موجب عيب و جرح و نقص و قدح او نخواهد گرديد بلکه منتهاى امرش اينست كه مثل ابو الطفيل صحابى باشد و جز اهل سنت كرا تاب و طاقتست كه متكفل بيان پاره از فضائل عظيمه و مناقب فخيمه صحابه تواند شد و آيات قران و احاديث سرور انس و جان صلوات الله و سلامه عليه و آله ما كثر الجدندان كه اساطين سنيه نشان آن مى دهند و تقريرات رشيقه و تمهيدات انيقه در حمل ان بر عامه صحابه بحيث لا يثذ احد منهم سر مى دهند واضح و عيان و مستغنى از توضيح و بيانست پس اجلح بر تقدير ثبوت رفض و غلو آن نيز مثل كسى باشد كه مدائح جليله و محامد جميله او در كلام ملك علام و احاديث سرور انام عليه و اله الكرام آلف التحيه و السلام ثابت شده فما ذا بعد الحق الا الضلال وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمَانِحِ لِجَلِيلِ الْمَوَاهِبِ وَ جَمِيلِ الْعَوَارِفِ حَيْثُ وَضَحَ وَ لَاحَ مِنْ عِبَارَةِ الْمَعَارِفِ عَلَى كُلِّ مُسْتَبْصِرٍ عَارِفٍ وَ مُسْتَرَشِدٍ عَنِ الْعَمَةِ وَ السَّفْهِ عَازِفٍ* ان الرفض بل غلوّه مذهب قديم سالف و آنه ليس مما يشين و يعيب و يرمى بصاحبه فى المتالف و الا لزم قدح الصحابى الجليل المقبول الذى لا يجترئ على الغض منه الا من هو غير محتفل بالدين و من الخزى غير خائف و جرح الصحابه و قدحهم و الطعن عليهم لا يصدر عند السنّيه الا ممن هو معاند حائف و حائد عن الايمان جانف فوضح الحق وضوحا فوق ما يصفه الواصف و لا يبلغ إليه بيان راصف و صار بعون الله و لطفه ما لفقوه فى ذم الرفض و ثلبه كرماد اشتدت به الريح فى يوم عاصف و صحابيت ابو الطفيل اگر چه از عبارت خود ابن قتيبه ظاهرست لكن بنا بر مزيد ايضاح و تاكيد و نهايت توثيق و تسديد بعض عبارت خود ابن قتيبه ظاهرست لكن بنا بر مزيد ايضاح و تاكيد و نهايت توثيق و تسديد بعض عبارات ديگر اساطين قوم كه از ان صحابيت او ظاهر و باهر گردد مبين مى شود على بن محمد المعروف بابن الاثير الجزرى در اسد الغابه گفته ابو الطفيل عامر بن واثله و قيل عمرو بن واثله قاله معمر و الاول اصح و قد تقدم نسبه فيمن اسمه عامر و هو كنانى لىثى ولد عام احد ادرك من حياه رسول الله صلى الله عليه و سلم ثمانى سنين نزل الكوفه اخبرنا يحيى بن محمود و عبد الوهاب بن ابي حبه باسنادهما عن مسلم قال حدثنا محمد بن رافع اخبرنا يحيى بن آدم اخبرنا زهير عن عبد الملك بن سعيد بن الابجر عن ابي الطفيل قال قلت لابن عباس انى قد رأيت رسول الله صلى الله عليه و سلم قال فصفه لى قلت رايته عند المروه على ناقه و قد كثر الناس عليه قال فقال ابن عباس ذاك رسول الله صلى الله عليه و سلم انهم كانوا لا يدعون عنه ثم ان ابا الطفيل صحب على بن ابي طالب و شهد معه مشاهده كلها فلما توفى على بن ابي طالب رضى الله عنه عاد الى مكه فاقام بها حتى مات و قيل انه اقام بالكوفه فتوفى بها و الاول اصح و هو آخر من مات ممن ادرك

حدثنا حجاج بن المنهال حدثنا شعبه قال حدثني عدی بن ثابت قال سمعت البراء قال سمعت النبی صلی الله علیه و سلم او قال قال النبی صلی الله علیه و سلم الانصار لا یحبهم الا مؤمن و لا یبغضهم الا منافق فمن احبهم احبه الله و من ابغضهم ابغضه الله گفته قسطلانی می گوید که ابن عدی بن ثابت ثقه است قاضی شیعه و امام مسجد ایشان بوده در کوفه شعبه که از کبار اهل حدیثست و او را امیر المؤمنین فی الحدیث گفته اند از وی روایت حدیث دارد و ازین جا معلوم می شود که مذهب شیعه و اعتقادهای ایشان در زمان سابق باین خرابی و رسوایی که متاخرین دارند نبوده است چنانکه گفته اند که در آن وقت اعتقاد اینها زیاده برین نبود که امیر المؤمنین علی را بیشتر دوست می داشتند نسبت بائمه دیگر و افضلیت باین ترتیب که اهل سنت مقرر کرده اند معتقد نبوده اند و گر نه چه گنجایش دارد که ایشان سنّی پاک را قاضی سازند و امام خود گیرند و اگر گویند شاید عدی بن ثابت نیز این مذهب غلیظ داشته باشد احتمال باطل و گمان فاسدست شعبه که قدوه اهل سنت و شیخ الشیوخ بخاریست و محدثین او را امیر المؤمنین خود دانند وی حدیث پیغمبر را از شیعی غلیظ روایت کند حاشا و کلا انتهى ازین عبارت ظاهرست که روایت حدیث از شیعی غلیظ جائز نیست پس اگر اجلح شیعی غلیظ باشد ائمه سنی چگونه از وی روایت کرده اند نهایت آنکه اعتقاد اجلح همان باشد که نزد صاحب تیسیر عدی بن ثابت معتقد آن بوده پس چنانکه شعبه اخذ احادیث از عدی

ص:

النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَى حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ عَنِ الْحَرِيرِيِّ عَنِ أَبِي الطَّفِيلِ قَالَ مَا عَلَيَّ وَجْهُ الْأَرْضِ الْيَوْمَ أَحَدٌ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَيْرِي وَكَانَ شَاعِرًا مُحْسِنًا وَهُوَ الْقَائِلُ أَتَدْعُونَنِي شَيْخًا وَقَدْ عَشْتُ حَقْبَهُ وَهَنْ مِنْ الْأَزْوَاجِ نَحْوِي نَوَازِعَ وَمَا شَابَ رَأْسِي مِنْ سَنِينَ تَتَابَعَتْ عَلَيَّ وَلَكِنْ شَيَّبَتْنِي الْوَقَائِعُ وَابْنُ حَجْرٍ عَسْقَلَانِي فِي أَصَابِهِ كَقَوْلِهِ أَبُو الطَّفِيلِ عَامِرُ بْنُ وَائِلَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ جَحْشٍ وَيُقَالُ جَهِيْشُ بْنُ جَدِيٍّ بْنِ سَعْدِ بْنِ لَيْثِ بْنِ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ مَنَاةَ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ كِنَانَةَ الْكِنَانِيُّ ثُمَّ اللَّيْثِيُّ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ شَابٌ وَحَفِظَ عَنْهُ أَحَادِيثَ قَالَ ابْنُ عَدِيٍّ لَهُ صَحْبُهُ وَرَوَى أَيْضًا عَنْ أَبِي بَكْرٍ وَعَمْرٍو وَعَلِيٍّ وَمَعَاذٍ وَحَدِيفَةَ وَابْنَ مَسْعُودٍ وَابْنَ عَبَّاسٍ وَنَافِعَ بْنَ عَبْدِ الْحَارِثِ وَزَيْدَ بْنَ أَرْقَمٍ وَغَيْرَهُمْ رَوَى عَنْهُ الزُّهْرِيُّ وَابُو الزُّبَيْرِ وَقَتَادَةُ وَعَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ رَفِيعٍ وَعُكْرَمَةُ بْنُ خَالِدٍ وَعَمْرُو بْنُ دِينَارٍ وَيَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ وَمَعْرُوفُ بْنُ خَرْبُوذٍ وَآخَرُونَ قَالَ مُسْلِمٌ مَاتَ سَنَةَ مِائَةٍ وَهُوَ آخِرُ مَنْ مَاتَ مِنَ الصَّحَابَةِ وَقَالَ ابْنُ الْبَرَقِيِّ سَنَةَ اثْنَتَيْنِ وَمِائَةٍ وَهُوَ مَشْهُورٌ بِاسْمِهِ وَكُنْيَتِهِ جَمِيعًا وَعَنْ مَبَارَكِ بْنِ فَضَالَةَ مَاتَ سَنَةَ سَبْعٍ وَمِائَةٍ قَالَ وَهَبُ بْنُ جَرِيرٍ بْنُ حَازِمٍ عَنْ أَبِيهِ كُنْتُ بِمَكَّةَ سَنَةَ عَشْرٍ وَمِائَةٍ فَرَأَيْتُ جَنَازَهُ فَسَأَلْتُ عَنْهَا فَقَالَ لِي أَبُو الطَّفِيلِ وَقَالَ ابْنُ السَّيِّكِيِّ جَاءَتْ عَنْهُ رَوَايَاتٌ ثَابِتَةٌ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَّا سَمَاعُهُ مِنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَثْبُتْ وَذَكَرَ ابْنُ سَعْدٍ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جَدْعَانَ عَنْ أَبِي الطَّفِيلِ قَالَ كُنْتُ أَطْلُبُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَنْ يَطْلُبُهُ بَسْتُ وَهَشْتُمْ أَنْكَه حَسَبَ أَفَادَاتِ الْأَكْبَرِ إِسْطَاطِينَ سَنِيَّةِ احْتِجَاجِ بَمُبْتَدِعِينَ غَيْرِ دَعَاةِ جَائِزَتِمْ وَهَمِيشَةَ سَلْفٍ وَخَلْفِ سَنِيَّةِ قَبُولِ رَوَايَاتِ مِنْ إِيشَانِ وَاحْتِجَاجِ بَأَنِّ وَسَمَاعِ مِنْ إِيشَانِ وَاسْمَاعِشَانِ بَغَيْرِ انْكَارِ كَرْدَةٍ أَنْدِ بَسِ إِكْرَاجِلِحِ بِالْفَرَضِ رَافِضِيٍّ هَمْ بَاشِدِ نَهَايَةِ كَارِشِ أَنْسْتِ كِهْ بَزْعَمِ سَنِيَّةِ مَبْتَدِعِ غَيْرِ دَاعِيٍّ بَاشِدِ بَسِ دَاعِيٍّ تَرْكِ احْتِجَاجِ بَرَوَايَاتِ أَوْ غَيْرِ ظَاهِرِ بَلَكِهْ مَخَالَفَتِ أَنْ بَا طَرِيقِهِ سَلْفٍ وَخَلْفِ سَنِيَّةِ وَاضِحٍ وَبَاهِرِ تَقَى الدِّينِ أَبُو عَمْرٍو عَثْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَعْرُوفِ

بابن الصِّلاح در كتاب علوم الحديث گفته اختلافوا فى قبول روايه المبتدع الذى لا يكفر بدعته فمنهم من ردّ روايتهم مطلقا لانه فاسق بدعته و كما استوى فى الكفر المتاول و غير المتاول يستوى فى الفسق المتاول و غير المتاول و منهم من قبل روايه المبتدع إذا لم يكن ممن يستحل الكذب فى نصره مذهبه سواء كان داعيه الى بدعه او لم يكن و عزا بعضهم هذا الى الشافعى لقوله اقبل شهاده اهل الهواء الا- الخطاييه من الرافضه لانهم يرون الشهاده بالزور لموافقهم و قال قوم يقبل روايته إذا لم يكن داعيه و لا نقبل إذا كان داعيه الى بدعه و هذا مذهب الكثير أو الاكثر من العلماء و حكى بعض اصحاب الشافعى رضى الله عنه خلافا بين اصحابه فى قبول روايه المبتدع إذا لم يدع الى بدعه و قال اما إذا كان داعيه فلا خلاف بينهم فى عدم قبول روايته و قال ابو حاتم بن حبان البستى احد المصنفين من ائمه الحديث الداعيه الى البدع لا يجوز الاحتجاج به عند ائمتنا قاطبه لا اعلم بينهم فيه خلافا و هذا المذهب الثالث اعدلها و اولها و الاول بعيد مباعدا للشائع من ائمه الحديث فان كتبهم طافحه بالروايه عن المبتدعه غير الدعاه و فى الصحيحين كثير من احاديثهم فى الشواهد و الا-صول و الله اعلم و يحيى بن شرف النووى در منهاج شرح صحيح مسلم گفته قال العلماء من المحدثين و الفقهاء و اصحاب الاصول المبتدع الذى يكفر بدعته لا يقبل روايته بالاتفاق و اما الذى لا- يكفر بها فاختلفوا فى روايته فمنهم من ردّها مطلقا لفسقه و لا ينفعه التأويل و منهم من قبلها مطلقا إذا لم يكن ممن يستحل الكذب فى نصره مذهبه او لاهل مذهبه سواء كان داعيه الى بدعه او غير داعيه و هذا محكى عن امامنا الشافعى رضى الله عنه لقوله اقبل شهاده اهل الهواء الا الخطاييه من الرافضه لكونهم يرون الشهاده بالزور لموافقهم

و منهم من قال يقبل إذا لم يكن داعيه الى بدعته و لا- يقبل إذا كان داعيه و هذا مذهب كثيرين او الاكثرين من العلماء و هو الاعدل الصحيح و قال بعض اصحاب الشافعي اختلف اصحاب الشافعي في غير الدّاعيه و اتفقوا على عدم قبول الداعيه و قال ابو حاتم بن حبان بكسر الحاء لا يجوز الاحتجاج بالداعيه عند ائمتنا قاطبه لا خلاف بينهم في ذلك و اما المذهب الاول فضعيف جدًا ففي الصحيحين و غيرهما من كتب ائمه الحديث الاحتجاج بكثير من المبتدعين غير الدعاه و لم يزل السلف و الخلف على قبول الروايه منهم و الاحتجاج بها و السّماع منهم و اسماعهم من غير انكار منهم و الله اعلم و عبد الرّحيم عراقى در شرح الفيه الحديث كفته اختلفوا في روايه مبتدع لم يكفر في بدعته على اقوال فقيل تردّ روايته مطلقا لأنّه فاسق بدعته و ان كان متاولا فردّ كالفاسق بغير تاويل كما استوى الكافر المتاول غير المتاول و هكذا يروى عن مالك كما قال الخطيب في الكفايه و قال ابن الصلاح أنّه بعيد مباحد للشائع عن ائمه الحديث فان كتبهم طافحه بالروايه عن المبتدعه غير الدعاه كما سيأتى و القول الثانى أنّه ان لم يكن ممن يستحل الكذب في نصره مذهب او لاهل مذهب قبل سواء دعا الى بدعته اولاً و ان كان ممن يستحل ذلك لم يقبل و عزى الخطيب هذا القول الى الشافعي لقوله اقبل شهاده اهل الهواء الا الخطايه من الرافضه لانهم يرون الشهاده بالزور لموافقهم قال و حكى هذا ايضا عن ابن أبى ليلى و الثورى و ابن يوسف القاضى و روى البيهقى في المدخل عن الشافعي قال ما في اهل الاهواء اقوم و اشهر بالزور من الرافضه و القول الثالث أنّه ان كان داعيه الى بدعته لم يقبل و ان لم يكن داعيه قبل و إليه ذهب احمد كما قاله الخطيب قال ابن الصلاح و هذا مذهب الكثير او الاكثر و هو اعدلها و اولها قال ابن حبان الداعيه الى البدع لا يجوز الاحتجاج به عند ائمتنا قاطبه لا اعلم بينهم فيه اختلافاً و هكذا

بعض اصحاب الشافعي أنه لا خلاف بين اصحابه انه لا يقبل لداعيه و انّ الخلاف بينهم فيمن لم يدع الى بدعته فقول و نقل فيه ابن حبان اتفاقا أي في ردّ روايه الداعيه و في قبول غير الداعيه ايضا و اقتصر ابن الصّلاح على حكاية الانفاق عنه في الصورة الاولى و اما الثانيه فانه قال في تاريخ الثقات في ترجمه جعفر بن سليمان الضبعي ليس بين اهل الحديث من ائمتنا خلاف انّ الصّدوق المتقن إذا كان فيه بدعه و لم يكن يدعو إليها انّ الاحتجاج باخباره جائز فاذا دعي الى بدعته سقط الاحتجاج باخباره و في المسئله قول رابع لم يحكه ابن الصّلاح انه تقبل اخبارهم مطلقا و ان كانوا كفارا او فساقا بالتاويل حكاة الخطيب عن جماعه من اهل النقل و المتكلمين و قول قد رواه الا عدلا أي ابن الصّلاح هي جمله معترضه بين المبتدء و الخبر و في الصحيحين كثير من احاديث المبتدعه غير الدعاه احتجاجا و استشهادا كعمران بن حطان و داود بن الحصين و غيرهما و في تاريخ نيسابور للحاكم في ترجمه محمد بن يعقوب الاصم ان كتاب مسلم ملاّن من الشيعة و محمد بن ابراهيم بن سعد الله بن جماعه الكناني در منهل روي في علم اصول حديث النبي كفته التاسع لا يقبل مبتدع ببدعه مكفره فاتفاق و المبتدع بغيرها فيه ثلثه اقوال قيل لا يقبل مطلقا لفسقه و ان كان تاوّل كالكفر و قيل ان لم يستحل الكذب لنصره مذهبه و اهله قبل و ان استحله كالخطايه لم يقبل و يعزى هذا الى الشافعي رضي الله عنه و قيل ان كان داعيه لمذهبه لم يقبل و الا قبل و هذا الذي عليه الاكثر و نقل ابن حبان اتفاقهم عليه و محمد بن ابراهيم المعروف الوزير اليماني الصنعاني در روض باسم في الذّب عن سنه أبي القاسم كفته المسئله الثالثه قال الثاني انه إذا تعارض روايه العدل الذي ليس على بدعه و روايه المبتدع قدمت روايه العدل الذي ليس على بدعه و هذا مجمع عليه و الجواب عليه من وجوه احدها منع الاجماع الذي ادعاه بشهره الخلاف

فقد اجمع ائمه الحديث على تقديم الحديث الصحيح على الحسن مع اخراجهم لاحاديث كثيره من اهل البدع فى الصحيح المتفق عليه فى ارفع مراتب الصحيح و هو المتلقى بالقبول من حديث الصحيحين فحديث اولئك المبتدعه الذين اتفق الشيخان على تصحيح حديثهم مقدم عند التعارض على حديث كثير من اهل العقيدة الصالحه الذين نزلوا عن مرتبه اولئك المبتدعه فى الحفظ و الاثقان و مولوى حسن زمان در قول مستحسن گفته اما روايته أى روايه الحسن البصرى عن مثل معيد ممن كان ثقه ذا بدعه فى عقیده فان كانت عنده حجّه كما هو ظاهر زعمهم فهو موافق فيه بجماهير الصحابه و من بعدهم من اهل العلم قال الخطيب فى الكفايه و الذى يعتمد عليه فى تجويز الاحتجاج باخبارهم ما اشتهر من قبول الصحابه اخبار الخوارج و شهاداتهم و من جرى مجراهم من الفساق بالتاويل ثم استمرار عمل التابعين و الخالفين بعدهم على ذلك لما رأوا من تحريمهم الصدق و تعظيمهم الكذب و حفظهم على انفسهم عن المحظورات من الافعال و انكارهم على اهل الريب و الطرائق المذمومه و روايتهم الاحاديث التى تخالف آرائهم و يتعلق بها مخالفوهم فى الاحتجاج عليهم الى قوله فصار ذلك كالاجماع منهم و هو اكبر الحجج فى هذا الباب و به يقوى الظن فى مقاربه الصواب انتهى و مولوى صديق حسن خان معاصر در منهج الوصول الى اصطلاح احاديث الرسول گفته در مبتدعى كه بسبب بدعت خود بكفر نگردیده سه قولست يكي آنكه روايتش نامقبولست مطلقا بنا بر فسق او پس چنانكه در كفر غير متاول مستويست همچنان در فسق نیز متاول و غير متاول مساويست دوم آنكه اگر استحلال كذب از برای نصرت مذهب خود نكرده است روايتش مقبولست و الا مقبول نيست مثل استحلال خطاييه از روافض و اين قول منسوب بسوى شافعى رحست سوم آنكه اگر داعى بسوى مذهب خودست مقبول نيست ورنه پذيراست و برين اند اكثر حافظ ابن كثير گفته و فى ذلك نزاع قديم و حديث و الذى عليه الاكثرون التفصيل بين الداعيه و غيره و بعض اصحاب شافعى گفته اند كه اصحاب ما در داعيه متفق بر عدم قبول و در غير داعيه مختلف اند الى ان قال بعد عباره ستنقل فيما بعد ان شاء الله تعالى

در خلاصه گفته مذهب اول سخت ضعیفست چه در صحیحین و غیرهما از کتب ائمه حدیث احتجاج به بسیاری از مبتدعه غیر دعاه است انتهى گویم مناوی در تعریفات گفته البدعه الفعله المخالفه للسنه و

فی الحدیث کل محدث بدعه و کل بدعه ضلاله و کل ضلاله فی النار انتهى حافظ ابن حجر فرموده ثم البدعه اما ان تكون بمکفر کان یعتقد ما یتلزم الکفر او بمفسق فالاول لا یقبل صاحبها الجمهور قال و قيل یقبل مطلقا و قيل ان کان لا یعتقد حل الکذب لنصره مقالته قبل و التحقیق انه لا یرد کل مکفر ببدعه لان طائفه تدعی ان مخالفتها مبتدعه و قد تبالغ فتکفر مخالفتها فلو اخذ ذلك على الاطلاق لاستلزم تکفیر جمیع الطوائف فالمعتمد ان الذی ترد روایتہ من انکر امرا متواترا من الشرع معلوما من الدین بالضروره و کذا من اعتقد عکسه فاما من لم یکن بهذه الصیغه و انضم الی ذلك ضبطه لما یرو مع ورعه و تقواه فلا مانع من قبوله انتهى و نووی در تقریب گفته و من کفر ببدعته لم یحتج به بالاتفاق سیوطی شارح تقریب گوید کالمجسم و منکر علم الجزئیات بعده در دعوی اتفاق بقول حافظ با نووی مناقشه کرده بست و نهم آنکه سیوطی در تدریب الراوی فی شرح تقریب النوای گفته فائده اردت ان اسرد اسماء من رمی ببدعه من اخرج لهم البخاری و مسلم او احدهما و هم ابراهیم بن طهمان ایوب بن عائذ الطائی ذر بن عبد الله المرهبی شبابه بن سوار عبد الحمید ابو یحیی الحمانی عبد العزیز بن اَبی رُوَاد عثمان بن غیاث البصری عمر بن ذر عمرو بن مرّه محمد بن خازم ابو معاویه الضریر و رقاء بن عمر الیشکرّی یحیی بن صالح الوحاطی یونس بن بکیر هولاء رموا بالارجاء و هو تاخیر القول فی الحکم علی مرتکب الكبائر بالنار اسحاق بن سدید العدوی نهر بن اسد حریز بن عثمان حصین بن نمیر الواسطی خالد بن سلمه ابو الوفا عبد الله بن سالم الاشعری قیس بن اَبی حازم هولاء رموا بالنصب و هو بغض علی و تقدیم غیره علیه اسماعیل بن ابان اسماعیل بن زکریّا الخلقانی جریر بن عبد الحمید ابان بن تغلب الکوفی خالد بن مخلد القطوانی سعید بن فیروز ابو البختری سعید بن عمرو بن اشرع سعید بن عمیر عباد بن العوام عباد بن

يعقوب عبد الله بن عيسى بن عبد الرحمن بن أبي ليلى عبد الرزاق بن همام عبد الملك بن اعين عبيد الله بن موسى العيسى عدى بن ثابت الانصاري على بن الجعد على بن هاشم بن البريد بن الفضل بن دكين فضيل بن مرزوق الكوفي قطر بن خليفه محمّد بن حجاجه الكوفي محمّد بن فضيل بن غزوان مالک بن اسماعيل ابو غسان يحيى بن الجزار هولاء رموا بالثشيع و هو تقديم على عليّ الصّحابه ثور بن زيد المدني ثور بن يزيد الحمصي حسيان بن عطيه المحاربي الحسن بن ذكوان داود بن الحصين زكريا بن اسحاق سالم بن عجلان سلام بن مسكين سيف بن سليمان المكي شبل بن عباد شريك بن أبي نمر صالح بن كيسان عبد الله بن عمرو ابو معاويه عبد الله بن أبي ليبيد عبد الله بن أبي نجيح عبد الاعلى بن عبد الاعلى عبد الرحمن بن اسحاق المدني عبد الوارث بن سعيد التّوّري عطاء بن أبي ميمونه العلاء بن الحرث عمر بن أبي زائده عمران بن مسلم القصير عمير بن هاني عوف الاعرابي كهمس بن المنهال محمّد بن سواء البصري هارون بن موسى الاعور النحوي هشام الدستوائي وهب بن منبه يحيى بن حمزه الحضرمي هولاء رموا بالقدر و هو زعم ان الشّر من خلق العبد بشر بن السرمي رمى برأى ابن أبي جهم و هو نقي صفات الله و القول بخلق الفراق عكرمه مولى ابن عيّاس الوليد بن كثير هولاء أباضيه و هم الخوارج الذين انكروا على عليّ التحكم و تبرّأوا منه و من عثمان و ذرّيته و قاتلوهم عليّ بن هشام رمى بالوقف و هو ان لا يقول القرآن مخلوق و لا غير مخلوق و عمران بن حطّان من العقديه الذين يرون الخروج على الأئمّه و لا يباشرون ذلك فهولاء المبتدعه ممن اخرج لهم الشيخان او احدهما هر گاه اين جمعی كثير و جمی غفير از خوارج و نواصب و مرهبه منمکين در بدعت و ضلال و ممنوين بسوء حال و مآل موصوفين بكمال فساد و اضلال که اسمایشان درین عبارت مسرود و اقوال جرح و قدح شان از ناقدین رجال در میزان ذهبی و غیر آن موجود از رجال صحیحین یا یکی از ایشان باشند باز سرنافتن از قبول روایت اجلح که نهایت کارش بر تقدیر ثبوت رفض و ابتداع او نزد سنیه است وجهی ندارد وجه سی ام آنکه سیوطی در تدریب گفته

قال العراقي اعترض عليه بان الشيخين ايضا احتجا بالدّعاء فاحتج البخاري بعمران بن حطان و هو من الدّعاء و احتجا بعبد الحميد بن عبد الرحمن الحميّاني و كان داعيه الى الارجاء و اجاب بانّ ابا داود قال ليس في اهل الاهواء اصحّ حديثا من الخوارج ثم ذكر عمران بن حطان و ابا حسان الاعرج قال و لم يحتج مسلم بعبد الحميد بل اخرج له في المقدمه و قد وثقه بن معين ازين عبارت ظاهرست كه احتجاج بدعات خوارج هم جائزست و هر گاه احتجاج بدعات خوارج خارج از حريم جواز نباشد اگر بالفرض اجلح مبتدع داعي باشد چرا احتجاج باو ناجائز و ممتنع گردد و علاوه برين از افادات ديگر علما هم جواز احتجاج بمبتدعه دعوات بوضوح مي رسد محمد بن ابراهيم در روض باسم گفته و اما من لم يقبل الدعاه منهم فله وجهان احدهما انهم يتهمون بشده حرصهم على الدعاء الى بدعتهم بتدليس خفي عن بعض الضّعفاء فيما ينصر مذهبهم و نحو ذلك و هذا يضعف فيما لا- يتعلق بمذهبهم و يوقف فيه فيما يتعلق بذلك على حسب القرائن الوجه الثاني الموجز عن مخالطه الطلبة لهم خوفا على الطلبة من قيلتهم و هذا نظر مصلحي لا يسقط بمثله وجوب العمل بالحديث الراجح المظنون صحته و لا سيما و قد بلغنا ما رووه بعد موتهم او في حياتهم من غير مخالطه لهم و لم اقف للقائلين بذلك على وجه و انما تكلفت هذين الوجهين لهم و العجب من مصنفى علوم الحديث كيف لم يتعرضوا لذكر وجه ذلك على ان الروايه عن الداعيه الثقه ثابتة في الصحيح كروايه حديث قتاده مع انه كان قد روي في التذكرة انه لم يكن يقنع حتى يصيح به صياحا رواه بصيغه الجزم عن ضميره بن ربيعه عن عبد الله بن شوذب ثقه عن ثقه و لنقتصر على هذا القدر من ايراد ما تمسكوا به و بيان الجواب عليهم فليس لهم متمسك اقوى مما ذكرناه و مولوى صديق حسن خان معاصر در منهج الوصول گفته ابو حاتم ابن حبان گفته احتجاج بداعيه نزد ائمه ما قاطبه جائز نيست و ميّان ايشان خلافي درين باب معلوم نبوده است ابن الصلاح گفته و هذا اعدل الاقوال و اولها و القول بالمنع مطلقا بعيد مباعد للشائع عن ائمه

الحديث فان كتبهم طافحه عن المبتدعه غير الدعاه ففى الصحيحين من حديثهم فى الشواهد و الاصول كثير حافظ ابن كثير زياده كرده و قد قال الشافعى اقبل شهاده اهل الهواء الا الخطايه من الرافضه لانهم يرون الشهاده بالزور لموافقهم فلم يفرق الشافعى فى هذا النص بين الداعيه و غيره ثم ما الفرق فى المعنى بينهما و هذا البخارى قد خرج لعمران بن حطان الخارجى مادح عبد الرحمن بن ملجم قاتل على بن أبى طالب و هذا أى مدحه له من اكبر الدعوه الى البدعه و الله اعلم انتهى اقول و هذا هو الحق الذى لا محيص عنه و قد حقت ذلك فى كتابى هدايه السائل الى ادله المسائل تحقيقا شافيا فليرجع إليه و نیز در منهج الوصول گفته و سيّد محمد بن ابراهيم در مختصر خود گفته و قد يرّد المسلم بارتكاب الكبائر تصريحاً و هو اجماع و شد من قيل الصدوق منهم و يرد يكون مساويه اكثر من محاسنه و ان اجتنب الكبائر و قد يرّد الزاوى بالبد و هى اما بكفر فلا يقبله الجمهور او بمفسق فيقبل من لم يكن داعيه فى الاصح و يرد الداعيه عند المحدثين قال و القوى فى الدليل قبوله الا فيما يقوى بدعته و تقوى القرائن بتهمته و لا يتابع و قد ادعى جماعه جلّه الاجماع على قبول المتأولين مطلقاً و هو مذهب جمهور اهل البيت و حجه من ردّهم التهمه بالبدعه و حجه من قبلهم ظنّ الصدق مع عدم المانع و روايه الثقات للاجماع على ذلك و ما يلزم من ردّهم من تعطيل علم الحديث و الاثر كما يعلم ذلك من بحث عن رجال الصحيحين مع بلوغ الجهد فى تقيّه روايتهم و قد اوضحت ذلك فى العواصم و علوم الحديث انتهى كلامه و درين قول تقويت قبول فتياق التاويلست مطلقاً و بر آن استدلال باجماع و غيره كرده خواه داعى بود يا نه خواه روايتش مقوى بدعتش بود يا نه و نووى در تقريب تقويت قول مبتدع غير داعى كرده گفته انه قول الكثير او الاكثر و گفته ان صاحبى الصحيحين احتجا بكثير من المبتدعه غير الدعاه و قرآنى گفته بل احتجا أى الشيخان بالدعاه فاحتج البخارى بعمران بن حطان و هو من الدعاه و احتجا بعبد الحميد بن عبد الرحمن الحمانى و كان داعياً الى الارحاء و اجاب بان ابا داود قال ليس

فی اهل الاهواء اصح حدیثا من الخوارج ثم ذکر عمران بن حطان و ابا حسان الاعرج قال و لم یحتج مسلم بعبد الحمید بل اخرج له فی المقدمه و قد وثقه ابن معین انتهى گویم چون بأصحّیت حدیث عمران بن حطان خارجی داعی ماح قاتل علی بن ابی طالب ع بنا بر صدق او در حدیث قائل شده اند پس می باید که هر مبتدع صدوق مقبول باشد خواه داعی بود یا غیر او و معیار در قبول روایت تنها صدق راوی بود و رسم عدالت و غیره را از میان برافکنده شود و این همه مقوی قول بقبول مبتدعست مطلقا وقتی که صدوق باشد در اسباب المطر گفته و قد نصرناه فی شرح التنقیح و غیره انتهى گویم درین مقام ابیاحث چندست که در هدایه السائل الی ادله المسائل بجواب سؤال یکصد و پنجم بسط آن کرده ایم و حاصلش آنست که مدار روایت بر صدق و ضبط راویست نه بر عدالت و روایت مبتدع چه اگر صدق و ضبط او معلومست مقبول باشد هر مبتدع که بود و اخذ عدالت در رسم حدیث حسن و صحیح و اخذ بر ترک بدعت در تعریف عدالت چنانکه جمیع علماء اصول حدیث در کتب خود بر آن اطلاق کرده اند کما ینبغی نیست در صحیحین روایت بسی از مبتدعه دعوات هم آمده کما بینا هنا لک و کیف که از رجال بخاری و مسلم و غیرهما و بعضی شیعی و بعضی مرجی و بعضی قدری و بعضی ناصبی بوده اند قدح در روایت از ایشان ناقض رسم اهل اصولست پس صواب قبول روایت مبتدعه باشد علی الاطلاق الا کسی که صدق و ضبط او معلوم نیست و بر تقدیر وجود این هر دو چیز برای رد روایتش وجهی موجه نیست و تفصیل این مقام از هدایه السائل باید جست

جواب ادعای تضعیف جمهور اجلح را

قوله و جمهور او را تضعیف کرده اند اقول مخاطب فخور رئیس الجمهور و فاضل عمده الصّی دور بادعای تضعیف جمهور اثار فتام و قنار کذب و زور نموده و بر کسی که ادنی ممارست بفنّ رجال داشته و نظر بر افادات محققین با کمال انداخته مخفی نخواهد بود که کسانی که جرح و قدح اجلح آغاز نهاده داد نهایت تعصب و تصلّب داده خون انصاف ریخته سلسله شرم و حیا گسیخته اند زراقه انداز متعصبین متعنتین و شرذمه از متشدّدین منتطعین و نحیف قول هر یکی را از کتاب تهذیب التهذیب ابن حجر عسقلانی که جامع اقوال ارباب جرح و تعدیلت نقل نموده بوجه کافی و شافی ردّ و ابطال آن می نمایم و حظ وافر و وافی از تحجیل اصحاب مکر و ادغال می ربایم قال ابن حجر فی التهذیب فی ترجمه الاجلح قال

القطان فی نفسی منه شیء و قال ایضا ما کان یفصل بین الحسین بن علی و علی بن الحسین یعنی آنه ما کان بالحافظ از عبارت تهذیب التهذیب دریافتی که یحیی بن سعید که مراد از قطان همانست از اجلح روایت می کند و از افاده ابن تیمیه که سبکی در شفاء الاسقام نقل نموده و احتجاج و استدلال بآن توثیق موسی بن هلال کرده ظاهرست که یحیی بن سعید روایت نمی کند مگر از ثقه پس وثوق و اعتماد اجلح عمید بروایت ابن سعید وحید ثابت و متحقق گردید پس کلمه فی نفسی منه شیء که از ابن سعید نقل کرده اند ضروری بوثوق اجلح نرساند و حسب التزام خود ابن سعید الثقات را نشاید با وصف آنکه همین قطان بی ایقان هائم مهمامه مجازفت و عدوان همین هجر و هذیان در حق امام انس و جان جعفر بن محمد الصادق علیه آلاف الصلوه من الله الملك المنان بر زبان خرافت ترجمان آورده کمال وقاحت و جلالت و صفاقت و خلاعت خود بر جمیع اهل اسلام و ایمان واضح و عیان نموده پس خلیع العذاری که بی تدبیری و بی تأملی و دریده دهنی و هرزه سرائی و یافه درائی او بحدی رسیده باشد که معاذ الله من ذلك حضرت صادق آل محمد علیه و علیهم السلام را لائق قدح و جرح داند و سیلاب جهل عصیبت به بنیان دین و یقین خود دواند قول او کی لائق اعتماد و اعتبار نزد اولی الابصار باشد و آخرها این بی ادبی قطان اوصله الله الی درکات النیران باعث بر آن شد که حامی مخاطب للثانی سیف الله ملتانی در تمویه السیفیه که آن را به تنبیه السیفیه موسوم ساخته کما دریت سابقا چار و ناچار او را در جنب کسانی که از حضرت صادق علیه السلام روایت نموده اند هیچ میرز و انموده و نیز او را از اسلاف خود خارج فرموده اما عدم فصل اجلح بین الحسین بن علی و علی بن الحسین علیهما السلام پس مجرد این عدم فصل نزد سبب عدم فضل نمی تواند شد که معرفت ائمه علیهم السلام را واجب نمی دانند اما دلالت آن بر عدم حفظ پس آن هم حسب افادات ائمه سبب ممنوع زیرا که حسب تصریحاتشان خطا در بعض مواضع مستلزم اسقاط اعتبار خاطی نیست تا وقتی که خطا بر او غالب نشود و ظاهرست که از عدم فصل در یک مقام کثرت خطا ثابت نمی شود اری این عدم فصل موجب برائت اجلح از تهمت افترا و اختلاق در فضل راس و رئیس اهلیت علیهم السلامست که هر گاه اجلح بمثابه غیر معتنی باهلیت علیهم السلام بوده که فصل در امام حسین و امام زین العابدین علیهما السلام

نمی کرد پس او در روایت فضل جناب امیر المؤمنین علیه السلام متهم نمی تواند شد که بنابر ثبوت این عدم فصل حالش مثل نواصب معرضین از اهل بیت علیهم السّلام خواهد بود اما سند این معنی که خطا در بعض مواضع مستلزم سقوط اعتبار راوی نمی شود پس ذهبی در سیر النبلاء بترجمه ابو بکر عبد الله بن سلیمان بن الاشعث السّجستانی گفته لیس من شرط الثقة ان لا یخطی و لا یغلط و لا یسهو ازین عبارت واضح و لائحتست که عدم سهو و خطا و عدم سهو داخل در شروط و ثوق نیست و اعتماد و اعتبار با سهو و خطا جمع می شود و ضروری نیست که هر ثقه از شین خطا مبرّا باشد و نیز ذهبی در میزان بترجمه علی بن المدینی بعد عبارتی که عنقریب می شنوی بخطاب عقیلی گفته و انا اشتھی ان تعرفنی من الثقة الثبت الذی ما غلط و لا انفراد بما لا یتابع علیه بل الثقة الحافظ إذا انفراد باحادیث کان ارفع له و اکمل لرتبته و ادلّ علی اعتنائه بعلم الاثر و ضبطه دون اقرانه لاشیاء ما عرفوها اللهم الا ان یتبین غلطه و وهمه فی الشیء فیرفع ذلک فانظر اول شیء الی اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم الصغار و الکبار ما فیهم احد الا و قد انفراد بسنّه أ فیقال له هذا الحدیث لا یتابع علیه و كذلك التابعون کلّ واحد عنده ما لیس عند الآخر من العلم و ما الغرض هذا فانّ هذا مقرر علی ما ینبغی فی علم الحدیث و ان تفرّد الثقة المتقن یعدّ صحیحا غریبا و ان تفرّد الصّیدوق و غیره یعدّ منکرا و ان اکثار الراوی من الاحادیث التي لا یوافق علیها لفظا او اسنادا یصیّره متروک الحدیث ثم ما کلّ من فیه بدعه اوله هفوه او ذنوب یقدح فیه بما یوهن حدیثه و لا من شرط الثقة ان یکون معصوما من الخطایا و الخطاء و لکن فائده ذکرنا كثيرا من الثقات الذین فیهم ادنی بدعه اولهم او هام یسیره فی سعه علمهم ان یعرف ان غیرهم ارجح منهم و اوثق إذا عارضهم او خالفهم فزن الاشیاء بالعدل و الورع ازین عبارت سراسر رشاقه ظاهرست که ذهبی بخطاب عقیلی می فرماید که رغبت دارم که تو تعریف کنی بمن که کیست ثقت و ثبوتی که غلط نکرده باشد و این استغراب عام ذهبی والا مقام دلیل زاهر برین مطلبست که غلط و خطا در وثوق و اعتماد خللی نمی اندازد و کسی از ثقات و اثبات این حضرات خالی از غلطات و عثرات و سقطات نیست پس اگر غلط اجلح جارح

و قادح او باشد جرح و قدح جمیع ثقات و اساطین محدّثین سنین لازم آید و نیز ازین عبارت واضح است که هر کسی که در او بدعتی باشد یا برای او هفوه و ذنوب بثوت رسد این معنی باعث وهن حدیث و اسقاط آن از اعتماد و اعتبار نمی شود و از شروط ثقه نیست که معصوم باشد از خطایا و خطا و دلالت این افاده ذهیّه بر مطلوب بحدی ظاهرست که محتاج به بیان نیست و محمد بن ابی بکر المعروف بابن قیم الجوزیه در زاد المعاد گفته أنّما يعرف تضعیف قیس عن یحیی و ذکر سبب تضعیفه فقال احمد بن سعید بن ابی مریم سألت یحیی عن قیس بن الرّیبع فقال ضعيف لا یکتب حدیثه کان یحدّث بالحديث عن عبیده و هو عنده عن منصور و مثل هذا لا یوجب ردّ حدیث الرّواى لأنّ غایه ذلك ان یکون غلط و وهم فی ذکر عبیده بدل منصور و من الذی یسلم من هذا من المحدثین ازین عبارت کالنار علی العلم واضح و مستنیرست که عدم تمییز و فصل قیس عبیده از منصور موجب رد حدیث قیس نمی تواند شد زیرا که غایت این غلط و وهمست در عدم تمییز شخصی از شخص دیگر و کسی از محدّثین از چنین غلط و وهم سالم نیست پس اگر عدم فصل اجلح قادح در او باشد لازم آید قدح و جرح جمیع محدّثین سبیه و تلک قاصمه ظهرهم و مضعفه اسرهم و ناقصه قدرهم و هادمه فخرهم و ابن حجر عسقلانی در لسان المیزان گفته فصل قال ابن المبارک من ذا یسلم من الوهم و قال ابن معین لست اعجب ممن یحدث فیخطی انما اعجب ممن یحدث فیصیب قلت و هذا ایضا مما ینبغی ان یتوقف فیه فاذا جرح الرّجل بکونه اخطأ فی الحدیث او وهم او تفرّد لا یکون ذلك جرحا مستقرّا و لا یردّ به حدیثه و مثل هذا إذا ضعف الرّجل فی سماعه من بعض شیوخه خاصه فلا ینبغی ان یردّ حدیثه کلّه لکونه ضعيفا فی ذلك الشیخ و قال الشافعی إذا روى الثقه حدیثا و ان لم یروه غیره فلا یقال شاذّ انما الشاذّ ان یروی الثقات حدیثا علی وجه فیرویه بعضهم فیخالفه فیقال شدّ عنهم و هذا صواب و مع ذلك فلا یخرج الرّجل بذلك عن العداله لأنّه لیس معصوما عن الخطأ و الوهم الاّ إذا بین له خطاه فاصرّ ازین عبارت واضح و لائحتست که ابن المبارک ارشاد کرده که کدام کسست که از دهم سالم ماند و ابن معین چنان افاده فرموده که من عجب نمی کنم از کسی که تحدیث می کند و غلط می کند

جز این نیست که من تعجب می کنم از کسی که تحدیث می کند و بصواب می رسد و ابن حجر افاده می فرماید که هر گاه جرح کرده شود کسی به اینکه در حدیث خطا کرده است یا وهم نموده یا متفرد شده این معنی جرح مستقر نمی شود و موجب رد حدیث نمی گردد پس عدم فصل اجلح که غایتش نزد سنیه محض وهم و غلط است هرگز در وثوق و اعتبار او قادح و جارح نباشد و نیز ابن حجر در تهذیب بترجمه اجلح گفته قال احمد اجلح و مجالد متقاربان فی الحدیث و قد روی الاجلح غیر حدیث منکر و چون سابقا شنیدی که احمد در مسند خود از اجلح روایت نموده و روایت نمودن احمد از شخصی در مسند دلالت بر وثوق و صدق و دیانت او می کند زیرا که حسب افاده ابن المدینی اخراج نکرده است احمد در مسند مگر از کسی که ثابت شده است نزد او صدق او و دیانت او نه از کسی که طعن کرده شد در امانت او پس چطور نقل قدح و جرح اجلح از احمد مقبول ارباب عقول تواند شد مع ذلك دلالت فقره قد روی الاجلح غیر حدیث منکر بر قدح و جرح ممنوعست چه گاهی علما اطلاق لفظ منکر بر حدیثی می کنند که راوی آن ثقة متفرد باشد و این قسم حدیث نامقبول و مردود نیست که روایت آن قادح باشد یحیی بن شرف نووی در منهاج شرح صحیح مسلم گفته انهم قد یطلقون المنکر علی انفراد الثقة بحدیث و هذا لیس بمنکر مردود و نیز ابن حجر در تهذیب بترجمه اجلح گفته قال ابو حاتم لیس بالقوی یکتب حدیثه و لا یحتج به این قول ابی حاتم لائق اصغا و التفات نیست چه اصحاب نقد و تحقیق و ارباب سبر و تدقیق از بنا بر تجریح ابی حاتم با وصف توثیق دیگری منع کرده اند زیرا که او از متعنتین متشددینست و در طائفه از رجال صحاح گفته لیس بحجه لیس بقوی و مثل آن ذهبی در سیر النبلاء و بترجمه ابی حاتم گفته إذا وثق ابو حاتم رجلا فتمسک بقوله فإنه لا یوثق الا رجلا صحیح الحدیث و إذا لئین رجلا او قال فیه لا یحتج به فتوقف حتی تری ما قال غیره فیه فان وثقه احد فلا تبین علی تجریح ابی حاتم فإنه متعنت فی الرجال قد قال فی طائفه من رجال الصیحاح لیس بحجه لیس بقوی او نحو ذلك و نیز در تهذیب عسقلانی بترجمه اجلح مذکورست قال النسائی ضعیف لیس بذاک و کان له رای سوء و سابقا دانستی که نسائی از اجلح در صحیح خود روایت کرده و تخریج صاحب صحیح از شخصی دلالت بر توثیق او حسب افادات ائمه سنیه می کند كما فی المرقاه و مقدمه

فتح الباری و غیرهما پس اگر نزد نسائی اجلح ضعیف می بود چرا ازو در صحیح خود روایت می کرد و علی سبیل التّنزل بعد فرض عدم روایت نسائی از اجلح اگر تضعیف اجلح از نسائی حتما و جزما ثابت هم شود باز هم سبب اسقاط روایات او نمی تواند شد چه سابقا شنیدی که ابن طاهر بخدمت زنجانی وقتی که او توثیق کسی نموده بود عرض کرد که نسائی تضعیف آن کس کرده است زنجانی ارشاد کرد که ای پسر ابو عبد الرحمن یعنی نسائی را در رجال شرطیست شدیدتر از شرط بخاری و مسلم و مراد زنجانی از این ارشاد با سداد آنست که چون نسائی التزام شرط اشد نموده است پس تضعیف او سبب قرح و جرح در واقع نمی تواند شد پس بحمد الله تعالی واضح و لائح گردید که حسب افاده زنجانی با کمال تضعیف نسائی قابل اعتبار و احتفال نیست بلکه در موهوئیت مثل بریق سراب و لمع آلتست اما قول نسائی و کان له رای سوء پس اگر مراد از رای سوء تشیعست پس جواب آن بحمد الله الجلیل باشباع و تفصیل به نهجی که قانع وساوس ارباب تلمیع و تسویل باشد شنیدی و بحقیقت آن وارسیدی و اگر امری دیگرست فلا بد من تقریره حتی نقلعه بحذافیره و نیز در تهذیب بترجمه اجلح گفته قال الجوزجانی مفتر و بر متتبع اسفار کبار و ناظر افادات علمای احبار مخفی و محتجب نخواهد بود که جوزجانی طغیانی چنان در گرداب تعصّب و تحامل سر فرو برده که معاذ الله قدم در وادی نصب و عدوان و بغض و شنان وصی رسول ربّ منان علیه و آله السّلام ما تتابع الملوان نهاده انحراف و اعراض از آنجناب ورزیده و بال و نکال اولی و اخری خزیده و این عداوت جوزجانی عدوانی با خلیفه بنی یزدانی علیهما و الهما الصلوه ما تلیت المثنائی بحدی واضح و آشکارست که اجله سئیه با وصف عادت دیرینه خود که کتمان معایب قومست پرده از روی کار انداختند و تصریح صریح بناصبی بودن او ساختند ذهبی در میزان الاعتدال گفته ابراهیم بن یعقوب ابو اسحاق السّعدی الجوزجانی الثقه الحافظ احد أئمه الجرح و التعذیل قال ابن عدی فی ترجمه اسماعیل بن أبان الوردی لما قال فی الجوزجانی کان مائلا عن الحق و لم یکن یکذب الجوزجانی کان مقیما بدمشق یحدث علی المنبر و کان احمد یکاتبه فیتقوی بکتابه و یقرأه علی المنبر و کان شدید الميل الی مذهب اهل دمشق فی التحامل علی علی رضی الله عنه

ف قوله فى اسماعيل مائل عن الحق يريد به ما عليه الكوفيون من التشيع قلت قد كان النصب مذهباً لاهل دمشق فى وقت كما كان الرفض مذهباً لهم فى وقت و هو دوله بنى عبيد ثم عدم و الحمد لله التعصب و بقى الرفض خفياً خاملاً و نيز ذهبى در تذكره الحفاظ بترجمه جوزجانى قال يعنى ابن عدى و كان يتحامل على على رضى الله عنه و قال الدارقطنى كان من الحفاظ الثقات المصنّفين و فيه انحراف عن على و ابن حجر عسقلانى در تهذيب التهذيب كفته ابراهيم بن يعقوب بن اسحاق السّعدى ابو اسحاق الجوزجانى سكن دمشق روى عن عبد الله بن بكر السهمى و يزيد بن هارون و عبد الصمد بن عبد الوارث و أبى عاصم و أبى صالح كاتب الليث و بشر بن عمر الزهرانى و زيد بن الحباب و حجاج الاعور و عفان و جماعه و اكثر الترجم و الكتابه و له عن احمد بن حنبل مسائل و عنه ابو داود و الترمذى و النسائى و الحسن بن سفيان و ابو زرعه الدمشقى و ابو زرعه الرّازى و ابو حاتم و ابن خزيمة و ابو بشر الدولابى و ابن جرير الطبرى و جماعه قال الخلال ابراهيم جليل جداً كان احمد بن حنبل يكاتبه و يكرمه اكراماً شديداً و قال النسائى ثقه و قال الدارقطنى كان من الحفاظ المصنّفين و المخرجين الثقات و قال ابن عدى كان يسكن دمشق و كان احمد يكاتبه فيتقوى بكتابه يقرأه على المنبر و قال ابن يونس مات بدمشق سنه ٢٥٦ و قال ابو الدحداح مات يوم الجمعة مستهلاً ذى القعدة سنه ٥٩ قلت و قال ابن حبان فى الثقات كان حرورى المذهب و لم يكن بداعيه و كان صلماً فى السّينه حافظاً للحديث الاّ انه من صلابته ربّما كان يتعدى طوره و قال ابن عدى كان شديد الميل الى مذهب اهل دمشق فى الميل عن على و قال السلمى عن الدارقطنى بعد ان ذكر توثيقه لكن فيه انحراف عن على اجتمع على باباه اصحاب الحديث فاخرجت جاريه له فوجه ليذبحها فلم تجد من يذبحها فقال سبحان الله فوجه لا يوجد من يذبحها و على يذبح فى صخره نيفا و عشرين الف مسلم قلت و كانه فى الضعفاء يوضح مقاله و رايت فى نسخه من كتاب ابن حبان

حریری المذهب و هو بفتح الحاء المهمله و كسر الراء و بعد الياء زاء نسبه الى حرير بن عثمان المعروف بالنصب و كلام ابن عدی يؤيد هذا و قد صحف ذلك ابو سعد بن السمعانی في الانساب فذكر في ترجمه الحریری بفتح الجيم ان ابراهيم بن يعقوب هذا كان على مذهب محمد بن جرير الطبری ثم نقل كلام ابن حبان المذكور و كأنه تصحف عليه و الواقع ان ابن جرير يصلح ان يكون من تلامذه ابراهيم بن يعقوب لا- بالعكس و قد وجدت روايه ابن جرير عن الجوزجانی في عدّه مواضع من التفسير و التهذيب و التاديع و نیز ابن حجر عسقلانی در تقریب گفته ابراهيم بن يعقوب بن اسحاق الجوزجانی بضم الجيم الاولى و زاء و جيم نزيل دمشق ثقة حافظ رمی بالنصب من الحاديه عشر مات سنه تسع و خمسين پس هر گاه جوزجانی بحدی ايضاً و ايغال در مهامه طغيان و ضلال نموده باشد که نعوذ بالله از جناب امير المؤمنين عليه السلام انحراف نموده تحامل بر آن حضرت نماید و وادی پر خار نصب و استحقاق و صی سرور مختار صلی الله عليه و آله الاطهار پیماید چطور قول او در قدح و جرح کسی مقبول و مسلم خواهد شد و نیز ابن حجر عسقلانی در لسان الميزان كما سميت آنفا گفته فصل و ممن ينبغي ان يتوقف في قبول قوله في الجرح من كان بينه و بين من جرحه عداوه سببها الاختلاف في الاعتقاد فان الحاذق إذا تأمل ثلب أبي اسحاق الجوزجانی لاهل الكوفه راى العجب و ذلك لشده انحرافه في النصب و شهره اهلها بالتشيع فتراه لا يتوقف في جرح من ذكره منهم بلسان ذلق و عباره طلق حتى انه اخذ يلين مثل الاعمش و أبي نعيم و عبد الله بن موسى و هم اساطين الحديث و ارکان الروايه فهذا إذا عارضه مثله او اكبر فوثق رجلا ضعفه هو قبل التوثيق ازین افاده در نهایت وضوح و عیانست که اگر متاملی در قدح و ثلب أبي اسحاق جوزجانی اهل كوفه را تأمل نماید مشاهده عجب خواهد نمود و این قدح او در ایشان بسبب شدت انحراف اوست در نصب و شهرت اهل كوفه بتشيع و هر گاه او کسی را از اهل كوفه ذکر می کند در جرح او بلسان ذلق و عبارت طلق توقف نمی نماید تا اینکه از تلین مثل اعمش و ابو نعيم و عبد الله بن موسى که اساطين حديث و ارکان روايت اند نیز حسابی بر نداشته

و نیز ازین افاده ابن حجر ظاهر گردید که هر گاه معارضه کند جوزجانی را مثل او یا بزرگتری از او پس توثیق کند شخصی را که تضعیف کرده است او را در این صورت توثیق مقبول خواهد شد پس واضح و لائح شد که چون اجلح از اهل کوفه است کما لا یخفی علی ناظر التقریب و غیره و هم متشیع بهمین سبب عرق نصب و عدوان جائر جوزجان در ضربان و هیجان آمد که بکذب و افترا اجلح را منسوب بافترا نموده پس حسب ارشاد ابن حجر لازمست که چون اکابر اساطین سنیه مثل یحیی بن معین و غیر او توثیق اجلح نموده اند و در قبال شان جوزجانی را حقیقتی نیست قدح و جرح جوزجانی و امثال او را پس پشت اندازند و بتقدیم توثیق بر جرح قلوب متعنتین و منتطعین گدازند و نیز در تهذیب بترجمه اجلح گفته و قال ابو داود ضعیف و قال مرّه زکریّا ارفع منه بمائه درجه و چون روایت کردن ابو داود از اجلح در صحیح خود ثابت و متحققست پس نقل تضعیف از ابو داود حسب افاده خودش غیر مقبول بلکه مطرود و مردودست و نیز ابن حجر در تهذیب بترجمه اجلح گفته و قال ابن سعد کان ضعیفا جدا اقول یا للعجب کیف یرکن من تحلی بالانصاف و جانب التحامل و الاعتساف الی تضعیف ابن سعد مع ان تنطعه و تعمقه و تعنته و تشدقه قد بلغ به الی غایه مردیه یستعید منها کل من اعتری الی الاسلام و الایمان و رمی به الی مهواه یستنکف من مداناتها من شم رائحه من الایقان فانه خذله الله و اخزاه و حرّ الجحیم و لهیب السّعییر اصلاحه تکلم فی الامام جعفر بن محمّد الصادق بما لا یتفوّه به الا معاند مارق و لا ینبس به الا منابذ منافق فبالغ فی اللجاج و الاعوجاج حیث اسقط عنه علیہ السلام التمسک و الاحتجاج ثمّ تغطرس و تحبّط و تعسف فقال فی شانہ علیہ الصلوات یتضعف ثمّ ذهب عریضا فی تیه اللداد و الاختباط حیث اثبت بزعمه الفاسد و رایه البهرج الکاسد فی قولیه صلوات الله علیہ التنافر و التناکر و الاختلاط قال ابن حجر فی التهذیب فی ترجمته الصادق علیہ السلام قال ابن سعد کان کثیر الحدیث و لا یحتج به و یتضعف سئل مرّه سمعت هذه الاحادیث من اییک فقال نعم و سئل مره فقال انما وجدتها فی کتبه انتهى فما اظنّ برجل من اهل الاسلام

ينعم نظره في هذه الهفوه الشنيعه و تلك القولہ الفظيعة حق الانعام يستريب في كون ابن سعد راس اللثام بالغافي التشدد و التعصب و التعت و التصلب ارفع مقام و راكبا من الشحاء و العناد لاهل البيت الامجاد اخشن قتب و اعلى سنام و الله ولي التوفيق و الاكرام و نیز ابن حجر در تهذيب بترجمه اجلح گفته و قال العقيلي روى عن الشعبي احاديث مضطربه لا يتابع عليها و هر گاه از افادات علمای اعلام و اساطين فخام بوضوح پيوست كه وقوع خطايا و اوهام قادح و جارح راويان اخبار رسول انام عليه و آله آلاف الصلوه و السلام نمی شود و خيلي عزيز و نادرست كه از کسی غلطی و سهوی و وهمی رو ندهد چطور نزد ارباب انصاف روايت كردن اجلح احاديث مضطربه را على سبيل التسليم در وثوق و اعتماد او خللي خواهد انداخت علاوه برين عقيلي على بن المديني را كه پايه عظمت و جلالتش بجای رسیده كه حضرت بخاری با اين همه علو منزلت و سمو مرتبت در حق او فرموده ما استصغرت نفسي بين يدي احد الآبين يدي على بن المديني و ديگر مزايای عاليه و محاسن متلائه او در كتب قوم بشرح و تفصيل مرقومست در كتاب الضعفاء كه برای مقدوحين و مجروحين موضوعست وارد نموده و بهمين سبب ذهبي از جا رفته سلب عقل از عقيلي نموده و بكنايه ابلغ من التصريح جنوح و ميلان عقيلي بامات آثار و استيلاء زنادقه و اشرار و خروج رجال و شيوع ضلال ثابت کرده چنانچه در ميزان الاعتدال گفته على بن عبد الله بن جعفر بن الحسن الحافظ احد الاعلام الاثبات و حافظ العصر ذكره العقيلي في كتاب الضعفاء فبئس ما صنع الي ان قال الذهبي و اخبار ابن المديني مستقصاه في تاريخ بغداد و قد بدت منه هفوه ثم تاب منها و هذا ابو عبد الله البخاري و ناهيك به قد شحن صحيحه بحديث على بن المديني و قال ما استصغرت نفسي بين يدي احد الآبين يدي على بن المديني و لو ترك حديث على و صاحبه محمد و شيخه عبد الرزاق و عثمان بن أبي شيبة و ابراهيم بن سعد و عفان و أبان العطار و اسرائيل و ازهر السمان و بهز بن اسد و ثابت البناني و جرير بن عبد الحميد لغلقنا الباب و انقطع الخطاب و لمات

الاثار و استولت الزنادقه و لخرج الدجال فما لك عقل يا عقيلي أ تدرى فيمن يتكلم و انما تبعناك في هذا النمط لنذب عنهم و لنزيّف ما قيل فيهم كانك لا- تدرى ان كل واحد من هؤلاء اوثق منك بطبقات بل و اوثق من ثقات كثيرين لم توردهم في كتابك و هذا مما لا يرتاب فيه محدث و انا اشتهى ان تعرفنى من الثقة الثبت الذى ما غلط و لا انفرد الى آخر ما سمعت سابقا و از جمله طاميات موبقه جالب خسران و مهلكات مرديه سائق هوان و جسارات فاحشه قائده الى النيران انست كه عقيلي عديم الايقان جناب امام موسى بن جعفر عليه و على آباءه و ابناؤه الطاهرين سلام الملك الاكبر را در كتاب الضعفا ذكر ساخته اعلام غايت نصب و انحراف افراشته قدم در وادى نهايت جلاعت و وقاحت فشرده طريق استيجاب اقصاى قهر و بطش رب الارباب و مؤاخذه و دارگير يوم الحساب را سپرده ذهبي در ميزان الاعتدال گفته موسى بن جعفر بن محمد بن على العلوى الملقب بالكاظم عن ابيه قال ابن ابي حاتم صدوق امام و قال ابوه ابو حاتم ثقة امام قلت روى عنه بنوه على الرضا و ابراهيم و اسماعيل و حسين و اخواه على و محمد و انما اورده لآن العقيلي ذكره فى كتابه و قال حديثه غير محفوظ يعنى فى الايمان قال الحمل فيه على ابي الصيلى الهروى قلت فاذا كان الحمل فيه على ابي الصيلى فما ذنب موسى حتى تذكره الخ در كمال وضوحست كه ايراد عقيلي آن جناب را در كتاب ضعفا نهايت اساءت ادب و بى اندامى و جسارت و كمال بيباكى و خيره سرى و خسارتست كه بادراك آن قلوب اهل ايمان پر خون و صدورشان بانواع التبايع و التهاب مشحونست و حيرتم بسوى خود مى كشد از صنيع بديع ذهبي كه با آنكه صحابه مجروحين و مقدوحين كه بخارى و ابن عدى و غير ايشان بمحض علوّ حق ذكر ايشان در ضعفا کرده اند ايراد و ذكر آنها را در كتاب خود ميزان سوء ادب دانسته و بسبب جلالت و عظمت مزعومى شان از ذكر ايشان در ضعفا و لو بمحض النقل و الحكاياه و لو مع تعقيب بالرد و الانكار اشمئزاز تمام و تحاشى بى غايت آغاز نهاده بلكه از ادخال ائمه سئيه كه متبوع فى الفروع اند نیز بسبب جلالتشان شان در اسلام و عظمت ايشان در نفوس استنكاف كلى ظاهر نموده كما يظهر من صدر الميزان

حضرت امام جعفر صادق و حضرت امام موسی کاظم و جناب امام رضا علیهم الصلوٰه و السلام را درین کتاب خود که موضوعست برای مقدوحین و مجروحین ذکر نموده فوا اسفاه که نزد ذهبی رفعت مرتبت و عظمت منزلت این حضرات که ارکان دین و اساس یقین و سفن نجات و آیات بینات و حجج الله فی البریّات و براهینه اللامعه الزاهرات بودند بمنزله رفعت و جلالت صحابه غیر مشهورین که زیر مشق جرح و قدح بخاری و ابن عدی بوده اند بلکه بمنزله عظمت و نبالت ائمه سنیّه که اتباعشان در فروع می کنند هم نبود که مانع از ذکر این حضرات درین کتاب عصیبت انتساب می شد ازینجا و امثال ان بحقیقت حال دعاوی اهل سنت و جماعت که در باب اثبات تمسک خود باهل بیت طهارت علیهم الصلوٰه و السلام ما همز رکام هدر حمام بر السنه خود می رانند بخوبی پی توان برد و نیز در تهذیب بترجمه اجلح گفته و قال ابن حبان کان لا یدوی ما یقول جعل ابا سفیان ابا الزبیر و این قدح ابن حبان مثبت طعن اجلح بفساد مذهب یا کذب و اتهام بوضع و اختلاق نیست بلکه حاصل آن اثبات خطا در عدم تمیز ابو سفیان از ابو الزبیرست و آن هرگز سبب جرح و قدح نمی تواند شد چه اگر از شخصی خطائی در معرفت بعض رجال واقع شود که یک راوی را راوی دیگر گمان کند این معنی هرگز سبب قدح و جرح و اهم نمی شود و الا لازم آید که جل بلکه کل اساطین سنیّه مقدوح و مجروح شوند که از چنین غلط و خطا هیچیکی از ایشان حسب افاده ابن القیم و غیر او محفوظ و مصون نیست و گذشته ازین باید دانست که هیمان ابن حبان در مهامه عصیبت و عدوان و وجیف او در فلوات نصب و شنان و ایضاع او در سباسب ضلال و طغیان بدرجه رسیده که معاذ الله جناب علی بن موسی الرضا علیه و آباءه و ابنائه الکرام آلف التحیه و الثنا را واهم و خاطی گمان کرده پرده حیا و ایمان بدست عناد و تعصب دریده ذهبی در میزان بترجمه آن جناب گفته قال ابو الحسن الدارقطنی انا ابن حبان فی کتابه قال علی بن موسی الرضا یروی عن ایبه عجائب یهم و یخطی پس گسسته مهاری که بسبب عدم ایقان بچنین هذر و هذیان متفوه گردد اگر بیچاره اجلح را پایمال لوم و ملام ساخت و بگفتن کان لا یدری ما یقول او را بجرگه ذاهلین کثیر الغفول انداخت غریب و عجیب نماید و چون جرأت جنان و سلاطت لسانش باین حد رسیده این قولش نزد ارباب استبصار

اعتماد و اعتبار را نشاید و هر گاه بحمد الله المنان ازین بیان متانت و رزانت بنیان بتفصیل وافى و اشباع تمام وهن و بطلان تمیّک باقوال قادحین اجلح بکمال وضوح و عیان رسید و اساس اشتباه و وسواس مخاطب عمدۀ الاکیاس بواجبی منقطع و منقطع گردید حالا بعض دیگر افادات محققین عالی درجات که از ان وجوه بسیار برای ردّ و ابطال جرح و قدح اجلح بمقابله توثیقات موثقین با کمال ظاهر و واضح گردد بقلم حقائق رقم می سپارم ابو الخطاب عمر بن حسن بن علی المعروف بابن دحیه الاندلسی در کتاب شرح اسماء النبی گفته و الشریف عبد الله بن محمد بن عقیل ترک احادیثه بعض العلماء قال الحافظ ابو عیسی الترمذی فی باب ما جاء ان مفتاح الصیلموه الطهور و عبد الله بن محمد بن عقیل هو صدوق و قد تکلم فیہ بعض اهل العلم من قبل حفظه قال و سمعت محمد بن اسماعیل یقول کان احمد بن حنبل و اسحاق و الحمیدی یحتجون بحديث عبد الله بن عقیل و قال محمد و هو مقارب الحديث قال ذو النسین رحمه الله یروی بکسر الراء و فتحها فمن کسر الراء أراد انه یقارب غیره فی الحفظ و الروایه و من فتحها أراد ان غیره یقاربه فی الحفظ و الروایه فهو فی الاول فاعل و فی الثانی مفعول و كذلك وثقه جماعه و قبلوا حدیثه و قال الامام عبد الله بن صالح بن مسلم العجلی و هو اجل أئمة الکوفه و متقنیهم و راسخ محدثیهم عبد الله بن محمّد بن عقیل بن ابي طالب مدنی تابع جائز الحدیث و كذلك احتج الطبری فی کتاب شرح الآثار باحادیثه و قبلها و صححها قال ذو النسین رحمه الله و لا یقبل التجریح من احد مطلقا حتی یثبت ذلك علیه و یبین الکذب فی الاحادیث المنسوبه إلیه و قد لقی من الصحابه عبد الله بن عمر و جابر بن عبد الله رضی الله عنهما و انما ذكرت هذا بیانا فی هذا الراوی و لم یقلد ابا عیسی حیث صحح الحدیث و ان کان انما عمل بقول من قبل روايه عبد الله بن محمد بن عقیل و لا انکر ان یكون ذلك من هذا القبیل و انما کشف عن ذلك لیقف الانسان علی ما قیل ازین عبارت ظاهرست که تجریح شخص موثق از کسی مطلقا مقبول نمی شود تا این که ثابت کرده شود جرح بر او و ظاهر شود کذب در احادیث منسوبه

بسوی او پس چون توثیق اجلح حسب افادات اکابر ائمه سنیّه ثابت شد و وجهی متین برای جرح او محقق نگردید و کذب احادیث منسوبه باو هم ظاهر نشد جرح او از احدی کائنا من کان مطلقا مقبول نخواهد شد و سیوطی در تدریب الراوی شرح تقریب النوای گفته یقبل التعدیل من غیر ذکر سبیه علی الصحیح المشهور لان اسبابه کثیره فیثقل و یشق ذکرها لان ذلك یحوج المعدل الی ان یقول لم یفعل کذا لم یرتکب کذا فعل کذا کذا فیعدّد جمیع ما یفسق بفعله او بترکه و ذلك شاق جدّا و لا یقبل الجرح الاّ- مبین السبب لانه یحصل بامر واحد فلا یشق ذکره و لان الناس یختلفون فی اسباب الجرح فیطلق احدهم الجرح بناء علی ما اعتقده جرحا و لیس بجرح فی نفس الامر فلا بدّ من بیان سبیه لینظر هل هو قادح او لا قال ابن الصلاح و هذا ظاهر مقرر فی الفقه و اصوله و ذکر الخطیب أنّه مذهب الأئمه من حفاظ الحدیث کالشیخین و غیرهما و لذلك احتج البخاری بجماعه سبق من غیره الجرح لهم کعکرمه و عمرو بن مرزوق و احتج مسلم بسوید بن سعید و جماعه اشتهر الطعن فیهم و هكذا فعل ابو داود و ذلك دالّ علی أنّهم ذهبوا الی ان الجرح لا یشبّ الاّ إذا فسر سبیه و یدل علی ذلك ایضا أنّه ربما استفسر الجرح فذکر ما لیس بجرح و قد عقد الخطیب لذلك بابا روی فیہ عن محمد بن جعفر المدائنی قال قیل لشعبه لم ترک حدیث فلان قال رایته یرکض علی برذون فترکت حدیثه و روی عن مسلم بن ابراهیم أنّه سئل عن حدیث لصالح المرّی فقال و ما تصنع بصالح ذکره عند حماد یوما فامتخط حماد و روی عن وهب بن جریر قال قال شعبه اتیت منزل المنهال بن عمرو فسمعت منه صوت الطنبور فرجعت فقیل له فهلا سالت عنه ان لا یعلم هو و روینا عن شعبه قال قلت للحکم بن عتیبه لم لم ترو عن راذان قال کان کثیر الکلام و اشباه ذلك قال الصیرفی و کذا إذا قالوا فلان کذاب لا بدّ من بیانه لان الکذب یحتمل الغلط کقوله کذب ابو محمّد و لما صحح ابن الصلاح هذا القول اورد علی نفسه سؤالا فقال و لقائل ان یقول انما یعتمد الناس فی جرح الزواه و رد حدیثهم علی الکتب

التي صنّفها ائمه الحديث في الجرح و التعديل و قلّ ما يتعرضون فيها لبيان السبب بل يقتصرون على مجرد قولهم فلان ضعيف و فلان ليس بشيء و نحو ذلك او هذا حديث ضعيف او حديث غير ثابت و نحو ذلك و اشتراط بيان السبب يفضى الى تعطيل ذلك و سدّ باب الجرح في الاغلب الاكثر ثم اجاب عن ذلك بما ذكره المصنّف في قوله و اما كتب الجرح و التعديل لا يذكر فيها سبب الجرح فأنّا و ان لم نعمدها في اثبات الجرح و الحكم به ففائدتها التوقف فيمن جرحوه عن قبول حديثه لما يوقع ذلك عندنا من الريبه القويه فيهم فان بحثنا عن حاله و زالت فيه الريبه و حصلت الثقه به قبلنا حديثه كجماعه في الصحيحين بهذه المثابه كما تقدّمت الاشاره اليه و مقابل الصحيح اقوال احدها قبول الجرح من غير مفسر و لا يقبل التعديل الا بذكر سببه لان اسباب العداله تكثر التصنيع فيها بيني المعدل على الظاهر نقله امام الحرمين و الغزالي و الرازي في المحصول الثاني لا يقبلان الا مفسرين حكاه الخطيب و الاصوليين لأنّه كما قد يجرح الجارح بما لا يقدر كذلك يوثق المعدل بما لا يقتضى العداله كما روى يعقوب الفسوى في تاريخه قال سمعت انسانا يقول لاحمد بن يونس عبد الله المعمرى ضعيف قال انما يضعفه رافضى لآبائه لو رأيت لحيته و هيئه لعرفت أنّه ثقّه فاستدل على ثقّه بما ليس بحجّه لان حسن الهيئه يشترك فيه العدل و غيره الثالث لا يجب ذكر السبب في واحد منهما إذا كان الجارح و العدل عالما باسباب الجرح و التعديل و الخلاف في ذلك بصيرا مؤمنا في اعتقاده و افعاله و هذا اختيار القاضى ابو بكر و نقله عن الجمهور و اختاره امام الحرمين و الغزالي و الرازي و الخطيب و صحّحه الحافظ ابو الفضل العراقى و البلقينى فى محاسن الاصطلاح و اختار شيخ الاسلام تفصيلا حسنا فان كان من جرح مجملا قد وثقه احد من ائمه هذا الشأن لم يقبل الجرح فيه من احد كائنا من كان الا مفسرا لانه قد ثبت له مرتبه الثقه فلا يزحرج عنها الا بامر جليّ فانّ ائمه هذا الشأن لا يوثقون

الا من اعتبروا حاله في دينه ثم في حديثه و تفقدوه كما ينبغي و هم ايقظ الناس لا ينقض حكم احدهم الا بامر صريح و ان خلا عن التعديل قبل الجرح فيه غير مفسر إذا صدر من عارف لانه إذا لم يعدل فهو في حيز المجهول و اعمال قول الجرح فيه اولي من اهماله و قال الذهبي و هو من اهل الاستقراء التام في نقد الرجال لم يجتمع اثنان من علماء هذا الشأن قط على توثيق ضعيف و لا على تضعيف ثقه ازین عبارت ظاهرست که حسب افاده شيخ الاسلام یعنی ابن حجر عسقلانی جرح مجمل از هر کسی که باشد کائنا من کان در حق شخصی که توثیق او کسی از ائمه این شان کرده باشد مقبول نمی شود و چون ظاهرست که جرح اجلح هم مجمل و بی بیان سببست و اگر بعضی از قادحین سبب قدح بیان کرده اند ان سبب قابل التفات نیست و چند کس از ائمه ایشان مثل یحیی بن معین و احمد بن عبد الله العجلی و یعقوب بن سفیان فسوی توثیق او کرده اند و ارباب صحاح اخراج روایت او نموده لهذا جرح او مردود و نامقبول و مهجور و متروک نزد حذاق فحول باشد و عبد الوهاب بن احمد بن علی شعرانی در میزان گفته قد من الله تعالی علی بمطالعه مسانید الامام أبي حنيفة الثلاثة من نسخه عليها خطوط الحفاظ آخرهم الحافظ الدمیاطی فرایته لا یروی حدیثا الا عن خیار التابعین العدول الثقات الذین هم من خیر القرون بشهادة رسول الله صلی الله علیه و سلم كالأسود و علقمه و عطا و عكرمه و مجاهد و مکحول و الحسن البصری و اضرابهم رضی الله عنهم اجمعین فکل الرواه الذین بینه و بین رسول الله صلی الله علیه و سلم عدول ثقات اعلام اخیار لیس فیهم کذاب و لامتهم بکذب و ناهیک یا اخی بعداله من ارتضاهم الامام أبي حنيفة رضی الله عنه لان یاخذ عنهم احکام دینه مع شده تورعه و تحرزه و شفقتة علی الامه المحمديه و قد بلغنا انه سئل یوما عن الاسود و عطا و علقمه ایهم افضل فقال و الله ما نحن باهل ان نذکرهم فکیف نفاضل بینهم علی ان ما من راو من رواه المحدثین و المجتهدین کلهم الا و هو یقبل الجرح كما یقبل التعديل لو اضيف إليه ما عدا الصحابه و کذا التابعون عند بعضهم لعدم العصمه او الحفظ

فی بعضہم و لکن لما کان العلماء رضی اللہ عنہم أمناء علی الشریعہ و قدموا الجرح او التعدیل عمل بہ مع قبول کل الرواہ لما وصف بہ الآخر احتمالا و انما قدم جمهورہم التعدیل علی الجرح و قالوا الاصل العدالہ و الجرح طار لئلا یذهب غالب احادیث الشریعہ کما قالوا ایضا ان احسان النظر بجمیع الرواہ المستورین اولی و کما قالوا ان مجرد الکلام فی شخص لا یسقط مرتبہ فلا بدّ من الفحص عن حالہ و قد خرج الشیخان لخلق کثیر عمّن تکلم الناس فیہم ایثار الاثبات الادلّہ الشرعیہ علی نفیہا لیجوز الناس فضل العمل بہا فکان فی ذلک فضل کثیر للامّہ افضل من تجریحہم کما ان فی تضعیفہم للاحادیث ایضا رحمہ للامّہ بتخفیف الامر بالعمل بہا و ان لم یقصد الحفاظ ذلک فانہم لو لم یضعفوا شیئا من الاحادیث و صححوها کلہا لکان العمل بہا واجبا و عجز عن ذلک غالب الناس فاعلم ذلک الی ان قال فی المیزان الکلام فریما یکون قد توبع علیہ و ظهرت شواہدہ و کان لہ اصل و انما لنا ترک ما انفرد بہ و خالف فیہ الثقات و لم یظہر لہ شواہد و لو أنّا فتحنا باب التّرك لحديث کل راو تکلم بعض الناس فیہ لذهب معظم احکام الشریعہ کما مرّوا اذا ادى الامر الی مثل ذلک فالواجب علی جمیع اتباع المجتہدین احسان الظن برواہ جمیع ادلّہ المذاهب المخالفہ لمذہبہم فان جمیع ما رووہ لم یخرج عن مرتبہ الشریعہ اللتین ہما التخفیف و التشدید ازین عبارت ظاہرست کہ جمهور علما تعدیل را بر جرح مقدم کردہ اند و گفته اند کہ اصل عدالتست و جرح طاریست تا کہ غالب احادیث شرعیہ از دست نرود و ضائع نگردد و نیز از ان ظاہرست کہ مجرد کلام در شخصی مسقط مرتبہ او نیست و تخریج کردہ اند شیخین برای خلق کثیر از کسانی کہ تکلم کردہ اند مردم در ایشان برای ایثار اثبات ادلّہ شرعیہ بر نفی آن تا کہ حاصل سازند مردم فضل عمل را بسبب این ادلّہ و درین معنی فضل کثیرست برای امت و آن افضلست از تجریح روات و نیز از آن ظاہرست کہ اگر ترک هر کسی کہ مردم کلام در او کردہ اند شود معظم احکام شرعیہ ضائع گردد پس بنا بر این ترجیح توثیق اجلح بر جرح او کہ از بعض متعصبین متشددین صادر شدہ لازم و متحتم باشد و محمد بن ابراہیم المعروف بابن الوزیر الیمنی

الصنعاني در فيوض؟؟؟ باسم گفته النوع الثاني ممّا قدح به على البخارى و مسلم الروايه عن بعض من اختلف فى جرحه و توثيقه و قد ذكر النووى ذلك فى شرح مسلم و ذكر الجواب عنه بوجه قد ذكرها ايضا ابن الصلاح احدها ان يكون ذلك فى من هو ضعيف عند غيره ثقّه عنده و لا يقال الجرح مقدم على التعديل لان ذلك فيما إذا كان الجرح ثابتا مفسر السبب و الا فلا يفيد الجرح إذا لم يكن كذلك و قد قال الامام الحافظ ابو بكر احمد بن الخطيب البغدادي و غيره فما احتج البخارى و مسلم و ابو داود به من جماعه علم الطعن فيهم من غيرهم محمول على ما لم يثبت الطعن الموثر مفسر السبب انتهى كلام النووى قلت فان قيل أليس فى علوم الحديث ان الجرح الذى لم يفسر سببه و ان لم يجرح به لكنه يوجب ريبه فيجب الوقف عن قبول من قيل ذلك فيه و عن رده فالجواب ان ذلك انما يوجب الريه فى غير المشاهير بالعداله و الثقه و اما من وثقه اهل الخبره التامه من أئمّه هذا الشأن فان الجرح المطلق لا يزيل و ظن ثقته و من زال عنه ظن ثقته بالراوى كان له ترك حديثه و لم يكن له الاعتراض على من قبله ممن لم يؤثر ذلك فى ظنه لثقه الراوى و امانته الا ترى انهم قد اختلفوا اختلافا كثيرا فى جرح حمزه بن حبيب احد القراء السبعه فلم يضر ذلك مع شدة الخلاف بل انعقد الاجماع بعد ذلك على قبوله و توثيقه و كذلك كثير ممن اختلف فيه من رواه البخارى و مسلم قد اجمعوا على قبوله و زال الخلاف و اقل احوال هذا الاجماع الظاهر ان يكون مرجحا فان العلماء يتمسّكون فى التراجم باشياء ضعيفه لا تقارب هذا فى القوه و الله اعلم و هذا من نفيس علوم الحديث و لطيف كلام ائمه هذا الشأن و ممن ذكر هذا الجواب الامام الحافظ زين الدين العراقى فى تبصرته لكنه لم يستوفه و من لطيف علم هذا الباب ان يعلم ان لفظه كذاب قد يطلقها كثير من المتعنتين فى الجرح على من يهيم و يخطى فى حديثه و ان لم يتبين انه يعمد ذلك و لا يبين ان خطاه اكثر من صوابه و لا مثله و من طالع كتب الترجيح و التعديل عرف ما ذكرته و هذا يدل على ان هذا اللفظ من جمله الالفاظ المطلقة التى لم يفسر

سببها و لهذا اطلقه كثير من الثقات على جماعه من الرفعاء من اهل الصّدق و الامانه فاحذر ان تغتر بذلك في حق من قيل فيه من الثقات الرفعاء فالكذب في الحقيقه للغويه مطلق على الوهم و العمد معا و يحتاج الى التفسير الا ان يدل على التعمد قرينه صحيحه ازین عبارت فوائد عدیده و نکات سدیده که هر یکی از ان برای ابطال تمسک بقدرح اجلح که از زمره متعنتین صادر شده کافی و وافیست ظاهر و اشکارست اول آنکه از ان ظاهرست که تقدیم جرح بر تعدیل وقتی کرده می شود که جرح مفسّر السبب باشد و اگر جرح مفسّر نباشد مفید نخواهد بود و بهمین قاعده حضرت خطیب بغدادی حمایت حمای بخاری و مسلم و ابو داود نموده و این حضرات ثلاثه را در روایت فرمودن از کسانی که دیگر علما ایشان را بطعن و لوم و جرح و ذم نواخته اند معذور فرموده و ظاهرست که کسانی که جرح اجلح کرده اند دل از بیان سبب آن و تفسیر وجه آن دزدیده و یا بعضی از ایشان آن محبّ ابی بکر و عمر و قائل مقوله سمعنا انه ما سبّ ابا بکر و عمر الا قتل او افتقر را به تشیع متهم ساخته اند و عنقریب می دانی که تشیع بوجه من الوجوه قادح و جارح نیست و اگر ترك حدیث شیعه کرده شود بسیاری از آثار و اخبار جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم از دست می رود و نقص عظیم نمایه افتخار این حضرات راه می یابد و بعضی که دعوی صدور بعض خطایا و اوهام ازو کرده اند آن هم سبب قدح و جرح نمی تواند شد لعدم خلوّ احد من الاساطین و الاعلام من صدور الخطایا و الاوهام پس واضح گردید که قدح قادحین و جرح جارحین در بنیان مرصوص و ثوق اجلح رخنه نمی اندازد دوم آنکه از ان ظاهرست که اگر جرح غیر مفسر السبب باعث ریهه موجب توقف از قبول می شود در کسانی هست که مشهور بعدالت و ثقت نیستند و اما کسانی که اهل خیرت تامه ایشان را توثیق کرده باشند پس جرح مطلق ظن ثقتشان را زائل نمی کند پس بحمد الله تعالی واضح شد که قدح و جرح متعصبین و متعنتین در اجلح که اکابر منقدین ثقات و اعظم اهل خبرت اثبات مثل یحیی بن معین و احمد بن عبد الله عجلی و یعقوب بن سفیان فسوی بتصریح صریح توثیق او کرده اند کاری نمی گشاید و بتمسک آن ابی بر روی کار نمی آید سوم آنکه از آن ظاهرست که بعضی از متعنتین لفظ کذاب را بر بعضی

از ثقات از اهل صدق امانت اطلاق می کنند و در ثقت و عدالت شان خللی راه نمی یابد پس هر گاه اطلاق لفظ کذاب ضرری ثقت و عدالت موثقی نرساند چه طور قدح مطلق بعضی از متعینین در اجلح که حسب افاده نقاد جلیل الشأن ثقه است و بنا بر تصریح ابن عدی مستقیم الحدیث و صدوق می باشد قابل التفات و اصغا و لائق احتفال و اعتنا باشد و نیز محمد بن ابراهیم المعروف ابن الوزیر در روض باسم گفته المسئله الثانيه قال أى صاحب الرساله و القطع انه إذا جرح الراوى جماعه عدول فان جرحهم مقبول لان الجارح يقدم على المعدل قلت هذا القطع الذى ذكره قطع بغير تقدير و لا هدى و لا كتاب منير لان المسئله ظنيّه لا قطعيه و خلافه لا اجماعيه بل الواجب التفصيل فى الجرح فان كان مطلقا غير مفسر السبب فالجرح به مختلف فيه و الصحيح عند المحققين انه لا يجرح به لاختلاف الناس فى الاسباب التى يجرح بها و تفسير جماعه من الثقات ما اطلقوا من الجرح بامور لا يوافقون على الجرح بها و ان كان الجرح مفسر السبب فاما ان يعارض تعديل جامع لشرائط المعارضه مثل ان يقول الجارح ان الراوى ترك صلاه الظهر يوم كذا فى تاريخ كذا و يقول المعدل انه صلى تلك الصلاه فى ذلك التاريخ او يقول المعدل انه كان فى ذلك الوقت نائما او مغلوبا على اختياره او صغيرا غير مكلف او معدوما غير مخلوق او غائبا عن حضره الجارح او نحو ذلك فهنا يجب الرجوع الى الترجيح ايضا و لا يجب قبول الجرح مطلقا لا قطعيا و لا ظنا و اما ان لا يعارض الجرح توثيق معارضه حقيقه خاصه و لكن معارضه عامه مثل ان يقول الجارح ان الراوى كان ممن يخلّ بالصلاه و يتناول المسكر و يقول المعدل انه ثقه مامون و نحو ذلك فلا يخلو اما ان يكون عداله الراوى معلومه بالتواتر مثل مالك و الشافعى و مسلم و البخارى و سائر الائمه الحفاظ فانه لا يقبل جرحهم بما يعلم نزاهتهم عنه و لو كان ذلك مقبولا لكان الزنادقه يجدون السبيل الى ابطال جميع السنن الماثوره بان يتعبد بعضهم و يظهر الصلاح حتى يبلغ الى حدّ يجب فى ظاهر الشرع قبوله ثم يجرح الصحابه رضى الله عنهم

فيرمى عمار بن ياسر بادماني شرب المسكر و سلمان الفارسي بالسرقه لما فوق النصاب و ابا ذرّ بقطع الصلاه و ابي بن كعب بفطر رمضان و امثال هذا في ائمه التابعين و سائر ائمه المسلمين في كل عصر فان من جوز هذا فليس باهل للمراجعه و لا جدير بالمناظره و كثير ما يقول ائمه الجرح و التعديل في اهل هذه الطبقة فلان لا يسأل عن مثله فان تكلموا فيهم بتوثيق او تليين او نحو ذلك فائما يعنون به التعريف بمقدار حفظهم و انهم في العلياء من مراتب الحفظ او الوسطى و اما ان كانت عداله الراوى مظنونه غير معلومه فظاهر كلام الاصوليين تقديم الجرح المفسر و قبوله من غير تفصيل و تعليههم بالرجحان يقتضى ان ذلك يختلف بحسب اختلاف القرائن و الاسباب المرجحه لاحد الامرين و هذا هو القوى عندى و لا نصّ للنظار يخالفه فنقول لا يخلو اما ان يكون عداله الراوى ارجح من عداله الجارح له او مثلها او دونها ان كانت عداله الراوى ارجح من عداله الجارح و اشهر من عداله الجارح لم يقبل الجرح لانا انما نقبل الجرح من الثقه لرجحان صدقه على كذبه و لاجل حمله على السلامه و في هذه الصوره كذبه ارجح من صدقه و في حمله على السلامه إساءه الظن بمن هو خير منه و اوثق و اعدل و اصلح و كثيرا ما يقول ائمه هذا الشأن في اهل هذه الطبقة إذا سئلوا عنهم انا اسأل عن فلان بل هو يسأل عنى و اما ان كان مثله فى العداله فيجب التوقف لتعارض امارتى صدق الجارح و كذبه فان عداله الجارح اماره صدق و عداله المجروح اماره كذبه و هما على سواء و ليس احدهما بالحمل على السلامه اولى من الآخر فان انضم الى عداله المجروح معدل كان وجهها لترجيح عدالته و ان كانت عداله الراوى اضعف من عداله الجارح فان الجرح هنا يقبل الا ان يقتضى القرائن و العاده و الحال من العداوه و نحوها ان الجارح و اهم فى جرحه او كاذب فان القرائن قد يعلّق بها حديث الثقه و ان كان معيننا مبيّنا و سميّه المحدثون معلّلا و قالوا فى تفسير العله التى يعل بها حديث

الثقة هي عبارته عن اسباب خفيته غامضه طرأت على الحديث فاثرت فيه الى ان قدحت في صحته و تدرك العله بتفرد الراوى و مخالفه غيره له مع قرائن نتضم الى ذلك يهتدى الناقد بها الى اطلاع على ارسال فى الوصول او وقف فى المرفوع او دخول حديث فى حديث او وهم و اهم الى غير ذلك بحيث غلب على ظنه ذلك فامضاه و حكم به او تردد فى ذلك فوقف و اجحم عن الحكم بصحة الحديث فان لم يغلب على ظنه التعليل بذلك فظاهر الحديث المعلل السلامه من العله هذا كلامهم بلفظه فإى فرق يجده الناظر المنصف بين اعلال روايه الثقة لحديث معين و اعلال روايه الثقة لجرح معين فى رجل معين بل المعارضه بين الجارح و المجروح اكثر من العلل العارضه بين الراوى و الحديث لما يقع بين الناس فى العاده من العداوه اما لاجل الاختلاف فى المذاهب او غير ذلك فهذه حجه قويه مأخوذه من نصوص أئمه الحديث و اما الحجه على ذلك من أنظار علماء الاصول فهى ان الجرح المبين السبب انما قدم على التعديل لأنه ارجح إذ كان القريب فى المعقول ان الجارح مطلع على ما لم يطلع عليه المعدل و فى قبوله حمل الجارح و المعدل على السلامه معا و لم يقل احد ان الجرح مقدم لمناسبه طبيعه ذاتيه بين اسم الجرح الذى حروفه الجيم و الراء و الحاء المهمله و بين صدق من ادعاه و حينئذ يظهر ان العبره بالرجحان الذى هو ثمره الترجيح و انما هذا الذى اوجب تقديم الجرح فى بعض الصور و هو نوع من الترجيح اوجب الرجحان فاذا انقلب الرجحان فى بعض الصور الى جنب التعديل و قامت على ذلك القرائن و ترجح ذلك فى ظن الناظر فى التعارض فاما ان يوجبوا عليه ان يقضى بالراجح عنده فذلك؟؟ الذى يقول او يوجبوا عليه العمل بالمرجوح عنده فذاك خلاف المعقول و المنقول فتأمل هذا الكلام فانه مفيد مانع من المسارعه الى قبول الجرح من غير بصيره و اياك و الا-غترار بقول الا-صوليين ان الجرح مقدم فان الرجال انما أرادوا تلك الصورة التى

نظروا فيها الى مجزدها عن جميع الامور الا الجرح المفسر و التعديل الجملى و هذه الصورة لم يخالف فيها و هم اعقل من ان يطردوا هذا القول لما يلزمهم من جرح ائمه الصحابه و التابعين بقول من اظهر الصلاح من الزنادقه ليتوصل الى ذلك و امثاله من مكاييد الدين فان قلت انما يخصص عموم كلامهم فى هذه الصورة لانها تؤدى الى تقديم المظنون على المعلوم لو لم يتأول كلامهم بل خبر الثقة حين صادم المعلوم لا يسمى مظنونا بل كذبا قلنا و كذلك الصورة التى ذكرناها يجوز تخصيصها لانها من قبيل تقديم الموهوم المرجوح على المظنون الراجح و قد علم من قواعدهم ان ذلك لا يجوز فقواعدهم هى المخصصه لعموم كلامهم على ان مخالفتهم بالدليل جائزه غير ممنوعه و قد اتضح الدليل على ما اخترته و بان بطلان قطع المعترض على ان الجرح مقدم مطلقا قطعا و لله الحمد ازين عبارت ظاهر و باهرست كه قطع قاطع به اينكه هر گاه جماعت از عدول جرح راوى نمايند جرحشان مقبولست قطعىست بى تقدير و حتمىست بى هدايت و كتاب منير پس بنا بر اين افاده قبول مجروحيت اجلح بى دليل و عدم التفات بسوى توثيق اعلام اثبات او را قبول بى تقدير و حتم بى هدايت كتاب منير خواهد بود و نیز از ان ظاهرست كه نزد محققين مذهب صحيح اين ست كه بجرح مطلق غير مفسر السبب جرح حاصل نمى شود و چون قدح و جرح اجلح هم مطلق غير مفسر السببست يا مفسرست بسببى كه علائق جرح نيست كما سبق بيانه پس احتفال و التفات ارباب عقول را نشايد و تلقى ان بتسليم و قبول نبايد و نیز از ان ظاهرست كه هر گاه در جرح و تعديل معارضه عامه باشد و عدالت راوى بتواتر معلوم باشد مثل مالك و شافعى و بخارى و سائر ائمه حفاظ پس جرح در ايشان مقبول نيست و اگر اين جرح مقبول باشد زنادقه بسوى ابطال جميع سنن راه يابند و چون ظاهرست كه اجلح هم حسب افاده عسقلانى در تقريب از طبقه مالكست در جلالت شان و رفعت مكان كمتر از حضرات مذكورين نيست بلكه نظرا الى قوادح تلك الاعلام كه در كتب حضرات سنيّه مفصلا و مشرّحا مذکورست ازين ائمه سنينه بالاتر بايد گفت پس قدح قادحين در باب او مقبول ارباب علوم و عقول نخواهد بود و نیز ازين عبارت هويداست كه هر گاه عدالت راوى ارجح و اشهر

از عدالت جارح باشد جرح جارح مقبول نمی شود چه قبول جرح از ثقه نمی کنیم مگر بسبب رجحان صدق او بر کذب او و حمل آن جرح بر سلامت و در صورت جرح در کسی که عدالتش ارجح و اشهر باشد کذب جارح ارجح از صدق اوست و در حمل جرح او بر سلامت اساءت ظنست به کسی که او بهترست از جارح و اوثق و اعدل و اصلح می باشد و ظاهرست که عدالت اجلح که از طبقه مالکست ارجحست از عدالت جارحین او بعد تسلیم آن پس جرح جارحین قابل قبول نباشد که در قبول جرحشان در اجلح اساءت ظنست بکسی که از ایشان بهترست و اوثق و اعدل و اصلح و نیز از ان ظاهرست که اگر جارح مثل راوی باشد در عدالت پس در قبول جرح او توقّف واجبست و اگر بسوی عدالت مجروح معدّلی منضم شود ترجیح عدالت او موجه خواهد بود پس اگر بر سیل تنزل و تسلیم عدالت جارحین اجلح را با عدالت او متساوی کنیم باز هم بحسب افاده علامه ابن الوزیر وقف در ان واجب و لازم خواهد بود و اقدام کابلی و شاه صاحب و دیگر معتنّین بر جرح مستهجن و مستنکر و بغایت شنیع و فظیح بلکه چون انضمام جمعی از موثّقین و زمره از معدّلین بعدالت او از افادت قوم ظاهرست برای ترجیح عدالت او وجهی وجیه و سببی متین پیداست و نیز از ان ظاهرست که جرح مبین السبب مقدم نکرده شد بر تعدیل مگر باین وجه که آن ارجح می باشد چه عقلاً قریبست که جارح مطلع باشد بر چیزیکه معدل بر آن مطلع نشده باشد و در قبول جرح حمل جارح و معدل هر دو بر سلامتست و کسی نگفته است که جرح مقدمست بسبب مناسبت طبعیه ذاتیه در میان اسم جرح که حرف آن جیم و را و حاء مهمله ست و در میان صدق کسی که ادعای جرح نماید پس ظاهر نشد که اعتبار در تقدیم جرح بر رجحان می باشد که آن ثمره ترجیحست پس اگر در بعض صور رجحان بسوی جنب تعدیل منقلب شود و برین تعدیل قرائن قیام نماید و در ظن ناظر در تعارض مترجح شود پس یا واجب بکنند بر او که حکم بکنند بر ارجح نزد خودش پس این عین بدعیست یا واجب بکنند بر او عمل را بر مرجوح نزد او پس این خلاف معقول و منقولست و بعد این کلام علامه ابن الوزیر حکم بتامل درین کلام نموده و ظاهر فرموده که این کلام مفید و مانع از مسارعت بسوی قبول جرح من غیر بصیره می باشد و نیز از ان ظاهرست که علامه ابن الوزیر کمال تخویف و تحذیر نموده از اغترار بقول اصولیین که جرح مقدمست و افاده کرده که ایشان اراده نکرده اند مگر صورتی را که مجرد باشد

از جمیع امور بجز جرح مفسّر و تعدیل مجمل و اصولیین اعقل اند ازین که این قول را مطرد نمایند چه ایشان را در صورت اطراد لازم می آید که بقول مظهرین صلاح و سداد از زنادقه و ارباب الحاد جرح ائمه صحابه والا نژاد و قدح تابعین امجاد نمایند و نیز از ان ظاهرست که علامه ابن الوزیر در آخر کلام متین النظام را افاده نموده که متضح شد دلیل هر چیزی که اختیار کرده آن را و ظاهر شد بطلان قطع معترض به اینکه جرح مقدمست مطلقا قطعاً و نیز محمد بن ابراهیم المعروف بابن الوزیر در روض باسم گفته فان قلت أليس قد اختلف في توثيق بعض رواتهما أي الشيخين و علل بعض الحفاظ شيئا من حديثهما و صنف الدارقطني في ذلك كتاب الاستدراكات و التتبع و صنف في ذلك أبو مسعود الدمشقي و أبو علي الغساني الجبائي فكيف يصح مع ذلك دعوى الاجماع قلت قد ذكر العلماء في علوم الحديث و شروح الصحاح جميع ذلك و استوعبوا الجواب عليه و تبينوا القول فيه و لا بد من ذكره لكنه نشير من ذلك على قدر هذا المختصر فاقول اعلم ان المختلف فيه من حديثهما هو اليسير و ليس في ذلك اليسير ما هو مردود بطريق قطعيه و لا اجماع بل غايه ما فيه انه لم ينعقد عليه الاجماع و أنه لا يعترض على من عمل به و لا على من توقف في صحته و ليس الاختلاف يدل على الضعف و لا يستلزم فقد اختلف في الخلفاء الراشدين الذين هم افضل الصحابه و كفر بهم طوائف من الروافض و النواصب و الخوارج و سلم من التكفير و الاختلاف من هو دون الخلفاء رضی الله عنهم من صغار الصحابه فليس مجرد ذكر الاختلاف بصائر الثقات من رجال الصحيحين و لا مشعر بضعف حديثهم فان ما الحججه في الاجمال لا في الخلاف و الاجماع لم ينعقد على ضعف شيء فيهما و انما انعقد على صحتهما الا ما لا نسبه له الى ما فيهما من الصحيح فانه وقع فيه الاختلاف الذي ليس هو بحججه على الضعف و لا على الصّححه إذ لو دلّ على شيء لم يكن بان يدلّ على الضّعف اولی من ان يدل على الصّححه إذ كل منهما قد قال به قائل بل يكون القائل بالصحه اولی لانه مثبت و المضعف للحديث إذا لم يكن سبب التضعيف ناف و المثبت

اولی من النافی و قد الف زین الدین کتابا فی الجواب عن ذلك و ذکر النووی فی شرح مسلم أنه قد اجاب عن ذلك او عن اکثره فی شرحه ازین عبارت ظاهرست که اختلاف دلالت بر ضعف نمی کند و نه مستلزم آنست و مجرد ذکر اختلاف ضرر بثقات رجال نمی رساند و نه مشعر تضعیف حدیث ایشانست و مضعف حدیث هر گاه بیان سبب تضعیف نکند نافیست و عامل بصحت حدیث مثبتست و مثبت اولاست از نافی پس تضعیف اجلح که از بعض متعصبین سرزده بعد سماع وجوه توثیق او قابل التفات و اعتنا نیست

جواب دعوی عدم جواز احتجاج بحدیث اجلح

قوله پس بحدیث او احتجاج نتوان کرد اقول بر ناظر سالک سوی منہاج و متبع ناهج مسلک واضح الفجاج کالسیراج الوہاج روشن و تابان و ظاهر و نمایانست که اسقاط مخاطب کثیر الابتهاج حدیث اجلح را از احتجاج صریح مبالغه در لجاج و عین مرء و اعوجاجست چه آنفا دریافتی که اساطین سنیہ توثیق اجلح کرده و اکابر اعلام و حذاق مثل امام احمد بن حنبل شیبانی در مسند خود و ترمذی و نسائی و ابو داود و ابن ماجه در صحاح خود حدیث اجلح را ذکر می کنند پس صحت احتجاج بحدیث اجلح از افادات این حضرات ظاهر و باهرست پس چگونه نزد عاقلی حدیث اجلح از اعتبار ساقط و از مرتبه احتجاج هابط خواهد بود سبحان اللہ صنیع این حضرات خیلی غریبست وقتی که در صدد مفاخرت بکتب و اسفار و صحاح و مجامیع خویش برمی آیند چها مناقب و مآثر که برای آن ثابت نمی کنند تا آنکه بمزید دانشمندی بسبب عدم اعتماد اهل حق بر آن و عدم تسلیم ایشان جمیع مرویات آن را زبان طعن می کشایند و هر گاه نوبت باحتجاج اهل حق بمرویات ان الزاما می رسد راه نکوص و فرار اتباعا لشیوخهم الکبار پیش گرفته صد و دو نکول و اعراض و عدول از مرویات روات صحاح و رجال مقبولین خویش می فرمایند و بکمال حیا و انصاف در پوستین شان افتاده ایشان را کما ینبغی زیر مشق قدح و جرح و ملام می نمایند و مع ذلك کله اگر بفرض غیر واقع اجلح مقدوح و مجروح هم باشد و بهیچ وجه توثیق او ثابت نشود باز هم استدلال بضعف او بر بطلان حدیث شریف که مدلول صریح کلام مخاطب متحدلقست از عجائب استدلالات و غرائب احتجاجاتست چه پر ظاهرست که ابطال حدیث کسی بسبب ضعیف و مقدوح بودن او از دأب منقذین و طریقه محدثین بغایت بعید و چنین جسارت سراسر خسارت از اهل فضل و علم

نهایت ناسدید اَلیس فیکم رجل رشید و هر چند متانت بیان حقیر بر ادنی ممارس فن حدیث نهایت ظاهر و مستنیرست لکن بحمد الله المنعم نص برین مرام از بعض اساطین اعلام ذکر می نمایم و بیان بعض افاداتشان قصب السبق در تخجیل مخاطب نبیل می ربایم عبد الوهاب بن علی سبکی در طبقات فقهای شافعیه گفته و إذا ضعف الرجل فی السند ضعف الحدیث من اجله و لم یکن فی ذلك دلاله علی بطلانه بل قد یصح من اخری و قد یكون هذا الضعیف صادقاً و امیناً فی هذه الروایه فلا یدلّ مجرد تضعیفه علی بطلان ما جاء به ازین افاده علامه سبکی واضح گردید که اگر در سند حدیثی راوی ضعیف باشد آن حدیث بسبب این راوی ضعیف خواهد شد لکن درین امر دلالتی بر بطلان آن نخواهد بود بلکه گاه هست که این حدیث از طریق دیگر صحیح باشد و گاه هست که شخص ضعیف درین روایت صادق و امین باشد پس مجرد تضعیف او دلالت بر باطل بودن روایت او نخواهد کرد پس اگر اجلح ضعیف و مقدوح هم مفروض غایه ما فی الباب این ست که باعث ضعف طریقی که در ان اجلح واقع شده خواهد شد لکن باین سبب حکم به بطلان حدیث ممکن نیست بلکه جسارت بر ابطال باین خیال سراسر تهور و اضلالست شیخ عبد الحق دهلوی در شرح سفر السعاده گفته باید دانست که ارباب انتقاد حدیث جماعتی اند که درین باب غلو و افراط دارند و براه تعصب و تعجیل روند و باندک توهمی و شائبه وهمی نسبت بوضع کنند و بدان مبادرت نمایند مثل ابن جوزی و امثال وی که بمجرد آنکه بعض مردم در بعض روایات احادیث تکلم کرده مثل آنکه گفته فلان ضعیف یا لیس بقوی یا متروک یا مطعون و امثال ذلك حکم بوضع کرده اند و حال آنکه ان احادیث از ان قبیل نیست که قلوب بطلان آن شهادت دهد و نه مخالف کتاب و اجماعست و منکر نیست او را عقل و نقل و دلیلی نیست بر وضع وی مکر تکلم بعض در راوی و این نیز مجازفت و افراط و تجاوز از حدست انتهی ازین عبارت در کمال وضوحست که موضوع گفتن حدیثی که بعض مردم در بعض روایات آن تکلم کرده باشند مثل آنکه گفته باشند ضعیف یا لیس بقوی یا متروک یا مطعون و امثال ذلك نهایت مجانبت تامل و احتیاط و غین غلو و افراط و تعصب مشوم و توهم

مذمومست پس اگر بالفرض اجلح باین اوصاف متصف هم باشد و قدح و جرح او که از بعض متعصبین سر زده مقبول هم داریم ردّ حدیث او ممارات صریحه و مکابره قبیحه و عصیبت باثره و مجازفت خاسره خواهد بود و جلال الدین سیوطی در رساله اثبات فضیلت قرون ثلاثه یعنی صحابه و تابعین و اتباع تابعین اولا گفته

قال الطبرانی فی معجمه الصغیر حدثنا محمد بن احمد بن یزید القصّی اص عن دینار بن عبد الله مولى انس حدثنی انس بن مالک قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم طوبی لمن رآنی و من رای فیمن رآنی و من رای من رای من رآنی قال الحافظ ابن حجر فی جزء خرج له بعض شیوخه هذا حدیث ضعیف من حدیث انس رواه عنه دینار و ابو هدهبه و موسی الطویل و الثلاثه ضعفاء و بعد آن طرق عدیده برای این حدیث نقل کرده و جدّ و جهد بلیغ در اثبات آن نموده و بعد آن گفته فصل جرت عاده الأئمّه ان الحدیث إذا کان ثابتاً عندهم یروونه من طریق فیها من تکلم فیہ بقصد العلو كما نقلوا ان مسلماً عیب علیه تخریج حدیث سويد بن سعید فی الصحیح و هو متکلم فیہ فقال فمن این کنت اتی بنسخه حفص بن میسره بعلوّ فاذا اطمانت نفوسهم بثبوت الحدیث لم یبالوا بروایتہ من أیّ طریق کان لهذا الغرض و الطبرانی روی هذا الحدیث من طریق دینار لعلّوه فأنه وقع له ثلاثیا و قلبه مطمئن بثبوت الحدیث من طرق اخرى فلا یخشی من غائله دینار ثم اطبق المحدثون بعده علی تخریجه كذلك لأنّه وقع لمن بعده رباعیا ثم خماسیاً ثم سداسیاً ثم سباعیاً ثم ثمانیاً ثم تساعیاً الی ان وقع لنا عشاریاً و قد اشار الی ذلك الحاکم فی مستدرکه حیث رواه من حدیث أبی امامه و من حدیث عبد الله بن بشر و صححه من حدیثهما و قال قد روی باسانید نوّیّنه؟؟؟ عن انس و اقربها الی الصححه حدیث أبی امامه و عبد الله بن بشر فاشار الی علوّ اسانید حدیث انس مع ضعفها و صحه المتن من روایه غیره ازین عبارت ظاهرست که هر گاه حدیثی نزد ائمّه حدیث ثابت باشد مبالات نمی کنند بروایت آن از هر طریق که باشد

پس چون حدیث ولایت باسانید متعدده ثابتست اگر بالفرض اجلح مقدوح هم باشد ضرری بثبوت حدیث نمی رسد و اگر ضعف اجلح بر تقدیر تسلیم سبب تضعیف اصل حدیث شریف گردد این همه احادیث که برای فضیلت قرون ثلاثه می آرند و بر اثبات آن همت می گمارند کنسج العنکبوت و ارق من ورق التوت خواهد گردید و لا یرضی به الا المحموم المانوس؟؟؟
المبهوت او المعاند الشاحن الممقوت و شمس الدین محمد المدعو بعبد الرؤف المناوی بن تاج العارفین بن علی در فیض القدیر شرح جامع الصغیر در شرح

حدیث آدم فی السماء الدنیا تعرض علیه اعمال ذرّيته الحدیث گفته و اسناده ضعیف لکن المتن صحیح فانه قطعه من حدیث الاسراء الذی اخرجہ الشیخان عن انس لکن فیہ خلف فی الترتیب ازین عبارت واضح و لائحست که

حدیث آدم فی السماء الدنیا تعرض علیه اعمال ذرّيته هر چند اسنادی که بان مرویست ضعیف می باشد لکن متن آن صحیحست چه این حدیث قطعه ایست از حدیث اسرا که آن را شیخین از انس اخراج کرده اند لکن در آن در ترتیب اختلافی هست پس هر گاه این حدیث مع ضعف الاسناد و خلف الترتیب بسبب آنکه قطعه ایست از حدیث اسرا که آن را شیخین اخراج کرده اند صحیح باشد اگر بالفرض سند حدیث ولایت که از اجلح مرویست ضعیف هم باشد نفس حدیث ضعیف نخواهد بود زیرا که اعظم محدثین ثقات و افاحم منقذین اثبات بسندی غیر ازین سند روایت آن فرموده و تنصیص و تصریح بصحت آن نموده اند قطعا و جزما و یقینا و حتما لائق قبول و اعتماد و قابل اعتبار و استناد باشد و نیز مناوی در فیض القدیر در شرح جامع الصغیر در شرح

حدیث اکل الربا و موکله و کاتبه و شاهداه الحدیث گفته و فیہ الحارث الاعور قال الهیثمی بعد عزوه لابی یعلی و احمد و الطبرانی و فیہ الحارث الاعور ضعیف و قد وثق و عزاه المنذری لابن خزیمه و ابن حبان و احمد ثم قال رووه کلهم عن ابن مسعود الا- ابن خزیمه فعن مسروق عن ابن مسعود و اسناد ابن خزیمه صحیح انتهى فاهمل المصنّف الطريق الصحیح و ذکر الضعیف و رمز لصحته فانعکس علیه و الحاصل انه روی باسنادین احدهما صحیح و الآخر ضعیف فالمتن صحیح ازین عبارت ظاهرست که در سلسله سند

حدیث اکل الربا و موکله الحدیث حارث اعور واقع شده و او ضعیفست و این حدیث را منذری باین خزیمه و ابن حبان و احمد نسبت نموده و بعد آن گفته که همه شان این حدیث را از حارث اعور روایت نموده اند الا این خزیمه پس او از مسروق از ابن مسعود روایت کرده و اسناد ابن خزیمه صحیحست و مناوی بعد بیان این معنی گفته که حاصل این است که این حدیث بدو اسناد روایت کرده شد یکی از ان صحیح و دیگری ضعیفست پس متن این حدیث صحیحست فهذا نص آخر من المناوی الحاوی لمدارک السبر و التنقیب علی مطلوبنا الزاهر المحقق با البنیان المصیب و محمد بن ابراهیم در روض باسم گفته قال النووی رحمه الله الثانی ان یکون ذلك أى روايه البخاری و مسلم عن بعض من اختلف فى جرحه و توثيقه واقعا فى المتابعات و الشواهد و قد اعتبر الحاكم ابو عبد الله بالمتابعه و الاستشهاد فى اخراجه عن جماعه ليسوا من شرط الصحيح منهم مطر الوراق و بقیه بن الولید و محمد بن اسحاق بن یسار و عبد الله بن عمر العمری و النعمان بن راشد و اخرج مسلم عنهم فى الشواهد فى اشباه لهم کثیرین قلت و قد صرح مسلم بهذا كما یتى فى الوجه الرابع و قد استخرجت مثل ذلك فى البخاری من وجه صحیح و هو انه قد نص على تضعیف جماعه یروی عنهم فى الصحیح ذکر ذلك الذہبی فى تراجمهم فى المیزان و لم یدکر ان البخاری اخرج حدیثهم متابعه فدل هذا على ان صاحبی الحدیث قد یرجان من الطریقہ الّتی فیها ضعف لوجود متابعات و شواهد تجبر ذلك الضعف و ان لم یوردا تلك المتابعات و الشواهد فى الصحیحین قصدا للاختصار و التغریب على طلبه العلم مع ان تلك المتابعات و الشواهد معروفه فى الکتب البسیطه و المسانید الواسعه و ربّما اشار بعض شراح الصحیحین الى شیء منها قال النووی الثالث ان یکون ضعف الضعیف الذی احتج به طراً بعد اخذه عنه باختلاط حدث علیه غیر قادح فیما رواه من قبل فى زمن استقامته كما فى احمد بن عبد الرحمن بن وهب ابن اخى عبد الله بن وهب ف ذکر انه اختلط بعد الخمسین و مائتین بعد خروج مسلم من مصر و هو فى ذلك کسعید بن عروه و عبد الرزاق و غیرهما ممن اختلط آخراً

و لم يمنع ذلك من صحه الاحتجاج فى الصحيحين بما اخذ عنهم قبل ذلك الرابع ان يعلو بالشيخه؟؟؟ الضعيف اسناده و هو عنده من روايه الثقات نازل فيقتصر على العالى و لا يطول باضافه النازل إليه مكتفيا بمعرفه اهل الشأن ذلك و هذا العذر قد روينا تنصيحا عن مسلم و هو خلاف حاله فيما رواه عن الثقات اولا ثم اتبعهم بمن دونهم متابعه و كان ذلك وقع منه بحسب حضور باعث النشاط و غيبته روينا عن سعيد بن عمرو البرذعي أنه حضر ابا زرعه و ذكر صحيح مسلم و انكار أبى زرعه عليه بروايته عن اسباط بن بشير و قطن بن تسير و احمد بن عيسى المصرى الى قوله فقال انما ادخلت من حديث اسباط و قطن و احمد ما قد رواه الثقات عن شيوخهم الا انه ربما وقع اليّ عنهم بارتفاع و يكون عندى روايه او ثق منهم بنزول فاقصر على ذلك و اخذ الحديث معروف من روايه الثقات الى قوله فهذا مقام وعر و قد مهدته بواضح من القول لم اره مجتمعا لمولف و لله الحمد انتهى كلام النووى رضى الله عنه و فيه ما يدل على انه لا يعترض على حفاظ الحديث إذا رووا حديثا عن بعض الضعفاء و ادعوا صحته حتى يعلم انه لا جابر لذلك الضعف من الشواهد و المتابعات و معرفه هذا عزيزه لا يحصل الا للائمه التامه بهذا الشأن فقد روى بعض الحفاظ الخبر عن التيف و العشرين من مسند أبى بكر الصديق رضى الله عنه فليل له ما هذا و احاديث أبى بكر الصحاح لا يزيد على خمسين حديثا او لا يكون خمسين حديثا فقال ان الحديث يكون عندى من مائه طريق او قال إذا لم يكن عندى من مائه طريق فهو عندى يتهم او نحو هذا رواه الذهبى فى التذكره و الميزان و من الغرائب فى هذا المعنى ان كثيرا من اهل المعرفه بالحديث يذكرون ان

حديث الاعمال بالتيات حديث غريب ما رواه الأ عمر بن الخطاب ممن نصّ على ذلك الحافظ ابو بكر احمد بن عمر البزار فى مسنده فانه ذكر انه لا يصح الا من حديث عمر قال حافظ العصر ابن حجر و كانه أراد بهذا اللفظ و السياق و الا فقد روينا معناه من حديث انس

و عباده بن الصّامت و أبى ذر و أبى الدرداء و أبى امامه و صهيب و سهل و سعد و النّوأس بن سمعان و غيرهم و رويناه بلفظ حديث عمر من حديث على بن أبى طالب و أبى سعد الخدرى و أبى هريره و انس و ابن مسعود و اغرب من هذا ان ابن الصّلاح مع امامته و سعه معرفته مثل ما ينفرد به الثقه من الزيادة

فى الحديث بما رواه مالك عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه و سلم فرض زكاه الفطر من رمضان على كل حرّ او عبد ذكرا و انثى من المسلمين فذكر ابن الصّلاح و هو من اهل المعرفة بالحديث ان مالكا انفرد بلفظ من المسلمين فى الحديث و ان عبد الله بن عمر و ايوب و غيرهما رووا هذا الحديث عن نافع عن ابن عمر بغير هذه الزيادة قال زين الدّين ابن العراقى هذا المثل غير صحيح فقد تابع مالكا على ذلك عمر عن نافع و الضحاك بن عثمان و يونس بن يزيد و عبد الله بن عمرو و المعلى بن اسماعيل و كثير بن فرقد و اختلف فى زيادتها على عبد الله بن عمر و ايوب و كذلك

ابو عبد الله الذهبى فانه قال فى حديث أبى هريره المرفوع و لا يزال عبدى يتقرب الىّ بالنوافل حتى احبه فاذا احببته كنت سمعه الذى سمع به و بصره الذى تبصر به الحديث قال الذهبى فى الميزان لو لا هيبه الجامع الصحيح لعدّوا هذا الحديث فى منكرات خالد بن مخلد ذكره فى ترجمته و ردّ ذلك على الذهبى ابن حجر فقال ان لحديث خالد شواهد فى الحديث و روى له ثلثه شواهد احدها نحوه من حديث هشام الكنانى عن انس رضى الله عنه و ثانيها ببعضه من حديث معاذ و ثالثها نحوه من حديث عروه عن عائشه باسناد لا باس به فهذا يدلّك على ان الحكم على الحديث بالغرابة او النكاره او الشذوذ مقام وعر تدحض فيه اقدام ائمه الحفاظ فكيف بغيرهم فينبغى للقاصرين الاعتراف لاهل الاتقان بالامامه و التقدم فى علومهم و كفّ اكفّ الاعتراض على امامى المحدثين البخارى و مسلم و امثالهما و من وقف على قدح بعض رواتهما او تعليل لبعض حديثهما و كان ذلك من النادر الذى لم يتلق بالقبول فالذى يقوى عندى

وجوب العمل بذلك لان القدح بذلك محتمل و ثقته العارف إذا قال ان الحديث صحيح عنده و جزم بذلك و لم تكن له فى التصحيح قاعده معلومه الفساد و جب قبول حديثه بالادله العقلية و السمعيه الداله على قبول خبر الواحد و ليس ذلك بتقليد له بل هو عمل بمقتضى ما اوجب الله تعالى من قبول اخبار الثقات و لو كان مجرد الاحتمال يقدر لطحنا جميع احاديث الثقات لاحتمال الوهم و الخطأ فى الروايه بالمعنى بل احتمال تعمد الكذب لا يمنع القبول مع ظن الصدق و

قد ثبت عن على رضى الله عنه انه كان إذا اتهم الراوى حلفه فاذا حلف له صدقه كما رواه الذهبى فى تذكرته و حسنه و الامامان المنصور بالله فى الصفوه و ابو طالب فى المجرى فهذا امير المؤمنين على رضى الله عنه مع سعه علمه و قريب عهده احتاج الى الاخذ بحديث من يتهمه و لا يطيب نفسه بقبوله الا بعد يمينه فكيف باهل القرن التاسع إذا تعنتوا فى الروايه و قدحوا فى حديث أئمه الاثر و تعرضوا لابطال ما صححه كبار الحفاظ أ ليس ذلك يؤدى الى محو آثار العلم و سد ابواب الفقه و طمس معالم الدين و قد قبل رسول الله صلى الله عليه و سلم حديث الـاعرابى فى الشهاده على هلال رمضان كما صححه الحاكم و غيره من حديث ابن عباس و تواتر عن رسول الله صلى الله عليه و سلم إنه بعث الرسل الى الآفاق معلمين و متعلمين مع ان اهل الآفاق لم يكونوا قد خسر و رسله إليهم على طريقه المتعنتين فى الخيره و علم رسول الله صلى الله عليه و سلم ذلك من المفتى و المستفتى و الراوى و المروى له و القاضى و المقضى عليه و لم ينكر شيئاً من ذلك على احد منهم و العداله شرط فى صحه الفتيا و الروايه و القضاء و كذلك قد روى ابو الحسين فى المعتمد عن اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم انهم كانوا يقبلون احاديث الاعراب فرحم الله امرا ترك التعمق فى الامور و اقتدى برسول الله صلى الله عليه و سلم و باصحابه خَيْرَ أُمَّه أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ رضى الله عنهم اجمعين و عن التابعين لهم باحسان الى يوم الدين و نيز از ان ظاهرست اگر بعض حفاظ حديث

روایت حدیثی از بعضی ضعیفاً کرده ادعای صحّت آن کنند قول ایشان قابل ردّ و اعتراض نمی شود تا آنکه علم بهمرسد به اینکه جابری برای این ضعیف از شواهد و متابعات نیست و معرفت این امر عزیزست که حاصل نه می شود مگر برای ائمه حفاظ که اهل درایت باین شان باشند پس بوضوح رسید که اگر بالفرض اجلح ضعیف هم باشد و باز تصحیح روایت او کرده شود متعنتین و متعصبین را بر آن جای اعتراض و ایراد نیست و کابلی و شاهصاحب و امثالشان را کجا این مرتبه حاصل شده که نفی شواهد و متابعات حدیث ولایت نمایند چه این مرتبه حسب افاده علامه ابن الوزیر حاصل نمی شود مگر برای ائمه حفاظ که اهل درایت تامّه باین شان باشند و حال کمال حفظ و تحقیق و درایت و نقد و تدقیق کابلی و شاهصاحب بر ناظر اجوبه این کتاب اعنی تحفه کما ینبغی واضح و آشکارست گو اولیای شاهصاحب بسبب افتخارشان بحصول ملکه معتد بها در فهم معانی احادیث و نقد متون و اسانید کما فی الرساله الی الفها المخاطب فی اصول الحدیث معتقد حصول درجه عالیّه و مرتبه رفیعّه برای ملازمان او درین باب باشند و لله الحمد و المنه که متابعات عدیده و شواهد سدیده این حدیث از افادات اساطین حذاق دریافتی پس ظاهر و باهر گردید که رد و انکار و ابطال شاهصاحب عمده الکبار و کابلی عالی نجار؟؟؟ این حدیث شریف را بسبب وقوع اجلح در سند بعضی طرق آن دلیل کمال مجانبت از علم جرح و تعدیل و محض ازاله و تضلیل و بحت تخدیع و تسویلت و نیز از ان ظاهرست که ابو بکر بزّار با وصفی که از اهل معرفت بحدیثت در مسند خود گفته که

حدیث الاعمال بالتّیات صحیح نمی شود مگر از حدیث عمر حال آنکه معنی آن از دیگر اصحاب هم مرویست و ابن حجر بصدد تاویل این قول برآمده می گوید که گویا مرادش این ست که باین لفظ و سیاق از دیگر اصحاب صحیح نشده پس بالفرض اگر حدیث ولایت بطریقی که در ان اجلح واقع شده آن را کسی از نقاد حدیث غیر صحیح می گفت تاویلش ممکن بود به اینکه این حدیث باین لفظ و سیاق صحیح نیست و بطرق دیگر صحّت آن ثابتست و نیز از آن ظاهرست که ابن الصّلاح با وصف امامت و وسعت معرفت خود لفظ من المسلمین را در حدیث زکاه الفطر از متفرّذات مالک دانسته و گفته که دیگران این حدیث را از ابن عمر بغیر این زیادت روایت کرده اند و زین الدین عراقی گفته

که این قول او غیر صحیحست زیرا که برین زیادت متابعت نموده است عمر از نافع و ضحاک بن عثمان و یونس بن یزید و عبد الله بن عمر و معلی بن اسماعیل و کثیر بن فرقد پس هر گاه حکم ابن صلاح که جلالت شان او در فن حدیث شریف مستغنی از اظهار و تبیینست بانفراد مالک زیادت لفظ من المسلمین قابل التفات و اعتنا نباشد اقدام شاهصاحب بر ابطال حدیث ولایت با وصف صحیح بودن آن و قدح و جرح اجلح مع کونه ثقه صدوقا بلا اعمال فکر و رویت تهور نهایت منکر و جسارت تحیرافزای اهل بصرست و نیز از آن ظاهرست که ذهبی در باب

حدیث مرفوع اَبی هریره لا- یزال عبدی یتقرب الی بالتَّوافل گفته اگر هیبت جامع صحیح نمی بود این حدیث را از منکرات خالد بن مخلد شمار می کردند و این قول ذهبی را علامه ابن حجر رد کرده گفته است که حدیث خالد را شواهد دیگر در حدیث وارد شده و بعد آن سه شاهد برای آن روایت نموده پس بآبی که در مرتبه اعضاء و اشکال آن بحدی رسیده باشد که اکابر محققین حذاق و اساطین ناقدین سباق مثل ذهبی که حسب افاده شاهصاحب امام اهل الحدیثست مرتکب اغلاط صریحه و خطایای فصیحیه در آن شده باشند قدم گذاشتن کابلی و شاهصاحب با وصف ظهور حال مهارت و حسن فهم شان خیلی غریب و عجیب و نهایت مستبشع و بدیع ست و نیز از ان ظاهرست که علامه ابن الوزیر افاده فرموده که حکم نمودن هر حدیثی بغرابت و نکارت با شذوذ مقامیست سخت که در ان اقدام ائمه حفاظ می لغزد فکیف غیر ایشان پس لائق قاصرین این ست که برای اهل اتقان اعتراف بامامت و تقدم در علوم شان نمایند و اکف اعتراض را باز دارند پس هر گاه حکم بغرابت و نکارت و شذوذ مزلقه اقدام و مدحضه ائمه عظام باشد حکم ببطلان حدیثی بالاولی اوعر و اصعب و اشد سوقا للعثرات و اجلب باشد فینبغی للقاصرین و یلیق بالزائغین الخاسرین کالکابلی المهین و المخاطب الفطین الاعتراف لاهل النقد و الاتقان و السبر و الامعان بالتقدم و الامامه و التمهر و الزعامه فی غامضات علومهم و متشعبات فنونهم و کف اکف الاعتراض و التقاعد عن القيام للرد و الانتهاض علی ائمه المحدثین و اعلام دین المتسننین الذین رووا حدیث الولاية و صححوه درأ فی نحو ارباب الغوایه

و ليقابلوا قولهم بالتسليم و ليأخذوا ما افادوه بقلب سليم إذ الحكم بالغرابة او الشذوذ او النكاره مقام وعر تدحض فيه اقدم الأئمه الحفاظ و مرتقى صعب تزلق فيه ارجل المهرة الايقاظ فكيف ما اجترأ عليه من ادعاء البطالان المنبعث من كمال العصبية و الشئان الذى اورثه الصغار و الهوان عند أئمه هذا الشأن فانه مقام عظيم و محلّ خطر جسيم مهول عند اكابر السابرين للزوايات و الاثار مخوف عند اجله الناقدین للاحادیث و الاخبار یكثر فیہ العثار و یعزّ منه الاعتذار فتفوّه المخاطب بهذا البهتان و السّلوک فی نهج یعثر فیہ الحفاظ الّذین هم من التحقیق و التنقید بمكان من غرائب الامور و عجائب الدهور و اللّٰه هو الصّائن من وساوس الخدوع الغرور و المنقذ من مشتبكات الظلم الی النّور و نیز از ان واضحست که ثقه عارف و قتی که بگوید حدیث صحیحست نزد او و جزم باین امر نماید و در تصحیح قاعده معلومه الفساد نباشد قبول حدیث او بسبب ادلّه عقلیه و سمعیه که دلالت بر قبول خبر واحد دارد واجب خواهد بود پس کابلی و شاهصاحب و امثالشان را لازم و واجبست که حدیث ولایت را که اعظم محققین و افاحم منقدین سنیه تصحیح کرده اند بر سر و چشم نهند و بقبول آن سر افتخار بلند کنند و انّی للكابلی و المخاطب العماد ان یجدوا فی تصحیح هذا الحدیث قاعده معلومه الفساد و نیز از ان ظاهرست که با وصف احتمال تعمد کذب اگر طمع صدق باشد مانع از قبول روایت نه می شود پس ردّ و ابطال حدیث ولایت بسبب وقوع اجلح در سلسله سند آن مقام کمال استعجاب و فراوان حیرتست چه بنا بر این افاده اگر اجلح متعمد الکذب هم می شود تعمدش بسبب قرائن صدق او درین حدیث مانع از صدق روایت او نه می شد فکیف که صدوق و مستقیم الحدت؟؟؟ بودن او از افادات اساطین سنیه ثابت و متحققست و نیز از ان ظاهرست که علامه ابن الوزیر تعنت معاصرین خود را در روایت و قدح حدیث ائمه اثر و ابطال اخباری که کبار حفاظ آن را تصحیح کرده باشند امر موّدی بسوی محو آثار علم و سدّ ابواب فقه و طمس معالم دین دانسته پس هر گاه تعنت معاصرین علامه ابن الوزیر در روایت و قدح در حدیث ائمه اثر و ابطال چیزی که آن را کبار حفاظ تصحیح کرده اند

مورث این خرابیهای فظیعه و موجب این مضرات شنیعه باشد تعنت و تعصب مخاطب عمده الأعیان بقدرح و جرح و ابطال حدیث ولایت بلا دلیل و برهان لائق اعتماد و احتفال بمحض اتکال بر سخائف و ترهات مصداق ما انزل الله بها من سلطان و عدم اکثرات بتصحیح اکابرین ماهرین این شان بالیقین و الاذعان جالب مفاصد لا تحصی و مضار بی پایان خواهد بود فثبت ان المخاطب ذا الاشر و غیره من متعصبی القرن الثانی عشر لما تعنتوا فی الروایه و سلکوا مسلك الغوايه و قدحوا فی احادیث أئمه الاثر و جرحوا فیما ثبت عند اهل الخبر و تعرضوا لابطال ما صححه كبار الحفاظ و تناولوا باللوم و الذم من وثقه عظام الاثبات الايقاظ یودی ذلك الی محو آثار العلم و سد ابوابه و طمس معالم الدین و ارخاء حجابہ و نیز محمد بن ابراهیم در روض باسم در بیان وجوه جواب از قول صاحب رساله معرفه الاخبار مبنیه علی معرفه عداله الراوی و معرفه عدالتهم فی هذا الزمان مع کثره الوسائط کالمتعذر الخ گفته الوجه السادس ان کلام هذا المعترض مبنی علی تحريم قبول المراسيل کلها و ما ادري لما بنی کلامه علی هذا و هو لا يدري ما اختار خصمه و لا ما اختاره طالب علم الحديث فی ذلك لجواز قبول المراسيل مذهب المالک و المعتزله و الزیدیه و نص عليه منهم ابو طالب فی کتاب المجری و المنصور من فی کتاب صفوه الاخيار و روى ابو عمر بن عبد البر فی اول کتاب التمهيد عن العلامة محمد بن جریر الطبری اجماع التابعین علی ذلك و مذهب الشافعیه قبول المراسيل علی تفصیل مذکور فی کتب علوم الحديث و الاصول و هو المختار علی تفصیل فيه و هو قبول ما انجبر ضعفه لعله الارسال لجابر یقوی الظن بصحته اما بمعرفه حال من ارسله و أنه لا يرسل الا عن ثقة کمراسيل ابن المسيب و مما جزم به البخاری من تعالیق الصحیح و لم یورده بصیغه التمريض و ما صنّفه الماهرون الحفاظ فی کتب الاحکام و اقتصروا علی نسبه الحديث الی مخرجه من غیر استناد من المصنّف الی مخرج الحديث و غیر ذلك من المراسيل المقصوده بما یقویها بل مراسيل الصحابه و التابعین و أئمه الحديث

المعروفين مقبوله إذا لم يعارضها مسند صحيح و لا- مرسل من عرف منهم بالارسال عن الضعفاء و ادله وجوب قبول الخبر الواحد تناول ذلك و موضع بيان الحجة على جواز ذلك و كتب الاصول و المسئلة نظريه لا يجوز الانكار فيها على من ذهب الى احد المذاهب و من احسن ما يحتج به في ذلك الاجماع على قبول اللغه و النحو مع بناء تفسير الحديث عليهما بغير اسناد صحيح على شرط اصحاب الحديث إذا عرفت هذا فاعلم ان اقوى المراسيل ما ارسله العلماء من احاديث هذه الكتب لوجوه اولها ان نسبة الكتاب الى مصنفه معلومه في الجملة فانا نعلم بالضرورة ان محمّد بن اسماعيل البخارى ألف كتابا في الحديث و انه هذا الموجود في ايدى المحدثين و انما يقع الظن في تفاصيله و ما علمت جملته و ظنت تفاصيله اقوى مما ظنت جملته و تفاصيله و ثانيها ان اهل الكذب و التحريف تلبثوا من ادخال الكذب في هذه الكتب فكما انه لا يمكن أحدا ان يدخل الفقهاء من المذاهب الاربعه غير مذاهب أئمتهم فيدخل في المنهاج للنووى ان الشافعى لا يشترط النصاب في زكاه ما اخرجت الارض و يدخل على الحنفية مثل ذلك و كذا لا يستطيع أحد أن يدخل على الزيدية في كتاب اللمع الذى هو مدرسه مسئلة للفقهاء و ينسبها الى أئمة الزيدية و لا يستطيع احد ان يدخل على النحاه في كتبهم المدروسة ما ليس فيها فكذلك يتعذر أن يدخل على البخارى احاديث الشهاب و نحوه و يمضى ذلك على الحافظ و لو تعذر ذلك في حق بعض الضعفاء لانكشف الحق عن قريب و كان ذلك المعذور غير مؤاخذ عند الله تعالى لا بد ان يكون عاملا على بعض مذاهب العلماء غالبا كما سيأتى بيان ذلك عند تذكّر كثره الطرق فى الروايه و اتساع كثير من العلماء فى ذلك و اعتمادهم على العمل بالظن و ثالثها ان النسخ المختلفه ينزل منزله الرواه المختلفين فاتفاقها يدل على صحه ما فيها عن المصنّف قطعا و ظاهرا فانك إذا وجدت الحديث منسوبا الى البخارى فى نسخه نسخت باليمن وجدته منسوبا إليه فى نسخه غربيّه او شاميّه او عراقية و وجدت ذلك

الحديث كذلك فى شرح البخارى و مصنفه فى بلاد اخرى او زمان آخر و وجدته فى الكتب المستخرجه من كتب الحديث و المختصره منها فتجده فى جامع الاصول لآبى السعادات ابن الاثير و المنتقى لعبد السلام و احكام عبد الحق و الامام؟؟؟ للشيخ تقى الدين و نحوها و تجده فى كتب الفقه البسيطه المشتمله على ذكر المذاهب و الحجج و تجده فى شواهد الفقه المجزئه مثل شواهد المنهاج لابن النحوى و شواهد التنبيه لابن كثير و نحوها و هذه الكتب قد يوجد كلها و يوجد الحديث فيها و قد يوجد كثير منها و يوجد الحديث فى كثير منها و لا شك ان الناظر فيها ان لم يستفد العلم الضرورى باستحاله تواطؤ مصنفها على محض الكذب و البهت لانه يستحيل اجتماعهم و اتفاقهم على ذلك لتباعد اغراضهم و بلدانهم و ازمانهم و مذاهبهم و اقل الاحوال ان ذلك يفيد من الظن ما يفيد الاستناد الى المصنف مع السماع على الثقه و لكن بغير اسناد فاذا كان الجم الغفير من الأئمه من فرق الاسلام قد نصوا على وجوب قبول المرسل و ادعى ابن جرير و غيره الاجماع على ذلك مع خلؤ المرسل عن مثل هذه القرائن فكيف تنكر على من قبله مع مثل هذه القرائن الكثيره و إذا كان المعتمد فى باب الروايه هو الظن المطلق كما ياتى تحقيقه عند كثير من اهل العلم فكيف ينكر على من استند الى مثل هذا الظن القوى فان قيل ان اهل الحفظ و الثقه من المحدثين قد يسندون عن معمرين لا يعرفون الحديث و لا يضبطونه فكأن هذا قد جاء فى روايه الثقات عنهم قلت اهل الحديث لا يعتمدون على اولئك المعمرين فى جواز الروايه و العمل بالحديث بل يعتمدون على من قرأ لهم و على من اثبت طباق السماع لهم و انما احتاجوا الى اولئك علؤ المسند ذكر معنى ذلك الذهبى فى خطبه الميزان و قال انه مبسوط فى علوم الحديث و قال من المعلوم انه لا بد من صون الراوى و ستره و ذكر ذلك كله زين الدين فى كتابه فى علوم الحديث و الله اعلم ازين عبارات ظاهرست كه قبول مراسيل مذهب مالك و معتزله و زيديه ست و ابو عمر بن عبد البر در اول كتاب تمهيد از علامه محمد بن

جریر طبری اجماع تابعین برین امر نقل نموده و مذهب شافعیه هم قبول مراسیلست بر تفصیلی که در علم حدیث در اصول مذکورست و همین مذهب مختارست بر تفصیلی که در ان می باشد پس هر گاه قبول مراسیل مذهب جمعی از اعلام عظام و اساطین فخام سنیّه باشد بلکه از افاده ابن جریر طبری انعقاد اجماع تابعین بر قبول متحقق باشد حدیث اجلح که مسندست بالاولویه الظاهره لائق قبول و اصغا باشد و نیز از ان ظاهرست که احسن چیزی که بان احتجاج کرده می شود برین مسئله اجماعست بر قبول لغت و نحو با وصف بناء تفسیر حدیث بان بغیر اسنادی که صحیح باشد بر شرط اصحاب حدیث پس هر گاه لغت و نحو با وصفی که تفسیر قرآن شریف و حدیث منیف بر ان مبنیست من غیر اسناد صحیح علی شرط اصحاب الحدیث اجماعا مقبول باشد حدیث اجلح که بحمد الله حدیث مسندست و بلا ریب افضلست از مراسیل باولویت تمام مقبول ارباب علوم و عقول خواهد شد و نیز محمد بن ابراهیم در روض باسم در بیان وجوه مذکوره گفته الوجه السابع ان اقصی ما فی الباب ان یروی المحدث عن المجاهیل من المسلمین او المجاهیل من العلماء فقد قال ذلك من اهل العلم المجمع علی فضلهم و نبلهم من لا یحصی فقد ذهب أئمة الحنفیه الی قبول المجهول من اهل الاسلام و ذهب الی ذلك کثیر من المعتزله و الزیدیه و هو احد قولی المنصور ذکر ما یقتضی ذلك فی کتابه هدایه المسترشدین و هو الذی ذکره عالم الزیدیه و مفتیهم و عابدهم و ثقتهم عبد الله بن یزید العنسی ذکره فی الدرر المنظومه بعباره محتمله للروایه عن مذهب الزیدیه کلهم و هو الذی اشار الی ترجیحه ابو طالب فی کتاب جوامع الادله و توقف فی کتاب المجری و ذکر انه محل نظر و حکاه المنصور فی الصفوه عن الشافعی فکیف تنکر ایها الزیدی ما ذهب إليه جلّه من الأئمة الزیدیه و محققیم علی ان المحدث غنی عن النزول الی هذا الحدّ فی الرّخص و اکثر ما یحتاج إليه فی بعض الاحوال الروایه عن المجهول من اهل العلم و هو قول جمیع هؤلاء الذین قبلوا المجهول مطلقا و قول ابن عبد البرّ و ابن المواق معهم فقد وافقوهما علی قبول مجهول العلماء لانه من جمله المجاهیل لكنهما خالفاهم فی قبول من عدا هذا الجنس و لهما من الحجج علی

ما اختاره ما يمكن الركون إليه و الاعتماد عليه ازین عبارت پیداست که روایت کردن محدّث از مجاهیل مسلمین یا مجاهیل علما قول بسیاری از اهل علمست که بر فضل و نبل شان اجماع واقع شده و ائمه حنفیه بسوی قبول مجهول از اهل اسلام رفته اند و بسوی ان جماعت کثیره از معتزله و زیدیه رفته اند و این یکی از دو قول منصورست و نیز از آن ظاهرست که این قول جلّه از زیدیه است و قول بروایت از مجهول اهل علم قول جمیع کسانست که قبول مجهول نموده اند مطلقا و قول ابن عبد البر و ابن المواقست و نزد این دو بزرگوار بر مختارشان حجج عدیده است که ركون بسوی آن و اعتماد بر آن ممکنست پس هر گاه روایت از مجاهیل علما یا که از مجاهیل اهل اسلام نزد ائمه اعلام سنیه و اساطین منقدین این فرقه سنیه مقبول باشد روایت اجلح که بلا شبهه از اهل علمست و افضل از مجاهیلست قطعا و حتما و یقینا و جزما مسلم در مقبول و بر کاهل تصدیق محمول خواهد بود و مخاطب عالی محامد در باب مکاید بتقلید کابلی حاقد در ردّ حدیث ولایت رنگی دیگر ریخته و در قدح و جرح اجلح حیلہ غریب انگیزخته حیث قال کید پنجاهم آنکه بعض مکاران ایشان در صحبت بعضی از ثقلت محدّثین داخل می شوند و ملازمت ایشان اختیار می کنند و از مذهب خود بیزاری ظاهر می نمایند و اسلاف آن مذهب را بد می گویند و مفسد و مطاعن آن مذهب را بر ملا ذکر می کنند و اظهار توبه و تقوی و دیانت و حسن سیرت می نمایند و در اخذ حدیث از ثقات شدت رغبت نمودار می کنند تا آنکه طلبه و علمای اهل سنّت اینها را موثوق و معدل می دانند و بر صدق و عفاف ایشان اطمینان تام حاصل می شود انگاه در مرویات ثقات بعض موضوعات مؤیّدات مذهب خود مدسوس می کنند یا بعض کلمات را تحریف کرده روایت می نمایند تا مردم بغلط افتند این کید هم از اعظم کیود ایشانست اجلح نام شخصی از اینها اول باین کید قیام نموده تا آنکه یحیی بن معین که اوثق علمای اهل سنتست در باب جرح و تعدیل او را توثیق نموده و بر حقیقت کارش اطلاع نیافت و بسبب فرط تقیه او را از صادقین تائبین گمان برد اما علمای دیگر را از اهل سنّت منکشف شد که این مرد مکارست و خود را بحیلہ و تزویر چنین وانموده و از روایاتی که او بان متفردست احتراز کردند من ذلك ما

رواه عن بریده مرفوعا أنّ علیّا ولینکم بعدی انتهى و عبارت کابلی در صواقع این ست التاسع و الخمسون ملازمه بعض الخدعه منهم ثقه محدّثی

اهل الحق و اخذ الاخبار عنهم و ترك صحبه اهل مذهبه و طعنه اياهم عندهم و اظهار التقوى و الصدق و الامانه لينخدع بعض جهابذه أئمه الحديث فيوثقه فيروى عنه الثقات الجله أخباره الموضوعه و ما دسّ في مروياته في فضائل الخلفاء و ما وضعه في فضائل امير المؤمنين و أنّه ولىّ الأئمه او حرّف بعض الكلمات من الخبر الصحيح و هذا من اعظم كيودهم فأنّه ينخدع به الخدعه و يوعوع به الرافضه على المؤمنين منهم الاجلح فأنّه اظهر الصّدق و العفاف و ستر مذهبه حتى وثقه ابن معين و لم يظهر له مذهبه لفرط التقيّه و لكن ظهر ذلك لغيره من اهل الحديث و من اخباره التي تفرّد بها ما

رواه عن ابن بريده مرفوعا أنّ عليّاً وليكم بعدى ازين تقرير كابلې عزيز و تحبير مخاطب نحرير واضحست كه اجلح شخصى مكار بوده و خود را بحيله و تزوير مسنّى وانموده و اين معنى را مخاطب عنود و فاضل كنود بمزيد حسن فهم خود از مكايده اهل حق قصور مى فرمايد و پر ظاهرست كه اگر باين كيد الزام اهل حق مى خواهد لازم بود كه از كتب اهل حق ثابت مى كرد كه اجلح شيعى امامى بود و باز ملازمت ثقات محدثين ستيه اختيار كرده و اخذ اخبار از ايشان نموده و طعن بر اهل حق نزد ستيه نموده بعد اثبات اين همه امور باثبات مى رسانيد كه

حديث علىّ وليكم بعدى نزد اهل حق معاذ الله از متفرّدات اجلح و موضوعات او يا محرّفات اوست و بغير اثبات اين امور و تسجيل و تكميل اين همه كذب و زور خيال الزام اهل حق نمودن و هوس توجيه طعنى و ملايمى بايشان كردن دليل كمال سلامت عقل و برهان نهايت متانت فهم و راى خواهد بود و اگر محض از عنديات و مزعومات خويش سخن مى گوويد و قصد الزام ندارد بلكه تطيب قلوب معتقدين اهل نحله خويش باين فسانه مى خواهد پس با آنكه ادخال آن درين كتاب حشو و لغو و مخالفت عهد خود در شروع كتاب و ديگر مقاماتست بطلان اين حيله و تزوير و خدع و تعزير بر ناظر خير و ناقد بصير ظاهرست و مستنير و كلام حيرت نظام مخاطب قمقام مخدوشست بوجه عديده اوّل آنكه از تصريحات معتمدين نقاد رجال ثابت بايد كرد كه اجلح اول شيعى تيرائى بوده و بعد از ان در صحبت بعضى از ثقات محدثين داخل شده و ملازمت اختيار كرده و از مذهب خود بيزارى و توبه ظاهر نموده حال آنكه در كتب رجال اثرى ازين معنى ظاهر نمى شود بلكه سابقا از افادات علمای اعلام دريافتى كه اجلح مى گفت

سمعنا انه ما سبّ ابا بكر و عمر احد الا- مات او افتقر پس چگونه عاقلی نسبت تبرا باو می توان کرد و از غرائبست که شاهصاحب در حاشیه همین کید قول اجلح مثبت کمال ذمّ سبّ شیخین از تهذیب الکمال خبری نقل فرموده بابلغ وجوه و اوضح طرق دعوی متن خود را مردود و مطرود وانموده اهل حق را از ابطال سعی نامشکور خویش فارغ البال ساخته حیث قال روی اسحاق بن موسی عن شریک عن الاجلح انه قال سمعنا انه ما سبّ ابا بكر و عمر احد الا مات قتلا او فقراء تهذیب الکمال و اگر اولیای شاهصاحب در صدد تاییدشان برآمده اقوال علمای که نسبت تشیع باجلح کرده اند سند گردانند پس مردودست بآنکه آنفا بشرح تمام دانستی که تشیع در اصطلاح ارباب رجال منافاتی با سنیّت ندارد بلکه اکابر و اساطین دین اهل سنت باین وصف متصف بودند و بفرض تسلیم عدم سنیّت کسی از ارباب رجال اظهار اجلح تبری و توبه از مذهب خود نکرده تا کلام مخاطب قمقام حظی از واقعیت داشته باشد و لیس ذلک الا محض الادعاء الذی لا یلیق للالتفات و الاصغاء دوم آنکه کلامش دلالت دارد بر آنکه یحیی بن معین در توثیق اجلح خطا کرده و بر حقیقت کارش اطلاع نیافته بخلاف علمای دیگر حال آنکه تخطیه ابن معین بلا- دلیل متین قابل اصغا و اعتنا نیست و کدام دلیلست برین که یحیی بن معین در توثیق اجلح خاطی و غالط و منخدع و خابطست و کسانی که تضعیف اجلح کرده اند مصیب و راشد و محقق و ناقد سوم آنکه بعد ادراک مدائح جلیله و مناقب جمیله و محامد زاهره و مناقب باهره که علمائی قوم برای یحیی بن معین ثابت کرده اند و بعض آن در ما سبق مذکور شد و بعض آن انشاء الله در مجلد حدیث مدینه العلم مذکور خواهد شد ظاهر می شود که احتجاج اهل حق بتوثیق او اجلح را نهایت متین و استوار و الزام سنیه بان مطابق داب و قانون مناظر است پس بجواب آن فریاد وا ویلاه برداشتن و همّت بتخطیه یحیی بن معین گماشتن و دست بتضعیف مضعفین انداختن صریح خروج از داب مناظره است و الا اهل کتاب را هم می رسد که بجواب الزامات اهل اسلام اقوال علمای خود که مخالف و مناقض این الزامات متینه است پیش کنند و نجات از اشکالات و اعضالات رزینه یابند و معاذ الله اهل اسلام بجواب این احتیال سراسر اغفال ملزم و محجوج و ساکت و مغلوب شوند چهارم آنکه هر گاه باعتراف خود مخاطب فطین یحیی بن معین اوثق علمای اهل سنت یعنی در وثوق از جمیع

علمای سنیّه زائد و فاضل و فائق و از همه ایشان در اعتماد و اعتبار کاملتر و سابقست پس بمقابله توثیق او برای اجلح تضعیف دیگران که حسب افادهٔ خودش مرجوح و مفضول و بعلت قلت وثوق معلول اند چگونه قابل اصغا و التفات و احتفال و لائق توجه ارباب نقد و کمال خواهد بود پنجم آنکه سابقا دانستی که تنها یحیی بن معین توثیق اجلح نکرده بلکه جمعی دیگر از اکابر اساطین و اجله معتمدین ناقدین با یحیی بن معین در توثیق اجلح مشارک و طریق تحقیق و ترک تعصب قائد الی الحریق را سالک می باشند ششم آنکه خیلی عجیب و غریبست که چندین نفر از جهابذه علمای سابقین و اساطین ناقدین متقدمین که اهل سنت را بر تحقیقات و تنقیاتشان نهایت نازش و افتخار حاصلست و اسامیشان سابقا معلوم کردی از اجلح اخذ روایات و آثار و نقل احادیث و اخبار کرده باشند بر مرویات و تحدیثات او اعتماد نموده باز ایشان را با این همه مهارت در نقد و تحقیق و سیر و تدقیق که بمزید ظهور کالشمس فی رابعه النهار هویدا و آشکارست حال ادخال و تدلیس و خلط و تلیس واضح و ظاهر نشد تا اتباع و اشیاع خود را ازین داهیه آگاه می نمودند و زنگ التباس از قلوب ایشان می زدودند همانا غشاوه عصبیت بر بصر مخاطب جلیل الخضر تنیده است که بلا محابا برای غرض باطل رد حدیث ولایت غفلت و ذهول ائمه کبار و اجله والا تبار خود ظاهر می فرماید و بآب رسیدن بنای فخر و مباهات خویش اعتنای نمی نماید صدق الله المتعال حیث قال فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَ لَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ هفتم آنکه از افادهٔ کابلی و مخاطب ظاهرست که سوای یحیی بن معین دیگر سنیّه را بحال قلب اجلح اطلاع حاصل شد حال آنکه خود مخاطب جابجا اطلاع را بحال قلب غیر ممکن و محال و مخصوص بایزد ذو الجلال گردانیده در باب المکاید همین کتاب در کید هفتادم گفته عجبست ازین مرد یعنی صاحب مجالس المؤمنین که ادعاء علم قلوب که خاصه خداست می نماید انتهی و در باب المطاعن همین کتاب بجواب طعن دوم از مطاعن عمر گفته و این قصه سراسر واهی و بهتان و افتراست هیچ اصلی ندارد و لهذا اکثر امامیه قائل این قصه نیستند و گویند که قصد سوختن آن خانه مبارک کرده بود و لیکن بعمل نیامد و قصد از امور قلبیه است که بر ان غیر از خدای تعالی دیگری مطلع نمی تواند شد انتهی و نیز در باب المطاعن بجواب طعن درء حدّ از مغیره گفت و بالفرض اگر این کلام مقوله عمر باشد یعنی ادی وجه رجل لا یفصح الله به رجلا من المسلمین

پس از قبیل فراست عمریست که بارها بقرائن چیزی دریافته می گفت که چنینست و مطابق ان واقع می شد از کجا ثابت شود که بحضور شاهد گفت و او را شنواید و باز هم اراده آنکه شاهد از شهادت ممتنع شود در دل داشت بجه دلیل ثابت توان نمود اراده از افعال قلبست و اطلاع بر افعال قلوب خاصه خداست انتهی کمال حیرت است که چگونه کابلی و مخاطب با دعای اطلاع اکابر خود بر حال قلب اجلح و دیگر روات امرنا ممکن و محال را جائز و ممکن و واقع گردانیدند و اسلاف با انصاف خود را بمرتبه الوهیت معاذ الله من ذلک رسانیدند آری اگر بمشرب صوفیه صافی شتافتند و خاصه الوهیت را برای علمای خود ثابت ساختند مقام ناچار نیست لکن بیچاره ابن معین چه خطا کرده که او را از قابلیت الوهیت بمراحل شاسعه دور انداختند و در حق او امکان اطلاع بر حال قلب اجلح روا نداشتند هشتم آنکه از بیان سخیف البیان مخاطب عالی شأن ظاهرست که

حدیث انّ علیاً ولینکم بعدی از متفردات اجلحست و کذب و بطلان و نهایت سماجت و فظاعت این ادعا ظاهرست که این حدیث بطرق عدیده در کتب سنیّه منقول و ماثور و کمال صحّت و اعتبار آن از افادات جهابذه محققین در اقصای وضوح و ظهور پس این همه اتعاب نفس در قدح و جرح اجلح بکار بردن و بجرم توثیق اجلح اسقاط یحیی بن معین از اعتماد و اعتبار با وصف تصریح به آنکه او اوثق علمای اهل سنتست ظاهر کردن نفعی بحال زار مخاطب عالی تبار نمی رساند و هرگز او را از دار و گیر نقاد نحاریر نمی رهند نهم آنکه دریافتی که والد ماجد مخاطب حدیث ولایت را در افادات خود از عمران بن حصین و ابن عباس بدو طریق نقل کرده و ظاهرست که درین هر دو طریق اجلح واقع نیست فالحمد لله المنان که از افاده والد ماجد مخاطب عالی شأن هم ساطع و لامع گردید که حدیث ولایت از متفردات اجلح نیست و نیز چون ان محدث عالی مقام این حدیث را در مآثر جناب امیر المؤمنین علیه السلام وارد فرموده واضح شد که نزد جناب او این حدیث معتمد و معتبر است و آن را از مجعولات شیعی مکار و ملبّس غدار کما یظهر من تلمیح المخاطب عمده الکبار نمی دانست و الا ذکر و ایراد آن در مناقب و مآثر جناب امیر المؤمنین علیه السلام از چنین محدث عالی مقام نمی آمد پس بحمد الله تعالی نهایت وهن رکاکت کلام مخاطب با جلالت از افاده والد او که حسب تصریح خودش آیتی از آیات الهی و معجزه از معجزات رسالت پناهی بوده ظاهر و نمایان گردید

و افحام و اسکات آن رفیع الدرجات بغایت قصوی رسید دهم آنکه بنا بر خلق چنین احتمال ظاهر الاختلال در حق اجلح و دیگر ثقات رجال می توان گفت که جمیع روایات ثقات سنی و اساطین دین ایشان ارباب صحاح سته و ائمه اربعه و امثال ایشان همه در حقیقت یهود و نصاری و ارباب کفر و الحاد بودند و حظی از اسلام و ایمان نداشتند لکن بنا بر مکر و فریب و خدع و تلبیس و تدلیس تزیی بزی اسلام اختیار کرده در صحبت بعض اهل اسلام داخل شده و ملازمت ایشان اختیار کرده و از مذهب خود بیزار می نمودند و اسلاف مذهب خود را بدو گفتند و مفسد و مطاعن آن مذهب را بر ملا ذکر کردند و اظهار تقوی و توبه و دیانت و حسن سیرت نمودند و در اخذ حدیث از ثقات شدت رغبت نمودند تا آنکه طلبه و علمای اهل اسلام اینها را موثوق و معدل دانستند و بر صدق و عفاف ایشان اطمینان تام حاصل نمودند انگاه در مرویات ثقات بعض موضوعات و مؤیدات مذهب خود مدسوس می کنند یا بعض کلمات را تحریف کرده روایت می کنند و مسائل شنیعه را ترویج می نمایند تا مردم بغلط افتند پس اگر چه کابلی و مخاطب بایجاد این کید بی اصل قدح اجلح خواسته لکن در حقیقت بمفاد بنی قصرا و هدم مصرا برای طاعنین و جارحین طریق واضح پس برای قدح و جرح و تضلیل و تکفیر اساطین دین و ارکان مذهب خود مفتوح ساخته فاختلط علیهما الضارّ بالنافع و لم یتبین عندهما الشهد الحالی من السمّ النافع و اتسع الخرق علی الرّافع

بیان فطاعت تعصبات متعینین اهل سنت در باب حدیث ولایت

و هر گاه بحمد الله و حسن توفیقه نهایت صحت و اعتبار و کمال جلالت و اشتها حدیث ولایت و مقبولیت و مسلمیت آن نزد اساطین کبار و اوصاف آن بکثرت نقل و تکرار و ایراد و اصدار در اسفار حذاق احبار دریافتی و به بطلان خرافات بی اصل و جزافات صریحه الهزل که مخاطب عمده اهل الفضل در قدح و جرح این حدیث شریف جزل بر زبان بلاغت ترجمان رانده وارسیدی پس حالا تعصبات فاحشه جمعی از متعینین جائدین و تهور و نجبر زرافه از منتطعین حاقدین باید دید و انگشت تعجب بدنندان تحیر باید گزید که چگونه اکابر این حضرات با آن همه رفعت درجات تلمیح و تسویل و تحریف و تضلیل را دیدن خود ساخته نرد ایمان و ایقان را بر بساط جحود و تعصّب باخته اند بخاری در صحیح خود گفته باب بعث علی بن ابی طالب و خالد بن الولید الی الیمن قبل حجه الوداع

حدّثنا احمد ابن عثمان قال حدّثنا شریح بن مسلمه قال حدّثنا ابراهیم بن یوسف بن اسحاق

بن أبي اسحاق حدثني أبي عن أبي اسحاق قال سمعت البراء قال بعثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم مع خالد بن الوليد الى اليمن قال ثم بعث عليا بعد ذلك مكانه فقال مر اصحاب خالد من شا منهم ان يعقب معك فليعقب و من شاء فليقبل فكنت فيمن عقب معه قال فغنمت اواقى ذوات عدد حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا روح بن عباد ثنا علي بن سويد بن منجوف عن عبد الله بن بريده عن ابيه قال بعث النبي صلى الله عليه وسلم عليا الى خالد ليقبض الخمس و كنت ابغض عليا و قد اغتسل فقلت لخالد الا ترى الى هذا فلما قدمنا على النبي صلى الله عليه وسلم ذكرت ذلك له فقال يا بريده ا تبغض عليا فقلت نعم فقال لا تبغضه فان له في الخمس اكثر من ذلك پس تعصب و دستكاري حضرت بخارى را در روايت اين حديث ملاحظه بايد ساخت كه قصه جاريه و شكايه بريده بخدمت حضرت رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم نقل کرده ليكن فقره

انه وليكم بعدى نياورده چنانچه حاكم بآن اشاره ساخته مگر چه سود كه خداى تعالى آن را بر زبان ديگر محدثين جارى ساخت يُرِيدُونَ لِيُطْفِقُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ وَ علامه ذو النسيين ابن دحيه كه مناقب عاليه و محامد ساميه او از وفيات الأعيان ابن خلكان و بغيه الوعاة و حسن المحاضره سيوطى و غير آن ظاهر و باهرست در كتاب شرح اسماء النبي صلى الله عليه و آله و سلم كه نسخه عتيقه آن منقول از نسخه مصنف واهب العطايا باين كثير الخطايا عطا فرموده گفته ترجم البخارى فى صحيحه فى وسط المغازى ما هذا نصه بعث على بن أبى طالب و خالد بن الوليد الى اليمن قبل حجه الوداع

حدثني احمد بن عثمان قال ثنا شريح بن مسلمة قال ثنا ابراهيم بن يوسف بن اسحاق بن أبي اسحاق قال حدثني أبي عن أبي اسحاق سمعت البراء بعثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم مع خالد بن الوليد الى اليمن ثم بعث عليا بعد ذلك مكانه فقال مر اصحاب خالد من شاء منهم ان يعقب معك فليعقب و من شاء فليقبل فكنت فيمن عقب معه قال فغنمت اواقى ذوات عدد

حدثني محمد بن بشار قال ثنا روح بن عباد قال ثنا علي بن سويد بن منجوف عن عبد الله بن بريده عن ابيه قال بعث النبي صلى الله عليه وسلم

عليًا أبي خالد ليقبض الخمس و كنت ابغض عليًا و قد اغتسل فقلت لخالد الا ترى الى هذا فلما قدمنا الى النبي صلى الله عليه و سلم ذكرت له ذلك فقال يا بريده أ تبغض عليًا فقلت نعم قال لا تبغضه فان له فى الخمس اكثر من ذلك قال ذو النسيين رحمه الله آورده البخارى ناقصا مبترا كما ترى و هى عادته فى ايراد الاحاديث التى من هذا القبيل و ما ذاك الا لسوء رايه فى التنكب عن هذا السبيل و آورده الامام احمد بن حنبل كاملا محققا و الى طريق الصّححه فيه موفقا فقال فيما حدثنى القاضى العدل بقيه مشايخ العراق تاج الدين ابو الفتح محمد بن احمد بن المتدائى قراءه عليه بواسط العراق بحق سماعه على الثقة الرئيس أبى القسم بن الحصين بحق سماعه على الثقة الواعظ أبى على الحسن بن المذهب بحق سماعه على الثقة أبى بكر احمد بن جعفر بن حمدان القطيعى بحق سماعه من الامام أبى عبد الرحمن عبد الله بحق سماعه على ابيه امام اهل السنه أبى عبد الله

احمد بن محمد بن حنبل قال ثنا يحيى بن سعيد ثنا عبد الجليل قال انتهيت الى حلقة فيها ابو مخبر و ابن بريده فقال حدثنى أبى قال ابغضت عليًا بغضا لم ابغضه احدا قط قال و احببت رجلا- لم احبه الا- على بغضه عليًا قال فبعث ذلك الرجل على خيل فصحبته ما اصحبه الا على بغضه عليًا قال فاصبنا سبنا قال فكتب الى رسول الله صلى الله عليه و سلم ابعث علينا من يخمسه قال فبعث إلينا عليًا و فى السبى وصيفه هى افضل من السبى قال فخمس و قسم فخرج و راسه يقطر فقلنا يا ابا الحسن ما هذا قال الم تروا الى الوصيفه التى كانت فى السبى فانى قسمت و خمست فصارت فى الخمس ثم صارت فى اهل بيت النبي صلى الله عليه و سلم ثم صارت فى آل على و وقعت بها قال فكتب الرجل الى نبي الله صلى الله عليه و سلم قلت ابعثنى فبعثنى مصدقا قال فجعلت اقرأ الكتاب و اقول صدق صدق فامسك يدي و الكتاب قال أ تبغض عليًا قال نعم قال فلا تبغضه و ان كنت تحبه فازدد له حبا فو الذى نفس محمد بيده نصيب آل على فى الخمس افضل من وصيفه قال فما كان من الناس احد بعد قول رسول الله صلى الله عليه و سلم احبّ الى من على قال

عبد الله فوالذی لا اله غیره ما بینی و بین النبی صلی الله علیه و سلم فی هذا الحدیث غیر اب بریده انتهى ازین عبارت سراسر متانت و ازین مقالت سراپا رزانت در نهایت لعان و وضوحست که حضرت بخاری در تورع و تدین خود خلل صریح می اندازد که احادیث فضیلت جناب امیر المؤمنین علیه السلام را ناقص و ابتر و مقطوع و احضر می سازد و دلش یارای اظهار فضل و علو مرتبت آن عالی قباب نمی دهد و رو باخفا و ستر مناقب و محامد علیه آن جناب که با وصف کتمان اعدا از آفتاب نیمروزه روشن ترست می نهد چنانچه حدیث بریده را که امام احمد بن حنبل آن را کاملاً و تأمناً و محققاً و مصححاً وارد کرده بریده و ناقص و ابتر ساخته ذکر احییت جناب امیر علیه السلام و بعد ارشاد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم که مفید افضلیت آن حضرت از کافه خلق بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلمست از آخر حدیث برانداخته و بتنقیص دیگر مطالب نیز پرداخته و گمان مبر که این حذف و اسقاط و تصرف و اختباط و تبدیل و تعییر و تنقیص و تیر و قطع و برید بتعصب شدید صرف در همین حدیث خاص واقع شده و بس بلکه از قول ذو النسین و هی عاده الخ ظاهر و باهرست که عادت بخاری برین طریقه نامرضیه و سحیه دنیه جاریست که احادیثی که ازین قبیلست یعنی مشتمل بر مزید فضل جناب امیر المؤمنین و اهل بیت طاهرین علیهم السلام می باشد هر گاه آن را وارد می کند ابتر و ناقص می سازد و از قول ابن دحیه و ما ذاک الا لسوء رایه فی التنکب عن هذا السبیل بنص واضح ظاهرست که او از ایراد فضائل عالیه جناب امیر المؤمنین علیه السلام انحراف و تنکب و در اخفاء ان تصلب و تعصب دارد ورای او درین باب شنیع و قبیح و فضیح و فظیح است و ناهیک بهذا القول شاهدا علی انحراف البخاری عن امیر المؤمنین علیه السلام و کفاک به دلیلا علی سوء رایه و قبح عقیده و شناعه صنیه و انهماکه فی التعصب المخزی بین الانام و ائی خزی اعظم من ان یترا الانسان احادیث الرسول صلوات الله و سلامه علیه و اله الکرام بمحض هواه و سوء رایه الجالب للهوان و الملام فبتر الله یدی البخاری حیث بتر الاحادیث النبویه و عفا اثره حیث رام طمس معالم الفضائل العلویه و نیز علامه ذو النسین در کتاب شرح اسماء النبی صلی الله علیه و اله و سلم اولاً حدیثی از مسلم نقل کرده و بعد ان همان حدیث

از بخاری آورده و بعد ان گفته بدأنا بما آورده مسلم لانه آورده بكماله و قطعه البخاری و اسقط منه علی عاده كما ترى و هو مما عيب عليه في تصنيفه علی ما جرى و لا سيما اسقاطه لذكر علی رضی الله عنه بالجمله هر گاه دیانت حضرت بخاری باین نوبت رسیده که باعتراف اهل نحلہ او و مریدانش از قدح و جرح غیر مصون و بتعصب و تنكب و انحراف از فضائل جناب امیر المؤمنین و تنقیص و تبئیر و تبدیل و تغییر احادیث جناب سرور مرسلین صلی الله علیه و اله اجمعین معیوب و مطعون باشد کی مسلمی بر احادیث و روایات او اعتماد می تواند نمود و چون محتملست که غیر ماهری را در جلالت و عظمت و ریاست و امامت و علو مدارج و سمو مناقب ابن دحیه که در خدمتگزاری بخاری سعی جمیل نموده زنگک شبهات و تعصبات از خواطر مستفیدین تحقیقاتش زدوده شکی رو دهد لهذا محامد و مناقب او از تصانیف ائمه و مشایخ اهل سنت منقول می شود و ابن خلکان در وفيات الأعیان گفته ابو الخطاب عمر بن الحسن بن علی بن محمد بن الجمیل بن فرح بن خلف بن قومس بن مزلال بن ملال بن بدر بن دحیه بن فروه الكلبي المعروف بندي النسيين الاندلسي البلسي الحافظ لقلت نسبه علی هذه الصورة من خطه و كان قد قیده و ضبطه كما ههنا الجمیل بضم الجیم و فتح المیم و تشدید الیاء المثناه من تحتها و بعدها لام و هو تصغیر جمیل و فرح بفتح الفاء و سکون الراء و بعدها حاء مهمله و قومس بفتح القاف و ضمها و سکون الواو و کسر المیم و بعدها سین مهمله و مزلال بضم المیم و سکون الزای و بعد اللام الف لام و ملال بفتح المیم و تشدید اللام و بعدها لام و دحیه بکسر الدال المهمله و فتحها و سکون الحاء بعدها یاء مثناه و هو دحیه الكلبي صاحب رسول الله صلی الله علیه و سلم و الباقي معروف لا حاجة الى ضبطه كان يذكر ان امامه الرحمن بنت أبي عبد الله بن أبي البسام موسى بن عبد الله بن الحسين بن جعفر بن علی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن علی بن الحسين بن علی بن أبي طالب رضی الله عنهم فهذا كان يكتب بخطه ذو النسيين بين دحیه و المسين و كان يكتب ايضا سبط أبي البسام اشاره الى ذلك

و كان ابو الخطاب المذكور من اعيان العلماء و مشاهير الفضلاء متقنا لعلم الحديث النبوي و ما يتعلق به عارف بالنحو و اللغة و ايام العرب و اشعارها اكثر بطلب الحديث في اكثر بلاد الاندلس الاسلاميه و لقي بها علماءها و مشايخها ثم رحل الى بر العدوه و دخل مراكش و اجتمع بفضلائها ثم ارتحل الى افريقيه و منها الى الديار المصريه ثم الى الشام و الشرق و العراق و سمع ببغداد من بعض اصحاب ابن الحصين و سمع بواسط من أبي الفتح محمد بن احمد المندائي و دخل الى عراق العجم و خراسان و ما والاها و مازندران كل ذلك في طلب الحديث و الاجتماع بائمه الحديث و اخذ عنهم و هو في تلك الحال يؤخذ عنه و يستفاد منه و سمع باصبهان من أبي جعفر الصيدلاني و بنيسابور من منصور بن عبد المنعم الهزاوي الخ و حافظ جلال الدين سيوطي در بغيه الوعاه كفته عمر بن الحسن بن علي بن محمّد بن الجميل بن فرح بن دحيه الكلبي الاندلسي البلسي الحافظ ابو الخطاب كان من اعيان العلماء و مشاهير الفضلاء متقنا لعلم الحديث و ما يتعلق به عارفا بالنحو و اللغة و ايام العرب و اشعارها سمع الحديث و رحل و له بنى الكامل الدار دار الحديث الكامله بالقاهره و جعله شيخا حدث عنه ابن الصلاح و غيره و مات ليله الثلاثاء رابع عشر ربيع الاول سنه ثلاث و ثلاثين و ستمائه و نيز سيوطي در حسن المحاضره في اخبار مصر و القاهره كفته ابن دحيه الامام العلامه الحافظ الكبير ابو الخطاب عمر بن الحسن الاندلسي البلسي كان بصيرا بالحديث متقنا به له حظ وافر من اللغة و مشاركه في العرييه له تصانيف وطن مصر و ادب الملك الكامل و درس بدار الحديث الكامله مات اربع عشره ربيع الاول سنه ثلاث و ثلثين و ستمائه و نيز علامه سيوطي در رساله حسن المقصد في عمل المولد كفته قال ابن خلكان في ترجمه الحافظ أبي الخطاب ابن دحيه كان من اعيان العلماء و مشاهير الفضلاء قدم من المغرب فدخل الشام و العراق و اجتاز باربل؟؟؟
؟ سنه اربع و ستمائه فوجد ملكها المعظم مظفر الدين زين الدين يعتنى بالمولد النبويّ فعمل له كتابا سماه التنوير في مولد

البشير النذير و قرأه عليه بنفسه فاجازه بالف دينار و قد سمعناه على السلطان فى سنة خمس و عشرين و ستمائه و علامه مقرى در
نفح الطيب كفته الحافظ ابو الخطاب بن دحيه و هو مجد الدين عمر بن الحسين بن على بن محمد بن فرح بن خلف الظاهرى
المذهب الاندلسى كان من كبار المحدثين و من الحفاظ الثقات الاثبات المحضين استوطن بجايه فى مده أبى عبد الله بن
تومور و روى بها و اسمع و كان من احفظ اهل زمانه باللغه حتى صار حوشى اللغه عنده مستعملا غالبا و لا يحفظ الانسان من
اللغه حوشيا الا و ذلك اضعاف محفوظه من مستعملها و كان قصده و الله تعالى اعلم ان يتفرد بنوع يشتهر به دون غيره كما
فعل كثير من الادباء حيث تركوا طريق العرب و انفردوا بالطريق الآخر و لو سلكوا طريق العرب لكانوا فيه كاحاد الناس و كذا
الشيخ ابو الخطاب بن دحيه له رسائل و مخاطبات كلها مغلقات و كان رحمه الله تعالى إذا كتب اسمه فيما يجيزه او غير ذلك
يكتب ابن دحيه و دحيه معا المتشبه به جبرئيل و جبرائيل و يذكر ما ينيف على ثلاث عشره لغه مذكوره فى جبرئيل و يقول عبد
فاطر السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ هذا فرع انفرد به عن عده من اهل العلم قال صاحب عنوان الدرّايه رايت له تصنيفا فى رجال
الحديث لا باس به و ارتحل الى المشرق فى دوله بنى ايوب فرفعوا شانهم و قربوا مكانه و جمعوا له علماء الحديث و حضروا له
مجلسا و اقروا له بالتقدم و عرفوا انه من اولى الضبط و الاتقان و التفهم و ذكروا احاديث باسانيد حولوا متونها فاعاد المتون
المحواله و عرف عن تغييرها ثم ذكر الاحاديث على ما هى عليه من متونها الاصليه و مثل هذه الحكايه اتفق لابي عمر بن عات
فى كتاب مسلم بمراكش بيت الطلبة منها و محمد بن عبد الباقي زرقانى مالكى در شرح مواهب لدينه كفته الامام الحافظ
المتقن ابو الخطاب عمر بن الحسن بن على بن محمد المشهور بانه ابن دحيه فانه رحمه الله كان يذكر انه من ولد الصحابي
دحيه الكلبي بفتح الدال و كسرهما قال النور لغتان مشهورتان و الكرمانى اختلف فى الراجحه منهما

و الجوهري اقتصر على الكسر و المجد قدمه الاندلسي البيهقي بالبصير بالحديث المعتنى به ذو الحظ الوافي من اللغه و المشاركه في العريه صاحب التصانيف توطن مصر و اذ الملك الكامل و درس بدار الحديث الكامله مات رابع عشر ربيع الاول سنه ثلاث و ثلاثين و ستمائه و كمال چيره دستي ابو محمد حسين بن مسعود بغوي كه اكابر قوم او را بيحيي دانسته ياد مي كنند ملاحظه كردنيست كه هر گاه حديث ولايت را در مصابيح وارد کرده لكن لفظ بعدی را كه دليل قاطع و برهان ساطع بر بودن ولي بمعنى متصرف في الامر و حاكمست حذف نموده چنانچه در كتاب مذكور گفته

من الحسان عن عمران بن حصين ان النبي صلى الله عليه وسلم قال ان عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن پس حيرتم بسوي خود مي كشد كه ايا بغوي را با آن همه جلالت و نبالت و كمال و براعت و تمهر و رياست و تصدّر و زعامت كه اسفار ائمه كبار بيان شرح آن مزينست اين قدر هم تفحص و تتبع اخبار و آثار جناب سرور مختار عليه و آله سلام الملك الغفار ميسر نشد كه بر مثل مسند احمد بن حنبل و صحيح ترمذی و امثال ان از مجاميع حديث مشهوره برميخورد و از ان اين حديث شريف را بنهيج كامل نقل مي ساخت و خویش را از وصمت حذف و اسقاط دور و بر کنار مي داشت و چگونه عقل عاقلی قبول خواهد کرد كه بغوي بر تمام حديث ولايت مطلع نشده با آنكه در صدر مصابيح تصريح نموده باخذ روايات از ترمذی و غير او و سابقا دانستی كه ترمذی در جامع خود اين حديث را مع لفظ بعدی روايت نموده و صنيع بدیع ولي الدين الخطيب ازین هم اعجب و اغربست زیرا كه او در كتاب مشكاه المصابيح بعد ذكر اين حديث بحذف لفظ بعدی بمزيد جسارت و بی باکی تصريح نموده كه اين حديث را ترمذی روايت کرده چنانچه در كتاب مسطور گفته

عن عمران بن حصين ان النبي صلى الله عليه وسلم قال ان عليا مني و انا منه و هو ولي كل مؤمن رواه الترمذی پس اين غايت خلاعت صاحب مشكاه المصابيح بچشم عبرت دیدنيست كه با وصف ارتكاب حذف فضيح و اسقاط قبيح تصريح صريح بروايت ترمذی اين حديث شريف صحيح را مي فرمايد و خویش را مصداق ان فريقا منهم ليكتُمون الحق و هم يعلمون مي نمايد و هرگز هرگز بخيال نمی آرد كه ستر تخديع او نزد نقاد اعلام و از هتك غير مصون يريدون ان يطفوا نور الله بافواههم و يابى الله الا ان يتم نوره و لو كره الكافرون و ابن تيميه كه اصفق اللاحقين و السابقين و اوقح الاولين و الاخرين من الجنه و الناس اجمعينست از بخاری هم در گذشته بتصريح صريح تكذيب اين حديث صحيح نموده چنانچه بعد تسويد وجه خود بتكذيب حديث امر حضرت رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم صحابه را به اينكه بر جناب امير المؤمنين عليه السلام بامرهم سلام كنند و تكذيب حديث از سيد المسلمين و امام المتقين و قائد الغر المحجلين گفته و كذلك

عن عمران بن حصین ان النبی صلی الله علیه و سلم قال ان علیاً منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن رواه الترمذی پس این غایت خلاعت صاحب مشکاه المصایح بچشم عبرت دیدنیست که با وصف ارتکاب حذف فسیح و اسقاط قبیح تصریح صریح بروایت ترمذی این حدیث شریف صحیح را می فرماید و خویش را مصداقِ إِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ می نماید و هرگز هرگز بخیاں نمی آرد که ستر تخدیع او نزد نقاد اعلام و از هتک غیر مصون یزیدونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ يَا أَبَى اللَّهِ إِلَّا أَنْ يُتَمَّ نُورُهُ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ و ابن تیمیه که اصفق اللاحقین و السابقین و اوقح الاولین و الآخرین من الجنه و الناس اجمعینست از بخاری هم در گذشته بتصریح صریح تکذیب این حدیث صحیح نموده چنانچه بعد تسوید وجه خود بتکذیب حدیث امر حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم صحابه را به اینکه بر جناب امیر المؤمنین علیه السلام یا مره سلام کنند و تکذیب حدیث از سید المسلمین و امام المتقین و قائد الغر المحجلین گفته و کذلک

قوله هو ولی کل مؤمن بعدی کذب علی رسول الله صلی الله علیه و سلم بل هو فی حیاته و بعد مماته ولی کل مؤمن و کل مؤمن ولیه فی المحیا و الممات فالولایه التي هی ضد العداوه لا تختص بزمان و اما الولایه التي هی الاماره فيقال فيها و الی کل مؤمن بعدی كما يقال فی صلاه الجنازه إذ اجتمع الولی و الوالی قدم الوالی فی قول الاكثر و قيل يقدم الولی فقول القائل

علی ولی کل مؤمن بعدی کلام یمتنع نسبتہ الی رسول الله فانه ان أراد الموالاته لم یحتج ان یقول بعدی و ان أراد الاماره کان ینبغی ان یقال و آل علی کل مؤمن انتهى پس این حقد و ضغن و تهور و توغ بنظر امعان ملاحظه باید کرد که چنین حدیث شریف را که ائمه اعلام که اساطین مذهب اهل سنت اند مثل ترمذی و ابن حبان و ضیاء مقدسی در صحاح خود روایت کرده اند و مثل ابن ابی شیبہ و حاکم و ابن جریر تنصیص بر صحت آن فرموده و توثیق رجال آن بتصریحات ائمه رجال ثابت بحشم و جزم تکذیب می کند و هیچ سندی از اقوال ائمه نقاد یا وجهی وجیه قابل اعتماد برای ان ذکر نمی کند فسحقاً سخته لمن کذب الحدیث الصحیح و ارتکب الکذب القبیح و آنچه فرمایش کرده که اگر مراد از ولایت امارت می بود لفظ والی می گفت پس محض تخرص و تهجم مطرود و اقتراح و تهجس مردودست و لفظ ولی چنانچه بمعنی دوست می آید همچنین بمعنی والی نیز می آید و بقرینه بعدی صریحست در معنای والی و امیر پس چه ضرورست که در مقام افاده امارت لفظ والی گفته آید و جناب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کلام را موافق فرمایش و خواهش حضرات اهل سنت نمی فرمود که هر لفظ که ایشان اقتراح کنند همان را ارشاد کند و لفظ دیگر را بفرماید غرض آن جناب افاده امامت جناب امیر المؤمنینست و آن را بکرات و مرات بتصریحات و تلویحات

ص:

ارشاد فرموده هر گاه حدیث غدیر را اهل حقّ پیش کردند حضرات اهل سنت فرمایش کردند که اگر مراد ازین خلافت و امارت می بود حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حق جناب امیر المؤمنین می فرمودند انه الولیّ بعدی و هر گاه شیعه لفظ ولیکم بعدی را هم از کتب اهل سنت بر آوردند حالا فرمایش دیگر می کنند و می فرمایند که اگر مراد امارت و خلافت می بود لفظ والی ذکر می کرد و می فرمود که هو وال علی کلّ مؤمن و هر گاه این لفظ را هم برمی آریم نظرا الی مکابراتهم توقع آنست که خواهند گفت که والی هم دلالت بر خلافت نمی کند و فرمایش دیگر خواهند فرمود و هكذا بالجمله عاقل دیندار بملاحظه این تعصّبات و هفوات اکابر و ائمه قوم درباره ابطال دلائل اهل حقّ پی بنهایت عجز و زبونی اینها و نهایت بطلان و فساد مبانی مذهب ایشان می برد و می داند که بمحض تقلید اسلاف و حب مذهب آباء ابطال امور واضحه می خواهند و اصلا از تفوه به اکاذیب صریحه و شنائع کلمات سخیفه که اوانی عقلاء از ان احتراز می کنند چه جا اهل علم و فضل که از شان ایشان بغایت بعیدست باکی ندارند و قبل این تیمیه کسی از محدثین و متکلمین سنیه اقدام بر حکم بوضع و ابطال و ردّ و قدح و طعن و جرح این حدیث شریف نکرده اری بعد ابن تیمیه ابن حجر مکی که باشتمال کتابش بر تعصّب شیخ عبد الحق دهلوی معترف و فاضل از زبان حسن بن حسن رشید هم باین اعتراف ایضاح متمسک و متشبث می باشد قدح و جرح این حدیث شریف در سر کرده لکن بر ابطال و تکذیب آن جسارت ننموده در صواعق بجواب حدیث غدیر گفته اما

روایه بریده عنه لا- تقع یا بریده فی علیّ فانّ علیا منی و انا منه و هو ولیکم بعدی ففی سنده الاجلح و هو و ان وثقه ابن معین لکن ضعفه غیره علی أنّه شیعی و علی تقدیر الصّححه فیحتمل أنّه رواه بالمعنی بحسب عقیده و علی فرض أنّه رواه بلفظه فیتعیّن تاویله علی ولایت خاصّه نظیر

قوله صلی الله علیه و سلم اقضاکم علیّ علیّ و ان لم یحتمل التاویل فالاجماع علی حقیقه ولایه ابی بکر و فرعیها قاض بالقطع لحقیته لابی بکر و بطلانها لعلی لان مفاد الاجماع قطعی و مفاد خبر الواحد ظنی و لا- تعارض بین ظنی و قطعی بل یعمل بالقطعی و یلغی الظنی علی انّ الظنی لا عبره به فیها عند الشیعه کما مرّ پس کمال عجبست ازین

علامه روزگار که با آن همه مفاخر عالیہ المنار و مناقب متالیہ الانوار و تدرّب تام و تمہر حام در تتبع احادیث و اخبار خیر الانام علیہ و الہ آلاف التحیّہ و السلام کہ شرحی از ان سابقا شنیدی اعتنای بدیگر طرق این حدیث کہ اجلح در ان واقع نیست نکرده این حدیث را منحصر در طریق واحد وانمودہ بمزید سلاطت لسان قدح جرح مزعومی آن آغاز نہادہ و لطیف تر آنست کہ ابن حجر در ہمین کتاب صواعق این حدیث شریف را از ترمذی و حاکم در فضائل جناب امیر المؤمنین علیہ السلام بروایت عمران بن حصین نقل کردہ کہ در سند آن ہرگز از اجلح نشانی نیست چنانچہ در فصل ثانی باب تاسع کہ آن را باین عنوان معنون نمودہ الفصل الثانی فی فضائل علی کرم اللہ وجہہ و ہی کثیرہ عظیمہ شہیرہ حتی قال احمد ما جاء لاحد من الفضائل ما جاء لعلی و قال اسماعیل القاضی و النسائی و ابو علی النیسابوری لم یرد فی حقّ احد من الصحابہ بالاسانید الحسان اکثر مما جاء فی علی قال بعض المتأخرین من ذریہ اهل البيت النبویّ و سبب ذلك و اللّٰه اعلم انّ اللّٰه اطّلع نبیّہ علی ما یکون بعدہ مما ابتلی بہ علی و ما وقع من الاختلاف لما آل إلیہ امر الخلافہ فاقتضی ذلك و نصّح الامہ اشہارہ بتلك الفضائل لتحصل النّجاء لمن تمسّیک بہ ممّن بلغته ثم لما وقع ذلك الاختلاف و الخروج علیہ نشر من سمع من الصحابہ تلك الفضائل و بثّھا نصّحا للامہ ایضا ثم لما اشتدّ الخطب و اشتغلت طائفہ من بنی أمیّہ بتنقیصہ و سبّ علی المنابر و وافقہم الخوارج لعنہم اللّٰه بل قالوا بکفرہ اشتغلت جہابذہ الحفاظ من اهل السنّہ بیث فضائلہ حتی کثرت نصّحا للامّہ و نصرہ للحقّ ثم اعلم أنّہ سیاتی فی فضائل اهل البيت احادیث مستکثرہ من فضائل علی رضی اللّٰه عنہ فلتکن منک علی ذکر و أنّہ مرّ فی کثیر من الاحادیث السابقہ فی فضائل أبی بکر جمل من فضائل علی و اقتصرت هنا علی اربعین حدیثا لأنّہا من غرر فضائلہ می فرماید الحدیث الخامس و العشرون

اخرج الترمذی و الحاکم عن عمران بن حصین انّ رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیہ و سلّم قال ما تریدون من علیّ ما تریدون من علیّ انّ علیّا منّی و انا منه و هو ولیّ

کل مؤمن بعدی و مَرَّ الکلام فی حادی عشر الشَّبه علی هذا الحدیث و بیان معناه و ما فیه پس اگر نظر ابن حجر بحدیث مروی از ابن عباس و غیر آن نرسیده بود کاش طریق مروی از عمران بن حصین که خود روایت کرده و آن را از جمله غرر فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام دانسته از خاطر خود بر باد نمی داد و در جواب اهل حق آن را منحصر در طریق واحد که در ان اجلح واقع ست نمی ساخت لیکن تعصّب و ناحق کوشی را چه علاجست که آدمی بسبب این مرض مزمن کر و کور و از ادراک و اوضحات نهایت دور می گردد و عجب که ابن حجر با این همه دعوی محدثیت و طعن و تشنیع بر اهل حق بمزعمات فاسد و اینهم ندانسته که توثیق اجلح هم در ابن معین منحصر نیست بلکه دیگر اکابر ائمه سنیّه کما علمت سابقا نیز توثیق اجلح کرده اند و ابو داود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه که خود ابن حجر جابجا بروایات شان احتجاج و استدلال می نماید از اجلح در صحاح خود که مدار دین و اسلام سنیّه است روایت می کنند پس زعم انحصار توثیق اجلح در ابن معین مثل زعم انحصار روایت حدیث ولایت در اجلح از غرائب مزعمات فاسده فظیعه و طرائف توهمات بدیعه است و نیز دانستی که ابن حجر در منح مکیه شرح قصیده همزیه در ذیل قول ناظم و علی صنو النبی و من دین فوادی و داده و الولاء گفته و ذلک عملا بما

صَحَّ عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَ عَادَ مَنْ عَادَاهُ وَ اَنَا عَلِيًّا مَنِّي وَ اَنَا مِنْهُ وَ هُوَ وَلِيَّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي پَسِ اَيْنَ قَوْلِ ابْنِ حَجْرٍ كَمَا أَنَّ حَقَّ تَعَالَى عَزَّ شَانَهُ وَ هُوَ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ أَوْ رَأَى بَانَ كَمَا أَنَّ صَرِيحًا فِي هَذَا أَنَّ حَدِيثَ شَرِيفٍ صَحِيحًا وَ قَوْلِ نَازِمٍ رَأَى فِي مَدْحِ جَنَابِ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ مَا خُوذَ دَانِسْتَهُ وَ بِتَصْدِيقِ وَ اذْعَانَ أَنَّ پَرْدَاخْتَهُ حَالًا - عَاقِلٌ مُتَدَرِّبٌ رَأَى تَهَافُتًا وَ تَنَاقُضًا عِلْمَايَ قَوْمٍ كَمَا أَنَّ مَكَالِمَهُ اَهْلَ حَقِّ چِسَانَ حِيرَانَ وَ سَرَّاسِيمَهُ مِي شُونَدَ وَ اَزْ تَكْذِيبِ خُودِ وَ ائِمَّةِ خُوَيْشِ اصْلًا بَاكِي نَمِي كَنَنْدَ بِنَظَرِ عِبْرَتِ نَكْرِيَسْتِنِيَسْتِ كَمَا أَنَّ ابْنَ حَجْرٍ بَا وَصْفِ اَنكَه تَصْحِيحِ اَيْنِ حَدِيثِ فِي مَنَحِ مَكِيَه نَمُودَه وَ دَرِ صَوَاعِقِ هَمِ اَن رَا اَزْ غَرَرِ فُضَائِلِ جَنَابِ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ شَمْرَدَه وَ اَزْ تَرْمِذِي وَ حَاكِمِ نَقْلِ اَن كَرَدَه مَعْدَلِكُ دَرِ هَمِينَ كِتَابِ دَرِ مَقَامِ جَوَابِ اسْتِدْلَالِ اَهْلِ حَقِّ بِقَدْحِ وَ جَرَحِ اَن

و اذعان آن پرداخته حالا- عاقل متدرب را تهافت و تناقض علمای قوم که وقت مکالمه اهل حق چسان حیران و سراسیمه می شوند و از تکذیب خود و ائمه خویش اصلاً باکی نمی کنند بنظر عبرت نگریستنست که ابن حجر با وصف آنکه تصحیح این حدیث در منح مکیه نموده و در صواعق هم آن را از غرر فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام شمرده و از ترمذی و حاکم نقل آن کرده مع ذلک در همین کتاب در مقام جواب استدلال اهل حق بقدرح و جرح آن پرداخته پرده حیا از روی خود برداشته اما احتمال روایت کردن اجلح حدیث شریف را بالمعنی حسب عقیده خود که ابن حجر بمزیر خرق خرق آن نموده پس رکاکت و سخافت آن پر ظاهرست که اگر مجرد خلق احتمال روایت بالمعنی در هر خبری بغیر سند جاری کرده شود هیچ مطلبی از مطالب دین ثابت نه گردد پس اختراع این احتمال کثیر الاختلال دلیل کمال عجز و واماندگی و بحقیقت هدم مبانی اسلامست اما آنچه ابن حجر سراییده که بر فرض روایت نمودن اجلح این حدیث شریف را بلفظه تاویل ولایت بولایت خاصه خواهد شد مثل قول آن جناب

اقضاکم علیّ پس اظهار کمال بعد خویشست از سلیقه مناظره زیرا که تاویل ولایت بولایت خاصه عین تلمیح و تسویل و بسبب عدم معاضدت آن بدلیل غیر قابل التعویل با این همه انشاء الله در ما بعد ادله زاهره و براهین باهره بطلان حمل ولایت بر ولایت خاصه بسط تمام بمعرض بیان و اظهار خواهم آورد که بملاحظه آن ظاهر خواهد شد که این کلام ابن حجر تفوه و تقول سراسر خسار و تهجم و تهجس صریح البوارست مع ذلک می گویم که چون ارشاد جناب بشیر و نذیر در حق امیر کل امیر علیه و آله الصلوه و السلام

ما استنار الفجر المنیر اقضاکم علیّ مفید اعلمیت و افضلیت آن جنابست پس اگر ولایتی که ابن حجر تنزیل لفظ ولی بر آن می کند در اثبات افضلیت آن جناب مماثل و مساوی

حدیث اقضاکم علیّ می باشد پس آن هم برای اثبات خلافت آن جناب کافی و وافی و شکوک و شبهات جاحدین را ماحی و عافیست اما تمسک ابن حجر باجماع بر خلافت ابي بکر و عمر و ثالث ثلاثه در صورت عدم احتمال تاویل پس نهایت مکابره و تسویل و غایت تخدیع و تضلیلست زیرا که بنای غیر مرصوص اجماع موهوم باده قاهره و براهین زاهره مهدوم و مثلوم کما بین فی تشیید المطاعن و غیره اما توهم ابن حجر که این حدیث خبر واحدست پس مدفوعست بچند وجه اول آنکه بسبب روایت نمودن جمعی کثیر و جمعی غفیر از اساطین فریقین آن را در مقامات مختلفه و مظان متعدده مع نص جمع منهم علی الصحه و ایراد جمع آخر بالقطع و الحتم و البتّ و الجزم یقین بثبوت آن حاصل می شود دوم آنکه این حدیث شریف را دوازده صحابی روایت کرده اند اول و افضل ایشان خود جناب امیر المؤمنین علی بن ابي طالب علیه السلامست چنانچه دیلمی کما فی کنز العمال و مفتاح النجا بروایت آن حضرت نقل کرده که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم فرمود

یا بریده ان علیا

ولیکم بعدی فاحب علیاً فانه يفعل ما يؤمر و نیز این حدیث را آن جناب در ضمن بیان فضائل خود وقت حضور جماعتی از مهاجرین و انصار بمسجد از جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم باین الفاظ نقل فرموده

علی اخی و وارثی و ولی کل مؤمن بعدی کما سیجیء عن ینابیع الموده انشاء الله تعالی و نیز این حدیث از آن جناب در ضمن واقعه نزول آیه وَ أَنْذِرْ عَشِیرَتَکَ الْأَقْرَبِینَ منقولست و حدیث ولایت را در ضمن قصه نزول این آیه از آن حضرت ابن مردویه و ملا علی متقی در کنز العمّال و محمد محبوب عالم در تفسیر شاهی روایت کرده اند و نیز این حدیث بروایت آن جناب در ضمن سؤال جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم خمس اشیا واردست چنانچه خطیب بغدادی و عبد الکریم رافعی در کتاب التدوین و زرنندی در نظم درر السمطین و سیوطی در جمع الجوامع و ملا علی متقی در کنز العمال و مرزا محمد بدخشی در مفتاح النجا و محمد صدر عالم در معارج العلی و عجیلی در ذخیره المال و مولوی حسن زمان معاصر در قول مستحسن روایت نموده اند دوّم جناب امام حسن علیه السلام که آن جناب این حدیث را از جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم حسب نقل شیخ سلیمان بلخی در ینابیع الموده کما سیجیء انشاء الله تعالی باین الفاظ روایت فرموده

اما انت یا علی فمّنی و انا منک و انت ولی کل مؤمن و مؤمنه بعدی سوم حضرت ابو ذر جندب بن جناده الغفاری و حدیث ولایت را بروایت حضرت او شهردار دیلمی در مسند الفردوس کما فی کتاب الاکتفاء لابراهیم الوصابی و قد سمعت سابقا باین لفظ نقل نموده

علی منّی و انا من علی و علی ولی کل مؤمن بعدی حبّه ایمان و بغضه نفاق و النظر إلیه رافه چهارم عبد الله بن عباس و روایت نمودن او شان حدیث ولایت را از افاده ابو داود طیالسی و احمد بن حنبل در مسند و ابو یعلی و حاکم در مستدرک علی الصحیحین و ابو بکر بیهقی و ابن عبد البر در استیعاب و اخطب خوارزم در کتاب المناقب و ابن عساکر در موافقات و اربعین طوال و ابو حامد محمود صالحانی و محمد بن یوسف کنجی در کفایه الطالب و محب طبری در ریاض نضره و زرنندی در معارج الوصول و سید شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل و ابن حجر عسقلانی در اصابه و وصابی در کتاب الاکتفاء و منادی در کنوز الحقائق و احمد بن الفضل بن محمد با کثیر در وسیله المآل و مرزا محمد بدخشانی در مفتاح النجا و نزل الابرار پنجم ابو سعید سعد بن مالک الخدری و حدیث ولایت امیر المؤمنین علیه السلام بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم از او کما سمعت سابقا نطنزی در کتاب الخصائص العلویه بضمن واقعه غدیر باین الفاظ ذکر کرده

الله اکبر علی اکمال الدین و اتمام النعمه و رضی الرّب برساتنی و الولایه لعلی من بعدی و قد ذکره ابو نعیم الاصفهانی فی کتاب ما نزل من القرآن فی علی

و جمال الدين المحدث في الاربعين ششم براء بن عازب الانصاری الاوسی و حدیث ولایت بروایت و ابو المظفر سمعانی در فضائل الصحابه در ضمن حدیث غدیر باین الفاظ وارد نموده

هذا ولیکم من بعدی اللهم وال من والاه و عاد من عاداه هفتم ابو لیلی بن عبد الله الانصاری المدنی و حدیث ولایت بروایت او اخطب خوارزم در کتاب المناقب باین الفاظ ذکر نموده

انت امام کل مؤمن و مؤمنه و ولی کل مؤمن و مؤمنه بعدی هشتم عمران بن الحصین و روایت نمودن او حدیث ولایت را از افاده ابو داود طیالسی و ابن ابی شیبہ و احمد بن حنبل و ترمذی و نسائی و حسن بن سفیان و ابو یعلی و ابن جریر و خثیمه بن سلیمان و ابو حاتم بن حبان و طبرانی و حاکم و ابو نعیم اصفهانی و ابن المغازلی و شیرویه دیلمی و ابو السعادات ابن الاثیر جزری و عز الدین بن الاثیر و ابن طلحه قرشی و محمد بن یوسف کنجی و محب الدین طبری و ابراهیم بن محمد حموی و ذهبی و زرندی و سید شهاب الدین احمد و ابن حجر عسقلانی و حسین میبذی و سیوطی و حاجی عبد الوهاب و خود ابن حجر و ملا علی متقی و مرزا مخدوم و ابراهیم وصابی و جمال الدین محدث و علی قاری و احمد بن فضل بن محمد باکثیر و مرزا محمد بدخشانی و محمد صدر عالم و ولی الله و محمد بن اسماعیل الامیر و محمد بن علی صبان و مولوی مبین و محمد سالم و مولوی ولی الله لکهنوی و شیخ سلیمان بلخی ظاهرسر نهم بریده بن الحصیب الاسلامی و روایت نمودن او حدیث ولایت را از افاده ابن ابی شیبہ و احمد بن حنبل و نسائی و مسعود بن ناصر سجستانی و شیرویه دیلمی و شهردار دیلمی و ابن سبع اندلسی و ضیاء الدین حنبلی و محب طبری و سید شهاب الدین احمد و ابن حجر عسقلانی و شهاب الدین قسطلانی و سیوطی و محمد بن یوسف شامی و ملا علی متقی و ابراهیم وصابی و احمد حافی و شیخانی قادری و مرزا محمد بدخشانی و محمد صدر عالم و مولوی ولی الله لکهنوی ثابت و متحققست دهم عبد الله ابن عمر و حدیث ولایت بروایت سید علی همدانی در موده القربی باین نهج نقل کرده

یا ایها الناس هذا ولیکم بعدی فی الدنیا و الآخره فاحفظوه یعنی علیا یازدهم عمرو بن العاص و حدیث ولایت بروایت او کما سمعت سابقا اخطب خوارزم در کتاب المناقب در ضمن مکتوبی که عمرو بمعاونیه نوشته باین عنوان ذکر نموده و

قد قال فیہ علی و لیکم بعدی و ذلک علی و علیک و علی جمیع المسلمین دوازدهم وهب بن حمزه در روایت او را کما سمعت سابقا شیخ سلیمان بلخی در

سافرت مع علی بن ابی طالب فرأیت منه بعض ما اکره فشکوته الی النبی صلی الله علیه و سلم فقال لا تقولن هذا لعلی فانه ولیکم بعدی و خود ابن حجر بکی در صواعق

حدیث موضوع مروا ابا بکر فلیصل بالناس را بزعم روایت نمودن هشت کس از صحابه آن را متواتر پنداشته پس هر گاه نزد ابن حجر از روایت هشت نفر تواتر حاصل می شود و لا- ریب حدیث ولایت که از دوازده صحابه مرویست بالاولی متواتر خواهد شد سبحان الله فضیلت منحوه عتیقه را بزعم روایت هشت نفر از صحابه که از جمله آن حضرت عائشه و حفصه هم می باشند متواتر وانمودن و حدیث ولایت را که از دوازده صحابه مرویست خبر واحد گفتن بچه قدر داد انصاف و ترک اعتساف دادنست سوم آنکه ابو محمّد علی بن حزم در محلی بعد نقل روایات منع بیع ماء از چهار صحابه گفته فهؤلاء اربعة من الصحابه رضی الله عنهم فهو نقل تواتر لا- تحل مخالفته ازین عبارت ظاهرست که نقل چهار صحابه نقل تواترست پس حدیث ولایت که از دوازده صحابه مرویست بالاولویه الظاهره متواتر خواهد بود فالحمد لله الملك الدیان حیث ثبت باوضح برهان ان حدیث الولایه متواتر لا یستریب فیه من اعتنی بهذا الشأن چهارم آنکه شاه صاحب در باب دهم همین کتاب بجواب طعن دوازدهم از مطاعن ابی بکر گفته اند و آنچه گفته اند که فاطمه را بجز یک کس که خودش بود جواب داد دروغ محضست زیرا که این خبر در کتب اهل سنت بروایت حذیفه بن الیمان و زبیر بن العوام و ابو دردا و ابو هریره و عباس و علی و عثمان و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص صحیح و ثابتست و اینها اجله اصحاب اند و بعضی ازیشان مبشر به بهشت اند و در حق حذیفه ملا عبد الله مشهدی در اظهار الحق حدیث پیغمبر آورده که

ما حدّثکم به حذیفه فصدّقه و از جمله اینها مرتضی علیست که باجماع شیعه معصوم و باجماع اهل سنت صادقست و روایت عائشه و ابو بکر و عمر را درین مقام اعتباری نیست

اخرج البخاری عن مالک بن اوس بن الحدّثان النّصری ان عمر بن الخطاب قال بمحضر فیهم علی و العباس و عثمان و عبد الرحمن بن عوف و الزبیر بن العوام و سعد بن ابی وقاص انشدکم بالله الذی باذنه تقوم السّماء و الارض أ تعلمون ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال لا نورث ما ترکناه صدقه قالوا اللهم نعم ثم اقبل علی علی و العباس و قال انشدکما بالله هل تعلمان ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال ذلک قالوا اللهم نعم پس معلوم شد که این خبر هم برابر آیتست در قطعیت زیرا که این جماعت که نام اینها مذکور شد خبر یکی ازیشان مفید یقینست چه جای

این جمع کثیر علی الخصوص حضرت علی مرتضی که نزد شیعه معصوم اند و روایت معصوم برابر قرآنست در افاده یقین نزد ایشان انتهی ازین عبارت سراسر رشاقت نهایت ثبوت قطعیت و تحقق حدیث ولایت واضحست زیرا که از ان ظاهرست که خبر یکی ازین جماعت صحابه که اسمایشان ذکر کرده برابر آیت قرآنی و مفید یقینست پس بهر وجهی که خبر یکی ازین جماعت مفید یقین و مساوی با آیه قرآن مبین خواهد بود بهمان وجه یا اولی از ان حدیث ولایت که مردی ست از جماعتی که اسمایشان آنفا ذکر یافت مفید قطع و یقین و مساوی با کلام رب العالمین خواهد بود و نیز ازین کلام مخاطب مزیت و خصوصیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام در باب افاده روایت آن حضرت قطع و یقین و مساوات با کلام احسن الخالفین بسبب معصوم بودن آن جناب نزد اهل حق ظاهرست و چون عصمت آن حضرت از کلام والد ماجد او در تفهیمات و افادات او درین کتاب و تفسیر واضح و اشکارست و نیز از افادات دیگر سنیّه کالشمس فی رابعه النهار پس خصوصیت آن حضرت نزد خود شاه صاحب و والد او و دیگر اعلام سنیّه ثابت باشد اما آنچه ابن حجر گفته علی أنّ الظنی لا عبره به فیها عند الشیعه کما مرّ پس مدفوعست به اینکه از بیان سابق واضح شد که ظن ظنّیت این حدیث از قییل إنّ بَعْضَ الظَّنِّ إِنْ شَاءَ اللهُ می باشد و معدلک اگر این حدیث ظنّی هم بود چون امامت نزد جمهور حضرات اهل سنت از فروغست پس درین باب استدلال باخبار آحاد هم جائز و سائغ باشد و سرتابی این حضرات از ان محض نکول و عدول از مسلمات خویش و مقام کمال استعجاب و استغرابست که اکابر متکلمین و اجله مناظرین این طائفه در مقام اثبات خلافت خلفای خویش با آنکه حسب تصریحاتشان فقدان نص بر آن از واضحاتست باخبار موضوعه صریحه الافتعال و اکاذیب مختلقه واضحه الاختلال احتجاج می نمایند و در مقام استدلال تقریراتی بس رکیک و فضول و تبییناتی بغایت سمج و نامعقول پیش می فرمایند که از ان هیچ عاقلی را حقیقت خلافت خلفا هم بخاطر نه می گزرد چه جای حصول ظن بلکه مرتبه جمله از استدلالات در رکاکت بحدّی می رسد که منصفینشان هم بالجا دست از ان برمی دارند بلکه همت بردّ و ابطال آن می گمارند کما دریت نمودجه فی المنهج الاول پس عدم قبول حدیث ولایت و لو سلم کونه خبر الواحد المفید للظنّ خون انصاف ریختنست و بس و نصر الله کابلی بتقلید خبر سدید ابن حجر نیز قدح و جرح این حدیث پیش نظر نهاد حیث قال فی الصّوابع الثالث ما

رواه بریده عن النبی صلی الله علیه و سلم انه قال

أَنَّ عَلِيًّا مِنِّي وَأَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَهُوَ وَلِيٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ بَعْدِي الْوَلِيُّ الْأَوَّلِيُّ بِالتَّصَرُّفِ فَيَكُونُ هُوَ الْإِمَامَ وَهُوَ بَاطِلٌ لِأَنَّ فِي اسْنَادِهِ الْإِجْلَاحَ وَهُوَ شِيعِيُّ مَتَّهَمٌ فِي رِوَايَتِهِ فَلَا يَصْلِحُ خَبْرُهُ لِلْإِحْتِجَاجِ وَلِأَنَّ الْجُمْهُورَ ضَعَّفُوهُ فَلَا يَحْتَجُّ بِحَدِيثِهِ وَلِأَنَّهُ يَحْتَمِلُ أَنَّهُ رَوَاهُ بِالْمَعْنَى بِحَسَبِ عَقِيدَتِهِ وَلِأَنَّ الْوَلِيَّ مِنَ الْإِلْفَازِ الْمَشْتَرَكِ كَمَا سَلَفَ وَلِأَنَّهُ مِنْ إِخْبَارِ الْآحَادِ وَهِيَ لَا تَفِيدُ إِلَّا الظَّنَّ وَلِأَنَّهُ لَا يَقَاوِمُ مَا تَقَدَّمَ مِنَ النُّصُوصِ الدَّلَالَةِ عَلَى إِمَامَتِهِ مِنْ تَقَدُّمِ عَلَيْهِ بَعْدَ إِزْمَانِهِ مَلَا حِظَّهُ مِنْ عِبَارَتِ ظَاهِرِ مِثْلِ شُودِ كَهْ كَابَلِي بِجَوَابِ حَدِيثِ وَلايْتِ أَوْلَا عَذْرَ شِيعِيَّتِ إِجْلَاحَ وَثَانِيَا ادَّعَى تَضْعِيفَ جُمْهُورِ أَوْ رَا بَمِيَانِ أَوْرَدَهُ اسْقَاطِ إِحْتِجَاجِ بِرِوَايَتِ أَوْ خِوَااسْتِهِ وَبَطْلَانِ إِيْنِ هَرِ دُو عَذْرَ رَكِيكٍ وَوَاهِيِ إِزْ بِيَانِ سَابِقِ بُوْجِهْ اِبْلَغِ وَاَوْفِيْ دَرِيافَتِي مَعَهْذَا دَانَسْتِي كَهْ حَدِيثِ شَرِيْفِ مَنْحَصِرِ دَرِ إِجْلَاحِ نِيْسْتِ بَلَكَهْ بِطَرَقِ عَدِيْدَهْ دِيْكَرِ مَرْوِيْسْتِ وَصَحَّتْ أَنْ اَزْ كَتَبِ رِجَالِ وَتَنْصِيصَاتِ مَحْقَقِيْنَ بِا كَمَالِ ظَاهِرِسْتِ پَسْ زَعْمِ كَابَلِيْ اِنْحِصَارِ أَنْ رَا دَرِ إِجْلَاحِ بِتَقْلِيْدِ پَرِ خَطَرِ اِبْنِ حَجْرِ نَاشِيِ اَزْ نِهَائِيْتِ قِصُورِ بَاعِ وَضَيْقِ عَطْنِ وَقَلْتِ تَتَبِعْ وَكَثْرَتِ تَكْبِيْرِ وَتَهْوُّرِ وَعَدَمِ مِبَالَاتِ وَاعْتِنَا بِتَجْرَحِ وَتَاثِمَسْتِ اَمَّا اِحْتِمَالِ رِوَايَتِ كَرْدَنِ إِجْلَاحِ اِيْنِ حَدِيثِ شَرِيْفِ رَا بِالْمَعْنَى حَسَبِ عَقِيْدَهْ خُودِ كَهْ بِتَقْلِيْدِ اِبْنِ حَجْرِ ذِكْرِ كَرْدَهْ پَسْ بَطْلَانِ أَنْ بِجَوَابِ اِبْنِ حَجْرِ مَبِيْنِ شُدْ وَاَزِيْنِ جَاسْتِ كَهْ مَخَاطَبِ قِمَقَامِ اَزْ ذِكْرِ أَنْ اِسْتِحْيَا كَرْدَهْ بِا وَصَفِ اِخْذِ دِيْكَرِ مَطَالِبِ اَزْ كَابَلِيِ اَزْ اِيْرَادِ أَنْ دَمِ بَخُودِ كَشِيْدَهْ اَمَّا اِيْنِكَهْ وَليِ اَزِ الْفَازِ مَشْتَرَكِهْ اِسْتِ پَسْ جَوَابِ أَنْ دَرِ مَا بَعْدِ بَدَلَائِلِ مَتِيْنَهْ وَبِرَاهِيْنِ رَزِيْنَهْ اِنْشَاءِ اللّٰهِ تَعَالَى مِيْ شَنُوِيْ اَمَّا اِيْنِكَهْ اِيْنِ خَبْرِ اَزْ إِخْبَارِ اَحْدَاْسْتِ پَسْ تَفْوَهْ بَانَ اِظْهَارِ كَمَالِ بَعْدِ اَزْ صَدَقِ وَسَدَادِ وَ اِنْهَمَاكِ دَرِ اِيْثَارِ عِنَادِ وَلِدِ اَوْسْتِ كَمَا ظَهَرَ اَنْفَا عَلَيِ اَصْحَابِ الْاِسْتَبْصَارِ وَالرِّشَادِ اَمَّا اَنْجَهْ كَابَلِيِ دَرِ اِيْنِدَهْ وَلِأَنَّهُ لَا يَقَاوِمُ مَا تَقَدَّمَ مِنَ النُّصُوصِ الدَّلَالَةِ عَلَى إِمَامَتِهِ مِنْ تَقَدُّمِ عَلَيْهِ پَسْ كَلَامِيْسْتِ بَسْ غَرِيْبِ زِيْرَا كَهْ فُقْدَانِ نَصِ بَرِ خِلَافَتِ خَلْفَايِ ثَلَاثَهْ اَمْرِيْسْتِ مُسْلِمِ كَهْ اِكَاْبِرِ قَوْمِ بَانَ تَصْرِيْحِ كَرْدَهْ اَنْدِ تَا اَنْكَهْ مَخَاطَبِ بِا اِنْصَافِ هَمِ بَانَ اَقْرَارِ وَاعْتِرَافِ دَارِدِ پَسْ اِدْعَايِ كَابَلِيِ وَجُودِ نِصُوصِ بَرِ خِلَافَتِ خَلْفَا عِيْنِ مَخَالَفَتِ وَمَعَانِدَتِ مَحْقَقِيْنَ عَالِيِ فِخَارِ وَعُقُوقِ وَمِشَاقَتِ مَتَكَلِمِيْنِ طِيْبِ النِّجَارِ بَاشُدِ وَ عَجَبِ بَرِ عَجَبِ اِيْنِ سْتِ كَهْ كَابَلِيِ بَلْفِظِ بِا تَقَدَّمَ اِظْهَارِ مِيْ كَنْدِ كَهْ اَوْ بَعْضِيِ اَزْ اِنِ نِصُوصِ رَا

بمعرض تبیین و ایضاح آورده حال آنکه بر متتبع خبیر واضحست که آنچه کابلی رفیع الدرجات در مطلب ثانی مقصد رابع کتاب خود بان اثبات خلافت خلفای ثلاثه خواسته و مخاطب در تحفه بانتحال آن پرداخته بعضی از ان آیاتیست که آن را دلیل خلافت وانموده کمال حسن فهم و رزانت عقل بر همکنان؟؟؟ آشکار فرموده و جمله از اخبار موضوعه اهل نحلّه اوست که بذکر آن قلوب اتباع و اشیاع خویش را منبسط و محبور و مبتهج و مسرور ساخته و نبذه از اخبار است که بنقل آن از کتب اهل حق اعلام وقاحت برافراشته بزعم خود آنرا دلیل قاطع بر مطلب انگاشته و هر عاقلی که اجوبه شافیه و تبیینات وافیه این نحیف را که سابقا در رد ابطال این غرائب افادات و عجائب افاضات بمنصه اظهار جا داده ام و لاحقا انشاء الله المنعم در مطاوی کلام حسب اقتضای مقام شرح خواهم داد بنظر انصاف ملاحظه فرماید در کمال وضوح خواهد بود که تعبیر کابلی با جلالت خرافات خویش را بنصوص داله بر امامت بچه حد مکابره فاضحه و سفسطه واضحه و خطل صریح و هذر قبیح و عناد فاحش و لداد داهش و اعتساف معکوس و مراد منکوسست و مدلول سیاق و سباق عبارت کابلی در ردّ این حدیث که انفا بیان شد آنست که غرض او از کلمه و هو باطل ابطال تمسک باین حدیثست نه ابطال حدیث چنانچه بجواب حدیث غدیر و حدیث منزلت نیز همین کلمه گفته و ابطال این هر دو خبر قصد نه کرده و مخاطب هم ابطال آن از کلامش نه فهمیده که جسارت بر ابطال آن نه نموده و غرض کابلی ازین کلمه این ست که تمسک باین حدیث باطل است نه آنکه این حدیث باطلست آری جسارت بر قدح و جرح این حدیث شریف بتقلید ابن حجر نموده و فرق بین ابطال الحدیث و ابطال التمسک به و مخاطب تحریر درین مقام از کابلی هم پا را فراتر نهاده حتما و جزما در پی ابطال حدیث شریف فتاده و مرجع هو در کلام کابلی هو باطل بر خلاف آنچه از کلام کابلی بجواب حدیث غدیر و منزلت فهمیده نفس حدیث را قرار داده و از غرائب امور و طرائف دهور آنست که میرزا محمد بن معتمد خان بسبب مزید خوض در غمار ضغن و شان و عدم مبالات و قلت کثرات بمواخذة ملک دیان جسارت بر تکذیب لفظ بعدی درین حدیث شریف نموده چنانچه در رساله ردّ البدعه که در حقیقت شد البدعه است در مقام تعدید و ردّ اخباری که اهل حق در اثبات افضالیّت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر سائر اصحاب و اثبات خلافت آن جناب بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم بآن متمسک اند گفته سوم بحدیث عمران بن حصین که رسول الله علیه السلام فرموده

انّ علیّاً منّی و انا منه و هو ولی کلّ مؤمن جواب آنکه اینجا نیز ولی بمعنی دوستست و لفظ بعدی در آخر حدیث از موضوعاتست و اگر صحیح است از کجا حکم توان نمود به آنکه مراد از بعدی بعد وفات است انتهی عجیبت که میرزا محمد بن معتمد خان نهایت دین و دیانت و ورع و امانت و کمال متانت و رزانت عقل و فهم خود باین جسارت سراسر خسارت بر ناظرین منصفین ظاهر فرموده که ادعای وضع لفظ بعدی درین حدیث شریف آغاز نهاده

و او ایضاح اتصاف خود بغایت انصاف و حزم و ضبط و برائت از اختلال دماغ و خبط و خلط داده زیرا که خود او این حدیث را بتکرار و اکتار در مصنفات خود ایراد و اصدار نموده چنانچه در مفتاح النجا آن را بیک لفظ از احمد که توثیق رجال آن سابقا از بیان نحیف دانستی نقل کرده و بیک لفظ از دیلمی اخراج نمود و باز روایت نمودن ترمذی و حاکم این حدیث شریف را ثابت کرده و آنفا دانستی که رجال سند ترمذی همه موثق و معدّل و مزکی هستند و خود حاکم به صحیح بودن این حدیث بر شرط مسلم تصریح فرموده و نیز میرزا محمد در مفتاح النجا باثبات رسانیده که این حدیث شریف را ابن ابی شیبه بسند صحیح روایت نموده و نیز در مفتاح النجا اخراج نمودن خطیب و رافعی این حدیث را در ضمن

حدیث سألت الله يا علي فيك خمسا ثابت فرموده و بصحت سند این طریق از افاده فاضل معاصر در قول مستحسن و نیز یافعی؟؟؟ و نیز میرزا محمد در مفتاح النجا این حدیث را بضمن حدیث عشر خصال از احمد نقل کرده و علاوه بر آنکه وثاقت رجال آن سابقا از بیان نحیف ظاهر و واضح شد خود میرزا محمد بعد نقل آن تصریح بحسن این حدیث نموده بلکه تصحیح نمودن بعض علما آن را نیز ثابت کرده و نیز گفته که این حدیث شامل مناقب کثیره است و اهل علم را حفظ آن لازم و نیز میرزا محمد در قسم اول باب اول مقصد نزل الابرار این حدیث از ترمذی و حاکم نقل نموده و نیز در همین قسم این حدیث را در ضمن حدیث عشر خصال بروایت احمد ثبت کرده بتحقیق رسانیده که این حدیث بلا-خلاف علمای اعلام صحیحست زیرا که در صدر نزل الابرار تصریح کرده به اینکه احادیث قسم اول ابواب مقصد این کتاب احادیثست که علمای اعلام در صحت آن اختلاف نه کرده اند و نیز میرزا محمد در تحفه المحیین این حدیث را ذکر کرده و گفته که ابن ابی شیبه این حدیث را بسند صحیح روایت کرده و نیز این حدیث را در فصل اول باب رابع از اصل ثالث که موضوع برای ذکر احادیث صحیحه است از احمد نقل کرده و نیز درین فصل این حدیث را از ترمذی و حاکم نقل نموده تصریح بتحسین ترمذی این حدیث را نموده و نیز در تحفه المحیین در فصل ثانی باب رابع از اصل ثالث که معقود برای احادیث حسان است این حدیث را ذکر نموده تصریح بتوثیق ابن معین اجلح را و تحسین علما حدیث او را فرموده چنانچه گفته

لا تقع با بریده فی علی فانه منی و انا منه و هو و لیکم بعدی حم عن بریده و فی سنده الاجلح بن عبد الله ابو حجیه الکندی شیعی لکن وثقه یحیی بن معین و غیره و حسنوا حدیثه پس اینک روی خطاب بارباب الباب نموده می گویم که لله شگرفکاری حضرات اهل سنت بچشم انصاف ملاحظه باید فرمود و درک باید کرد که چسان این حضرات بمقابله اهل حق مبتلای کمال اضطرار و انتشار و تحیر و دهش و قلق و انزعاج و سراسیمگی و از خود رفتگی

گردیده افادات علما و محققین خود در کنار انداخته تنصیصات کثیره و تحقیقات عزیزه خودشان هم نسیا منسیا می سازند و هرگز با تثبت و تحری و تورع و صدق و امانت و دیانت نمی سازند و از صدور این تعصب و جسارت از میرزا محمد بن معتمد خان در ابطال لفظ بعدی عجب نیست که قبل ازین بکمال حیا و تدین نسبت قدح و جرح حدیث غدیر بابو داود و دیگر محققین نموده حال آنکه خود در نزل الابرار نهایت طعن و تشنیع بر قادح و جارح آن فرموده و نیز بنهایت صدق و دیانت حصر روایت آن در احمد و ترمذی کرده حال آنکه بطلان این حصر عظیم الوزر از افادات خود او در مفتاح النجا و نزل الابرار ظاهر و باهرست و عبارت میرزا محمد بجواب حدیث غدیر قبل عبارت سابقه این ست دوم بحدیث غدیر خم

من کنت مولاه فعلی مولاه و جواب آنست که این حدیث را اگر چه امام احمد و ترمذی در کتاب خود ایراد نموده اند اما ابو داود و دیگر محققین در صحت آن جرح کرده اند و هیچ یکی از علمای حدیث غیر ازین دو بزرگ این حدیث را ذکر نه کرده انتهی و از همه زیاده تر عجب و حیرت بر صنیع بدیع شاه ولی الله رو می دهد که با ان که این حدیث را از جمله مناقب عشره جناب امیر المؤمنین علیه السلام از ابن عباس در ازاله الخفا در مآثر آن حضرت روایت فرموده و در قره العینین از ترمذی و حاکم علی ما هو نقل کرده اند در مقام جواب از حدیث غدیر در ازاله الخفا تحریف حدیث شریف نموده بجای لفظ

انه ولیکم بعدی انا ولیکم آوردند یعنی بجای لفظ انه انا نهادند و بعدی را حذف فرمودند قال فی ازاله الخفاء بعد اخراج

روایه الحاکم عن بریده الاسلمی اخرج الحاکم و الترمذی نحوه عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم سریه و استعمل علیهم علی بن ابی طالب رضی الله عنه فمضى علی فی السریه فاصاب جاریه فانکروا ذلك علیه فتعاقد علیه اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم إذا لقینا النبی اخبیرناه بما صنع علی قال عمران و کان المسلمون إذا قدموا من سفر بدءوا برسول الله صلی الله علیه و سلم فنظروا إلیه و سلّموا علیه ثم یتطرقون الی رحالهم فلما قدمت السریه سلّموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام احد الاربعه فقال یا رسول الله الم تر انّ علیا صنع کذا فاعرض عنه ثم قام الثانی فقال مثل ذلك فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل ذلك فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال یا رسول الله الم تر انّ علیا صنع کذا و کذا فاقبل علیه رسول الله صلی الله علیه و سلم و الغضب فی وجهه فقال ما تریدون من علی ان علیا منی و انا منه و انا ولی کل مؤمن انتهی بلفظه و ازین هم بدیع تر آنست که در قره العینین از تحریف هم در گذشته بجسارت و تهور زبان حقائق ترجمان

حدیث ولئیکم بعدی آلوده قصب السبق در ترویج ارواح نحر نواصب و معاندین دین ربوده حیث قال و از آنجمله حدیث خم غدیر که مدلول آن وصیتست بمودت اهل بیت و تاکید درین معنی که آن حکم باقیست الی یوم القیمه و چون از قرآن مسئول شوند از مودت اهل بیت نیز مسئول شوند و نهی از سب اهل بیت و ایذایشان و زیادت

و هو الخلیفه بعدی و هو ولیکم بعدی و مانند آن منکر و موضوع و از تغییرات شیعه است انتهی و از غرائب اموری که ناقد بصیر را بر حقیقت حال این حضرات مطلع گرداند و بطلان دعاوی ایشان را در اتصاف بانصاف بمرتبه کمال رساند این ست که فاضل رشید با این همه دراز نفسیها و بلند پروازیها خارج از آهنگ که آخرها مورث صنوف عار و ننگست بجواب جناب سبحان علیخان اعلی الله مقامه فی دار الجنان که حدیث استیعاب ذکر نموده اقتفای آثار حیرت شعار شاه صاحب والا تبار فرموده حرف قدح و جرح آن بر زبان اقدس آورده رونق انصاف و تحقیق خود باین حرف واهی برده که این حدیث باعتبار سند خالی از کلامی نیست الی آخر ما سیجیء و در حقیقت فاضل رشید در این مقام از شاه صاحب یک مرتبه بالاتر رفته سنیه زوری و چیره دستی بمرتبه قصوی رسانیده زیرا که شاه صاحب اگر چه تلمیعا و تدلیسا ابطال حدیث شریف را مدلل بوقوع اجلح بزعم جرحش نموده اند و از طرق دیگر که در ان اجلح واقع نیست بحثی نکرده لیکن فاضل رشید تلمیع و تدلیس را هم از دست داده بصراحت تمام ادعای کلام در سند حدیث استیعاب نموده قدح و جرح حدیث استیعاب در ذهن معتقدین خود راسخ ساخته حال آنکه در سند حدیث استیعاب اجلح واقع نیست و صحت اسناد آن به تنصیص ابن عبد البر و تصریحات ارباب رجال ثابت و متحققست پس چنین حدیث در اُبی دلیلی بمقابله اهل حق مقدوح وانمودن کار فاضل رشیدست و بس و حسن علی محدث که او هم تلمیذ مخاطب نحریرست این حدیث شریف را اگر چه در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام وارد کرده و از ترمذی نقل آن نموده لکن تحریف آن باقتفای صاحب مصابیح و صاحب مشکاه کرده یعنی لفظ بعدی را از فقره

و هو ولی کل مؤمن بعدی حذف نموده اگر چه مثل شاه ولی الله جسارت بر تبدیل لفظ هو بانا نیافته در رساله تفریح الاحباب گفته

عن عمران بن حصین رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه و سلم قال ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن رواه الترمذی و هر گاه حال پر اختلال ابن تیمیه و ابن حجر و کابلی و میرزا محمد بن معتمد خان شاه ولی الله والد مخاطب عالی شان و رشید وحید و حسن علی فرید در اخفای حق و ترویج باطل و جسارت بر قدح و جرح فضل علوی باین مثابه باشد که شنیدی پس جای آن نماند که از صاحب منتهی الکلام شکایتی بر زبان آرم و حرفی بتعقب کلامش در تضعیف این حدیث شریف نگارم که او هم بخرافات و مکابرات مثل ابن حجر و فاضل رشید گول خورده حتما و جزما دعوی ضعف این حدیث شریف بر زبان آورده اگر چه از اظهار علو درجه و غلو تعصب خود بابطال و تکذیب حدیث شریف بر خود لرزیده و تقلید مثل ابن تیمیه و مخاطب وحید درین باب نه پسندیده در ازاله الغین گفته علمای روافض در هر روایتی از مناقب امیر المؤمنین علی بن اُبی طالب کرم الله وجهه که بر لفظ بعد شامل باشد مثل حدیث ضعیف

ان علیا منی و انا من علی و هو ولی کل مؤمن بعدی بعدیت را بر اتصال حمل می نمایند و معنی حقیقی

چهل وجه در اثبات حدیث ولایت

اشاره

قوله و نیز ولی از الفاظ مشترکه است چه ضرور است که اولی بتصرف مراد باشد اقول حيله اشتراک که مخاطب عمده الشکاک بتقلید کابلی بیباک بغرض ابطال امامت وصی در رد لولاک تشبث بآن نموده انتهاک حرمت انصاف و صفا؟؟ و انفکاک عقده حیا و ولا و اشتباک اشراک جور و جفا در آن پیش نظر وقت اثر نهاده باعث ضرری بدلالات حدیث شریف بر مطلوب علمای کرام اقیال و مؤید مقصود مخاطب محمود با کمال نمی تواند شد بوجه عدیده و دلائل سدیده

۱- استدلال بکلام شاه ولی الله درباره آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» در ازاله الخفاء

اول آن که شاه ولی الله والد مخاطب در ازاله الخفاء عن خلافه الخلفاء بعد ذکر لوازم خلافت خاصه گفته و اصل در اعتبار این اوصاف سه نکته است نخستین آنکه نفوس قدسیه انبیا علیهم السلام در غایت صفا و علو فطرت آفریده شده است و در حکمت الهی بهمان صفا و علو فطرت مستوجب وحی گشته اند و ریاست عالم بایشان مفوض شده قال الله تعالی اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ و از میان امت جمعی هستند که جوهر نفوس ایشان قریب بجوهر نفوس انبیا مخلوق شده و این جماعت در اصل فطرت خلفای انبیانند در امت بمثال آنکه آئینه آهنی از آفتاب اثری قبول می کند که خاک و چوب و سنگ را میسر نیست این فریق که خلاصه امت اند از نفس قدسیه پیغامبر صلی الله علیه و سلم بوجهی متاثر می شوند که دیگران را میسر نمی آید و آنچه از ان حضرت صلی الله علیه و سلم فرا گرفته اند و بشهادت دل فرا گرفته اند گویا دل ایشان آن چیزها را اجمالاً ادراک کرده بود و کلام آن حضرت صلی الله علیه و سلم شرح و تفصیل آن معنی اجمالی نمود و بعد از ایشان جماعت دیگرانند پایه پایه فرودتر تا آنکه نوبت عوام مسلمین آمد پس خلافت خاصه آنست که این شخص چنانکه در ظاهر حال رئیس مسلمین شود بحسب وضع طبعی که مراتب استعدادات افراد بنی آدمست در صفا و علو فطرت الامثل فالامثل نیز رئیس امت باشد تا ریاست ظاهر همدوش ریاست باطن گردد و این جماعت که بوضع طبعی خلفای انبیانند در شریعت مسمی اند بصدیقین و شهدا و صالحین و این مضمون مستفاد می شود ازین دو آیه کریمه قال الله تعالی علی لسان عباده إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ و قال تبارک و تعالی فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَ حَسْبَنَ أَوْلِيَاكَ رَفِيقًا پس درین دو آیه افاده فرمود که مطلوب مسلمین و مسئول ایشان در صلوات خویش و مطمحن هم ایشان در سلوک مراتب قرب موافقت با جماعه منعم علیهمست و مراد از منعم علیهم این چهار فریق و در جای دیگر یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ إِلَىٰ إِنْ قَالَ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ نَبِيِّنَا وَ حَسْبَنَ اللَّهُ وَ اللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَ اللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ وَ اللَّهُ يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَ اللَّهُ عَظِيمٌ و ازین آیه نیز اشاره بهمین معنی است یعنی ولی عوام مسلمین افاضل ایشان اند که باقامت صلوات و وصف محسنیت و محبوبیت و غیر آن متصف اند و این معنی را عبد الله بن مسعود بیان کرد اخرج ابو عمر فی خطبه الاستيعاب عن ابن مسعود قال انَّ اللَّهَ نَظَرَ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ فَوَجَدَ قَلْبَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرَ قُلُوبِ الْعِبَادِ فَاصْطَفَاهُ وَ بَعَثَهُ بِرِسَالَتِهِ ثُمَّ نَظَرَ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ بَعْدَ قَلْبِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَ قُلُوبَ اصْحَابِهِ خَيْرَ قُلُوبِ الْعِبَادِ فَجَعَلَهُمْ وَرَاءَ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقَاتِلُونَ عَنْ دِينِهِ

و بیهقی مثل آن ذکر کرده الاّ انه قال فجعلهم انصار دینه و وزاء نبیّه فما راه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن و ما رأوه قبیحا فهو عند الله قبیح و چنانکه اولویت این فریق در خلافت متحققست اجتهاد این فریق اولی و احقست از اجتهاد دیگران و هر وصفی از اوصاف مذکوره علامات و خواص وارد انحضرت صلی الله علیه و سلم در بیان مناقب صحابه گاهی نص فرموده اند باثبات این اوصاف دریشان و گاهی باثبات علامات و خواص تلویح ابلغ من التصریح ادا کرده انتهی ازین عبارت صراحه ظاهرست که شاه ولی الله لفظ ولی را در آیه **إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ** دلیل امامت و ریاست و خلافت می داند یعنی آن را بر متولی امور مسلمین حمل می کند پس بهر وجهی که لفظ ولی را در آیه کریمه بر متولی امور مسلمین حمل خواهد کرد بهمان وجه لفظ ولی در حدیث ولایت محمول بر متولی امور مسلمین خواهد بود

۲- استدلال بکلام شاه ولی الله در ازاله درباره آیه «إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ»

وجه دوم آنکه نیز شاه ولی الله در ازاله الخفا گفت قال الله تعالى في سورة المائدة يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ یعنی ای مؤمنان هر که برگردد از زمره شما از دین خود پس خواهد آورد خدای تعالی گروهی را که دوست می دارد ایشان را و دوست می دارند او را متواضع اند برای مسلمانان درشت طبع اند بر کافران جهاد می کنند در راه خدا و نمی ترسند از ملامت ملامت کننده این بخشایش خداست می دهدش هر که خواهد و خدا جواد داناست **إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ** یعنی جز این نیست که کارساز و یاری دهنده شما خداست و رسول او و آن مؤمنان که بر پا می دارند نماز را و می دهند زکاه را و ایشان خشوع کنندگان اند یا نماز نافله بسیار خوانند گانند و مَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ و هر که دوستی پیدا کند با خدا و با رسول او و با مؤمنان پس هر آینه گروه خدا همون است غالب انتهی ازین عبارت ظاهر است که شاه ولی الله لفظ ولی را در آیه **إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ** بر کارساز و یاری دهنده حمل می فرماید و ظاهرست که کارساز ترجمه متولی امرست و من الواضح الظاهر و الجلی الباهر ان المتولی لامور المسلمین هو الخلیفه الامام القاهر پس بهر وجهی که لفظ ولی را در آیه **إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ** بر متولی امر حمل خواهند کرد همان وجه برای حمل لفظ ولی در حدیث ولایت بر متولی امر متحقق خواهد شد

۳- استدلال بکلام شاه ولی الله درباره آیه «إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ» در ازاله

وجه سوم آنکه نیز شاه ولی الله در ازاله الخفا گفته قوله تعالى **إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ** انما در کلام عرب برای دلیل جمله سابقه و تحقیق و تثبیت او می آید یعنی ای مسلمانان از ارتداد عرب و جموع مجتمعه ایشان چرا می ترسید جزین نیست که کارساز و ناصر و یاری دهنده شما در حقیقت خداست که می ریزد الهام خیر و می نماید تدبیر امور و رسول او که سررشته ترغیب بر جهاد در عالم آورده اوست و برای امت خود بدعای خیر دستگیر ایشانست و در ظاهر محققین اهل ایمان که باقامت صلاه و ایتاء زکاه بوصف خشوع و نیایش متصف اند و تحمل داعیه الهیه کنند و خدای تعالی بر دست ایشان کارهای نیک در عالم سرانجام فرماید و سبب نزول و ما صدق این آیه صدیق اکبرست لفظ عامست شامل همه محققین و دخول سبب قطعی و بجهت این عموم

جابر بن عبد الله گفته است نزلت فی عبد الله بن سلام انما هجره قومه من اليهود

اخرج البغوی عن ابي جعفر محمد بن علی الباقر إِنَّمَا وَرَّثَكُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا انزلت فی المؤمنین فقيل انزلت فی علی فقال هو من المؤمنین چنانکه شیعه گمان کرده اند و قصه روایت می کنند و راکعون را حال از یوتون الزکاه می گیرند و بر تافتن انگشتی بجانب فقیری در حالت رکوع فرود می آرند و سیاق و سباق آیه را بر هم زند خدای تعالی اعضای ایشان را از هم جدا سازد چندانکه ایشان آیات متسقه بعضها ببعض را از هم جدا گیرند وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ و مفهوم این کلام آنست که ولایت مسلمانان در کارسازی ایشان خصوصا در مثل این حوادث عظام بسابقین متصفین بصفات کمال لائقست نه غیر ایشان قوله تعالی وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ الخ امرست بطاعت خدا و رسول و خلیفه رسول و ترغیبت بر آن و بیان آنکه غلبه اسلام موقوفست بر آن و سعادت محصورست در ان چون این همه بیان نموده شد باید دانست که وعده خدای تعالی راستست و انجاز این وعده در زمان حیات آن حضرت صلی الله علیه و آله و سلم واقع نشده زیرا که فوجی مجتمع برای قتال اهل ارتداد در زمان حیات آن حضرت صلی الله علیه و آله و سلم واقع نشد زیرا که فوجی مجتمع برای قتال اهل ارتداد در آن زمان نه بر آمد و بعد شیخین در این مدد متطولہ نیز قتال مرتدین بجمیع رجال و نصب آلات قتال بوقوع نیامد لا محاله مصداق وعده جنود مجتهدہ صدیق اکبرست رضی الله عنه که بجهت محاربه مرتدین بر آمدند و بعون الهی در اسرع حین و احسن وجوه سرانجام آن امر عظیم دادند و جمع رجال و نصب قتال با فرق مرتدین یکی از لوازم خلافت ست زیرا که خلافت راشده ریاست خلق است در اقامت دین و جهاد اعداء الله و اعلاى كلمه الله بوجهی که وی و تابعان وی درین اقامت ممدوح باشند و ثنا و رضا بایشان متوجه شود و جهاد مرتدین از اعظم انواع اقامت دینست درین آیات اظهر من الشمس فی رابعه النهار و نیز باید دانست که مَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ترغیب است بتولی خلیفه راشد و صدیق اکبر مورد نصست و آن قطعی الدخولست و این اشاره است بوجوب انقیاد خلیفه راشد و دلالتست بر تحقیق خلافت حضرت صدیق اکبر و نیز باید دانست که حق سبحانه بتاکید گواهی می دهد بر آنکه آن جماعت در وقت قیام بقتال مرتدین محبوبین و محبین و کذا و کذا باشند و این همه صفات کمالست پس اگر حضرت صدیق در خلافت خود بر حق نمی بود جمعی که بامر او اجتهاد کردند و باو بیعت نمودند و باستخلاف او راضی شدند محبین و محبوبین و متصفین باوصاف کمال نباشند و اللازم باطل بشهادة الله تعالی و نیز باید دانست که اینجا گفته شد فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ و در ظاهر صورت اجتماعیه آوردن مسلمین از دست حضرت صدیق اتفاق افتاد و این همچنانست که فرمود وَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ رَمَى اتيان بقوم کذا و کذا فی الحقیقه فعل حقست حق سبحانه و تعالی و حضرت صدیق کالجارحه اند در ان کدام منزلت بالاتر ازین منزلت خواهد بود بعد منزله الانبياء صلوات الله و سلامه عليهم و کدام کامل مکمل مانند او باشد ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ و نیز باید دانست که إِنَّمَا وَرَّثَكُمْ اللَّهُ هر چند

لفظ عامست اما مورد نص صدیق اکبرست و دخول مورد نص در عام قطعیت پس صدیق اکبر ولی مسلمانان و کارساز ایشان است و همینست معنی خلافت راشده و صدیق اکبر متصف باقامت صلاه و ایتاء زکاه است با وصف خشوع یا با وصف اکثر نوافل صلاه و این معنی یکی از لوازم خلافت خاصه است و نیز باید دانست که امر جهاد و قتال منسوب می شود بآمر در عرف شائعت بلکه آمر می باید که احق باین صفات باشد تا پرتو وی در دل دیگران کار کند پس صفات ششگانه در صدیق اکبر رضی الله عنه علی اکمل الوجوه متحقق شد و این معنی از لوازم خلافت خاصه است بلکه می تواند بود که این همه صفات ششگانه صفات صدیق باشد که بطریق تعریض ادا کرده شد انتهی ازین عبارت ظاهر است که شاه ولی الله از مزید ولای شیخ اکبر و عتیق افخر خود آیه ولایت را بر خلافت راشده و امامت قاصده و ریاست صحیحه غیر فاسده و سیاست شرعیه غیر کاسده حمل می فرماید و من حیث لا یشرع او یشرع و یکتّم و یتحمّل تایید و اثبات مرام اهل حق کرام که دلالت کلام ملک علام بر خلافت و امامت مصداق الّذین آمنوا ست ببالغ وجوه می نماید و هفوات و خرافات و تلمیعات و تخدیعات اسلاف با انصاف خود که در حمل ولایت بر معنی غیر مراد داد اعتساف و لداد و ترویج زائف صریح الکساد و اشاعت باطل فضیح الفساد داده اند هبَاءً مَثُوراً می گرداند و کلام خود را مصداق کلمه حق ارید بها باطل می سازد و مبالاتی بانقلاب این دلیل بر خود آن نحریر نبیل بسبب روایات اکابر اساطین مستحقین تکریم و تبجیل که دلالت صریحه دلالت دارد بر نزول این آیه کریمه در حق جناب امیر المؤمنین صلوات و سلامه علیه ما اختلف الاشراق و الاصلیل بر نمی دارد فالحمد لله العاصم من شرور التحریف و التسویل المظهر للحق الابلج بیان مثل هذا المحدث الجلیل المدمر علی أسّ کلّ تزویق و تضلیل و اما زعم بطلان افاده اهل حق در باب نزول آیه کریمه بحق جناب امیر المؤمنین علیه السلام و زعم بطلان قصه نزول آن پس از عجائب مزعومات و غرائب عشراتست که بحمد الله المنان در منهج اول که نزول این آیه کریمه بحق جناب امیر المؤمنین علیه السلام قصه اعطای آن حضرت خاتم در حالت رکوع اکابر اساطین و اجله محدثین و اعظام مفسرین مستنین در کتب دینیه خود نقل فرموده اند

۴- استدلال بکلام شاه ولی الله درباره آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ» بیان ملازمه

وجه چهارم آنکه نیز ولی الله در ازاله الخفا گفته مقدمه اولی بیان ملازمت در میان خلافت خاصه و افضلیت شخصی که باین خلافت مکرمش ساخته بر اهل زمان او پس این ملازمت گاهی تقریر کرده می شود باعتبار سنه الله در وقت اراده رحمت فیاض به نسبت امت که در حدیث شریف خلافت و رحمت اشاره بآنست زیرا که حکیم مطلق در وقت اراده رحمت خاص تسلیط مفضولی نمی فرماید و گاهی تقریر کرده می شود باعتبار ظهور داعیه در نفس شخص که غیر افضل اهل زمان این داعیه را قبول نمی کند الطّیبات للطّیبن و گاهی تقریر کرده می شود باعتبار تعیین آن حضرت صلی الله علیه و سلم شخصی را برای خلافت خاص خود که تعیین شخصی برای این امر عظیم از پیغامبر نمی آید مگر افضل امت را و گاهی تقریر کرده می شود باعتبار

اتفاق صحابه بر شخصی خاص بوجهی که افضلیت او را مبنای اتفاق خود گردانند زیرا که اجماع صحابه بلکه مسلمین قاطبتهم نمی باشد الا بر آنچه حقست نزدیکتر خدای تعالی و این همه وجوه متوافق اند یکی لازم دیگرست و یکی مشیر بدیگر عباراتنا شتی و حسنک واحد و کل الی ذاک الجمال یشیر وجه اول را از ملازمت حضرت مرتضی تقریر کرده است ان یری الله بالناس خیرا فسیجمعهم علی خیرهم و وجه ثانی را عبد الله بن مسعود ذکر نموده ان الله نظر الی قلوب العباد فوجد قلوب اصحابه خیر قلوب العباد فجعلهم وزراء نبیه یقاتلون عن دینه و وجه ثالث را ابو بکر صدیق و عبد الله بن عباس نموده بحدیث مرفوع و مقتضای نص او و وجه رابع را نیز عبد الله بن مسعود تقریر کرده است و سفیان ثوری شرح و بیان آن نموده ما راه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن و قدر ای المسلمون استخلاف ابي بکر ثم قال فی استخلاف عمر افرس الناس ثلثه الی ان قال و ابو بکر حین استخلف عمر و قال سفیان الثوری من فضل علیا علی الشیخین فقد خطأ المهاجرین و الانصار و گاهی تقریر کرده می شود به آنکه در کتاب الله امر معروف و نهی منکر را تعلیق کرده اند بتمکین فی الارض و مجموع تمکین و این صفات حقیقت خلافت خاصه است و جای دیگر می فرماید کُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ پس خیریت لازم امر بمعروف و نهی از منکر ساخته شد و امر بمعروف و نهی از منکر داخل خلافت خاصه است از خواص خلیفه خاص باشد و گاهی تقریر کرده می شود به آنکه تسلیط خلیفه فی حکم الله و شریعت و وجوب و انقیاد قوم مراد را در آن امور که منسوب بخلاف اوست نوعی از افضلیتست و این نوع افضلیت لازم خلافت خاصه است و الیه اشاره فی قوله تعالی سَتَدْعُونَ إِلِي قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ و گاهی تقریر کرده می شود که إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الْآيَةَ با سیاق و سباق خود اشاره است بآنکه ولایت مسلمین سزاوار نیست الا- قومی را که يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ الی آخر ما قال صفت ایشان باشد انتهی ازین کلام صراحه ظاهر و مستتیر است که ابن حبر نحیر و محدث معدوم النظیر و صدر کبیر و محقق خبیر تقریر اثبات ملازمت در میان خلافت خاصه و افضلیت شخصی که باین خلافت مکرم و باین ولایت معظم باشد بآیه وافی هدایه إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الْآيَةَ می نماید و بدالات سیاق و سباق کلام ملک خلاق در مذاق اهل ایمان و وفاق و تارکین شقاق راسخ می گرداند که مراد از لفظ ولی متولی امور مسلمینست فنعلم الاتفاق و بس الخلاف و النفاق و پر ظاهرست که بهر وجهی که لفظ ولی درین آیه کریمه محمول بر معنی متولی امور مسلمین خواهد بود بهمان وجه بعینه لفظ ولی در این حدیث شریف بر معنی متولی امور مسلمین محمول و توجیه و تاویل سخیف آن مردود و نامقبول و مدحور و نامعقول و تشبث باشتراک بحث احتیال و ازاله مردول و محض تزویر و تلمیح مغسول فیا عجا من المخاطب الفطین کیف لم يحتفل بنص اییه النبیة النبیل المحدث الحفیل

و كيف لم يعتن بقول شيخه الاواه الذى عنده آيه من آيات الله و لم يوجد له عندهم مثل و لا عدیل فاختر عقوق والده فى ابطال خلافه وصی رسول الرب الجليل سلام الله عليه و اله ما اختلف الاشرار و الاصيل فوجه التوجيه العليل و اعمل التاويل الضئيل و اخترع سخيف التخديع و التسويل و ذهب على الختل و اتخذه اسهل سبيل و لم يدر ان كیده فى تضليل

۵- استدلال بكلام أبو شكور در حدیث غدیر و آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ»

وجه پنجم آنکه ابو شكور محمد بن عبد السعيد بن محمد الكشى السالمى الحنفى با آنکه تعصبش بمرتبه رسیده كه عیادا بالله كفر اعدای جناب امیر المؤمنین علیه السلام در اول امر ثابت می سازد ولایت امیر المؤمنین علیه السلام بمعنی امامت آن حضرت از حدیث غدیر و آیه إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ ثابت نموده و تاب و مجال قدح و جرح در آن مثل دیگر اهل ممارات نیافته آری بتقیید آن بزمان ما بعد عثمان دل خوش کرده و بصراحت بطلان این تقیید غیر سدید اعتنای نکرده در تمهید فی بیان التوحید اولاً گفته و قالت الروافض الامامه منصوصه لعلی بن أبی طالب رضی الله عنه بدلیل انّ النبی صلی الله علیه و سلم جعله وصیاً لنفسه و جعله خلیفه من بعده حیث

قال اما ترضی ان تكون منی بمنزله هارون من موسی الا انه لا بنی بعدی ثم هارون علیه السلام كان خلیفه موسی علیه السلام فکذلک علی رضی الله عنه و الثانی و هو

ان النبی صلی الله علیه السلام جعله ولیاً للناس لما رجع من مکة و نزل فی غدیر خم فامر النبی ان یجمع رجال الابل فجعلها کالمنبر و صعد علیها فقال أ لست اولی بالمؤمنین من انفسهم فقالوا نعم فقال علیه السلام من كنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و الله جل جلاله یقول إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ الْآیة نزلت فی شان علی رضی الله عنه دلّ انه كان اولی الناس بعد رسول الله صلی الله علیه و سلم و بمقام جواب این عبارت گفته و اما قوله بان النبی صلی الله علیه و سلم جعله ولیاً قلنا أراد به فی وقته یعنی بعد عثمان رضی الله عنه و فی زمن معاویه رضی الله عنه و نحن کذا نقول و کذا الجواب عن قوله تعالی إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الْآیة فنقول ان علیاً رضی الله عنه كان ولیاً و امیراً بهذا الدلیل فی ایامه و وقته و هو بعد عثمان رضی الله عنه و اما قبل ذلك فلا ازین عبارت بصراحت تمام ظاهرست كه ابو شكور اثبات دلالت حدیث غدیر بر ولی بودن جناب امیر المؤمنین علیه السلام برای مردم می کند و ظاهرست كه مراد از ولایت آن حضرت در قول مستدل ولایت امامتست

فكذا في الجواب و معذلك تقييد آن بزمان ما بعد عثمان دلالت صريحه بر آن دارد كه مراد از ولايت امامت است و نیز ازین عبارت ظاهر است كه آیه **إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ** هم دليل ولايت و امامت جناب امير المؤمنين عليه السلام است پس در

حدیث و لیکم بعدی نیز مراد از ولايت ولايت امر امت و امامت باشد فلله الحمد و المنه و کمال الشکر كه از افاده ابو شکور صور الصدور بکمال وضوح و ظهور بنیان مساعی غیر مشکور و تسویلات غیر مبرور اکابر و اساطین ارباب غرور و اصحاب خدع و زور منهدم و منخرم و مجذوذ و مکسور و جمیع تاویلات علیه و توجیحات غیر وجهه فاقدین شعور مقهور و مدحور و سائر تصلفات و تعسفات و تعللات و تحیفات ائمه زیغ غیر مستور مکهور و مبهور و کبشات زرافه تخدیع و تلمیع بصرام تبار این علامه روزگار منحور فتامل هذا الالزام المستقیم و الافحام المزعج القعد المقیم بعین البصیره و تلقه بنقاء السریره و تناوله بید غیر قصیره و فرق بعون الله بین نسیم السحر و حرّ الظهیره اما تقييد مدلول حدیث غدیر و مدلول آیه **إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ** بزمان ما بعد عثمان پس بطلان آن از افاده خود خلیفه ثانی واضح و ظاهرست كه اثبات مولانیت آن حضرت برای خود و برای هر مؤمن و هر مؤمنه نموده استیصال این احتمال کثیر الاختلال فرموده و این تاویل علیل سنیه چقدر مشابه و مانا است بتاویل سخیف جمعی غفیر از اهل کتاب كه با وصف اعتراف و اقرار به نبوت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم مأول می سازند آن را به اینکه نبوت آن حضرت مختص بود برای عرب كه آن حضرت مبعوث بود بسوی عرب خاصه و معاذ الله آن حضرت نبی عیسائیان و امثال ایشان نبوده پس همچنین حضرات سنیه عند العجر بتقلید اهل کتاب می گویند كه امامت و خلافت جناب امير المؤمنين عليه السلام از حدیث و کلام الهی ثابت لکن امامت آن حضرت مخصوص بود بزمان ما بعد عثمان و معاذ الله آن حضرت امام ثلاثه و اتباعشان نبوده فهذا التاویل مثل تاویل اهل الكتاب حذو النعل بالنعل و حذو القذه بالقذه اما حمل اهل کتاب به نبوت جناب رسالت مآب را بر نبوت خاصه برای عرب پس خواجه نصر الله کابلی در صواقع گفته و قد اعترف اليهود و العیسویه و جمّ غفیر من القادریین من النّصارى و من تابعهم من نصارای افرنج بنبوتہ الا انهم یزعمون انه مبعوث الى العرب خاصه و قد سألت قادریاً عنه علیه السلام فقال هو نبی و اسمها فی کتبنا فقلت لم لا تومنون فقال رسولنا فوق روسنا الى السماء و نیز بطلان حمل ولايت جناب امير المؤمنين عليه السلام كه مستفادست از حدیث غدیر و مثل آن بحمد الله الباری از افاده ملا یعقوب لاهوری كه از اعظم ثقات متاخرین اهل سنت است و غیر جاری شرح صحیح بخاری از

افادات او دائر و جاری و سائر و ساری ظاهر و واضحست چنانچه در بحث امامت جناب امیر المؤمنین علیه السلام در شرح تہذیب کلام گفته و لما تواتر من

قوله صلى الله عليه و سلم من كنت مولاه فعلى مولاه و انت منى بمنزله هارون من موسى الا انه لا بنى بعدى بيان التمسك بالحديث الاول

انه صلى الله عليه و سلم جمع الناس يوم غدیر خم موضع بين مكة و المدينة بالجحفه و ذلك اليوم كان بعد رجوعه عن حجّه الوداع ثم صعد النبي صلى الله عليه و سلم خطيبا مخاطبا معاشر المسلمين ا لست اولى بكم من انفسكم قالوا بلى قال فمن كنت مولاه فعلى مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و هذا الحديث اورده على رضى الله عنه يوم الشورى عند ما حاول ذكر فضائله و لم ينكره احد و لفظ المولى جاء بمعنى المعنى الاعلى و الاسفل و الحليف و الجار و ابن العم و الناصر و الاولى بالتصرف و صدر الحديث يدل على ان المراد هو الاخير إذ لا احتمال لغير الناصر و الاولى بالتصرف ههنا و الاول منتف لعدم اختصاصه ببعض دون بعض بل يعم المؤمنین کلهم قال الله تعالى وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ و بيان التمسك بالثانى ان لفظ المنزله اسم جنس و بالاضافه صارعا ما بقريته الاستثناء كما إذا عرّف باللام فبقى شاملا لغير المستثنى و هو النبوه و من جمله ما يدخل تحت ذلك اللفظ الرياسه و الامامه و الى الاول يشير قوله لأن المراد المتصرف فى الامر إذ لا صحه لكون على معتقا او ابن عم مثلا لجميع المخاطبين و لا فائده لغيره ككونه جارا او خليفا لانه ليس فى بيانه فائده او ناصل لشمول النصره جميع المؤمنین و الى الثانى يشير قوله و منزله هارون عامه اخرجت منه النبوه فتعينت الخلافه و ردّ بانه لا تواتر بل هو خير الواحد و لا حصر فى على يعنى ان غايه ما لزم من الحديث ثبوت استحقاق على رضى الله عنه للامامه و ثبوتها فى المال لكن من اين يلزم نقى امامه الائمه الثلثه و هذا الجواب من المصنف و توضيحه انه لم يثبت له الولايه حالا بل مالا فعله بعد الائمه الثلثه و فائده التنصيص لاستحقاقه الامامه الالزام على البغاه و الخوارج اقول يرد عليه انه كما كانت ولايه النبي صلى الله عليه و سلم عامه كما يدلّ عليه كلمه من الموصوله فكذا ولايه على فيجب ان يكون على هو الولى لابی بكر دون العكس ازين عبارت ظاهرست كه تقييد ولايت جناب امير المؤمنین عليه السلام بزمان ما بعد عثمان واهى و باطل و از

حلیه صحت عاطل و اشتباه در فساد آن زائل و یقین بعکس آن حاصل و انشاء الله المتعال ادله دیگر برای رد و ابطال این احتمال بجواب مخاطب عمده الاقیال در ما بعد مذکور خواهد شد فانتظر

۶- استدلال بکلام مولوی محمد اسماعیل در حقیقت امامت

وجه ششم آنکه مولوی محمد اسماعیل برادرزاده و مخاطب نبیل در رساله که آن را در حقیقت امامت تصنیف کرده می گوید نکته ثانی امام نائب رسولست آنچه سنه الله در بندگان خدا بواسطه انبیا و رسل جاری فرمود همان سنت بواسطه ائمه هم جاری می فرماید از آن جمله اتمام حجت است به بعثت ایشان یعنی تا وقتی که بعثت رسول متحقق نمی شود و جحود و انکار ایشان در اشقیای سر بر نمی زند انتقام ملک علام به نسبت اهل معاصی و آثام متحقق نمی گردد قال الله تبارک و تعالی وَ مَا كُنَّا مَعِدِّينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا و این اتمام حجت به بعثت ائمه هم ثابت می گردد و قال الله تعالی وَ اضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ الی آخر القصه مراد ازین قریه انطاکیه است که حواریین حضرت روح الله بسوی ایشان مبعوث شده بودند و آخر الامر اهل انطاکیه بایشان بجحود و انکار پیش آمدند و در انتقام ملک علام گرفتار گردیدند و قال الله تعالی فیه ایضاً وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ مَا كُنَّا مُنْزِلِينَ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ پس این معنی بالیقین باید فهمید که چون در وقتی از اوقات امام گردید و دعوت او بر منصفه ظهور رسید لابد حجه الله بر جمیع اهل معصیت و فساد تمام شده وقت انتقام الهی از ایشان در رسید پس گویا که معاصی و آثام بمعارضه و مقابله امام باتمام می رسد و لا ریب به سر حد انتقام می کشد و از آن جمله مامور شدن عباد بتفحص ایشان و طلب معرفت ایشان قال الله تعالی يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَ مراد از وسیله شخصیت است که اقرب الی الله باشد در منزلت کما قال الله تعالی أَوْلَيْكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ باعتبار منزلت اول رسول است بعد از آن امام که نائب اوست

قال النبی صلی الله علیه و سلم ان احب الناس الی الله یوم القیمه و اقربهم مجلسا امام عادل

قال النبی علیه السلام من لم یعرف امام زمانه فقد مات میتة جاهلیه و از آن جمله ایفای بعض مواعیدست که حق جل و علا رسول خود را بآن موعود فرموده پس بعض آن را بدست پیغمبر بمرتبه ایفا رسانیده و بعضی دیگر را از دست نایبان او تمام گردانیده کما قال الله تعالی هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدُّنْيَا كُلِّهِ وَ ظاهر است که ابتدای ظهور دین در زمان پیغمبر صلی الله علیه و سلم بوقوع آمده و اتمام آن از دست حضرت مهدی واقع خواهد گردید همچنانست هلاک کسری و قیصر و تملک خزائن ایشان که آنجناب بان موعود شده بودند و ظهور آن از دست خلفای راشدین واقع گردیده و از آن جمله اتمام امرست که رسول بان مامور شده بودند و ادای آن از امام صورت بست قال الله تعالی قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا وَ ظاهرست که تبلیغ رسالت به نسبت جمیع ناس از آنجناب متحقق نه گشته بلکه امر دعوت از آن جناب شروع گردید یوما فیوما بواسطه

خلفای راشدین و ائمه مهدیین رو بتزاید کشید تا اینکه بواسطه امام مهدی باتمام خواهد رسید و همین نیابت را در امور مذکوره الصدر وصایت می نامند یعنی چنانکه وصی در طلب و ادای حقوق قائم مقام منیب می باشد همچنین امام قائم مقام پیغمبرست در معاملاتی که در میان خدا و رسول او منعقد گردیده و از ان جمله است ثبوت ریاست یعنی چنانکه انبیاء الله را به نسبت امت یک نوعی از ریاست حاصل است که بملاحظه همان ریاست ایشان را امت این رسول می گویند و این رسول را رسول این امت و در بسیاری از امور دنیویه هم تصرف رسول در ایشان جاری است کما قال الله تعالی النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ و در مقدمات اخرویه هم ولایت او ثابت قال الله تعالی فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ شَهِيدًا همچنین امام را هم در دنیا و آخرت مثل این ریاست به نسبت مبعوث إلیهم ثابت

قال النبی صلی الله علیه و سلم أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنِّي أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ قَالُوا بَلَىٰ فَقَالَ اللَّهُمَّ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَىٰ مَوْلَاهُ وَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَىٰ يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ وَ قَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ

قال النبی صلی الله علیه و سلم أَنَّهُمْ مَسْئُولُونَ عَنِ و لایه علی انتهى ازین عبارت ظاهرست که ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام که از حدیث غدیر ثابتست و مردم از ان بمفاد حدیث مفسر آیه قَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ درین حدیث مفسر آیه کریمه بمعنی امامت باشد پس ولایت را در

حدیث ولیکم بعدی بر معنی دیگر محمول و از ظاهر ان مصروف و معدول نمی کند الا من رایه مالوس معلول و فهمه آفین مردول و عقله معکوس مدخول فاستبصر و لا تکن ممن اغتاله الغفول و اجتاحه الذهول فتاه فی مهامه ابطال فضل وصی الرسول صلی الله علیه و اله ما هبَّ القبول

۷- لفظ ولی در این حدیث مفید امامت و ریاست است

وجه هفتم آنکه بر هر منصف لیب و متامل اریب ظاهر و باهر ست که بقرینه لفظ بعدی صراحه لفظ ولی درین حدیث مفید امامت و ریاستست زیرا که محبیت و ناصریت و غیر آن مخصوص بزمان ما بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله و سلم نبود مگر آنکه جناب شاه صاحب چنانکه ولایت مؤمنین بمعنی امامت بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله و سلم از انحضرت مسلوب می سازند ولایت آن جناب برای مؤمنین بمعنی محبیت و ناصریت در زمان جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله و سلم از ان حضرت سلب فرمایند و ارشاد فرمایند که آن حضرت العیاذ بالله در زمان جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله و سلم محب و ناصر مؤمنین نبوده لهذا تقیید آن ببعدی واقع شده و ذلك مما یضحک علیه الثکلان و یلعب به الصبیان و لنعم ما قال الوزير النحریر اعلى الله مقامه فی دار الکرامه فی کشف الغمه بعد نقل هذا الحدیث و غیره و انت ایدک الله بلطفه إذا اعتبرت معانی هذه الاحادیث

الوارده من هذه الطرق امكنك معرفه الحق فانّ قوله أ لست اولى بالمؤمنين من انفسهم

وقوله و هو ولى كل مؤمن من بعدى الى غير ذلك صريح فى امامته و ظاهر فى التعيين عليه لا ينكره الا من يريد دفع الحق بعد ثبوته و التغطيه على الصواب بعد بيانه و ستر نور الشمس بعد انتشار اشعتها ليس يصح فى الافهام شىء إذا احتاج النهار الى دليل ق من اغرب الاشياء و اعجبها انهم يقولون ان

قوله عليه السلام فى مرضه مروا ابا بكر يصلى بالناس نصّ خفى فى توليه الامر و تقليده امر الامّه و هو على تقدير صحته لا يدلّ على ذلك و متى سمعوا حديثا فى امر على نقلوه عن وجهه و صرفوه عن مدلوله و اخذوا فى تاويله بابعد احتمالاته متنكبين عن المفهوم من صريحه او طعنوا فى راويه و ضعّفوه و ان كان من اعيان رجالهم و ذوى الامانه فى غير ذلك عندهم هذا مع كون معاويه بن أبى سفيان و عمرو بن العاص و المغيره بن شعبه و عمران بن حطان الخارجى و غيرهم من امثالهم من رجال الحديث عندهم و روايتهم فى كتب الصّيحاح عندهم ثابتة عليه يقطع بها و يعمل عليها فى احكام الشرع و قواعد الدين و متى روى احد عن زين العابدين على بن الحسين و عن ابنه الباقر و ابنه الصّيدق و غيرهم من الائمه عليهم السلام نبذوا روايته و اطرحوها و عرضوا عنها فلم يسمعوها و قالوا رافضى لا اعتماد على مثله و ان تطفوا قالوا شيعى ما لنا و لنقله مكابره للحق و عدولا عنه و رغبه فى الباطل و ميلا- إليه و اتباعا لقول من قال انا وجدنا آباءنا على امه و لعلمهم رأوا ما جرت الحال عليه او لا من الاستبداد بمنصب الامامه فقاموا بنصر ذلك محامين عنه غير مظهرين لبطلانه و لا معترفين به استينافا لحميه الجاهليه و هذا مجال طويل لا حاجه بنا إليه و مستتر نماند كه فاضل رشيد بجهت مهارتى و حذاقتى كه در علوم عربيه و فنون ادبيه داشته و عمر عزيزش در ان بغرض ابطال حق و ترويج ضلال صرف کرده در تاويل اين حديث شريف و ابطال دلالتش بر امامت جناب امير تلميعى و تسويلى غريب بكار برده چنانچه در ايضاح گفته قوله علاوه حديثى كه در استيعاب آورده اقول اگر چه اين حديث باعتبار سند خالى از كلامى نيست ليكن احقر العباد بر تقدير تسليم جوابش عرض مى كند كه ولى درين حديث بمعنى دوستست و مراد از بعديت جائزست كه رتبه باشد نه زمانى و چون محبت با حضرت امير متفرع و مترتب بر حب آن حضرت صلى الله عليه و سلمست پس دوستى منافى بعديت رتبه شىء ثانى از اول نيست تا توهم شود كه جواب احقر مخالف ثبوت مماثلت بين المرتبتين ست كه سابقا

از تحفه اثناعشریه منقول شده و بر تقدیر تسلیم معنی خلافت از ولایت غرض آنکه چون ادله خلافت خلفای ثلاثه نزد اهل سنت موجودست و دلیلی از آن بطریق نمونه سابقا مذکور شده بس جمعا للادله بعدیت محمول بر بعدیت بفاصله باشد فعلی المستدل نفی هذا الاحتمال لیسلم دلیله عن الاختلال و إذا اتقن الناظر ما ذکر العبد القاصر علم ان تقریر استدلال اهل الخلاف بهذا الحدیث علی مزعومهم غیر تام و مورد لانحاء البحث و الکلام انتهى کلامه بالفاظه اقول بر متامل متدرّب ظاهرست که اراده دوست از لفظ ولی درین حدیث وجهی از جواز ندارد چنانچه از وجوهی که بمعرض عرض آمد و خواهد آمد و ظاهرست لیکن هر گاه فاضل رشید مراد از بعدی بعدیت رتبی گرفته معنایش این خواهد بود که جناب امیر علیه السلام محبوب خلق بوده بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم پس مفادش آن خواهد بود که بعد جناب رسالت مآب از همه کس در صفت محبوبیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام مقدمست و بر همه کس واجب است که شرعا و دینا جناب امیر علیه السلام را بعد جناب رسالت مآب از همه کس محبوب تر دانند و بدیهی است که احییت دلیل افضلیتست چنانچه انشاء الله تعالی در مجلد حدیث طبر باعتراف ثقات سنیه مبین خواهد شد و هر گاه افضلیت جناب امیر علیه السلام متحقق گردید بلا کلفت خلافت آن جناب بمنصه ظهور رسید و لله الحمد علی ذلك و آنچه بر تقدیر تسلیم افاده فرموده پس دریافتی که قطع البطلانست و در غایت رکانت و هوان چه قطع نظر از صرف بعدیت از معنای ظاهری امامت جناب امیر برای هر مؤمن ازین حدیث ثابت پس جناب امیر امام خلفای ثلاثه که نزد سنیّه مؤمن بودند نیز باشد و در صورت عدم ایمانشان مطلوب خود حاصل حاجت گفتگو چیست و علاوه تقدم غیر منصوص بر منصوص علیه احدی از عقلا تجویز نتواند کرد و ادله خلافت ثلاثه که فاضل رشید ادعایش فرموده اگر از قبیل نصوص است کذب آن از کلام استاذ جنابش ظاهرست و علاوه بر آن دلائل بیشمار تکذیب آن می نماید و اگر این دلائل علاوه نصوص است پس در مقابله نص حجیت را نشاید و جمع بین الادله فرع تکافوست و بدیهیست که امریکه از استنباط مستفاد شود معارض و مکافی ما ثبت بالنصوص نمی تواند شد فعلی المعترض نفی هذا الاستدلال لیسلم کلامه عن الاختلال و إذا اتقن الناظر ما ذکر العبد العاثر القاصر علم ان تقریر اعتراض اهل الخلاف علی الاستدلال بهذا الحدیث علی مزعومهم غیر تام و مورد لانحاء البحث و الکلام فانه ظاهر لدى البصیر الناقد و الخیر الماجد انه إذا ثبت بنص فصّ خاتم الرساله ان علیا هو الامام بعده ثبت خلافته من غیر ارتیاب و تحقیقه امامته عند اولی الالباب مقدم الثلثه علیه مع فقدان النصّ علیهم بالاتفاق و دلاله الاحادیث الکثیره المنقوله من طرق اهل العناد و الشقاق یاباه العقل السلیم و الذهر المستقیم و لا یقبله الا من هو فی تیه

الضلال هائم و عناده و لداده مستمر دائم و الا لزم ان لا يثبت حرمه نكاح الامهات و البنات ايضا بان يقال ان النهى عن نكاحهن محمول على الكراهه دون التحريم لدلاله الايات الكثيره على حليه نكاح النساء على الاطلاق و التعميم مثل قوله تعالى و احل الله النكاح و الرجال قوامون على النساء و غير ذلك من الايات و الاحاديث المرويّه عن سيد الانبياء و بالجمله إذا عورض بامثال تلك الاستنباطات صرائح النصوص خرجت الايات و الاحاديث عن الحجّيه و صار الشرع اسيرا بايدي اللصوص فصار الحلال حراما و الحرام حلالا و لا تستطيع ان تورد في اثبات الحق مقالا و لا تجد لردّه هفوات الملحدّه مجالا

۸- استدلال بكلام ابن تيميه

وجه هشتم آنکه ابن تيميه در منهاج السنه گفته

قوله هو وليّ كلّ مؤمن بعدى كذب على رسول الله صلى الله عليه و سلم بل هو فى حياته و بعد مماته ولى كل مؤمن و كل مؤمن و ليه فى المحيا و الممات فالولاية التى هى ضدّ العداوه لا تختص بزمان و اما الولاية التى هى الاماره فيقال فيها و الى كل مؤمن بعدى كما يقال فى صلاه الجنازه إذا اجتمع الولي و الوالى قدم فى قول الاكثر و قيل يقدم الولي فقول القائل على ولى كل مؤمن بعدى كلام يمتنع نسبتبه الى رسول الله صلى الله عليه و سلم فانه ان أراد الموالاه لم يحتج ان يقول بعدى و ان أراد الاماره كان ينبغي ان يقال وال على كل مؤمن ازين عبارت ظاهرست كه با وصف حمل ولايت بر ضد عداوت لفظ بعدى عبث و بيكار بلکه منافی و مناقض عموم ولايت جناب امير المؤمنين عليه السلام الله ما اتصل العشى و الابكار خواهد بود پس قطعاً و حتما ثابت شد كه بسبب لفظ بعدى ولى درين حديث شريف ماخوذ از ولايت بمعنى محبت نيست و اراده محب يا محبوب ازين هرگز صحيح نمى تواند شد كه محبت جناب امير المؤمنين عليه السلام در حيات و بعد وفات سرور كائنات عليه و آله آلاف التحيات هر دو ثابتست پس لابد كه محمول بر معنای باشد كه آن را اختصاص بر بعد وفات باشد و آن نيست مگر امارت پس بحمد الله دلالت اين روايت بر امارت و خلافت جناب امير المؤمنين عليه السلام حسب افاده ابن تيميه رئيس المنكرين و الجاحدين ثابت شده اما زعم ابن تيميه كه اگر مراد از ولايت امارت مى بود وال على كل مؤمن ارشاد مى شد پس مدفوعست با آنکه چنانچه لفظ والى بمعنى امير مى آيد همچنين لفظ ولى بمعنى امير و ولى امرست و لفظ بعدى تعيين اين اراده مى کند و كسى اتحاد مجى ولى بمعنى والى نمى تواند کرد و شواهد آن از عبارات سابقه ظاهر است پس حصر افاده امارت در لفظ والى وجهى ندارد هر گاه الفاظ عديده دلالت بر يك معنى كند شارع را اختيارست كه هر لفظ كه خواهد افاده معنى بآن كند اقتراح و تهجس ابن تيميه و امثال او را دخلى در منع بعض و لزوم ايتار؟؟؟ بعض آخر نيست

و علاوه بر قوله سابقه و لاحقاً که از آن تیقن بحمل لفظ ولی بر امیر حاصل می شود در این جا دفع و رفع ارتیاب و وسواس ابن تیمیه ضعیف المراس بکلام عمرو عاص جلالت اساس می نمایم و حظ اوفی از تخجیل و الزام و اسکات این شیخ الاسلام می ربایم پس باید دانست که ابوالموید موفق بن احمد المعروف باخطب خوارزم در کتاب المناقب مکتوبی از عمرو بن العاص بجواب کتاب معاویه نقل کرده و در آن مذکورست و اما ما نسبت ابا الحسن اخا رسول الله صلی الله علیه و سلم و وصیه الی الحسد و البغی علی عثمان و سمیت الصحابه فسقه و زعمت انه اشلاههم علی قتله فهذا کذب و غوايه ويحك يا معاويه اما علمت ان ابا حسن بذل نفسه بين يدي رسول الله صلی الله علیه و سلم و بات علی فراشه و هو صاحب السبق الی الاسلام و الهجره و

قد قال فيه رسول الله صلی الله علیه و سلم هو مني و انا منه و هو مني بمنزله هارون من موسى الا انه لا نبي بعدي

و قد قال فيه رسول الله صلی الله علیه و سلم يوم غدیر خم الا من كنت مولاه فعلى مولاه اللهم و وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و هو الذي قال عليه السلام فيه يوم خيبر لا عطين الزايه غدا رجلا يحب الله و رسوله و يحبه الله و رسوله و هو الذي قال فيه يوم الطير اللهم ائتني باحب خلقك إليك فلما دخل عليه قال اللهم و الی و الی و قد قال فيه يوم التّضير علی امام البرره و قاتل الفجره منصور من نصره مخذول من خذله و قد قال فيه علی و ليکم من بعدي و ذلك علی و عليك و علی جميع المسلمين و قال ائی مخلف فيکم الثقلين کتاب الله و عترتی و قال انا مدینه العلم و علی بابها ازین عبارت ظاهرست که عمرو عاص از

حدیث علی و ليکم من بعدي ولايت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر خود و بر معاویه و بر جميع مسلمین ثابت دانسته و ظاهرست که مراد عمرو عاص از اثبات ولايت آن جناب بر خود و بر معاویه و بر جميع مسلمین غیر امارت و حکومت نمی تواند شد زیرا که ولايت که مشار إليه ذلك در قول عمرو عاصت موصولت بعلى و هر گاه لفظ ولايت موصول بعلى می شود لا بد بمعنی امارت می باشد چنانچه از تتبع افادت ائمه لغت ظاهر و واضحست جوهری در صحاح اللغه گفته الولی القرب

و الدّٰنو یقال تباعدنا بعد ولی و کل ممّا یلیک اى ممّا یقاربک و قال وعدت عواد بین ولیک تشعب یقال منه ولیه یلیه بالكسر بینهما و هو شاذ و اولیته الشّیء فولیه و کذاک ولی الوالی البلد و ولی الرّجل البیع ولایه فیهما و اولیته معروف و یقال فی التعجب ما اولاه للمعروف و هو شاذّ و تقول فلان ولی و ولی علیه کما یقال ساس و سیس علیه و عبد الرحیم بن عبد الکریم صفی پوری در منتهی الارب گفته ولی الشیء و علیه ولایه بالفتح و الکسر دست یافت بر آن و تصرف کرد در ان یقال ولی الوالی البلد و فلان ولی و ولی علیه کما یقال ساس علیه و سیس علیه و محمّد طاهر کجراتی در مجمع البحار گفته و فی شرح العقیده کما تكونوا یولی علیکم فان تكونوا عادلین سلط علیکم الامیر العادل و ان کنتم ظالمین علی رعیتکم

بحدیث کلکم راع سلط علیکم مثلکم حتی جوزیتم فی الدنیا علی وفق ما عملتم به فان قلت هذا یدلّ علی انّ الدنیا دار الجزاء و لیس کذلک و انما هی دار الابتلاء قلت تسلیط الظالم علی الظالمین لقطع ظلم الظالمین فقد قیل الظلم لا یدوم و ان دام دمّر اى اهلک الخلق و خرب المظلوم پس لفظ علی و علیک و علی جمیع المسلمین به سه وجه اثبات امارت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر تمام انام می نماید اوّل آنکه هر گاه ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر عمرو عاص ثابت شد بر سائر اهل اسلام نیز ثابت خواهد شد لعدم الفرق و لزوم الخرق دوم آنکه هر گاه ولایت آن جناب بر معاویه ثابت شد ولایت آن حضرت بر جمیع انام ثابت خواهد شد لبطلان القول بالفصل سوم آنکه از قول او و علی جمیع المسلمین بتصریح صریح ثابتست که

حدیث علی ولیکم دلالت دارد بر ثبوت ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر جمیع مسلمین و الحمد لله علی وضوح الحقّ و یقین و رهوق مکابرات المشککین و المسؤلین

وجه نهم آنکه محبّ الدین ابو العباس احمد بن عبد الله بن محمد الطبری المکی الشافعی که فضائل زاهره و مناقب فاخره و معالی باهره و محاسن ظاهره و محامد باذخه و مدائح شامخه او انشاء الله و در ریاض النضره فی فضائل العشره گفته لقد احسن الحسن بن الحسن بن علی بن ابي طالب حيث قال لبعض الرافضه لو كان كما تقولون انّ النبی صلی الله علیه و سلم اختار علینا لهذا الامر و القيام علی الناس بعده فانّ علیا اعظم الناس خطیئه و جرما إذ ترک امر رسول الله صلی الله علیه و سلم ان يقوم به و یعذر الی الناس فقال له الرافضی الم یقل النبی صلی الله علیه و سلم

من كنت مولاه فعلى مولاه فقال اما والله لو يعنى بها رسول الله صلى الله عليه و سلم الامر و السّلطان لافصح بها كما افصح بالصّلاه و الزّكوه و الحجّ و الصيام و لقال يا ايها الناس انّهُ الولی بعدی فاسمعوا له و اطيعوا اخرجہ ابن السمان فی الموافقه ازین روایت که ابن السّمان عمده اکابر اعیان المميز المبین؟؟؟ من الغث و البهتان در کتاب موافقت بغرض بی اصل که سراسر مجازفت و هزلست اعنی اثبات موافقت واقعیه اهلیت علیهم السلام باصحابه وارد فرموده و محب طبری هم بسبب ابتلا بحب اسلاف با انصاف خود اثبات احسان در ان نموده نهایت لطف و غایت منت و امتنان من حیث لا یشرع بر اهل حق و ایقان و ارباب عرفان و ایمان نهاده فکلمته

کلمه حق ارید بها باطل کما لا یخفی علی من فرّق الحالی من العاطل واضح و ساطع و لامعست که اگر جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم بخطاب مردم در حق جناب امیر علیه السلام ارشاد می فرمود انه الولی بعدی فاسمعوا له و اطيعوا این ارشاد باسداد در تصریح و افصاح و تنصیص و ایضاح خلافت و امامت و سلطنت و ریاست کافی و بسند و برای ازاله امراض شکوک و وسوس و ازاحه اسقام و مواجس تریاق نافع و علاج سودمند می بود پس معلوم شد که لفظ انه الولی بعدی نص صریح و تصریح صحیح بر خلاف و امامتست و ظاهر و بدیهیست که انه الولی بعدی و انّ علیا ولیکم بعدی متحد السیاق و مرتبط الانطباق بلا توهّم شیء من الاختلاف و الافتراق بلکه ثانی ابلغ و اصرع نزد ارباب فهم و موصوفین بسلامت مذاقست فانزاح بحمد الله رافع السّماک و توهّم الاشتراک السائق الی الالتباس و الهلاک الزّادع القادع عن فهم معنی نص افصح من نطق بالضّاد المخاطب بلولاک و ظهران هذا التوهّم احتیال فاسد و تسویل کاسد لا یشک فی سخفه و وهنه شاک فلیبک علی ضیاع سعی المدغلین من اولیائهم کلّ باک و لیفرح لابتلاج صبح الحق کل زاک و اگر متعصب عنید مکابر و مجادل مشکک در امر ظاهر از جا در آید و بسراید که این روایت حسن بن حسن

انه الولیّ بعدی را بضمیمه فاسمعوا له و اطیعوا نص بر خلافت و امامت گردانیده نه محض لفظ

انه الولیّ بعدی را پس

حدیث انّ علیاً ولّیکم بعدی نص بر خلافت و امامت نباشد و معاذ الله دعوی اتحاد هر دو مضمون از هم باشد پس به تبکیت و افحام و تخجیل و الزام این معاند مجادل و مکابر غافل و متعصب فی اهل بادی عنایت سهله میسر و حاصلست زیرا که بر ظاهرست که فاسمعوا له و اطیعوا تفریعت بر

انه الولیّ بعدی و معلوم ارباب فهومست که تفریع فرع می باشد و متفرع علیه اصل پس ثابت شد که اصل کلام در افاده مرام یعنی اثبات خلافت جناب امیر المؤمنین علیه السلام و لو بالفرض و التقدير علی زعم الخصام فقره شریفه

انه الولیّ بعدی ست پس اگر این فقره نص امامت و خلافت نباشد کلام منسوب بحسن بن حسن نهایت غیر حسن بلکه لغو علی حسب مزعوم اهل الضغن و الاحن باشد زیرا که او در معرض تبیین کلامی بود که بان افاده امامت و خلافت جناب امیر المؤمنین علیه السلام صراحه و نصّاً حاصل شود پس می باید که درین مقام آن کلام بیان می کرد که آنچه اصل در آنست و نص صریح بر خلافت باشد و بنا بر تشکیک مدحور و توهم مذکور لازم می آید که درین کلام آنچه اصلست دلیل خلافت نباشد و آنچه فرع کلامت دلالت بر خلافت کند و لا- ریب عند کلّ اریب افیق فی استهجان هذا الطریق چه هر گاه سوق کلامی را برای غرضی می کنند پس می باید که آنچه در ان کلام بطریق اصل مسرودست دلالت بر غرض و مقصود بطریق واضح و محمود کند نه اینکه اصل کلام از دلالت بر مرام عاری و عاطل و فرع کلام بر دلالت و اشارت شامل یعنی و ذلک ممّا لا یرضی به عاقل علاوه برین اگر افاده نص امامت منحصر بر کلمه فاسمعوا له و اطیعوا می بود ضم این کلمه با

حدیث من کنت مولاة فعلی مولاة هم کافی بود پس عدول از

من کنت مولاة فعلی مولاة نمودن و بجای آن

انه الولیّ بعدی را لازم التیین دانستن وجهی نداشت بلکه بنا بر این می بایست که حسن مثنی بجای کلام خود می گفت لو یعنی بها رسول الله صلی الله علیه و سلم الامر و التّی لطان لافصح بها کما افصح بالصّیّ لاه و الزکاه و الحجج و الصیام و لقال ایها الناس انه مولی من کنت مولاة فاسمعوا له و اطیعوا و ظاهرست که هر گاه چنین نگفته یعنی ضم کلمه فاسمعوا و اطیعوا را با

حدیث من کنت مولاة فعلی مولاة نص خلافت نگردانیده بلکه تغییر و ارشاد بلفظ

انه الولیّ بعدی لازم دانسته معلوم شد که او را غرض اصلی بلفظ فاسمعوا له و اطیعوا متعلق نیست بلکه او در صدد بیان الفاظیست که همان الفاظ بنفسها من دون لحاظ الی التفریع علیه در دلالت بر امامت نص صریح باشد و نیز ایجاب اطاعت جناب امیر المؤمنین علیه السلام در احادیث عدیده واقع شده مثل

من اطاعتى فقد اطاع الله

ص: ٥٠٢

و من عصانی فقد عصی الله و من اطاع علیا فقد اطاعنی و من عصا علیا فقد عصانی و همین کلمه را بحق جناب امیر المؤمنین علیه السلام جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله در حدیث متعلق بایه **أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** فرموده اند پس بعد جمع حدیث با حدیث

اطیعوا له و اسمعوا بی شبهه و ارباب نص صریح بر خلافت و امامت آن حضرت ظاهر شد و مساعی هیچ کلامی و لو کان سخیفا نماند و لله الحمد علی ذلك و علاوه برین سخن الزامی بس نغز که این توهم را هباء منثورا سازد و اساس بی ثبات آن را از پا در آرد و آنست که اکابر ائمه سنیه فحول از غایت اغماض و ذهول کالرازی فی نهایه العقول و غیره من اصحاب التحامل و ارباب الذهول بر خلاف بداهت کلام واهب کل مسئول و شقاق آثار رسول مقبول بکمال جسارت و وقاحت امر را باطاعت مثبت امامت نمی دانند و شاه صاحب هم بتقلید اسلاف با شرم و آزر خود این نغمه خارج از آهنگ سراییده و این مکابره و معانده ماحیه آثار عقل و انصاف و فرهنگ در افادات حیرت آیات خود گنجانیده کما یظهر من الرجوع الی کلامه فی جواب حدیث الثقلین پس اولیای این حضرات هر گز مجال ندارند که باز بر جعت قهقری رو بسوی تشبث بکلمه اسمعوا له و اطیعوا در اثبات دلالت بر خلافت و امامت آرند فارتج من کل وجه بحمد الله المتعال باب القیل و القال و ضاقت الارض بما رحبت علی اصحاب الجدل و كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ

۱۰- استدلال بکلام امام حسن علیه السلام

وجه دهم آنکه سلیمان قندوزی بلخی در ینابیع المودّه خطبه از امام حسن علیه السلام نقل نموده که در ان می فرماید

وقال له أي لعلى عليه السلام جدى صلى الله عليه و اله حين قضى بينه و بين اخيه جعفر و مولاه زيد بن حارثه فى ابنة عمه حمزه اما انت يا على فمتى و انا منك و انت ولى كل مؤمن و مؤمنه بعدى فلم يزل أبى يقى جدى صلى الله عليه و سلم بنفسه و فى كل موطن يقدمه جدى صلى الله عليه و اله و لكل شده يرسله ثقه منه و طمانينه إليه ازين ارشاد با سداد جناب امام حسن عليه السلام واضح و ظاهر است که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله در حق جناب امیر المؤمنین علیه السلام

امّا انت يا على فمتى و انا منك و انت ولى كل مؤمن و مؤمنه بعدى فرموده پس حضرت امیر المؤمنین علیه السلام جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم را همیشه بنفس خود وقایت می فرمود و آن جناب انحضرت را در هر موطن تقدیم می بخشید و بسبب مزید ثقت و طمأنینت آن حضرت را برای هر امر شدید ارسال می کرد و ظاهرست که تقدیم جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم جناب امیر المؤمنین علیه السلام را در هر موطن و ارسال آن جناب انحضرت را در هر امر شدید بسبب مزید ثقت و اطمینان دلیل بین و برهان جلی بر

افضلیت و اکرمیت و اقدمیت آن جنابست و چون جناب امام حسن علیه السلام این امر اعنی بخشیدن جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم آن جناب را در هر موطن و ارسال آن حضرت را در هر شدیدیه بعد تفریع و نیابت؟؟؟ جناب امیر المؤمنین علیه السلام جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم را بنفس خود ذکر فرموده معلوم شد که تقدیم جناب رسالت مآب بر ولایت عهد خود که موجب تفویض امور عظیمه و تقدیم در شذائذ فخریه است معین فرموده و بهمین سبب این تقدیم و ارسال که مثبت کمال تعظیم و اجلالست واقع می شد پس باین بیان متین البیان شبهه در بودن لفظ ولی در حدیث ولایت بمعنی اولی بالتصرف و دلالت آن بر امامت و خلافت جناب امیر المؤمنین علیه السلام باقی نماند

۱۱- استدلال بکلام جناب امیر المؤمنین علیه السلام

وجه یازدهم شیخ سلیمان القندوزی البلخی در ینابیع الموده گفته

الحموینی بسنده عن سلیم بن قیس الهلالی قال رایت علیاً فی مسجد المدینه فی خلافه عثمان ان جماعه المهاجرین و الانصار یتذاکرون فضائلهم و علی ساکت فقالوا یا ابا الحسن تکلم فقال یا معشر قریش و الانصار اسألکم ممن اعطاکم الله هذا الفضل ا بانفسکم او بغيرکم قالوا اعطانا الله و من علینا بمحمد صلی الله علیه و سلم قال ا لستم تعلمون ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال انی و اهل بیتی کنا نورا نسعی بین یدی الله تعالی قبل ان یخلق الله عز و جل آدم باربعه عشر الف سنه فلما خلق الله آدم علیه السلام وضع ذلك الثور فی صلبه و اهبطه الی الارض ثم حملة فی السفینه فی صلب نوح علیه السلام ثم قذف به فی النار فی صلب ابراهیم علیه السلام ثم لم یزل الله ینقلنا من الاصلاب الکریمه الی الارحام الطاهره من الالباء و الامهات لم یکن واحد منا علی سفاح قط فقال اهل السابقه و اهل بدر و احد نعم قد سمعناه ثم قال انشدکم الله ا تعلمون ان الله عز و جل فضل فی کتابه السابق علی المسبوق فی غیر آیه و لم یسبقنی احد من الامه فی الاسلام قالوا نعم قال فانشدکم الله ا تعلمون حیث نزلت وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ سئل عنها رسول الله صلی الله علیه و سلم فقال انزلها الله عز و جل فی الانبیاء و اوصیائهم فانا افضل انبیاء الله و رسله و علی و صبی افضل الاوصیاء قالوا نعم قال انشدکم الله ا تعلمون حیث نزلت یا ایها الذین آمنوا أطیعوا الله و أطیعوا الرسول و اولى الأمر منکم و حیث نزلت إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ و حیث نزلت لَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ لَا رَسُولِهِ وَ لَا الْمُؤْمِنِينَ وَ لِيَجْهَ و امر الله عز و جل فيه ان يعلمهم و لاه امرهم و ان يفسر لهم من الولاية كما

فَسِيرَ لَهُمْ مِنْ صَلَاتِهِمْ وَزَكَاتِهِمْ وَحَجَّهِمْ فَنَصَبْنِي لِلنَّاسِ بِغَدِيرِ خَمٍ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ أَرْسَلَنِي بِرِسَالِهِ ضَاقَ بِهَا صَدْرِي وَظَنَنْتُ أَنَّ النَّاسَ مَكْذِبِي فَأَوْعَدَنِي رَبِّي ثُمَّ قَالَ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مَوْلَايَ وَأَنَا مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنَا أَوْلَى بِهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ آخِذًا بِيَدِي مِنْ كُنْتُمْ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ وَوَالٍ مِنْ وَالِيهِ وَوَالِدٍ مِنْ عَادَاتِهِ فَقَامَ سَلْمَانُ وَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا عَلَى مَاذَا قَالَ وَلَاؤُهُ كَوْلَائِي مِنْ كُنْتُمْ أَوْلَى بِهِ مِنْ نَفْسِهِ فَنَزَلَتْ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَآتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ أَكْبَرُ بِأَكْمَالِ الدِّينِ وَاتِمَامِ النِّعْمَةِ وَرِضَا رَّبِّي بِرِسَالَتِي وَوَلَايَةِ عَلِيِّ بَعْدِي قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ الْآيَاتُ فِي عَلِيِّ خَاصَّةً قَالَ بَلَى فِيهِ وَفِي أَوْصِيَائِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ بَيْنَهُمْ لَنَا قَالَ عَلِيُّ أَخِي وَوَارِثِي وَوَصِيِّي وَوَلِيِّ كُلِّ مَوْءَمِنٍ بَعْدِي ثُمَّ ابْنِي الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَيْنُ ثُمَّ التَّسْعَةُ مِنْ وَلَدِ الْحُسَيْنِ الْقُرْآنَ مَعَهُمْ وَهُمْ مَعَ الْقُرْآنِ لَا- يَفَارِقُونَهُ وَلَا- يَفَارِقُهُمْ حَتَّى يَرُدُّوا عَلَيَّ الْحَوْضَ قَالَ بَعْضُهُمْ قَدْ سَمِعْنَا ذَلِكَ وَشَهِدْنَا وَقَالَ بَعْضُهُمْ قَدْ حَفِظْنَا جَلَّ مَا قَلْتُمْ وَ لَمْ يَحْفَظْ كُلُّهُ وَهُؤُلَاءِ الَّذِينَ حَفِظُوا آخِيَارَنَا وَافْضَلْنَا ثُمَّ قَالَ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا فَجَمَعَنِي وَفَاطِمَةَ وَابْنَ حَسَنًا وَحُسَيْنًا ثُمَّ الْقِيَامَةَ عَلَيْنَا كَسَاءً وَقَالَ اللَّهُمَّ هؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي لِحَمِيمٍ لِحَمِيٍّ يُولَمُنِي مَا يُولَمُهُمْ وَيَجْرَحُنِي مَا يَجْرَحُهُمْ فَادْهَبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا فَقَالَتْ أُمُّ سَلْمَةَ وَأَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ أَنْتِ إِلَى خَيْرٍ فَقَالُوا نَشْهَدُ أَنَّ أُمَّ سَلْمَةَ حَدَّثَنَا بِذَلِكَ ثُمَّ قَالَ أَنْشَدَكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ فَقَالَ سَلْمَانُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا عَامَهُ أَمْ خَاصَّةً قَالَ أَمَّا الْمَامُورُونَ فَعَامَهُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَمَّا الصَّادِقُونَ فَخَاصَّةً أَخِي عَلِيٍّ وَوَصِيَائِي مِنْ بَعْدِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالُوا نَعَمْ فَقَالَ أَنْشَدَكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنِّي قَلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ خَلَفْتَنِي عَلَى النِّسَاءِ وَالصَّبِيَّانِ فَقَالَ إِنَّ الْمَدِينَةَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِي أَوْ لِبَنِي أَوْ لِبَنِي هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي قَالُوا نَعَمْ قَالَ أَنْشَدَكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ فِي سُورَةِ الْحَجِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ فَقَامَ سَلْمَانُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ هؤُلَاءِ الَّذِينَ أَنْتَ عَلَيْهِمْ شَهِيدٌ وَهُمْ شُهَدَاءُ عَلَيَّ عَلَى النَّاسِ اجْتَبَاهُمُ اللَّهُ وَ لَمْ يَجْعَلْ عَلَيْهِمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِثْلَ إِبْرَاهِيمَ قَالَ عَنِي بِذَلِكَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا قَالَ سَلْمَانُ بَيْنَهُمْ لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَنَا وَأَخِي عَلِيُّ وَوَاحِدٌ عَشْرٌ مِنْ وَلَدِي قَالُوا نَعَمْ قَالَ أَنْشَدَكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي خُطْبِهِ فِي مَوَاضِعٍ مُتَعَدِّدَةٍ وَفِي آخِرِ خُطْبِهِ لَمْ يَخْطُبْ بَعْدَهَا إِلَّا النَّاسَ أَنِّي تَارَكْتُ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي أَهْلَ بَيْتِي فَتَمَسَّكُوا بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا فَإِنَّ اللَّطِيفَ الْخَبِيرَ أَخْبَرَنِي وَعَهْدَ إِلَيَّ أَنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَقَالَ كُلُّهُمْ نَشْهَدُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَلِكَ أَزِينَ رِوَايَتِ سِرَاطِ هِدَايَتٍ وَاضِحٍ وَوَالِحِيَّتِ كَمَا أَنَّ جَنَابَ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَرَبِيَّانَ مَآثِرٍ وَسَوَابِقِ خُودٍ كَمَا هَرِيكِي أَزِينَ دَلِيلِي سَاطِعٍ وَبِرَهَانِي لَامِعٍ بِرِأَمَاتٍ وَخِلَافَتٍ وَافْضَلِيَّتِ وَإِكْرَامِيَّتِ أَنَّ جَنَابَتِ دَلَائِلِ بِيْشْمَارٍ وَحُجُجِ كَثِيرَةٍ ظَاهِرَةٍ الْإِعْتِبَارِ عَالِيَةِ الْمَنَارِ كَمَا نِصُوصِ صَرِيحِهِ إِمَامَتِ بِيْ فَصَلِّ وَكَاشَفِ عَوَارِ تَلْبِيْسَاتِ أَرْبَابِ هَزْلَسْتِ ظَاهِرٍ وَآشْكَارِ فَرْمُودَةٍ بِطُورِي كَمَا تَمَامِي حَاضِرِينَ كَمَا أَزِينَ أَصْحَابِ بُوْدُنْدِ مَجَالِ رَدِّ وَانْكَارِ نَدِيدُنْدِ وَبَاعْتِرَافِ وَاقْرَارِ أَنَّ كَرْدِيدُنْدِ وَبِيْدَاسْتِ كَمَا دَرَطِي هَمِيْنِ نِصُوصِ زَاهِرَةٍ وَبِرَاهِيْنِ بَاهِرَةٍ أَنَّ جَنَابَ ارْشَادِ جَنَابِ رِسَالَتِ مَآبِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

الحموينى بسنده عن سليم بن قيس الهلالي قال رايت عليا في مسجد المدينة في خلافه عثمان ان جماعه المهاجرين و الانصار يتذاكرون فضائلهم و علي ساكت فقالوا يا ابا الحسن تكلم فقال يا معشر قريش و الانصار اسألکم ممن اعطاکم الله هذا الفضل أ بانفسکم او بغيرکم قالوا اعطانا الله و من علينا بمحمد صلى الله عليه و سلم قال أ لستم تعلمون ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال انى و اهل بيتى کنا نورا نسعى بين یدى الله تعالى قبل ان يخلق الله عز و جل آدم باربعه عشر الف سنه فلما خلق الله آدم عليه السلام وضع ذلك النور فى صلبه و اهبطه الى الارض ثم حملة فى السفينه فى صلب نوح عليه السلام ثم قذف به فى النار فى صلب ابراهيم عليه السلام ثم لم يزل الله ينقلنا من الاصلاب الکریمه الى الارحام الطاهره من الاباء و الامهات لم يكن واحد منا على سفاح قط فقال اهل السابقه و اهل بدر و احد نعم قد سمعناه ثم قال انشدکم الله أ تعلمون ان الله عز و جل فضل فى كتابه السابق على المسبوق فى غير آیه و لم يسبقنى احد من الامه فى الاسلام قالوا نعم قال فانشدکم الله أ تعلمون حيث نزلت وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ سئل عنها رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال انزلها الله عز و جل فى الانبياء و اوصيائهم فانا افضل انبياء الله و رسله و على و صيبى افضل الاوصياء قالوا نعم قال انشدکم الله أ تعلمون حيث نزلت يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ و حيث نزلت إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ و حيث نزلت لَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ لاَ رَسُولِهِ وَ لاَ الْمُؤْمِنِينَ وَ لِيَجْهَ و امر الله عز و جل فيه ان يعلمهم و لاه امرهم و ان يفسر لهم من الولايه كما

ص:

كبار مشايخ الطريفة و كمل فى مقامات السلوك و تفقه فى الدين لينذر قومه إذا رجع إليهم فرجع الى قندوز و اقام بها زمانا ينشر العلم و الادب و بنى بها جامعا و خانقاها و مدرسا فبدا له ان ينصب هناك الخليفة محمد صلاح فى مسند الارشاد خلفا عن اخيه محمد ميرزا خواجه ابن مولانا خواجه كلان و لامر التدريس العالم الافضل داملا عوض إذ كان قد تمايز بين تلاميذه و نال شرف الاجازة من جانبه العالى و أراد ان يسافر الى بلاد الروم و يروم التوطن فى جوار بيت الله الحى القيوم فهاجر من قندوز مستصحا من المريدين نحو ثلاثمائة انفار من اهل الطلب و السلوك و نزل بغداد فى سنة الف و مائتين و تسعة و سنين من طريق الايران و اكرمه الوالى ببغداد و اعز اصحاب الفضائل و المعارف قدومه و اخذ كل نصيبه من فيوض علومه و نهض من بغداد متوجها الى دار الخلافة العلية و فى اثناء الطريق وقع المكث فى بعض البلاد مثل موصل و ديار بكر و حلب و غيرها اياما حتى وصل الى قونيه و اقام بها ثلث سنين و سته اشهر و استنسخ هناك بنفسه الفتوحات المكية و الفصوص و النصوص من النسخ التى كانت بخط مؤلفها العزيز الشيخ الاكبر تغمده الله برحمته الواسعة و محفوظه بدار الكتب الكائنه فى مقبره الشيخ الكبير قدس سره و خرج من قونيه فى سنة الف و مائتين و سبعين و نزل بدار الخلافة العلية و نال اللطاف و العواطف السنيه من الحضرة العلية السلطانية و بينما هو متهيئ للعزيمه الى جوار بيت الله الحرام اقتضت الاسباب الغيبية تاخير العزيمه فتوجه من جانب السلطنة السنيه العظمى مشيخه تكيه الشيخ مراد النجارى الكائنه فى خارج الباب الادرتة الى جنابه و اشتغل بالقيام بامر ارشاد المسترشدين و نشر علم الحديث و التفسير للطالبيين و فى خلال تلك الاحوال كان لا يتخلف من تاليف الكتب و الرسائل التى منها ينابيع الموده الجامعه لمناقب اهل بيت نبينا صلى الله عليه و سلم حيث جمعه رحمه الله تعالى من الكتب المعتمره المشهوره و العمده منها الصحاح الستة التى لا خلاف فى صحبتها بين اهل السنه و الجماعه من المسلمين و ما لان من غير الصحاح فهو

ايضا مِمَّا لا يمكن القدح و التعرض فيها حيث هي معاضده بمحكّمات الايات و صحاح الروايات غير مخالفه لضروريات من الدين و ليس لانكارها طريق لاحد المسلمين ثم انه على ما علمنا ان الشيخ المشار إليه هو من السادات الحسينيه و من اجله المشايخ الكرام و من جمله الفضلاء و المحدثين و فيما كتب إلينا ولده العزيز خليفته الشيخ السيد عبد القادر افندى ان والده رحمه الله كان حنفى المذهب نقشبندى المغرب و لا نعتقد فى حقه الا ما علمنا توفى المؤلف رحمه الله فى دار الخلافه فى سنه الف و مائتين و سبعين و دفن فى مقبرته المخصوصه فى الخانقاه المراديه اسبل الله عليه شآبيب رحمته و حشره مع من احبّه بمحمد و اهل بيته الطاهرين سلام الله عليهم اجمعين و مخفى نمائند كه شيخ سليمان در صدر كتاب يبايع الموده اين عبارت بليغه نوشته كه از ان نهايت اعتماد و اعتبار مرويات آن ظاهرست اما بعد فانّ الله تبارك و تعالى قال فى كتابه لحبيبه قل لا أسئلكم عليه أجرًا إلاّ المودّة فى القربى و مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ و قال جل جلاله و تعالت آلاؤه إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا اوجب الله مودّه قربى نبيه و اهل بيت نبيه صلى الله عليه و عليهم على جميع المسلمين و انه تعالى أراد تطهيرهم عن الرجس تطهيرا كاملا- لانه ابتداء بكلمه انما التى هى مفيده لانحصار ارادته تعالى على تطهيرهم و اكد بالمفعول المطلق و لما كانت مودّتهم على طريق التحقيق و البصيره موقوفه على معرفه فضائلهم و مناقبهم و هى موقوفه على مطالعه كتب التفاسير و الاحاديث التى هى المعتمد بين اهل السنه و الجماعه و هى الكتب الصّحاح الستة من البخارى و مسلم و النسائى و الترمذى و أبى داود باتفاق المحدثين المتأخرين و اما السّادس من الصّحاح فاين ماجه او الدّارمى او الموطا بالاختلاف فجمع مناقب اهل البيت كثير المحدثين و الفوها كتبا مفردة منهم احمد بن حنبل و النسائى و سميّاه المناقب و منهم ابو نعيم الحافظ الاصفهانى و سماء بنزول القرآن فى مناقب اهل البيت و منهم الشيخ محمد بن ابراهيم الجوينى الحموينى الشافعى الخراسانى و سماء فرائد السمطين فى فضائل المرتضى و الزهراء و السبطين

و منهم على بن عمر الدارقطنى سَمَاه مسند فاطمه و منهم ابو المؤيد موفق بن احمد اخطب خطباء خوارزم الحنفى سَمَاه فضائل اهل البيت و منهم على بن محمّد الخطيب الفقيه الشافعى المعروف بابن المغازلى سَمَاه المناقب رحمهم الله و هؤلاء اخذوا الاحاديث عن مشايخهم بالسّياحه و الاسفار و بالجدّ و الجهد فى طلب الحديث من اهل القرى و الامصار فكتبوا فى كتبهم اسناد الحديث الى الصّحابى السّامع الراوى بقولهم حدثنا و اخبرنا فلان مثل اصحاب الصّحاح السّته و منهم من جمع فضائل اهل البيت فى كتاب مفرد و سَمَاه المناقب و لكن لم يظهر اسم المولّف و منهم من جمعها و كتب فيها كتابا مفردا آخذا عن كتب المفسيّرين و المحدثين المتقدمين كصاحب جواهر العقدين و هو الشريف العلامه السيّمهودى المصرى رفع الله درجاته و وهب لنا بركاته و صاحب ذخائر العقبى و صاحب موده القربى و هو جامع الانساب الثلثه مير سيد على بن شهاب الهمدانى قدس الله سرّه و وهب لنا بركاته و فتوحه و منهم من ذكر فضائل هم فى كتبهم من غير افراد كتاب لها كصاحب الصواعق المحرقة و هو المحدث الفاضل الفقيه الشيخ ابن حجر الهيتمى الشافعى الثقه و المعتمد بين علماء الشافعيه و صاحب كتاب الاصابه و هو الشيخ الحافظ ابن حجر العسقلانى الشافعى رحمهما الله تعالى و صاحب كتاب جمع الفوائد الّذى جمع فيه من الكتابين الكبيرين احدهما جامع الاصول الّذى جمع فيه ما فى الصّحاح السيّته للشيخ الحافظ مجد الدّين أبى السيّعادات المبارك بن محمد الاثير الجزرى الموصلى و ثانيهما كتاب مجمع الزّوائد للحافظ نور الدّين أبى الحسن على بن أبى بكر بن سليمان الهيتمى جمع فيه ما فى مسند الامام احمد بن حنبل و أبى يعلى الموصلى و أبى بكر البزّار و معاجم الطبرانى الثلثه و صاحب كنوز الدّقاق و هو الشيخ عبد الرّءوف المناوى المصرى و صاحب الجامع الصّغير و هو الشيخ جلال الدين السيوطى المصرى و منهم من جمع الاحاديث الوارده فى قيام القائم المهدي عليه الصّيلوه و السّلام كعلّى القارى الخراسانى الهروى و غيره فالمولّف الفقير الى الله

المَنان سليمان

بن ابراهيم المعروف بخواجه كلان ابن محمد معروف المشتهر بابا خواجه بن ابراهيم بن محمد معروف بن الشيخ السيد ترسون الباقي الحسيني البلخي القندوزي غفر الله لي ولهم ولاياتهم وامهاتهم ولمن ولدوا بلطفه ومنه الف هذا الكتاب آخذا من كتب هؤلاء المذكورين ومن كتب علماء الحروف ملجأ الى الله ومستعيذا به من التعصب والجهل المركب وكتبت الحق وانكار الصديق واظهار الباطل وقبول ما لا طائل تحته وسائلا متضرعا ملتجئا الى الله الهادي ان يلهنا الحق والصدق ويهب لنا البصيره والرشد ويهدينا صراطه المستقيم بفضله العظيم ومنه العميم اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابه يا مجيب يا قريب امين يا رب العالمين بعز ذاتك وجميل صفاتك وباسمك الاعظم ورسولك الاكرم سيدنا محمد صلى الله عليه وعلى اله وسلم وسماه ينابيع الموده لذوي القربى وهو اهل العباء وسائل السعاده العظمى ومعادن البركات الكبرى طلبا لرضاء الله وشفاعه رسوله صلى الله عليه وسلم وشفاعه اهل بيته وليكون معهم في جنات عدن

بحديث المرء مع من احب فالله تبارك وتعالى اكرم المسئولين واجود الجوادين وارحم الراحمين وهو حسبنا ونعم الوكيل
نعم المولى ونعم النصير

١٢- استدلال بفرموده حضرت رسول صلى الله عليه وآله «ولى كل مؤمن بعدى»

وجه دوازدهم آنکه اخطاب خوارزم در كتاب المناقب گفته

انبانى مهذب الاثمه ابو المظفر عبد الملك بن على بن محمد الهمدانى اجازة قال اخبرنا محمد بن الحسين بن على البراز قال اخبرنا ابو منصور محمد بن محمد بن عبد العزيز قال اخبرنا هلال بن محمد بن جعفر قال حدثنا ابو بكر محمد بن عمرو الحافظ قال حدثنى ابو الحسن على بن موسى الجزار من كتابه قال حدثنا الحسن بن على الهاشمى قال حدثنا اسماعيل بن ابان قال حدثنا ابو مريم عن ثور بن ابي فاخته عن عبد الرحمن بن ابي ليلي قال قال ابي دفع النبى صلى الله عليه وسلم الرايه يوم خيبر الى على بن ابي طالب ففتح الله عليه ووقفه يوم غدیر خم فاعلم الناس انه مولى كل مؤمن و مؤمنه

وقال صلى الله عليه وسلم انت منى وانا منك وقال تقاتل على التاويل كما قاتلت على التنزيل و

قال له انت منى

بمنزله هارون من موسى

و قال له انا سلم لمن سالمك و حرب لمن حاربك

و قال له انت العروه الوثقى

و قال له انت تبين ما اشتبه عليهم بعدى

و قال له انت امام كل مؤمن و مؤمنه و ولى كل مؤمن و مؤمنه بعدى

و قال له انت الذى انزل الله فيه و اذان من الله و رسوله الى الناس يوم الحج الاكبر

و قال له انت الاخذ بسنتى و الذات عن ملتى

و قال له انا اول من ينشق عنه الارض و انت معى

و قال له انا عند الحوض و انت معى

و قال له انا اول من يدخل الجنة و انت معى تدخل الحسن و الحسين و فاطمه

و قال له ان الله امرنى بان اقوم بفضلك فقامت به فى الناس و بلغتهم ما امرنى الله بتبليغه

و قال له اتق الضغائن التى فى صدور من لا- يظهرها الا- بعد موتى اولئك يلعنهم الله و يلعنهم اللاعنون الخ و شيخ سليمان

قندوزى بلخى در ينابيع الموده گفته

اخرج موفق بن احمد اخطب خطباء الخوارزم بسنده عن عبد الرحمن بن ابي ليلي عن ابيه قال دفع النبي صلى الله عليه و سلم

الزايه يوم خيبر الى على ففتح الله بيده ثم فى غدیر خم اعلم الناس انه مولى كل مؤمن و مؤمنه و قال له انت منى و انا منك و

انت تقاتل على التاويل كما قاتلت على التنزيل و انت منى بمنزله هارون من موسى و انا سلم لمن سالمك و حرب لمن حاربك

و انت العروه الوثقى و انت تبين ما اشتبه عليهم من بعدى و انت امام و ولى كل مؤمن و مؤمنه بعدى و انت الذى انزل الله فيه و

اذان من الله و رسوله الى الناس يوم الحج الا-كبر و انت الاخذ بسنتى و ذاب البدع عن ملتى و انا اول من تنشق الارض عنه و

انت معى فى الجنة و اول من يدخلها انا و انت و الحسن و الحسين و فاطمه و ان الله اوحى الى ان اخبر بفضلك فقامت به بين

الناس و بلغتهم ما امرنى الله بتبليغه و ذلك قوله تعالى يا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الى آخر الآيه ثم قال يا على

اتق الضغائن التى فى صدور من لا- يظهرها الا بعد موتى اولئك يلعنهم الله و يلعنهم اللاعنون الخ ازين روايت سرايا هدايت

ظاهريست كه ابو ليلي بعد ذكر قصه فتح خيبر و بيان حديث غدیر خم و حديث منزلت كه دلالت اين هر دو حديث بر امامت و

وصايت و خلافت و وجوب اطاعت و افضليت جناب امير المؤمنين عليه السلام

قطعی و یقینیست کما بیّننا فی مجلد الغدیر و المنزله و دیگر ارشادات جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم در حق جناب امیر المؤمنین علیه السلام که بنهایت وضوح و ظهور مثبت افضلیت آن حضرت می باشد ارشاد فرمودن آن جناب در حق آنحضرت

انت امام و ولی کل مؤمن و مؤمنه بعدی بیان نموده و بعد این ارشاد باسدادهم دیگر کلمات بلاغت آیات آن جناب که هر یکی از ان برای اثبات افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام کافی و وافی ست پس چگونه لفظ ولی از معنای متولی امر صرف کرده بمعنای دیگر توان گرفت بلکه چنانچه لفظ امام بصراحت تمام بر مطلوب اهل حق کرام که خلافت و امامت جناب امیر المؤمنین علیه السلام باشد دلالت دارد همچنان لفظ ولی که بعد لفظ امام مقررنا وارد شده نیز بمعنی اولی بالتصرف و واجب الاطاعه باشد

۱۳- استدلال بحدیث «أنت امام کل مؤمن و مؤمنه»

وجه سیزدهم آنکه نور الدین جعفر مشهور بمیر ملا بن سالار بدخشی خلیفه سید علی همدانی در خلاصه المناقب گفته ای دوست بدانکه حبّ مجازی آن باشد یک نقطه سوادیه در نقطه سوادیه دیگر انبساط یابد مقوی ظلمت همدیگر شوند و منشأ حبّ مجازی نفس و رأی است و بغض مجازی آن بود که یکی ازین دو نقطه از نقطه دیگر انقباض یابد و علاقه از میان دو نقطه منقطع گردد نعوذ بالله من ذلك الهوی و حب حقیقی آن باشد که یک نقطه بیاضیه در نقطه بیاضیه دیگر منبسط گردد و ممد نور همدیگر شوند و منشأ این حبّ حقیقی قلب و روحست و بغض حقیقی آن بود که یکی ازین دو نقطه از نقطه دیگر منقبض شود و تقاطع در میان حاصل آید نعوذ بالله من ذلك العمی و حبّ و بغض که از وجهی مجازی بود و از وجهی حقیقی باشد از میان نقطه سوادیه و نقطه بیاضیه وجود گیرد لا جرم محبت و تعظیم سادات واجب باشد و لکن انقیاد ایشان در امر مجهول الحقیقه واجب نباشد الا وقتی که از علما و اتقیا باشند چنانکه امیر سید علی همدانی خصّه الله باللطف الصّمدانی زیرا که علم و معرفت امیر ما بر همه عالم مثل آفتاب روشنست و حقیقت حب ارتفاع حبجست بکلی تا باقی با محب باشد یا محبوب و منشأ این حقیقت نیز سرّست و مناسبت جامعه بین المحب و المحبوب افراغ معنی ایشانست در قالب توحید و اتحاد و این معنی را سه وجه ظاهر تعلق دارد این ست که ایمان مورث ولایتست قال الله تعالی اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا و امیر المؤمنین امام اهل ولایتست

قال صلی الله علیه و سلم لعلیّ انت امام کل مؤمن و مؤمنه بعدی پس اهل ولایت امیر المؤمنین را دوست دارند بواسطه ایمان و اهل نفاق دوست ندارند بجهت عدم ایمان انتهی ازین عبارت ظاهرست که امیر ملا حتما و جزما ورود

حدیث انت امام کل مؤمن و مؤمنه بعدی در حق جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابت کرده

پس هر گاه امامت هر مؤمن و مؤمنه برای جناب امیر المؤمنین علیه السلام بنص این حدیث شریف ثابت باشد ولایت هر مؤمن و مؤمنه بعد آن حضرت صلی الله علیه و آله و سلم که برای جناب امیر المؤمنین علیه السلام از حدیث ولایت ثابتست نیز بمعنی امامت آن حضرت باشد لان الحدیث یفسّر بعضه بعضا و امیر ملا بن سالار از اجله علمای کبار و اعظام افاضل جلیل الفخار و افخم مشاهیر عالی مقدار و امثال نحریر طیب النجارست و نهایت شرف و جلالت و غایت فضل و نبالت او آنست که خلیفه سید علی همدانی بوده و حظی وافی و نصیب کافی از معرفت اسرار عرفان و مقامات ایقان ربوده محمد علی بن ظهیر الدین محمد بدخشانی در جامع السلاسل گفته امیر ملا بن سالار نور الدین جعفر لقب اوست قدس الله تعالی اسرارهم وی از مشایخ نامدار دیار بدخشست و بعد از خواجه بزرگ یعنی خواجه اسحاق خلیفه دوم علی ثانی امیر سید علی همدانیست نسبت سیادت وی به بست واسطه بامام موسی کاظم می رسد باین نمط امیر ملا بن سالار بن محمد بن جعفر بن خالد بن ابو طالب بن حسین بن محمود بن صالح بن ابراهیم بن عین الجلیل بن علی بن سلیمان بن جعفر بن رامی السباع بن اسماعیل بن ابراهیم بن محاب بن سعد بن عبد الله بن امام موسی کاظم رضی الله تعالی عنهم جامع بوده میان علم ظاهر و باطن از طفولیت آثار بزرگی از روی مبارک وی لائح و هویدا بوده است چنانچه خود می فرموده اند که در اثنای صغر بر هیچ در و دیوار و سنگ و چوب و کوه و دشت نمی گذشتم الا که مرا بکسب علوم تحریص می کردند و می گفتند که بخوان چون از تحصیل علوم بالکل فراغ یافتم منتظر مرشد کامل می بودم درین ضمن بهر مشایخ عصر خود که می رسیدم و حالت هر یک را می دریافتم او را ازین طریق بیگانه می دیدم روزی در مراقبه مرا غیبتی دست داد و در غیبت چنین نمودند که در فلان وقت درویشی لباس سیاه و علم سیاه برین سرزمین در فلان دشت نازل شود منتظر می بودم چون آن وقت رسید برادر بزرگ خود را بآن دشت فرستادم آن درویش که مرا در واقعه نموده بودند قطب حقانی علی ثانی امیر سید علی همدانی قدس سره بوده اند فی البدیهه او را تصرف نموده بارادت خود مشرف ساختند چون برادرم ان مژده آورده بیان احوال نمود در مراقبه شدم و متوجه احوال امیر کبیر گشتم دیده شد که قیامت قائم شده است و پیغمبر صلی الله علیه و سلم بر حوض کوثر استاد و مردم را آب می دهد من پیش شده بر پیغمبر صلی الله علیه و سلم سلام گفتم و التماس آب نمودم اشاره بجانب اسد الله الغالب علی بن اُبی طالب کرم الله وجهه فرمودند چون حاضر شدم مرا محقق شد که چون اسم شریف امیر کبیر نیز علیست این اشارت پیغمبر صلی الله علیه و سلم امرست مرا بارادت او همان لحظه متوجه ملازمت گشتم و بشرف انایت مشرف شدم و دوازده سال بخدمت شایسته مداومت نمودم

درین دوازده سال همیشه کلوخ استنجا درویشان را به پیشانی سوده همواره می کردم آنچه یافتیم ازین خدمت یافتیم او را خوارق بسیارست نقلست که چون علی ثانی در ولایت کیر و سواد وفات یافت وصیت فرمود که تا فرزندم نور الدین جعفر حاضر شود نعش مرا برندارند و امیر جعفر در آن وقت در روستاق که قریه است از قرای بدخشان تشریف داشت خلفا گفتند که بعید می نماید که امیر جعفر از روستاق بیاید و از آن پس باتفاق او نعش برداشته شود زیرا چه مسافت بسیارست باید برداشت هر چند خلفا سعی نمودند صندوق برداشته نشد این چنین سه نوبت سعی بلیغ نمودند چون علاج پذیر نگشت ناچار جای گذاشته بنشستند ناگاه از غیب ندای بگوش ایشان رسید که بردارید چو دست بصندوق بردند باندک حرکتی برداشته شد براه کافرستان از بدخشان گذرانیده مرقد شریف او را بختلان مدفون ساختند چون امیر جعفر را با خلفا ملاقات افتاد و زبان طعن بر وی دراز کردند که در مسافرت و مشقت همه وقت در حیات و ممات ما در خدمت پیر بودیم چون ملامت از حد گذشت فرمود آنچه از من آید شما از آن مقصر بودید چون سه نوبت صندوق مرقد او را سعی نمودید و نتوانستید برگرفت من بودم که گفتم بردارید و برداشته تا باینجا آوردم وفات وی بعد از خواجه بزرگ خواجه اسحاق بوده و الله اعلم بالصواب خانقاه و مرقد مبارک او در روستاقت انتهی و والد ماجد مخاطب عظیم المحامد کیفیت اوراد و وظائف اوقات سلسله سید علی همدانی بسند خود از نور الدین جعفر بن سالار نقل نموده هدایت با همان بادیه غفلت و ضلالت و ارشاد سراسیمگان وادی ذهول و جهالت خواسته او را بلفظ مولانا تعبیر کرده و تصریح نموده که او خلیفه سید علی همدانی بوده چنانچه در رساله انتباه فی سلاسل اولیاء الله گفته انبأنی سیدی الوالد إجازة قال انبأنی الشیخ عظمه الله الاکبر آبادی إجازة عن ابیه عن جدّه عن الشیخ عبد العزیز الدهلوی انه قال منقولست از حضرت مولانا نور الحق و الدین جعفر نور الله مرقد قلت و مولانا نور الدین جعفر بدخشانی خلیفه امیر سید علی همدانی بودند که کیفیت اوراد و وظائف اوقات سلسله الکامل المحقق الصمدانی علی الثانی امیر سید علی همدانی قدس الله سره العزیز آنست که چون سپیدی صبح صادق بدمد دو رکعت نماز بامداد بگذارد الخ

۱۴- استدلال به فرموده حضرت رسول صلی الله علیه و آله لفظ (ولیکم بعدی)

در حق امیر المؤمنین علیه السلام

وجه چهاردهم آنکه ملا علی متقی در کنز العمال گفته

عن علی قال لما نزلت هذه الآیه وَ أَنْذِرْ عَشِیرَتَكَ الْأَقْرَبِینَ دعا بنی عبد المطلب و صنع لهم طعاما لیس بالکثیر فقال ص کلوا بسم الله من جوانبها فان البرکه تنزل من ذروتها و وضع یده اولهم فاکلوا حتی شیعوا ثم دعا بقدرح تشرب اولهم

ص: ۵۱۴

ثم سقيهم فشربوا حتى رووا فقال ابو لهب لقد سحر كم و قال صلى الله عليه و سلم يا بنى عبد المطلب انى جئتكم بما لم يجرى به احد قط ادعوكم الى شهاده ان لا اله الا الله و الى الله و الى كتابه ففروا ففرقوا ثم دعاهم الثانيه على مثلها فقال ابو لهب كما قال المره الاولى فدعاهم ففعلوا مثل ذلك ثم قال لهم و مد يده من يبايعنى على ان يكون اخى و صاحبى و وليكم بعدى فمدت يدى و قلت انا ابايعك و انا يومئذ اصغر القوم عظيم البطن فبايعنى على ذلك قال و ذلك الطعام انا صنعته ابن مردويه و محمد محبوب عالم در تفسير شاهى در تفسير آيه وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ گفته

فى منتخب كنز العمال عن على كرم الله تعالى وجهه قال لما نزلت هذه الآيه وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ دعا بنى عبد المطلب و صنع لهم طعاما ليس بالكثير فقال كلوا بسم الله من جوانبها فان البركه تنزل من ذروتها و وضع يده اولهم فاكلوا حتى شبعوا ثم دعا بقدر فشرب اولهم ثم سقيهم فشربوا حتى رووا فقال ابو لهب لشد ما سحر كم فقال يا بنى عبد المطلب انى قد جئتكم بما لم يجرى به احد قط ادعوكم الى شهاده ان لا اله الا الله و الى الله و الى كتابه ففروا و تفرقوا ثم دعاهم الثانيه على مثلها فقال ابو لهب كما قال المره الاولى فدعاهم ففعلوا مثل ذلك ثم قال لهم و مد يده من يبايعنى على ان يكون اخى و صاحبى و وليكم من بعدى فمدت يدى و قلت ابايعك و انا يومئذ اصغر القوم عظيم البطن فبايعنى على ذلك قال و ذلك الطعام انا صنعته ابن مردويه در كمال ظهورست كه لفظ ولى درين روايت بلا- شبه مراد از ان متصرف فى الامرست زيرا كه در طرق ديگر اين روايت لفظ

وصيى و خليفتى فيكم فاسمعوا له و اطيعوا و اردست و فهم مخاطبين ازين ارشاد با سداد صدور استخلاف و تامين بشير و نذير صلى الله عليه و اله اصحاب التطهير ما ناح المسك و عقب العبير در حق جناب امير عليه آلا ف سلام الملك القدير و عدم نكير برين فهم نيز ظاهر و هر گاه درين روايت مراد از

وليكم بعدى متصرف فى الامر باشد مراد از لفظ ولى در حديث بريده و عمران و ابن عباس و غير ان نيز همين خواهد بود

۱۵- استدلال بسؤال حضرت رسول صلى الله عليه و آله ولايت مؤمنين بعد خود براى

جناب امير المؤمنين عليه السلام

وجه پانزدهم آنكه ملا على متقى در كنز العمال گفته

سألت الله يا على فيك

ص: ۵۱۵

خمسا فمغننى واحده و اعطانى اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتى فابى على و اعطانى فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيامة انا و انت معك لواء الحمد و انت تحمله بين يدى تسبق به الاولين و الآخرين و اعطانى انك ولى المؤمنين بعدى الخطيب و الرافعى عن على و ميرزا محمد بن معتمد خان بدخشانى در مفتاح النجا فى مناقب آل العبا گفته

اخرج الخطيب و الرافعى عن على كرم الله وجهه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم سألت الله يا على فيك خمسا فمغننى واحده و اعطانى اربعه سألت الله ان يجمع عليك امتى فابى على و اعطانى فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيامة انا و انت معك لواء الحمد و انت تحمله بين يدى تسبق به الاولين و الآخرين و اعطانى انك ولى المؤمنين بعدى و محمد صدر عالم در معارج العلى فى مناقب المرتضى گفته

اخرج الخطيب و الرافعى عن على كرم الله وجهه قال قال لى رسول الله صلى الله عليه و سلم سألت الله يا على فيك خمسا فمغننى واحده و اعطانى اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتى فابى على و اعطانى فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيامة انا و انت و معك لواء الحمد و انت تحمله بين يدى تسبق به الاولين و الآخرين و اعطانى انك ولى المؤمنين بعدى و مولوى حسن زمان معاصر در قول مستحسن گفته

و للخطيب و الرافعى بسند صحيح عن على رفعه سألت الله يا على فيك خمسا فمغننى واحده و اعطانى اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتى فابى على و اعطانى فيك ان اول من تنشق عنه الارض يوم القيامة انا و انت و معك لواء الحمد و انت تحمله بين يدى تسبق به الاولين و الآخرين و اعطانى انك ولى المؤمنين بعدى و چون بفضل الله و طول المبين؟؟؟ اصل كتاب تدوين فى ذكر اهل العلم بقزوين تصنيف رافعى رئيس المحدثين نزد اين عبد شيخين و كتيب حزين موجود بود رجوع بان ساختم و دريافتم كه اين حديث را در كتاب مسطور بترجمه ابراهيم بن شهرزورى ذكر کرده و هذه عبارته ابراهيم بن محمد بن عبيد بن جهينه ابو اسحاق الشهرزورى ذكر الخليل الحافظ انه كان يدخل

قزوین مرابطا و انه سمع بالشام و مصر و العراق و روى بقزوین الكتاب الكبير للشافعی سمعه منه ابو الحسين القطان و ابو داود سليمان بن یزید قال و ادركت من اصحابه علی بن احمد بن صالح و محمد بن الحسين بن فتح کیسکین و روى ابو اسحاق عن هارون بن اسحاق الهمدانی و عن عبيد الله بن سعید بن كثير بن عفیر و الربیع بن سلیمان و سمع بقزوین ابا حامد احمد بن محمد بن زکریا النیسابوری و حدث بقزوین سنه ثمان و تسعين و مائتين فقال عبيد الله بن سعید بن كثير بن عفیر ثنا ابراهیم بن رشید ابو اسحاق الهاشمی الخراسانی

حدثنی یحیی بن عبد الله بن حسین بن حسن بن علی بن ابي طالب حدثنی ابي عن ابيه عن جدّه عن علی رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه و سلم قال سألت الله يا علی فيک خمساً فمنعني واحده و اعطاني اربعا سألت الله ان يجمع عليك امتی فابی علی و اعطاني فيک انّ اول من تنشق عنه الارض يوم القيامة انا و انت معی معك لواء الحمد و انت تحمله بين یدی تسبق به الاولين و الآخرين و اعطاني انک اخی فی الدنيا و الآخرة و اعطاني انّ بيتی مقابل بيتک فی الجنة و اعطاني انک ولی المؤمنین بعدی انتهى نقلاً من نسخه نقلت من نسخه طالعه الميرزا محمد البدخشی و كتب عليها حواشی عديده و لله الحمد و المنه که روایت خطیب و رافعی رافع لواء جلال و فضل برای رفع وهم بی اصل و دفع و صم صریح الهزل و ردع حکم واضح الختل و قمع تقول غیر جزل که از مخاطب جلیل النبل باقتفاء اثر کابلی فاقد الفضل صادر شده کافی و برای تجرّيع کوس تشنّيع باولیای مخاطب خلیع و اطهار بعد او از مقام رفیع و مجال وسیع تحقیق جزا و نقد منیع و هتک ستر ازال و تخدیع کشف سر تزویق و تلمیع؟؟؟ دانی چه ازین روایت سراپا هدایت بکمال وضوح و صراحت ظاهر و واضح و لامع و ساطع است که مراد از ولی المؤمنین بعدی معنای بس جلیل و عظیم و نهایت خطیر و فخیمست زیرا که چند امر که قبل آن مذکورست همه ما در غایت عظمت و جلال و اقصای شرف و نبالتست مثل آنکه جناب امیر المؤمنین علیه السلام همراه جناب رسالت مآب صلی الله علیه و سلم خواهد بود و جناب رسالت مآب صلی الله علیه و سلم اول کسیست که منشق خواهد شد از و ارض روز قیامت پس جناب امیر المؤمنین علیه السلام درین اولیّت تالی جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله الاطیاب و سابق بر جمیع اقارب و اصحاب بلکه مقدم بر سائر انبیای سابقین و اوصیای انجابه باشد پس این دلیل زاهر و برهان باهر بر افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلامست مثل افضلیت جناب رسالت مآب صلی الله

علیه و آله و سلم بر جمیع انبیا و اوصیا علیهم التحیه و الثنا و هر گاه افضلیت آن حضرت از جمیع انبیای سابقین و اوصیا علیهم السلام ظاهر و متبیین شد افضلیت آن حضرت از جمیع اصحاب قطعا و حتما بلا تشکیک و ارتباب و بلا خفا و احتجاب بکمال اولویت نزد ارباب افهام و الباب یقینی الثبوت و قطعی التحقق خواهد بود و نیز ازین روایت ظاهرست که با جناب امیر المؤمنین علیه السلام در این حالت پر جلالت اعنی اولیّت و اسبقیت با جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم بر جمیع خلق در ظهور از ارض روز قیامت لواء حمد خواهد بود و آن حضرت لواء حمد خواهد برداشت و بروی جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم و سابق خواهد شد بلواء حمد او لئین و آخرین را و این تصریح واضح و برهان لائح بر افضلیت آن حضرتست بر جمیع او لئین و آخرین و تقدم و از حجیت آن حضرت مثل جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم بر جمیع وصیین و نبیین و نیز ازین روایت ظاهرست که جناب امیر المؤمنین علیه السلام برادر جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلمست در دنیا و آخرت و این معنی را حق تعالی بسؤال جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم عطا فرموده و قطعا و حتما مراد ازین اخوت مساوات و موازات و مشاکلت و مماثلت و مشابهت و اتحاد و اتفاق و ارتباط و انطباق در فضائل و مناقب عالیّه و محامد و مدارج سامیه است و آن بلا شبه موجب افضلیت آن حضرت از جمیع و وصول بدرجه بس منیع و مرتبه بنهایت رفیع ست که عقل از ادراک آن قاصر و فهم در اکتناه حقیقت آن حائر و نیز از ان ظاهرست که بیت آن حضرت مقابل بیت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم در جنتست و من الظاهر الواضح و البین اللائح ان مقابله بیت الوصی لبیت النبی دلیل ساطع جلی و برهان لامع وصی علی افضلیته علیه السلام بعد التبی صلی الله علیه و آله و سلم من کل وصی و نبی پس بعد اثبات این فضائل جلیله و مناقب عظیمه که همه ها مثبت افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر سائر انبیای سابقین و اوصیا چه جا اصحاب کبرا و چه جا متسمین بخلفا اثبات معنای که اختصاص بآن حضرت نداشته باشد و مثبت افضلیت و امامت نباشد در کمال وهن و سخر و بطلان و نهایت استغراب و استعجاب و استهجان و ساقط از درجه التفات و اعتنا و هابط از مرتبه استماع و اصغا نزد اصحاب نقد و امعانتست پس لابد که مراد از ولی المؤمنین متصرف در امور مؤمنین است و اگر بفرض غیر واقع معنی دیگر هم برای آن قرار دهند لابد بنظر سیاق و سباق معنای خواهد بود که مثبت افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام از

جميع اصحاب بلکہ از جميع خلق خواهد بود حتى لا يلزم التباين و التناكر و لا يتحقق الاختلاف و التنافر و كمال تبخر و تمهر و متانت و نهايت حسن تحقيق و لطف تدقيق و رزانت و غايت شموخ قدر و عظمت فخر و كياسة و حذاقت و اقصای علو مدارج و سمو معارج و امانت و ديانت و منتهاي جلال و نبالت و عظمت منزلت و رفعت مرتبت رافعي بر متتبع افادات اساطين قوم ظاهر و باهرست ذهبي در عبر في خبر من غير در سنه ثلث و عشرين و ستمائه گفته و عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم بن الفضل القزويني الشافعي صاحب الشرح الكبير إليه انتهت معرفه المذهب و دقائقه و كان مع براعته في العلم صالحا زاهدا ذا احوال و كرامات و نسك و تواضع توفي في حدود آخر السنه رحمه الله و عمر بن مظفر الشهير بابن الوردی در تتمه المختصر في اخبار البشر در سنه مذكوره گفته قلت و فيها مات امام الدين عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم الرافعي القزويني مصنف الشرح الكبير و الصغير على الوجيز و المحرر و مصنف التذنيب على الشرحين و كان مع براعته في العلوم صالحا زاهدا ذا احوال و كرامات و على شرحه الكبير اليوم اعتماد المفتين و الحكام في الدنيا و يافعي در مرآة الجنان در سنه مذكوره گفته و فيها الامام الكبير العلامة البارع الشهير الجامع بين العلوم و الاعمال الصالحات و الزهد و العبادات و التصانيف المفيدات النفيسات ابو القاسم عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم القزويني الشافعي صاحب الشرح الكبير المشتمل على معرفه المذهب و دقائقه الغامضات الجامع الفائق على التصانيف السابقات و اللاحقات و من كراماته أنه اضاء له شجره لما انطفئ السراج الذي يستضيء به عند كتبه بعض مصنفاته و عبد الرحيم بن الحسن الاسنوي در طبقات شافعيه گفته ابو القسم امام الدين عبد الكريم بن محمد المذكور قبله القزويني صاحب الشرح الوجيز الذي لم يصنف في المذهب مثله تفقه على والده و على غيره و كان اماما في الفقه و التفسير و الحديث و الاصول و غيرها طاهر اللسان في تصنيفه كثير الادب شديد الاحتراز في المنقولات فلا يطلق نقلا عن احد غالب الا إذا راه في كلامه و ان لم يقف عليه فيه عبر بقوله و عن فلان كذا شديد الاحتراز ايضا في مراتب الترجيح و قال النووي انه كان من الصالحين المتمكنين و كانت له كرامات كثيره ظاهره و هو منسوب الى رافعان بلده من بلاد قزوين انتهى و سمعت قاضي القضاة جلال الدين القزويني يقول ان رافعان بالمعجمي الرافعي بالعربي فان الالف و النون في آخر الاسم عند العجم كياء النسبه في آخره عند العرب فرافعان نسبه الى رافع قال ثم انه ليس بنواحي قزوين بلده يقال لها رافعان و لا رافع بل هو منسوب

الى جدّ له يقال له رافع قلت و حكى بعض الفضلاء عن شيخه قال سألت القاضي مظفر الدين قاضى قزوين الى ما ذا نسبه الرافعى فقال كتب بخطه و هو عندى فى كتاب التدوين فى اخبار قزوين انه منسوب الى رافع بن خديج رضى الله عنه توفى فى آخر سنه ثلث او اوائل سنه اربع و عشرين و ستمائه بقزوين قاله ابن الصّلاح و قال ابن خلكان توفى فى ذى القعدة سنه ثلث و عمره نحو ستّ و ستين سنه و جزم الذهبى فى العبره بنحوه و له شعر حسن ذكر منه كثيرا فى كتابه الامالى و منه اقيما على باب الرحيم اقيما و لا تينا فى ذكره فتهيما هو الرّب من يقرع على الصدق بابه يجده رءوفا بالعباد رحيفا و صلاح الدين محمد بن شاكر بن احمد الكتبى در فوات الوفيات كفته عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم بن الفضل الامام العلامه امام الدين ابو القسم الرافعى القزوينى صاحب الشرح الكبير ذكره ابن الصّلاح و قال ما اظن فى بلاد العجم مثله و كان ذا فنون حسن السيره صنّف شرح الوجيز فى اثنى عشر مجلدا لم يشرح الوجيز بمثله و قال الشيخ محبى الدّين النووى الرّافعى من الصّالحين المتمكنين كانت له كرامات كثيره ظاهره و قال ابو عبد الله محمد بن محمد الاسفراينى فى الاربعين تاليفه هو شيخنا امام الدّين و ناصر السنه كان اوحد عصره فى العلوم الدينيه اصولا و فروعا و كان له مجلس بقزوين فى التفسير و تفسير الحديث صنّف شرحا لمسند الشافعى و مات بقزوين رحمه الله تعالى سنه ٦٢٣ ثلث و عشرين و ستمائه رحمه الله تعالى و تقى الدين ابو بكر بن احمد اسدى در طبقات شافعيه كفته عبد الكريم بن محمد عبد الكريم بن الفضل بن الحسين بن الحسن الامام العلامه امام الدين ابو القسم القزوينى الرافعى صاحب الشرح المشهور كالعلم المنشور و إليه يرجع عامه الفقهاء من اصحابنا فى هذه الاعصار فى غالب الاقاليم و الامصار و لقد برز فيه على كثير ممن تقدمه و حاز قصب السبق فلا يدرك شاوه الا من وضع يده حيث وضع قدمه تفقه على والده و غيره و سمع الحديث من جماعه و قال ابن الصّلاح اظنّ انى لم ار فى بلاد العجم مثله كان ذا فنون حسن السيره جليل الامر صنّف شرح الوجيز فى يضع عشره مجلدا لم يشرح الوجيز بمثله و قال النووى انه كان من الصّالحين المتمكنين و كانت له كرامات كثيره ظاهره و قال ابو عبد الله محمد بن محمد الاسفراينى فى الاربعين تاليفه هو شيخنا امام الدين و ناصر السنه صدقا كان اوحد عصره فى العلوم الدينيه

اصولا و فروعا و مجتهد زمانه فى المذهب و فريد وقته فى التفسير و كان له مجلس بقزوين للتفسير و لتسميع الحديث صنف شرحا لمسند الشافعى و اسمعه و صنف شرحا للوجيز ثم صنف اوجز منه و كان زاهدا ورعا متواضعا سمع الكثير و قال الذهبى و يظهر عليه اعتناء قوى بالحديث و فنونه فى شرح المسند و قيل انه لم يجد زيتا للمطالعه فى قريه بات بها فتألم فاضاء له عرق كرمه فجلس يطالع و يكتب عليه و قال الاسنوى صاحب شرح الوجيز الذى لم يصنف فى المذهب مثله و كان اماما فى الفقه و التفسير و الحديث و الاصول و غيرها طاهر اللسان فى تصنيفه كثير الادب شديد الاحتراز فى المنقولات و لا يطلق نقلا عن احد غالبا الا إذا راه فى كلامه فان لم يقف عليه فيه عبر بقوله و عن فلان كذا شديد الاحتراز ايضا فى مراتب الترجيح و اكثر و اخذه بعد كلام الغزالي المشروح من سته كتب النهايه و التتمه و التهذيب و الشامل و تجريد ابن كج و امالى السرخسى الزاز و مع ذلك إذا استقرت كتب الشافعيه المطوله وجدت الرافعى اكثر اطلاعا من كل من تقدمه و له شعر حسن ذكر منه فى الامالى و منه اقيما على باب الرحيم اقيما و لا تنيا فى ذكره فتهيما

هو الرب من يقرع على الصدق بابه يجده رءوفا بالعباد رحيفا

قال ابن الصيلاح توفى فى اواخر سنه ثلث او اوائل سنه اربع و عشرين و ستمائه بقزوين و قال ابن خلكان توفى فى ذى القعدة سنه ثلث و عمره نحو ست و ستين سنه و من تصانيفه العزيز فى شرح الوجيز الذى يقول فيه النووى بعد وصفه و اعلم انه لم يصنف فى مذهب الشافعى رضى الله تعالى عنه ما يحصل لك مجموع ما ذكرته اكمل من كتاب الرافعى ذى التحقيقات بل اعتقادى و اعتقاد كل مصنف انه لم يوجد مثله فى الكتب السابقات و لا المتأخرات فيما ذكرته من المقاصد المهمات و الشرح الصغير و هو متأخر عن العزيز و لم يلقيه و لم يقف عليه النووى و المحرر و شرح المسند و هو مجلدان ضخمان قال فى اوله ابتداء فى املائه فى رجب سنه ثنتى عشره و ستمائه و هو عقب فراغ الشرح الكبير و التذنيب مجلد لطيف يتعلق بالوجيز كالدقائق للمنهاج و الامالى فى مجلد و اخطار الحجاز و كان قد شرع الكبير فى شرح على الوجيز ايسر من المذكور سماه الشرح المحمود وصل فيه الى اثناء الصلوه فى مجلدات ثم عدل عنه و قد اشار الى

تلك القطعه فى العزيز فى كتاب الحيض فى مسئلة المتحيره و الرافعى منسوب الى رافعان بلده من بلاد قروين قاله النووى قال الاسنوى و سمعت قاضى القضاة جلال الدين القزوينى ان رافعان بالعجمى مثل الرافعى بالعربى فان الالف و النون فى الآخر الاسم عند العجم كياء النسبه فى آخره عند العرب فرافعان نسبه الى رافع قال انه ليس بنواحي قروين بلده يقال لها رافعان و لا رافع بل هو منسوب الى جد له يقال له رافع قال الشيخ جمال الدين الاسنوى و حكى بعض الفضلاء عن شيخه قال سالت القاضى مظفر الدين قاضى قروين الى ما ذا نسبه الرافعى فقال كتب بخطه و هو عندى فى كتاب التدوين فى اخبار قروين انه منسوب الى رافع بن خديج رضى الله عنه و حكى ابن كثير قولاً انه منسوب الى أبى رافع مولى رسول الله صلى الله عليه و سلم و شمس الدين محمد بن على بن احمد الداودى المالكى تلميذ سيوطى در طبقات المفسرين كفته عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم بن الفضل الامام ابو القاسم امام الدين الرافعى صاحب الشرح الكبير قال ابو عبد الله محمد بن محمد الاسفراينى كان اوحد اهل عصره فى العلوم الدينيه فروعا و اصولا و مجتهد زمانه فى المذهب و فريد وقته فى التفسير كان له مجلس بقزوين للتفسير و لتسميع الحديث صنف شرحا لمسند الشافعى و شرحا للوجيز و آخر اوجز منه و كان زاهدا ورعا متواضعا سمع الكثير و قال النووى انه كان من الصيالحين المتمكنين و كانت له كرامات كثيره ظاهره و قال الاسنوى كان اماما فى الفقه و التفسير و الحديث و الاصول و غيرها طاهر اللسان فى تصنيفه كثير الادب شديد الاحتراز فى المنقولات فلا يطلق نقلا عن احد غالبا الا إذا راه فى كلامه فان لم يقف عليه فيه عبر بقوله و عن فلان كذا شديد الاحتراز ايضا فى مراتب الترجيح قال الذهبى و يظهر عليه اعتناء قوى بالحديث و فنونه فى شرح المسند و قيل انه لم يجد زيتا للمطالعه فى قريه بات بها فتألم لذلك فاضاء له عرق كرمه فجلس يطالع و يكتب عليه و له شعر حسن ذكر منه فى اماليه اقيما على باب الرحيم اقيما و لا تينا فى ذكره فتهيما

هو الربّ من يقرع على الصدق بابه يجده رءوفا بالعباد رحيفا

توفى اوآخر سنه ثلث او اوائل سنه اربع و عشرين و ستمائه بقزوين قال ابن الصلاح و قال ابن خلكان فى ذى القعدة سنه ثلاث و عمره نحو ست و ستين سنه و من تصانيفه العزيز فى شرح الوجيز و الشرح الصغير و المحرر و شرح المسند مجلدان ضخمان و التذنيب

مجلد لطیف تعلق بالوجیز کالدقائق علی المنہاج و الامالی فی مجلد و اخطار الحجاز و الامالی الشارحہ علی مفردات الفاتحہ و ہو ثلثون مجلسا املی فیہا احادیث باسانید عن اشیاخہ و الرافی منسوب الی رافعان بلدہ من بلاد قزوین قالہ النووی قال الاسنوی و سمعت قاضی القضاہ جلال الدین القزوینی یقول رافعان بالعجمی مثل الرافی بالعربی فانّ الالف و النون فی آخر الاسم کباء النسبہ فی آخرہ عند العرب فرافعان نسبه الی رافع ثم انه لیس بنواحی قزوین بلدہ یقال لها رافعان و لا رافع بل ہو منسوب الی جد له یقال له رافع قال الاسنوی و حکى بعض الفضلاء عن شیخہ قال سالت القاضی مظفر الدین قاضی قزوین الی ما ذا نسبہ الرافی فقال کتب بخطہ و هو عندی فی کتاب التدوین فی اخبار قزوین انه منسوب الی رافع بن خدیج رضی اللہ عنہ و حکى ابن کثیر قولاً انه منسوب الی رافع مولی رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفتہ عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم بن الفضل الامام العلامہ امام الدین أبی القاسم الرافی القزوینی صاحب الشرح الکبیر ابن الصلاح ذکر وی کردہ و گفتہ ما اظنّ فی البلاد العجم مثله و بود صاحب فنون نیک سیرت شرح وجیز در دوازده مجلد نوشته هیچ یکی وجیز را مانند او شرح نہ کردہ و نووی گفتہ الرافی من الصالحین المتمکنین او را کرامات بسیار بود و ابو عبد اللہ محمد اسفراینی در اربعین خود نوشته ہو شیخنا امام الدین و ناصر لسنہ اوحد عصر خود بود در علوم دینیہ اصولاً و فروغاً و او را در قزوین مجلس تفسیر و حدیث بود بر مسند شافعی شرح نوشته و در قزوین در سنہ ثلث و عشرين و ستمائہ انتقال نموده قالہ فی فوات الوفيات و نیز مولوی صدیق حسن خان در تاج مکمل گفتہ عبد الکریم بن محمد ابو القسم الرافی القزوینی ذکرہ ابن الصلاح و قال ما اظنّ فی بلاد العجم مثل صنف شرح الوجیز فی اثنی عشر مجلدا لم یشرح الوجیز بمثلہ قال النووی له کرامات کبیرہ ظاہرہ و قال محمد الاسفرائنی ہو شیخنا امام الدین و ناصر السنہ کان له مجلس فی التفسیر و الحدیث صنف شرحاً لمسند الشافعی رح مات بقزوین سنہ ۶۲۳ و کان ذا فنون مجتهداً عالماً کبیراً خرّج لکتابہ ابن حجر تخریجاً سماہ التلخیص ۵ ط

۱۶- استدلال بارشاد امام حسن علیہ السلام

وجه شانزدهم آنکه شیخ سلیمان بن خواجه کلان الحسین القندوزی البلخی در ینابیع المودّه گفتہ

ص: ۵۲۳

و فی التفسیر المنسوب الی الائمه من اهل البیت الطیبین رضی الله عنهم عن جعفر الصادق عن ابیه عن جدّه ان الحسن بن امیر المؤمنین علی سلام الله علیهم خطب علی المنیر و قال ان الله عز و جل بمنه و رحمته لما فرض علیکم الفرائض لم يفرض ذلك علیکم لحاجه منه الیه بل رحمه منه لا اله الا هو لیمیز الخبیث من الطیب و لیتلی؟؟؟ ما فی صدورکم و لیمحص ما فی قلوبکم و لتسابقوا الی رحمته و لتفاضل منازلکم فی جنه ففرض علیکم الحج و العمره و اقام الصلوه و ایتاء الزکاه و الصوم و الولایه لنا اهل البیت و جعلها لکم بابا لتفتحوا به ابواب الفرائض و مفتاحا الی سبیله لو لا محمد صلی الله علیه و اله و سلم و اوصیاءه لکنتم حیارى لا تعرفون فرضا من الفرائض و هل تدخلون دارا الا من بابها فلما من الله علیکم باقامه الاولیاء بعد نبیکم صلی الله علیه و اله قال اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْاِسْلَامَ دِينًا ففرض علیکم لاولیائه حقوقا و امرکم بادائها لیحل لکم ماوراء ظهورکم من ازواجکم و اموالکم و ما کلکم و مشاربکم و یعرفکم بذلك البرکه و النماء و الثروه و لیعلم من یطیعه منکم بالغیب ثم قال الله عز و جل قُلْ لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى و اعلموا ان من یبخل الموده فَاِنَّمَا يَخْجَلُ عَن نَفْسِهِ ان الله هو الغنی و انتم الفقراء الیه فاعلموا من بعد ما شئتم فَسَيَرَى اللهُ عَمَلَكُمْ وَ رَسُوْلُهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ سَتَرْدُونَ اِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ فَيُبَيِّنُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ فَلَا عُذُوَانَ اِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ سمعت جدی صلی الله علیه و اله یقول خلقت انا من نور الله و خلق اهل بیتی من نوری و خلق محبیهم من نورهم و سائر الناس فی النار ازیں روایت سراپا هدایت واضح و لائحت که جناب امام حسن علیه السلام در موعظت خود ارشاد فرمود که هر گاه خداوند عالم منت نهاد بر شما بسبب اقامت اولیا بعد نبی شما صلی الله علیه و اله و سلم فرمود اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ الْاِيَةَ پس فرض نمود بر شما برای اولیای خود حقوقی چند را و امر کرد شما را بادای آن بسوی شما و چون ظاهرست که مراد آنجناب در این جا از اولیائمه و خلفا هستند و قرینه احتجاج بآیه شریفه اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ که نزول و ورود آن روز غدیر در باب خلافت امیر ع کل اسیر سابقا بحمد الله المنعم بتفصیل تمام حسب افاده علمای محققین سنیّه دریافتی نیز تعیین این معنی می نماید پس هر گاه درین حدیث منیف لفظ اولیا بمعنی ائمه باشد بمفاد الحدیث

یفسر بعضه بعضا که اصلیت مسلم و بغایت مستحکم و جابجا علمای سنیه بآن در تطبیق احادیث احتجاج می نمایند کابن حجر العسقلانی فی فتح الباری و غیره فی غیره لفظ ولیکم در حدیث ولایت نیز بمعنی امام و اولی بالتصرف باشد و شبهات رکیکه و تشکیکات سخیفه قوم که بسبب مزید حیص بیص سراییده اند از هم باشد

۱۷- استدلال بافاده شیخ عزیز الدین نسفی

وجه هفدهم آنکه شیخ سلیمان بن خواجه کلان الحسین القندوزی البلخی در ینابیع الموده گفته و فی کتاب الشیخ عزیز الدین بن محمد النسفی رحمه الله شیخ الشیوخ سعد الدین الحموی قدس الله سره می فرماید که پیش از پیغمبر ما محمد صلی الله علیه و سلم در ادیان سابق اسم ولی نبود و اسم نبی بود و مقربان حضرت خدای را که وارثان صاحب شریعتند جمله را انبیا می گفتند و در هر دینی از یک صاحب شریعت زیاده نبود پس در دین آدم علیه السلام چندین پیغمبر بودند که وارثان او بودند خلق را بدین او و بشریعت او دعوت می کردند و همچنین در دین نوح و در دین ابراهیم و در دین موسی و در دین عیسی علیهم السلام و چون دین جدید و شریعت جدیده بمحمد صلی الله علیه و سلم نازل شد از نزد خدای تعالی اسم ولی در دین محمد صلی الله علیه و سلم پیدا آمد حق تعالی دوازده کس از اهل بیت محمد صلی الله علیه و سلم را برگزید و وارثان او گردانید و ایشان را نایبان محمد صلی الله علیه و سلم و وارثان او گردانید که

حدیث العلماء ورثه الانبیاء در حق این دوازده کس فرمود و

حدیث علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل در حق ایشان فرمود اما ولی آخرین که نایب آخرینست ولی دوازدهم می باشد خاتم اولیاست و مهدی صاحب الزمان نام اوست و شیخ می فرماید که اولیا در عالم پیش از دوازده نیستند و اما آن سیصد و پنجاه کس که از رجال الغیب اند ایشان را اولیا نمی گویند و ایشان را ابدال می گویند انتهی ازین عبارت سراسر رشاقت کالصیح إذا استنار واضح و آشکارست که در امم ماضیه و ادیان سابقه اطلاق لفظ ولی بر کسی نبود و چون شریعت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد حق تعالی اسم ولی خلق فرمود دوازده کس را از اهل بیت آن حضرت اصطفاء و انتخاب فرموده وارثان و نایبان آن جناب فرمود و در حق ایشان

العلماء ورثه الانبیاء بنی اسرائیل ارشاد نمود و اسم ولی برایشان ثابت و متحققست و ولی آخرین که نایب آخرینست و ولی دوازدهم و نایب دوازدهم می باشد خاتم اولیاست و مهدی صاحب الزمان نام اوست و نیز از ان ظاهرست که اولیا در عالم پیش از دوازده نیستند و اطلاق ولی بر رجال الغیب هم نمی کند بلکه ایشان را ابدال می گویند پس هر گاه لفظ ولی مخصوص

بائمه کرام علیهم آلایف التحیه و السلام باشد و اطلاق ان بر دیگری حتی رجال الغیب هم جائز نباشد لفظ ولی در حدیث ولایت یقینا و حتما و قطعا بر معنای که مثبت امامت و لا اقل موجب افضلیت و اختصاص بحضرات معصومین علیهم السلام باشد محمول خواهد بود و خلق معنای دیگر تحریف صریح برای حدیث صحیح خواهد بود فدونکها من حجه حاسمه لشکوک ارباب الغوایه مبینه لکون الولیّ دلیلا۔ علی الامامه فی حدیث الولاۃ عجبست که حضرات چنین لفظ جلیل الشان مختص را چنان عام و بی وقع ساختند که هر کس و ناکس را ولی می گویند و بزعم ابطال دلالت این حدیث شریف و آیه **إِنَّمَا وَرِثَکُمُ اللّٰهُ** و امثال آن بر امامت جناب امیر المؤمنین علیه السلام راه کمال مکابره می پویند و مخفی نماند که شیخ عزیز نسفی از اکابر ممدوحین معروفین و اجله کملاء مشهورینست شیخ عبد الرحمن در مرآه الاسرار بمدح او گفته او از کاملان این طائفه بود آن قدر حقائق و معارف و اصطلاح صوفیه که وی در کشف الحقائق و مقصد اقصی و تنزیل و غیره بیان نموده است در دیگر کتب این طائفه نیست در کتاب مقصد اقصی می گوید که جوهر اول دو کار می کند یکی آنکه فیض از حق می ستاند دوم آنکه بخلق می رساند اکنون بدان که آن طرف جوهر اول که فیض از حق می گیرد نامش ولایت آمده و این طرف جوهر اول که بخلق می رساند نامش نبوت آمده است پس ولایت باطن نبوت آمد و نبوت ظاهر ولایت هر دو صنعت محمدانند چون ولایت و نبوت را دانستی اکنون بدانکه شیخ سعد الدین حموی می گوید که هر دو طرف جوهر اول را دو مظهراند درین عالم مظهر این طرف که نامش نبوتست خاتم الانبیاست و مظهر آن طرف که نامش ولایتست صاحب الزمانست و صاحب الزمان اسامی بسیار دارد ای درویش صاحب الزمان علم بکمال دارد و علم و قدرت را با وی همراه کرده اند چون بیرون آید تمامت روی زمین را از ظلم پاک کند و بعدل آراسته گرداند و مردم در وقت او آسایش یابند شیخ سعد الدین حموی در حق صاحب الزمان کتابها ساخته است و مدح وی بسیار گفته انتهى

۱۸- استدلال یتبادر از لفظ ولی معنای تصرف در امور

وجه هیجدهم آنکه متبادر و سابق الی الفهم از لفظ ولی عند الاطلاق معنای متصرف فی الامرست چه جامع ضم لفظ بعدی پس اگر قطع نظر کنیم از ادله سابقه که مستلزم حمل لفظ ولی بر معنای متصرف فی الامرست باز هم تبادر و سبق این معنی از لفظ ولی کافی و وافی و شبه اهل وسواس را حاسم و عافیست و لله الحمد که دعوی تبادر و سبق معنای متصرف فی الامر از لفظ ولی و اراده آن در حدیث وارد بحق وصیّ بر حق و خلیفه مطلق روشن و مبرهن بشاهد موثق و معدل و بنص صریح عالم معتمد و معول

محکم و مسجل می نمایم پس باید دانست که علامه نحیر جلیل و فاضل محقق نبیل و جهبذ مدقق بی عدیل علامه محمد بن اسماعیل در کتاب روضه ندبه بعد نقل حدیث ثقلین مشتمل بر حدیث غدیر گفته و تکلم الفقیه حمید علی معانیه و اطال و انتقل بعض ذلك قال رحمه الله منها فضل العتره عليهم السّلام و وجوب رعايه حقهم حيث جعلهم احد الثقلين الذين يسال عنهما و اخبر بانه سال لهم اللطيف الخبير و قال فاعطاني يعنى استجاب لدعاه فيهم الى ان قال محمد بن اسماعيل نقلا عن الفقيه حميد و منها

قوله صلى الله عليه و سلم من كنت وليه فهذا وليه الولي المالك المتصرف بالسبق الى الفهم و ان استعمل في غيره و لهذا قال السلطان ولي من لا ولي له يريد ملك التصرف في عقد النكاح يعنى ان الامام له الولاية فيه حيث لا عصبه

۱۹- استدلال بمذهب شافعی و ابو بکر باقلانی و بسیاری از محققین

اصولیین

وجه نوزدهم آنکه نزد حضرت شافعی و ابو بکر باقلانی و بسیاری از محققین اصولیین جانب ثانی حمل لفظ مشترک عند فقد المخصص بر جمیع معانی آن واجب و لازمست پس اگر بالفرض از ادله سابقه و لاحقه هیچ دلیلی موجود نمی بود باز هم بنابر مذهب شافعی و باقلانی و دیگر محققین و مشیدین مبانی مذهب اول و ثانی حمل لفظ ولی درین حدیث شریف و دیگر احادیث کثیره که در آن ولایت برای جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابت شده بر جمیع معانی واجب و لازم و ضروری و متحتم می شد و پر ظاهرست که از معانی ولی متصرف فی الامرست که مرادف امامست پس برین تقدیر هم این حدیث شریف دلیل امامت جناب امیر المؤمنین علیه السلام باشد غایه الامر آنکه معانی دیگر هم برای آن حضرت ثابت باشد و لا ضیر فیه و اما اینکه حضرت شافعی و ابو بکر باقلانی و بسیاری از محققین اصولیین سئیه قائل اند بوجوب حمل مشترک بر جمیع معانی عند فقد المخصّص پس بر متتبع کتب اصولیه ظاهرست بنا بر دفع وسواس و خلجان ارباب تشکیک و عدوان بعض شواهد مذکور می شود علامه برهان الدین عبید الله بن محمد الفرغانی در شرح منهاج الوصول الی علم الاصول گفته نقل عن الشافعی رضی الله عنه و القاضی ابي بکر رح وجوب حمل المشترك علی جمیع معانیه حیث لا-قرینه معه تدل علی تعیین المراد منه لان حمله علی جمیع معانیه غیر ممنوع لما ذکرناه فیجب ان یحمل إذ لو لم یحمل علیه فاما ان لا یحمل علی شیء من معانیه و ذلك اهمال اللفظ بالکلیه و هو ظاهر البطلان او یحمل علی بعض معانیه دون بعض و ذلك ترجیح بلا مرجح لاستواء الوضع بالنسبه إليها و عدم القرینه المعینه البعض و هو ایضا مح

و فخر رازی در کتاب مناقب شافعی گفته مسئله الرابعه عابوا علیه قوله اللفظ المشترك محمول علی جمیع معانیه عند عدم المخصص قالوا و الدلیل علی انه غیر جائز ان الواضع وضعه لاحد المعنیین فقط فاستعماله فیهما یكون مخالفه للغه و اقول ان كثيرا من الاصولیین المحققین وافقوه علیه كالقاضی أبی بكر الباقلائی و القاضی عبد الجبار بن احمد و وجه قوله فی ظاهر و هو انه لما تعذر التعطیل و الترجیح لم یبق الا الجمع و انما قلنا انه تعذر التعطیل لانه تعالی انما ذكره للبیان و الفائدة و لقول بالتعطیل اخراج له عن كونه بیانا و انما قلنا انه تعذر الترجیح لانه یقتضی ترجیح الممكن من غیر مرجح و هو مح و لَمَّا بطل القسمان لم یبق الا الجمع و هذا وجه قوی حسن فی المسئله و ان كُنَّا لا نقول به و محمد بن اسماعیل در روضه ندبه بعد عبارت سابقه نقلًا عن الفقیه الحمید گفته ثم لو سلمنا احتمال الولی لغير ما ذكرناه علی حدّه فهو كذلك یجب حملة علی الجمیع بناء علی ان كلّ لفظه احتملت معنیین بطریقه الحقیقه فانه یجب حملها علی الجمیع إذ لم یدل دلیل علی التخصیص

۲۰- استدلال بتصریح ابن حجر مکی

وجه بستم آنکه ابن حجر در صواعق محرقة گفته علی ان كون المولی بمعنى الامام لم یعهد لغه و لا شرعا اما الثانی فواضح و امّا الاول فلا-ن احدا من ائمه العربیه لم یذكر ان مفعلا- یاتی بمعنى افعل و قوله تعالی مَا وَاكُمُ النَّارُ لَفِي مَوْلَاكُمْ اى مَقْرَم او ناصرتكم مبالغه فی نفی النصره كقولهم الجوع زاد من لا- زاد له و ایضا فالاستعمال یمنع من ان مفعلا بمعنى افعل إذ یقال هو اولی من كذا دون مولى من كذا و اولی الرجلین دون مولاهما و حیثئذ فائما جعلنا من معانیه المتصرف فی الامور نظرا للروایه الاتیه

من كنت ولیه ازین عبارت واضحست که ابن حجر لفظ ولی را در

حدیث من كنت ولیه بر معنای متصرف فی الامور حمل می کند پس مراد از ولی در

حدیث من كنت ولیه فعلی ولیه که بطرق متعدده مرویست كما ستعلم انشاء الله تعالی حسب افاده صریحه ابن حجر متصرف فی الامور خواهد بود و هر گاه ولی در

حدیث من كنت ولیه محمول بر متصرف فی الامور شد یقینا و حتما مراد از ولی در

حدیث ولیکم بعدی متصرف فی الامور خواهد بود حتی لا یلزم الافتراق و اختلال الاتساق المستبشع فی المذاق الذی لا یلتزمه الا من لیس له من الفهم و الحدس الصائب خلاق پس بحمد الله و حسن توفیقه امر حق بلا کلفت و مؤنت احتجاج و استدلال حسب

اعتراف ابن حجر با کمال و وضوح و ظهور رسید فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ و ظاهرست که مجرد ثبوت اراده معنی متصرف فی الامور از

حدیث من کنت ولیه که ابن حجر اعتراف صحیح بنص صریح بان نموده برای ثبوت مطلوب اهل حق کافی و وافیست و بحمد الله مزید ثبوت این حدیث شریف هم از کلام ابن حجر ظاهرست که بسبب محض ورود آن از معانی مولی متصرف فی الامور گردانیده با وصف آنکه نزد او این معنی از لغت ثابت نیست

۲۱- استدلال بحدیث «من کنت ولیه فعلی ولیه»

وجه بست و یکم آنکه در جمله از طرق حدیث بریده و غیر آن وارد شده است که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم فرمود

من کنت ولیه فعلی ولیه چنانچه احمد بن محمد بن حنبل الشیبانی در مسند خود گفته

ثنا و کعب ثنا الاعمش عن سعد بن عبيده عن ابن بريده عن ابيه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من کنت ولیه فعلی ولیه و نیز در مسند احمد بن حنبل مسطورست

حدثنا ابو معاوية ثنا الاعمش عن سعد بن عبيده عن ابن بريده عن ابيه قال بعثنا رسول الله صلى الله عليه و سلم في سرية قال لما قدمنا قال كيف رأيتم صحابه صاحبكم قال فاما شكوته او شكاه غيري قال فرفعت راسي و كنت رجلا مكبابا قال فرأيت النبي صلى الله عليه و سلم قد احمر وجهه قال و هو يقول من کنت ولیه فعلی ولیه و نیز در مسند احمد بن حنبل مسطورست

ثنا و کعب ثنا الاعمش عن سعد بن عبيده عن ابن بريده عن ابيه انه مرّ على مجلس و هم يتناولون من عليّ فوقف عليهم فقال انه قد كان في نفسي على عليّ شيء و كان خالد بن الوليد كذلك فبعثني رسول الله صلى الله عليه و سلم في سرية عليها عليّ و اصبنا سببا قال فاخذ عليّ جاربه من الخمس لنفسه فقال خالد بن الوليد دونك قال فلما قدمنا على النبي صلى الله عليه و سلم جعلت احده بما كان ثم قلت انّ عليا اخذ جاربه من الخمس قال و كنت رجلا مكبابا قال فرفعت راسي فاذا وجه رسول الله صلى الله عليه و سلم قد تغير فقال من کنت ولیه فعلی ولیه و نسائي در خصائص فرموده

اخبرنا ابو كريب محمد بن علاء الكوفي قال حدثنا ابو معاوية قال ثنا الاعمش عن سعد بن عبيده عن ابن بريده عن ابيه قال بعثنا رسول الله صلى الله عليه و سلم في سرية و استعمل علينا عليا فلما رجعنا سالنا كيف رأيتم صحابه صاحبكم فاما شكوته انا و اما شكاه غيري فرفعت راسي و كنت رجلا مكبابا

و سلم قد احمرّ فقال من كنت وليه فعلى وليه و نیز نسائی در خصائص می گوید

انبانا محمد بن المثنى قال حدثنا حبيب بن أبى ثابت عن أبى الطفيل عن زيد بن ارقم قال لما رجع رسول الله صلى الله عليه و سلم من حجه الوداع و نزل بغدير خم امر بدوحات فقممن ثم قال كأنى قد دعيت فاجبت و انى قد تركت فيكم الثقلين احدهما اكبر من الآخر كتاب الله و عترتى اهل بيتى فانظروا كيف تخلفونى فانهما لن يفترقا حتى يردا على الحوض ثم قال ان الله مولاى فانا ولى كل مؤمن ثم اخذ بيد على فقال من كنت وليه فهذا وليه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه فقلت لزيد سمعته من رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ما كان فى الدوحات احد إلا رآه بعينه و سمعه باذنه و حاكم در مستدرک گفته

حدثنا ابو الحسين محمد بن احمد بن احمّد بن تميم الحنظلى ببغداد ثنا ابو قلابه عبد الملك بن محمد الرقاشى حدثنا يحيى بن حماد و حدثنى ابو بكر محمد بن احمد بن بابويه و ابو بكر احمد بن جعفر اليزاز قالانا ثنا عبد الله بن احمد بن حنبل حدثنى أبى ثنا يحيى بن حماد و ثنا ابو نصر احمد بن سهل الفقيه ببخارى حدثنا صالح بن محمد الحافظ البغدادي حدثنا خلف بن سالم المخزومى ثنا يحيى بن حماد ثنا ابو عوانه عن سليمان الاعمش قال ثنا حبيب بن أبى ثابت عن أبى الطفيل عن زيد بن ارقم قال لما رجع رسول الله صلى الله عليه و سلم من حجه الوداع و نزل غدير خم امر بدوحات فقممن ثم قال كأنى قد دعيت فاجبت و انى قد تركت فيكم الثقلين احدهما اكبر من الآخر كتاب الله و عترتى فانظروا كيف تخلفونى فيهما فانهما لن يفترقا حتى يردا على الحوض ثم قال الله عز و جل مولاى و انا ولى كل مؤمن ثم اخذ بيد على فقال من كنت وليه فهذا وليه اللهم وال من والاه و ذكر الحديث بطوله هذا حديث صحيح على شرط الشيخين و لم يخرجاه بطوله شاهده حديث سلمه بن كهيل عن أبى الطفيل ايضا صحيح على شرطهما

و در تاریخ ابن کثیر نقلا عن سنن النسائي بروایت محمد بن المثنی مذکورست

قال الله مولای و انا ولی کل مؤمن ثم اخذ بيد علی فقال من كنت مولاه فهذا ولیه و در کنز العمال علی متقی بروایت ابن جریر مسطور است

ان الله مولای و انا ولی کل مؤمن ثم اخذ بيد علی فقال من كنت ولیه فعلى ولیه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و نور الدين علی بن محمد بن ابراهيم العزیزی در سراج المنیر شرح جامع صغیر گفته من كنت ولیه فعلى ولیه يدفع عنه ما یکرهه حم ن ک عن بریده و اسناده حسن و محمد صدر عالم در معارج العلی گفته

اخرج ابن أبی شیبہ و النسائي و احمد و ابن حبان و الحاكم و الضیاء عن بریده و الطبرانی عن أبی الطفیل عن زید بن ارقم قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من كنت ولیه فعلى ولیه و ظاهرست که مراد از لفظ ولی که در حق جناب امیر المؤمنین علیه السلام وارد گشته همانست که از لفظ ولی در حق جناب رسول خدا مرادست و مراد از لفظ ولی المؤمنین که حضرت رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم در حق خود ارشاد فرموده متصرف فی الامور است نور الدین علی بن محمد ابراهيم العزیزی در سراج منیر شرح جامع صغیر گفته

انا ولی المؤمنین أی متولی امورهم و کان صلى الله عليه و سلم یباح له ان یزوج ما شاءه من النساء ممن یشاء من غیره و من نفسه و ان لم یأذن کل من الولی و المرأه و ان یتولی الطرفین بلا- اذن حم م ن و علی عزیزی از اعزه اکابر مشهورین و اجله اعظام ممدوحینست محبّی در خلاصه الاثر گفته علی العزیزی البولاقی الشافعی کان اماما فقیها محدّثا حافظا منقنا ذکيا سریع الحفظ بعید النسیان مواظبا علی النظر و التحصیل کثیر التلاوه سریعها متودّدا متواضعا کثیر الاشتغال بالعلم محبّا لاهله خصوصا اهل الحدیث حسن الخلق و المحاضره مشارا إلیه فی العلم شارک النور الشبراملسی فی کثیر

ص: ۵۳۱

من شیوخه و اخذ عنه و استفاد منه و كان يلازمه في دروسه الاصلية و الفرعية و فنون العربية و له مؤلفات كثيرة نقله فيها يزيد على تصرفه منها شرح على جامع الصغير السيوطي في مجلدات و حاشيه على شرح التحرير للقاضي زكريا و حاشيه على شرح الغايه لابن قاسم في نحو سبعين كراسه و اخرى على شرحها للخطيب و كانت وفاته بيولاقي في سنه سبعين و الف و بها دفن و العزيزي بفتح و معجمتين مكسورتين بينهما ياء تحتيه نسبة للعزيزيه من الشقيه بمصر

۲۲- استدلال بحديث «ان الله وليي و أنا ولي المؤمنين» بمعناي «متولى

الأمر»

وجه بست و دوّم آنکه در خصائص نسائی بروایت حسین بن حریث مذکورست

ان الله وليي و انا ولي المؤمنين و من كنت وليه فهذا وليه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و چون ظاهرست که مراد از ولي بودن حق تعالی آنست که او متولى امور خلقست همچنين مراد از ولايت جناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله و سلم ولايت امر و تصرف باشد فكذا ولايه على اما اينکه مراد از ولي بودن حق تعالی آنست که او ولي امرست پس نيسابورى در غرائب القرآن گفته الله وليي الذين آمنوا أى متولى امورهم و كافل مصالحهم فعيل بمعنى فاعل الخ و ملا على قارى در حرز ثمين شرح حصن حصين در شرح دعای

اللهم انى اعوذ بك من العجز و الكسل و الجبن و البخل و الهرم و عذاب القبر اللهم ات نفسى تقواها و زكها و انت خير من زكها گفته

انت وليها أى المتصرف فيها و مصلحها و مرتبها و مولاها أى ناصرها و عاصمها و قال الحنفى عطف تفسيرى و فخر الدين در حرز وصين گفته

انت وليها و مولاها توئى متولى و مصلح امور و ولي و صاحب نعمت او

ص: ۵۳۲

«اولی الناس بکم بعدی» بخطاب بریده

وجه بست و سوم آنکه جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم بجواب شکایت بریده جناب امیر المؤمنین علیه السلام را ارشاد فرموده

لا- تقل هذا فهو اولی الناس بکم بعدی و نیز همین الفاظ مبارک بجواب شکایت وهب بن حمزه هم فرموده پس بنا بر این ارشاد بمفاد الحدیث یفسر بعضه بعضا حمل لفظ ولی بر اولی بالتصرف واجب و لازم و نحاریر محققین ذکر کرده اند مثل سلیمان بن احمد الطبرانی سنه ۳۶۰ و محمد بن اسحاق بن یحیی بن منده الاصبهانی سنه ۳۹۵ و احمد بن موسی بن مردویه الاصبهانی سنه ۴۱۰ و ابو نعیم احمد بن عبد الله الاصبهانی سنه ۴۳۰ علی بن محمد بن محمد الجزری المعروف بابن الاثیر سنه ۶۳۰ جلال الدین عبد الرحمن بن أبی بکر السیوطی سنه ۹۱۱ و علی بن حسام الدین المتقی سنه ۹۷۵ و ابراهیم بن عبد الله الوصابی ملا علی متقی در کنز العمال تبویب جمع الجوامع سیوطی گفته

لا تقل هذا فهو اولی الناس بکم بعدی یعنی علیا طب عن وهب بن حمزه و ابراهیم بن عبد الله الوصابی در کتاب الاکنف گفته عن وهب بن حمزه قال قدم بریده من الیمن و کان خرج مع علی بن أبی طالب فرای منه جفوه فاخذ یدکر علیا و ینتقص من حقه فبلغ ذلک رسول الله صلی الله علیه و سلم فقال له لا تقل هذا فهو اولی الناس بکم بعدی یعنی علیا اخرج الطبرانی فی الکبیر و علی بن محمد المعروف بابن الاثیر در اسد الغابه گفته

وهب بن حمزه یعدّ فی اهل الکوفه روی حدیثه یوسف بن صهیب عن دکین عن وهب بن حمزه قال صحبت علیا رضی الله عنه من المدینه الی مکة فرایت منه بعض ما اکره فقلت لئن رجعت الی رسول الله صلی الله علیه و سلم لاشکونک الیه فلما قدمت لقیته رسول الله صلی الله علیه و سلم فقلت رایت من علی کذا و کذا فقال لا تقل هذا فهو اولی الناس بکم بعدی اخرج ابن منده و ابو نعیم و در کتاب طرائف گفته و فی کتاب المناقب تالیف أبی بکر احمد بن موسی بن مردویه و هو من رؤساء المخالفین لاهل البیت علیهم السلام هذا الحدیث من عده طرق و

فی روایه بریده زیاده و هی ان التی صلی الله علیه و سلم قال لبریده انه علیک یا بریده فقد اکثرت الوقوع فی علی فو الله انک لتقع فی رجل انه اولی الناس بکم بعدی و فضائل و محاسن زاهره و مناقب و محامد باهره طبرانی و ابن مردویه و ابو نعیم و ابن اثیر سابقا شنیدی اما ابن منده پس از مشاهیر آفاق و نحاریر سباق و صدور حفاظ و مهره ایقاظست ذهبی در تذکره الحفاظ گفته ابن منده الامام الحافظ الجوال محدث العصر ابو عبد الله محمد بن الشیخ أبی یعقوب اسحاق بن الحافظ أبی عبد الله محمد بن أبی زکریا یحیی بن منده الی ان قال ولد ابو عبد الله سنه عشره و ثلاثمائه و قیل فی التی تلبها سمع اباه و عم ابیه عبد الرحمن بن یحیی و ابا علی الحسن بن أبی هریره و طائفه باصبهان و محمد بن

بن الحسين القطان و عبد الله بن يعقوب الكرماني و ابا على المندائي و ابا حامد بن بلال و خلقا بنيسابور و ابا سعيد بن الاعرابي بمكه و الهيثم بن كليب بسمرقند و خيثمه بن سليمان و طبقته بالشام و ابا جعفر بن البختری و اسماعيل الصفار و عده بيغداد و ابا الطاهر المدني و بابه بمصر و غير ذلك و عده شيوخه الذي سمع و اخذ عنهم الف و سبعمائه شيخ و له إجازة من الحافظ عبد الرحمن بن أبي حاتم و غيره و لما رجع من الرحلة الطويلة كانت كتبه عده احوال حتى قيل انها كانت اربعين حملا و ما بلغنا ان احدا من هذه الامه سمع ما سمع و لا جمع ما جمع و كان ختام الرحالين و فرد المكثرين مع الحفظ و المعرفة و الصدق حدث عنه شيخه ابو الشيخ و ابو عبد الله الحاكم و ابو عبد الله غنجار و ابو سعيد الادريسي و تمام الرازي و حمزه السهمي و ابو نعيم و احمد بن الفضل الباطرقاني و احمد بن محمود الثقفي و ابو الفضل عبد الرحمن بن احمد بن بندار و ابو عثمان محمد بن احمد بن ورقاء و اولاده عبد الرحمن و عبد الوهاب و عبيد الله و آخرون قال الباطرقاني نا ابو عبد الله امام الاثمه في الحديث لقاه الله رضوانه قلت اول ما رأيته انه سمع في سنه ثمان و عشره و ثلاثمائه و اول ارتحاله قبل الثلاثين او فيها الى نيسابور قال الحاكم التقينا ببخارى سنه احدى و ستين و قد زاد زياده ظاهره ثم جاءنا الى نيسابور سنه خمس و سبعين ذاهبا الى وطنه قال شيخنا ابو على الحافظ بنومنده اعلام الحافظ في الدنيا قديما و حديثا الا ترون الى قريحه أبي عبد الله و قيل ان ابا نعيم ذكر له ابن منده فقال كان جبلا من الجبال الخ و سيوطي در طبقات الحافظ كفته ابن منده الامام الحافظ المحدث الجوال محدث العصر ابو عبد الله بن الشيخ أبي يعقوب اسحاق بن الحافظ أبي عبد الله محمد بن زكريا بن يحيى بن منده بن سنده بن استناد و هو الذي اسلم وقت فتح الصحابه اصبهان و ولاؤه لعبد القيس و كان مجوسيا الاصبهاني العبدى ولد سنه ٣١٠ و سمع ابيه و الهيثم بن كليب و ابا سعيد بن الاعرابي و خيثمه بن سليمان و خلقا يبلغون الفا و سبعمائه و اجاز له ابن أبي حاتم و لما رجع من الرحلة كانت كتبه اربعين حملا و لم يبلغنا ان احدا من هذه الامه سمع ما سمع و لا جمع ما جمع و كان ختام الرحالين و فرد المكثرين مع الفضل و المعرفة و

الصدق و كثره التصانيف قال الحافظ ابو على النيسابورى بنومنده اعلام الحفاظ فى الدنيا قديما و حديثا الا ترون الى قريحه ابن عبد الله و قال ايضا هو جبل من الجبال و له معرفه الصحابه قال ابو نعيم اختلط باخره و خبط فى اماليه قال الذهبى لا يقبل قوله فيه كما لا يقبل قول ابن منده فى أبى نعيم للعداوه المشهوره بينهما قال جعفر المستغفرى ما رأيت احفظ منه مات فى ذى القعدة سنه ٣٩٥ و ظاهرست كه فقره اولى الناس بكم دلالت دارد بر اولويت جناب امير المؤمنين عليه السلام بتصرف در امور مسلمين زيرا كه اين فقره شريفه مقتبسست از كلام الهى اعنى النَّبِيُّ اَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ و قطعا و حتما مراد از آيه قرآنى اولويت جناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله و سلم بتصرفست و بطلان و فظاقت انكار مخاطب على تبار بجواب حديث غدیر مناسبت اين معنى را با كلام ايزد منان نهايت هويدا و اشكار سابقا در حديث غدیر بيان كرديم علامه ابو الحسن على بن احمد الواحدى كه از اكابر ائمه افاخم و مشاهير اجله اعظم و وحيد عصر و فرید دهر خود بوده در تفسير وسيط كه نسخه عتيقه آن بخط عرب پيش اين خاكسار حاضرست و حسب افاده يافعى متصف بشهرت گرديده و اجماع بر حسن آن و اشتغال بتدريس آن واقع ست و سعادت در ان نصيب واحدى شده گفته قوله النَّبِيُّ اَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ اى إذا حكم عليهم بشىء نفذ حكمه و وجب طاعته عليهم قال ابن عباس إذا دعاهم النبى الى شىء ودعتهم انفسهم الى شىء كانت طاعه النبى اولى بهم من طاعه انفسهم اين عبارت واحدى دلالت واضحه صريحه قطعيه دارد بر آنكه مراد از آيه النَّبِيُّ اَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ آنست كه نبى اولاست در نفاذ حكم و وجوب طاعت كه خود واحدى بتفسير اين آيه تصريح فرموده به آنكه هر گاه حكم كند انحضرت بر مؤمنين بچيزى نافذ مى شود حكم انحضرت و واجب مى گردد طاعت آنجناب بر ايشان و از ابن عباس آورده كه او گفته هر گاه دعوت كند ايشان را نبى بسوى چيزى و دعوت كند نفسهايشان بچيزى خواهد بود طاعت نبى اولى بايشان از طاعت نفسهايشان و از عبارت حسين بن مسعود بن محمد الفراء البغوى كه باعتراف خود شاه صاحب در رساله اصول حديث در شرح و توجيه احاديث محل اعتمادست و از تصانيف او بهره بايد برداشت و او را مى بايد شناخت و از جمله علمای شافعيه خيلى معتمد عليه و سخن او متين و مضبوط واقع ست و كتاب او شرح السنه در فقه حديث و توجيه مشكلات كافى و شافى و ديگر فضائل زاهره و مناقب فاخره او در بستان المحدثين بيان فرموده اند در تفسير معالم التنزيل ظاهرست كه آنجناب در نفوذ حكم و وجوب طاعت اولاست بمؤمنين از نفوس ايشان و ابن عباس و عطا تصريح کرده اند كه هر گاه جناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله و سلم دعوت فرمايد ايشان را و دعوت

کند نفوس ایشان بچیزی پس طاعت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم اولاست از طاعت نفوس ایشان و ابن زید گفته که آنجناب اولاست بمومنین از نفسهایشان در چیزیکه آن جناب حکم کند بان چنانچه تو اولی هستی به بنده خود در حکم خویش پس این همه افادات نصوص واضحه است بر صحت ادعای اهل حق و بطلان خرافت شاه صاحب و نزول این آیه بحق کسانی که در جهاد از آبا و امهات خود اذن می خواستند نیز صریحست در آنکه مراد از اولی اولی بتصرفست و اعجاب که شاه صاحب تفسیر معالم التنزیل را هم که نهایت مشهور و معروف و متداول بین الخواص و العوامست و مصنفش را خود بمدائح عظیمه نواخته اند بچشم بصیرت ملاحظه فرمودند که خود را از ابطال چنین تفسیر صحیح باز می داشتند و از عبارت انوار التنزیل قاضی ناصر الدین عبد الله بن عمر بن محمد بن علی الیضاوی که یافعی در مرآة الجنان او را بوصف امام و اعلم علماء الاعلام ستوده و گفته که او صاحب تصانیف مفیده محققه و مباحث حمیده مدققه ست و حسب افاده عبری در شرح منهاج الاصول حبر مدقق و بحر محقق و جامع بین المعقول و المنقول و مبین قواعد فروع و اصول و افضی القضاة و الحکام و اسوه افاضل الانامست و تقی الدین ابو بکر بن احمد بن محمد الاسدی در طبقات شافعیه فضائل جلیله و محامد جمیله او ذکر کرده ساطع و لامعست که مراد از آیه النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ آنست که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم اولاست بمومنین از نفسهایشان در جمیع امور بقضها و قضیضها و نقیرها و قطمیرها زیرا که انحضرت حکم نمی کند مؤمنین را و راضی نمی شود از ایشان مگر بآنچه در ان صلاح ایشانست بخلاف نفس و چونکه مراد اولویت در جمیع امور بود حق تعالی مطلقا اولویت را ذکر فرمود و مقید بامری از امور نرفمود و اطلاق دلیل عموم و شمولست و هر گاه اولویت انحضرت در جمیع امور ثابت شد پس واجبست که انحضرت دوست تر باشد بسوی مؤمنین از نفسهای ایشان و امر آن حضرت نافذتر باشد در ایشان از امر نفوسشان و شفقت مؤمنین بر انحضرت اعم باشد از شفقتشان بر نفوس خود و نزول این آیه کریمه در حق کسانی که حکم فرموده بود جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم ایشان را بجهاد غزوه تبوک و ایشان گفتند که ما طلب اذن می کنیم از آبا و امهات خود نیز دلیل واضحست بر آنکه مراد ازین آیه اثبات اولویت انحضرت در تصرف و لزوم اتباع و انقیادست فلله الحمد و المنة که از بیان متانت عنوان علامه بیضاوی هم کمال صحت مراد اهل حق و سداد واضح شد و نهایت شناعة و فظاعت خرافت و جسارت مخاطب با جلالت بظهور رسید که چنین تفسیر صحیح را باطل و بی ربط دانسته و گفته که اصلا مناسبت ندارد و محتجب نماند که شاه ولی الله والد ماجد مخاطب که حسب افاده اش در صدر همین باب امامت آیتی از آیات الهی و معجزه از معجزات جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و آله و سلم بوده در ازاله الخفائص کرده بر آنکه واحدی و بغوی و بیضاوی

که بافادات این حضرات ثلاثه در این مقام تخجیل مخاطب قمقام باقصی الغایه رسانیده ام کبار مفسرین اند که تفسیر قران عظیم و شرح غریب و بیان توجیه و ذکر اسباب نزول نموده و درین باب گوی مسابقت از اقران خود ربوده اند و مقتدای مسلمین اند و سلسله اهتدای ایشان باوشان می رسد و طوائف مسلمین بذکر خیر ایشان رطب اللسان اند و در دفاتر تاریخ احوال ایشان ثبت می نمایند و علامه جار الله ابو القاسم محمود بن عمر زمخشری در کشاف که سیوطی در نواهد الابکار علی ما فی کشف الظنون مدح آن و مصنفش بعد ذکر قدما مفسرین باین کلمات بلیغه نموده ثم جاءت فرقه اصحاب النظر فی علوم البلاغه التي بها يدرك وجه الاعجاز و صاحب الكشاف هو سلطان هذه الطريقة فلماذا طار كتابه في اقصى المشرق و المغرب و لما علم مصنفه انه بهذا الوصف قد تحلى قال تحدثا بنعمه ربه و شكرنا ان التفاسير في الدنيا بلا عدد و ليس فيها لعمرى مثل كشاف ان كنت تبغى الهدى فالزم قراءته فالجهل كالداء و الكشاف كالشافي و قد نبه في خطبته مشيرا الى ما يجب في هذا الباب من الاوصاف و لقد صدق و برّ و رسخ نظامه في القلوب و قرّ انتهى گفته النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ فِي كُلِّ شَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا وَ الدِّينِ وَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ لِهَذَا أُطْلِقُ وَ لَمْ يَقْتَدِ فَيَجِبُ عَلَيْهِمْ أَنْ يَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ حَكَمَهُ أَنْفُذَ عَلَيْهِمْ مِنْ حَكْمِهَا وَ حَقَّهُ إِثْرَ لَدَيْهِمْ مِنْ حَقُوقِهَا وَ شَفَقْتَهُمْ عَلَيْهِ أَقْدَمَ مِنْ شَفَقْتِهِمْ عَلَيْهَا وَ أَنْ يَبْذُلُوهَا دُونَهُ وَ يَجْعَلُوهَا فِدَاءَهُ إِذَا أَعْضَلَ وَ خَطَبَ وَ وَقَّاهُ إِذَا لَقِحَتْ حَرْبٌ وَ أَنْ لَا يَتَّبِعُوا مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ نَفْسُهُمْ وَ لَا مَا تَصْرَفُهُمْ عَنْهُ وَ يَتَّبِعُوا كَلِمًا دَعَاهُمْ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ صَرَفَهُمْ عَنْهُ الْخُ و علامه قاضی القضاة ابو العباس احمد بن الخليل بن سعاده الخوينی که تقی الدین ابو بکر بن احمد الاسدی در طبقات فقهای شافعیه محامد سنیه و مناقب علیه او ذکر کرده در تکمله مفاتیح الغیب رازی عبارتی طویل گفته که از ان ظاهرست که آیه النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ مفید اولویت انحضرت بتصرفست زیرا که ابن الخلیل آنرا بر تبیین این معنی که هر گاه نبی صلی الله علیه و آله و سلم اراده کند چیزی را حرام می شود بر امت تعرض بان در حکمت واضحه حمل فرموده و این عین اولویت بتصرفست و عبد الله بن احمد نسفی در مدارک التنزیل می گوید النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ اى احق بهم فی کل شیء من امور الدین و الدنيا و حکمه انفذ علیهم من حکمها فعلیهم ان یبذلوا نفسه دونه و یجعلوها فداءه او هو اولی بهم اى ارأف بهم و اعطف علیهم و انفع لهم و از تقریر نظام الدین حسن بن محمد بن حسین القمی النیسابوری در غرائب القرآن

ظاهرست که از اطلاق آیه کریمه معلوم می شود که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم اولاست بمؤمنین از نفسهایشان در جمیع امور دنیا و دین مثبت الاولویه بالتصرف بداهه و اما ذکر احتمال بودن اولی بمعنی ارف و اعطف پس ضرری نمی رساند بسبب آنکه معنای اول حتما مذکورست و نیز جواب سؤال مقدر که تقریر آن کرده مرتبط بمعنی اولست و نیز معنی اول معلست باطلاق آیه بخلاف معنای ثانی و نیز معنای ثانی بصیغه تمریض مذکورست بخلاف اول و نیز تقدیم احتمال اول مفید ترجیح آنست و دگر ائمه مفسرین و شرح متقدمین اکتفا بر آن کرده اند و حتما و جزما بالتعین آنرا وارد کرده اند و جلال الدین محمد بن احمد محلی در تفسیر مختصر که جلال الدین سیوطی تکمیل آن نموده گفته **النبیُّ اُولیِّ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ** فیما دعاهم إلیه و دعتهم انفسهم الی خلافه و از تبیین محمد بن احمد خطیب شربینی در تفسیر خود مسمی بسراج المنیر واضحست که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم اولاست بمؤمنین یعنی راسخین فی الایمان چه جا غیر ایشان در هر شیء از امور دین و دنیا بسبب آنکه آن حضرت حیازت آن از حضرت ربانیه فرموده و آن جناب اولاست از نفسهای مؤمنین چه جا ابای ایشان در نفوذ حکم آن حضرت در ایشان و وجوب طاعت آنجناب بر ایشان و نیز از عبارت او ظاهرست که حدیث ابو هریره هم مثبت اولویت انحضرت بتصرفست و الا ذکر آن در این جا وجهی نداشت و نیز از آن توجیه وجیه اولویت جناب رسالت مآب بمؤمنین از نفسهایشان که آن هم مثبت اولویت انحضرت بتصرفست بکمال وضوح و ظهور لائح و ظاهرست حیث قال و انما کان صلی الله علیه و سلم اولی بهم من انفسهم لانه لا یدعوهم الا الی العقل و الحکمه الخ و نیز از عبارت سراج منیر مثل عبارت نيسابوری و خوینی واضحست که این آیه کریمه در صورت تعلق بقصه تبئی هم منافاتی بحمل آن بر اولویت بتصرف ندارد بلکه برین تقدیر جواب سؤال مقدرست و مناسبت آن با این قصه هم ظاهر و لله الحمد که صحت افاده آیه کریمه اولویت تصرف را چنانچه از افادات اکابر حذاق مفسرین ثابتست همچنان کمال رزانت و متانت آن از افادات مهره شراح حدیث هم واضح ولی الدین ابو زرعه احمد بن عبد الرحیم بن الحسین العراقی در شرح احکام والد خود در شرح حدیث اول از کتاب الفرائض که اینست

عن همام عن أبي هريره قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم انا اولی الناس بالمؤمنین فی کتاب الله عز و جل فایکم ما ترک دینا او ضیعه فادعونی فانا ولیه و ایکم ما ترک مالا فلیورث عصبته من کان گفته فیہ فوائد الاولی اخرجہ مسلم من هذا الوجه عن محمد بن رافع عن عبد الرزاق و

اخرجہ الاثمه السنه خلا ابا داود من طریق الزهری عن أبي سلمه عن أبي هريره ان رسول الله صلى الله عليه و سلم کان یؤتی بالرجل المتوفی علیه الدین فیسأل هل ترک لدينه فضلا فان حدث

أنه ترك لدينه وفاء والا- قال المسلمین صلّوا علی صاحبکم فلما فتح الله علیه الفتوح قال انا اولی بالمؤمنین من انفسهم فمن توفی من المؤمنین فترك دینا فعلیّ قضاؤه و من كان ترك مالا فلورثته هذا لفظ البخاری و قال الباقون قضاء بدل فضلا و كذا هو عند بعض رواه البخاری و اخرجه الشيخان و ابو داود من روايه أبي حازم عن أبي هريره بلفظ من ترك مالا فلورثته و من ترك كلا فالینا و فی لفظ مسلم وليته

و اخرج البخاری و النسائی من روايه أبي صالح عن أبي هريره بلفظ انا اولی بالمؤمنین من انفسهم فمن مات و ترك مالا فماله لمواليه العصبه و من ترك كلاً او ضیاعا فاذا وليه فلا دعو له

و اخرجه البخاری من روايه عبد الرحمن بن أبي عمره عن أبي هريره بلفظ ما من مؤمن الا و انا اولی الناس به فی الدنيا و الآخره اقرءوا ان شئتم النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم فایما مؤمن مات و ترك مالا فليرثه عصبته من كانوا و من ترك دینا او ضیاعا فلیأتنی فانا مولاه

و اخرجه مسلم من روايه أبي الزناد عن الاعرج عن أبي هريره بلفظ و الذی نفس محمّد بيده ان علی الارض من مؤمن الا و انا اولی الناس به فايكم ما ترك دینا او ضیاعا فانا مولاه و ايكم ما ترك مالا فالی العصبه من كان الثانيه

قوله انا اولی الناس بالمؤمنین انما قيد ذلك بالناس لان الله تعالى اولی بهم منه و قوله فی كتاب الله عز و جل اشاره الى قوله تعالى النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ و قد صرح بذلك فی روايه البخاری من طريق عبد الرحمن بن أبي عمره كما تقدم فان قلت الذی فی الآيه الكریمه انه اولی بهم من انفسهم و دل الحديث علی انه اولی بهم من سائر الناس ففيه زياده قلت إذا كان اولی بهم من انفسهم فهو اولی بهم من بقیه الناس من طريق الاولی لان الانسان اولی بنفسه من غيره فاذا تقدم النبی صلی الله علیه و سلم علی النفس فتقدمه فی ذلك علی الغير من طريق الاولی و حکى ابن عطيه فی تفسيره عن بعض العلماء العارفين انه قال هو اولی بهم من انفسهم لان انفسهم تدعوهم الى الهلاك و هو يدعوهم الى النجاه قال ابن عطيه و يؤيد هذا

قوله علیه الصلوه و السلام انا آخذ بحجزكم عن النار و انتم تقحمون فیها تقحم الفراش الثالث یترتب علی كونه علیه الصلوه و السلام اولی بهم من انفسهم انه يجب علیهم ايثار طاعته علی شهوات انفسهم و ان شق ذلك علیهم

و ان یحبوه اکثر من محبتهم لانفسهم و من هنا

قال النبی صلی اللہ علیہ و سلم لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من ولده و والده و الناس اجمعین

و فی روایه اخری من اهله و ماله و الناس اجمعین

و هو فی الصحیحین من حدیث انس و لما قال له عمر رضی اللہ عنه لانت احب الی من کل شیء الا نفسی قال له لا و الذی نفسی بیده حتی اکون احب الیک من نفسک فقال له عمر فانه الان و اللہ لانت احب الی من نفسی فقال النبی صلی اللہ علیہ و سلم الان یا عمر رواه البخاری فی صحیحہ قال الخطابی لم یرد به حب الطبع بل أراد حب الاختیار لان حب الانسان نفسه طبع و لا- سبیل الی قلبه قال فمعناه لا تصدق فی حبی حتی تفنی فی طاعتی نفسک و توثر رضای علی هواک و ان کان فیہ هلاکک الرابعه استنبط اصحابنا الشافعیہ من هذه الآیه الکریمه ان له علیه الصلوہ و السلام ان یأخذ الطعام و الشراب من مالکهما المحتاج الیهما إذا احتاج علیه الصلوہ و السلام الیهما و علی صاحبهما البذل و یفدی مہجته بمہجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم و انه لو قصدہ علیه الصلوہ و السلام ظالم لزم من حضرہ ان ینذل نفسه دونه و هو استنباط واضح و لم یذکر النبی صلی اللہ علیہ و سلم عند نزول هذه الآیه ماله فی ذلك من الحظ و انما ذکر ما هو علیه

فقال و ایکم ما ترک دینا او ضیاعا فادعونی فاننا ولیہ و ترک حظہ فقال و ایکم ما ترک ما لا فلیورث عصبته من کان ازین عبارت ہم بوجوه عدیده صحت استفادہ اولویت جناب رسالت مآب صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم بتصرف از آیہ کریمہ ظاہرست و غرابت انکار سراسر خسار مخاطب عمدہ الاحبار از آن باهر و الحمد لله القاهر لکل کائد مکابر و علامہ بدر الدین ابو محمد محمود بن احمد العینی علی ما نقل عنه در عمدہ القاری بشرح

قوله و انا اولی به فی الدنیا و الآخره گفته یعنی احق و اولی بالمؤمنین فی کل شیء من امور الدنیا و الآخره من انفسهم و لهذا اطلق و لم یعیّن فیجب علیهم امتثال اوامرہ و اجتناب نواہیہ ازین عبارت ظاہرست کہ مراد از قول جناب رسالت مآب صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم

ما من مؤمن الا و انا اولی به فی الدنیا و الآخره کہ برای صحت استدلال بآیہ النَّبِيُّ اَوْلٰی بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ فرمودہ آنست کہ آنجناب احق و اولاست در هر شیء از امور دنیا و آخرت از نفسهای شان و چون مراد اولویت در جمیع امور بود انحضرت اولویت خود مطلقا بیان فرمود و تعیین آن نمود پس واجبست بر مؤمنین امتثال اوامر و اجتناب نواہی انحضرت پس بکمال وضوح و ظهور

ازین بیان علامه عینی که از اعیان جهابذده محققین سنیه است مثل بیان دیگر اکابر ائمه سنیّه ثابت شد که آیه النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ حسب ارشاد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم دلالت بر اولویت انحضرت در جمیع دنیا و آخرت و وجوب امتثال اوامر و اجتناب نواهی آن حضرت دارد پس ادعای مخاطب تحریر که معاذ الله اولویت بتصرف اصلاً مناسبت بآیه ندارد ردّ صریح بر حضرت بشیر و نذیر و تحریف شنیع و تغییر کلام ایزد قدیرست و لا ینبئک مثل خیبر و شهاب الدین احمد بن محمد الخطیب القسطلانی در ارشاد الساری در کتاب التفسیر گفته النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ كُلِّهَا مِنْ أَنْفُسِهِمْ من بعضهم ببعض فی نفوذ حکمه و وجوب طاعته علیهم و قال ابن عباس و عطاء یعنی إذا دعاهم النبی صلی الله علیه و سلم و دعاهم نفوسهم الی شیء کانت طاعه النبی صلی الله علیه و سلم اولی بهم من طاعه انفسهم انتهى و انما کان ذلك لانه لا یامرهم و لا یرضی الا بما فیہ صلاحهم و نجاحهم بخلاف النفس و قوله النبی الی آخره ثابت فی روایه اَبی ذرٍّ فقط و به قال حدثنی بالافراد ابراهیم بن المنذر القرشی الخرامی قال حدثنا محمد بن فلیح بضم الفاء و فتح اللام آخره جاء مهمله مصغراً قال حدثنا اَبی فلیح بن سلیمان الخزاعی عن هلال بن علی العامری المدنی و قد ینسب الی جده أسامه عن عبد الرحمن بن اَبی عمره بفتح العین و سکون المیم الانصاری النجاری بالجیم قیل ولد فی عهده صلی الله علیه و سلم و قال ابن اَبی حاتم لیس له صحبه

عن اَبی هریره رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه و سلم انه قال ما من مؤمن الا و انا اولی الناس به اى احقهم به فی کل شیء من امور الدنیا و الآخرة و سقط لابی ذرٍّ لفظ الناس اقروا ان شئتم قوله عز و جل النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ استنبط من الآیه انه لو قصده علیه السلام ظالم و جب علی الحاضر من المؤمنین ان ینذل نفسه دونه و ازین عبارت بچند وجه صحت تفسیر اهل حق ظاهر می گردد اول آنکه در تفسیر آیه النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ که در عنوان مذکورست گفته النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ فی الامور کلِّها یعنی نبی اولاست بمومنین در جمیع امور و کلیت امور اولاً مستفادست از لفظ الامور که جمع محلی باللامست و بعد ازین لفظ کلِّها نص صریحست بر ان و هر گاه انحضرت در جمیع امور اولی باشد اولویت بتصرف بالبداهه ثابت گردید دوم آنکه قول اوفی نفوذ حکمه و وجوب طاعته علیهم صریحست در آنکه انحضرت اولاست در آنکه حکم انحضرت نافذست

و طاعت انحضرت بر مؤمنین واجب و هذا هو الاولويه بالتصرف فسقط ما ارتكبه المخاطب من التعصّب و التّعسف و ظهر انه فى انكاره حائز لأقصى المكابره و التّكلف و خائض فى غمار التمجس و التمطى و التصلّف سوم آنکه آنچه از ابن عباس و عطا در تفسیر این آیه نقل کرده که هر گاه دعوت کند ایشان را یعنی مؤمنین را نبی صلی الله علیه و آله و سلم و دعوت کند ایشان را نفوس شان بچیزی خواهد بود طاعت نبی صلی الله علیه و آله و سلم اولی بایشان از طاعت نفسهایشان دلیل صریح و نص واضحست بر آنکه آیه کریمه دلالت بر اولویت بتصرف دارد و انکار ان عناد منکر و شنیع و تعصب فاحش و قطع ست چهارم آنکه تعلیل و توجیه قسطلانی قول ابن عباس و عطا را بقول خود و ذلك لانه لا یامرهم الخ نیز مؤید و مصدق تفسیر اهل حق و ایقانت و دافع جزاف مخاطب عالی شأن و الله الموفق و هو المستعان پنجم آنکه تفسیر قسطلانی قول انحضرت اعنی

ما من مؤمن الا و انا اولی الناس به را دلالت صریحه دارد بر آنکه مراد از ارشاد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله و سلم که بر آن بایه کریمه استدلال نموده است که ان حضرت احقست بهر مؤمن در هر شبی از امور دنیا و آخرت پس استهزا و سخریه مخاطب طلیق اللسان نعوذ بالله عائد بحضرت سرور انس و جان صلی الله علیه و اله و سلم می گردد و قسطلانی در ارشاد الساری در شرح کتاب الاستقراض گفته

عن أبی هریره رضی الله عنه ان النبى صلی الله علیه و سلم قال ما من مؤمن الا و انا بالواو و لابی الوقت الا انا اولی احق الناس به فى كلّ شىء من امور الدنيا و الآخره اقرءوا ان شئتم قوله تعالى النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ قال بعض الكبراء انما كان عليه الصلوه و السلام اولی بهم من انفسهم لان انفسهم تدعوهم الى الهلاك و هو يدعوهم الى النجاه قال ابن عطيه و يؤيده

قوله عليه الصلوه و السلام انا آخذكم بحجزكم عن النار و انتم تقتحمون فيها و يترتب على كونه اولی بهم من انفسهم انه يجب عليهم ايثار طاعته على شهوات انفسهم و ان شق ذلك عليهم و ان يحبوه اكثر من محبتهم لانفسهم و من ثم

قال عليه الصلوه و السلام لا يؤمن احدكم حتى اكون احب إليه من نفسه و ولده الحديث و استنبط بعضهم من الآيه ان له عليه الصلوه و السلام ان ياخذ الطعام و الشراب من مالکها المحتاج إليهما إذا احتاج عليه الصلوه و السلام إليهما و على صاحبهما البذل و يفدى بمهجته مهجه رسول الله صلی الله علیه و سلم و انه لو قصده عليه الصلوه و السلام ظالم و جب على من حضره

ان یبذل نفسه دونه و لم یذكر علیه الصلوه و السلام عند نزول هذه الآیه ماله فی ذلك من الحظ و انما ذکر ما هو علیه فقال فایما مؤمن مات و ترک مالا- أى حقًا و ذکر المال خرج مخرج الغالب فان الحقوق تورث کالمال فلیرثه عصبته من كانوا عبر بمن الموصوله لیعمّ انواع العصبه و الذى علیه اکثر الفرضیین انهم ثلاثه اقسام عصبه بنفسه و هو من له ولاء و کل ذکر نسیب بدلی الی المیت بلا واسطه او بتوسط محض الذکور و عصبته بغیره و هو کل ذات نصف معها ذکر یعصبها و عصبه مع غیره و هو اخت فاكثر لغیر أم معها بنت او بنت ابن فاكثر و من ترک دینا او ضیاعا بفتح الضاد المعجمه مصدر اطلق علی الاسم الفاعل للمبالغه کالعدل و الصوم و جوز ابن الاثیر الکسر علی انها جمع ضائع کجیاع فی جمع جائع و انکره الخطابی أى من ترک عیالا محتاجین فلیأتنی فانا مولاه أى ولیه اتولّى اموره فان ترک دینا وفیته عنه او عیالا فانا کافلهم و الی ملجأهم و مأواهم الخ و نیز قسطلانی در ارشاد الساری در شرح کتاب الفرائض گفته

حدثنا عبدان هو عبد الله بن عثمان بن جبلة المروزی قال اخبرنا عبد الله بن المبارك المروزی قال اخبرنا یونس بن یزید الابلی عن ابن شهاب محمد بن مسلم الزهری انه قال حدثنی بالافراد ابو سلمه عن عبد الرحمن بن عوف عن أبی هریره رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه و سلم انه قال انا اولی بالمؤمنین من انفسهم أى احق بهم فی کل شیء من امور الدین و الدنیا و حکمه انفذ علیهم من حکمها الخ و علامه عبد الرؤف منادی در تیسر شرح جامع صغیر سیوطی که نسخه مصححه آن از نسخه شارح بعض احباب کرام برای این مستهام از دیار عرب آوردند گفته

انا اولی بالمؤمنین من انفسهم فی کل شیء لانی الخلیفه الاکبر الممد لكل موجود فحکمی علیهم انفذ من حکمهم علی انفسهم و ذا قاله لما نزلت الآیه فمن توفی بالبناء للمجهول او مات من المؤمنین فترک علیه دینا بفتح الدال فعلی قضاؤه مما یفی الله به من غنیمه و صدقه و ذا ناسخ لترکه الصلوه علی من مات و علیه دین و من ترک ما لا یعنى حقا ف ذکر المال غالبی فهو لورثته و

فی روایه البخاری فلیرثه عصبته من كانوا فرد علی الورثه المنافع و تحمل المضار و التبعات حم ق ن ه عن أبی هریره این عبارت هم دلالت واضحه دارد بر آنکه مراد از قول انحضرت

انا اولی بالمؤمنین من انفسهم که ماخوذ از آیه کریمه است بوقت نزول آن ارشاد فرموده انست که انحضرت اولاست بمومنین از نفسهای

شان در هر شیء علی سبیل العموم و الاستغراق و الشمول و الاطلاق زیرا که انحضرت خلیفه اکبرست که امداد و اسعاد هر موجود می فرماید پس حکم آن حضرت بر مؤمنین نافذترست از حکمشان بر نفسهایشان فلله الحمد و المنه که فساد و بطلان خرافت مخاطب عمده الأعیان هر وقت و هر آن بکمال وضوح و عیان می رسد و علی بن احمد بن محمد بن ابراهیم عزیزی در سراج منیر شرح جامع صغیر گفته

انا اولی بکل مؤمن من نفسه كما قال الله تعالى النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ قَالَ الْبِضَاوَىٰ أَى فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا فَانهُ لَا يَأْمُرُهُمْ وَلَا يَرْضَىٰ عَنْهُمْ إِلَّا بِمَا فِيهِ صَلَاحُهُمْ بِخِلَافِ النَّفْسِ فَيَجِبُ أَنْ يَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنْ أَنفُسِهِمْ فَمِنْ خِصَائِصِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ إِذَا احتَاجَ إِلَى طَعَامٍ أَوْ غَيْرِهِ وَجِبَ عَلَى صَاحِبِهِ الْمُحْتَاجِ إِلَيْهِ بِذَلِكَ لَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَازَ لَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْذُهُ وَهَذَا وَإِنْ كَانَ جَائِزًا لَمْ يَقَعْ مِنْ تَرْكِ مَا لَا فَلَاحِلَهُ أَى لَوْرَثَتِهِ وَ مِنْ تَرْكِ دِينَا أَوْ ضِيَاعَا بِفَتْحِ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ أَى عِيَالًا وَاطْفَالًا ذَوِي ضِيَاعٍ فَأَوَقَعَ الْمَصْدَرُ مَوْقِعَ الْأَسْمِ فَالْتَّى وَ عَلَيَّ أَى فَا مَرَّ كَفَايَهُ عِيَالَهُ الَّتِي وَفَاءَ دِينِهِ عَلَيَّ وَ قَدْ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَصَلِّي عَلَى مَنْ مَاتَ وَ عَلَيْهِ دِينٌ وَ لَمْ يَخْلَفْ لَهُ وَفَاءَ لِثَلَايِتِ سَاهِلِ النَّاسِ فِي الْأَسْتِدَانَةِ وَ يَهْمَلُوا الْوَفَاءَ فَزَجَرَهُمْ عَنْ ذَلِكَ بِتَرْكِ الصَّلَاةِ عَلَيْهِمْ ثُمَّ نَسَخَ بِمَا ذَكَرَ وَ صَارَ وَاجِبًا عَلَيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ اخْتَلَفَ أَصْحَابُنَا هَلْ هُوَ مِنَ الْخِصَائِصِ أَمْ لَا فَقَالَ بَعْضُهُمْ كَانَ مِنْ خِصَائِصِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ لَا يَلْزِمُ الْإِمَامَ أَنْ يَقْضِيَهُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ لَيْسَ مِنْ خِصَائِصِهِ بَلْ يَلْزِمُ كُلَّ إِمَامٍ أَنْ يَقْضِيَ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ دِينَ مَنْ مَاتَ وَ عَلَيْهِ دِينٌ إِذَا لَمْ يَخْلَفْ وَفَاءً وَ كَانَ فِي بَيْتِ الْمَالِ سَعَةٌ وَ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ أَهْمٌ مِنْهُ وَ اعْتَمَدَ الرَّمْلِيُّ الْأَوَّلُ وَفَاقًا لِابْنِ الْمُقْرِي

و انا ولی المؤمنین اى متولى امورهم فكان صلى الله عليه وسلم يباح له ان يزوج ما شاء من النساء ممن يشاء من غيره و من نفسه و ان لم ياذن كل من الولي و المرأه و ان يتولى الطرفين بلا اذن حم ق ن ه و علامه سيوطى نیز احاديث داله بر اولويت جناب بتصرف در تفسير اين آيه نقل کرده حيث

قال فى الدر المنثور قوله تعالى النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ أَخْرَجَ الْبُخَارِيُّ وَ ابْنُ جَرِيرٍ وَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ وَ ابْنُ مَرْدُودٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ أَنَا أَوْلَىٰ النَّاسِ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ أَقْرَبُوا أَنْ شَتَمَ النَّبِيَّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ تَرَكَ مَا لَا

فليرثه عصبه من كانوا فان ترك دينا او ضياعا فليأتني فانا مولاه و اخرج الطيالسي و ابن مردويه عن أبي هريره قال كان المؤمن إذا توفي في عهد رسول الله صلى الله عليه و سلم فأتى به النبي سأل هل عليه دين فان قالوا نعم قال هل ترك و فاء لدينه فان قالوا نعم صلى عليه و ان قالوا لا قال صلوا على صاحبكم فلما فتح الله عليه الفتوح قال انا اولي بالمؤمنين من انفسهم فمن ترك دينا فالي و من ترك مالا فللوارث و اخرج احمد و ابو داود؟؟؟ و ابن مردويه عن جابر رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه و سلم انه كان يقول انا اولي بكل مؤمن من نفسه فايما رجل مات و ترك دينا فالي و من ترك مالا فهو لوارثه و

اخرج ابن أبي شيبه التّسائي عن بريده رضى الله عنه قال غزوت مع على اليمن فرايت منه جفوه فلما قدمت على رسول الله صلى الله عليه و سلم ذكرت عليا فتنقصته فرأيت وجه رسول الله صلى الله عليه و سلم تغير و قال يا بريده أ لست اولي بالمؤمنين من انفسهم قلت بلى يا رسول الله قال من كنت مولاه فعلى مولاه انتهى ازين عبارت اينهم ظاهر گرديد كه فقره

أ لست اولي بالمؤمنين من انفسهم در حديث

من كنت مولاه فعلى مولاه بهمان معناست كه در آيه مستعملست ورنه سيوطي چرا حديثي را كه مشتمل بر آنست در ذيل تفسير اين آيه نقل مي كرد بالجمله بغايت عجبست كه شاهصاحب با وصف امامت خلق و زينت بخشي مسند محدثيت بر تفاسير مشهوره و شروح بخاري هم مطلع نشدند و مؤكدا و مكررا بكمال جسارت نفى مناسبت معنای اولي بالتصرف با آيه كريمه فرمودند و كاش شاهصاحب درين مقام اقتصار بر تقليد كابلي كرده پا را فراتر ازونه مي نهادند و زبان بلاغت ترجمان باین كلام حيرت نظام نمی كشادند ليكن حيف كه حضرتشان را حبّ ترعرع و تحذلق چنان از جا برده كه بر تقليد كابلي اقتصار نكردند و او را درين مقام قاصر گمان كردند كه او حمل

أ لست اولي بالمؤمنين من انفسهم را بر اولي بتصرف منع نكرده حديث قال في الصواعق في الجواب عن حديث الغدير ان المراد بالمولى المحب و الصديق اما فاتحته فلا- تدل على ان المراد به الامام لانه انما صدره بها ليكون ما يلقى الى السامعين اثبت في قلوبهم و از افادات علامه شديد التعصب كثير التصلب ابن تيميه هم غرابت انكار شاهصاحب ظاهر مي شود حيث قال في منهاج السنه و النبي صلى الله عليه و سلم لم يقل من كنت و إليه فعلى و إليه و انما اللفظ

من كنت مولاه فعلى مولاه و اما كون المولى بمعنى الوالى فهذا

باطل فان الولایه تثبت من الطرفين فان المؤمنین اولیاء الله و هو مولاہم و اما كونه اولی بهم من انفسہم فلا یثبت الا من طرفه صلی الله علیه و سلم و كونه اولی بكل مؤمن من نفسه من خصائص نبویہ و لو قدر انه نص علی خلیفه بعده لم یكن ذلك موجبا ان یكون اولی بكل مؤمن من نفسه كما انه لا یكون ازواجه امهاتہم و لو ارید هذا المعنی لقال من كنت اولی به من نفسه فعلی اولی به من نفسه و هذا لم یقله و لم ینقله احد و معناه باطل قطعا این عبارت دلالت واضحه دارد بر آنكه بودن جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم اولی بهر مؤمن از نفس او از خصائص نبوت ان حضرتست و ظاهرست كه اگر مراد از اولویت احییت می بود این معنی از خصائص نبوت نمی شد چه احییت را برای خلفا و دیگران و لو بالترتیب اهل سنت ثابت می سازند پس معلوم شد كه مراد ازین اولویت نه احییتست بلکه امریست بغایت جلیل و عظیم كه این تیمیه آنرا از خصائص نبوت گردانیده و از شان خلافت هم بالاتر دانسته و وجهش آنست كه چون عند التأمّل اولویت بهر مؤمن از نفس او مقتضی عصمتست و این مرتبه غیر معصوم را حاصل نمی تواند شد لهذا ابن تیمیه آنرا از خصائص نبوت گردانیده و نزد اهل حق چون عصمت ائمه علیهم السلام متحققست و دلائل قاطعه و براهین ساطعه بر ان دلالت دارد پس ثبوت این مرتبه برای جناب امیر المؤمنین علیه السلام اصلا محل اشكال نخواهد شد بلکه در حقیقت این كلام ابن تیمیه دلیل عصمت جناب امیر المؤمنین علیه السلامست زیرا كه از بیانات سابق و لاحق قطعا بر تو ثابت می شود كه اولویت بهر مؤمن از نفس او برای جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابتست پس عصمت انحضرت هم ثابت گردد بلا ریب و شیخ عبد الحق در لمعات شرح مشكاه گفته

قوله فقال بعد ان جمع الصحابه أ لستم تعلمون انی اولی بالمؤمنین من انفسهم و فی بعض الروایات کرره للمسلمین و هم یجیبون بالتصدیق و الاعتراف یرید به قوله تعالی النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ الْآیةِ أی فی الامور کلها فانه لا یامرهم و لا یرضی منهم الا بما فیہ صلاحهم و نجاحهم بخلاف النفس فلذلك اطلق فیجب علیهم ان یكون احب إلیهم من انفسهم و امره انفذ علیهم من امرها و شفقتهم علیه اتم من شفقتهم علیها

روی انه صلی الله علیه و سلم أراد غزوه تبوك فامر الناس بالخروج فقال ناس نستأذن آباءنا و امهاتنا فنزلت و قرئ و هو اب لهم أی فی الدین فان كلّ نبی اب لامته من حیث انه اصل فیما به الحیوه الابدیه و لذلك صار المؤمنون

قوله انى اولى بكل مؤمن من نفسه تاكيد و تقرير يفيد كونه اولى بكل واحد من المؤمنين كما ان الاول يفيد بالنسبه إليهم جميعا ازین عبارت ظاهرست که مراد از قول جناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله و سلم

أ لستم تعلمون انى اولى بالمؤمنين من انفسهم قول حق تعالیست النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ و مراد از قول حق تعالی آنست که انحضرت اولاست در کل امور که آن حضرت حکم نمی کند ایشان را و راضی نمی شود از ایشان مگر بچیزی که در ان صلاح ایشان و نجاح ایشان باشد بخلاف نفس و چون مراد اولویت در جمیع امور بود حق تعالی اولی را مطلق فرمود پس واجبست بر مؤمنین که جناب رسالت مآب صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ احب باشد بسوی ایشان از نفسهای ایشان و امر آن حضرت انفذ باشد از امر نفسهایشان و شفقت ایشان بر ان حضرت اتم باشد از شفقتشان بر نفسهای خود پس بحمد الله معلوم شد که مراد از اولی در

فقره من اولی بکم من انفسکم اولی در جمیع امور دنیا و دین و واجب الاتباع و نافذ الحکمست و هو الاولی بالتصرف پس بالبداهه ثابت شد که مراد از

حدیث هو اولی الناس بکم بعدی انست که جناب امیر المؤمنین علیه السلام اولی بالمؤمنین من انفسهم در جمیع امور دنیا و دین و واجب الاتباع و الانقیاد و نافذ الحکمست پس ثابت گردید که جناب امیر المؤمنین علیه السلام اولی بود بمؤمنین از نفسهایشان در جمیع امور دنیا و دین و حکم نمی فرمود آن حضرت مؤمنین را و راضی نمی شود از ایشان مگر بچیزی که در ان صلاح و نجاح ایشان باشد بخلاف نفسهایشان و واجبست که جناب امیر المؤمنین علیه السلام احب باشد بسوی مؤمنین از نفسهایشان و امر ان حضرت نافذتر باشد از امر نفسهایشان

وجه بست و چهارم آنکه بریده که صحابی عادل جلیل القدر بوده ارشاد نمودن جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله و سلم لتقع فی رجل انه لا ولی الناس بکم بعدی چنانچه در روضه الصفا مذکورست هم صاحب غنیه گوید که بعضی گفته اند که بریده بن الحصیب اسلمی علمی مرتب داشته بمدینه آورده و بر در سرای مرتضی علی نصب کرده عمر بن الخطاب باین معنی وقوف یافت و با او خطاب کرد که همه خلق بابی بکر بیعت کرده اند تو چرا مخالفت می کنی بریده جواب داد که ما بغیر صاحب این بیت با دیگری بیعت نمی کنیم بعد از ان صحابه مجمع ساخته بریده را طلب کردند و بریده حاضر شد از وی استفسار نمودند که حال تو چیست که امثال این کلمات از تو نقل می کنند بریده جواب داد که توبتی؟؟؟ حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم مرا با خالد بن الولید با طائفه همراه علی بن ابی طالب بجانب یمن فرستاد بخدا سوگند که در ان سفر هیچ قربی را بر قرب علی دشمن تر و هیچ فراقی را بر فراق او دوست نمی داشتم چون از ان سفر بازگشتم اول بخدمت حضرت شتافتم آن حضرت فرمود که علی را چگونه گذاشتی من بنا بر کدورتی که از علی در دل داشتم غیبت او کردم از سخن من تغییری در بشره مبارک آن حضرت ظاهر شده فرمود ای بریده

لتقع فی رجل انه لا ولی الناس بکم بعدی و باید دانست که اعتبار کتاب روضه الصفا از افاده خود مخاطب کامل الصفا کثیر الحیاء عظیم الوفا البعید من الجور و الجفاء ظاهر و باهرست و ناهیک به شاهدها عادلا لا ینتلم بنیان جلالته و کفاک به مصدقا لا تخرم اساس نبالته و ای طریقه ابلاغ من الزام الرجل بکلام نفسه و تغطیته بافحامه من اقراره فی رسمه مخاطب در باب المطاعن بعد ذکر قصه تجهیز جیش اسامه به تحریف و تسویل و تغییر و تبدیل موجب طعن و ملامه گفته این ست آنچه در روضه الصفا و روضه الاحباب و حیب السیر و دیگر تواریخ شیعه و سنی موجودست انتهی ازین عبارت بدلالت صریحه واضحه واضح و لائحست که کتاب روضه الصفا مثل روضه الاحباب و حیب السیر از تواریخ معتبره و کتب معتمده است و ظاهرست که کسی از متعنتین و متعصبین هم فضلا عن المنصفین المعتمدین الذین یدرون ما یرج من افواههم لب بادعای بودن روضه الصفا از تواریخ معتبره شیعه نگشوده پس لابد که روضه الصفا از تواریخ معتبره سنی باشد و توهم مخالف با ذکر از هم باشد و مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون گفته حیث قال روضه الصفا فی سیره الانبیاء و الملوک و الخلفاء فارسی لمیرخواند خواند المورخ محمّد بن خاوند شاه بن محمود المتوفی سنه ۹۰۳ ثلاث و تسعمائه ذکر فی دیباجته لن جمعا من اخوانه التمسوا تالیف کتاب منقح محتو علی معظم وقائع الانبیاء و الملوک و الخلفاء ثم

دخل صحبه الوزير مير على شير و اشار إليه ايضا فباشره مشتملا على مقدمه و سبعة اقسام و خاتمه على ان كل قسم يستعد ان يكون كتابا مستقلا حال كونه ساكنا بخانقاه الا خلاصيه التي انشأها الامير المذكور بهراه على نهر الجبل المقدمه في علم التاريخ القسم الاول في اول المخلوقات و قصص الانبياء و ملوك العجم و احوال الحكماء اليونانية في ذيل ذكر اسكندر و الثاني في احوال سيد الانبياء و سيره و خلفائه الراشدين و الثالث في احوال الائمة الاثني عشر و في احوال بنى أمية و العباسية و الرابع في الملوك المعاصرين لبنى العباس و الخامس في ظهور چنكيزخان و احواله و اولاده و السادس في ظهور تيمور و احواله و اولاده و السابع في احوال سلطان بيقر و الخاتمه في حكايات متفرقة و حالات مخصوصه لموجودات الربع المسكون و عجائبه ازين عبارت ظاهرست كه كتاب روضه الصفا كتاب منقح و محتوي بر معظم وقائع انبياء و ملوك و خلفاست و واضحست كه كتاب منقح خالي از اكاذيب افتراءات و مختلقات و واهيات خواهد بود و اگر چه صاحب كشف الظنون منقح بودن روضه الصفا از مصنف آن نقل کرده لكن ردی و انكاري بر آن نكرده و سكوت بعد نقل آن نموده و حسب افاده مخاطب عاليمقام در باب چهارم اين كتاب محير افهام سكوت بعد كلامی دليل تسليم و قبول و سبب احتجاج و استدلال بر ناقل می باشد و نیز ازين عبارت تسنن صاحب روضه الصفا و براءت او از تشيع و براءت از خلفا ساطع و لامعست زیرا كه او خلفاء ثلاثه را بخلفاء راشدين تعبير کرده و من الظاهر المستبين ان الثلثة عند الشيعي ليسوا من الراشدين بل هم عنده من الثالمن لمباني الدین و الزائغين القاسطين الحائدين و لاطفاء نور الله قاصدين و لخرم اساس الشرع المتين فاعلين و صامدين فاستبصر و لا تكن من الغافلين المعاندين و از ملاحظه صدر كتاب روضه الصفا زياده تر اعتماد و اعتبار مضامين آن كتاب واضح و اشكارست و همچنين تسنن او و نهايت براءت او از شيعيت از مقامات مختلفه آن كتاب و خصوصا مقام ذكر خلفای ثلاثه قطعا و جزما و بتا و حتما بظهور و وضوح می رسد و هذه عبارته في صدر الكتاب اما بعد چنين گوید راقم اين حروف و الفاظ ظاهره المعاني و ناظم اين عقود و عبارات راسخه المباني اقل عباد الله الملك الودود محمد بن خاوند شاه بن محمود غفر الله تعالى سيآت اعماله و تجاوز عن صادرات افعاله كه در بهار عالم جوانی و اواسط ايام زندگانی كه بهترين اوقات و شريفترين و خوشترين ازمانست خاطر فاتر و ضمير كسير بمطالعه

کتب تواریخ که سبب وقوفست بر اوضاع اهل عالم و موجب اطلاع بر کیفیت سلوک طوائف امم مائل و مشغوف می بود و گاهی که علاقه کلیه و شواغل جزئی که هر یک از ابناء زمان را فراخور مرتبه دست می دهد روی نمودی نظر بر صفحات حالات سلف و روایات خلف گماشتی تا جان بلب رسیده و دل از تن رمیده را بدان الفت و استیناسی بحضور پیوستی و در بعضی از اوقات شمه از نوادر حکایات در مجمع افاضل و ارباب فضائل بر وجهی القاء کردی که مستحسن ارباب آداب آمده بشرف ارتضا مقرون گشتی و در خلال این احوال کژه بعد اخری جمعی از اخوان صفا متحلی بزبور فضیلت و حلیه وفا التماس می نمودند بل امر می فرمودند که دین باب کتابی مشتمل بر فوائد و منقح از زوائد و محتوی بمعظمتا وقائع انبیا و مجاری امور ملک و خلفا و منطوی بر شرح حالات صنایع ایام و بسط واقعات اکابر انام ساخته و پرداخته آید و با وجود حرکت سلسله اقبال باسعاف دوستان عدیم المثال بنا بر عدم رواج هنر و غلو عرصه گیتی از وجود حکام هنرپرور و موانع متنوع دیگر حصول مقصود در حیز تاخیر و تعویق می افتاد و انکشاف جمال مطلوب بهیچوجه روی نمی نمود زیرا که سخن آرائی را دست و دل آسوده باید نه دستی در آرزوی مراد زیر زنج سوده و دلی باندیشه دیدار فراغت سوده چه در زمان پیشین طائفه از فضلا که ارتکاب این شیوه نمودند و بامثال این اشغال اشتغال فرمودند و درهای معنی بالماس ذهن وقاد سفتند بتربیت و تقویت ارباب دولت و اهل سعادت بمقصود فائز شدند و باشعه انوار هدایت این طبقه پی بمنزل مراد بر دال از قال بعد ذکر وصوله الی خدمه نظام الدین امیر علیشیر و وصفه بمدائح عظیمه و مناقب فحیمه عاقبت قوت طبع فکرت پیشه بعد از تامل و اندیشه با پیر خرد که راهنمای خورد و بزرگست کیفیت واقعه در میان نهاده در استحصال مطلوب با وی باب مشاورت گشودم و مرشد عقل که در اصابت تدبیر محتاج الیه برنا و پیرست در گوش جان از سر شفقت گفت که چون قبله روزگار و ان مقبول قلوب روشندان اختیار و ابرار با وجود آنکه در فن تاریخ و سیر و اخبار استحضار احوال و آثار امم سالفه بر مورخان زمان سابق و لاحق در میزان خرد راجح و فائق آمده باستماع وقائع و قضایای گذشته چنان مائل و راغبست که عقول و اوهام حالات در آن حیران و متعجب کنون وظیفه آنکه بتالیف مجموعه باید پرداخت که مبنی باشد از مجازی حالات انبیا و مرسلین و خلفا و سلاطین و غیر آن از واقعات و صادرات افعال اعیان و اشراف و اکابر افاق و اطراف بوجهی که قلم منشی سپهر رقم نسخ بر کلمات متسعه آن نتواند کشید و تندباد حادثات چرخ اوراق مجتمعه آنرا متفرق نتواند گردانید بناهای آباد گردد خراب*زباران و از تابش آفتاب*سخن را برافکن بنای بلند*که از باد و باران نیابد گزند*چون سخن هدایت آثار عقل معقول نموده بعد از استخاره معروض رای عالم ازلی

گشت این حدیث مستحسن و مطبوع طبع وقادش آمده بشارت عالی نافذ گشت که بر مقتضای صوابدید آن مجتهد مصیب بترتیب تاریخی مبادرت نماید که عباراتش از خط و خال مجاز و استعاره خالی و از وصمت سرفه و عاریت عاری باشد و از عیب ابهام و اغلاق دور و نزدیک به سر حد وضوح و ظهور بین الاکثار و الاختصار مشتمل بر مقدمه و هفت قسم و خاتمه چنانچه هر قسمی را برآسه کتابی توان خواند و نسخه علیحده اعتبار توان کرد و من بنده مطیع ایجاباً لأمره العالی انگشت قبول بر دیده اطاعت نهاده مانند نی قلم در تحریر چنین کتابی کمر خدمت بستم و زبان سؤال باسعاف آنچه موقوف علیه این امر خطیرست از کتب تاریخ و منزلی که بفراغ بال در آنجا بتسوید اوراق اشتغال توان نمود و غیر ذلک گشادم و مجموع متمنیات بعز قبول آن مؤید بتأیید سبحانی اعنی مقرب الحضرة السلطانی اقتران یافته خانه که بیمن مقدم فرخنده آثارش اختصاص داشت در خانقاه اخلاصیه بر کنار نهر الجبل در محاذی مدرسه اخلاصیه که معمار همت عالی نقش احداث فرموده است و ذکر این عمارات و سائر ابنیه رفیعہ ان بلند مرتبه که در موضع خود مشروح بیاید انشاء الله تعالی عنایت فرمود هیچ سائل بخوشدلی و بخشم لا- در ابروی او ندید بچشم تا نیاید ز سائلان تشویر همه پیش از نیاز گوید گیر و بی مبالغه و تکلف و خوش آمد و تصلف اگر خاطر خطیرش باعزاز و احترام علماء اعلام و فیض فضلاء انام مائل نشدی نقش علوم معقول و منقول از صفحات تحقیق و تقلید منعدم و زائل گشتی و در خطه خراسان فردی نماندی که فارق بودی میان خط و سطح و ما یجوز و ما لا- یجوز و اگر ضمیر آفتاب تاثیرش پرتو التفات بر حال عاجزان و مستمندان نیفکندی گرد وجود امثال ما افتادگان و خاکساران بدان مقدار که توتیا در دیده کشند از دست تنگ چشمان و حسودان مقموع در اقلیم رابع گردیدی و چون تعداد اعمال خیر و اصناف برّ و کثرت فضائل و عموم فواضل را مجلدی علیحده باید ختم بر دعاء بی شائبه ریای اولی می نماید حضرت الهی جل شانہ جناب مملکت پناهی را حیات طبعی کرامت فرماید و ذات مرضیه الصفات او را پیوسته بافاضه خیرات و اشاعه حسنات مقرون دارد و از تطرق حوادث و هر بوقلمون محفوظ و مامون گرداناد بحرمة نبیہ النبیہ و عزه عترته و ذریته و ها انا شرعت فی المقدمه و المقصود بعنایه واهب الخیر و مفیض الجود بر مقتضای رای صواب نمای مالک ممالک دانش که چراغ سراچه آفرینشست این کتاب موسوم بروضه الصفا فی سیره الانبیاء و الملوک و الخلفاء بر مقدمه و هفت قسم و خاتمه ترتیب یافته الی ان قال بر هوشمندان صاحب خبرت پوشیده نماند که علم تاریخ متضمن فوائد بسیارست و ایراد مجموع آنها موجب اطناب و اکثار اما بحکم ما لا یدرک کله لا یترک کله

از ذکر بعضی از ان فوائد چاره نیست تا صاحبان ذکا و فطنت را که میل بمطالعه این فن شریف دارند رغبت و معرفت بر این علم زیاده شود و شغف در اکتساب آن بیشتر نمایند و اکنون قلم مشکین رقم ده فائده درین نسخه از کتب معتبره باندک تغییری در عبارت نقل می کند و غرض از تصریح بنقل آنکه اگر اعتراضی وارد گردد از کیادانند که مورد آن کیست فائده اول آنکه بنی آدم را معرفت اشیا از طریق عقل و حس میسر شود و از جمله محسوسات بعضی مشاهدات و بعضی دیگر مسموعاتست و بر خداوند ان عقول روشن شده که احوال عالم را کما ینبغی بطریق عقل معلوم نتوان کرد و نیز محالست که شخصی واحد از افراد بشری چندانکه مدّت بقای عالمست واقعات و حالات عالمیان را مشاهده کند و بخیر و شر ان از طریق معاینه وقوف یابد پس شناختن احوال عالم و عالمیان و اوضاع و اطوار ایشان را طریق تامل باشد در علم تاریخ که مبنی بر مسموعاتست و هیچ علمی دیگر غالباً متکفّل این معنی نیست فائده دوم آنکه علم تاریخ علمیهست که خرمی و بشاشت از وی حاصل آید و زنگ سامت و ملالت از آئینه خاطر زداید و صاحب خرد داند که حاسه سمع و بصر از حواس انسانی مرتبه علیّه دارد چنانچه حس بصر از ملاحظه صور حسنه محظوظ می شود و ملال نمی پذیرد و حس سمع نیز از استماع اخبار و آثار ملول نمی گردد بلکه هر لحظه او را بهجتی و مسرتی می افزاید چه اخبار و استخبار در جبلت بشری مرکوزست و طباع بنی آدم بان مجبول و در امثال واردست که لا- یشیع العین من نظر و لا- السّمع من خبر و لا- الارض من مطر فائده سوم آنکه فن تاریخ با وجود کثرت فوائد سهل الماخذست و در استحصال آن زیاده کلفت و مشقتی نیست و مبنی آن بر حفظست و بس و چون وقایع گذشتگان را محافظت نماید و بمطالعه آن مشغول گردد در نیل امال و امانی بتتبع اوقات صرف کند هر چند زودتر بمطالب و مقاصد فائز گردد فائده چهارم آنکه چون ممارست این فن کسی را دست دهد و بر اقوال مختلفه اطلاع یابد داند که آنچه موافق روایات ثقات باشد مختار و صادق و هر چه مخالف بود مردود و کاذب خواهد بود لا جرم شرف امتیاز حق از باطل او را حاصل گردد فائده پنجم آنکه عقلا- گفته اند که تجربه در امور از فضائل بنی آدمست و آرای اهل عالم بواسطه تجربه کمال می یابد و نیز تصریح نموده اند که عقل را مرتبهاست و در هر مرتبه لفظی مناسب بروی اطلاق کرده اند و یکی از ان جمله عقل تجاریست و حکما برای تجربه سه درجه اثبات کرده اند اول آنکه شخصی مباشر امری بود که نفع و ضرر آن عائد بوی گردد دوم آنکه دیگری را در واقعه مشاهده کند که نیک و بدان راجع بصاحب واقعه شود سوم آنکه بر احوال متقدّمان اطلاع پیدا کرده اسباب مناحس و سعادات و عطایا و بلیات ایشان از طریق سمع معلوم وی گردد و از درجات ثلاثه هیچ درجه موکدتر از ان نیست که شخصی بنفسه خود

صاحب واقعه بود و چون نقل اخبار سلف موثوق به و فیه شیء یعرف بالتامل و یدفع بالتاول باشد این درجه نایب مناب و جاری مجری مرتبه اول بود لا-جرم چون حکایت حزم و کاروانی طائفه گفته اید و فوز بمطالب و انواع کامرانی که بر آن مترتب گشته مسطور گردد و حسن عاقبت آن بیان کرده شود صاحب خرد سعادت‌مند بدان تأسی نماید و عاقل هوشمند بدان اقتدا فرماید و بر مقتضی **أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ اِقْتَدِهْ** کاری پیش گیرد که بخیر عاقبت افتد و غفلت و نادانی جمعی گزارش یابد و وخامت انجام و سوء اختتام آن در عبارت آید متذکر هوشیار بحکم **فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ** از آن معانی اعتبار گیرد و متادب آموزگار بدان صورت ایقاف یابد و از مضمون **وَ حِيلَ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ** مصون و محروس ماند فائده ششم آنکه متامل علم تاریخ را اگر واقعه که سانح شود مرتبه مشورت با عقلای عالم دست داده باشد و علو مرتبه این مشوره نسبت با مشاوره ابناء عصر ظاهرست چه اکابر پیشین در وقائعی که ایشان را روی نموده مصالح خاصه خود را مرعی داشته اند و اهل مشوره این روزگار در ازمنه حاضره منافع غیر خود را نگاه می دارند و انعطاف همم رجال بصوب احوال خویش بیشتر از آنست که بحال دیگری و در حفظ امور خویش امین تر باشند از حفظ امور غیر پس مقرر شد که مشوره مذکوره سابقه از مشوره حالی اولی و انفعست و لا محاله چون کسی را واقعه افتد و طریق کشف آن ازین علم استکشاف کند نتیجه عقل جمله عقلا بدو رسیده باشد و بدین جهتست و غوغای لشکر حوادث از تاراج ذخائر فکرت او کشیده ماند و سواد غیار همومش باب نتایج عقول اسلاف از لوح خاطر شسته گردد و بچراغی که دیگران افروخته باشند بی مقاسات شدتی استضاءت جسته مهمات خود را سرانجام نماید و در مبدء ضجرت و حیرت سرگشته نماند و مضمون کلمه **السَّعِيدُ** من وعظ بغیره مؤید این معنیست و اشاره سلمان فارسی رضی الله عنه بحفر خندق و تحسین حضرت رسالت پناه صلعم او را درین امر برهان ساطع و **حِجَّتْ** قاطع ست فائده هفتم آنکه شعور بعلم تاریخ سبب زیادتی عقل و وسیله ازدیاد فضل و واسطه صحت رای و تدبیرست و لهذا بوذرمهر که ذات کریمش دیباچه صحف حکمت بود می گوید که علم تاریخ مؤید و معین رای صوابست چه علم بر احوال سلف در صحت رای خلف شاهدی عدل و گواهی فضلست فائده هشتم آنکه ضمائر اصحاب اقتدار و اختیار در وقوع قضایای هائله و حوادث مشکله بسبب مطالعه این فن مطمئن و برقرار ماند چه اگر ناگاه از مقتضایات فلکی صعوبتی روی نماید امید فتح و کشف منقطع نگردانند زیرا که در ازمنه سالفه بسیار بوده است که واقعه عظمی و واهیه کبری دست داده و از محض عنایت کردگار با سهل وجهی گذشته است هزار نقش برآرد زمانه و نبود*یکی چنانکه در آئینه

متصور ماست فائده نهم آنکه شخصی که مطلع بر اخبار و تواریخ بود بحصول مرتبه صبر و رضا فائز و بهره مند شود و این دو مرتبه اشرف مراتب اصفیا و اتقیاست چه هر گاه که در حوادث روزگار تعمق و تامل نماید داند که ذوات کرام رسل و انبیا علیهم السلام در صنوف بلایا که از امم سالفه نسبت بایشان تقدیم افتاد چگونه تحمل نموده اند و در طریق مصابرت بیچه کیفیت سلوک فرموده هر آئینه چون داهیه عظمی روی نماید او نیز دست در عروه الوثقی صبر و حبل المتین رضا زند و بدان اعتصام فرماید و از جاده متابعت ایشان عدول جائز ندارد و لا شک هر که این دو خصلت محمود را التزام نماید بسعدت دارین مستسعد گردد و از شقاوت منزین محروس ماند فائده دهم آنکه فی الحقیقه عبارت از چند فائده است و ارباب تواریخ مجموع را یک فائده شمرده اند این ست که اساطیر سلاطین و بادشاهان با داد و دین و ارکان دولت و اعیان مکتت را از دانستن غرائب انقلابات و عجائب تحویلات که این فن شریف مخبر از انست بر قدرت قاهره حضرت مالک الملوک عظم سلطانه اطلاع زیاده شود و بنابر آنکه از تغییرات حالات گذشتگان چون متذکر گردند که نعمت و نعمت و محبت و محنت را چندان بقای نیست از تعاقب اقبال مغرور و از تواتر اوبار ملول و محزون نگردند و چون سعادت ناجیان و عادلان شرف درجات این طبقه را معلوم فرمایند و خذلان متمردان و خست مراتب این طائفه نصب العین ضمیر ایشان گردد ثمرات نیکوکاری و تبعات بدکرداری در امور جهانداری بر رای اصحاب قدرت ظاهر شود و هر چند در مبادی جهانگیری طریقه جباری سپرده شیوه قهاری ظاهر سازند اکثر آن بود که از سیرت مذمومه که شیمه اهل خسران و ضلالتست عدول نمایند از مهالک اشرار استبعاد جسته بمسالک ابرار گرایند تا مواهب سنیه در غائب وهیبه که حضرت الهی در دار عقبی و منزل اعلی برای این قوم عاقبت محمود مستند و مهیا فرموده مشرف شوند تَلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ الی ان قال و اگر معترضی جاهل در باب تاکید و مبالغه که در اثبات شرف و فضیلت این فن بتقدیم افتاد گوید که اکثر تواریخ مفتریات و موضوعات و اساطیر اولینست و اعتماد را نمی شاید و در جایی که صدق با کذب و غث با سمین و صواب بخطا امتزاج یافته بود تمیز دشوارست و فائده بر آن مترتب نمی گردد دفع شبهه او بدینوجه کرده شود که ائمه سلف و اکابر خلف بنای این علم را براستی و صدق نهاده اند چه محالست که فضلالی روزگار و علماء اختیار افترا و کذب را شعار خود ساخته بنقل مفتریات و موضوعات جرأت نمایند و آنچه ازیشان بحدّ تواتر رسیده باشد البته از خلل و زلل محفوظه خواهد بود و اگر چنانچه مفتری کذاب از تلقای نفس کذاب خبیث معاملات ناموجه را کابر سلف بندد

و نقلها ساخته بر صفحات اوراق نقش کند نقادان علوم لا شک تالیف بی ترصیف و ترکیب؟؟؟ هدف سهام طعن و اسنه رو سازند و علم افترا و بهتاننش در صف مفتریان و کذابان برافرازند تا بر عالمیان وضوح یابد که تالیف فلان سر بسر حشوست و تصنیفش سراسر قابل نسخ و محو آن کدام بدبخت بود که مرتکب این فعل ذمیم و اثم عظیم شود و صدرنشین مجمع یحزفون الکلم عن مواضعه گردد و اگر عیاذا بالله بر تقدیر تسلیم که بعضی حکایات تواریخ از جمله موضوعات باشد متضمن فوائد معتد بهاست چنانچه حکایات کلیده دمنه و غیرها که با وجود آنکه ساخته و پرداخته طائفه ایست که ایشان و مستمعان نیز اعتقاد دارند که یکی از ان جمله در خارج به سر حد ظهور نرسیده منتج فوائد و منافع لا تحصی است و الله اعلم ذکر شرائطی که در تدوین تاریخ از انها چاره نیست بر رای انور عقلای عالم روشنست که تصنیف کردن و بتالیف اشتغال نمودن کاری بزرگ و امری خطیرست بتخصیص جمع و ترتیب تاریخ چه نسخ این فن بنظر همایون بادشاهان ذوی الاقتدار و امرای با فطنت عالی مقدار و اکابر و اشراف و علما و فضلاء اقطار و اطراف می رسد بلکه سوقیه و محترفه بمجرد آنکه سیاه از سفید و سفید از سیاه فرق کنند بمطالعه و استماع کتب این علم رغبت نمایند مصنف بیچاره بمقتضی من صنف فقد استهدف بانداک تقصیری نشانه تیر ملامت طوائف عالم و طبقات بنی آدم گردد و اگر شرطی چند در تحریر تاریخ متحقق شود شاید خداوند ان انصاف زبان طعن در کام کشیده سخنان مورخ را بسمع رضا اصغا فرمایند و آن امور مشروطه این ست که مسطور می گردد شرط اول این ست که تاریخ نویس باید که سالم العقیده و پاک مذهب باشد چه بعضی بد مذهبان چون طغاه خوارج و غلات روافض قصص و آثار ناپسندیده بر صحابه و تابعین بسته اند و سخنان مهجور و مردود و مقبول در تالیفات خود ایراد کرده اند و مردم را فریب داده و چون کسی را بر اصل خدع و کید ایشان اطلاع نبود چنان پندارد که روایات آن جماعت مقتبس از مشکاه نبوت و مصباح رسالتست و بواسطه این اعتقاد فاسد در ضلالت و گمراهی افتد شرط دوم آنکه باید مورخ هر چه نویسد بیان واقعه نوشته مجموع حالات را در قید کتابت آرد یعنی چنانچه فضائل و خیرات و عدل و احسان اکابر و اعیان را در سلک تحریر کشد همچنین مقابح و رذائل ایشان را ذکر کند و مستور ندارد پس اگر مصلحت داند قسم دوم را بر سیل تصریح بیان کند و الا طریق رمز و کنایه و ایما و اشارت مسلوک دارد و العاقل یکفیه الاشاره شرط سوم آنکه در مدح و ذم از افراط و تفریط احتراز واجب شناسد و الحاح جائز ندارد و اگر بجهه جلب منفعتی تا دفع مضرتی چاره نبود از مضمون کلمه خیر الامور اوسطها در نگذرد و لا شک چون مطمح نظر او بر صدق

معامله و صحّت واقعه باشد مطالب و مآثرش باسعاف و انجاح پیوندد شرط چهارم آنکه آنچه تاریخنویس بکلک توفیق در سلک تلیق کشد باید که از شیوه تکلفات و تصلّفات خالی بود و جهد کند تا سیاق کلام مؤسس بر کلمات وافی و تقریرات شافی افتد و صحائف حکایات و صفائح روایات بنفوس تلویحات ظریف و تصریحات لطیف منقش و مصور باشد و عبارات سلیس پاک سهل الماخذ قریب الفهم اختیار کند و از رکاکت کلمات و دناءت الفاظ و لغات نازله و عبارات سافله استبعاد و اجتناب بزم داند تا هر یک از طوائف خواص و عوام که در عقول و اوهام متفاوتند بحظ وافر و نصیب وافی محظوظ و بهره مند گردند و تالیفش در نظر بصیرت ایشان محمود و پسندیده افتد و کس را مجال ردّ و عیب نماند و این شیوه بفن تاریخ خصوصیتی ندارد بلکه در جمیع فنون که بلغات مختلفه مدون می شود مرعی باید داشت تا جمع و ترتیبی که برین نسق واقع گردد آثار آن مهجور و مدروس و معالم آن مندرس و مطموس نشود شرط پنجم که بحال مسود اوراق نسبتی ندارد آنست که مولف تاریخ باید که با امانت و دیانت معروف بود و بصدق گفتار و حسن کردار مشهور چه اخبار تواریخ عموماً و قضایای سلاطین خصوصاً اکثر آنست که سندی دارد که بسبب آن اعتماد کلی بر آن توان کرد و از تطرّق کذب در شرح وقائع آن ایمن توان بودن و چون مورّخ متدین و امین باشد طالبان فضائل و کمالات را اطمینان قلبی حاصل شود که چنین شخصی دین خود را بدنیا عوض نخواهد کرد و وبال عاقبت و سوء خاتمت کذب و بهتان مرضی و مستحسن او نخواهد بود لاجرم از وفور رغبت و کمال اهتمام بتلیق روایات و حکایات دلپذیرش مبادرت نمود و متون کتب و بطون صحف را بنقل و ایراد آنها زیب و زینت بخشند و از تغیر و تبدیل صیانت نمایند چنانچه آثار آن تا دامن آخر الزمان از صفحات روزگار محو نگردد و موکد این معنی آنکه طائفه که بصفات مذکوره موصوف بوده اند و بلغت تازی و فارسی در فن تاریخ کتب نوشته اند با وجودی که از عمر ایشان سالهای فراوان برآمده است و مؤلفات آنجماعت بین الناس مشهور و متداولست و بمرور لیالی و ایام و مرور شهور و اعوام مهجور و متروک نگشته است و عناکب نسیان بر اوراق آن نه تنیده و از جمله مورّخان عرب امام محمد بن اسحاقست که در ملت محمّدی اول کسی که بتصنیف مغازی و تواریخ پرداخت او بود و بعد از وی امام وهب بن منبه و امام واقدی و اصمعی و محمّد بن جریر الطبری و ابو عبد الله بن مسلم بن قتیبه صاحب جامع المعارف و محمد بن علی بن اعثم الکوفی صاحب الفتوح و عبد الله بن المقنع و حکیم ابو علی مسکویه و فخر الدین محمد بن اُبی داود و سلیمان البناکتی و ابو الفرج ابن الجوزی صاحب المنتظم و عماد الدین ابن کثیر الشامی و مقدسی و ثعالبی و ابو حنیفه دینوری و محمد بن عبد الله المسعودی

و امام کامل عبد الله بن اسعد الیمنی الیافعی و ابو النصر العتبی صاحب الیمنی که اکثر آنجماعت از ائمه تفسیر و حدیث اند و اعتبار روایات ایشان از حد افزونست و از طبقه مورخان عجم یکی ملک الکلام ابو هاشم حسن بن محمد بن علی الفردوسی الطوسیست و ابو الحسن علی بن شمس الاسلام البیهقی و ابو الحسین محمد بن سلیمان که مولف تاریخ خسروست و خواجه ابو الفضل البیهقی جامع تاریخ آل محمود بن سبکتگین رحمه الله علیه درسی مجلد و عباس بن مصعب و احمد بن سیار و ابو اسحاق محمد بن احمد بن یونس البزار و محمد بن عقیل الفقیه البلخی و ابو القاسم علی بن محمود الکعبی که تاریخ هراه و بلخ و نيسابور منسوب بایشانست و ابو الحسن و محمد بن عبد الغافر الفارسی صاحب سیاق التاریخ و صدر الدین محمد بن حسن النظامی صاحب تاج الماثر و ابو عبد الله منهاج بن مودود الجرجانی صاحب طبقات ناصری و کبیر الدین عراقی و ابو القاسم محمد بن علی الکاشی مؤلف زبده التواریخ و خواجه ابو الفضل عبد الله بن ابو نصر احمد بن علی الکیال صاحب کتاب مخزن البلاغه و فضائل الملوک و علاء الدین عطا الملک الجوینی برادر صاحب شهید خواجه شمس الدین صاحب دیوان که تاریخ جهانگشای مولف اوست و حمد الله مستوفی قزوینی صاحب تاریخ گزیده و نزهه القلوب و قاضی ناصر الدین بیضاوی مصنف نظام التواریخ و خواجه رشید طبیب صاحب جامع و حافظ ابر و علیهم الرحمه و الرضوان و علی غیرهم من طوائف المورخین که مجموع از معارف روزگار خود بوده اند و مقالات ایشان مرجوع إليها و کلمات ایشان معمول علیها بوده و هست هر چند تمهید این مقدمات بتطویل انجامید و توطئه این حکایات علاوه تنقیل گشت اما ارباب دانش را عیانست که اطنابی که درین معانی رفت مقبول و اشباعی که درین فوائد تقدیم افتاد مطبوعست و بعد ازین مکیت خوشخرام قلم در میدان تحریر اقسام سبعة کتاب جولان نموده امیدوارست که بعون عنایت الهی و یمن التفات نامتناهی این امیر درویش نفس پاک اعتقاد مظلوم نواز ظالم گداز که لطف او مرهم براحته دلہای درویشان و قهرش تریاق گزیده زهر افعی صفتان و بداندیشانست هفت قسم این نسخه که منتخب از کتب معتبره است در هفت کشور شهری تمام یافته مقبول طبع طباع خاص و عام گردد انشاء الله وحده العزیز

۲۵- دانستن بریده افضلیت حضرت امیر بارشاد حضرت رسول

وجه بست و پنجم آنکه احمد بن محمد بن حنبل الشیبانی در مسند گفته

حدَّثنا یحیی بن سعید ثنا عبد الجلیل قال انتهیت الی حلقة فیها ابو مجلز و ابن بریده فقال عبد الله بن بریده حدثنی اُبی بریده قال ابغضت علیا بغضا لم ابغض احدا قط قال و احببت رجلا من قریش لم احبه الا علی بغضه علینا قال فبعث ذاک الرجل علی خیل فصحبته ما اصحبه الا علی بغضه علینا قال فاصبنا سبیا قال فکتب الی رسول الله

صلى الله عليه وسلم ابعث إلينا من يخمسه قال فبعث إلينا عليًا و فى السبى وصيفه فى افضل من السبى فخمس و قسم فخرج و راسه يقطر فقلنا يا ابا الحسن ما هذا قال اما ترى الى الوصيفه التى كانت فى السبى فأتى قسمت و خمست فصارت فى الخمس ثم صارت فى اهل بيت النبى صلى الله عليه وسلم ثم صارت فى آل على و وقعت بها قال و كتب الرجل الى نبى الله صلى الله عليه و سلم فقلت ابعثنى فبعثنى مصدقًا قال فجعلت اقرا الكتاب و اقول صدق قال فامسك يدي و الكتاب و قال أ تبغض عليًا قال قلت نعم قال فلا تبغضه و ان كنت تحبه فازدد له حبا فو الذى نفس محمد بيده لنصيب آل على افضل من وصيفه قال فما كان من الناس احد بعد قول رسول الله صلى الله عليه وسلم احب الى من على قال عبد الله فو الذى لا اله غيره ما بينى و بين النبى صلى الله عليه وسلم فى هذا الحديث غير أبى بريده و اسماعيل بن عمر المعروف ابن كثير الدمشقى در تاريخ خود گفته

قال احمد ثنا يحيى بن سعيد نبا عبد الجليل قال انتهيت الى حلقة فيها ابو مجلز و ابن بريده قال عبد الله بن بريده حدثنى أبى قال ابغضت عليًا بغضا لم ابغضه احدا قط قال و احببت رجلا من قريش لم احبه الا على بغضه عليًا قال فبعث ذلك الرجل على خيل فقال فصحبته و ما ذلك الا على بغضه عليا قال فاصبنا سببا فكتب الرجل الى رسول الله صلى الله عليه وسلم ابعث إلينا من يخمسه فبعث إلينا عليًا قال و فى السبى وصيفه هى من افضل السبى فخمس و قسم ثم خرج و راسه يقطر فقلنا يا ابا الحسن ما هذا فقال الم تروا الى الوصيفه التى كانت فى سبى خمست و قسمت فصارت فى الخمس ثم صارت فى اهل بيت النبى صلى الله عليه و سلم ثم صارت فى آل على فوقع بها قال و كتب الرجل الى نبى الله صلى الله عليه و سلم فقلت ابعثنى فبعثنى مصدقا قال فجعلت اقرا الكتاب و اقول صدق قال فامسك النبى صلى الله عليه و سلم بيدي و الكتاب و قال أ تبغض عليًا قلت نعم قال فلا تبغضه و ان كنت تحبه فازدد له حبا فو الذى نفسى بيده لنصيب آل على فى الخمس افضل من وصيفه قال فما كان احد من الناس بعد ذلك احب الى من على قال عبد الله فو الذى لا اله غيره ما بينى و بين النبى صلى الله عليه و سلم فى هذا الحديث غير أبى بريده تفرد به احمد و قد روى غير واحد هذا الحديث عن أبى الجواب عن يونس بن

أبي اسحاق عن ابيه عن البراء بن عازب نحو روايه بريده و هو غريب جدًا و قد رواه الترمذی عن عبد الله بن أبي الزناد عن أبي الجواب الاحوص بن جواب به و قال حسن غريب لا نعرفه الا من حديث جعفر بن سليمان و محب طبری در ذخائر العقبی گفته و

عن بريده رضی الله عنه انه كان يبغض عليًا فقال له النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم أتبغض عليًا قال نعم قال لا تبغضه و ان كنت تحبه فازدد له حبًا قال فما كان احد من الناس بعد رسول الله صَلَّى اللهُ عليه و سلم احبَّ اليَّ من عليَّ

و في روايه أنه قال له النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم لا تقع في عليَّ فانه مني و انا منه و هو وليكم بعدى اخرجہ احمد و سيد محمد بن عبد الرسول برزنجی در نوافض گفته و

في روايه ابن معين يا بريده لا تقع في علي فان عليًا مني و انا منه فرجع بريده عن ذلك و صار محبًا لعلي رضی الله عنه

فقد روى البيهقي في كتاب الاعتقاد عن بريده أنه شكى عليًا فقال له النبي صَلَّى اللهُ عليه و سلم أتبغض عليًا يا بريده فقلت نعم فقال لا تبغضه و ازدد له حبًا قال بريده فما كان من الناس احد احبَّ اليَّ من علي بعد قول رسول الله صَلَّى اللهُ عليه و سلم و شيخ عبد الحق در مدارج النبوه گفته و از بريده اسلمی مرويست و بصحت پیوسته است که حضرت خالد بن وليد را بيمن فرستاده بود بعد از ان علي را بجای او فرستاد و بروایتی علي را برای آن فرستاد تا خمس غنائمی که خالد تحصیل کرده باشد بستاند و هم از بريده مرويست که من در ان لشکر بودم چون خمس جدا شد سبایا در آن میان بود علي کنیزکی را که از بهترین کنیزکان سبی بود اختیار نمود و با وی صحبت داشت و مرا با وی کدورتی و انکاری پیدا شد با خالد گفتم می بینی این مرد را یعنی علي را که چه می کند و گفتم یا ابا الحسن این چیست گفت نمی بینی این جاریه را از سبی که در خمس واقع شده بود از ان در قسم آل محمد واقع شد بعد از ان نصیب آل علي شد باو نزدیکی کردم گویا از حضرت صَلَّى اللهُ عليه و سلم اذن یافت به قسمت خمس و ذو القربی را در ان نصیبست پس وی رضی الله عنه قسمت کرد و این جاریه در نصیب وی برآمد بريده گوید چون بنزد آن حضرت صَلَّى اللهُ عليه و سلم آمدم این قصه را بر وی عرض کردم فرمود ای بريده مگر علي را دشمن داشتی گفتم آری فرمود ویرا دشمن مدار اگر با وی دوستی داری در دوستی وی بیفزای ای بريده نصیب علي از خمس بیش از کنیزک بود و در روایتی از بريده آمده که گفت رنگ رخسار حضرت ازین گفتار برافروخت و فرمود در شان علي گمان بد مبر که او از من و من ازویم و او مولای شماست هر کس که من مولای اویم علي مولای اوست و بعضی از شرح حدیث گفته اند که شکایت بريده از علي آن بود که وی وطی کرده است جاریه را

بی استبرا و این محل انکار نیست و مسئله استبرا مسئله فقهی اجتهاد است شاید که باجتهاد وی رضی الله عنه بجائی رفته باشد و بهر تقدیر آنچه در خم غدیر از اعلاى شان علی و ترغیب بر موالات و واقع شده باعث بر آن همین شکایت بریده از وی بود چنانکه در قصه غدیر خم بیاید انشاء الله تعالی بریده گوید بعد از آن در میان یاران هیچکس نبود که دوست تر باشد نزد من از علی بن ابی طالب انتهی ازین عبارات عدیده واضح گردید که بریده ظاهر نموده که بعد قول جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله

لا- تبغضه و ان كنت تحبه فازدد له حياء الخ کسی نزد بریده احب از جناب امیر المؤمنین علیه السلام نبوده و نفی احبیت غیر جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر احبیت آن حضرت دلالت صریحه دارد چه این ترکیب مفید افضلیتست ملا یعقوب لاهوری در شرح تهذیب تفتازانی در ذکر افضلیت ابی بکر گفته و

بقوله صلی الله علیه و سلم و الله ما طلعت شمس و لا غربت بعد النبیین و المرسلین علی احد افضل من ابی بکر و مثل هذا الکلام لبيان الافضليه إذ الغالب من حال كل اثنين هو التفاضل دون التساوی فاذا نفی افضلیه احدهما ثبت افضلیه الآخر و خود شاهصاحب در بستان المحدثین بمقام مدح و ثناء و وصف و اطراء مسلم و صحیح او قول حافظ ابو علی نيسابوری ما تحت اديم السماء اصح من كتاب مسلم را دلیل ترجیح و تفضیل او بر جمیع تصانیف علم حدیث انگاشته حیث قال و او را مؤلفات بسیارست که در همه آنها داد تحقیق و امعان داده خصوصاً درین صحیح عجائب این فن را و دیعت نهاده و هم بالخصوص در سرد اسانید و حسن سیاق متون و ورع تام و تحری مالاً- کلام در روایت و تلخیص طرق مع الاختصار و ضبط انتشار بی نظیر افتاده و لهذا حافظ ابو علی نيسابوری صحیح او را بر تصانیف این علم ترجیح می داد و می گفت ما تحت اديم السماء اصح من كتاب مسلم انتهی و ابو عبد الله الحاکم که در مستدرک روایت کرده

حدّثنا ابو الحسن محمّد بن محمّد بن الحسن انبا علی بن عبد العزيز ثنا سليمان بن داود الهاشمی ثنا يحيى بن هاشم بن البرید ثنا عبد الجبار بن العباس الشامي عن عوف بن أبي جحيفه السّوّالی عن عبد الرحمن بن علقمه الثقفي عن عبد الرحمن بن أبي عقيل الثقفي قال قدمت علی

رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَفْدِ ثَقِيفٍ قَطَفْنَا طَرِيقًا مِنْ طَرَقِ الْمَدِينَةِ حَتَّى أَنْحَنَّا بِالْبَابِ وَ مَا فِي النَّاسِ رَجُلٌ ابْغَضَ إِلَيْنَا يَلْجُ؟؟؟ عَلَيْهِ مِنْهُ فَدَخَلْنَا وَ سَلَّمْنَا وَ بَايَعْنَا فَمَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ حَتَّى مَا فِي النَّاسِ رَجُلٌ أَحَبَّ إِلَيْنَا مِنْ رَجُلٍ خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ سَأَلْتُ رَبِّيكَ مَلِكًا كَمَلِكِ سَلِيمَانَ فَضَحَكَ وَقَالَ لَعَلَّ صَاحِبِكُمْ أَفْضَلُ مِنْ مَلِكِ سَلِيمَانَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا أَعْطَاهُ دَعْوَهُ فَمِنْهُمْ مَنْ اتَّخَذَ بِهَا دِينًا فَأَعْطَاهَا مِنْ دَعْوَى بِهَا عَلِيَ قَوْمُهُ فَاهْلَكُوا بِهَا وَ إِنَّ اللَّهَ أَعْطَانِي دَعْوَهُ فَاخْتَبَاتُهَا عِنْدَ رَبِّي شَفَاعَهُ لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ قَدْ احْتَجَّ مُسْلِمٌ بَعْلَى بْنِ هَاشِمٍ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَقِيلِ الثَّقَفِيِّ صَحَابِيٍّ قَدْ احْتَجَّ بِهِ إِثْمَتَنَا فِي مَسَانِيدِهِمْ فَأَمَّا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعِيَاصِ فَإِنَّهُ مَمَّنْ يَجْمَعُ حَدِيثَهُ وَ يَعِدُّ مَسَانِيدَهُ فِي الْكُوفِيِّينَ وَ يَرِثُ ظَاهِرَ رَسْمِ كَهْ مَرَادِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ثَقْفِيٍّ مِنْ قَوْلِهِ أَوْ حَتَّى مَا فِي النَّاسِ رَجُلٌ أَحَبَّ إِلَيْنَا مِنْ رَجُلٍ خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ اثْبَاتِ أَحِبِّيَّةِ جَنَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَذَا فِي قَوْلِ بَرِيدِ بْنِ رَبِيعَةَ وَ ثُبُوتِ أَحِبِّيَّةِ جَنَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَثْبُوتِ أَفْضَلِيَّةِ أَنْ حَضَرْتَسْتَ كَمَا سَيَجِيءُ بَيَانُهُ أَنْشَاءَ الْجَمِيلِ فِي مَجْلَدِ حَدِيثِ الطَّيْرِ بِالتَّفْصِيلِ وَ أَفْضَلِيَّةِ أَنْحَضَرْتَسْتَ نَزْدَ هَرِ عَاقِلِ فَطِينِ وَ حَسْبُ تَصْرِيحَاتِ وَالِدِ مَخَاطَبِ مَتِينِ وَ دَيْكِرِ أَمَامَتِ أَنْ جَنَابِ وَ مَبْطَلِ خِلَافَتِ مُتَغَلِّبِينَ وَ هَرِ كَاهِ حَكْمِ جَنَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَمِ بَرِيدِ رَا بَزِيَادَتِ حَبِّ جَنَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَلِيلِ أَحِبِّيَّةِ بَاشِدِ لَفْظِ

وَلِيَكْمُ بَعْدِي إِنْ كَرِهْتُمْ غَيْرَ وَاقِعِ دَلَالَتِ بَرِ أَمَارَتِ نَبَاشِدِ دَلِيلِ أَحِبِّيَّةِ ضَرُورِ خَوَاهِدِ بُوْدِ وَ هُوَ كَافِ شَافِ قَامِعِ لَاسِّ شَبَهَاتِ أَهْلِ الْجَزَافِ

۲۶- علم بریده افضلیت حضرت امیر بارشاد حضرت رسول

وجه بست و ششم آنکه نسائی در خصائص گفته

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ رَاهُوِيَةَ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْجَلِيلِ عَنْ عَطِيَّةٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَرِيدَةَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ لَمْ أَجِدْ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ ابْغَضَ عَلِيًّا مِنْ

علی بن ابی طالب حتی احببت رجلا من قريش لا احبه الا على بغض علي فبعث ذلك الرجل على خيل فصحبته ما اصحبه الا على بغض على فاصاب سبيا فكتب الى النبي صلى الله عليه وسلم ان ابعث إلينا من يخمسه فبعث إلينا عليا و في السبب وصيفه من افضل السبب فلما خمسه صارت في الخمس ثم خمس فصارت في اهل بيت النبي صلى الله عليه وسلم ثم خمس فصارت في آل علي فاتانا و راسه يقطر فقلنا ما هذا فقال الم تروا الوصيفه صارت في الخمس ثم صارت في اهل بيت النبي صلى الله عليه وسلم ثم صارت في آل علي فوقع عليها فكتب و بعث معنا مصدقا لكتابه الى النبي صلى الله عليه وسلم و مصدقا لما قال علي فجعلت إقراء عليه و يقول صدق و اقول صدق فامسك بيدي رسول الله صلى الله عليه وسلم و قال أ تبغض عليا قلت نعم فقال لا تبغضه و ان كنت تحبه فارد له حبا فوالذي نفسي بيده لنصيب آل علي في الخمس افضل من وصيفه فما كان احد بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم افضل من علي رضي الله عنه قال عبد الله بن بريده و الله ما في الحديث بيني و بين النبي صلى الله عليه وسلم غير أبي ازين روايت پيدااست كه بريده از كلام جناب رسالت مآب صلى الله عليه وآله و سلم در واقعه اخبار اخذ جاريه كه در ان آنجناب حديث ولايت را هم ارشاد فرموده افضليت جناب امير المؤمنين عليه السلام ثابت و محقق دانسته و ظاهرست كه افضليت مثبت خلافت بي فاصله آن حضرتست فالحمد لله الملك الحق المبين حيث بانت افضلية امير المؤمنين و طاحت تسويلات المشككين الجاحدين و راحت تاويلات المرتابين الحائدين

در آن که ولی بمعنای متولی الامور است

وجه بست و هفتم آنکه شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل بعد ذکر حدیث غدیر گفته و لصدر هذه القصه خطبه بلیغه باحثه علی خطبه موالاتهم فات عنی اسنادها و هی هذه الخطبه التي

خطبها رسول الله صلى الله عليه وسلم حين نزلت إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فقال الحمد لله على آلائه في نفسي و بلائه في عترتي و اهل بيتي و أستعينه على نكبات الدنيا و موبات الآخرة و اشهد ان الله الواحد الاحد الفرد الصمد لم يتخذ صاحبه و لا ولدا و لا شريكا و لا عمدا و ائی عبد من عبیده ارسلنی برسالته علی جميع خلقه ليهلك من هلك عن بينه و يحيى من حى عن بينه و اصطفانى على الاولين من الاولين و الآخرين و اعطانى مفاتيح خزائنه و وكّد على بعزائمہ و استودعنى سره و امّدى فابصرت له فانا الفاتح و انا الخاتم و لا قوه الا بالله اتقوا الله ايها الناس حق ثقاته و لا تموتنّ الا و أنتمّ مشرّيمون و اعلموا ان الله بكلّ شئٍ مُحِيطٌ و انه سيكون من بعدى اقوام يكذبون على فيقبل منهم و معاذ الله ان اقول الا الحقّ او انطق بامرہ الا الصّدق و ما امرکم الا ما امرنى به و لا ادعوکم الا إليه و سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ فقام إليه عباده بن الصّامت فقال و متى ذاك يا رسول الله و من هؤلاء عرفناهم لنحذرهم قال اقوام قد استعدوا لنا من يومهم و سيظهرون لكم إذا بلغت النفس منى ههنا و اومى صلى الله عليه و سلم الى خلقه فقال عباده إذا كان ذلك فالى من يا رسول الله فقال صلى الله عليه و سلم بالسّمع و الطاعة للسابقين من عترتي و الآخذين من نبوتى فانهم يصدّونكم عن العيّ و يدعونكم الى الخير و هم اهل الحقّ و معادن الصّيدق يحيون فيكم الكتاب و السنّه و يجنّبونكم الالحاد و البدعه و يقمعون بالحق اهل الباطل و لا يميلون مع الجاهل ايها الناس انّ الله خلقنى و خلق اهل بيتى من طينه لم يخلق منها غيرنا كنا اول من ابتدأ من خلقه فلما خلقنا نور بنورنا كل ظلمه و أحيا بنا كل طينه ثم قال صلى الله عليه و سلم هؤلاء اخبار امتى و حملة علمى و خزانه سرى و سادات اهل الارض الدّاعون الى الحق المخبرون بالصّيدق غير شاكين و لا- مرتابين و لا- ناكسين و لا- ناكثين هؤلاء الهداه المهتدون و الاثمه الراشدون المهتدى من جاءنى بطاعتهم و ولايتهم و الضالّ من عدل منهم و جاءنى بعداوتهم حُبهم ايمان و بغضهم نفاق هم الأثمه الهاديه و عرى الاحكام

الواثق بهم يتم الاعمال الصّالحه و هم وصيّ الله في الاولين و الآخريين و الارحام التي اقسامكم بها إذ يقول اتقوا الله الّذى تسألون به و الارحام ان الله كان عليكم رقيباً ثم ندبكم الى حبهم فقال قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ هُم الَّذِينَ اذهب الله عنهم الرجس و طهرهم من النّجس الصادقون إذ نطقوا العاملون إذ سئلوا الحافظون إذا استودعوا جمعت فيهم الخلال العشر لم تجمع الا- فى عترتى و اهل بيتى الحلم و العلم و النّبوه و النبل و السّماحه و الشجاعه و الصّديق و الطهاره و العفاف و الحكم فهم كلمه التقوى و سبل الهدى و الحجّه العظمى و العروه الوثقى هم اولياؤكم عن قول ربّكم و عن قول ربّى ما أمرتكم الا من كنت مولاه فعلى مولاه اللّهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و اوحى الى ربّى فيه ثلثا أنّه سيّد المسلمين و امام الخيره المتقين و قائد الغرّ المحجّلين و قد بلغت من ربى ما امرت و استودعهم الله فيكم و استغفر الله ازين خطبه شريفه كه حسب تصريح شهاب الدين احمد جناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله و سلم آن را بعد نزول آيه إِنَّمَا وَرِثِيكُمْ اللَّهُ الْآيَةَ ارشاد فرموده امامت و خلافت جناب امير المؤمنين عليه السلام بوجوه عديده و طرق سديده ظاهرست كما بينا فى مجلد حديث الغدير ظاهرست كه ارشاد اين خطبه بليغه شريفه مشتمل بر دلائل لطيفه و براهين منيفه بر امامت و خلافت جناب امير المؤمنين عليه السلام بعد نزول آيه كريمه إِنَّمَا وَرِثِيكُمْ اللَّهُ الْآيَةَ دلالت صريحه دارد بر آنكه مراد از لفظ اولى در آيه كريمه متصرف فى الامورست و ايضا يدلّ عليه الدلائل الزاهره و البراهين القاهره التى اسلفناها فى المنهج الاول پس بحكم مطابقت ارشاد سرور انس و جان صلوات الله و سلامه عليه و آله ما اختلف الملوان با كلام ايزد مَنان در حديث ولايت نيز لفظ ولى محمول بر معنى متصرف فى الامر خواهد بود و الا لزم التفكيك الرّكيك الّذى لا يجترى على التزامه الا كل ممنوّ بالخدع و التشكيك

۲۸- استدلال بورود هذا «وليكم من بعدى در حديث غدير»

وجه بست و هشتم آنكه ابو المظفر سمعانى در فضائل جناب امير المؤمنين عليه السلام على ما نقل روايت کرده

عن البراء أنّ النّبي صلى الله عليه و سلم انزل بغدير خمّ و امر فكسح بين شجرتين و صبّح بالناس فاجتمعوا فحمد الله و اثنى عليه ثم قال أ لست اولى بالمؤمنين من انفسهم قالوا بلى فدعا عليّاً فاخذ بعضده ثم قال هذا وليكم من بعدى اللّهم وال من والاه و عاد من عاداه فقام عمر الى على فقال ليهنئك يا ابن أبى طالب اصبحت او قال امسيت مولى كل مؤمن و چون بادله قاهره و براهين زاهره سابقا باثبات رسانيديم كه حديث غدير دليل امامت جناب امير المؤمنين عليه السلامست پس مراد از لفظ ولى

در حدیث برا امام باشد و معنای

هذا ولینکم من بعدی هذا امامکم من بعدی خواهد بود پس مراد از لفظ ولی در حدیث بریده و عمران و ابن عباس نیز امام باشد بلا ریب

۲۹- استدلال جمال الدین بسپاسگزاری حضرت رسول رسالت خود و ولایت

حضرت امیر را بعد از آن

وجه بست و نهم آنکه جمال الدین محدث در اربعین فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام بعد ذکر حدیث غدیر بروایت امام جعفر صادق علیه السلام که مشتمل ست بر اشعار حسان متضمن واقعه غدیر گفته و رواه ابو سعید الخدری و فیه الاستشهاد بالشعر المذكور و فیه من التاریخ و زیاده البیان ما لم یرو عن غیره فقال

لما نزل النبی صلی الله علیه و سلم بغدیر خمّ يوم الخمیس ثامن عشر من ذی الحجه دعا الناس الی علی فاخذ بضبعیه فرفعهما حتی نظر الناس الی بیاض ابطی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقال الله اکبر الحمد لله علی اکمال الدین و اتمام النعمه و رضی الربّ برسالته و الولاية لعلی من بعدی من کنت مولاه فعلی مولاه الحدیث ازین روایت ظاهرست که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام را بعد خود قرین رسالت خود گردانیده و رضای رب را بر رسالت خود و ولایت جناب امیر علیه السلام بعد خود مفسر اکمال دین و اتمام نعمت فرموده و تکبیر و تحمید الهی بر آن بجا آورده و این همه دلالت صریحه دارد بر آنکه ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بعد آن حضرت در این حدیث بمعنی امامت و خلافتست لا غیر پس ولایت آن حضرت بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم در روایت بریده و عمران و ابن عباس و غیر آن نیز بمعنی امامت و خلافت باشد نه معنای دیگر کما لا یخفی علی من له صاحب النظر و صحیح البصر و الله الحافظ الصائن من الاقتحام فی الضلال و الخطر و الولوج فی مهاوی الریب و الغرر

۳۰- استدلال جامع بیاض ابراهیمی بسپاسگزاری حضرت رسول رسالت خود و ولایت

حضرت امیر را بعد از آن

وجه سی ام آنکه جامع بیاض ابراهیمی فرموده و فی کتاب ما نزل من القرآن فی علی للحافظ أبی نعیم الاصفهانی و الخصائص العلویّه للنطنزی باسنادهما

عن أبی سعید الخدری ان رسول الله صلی الله علیه و سلم دعا الناس الی علی فی غدیر خمّ و امر تحت الشجره من الشوک فقم و ذلك يوم الخمیس فدعا علیا و اخذ بضبعیه فرفعها حتی نظر الی بیاض ابطی رسول الله صلی الله علیه و سلم ثم لم یتفرّقوا حتی نزلت هذه الایات الیوم اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِینَکُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِی وَ رَضِیتُ لَکُمُ الْإِسْلَامَ دِینًا فقال رسول الله صلی الله علیه و سلم الله اکبر علی اکمال الدین و اتمام النعمه و رضی الربّ برسالته و الولاية لعلی بن أبی طالب من بعدی ثم قال من کنت مولاه فعلی مولاه اللهمّ وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله ازین حدیث شریف مثل سفیده

صبح روشنست که جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم ولایت مؤمنین بعد خود برای جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابت فرموده و آن را قرین رسالت گردانیده بر رضای حق تعالی بر رسالت خود و ولایت آن حضرت شکر او تعالی شانه بجا آورد و ذکر ولایت بعد ذکر رسالت دلالت صریحه دارد بر آنکه مراد از ولایت امامت و خلافتست پس مراد از ولایت در

حدیث ولیکم بعدی نیز امامت

۳۱- استدلال بحدیث «من کنت اولی به من نفسه فعلی ولیه»

وجه سی و یکم آنکه علامه نحیر و صدر کبیر سلیمان بن احمد بن ایوب الطبرانی که از اکابر و اجله اساطین معتمدین و حذاق و مهره بارعین محدثینست حدیث غدیر را بلفظ

من کنت لولی به من نفسه فعلی ولیه روایت کرده چنانچه میرزا محمد بن معتمد خان در مفتاح النجا می فرماید و

للتبرانی بروایه اخری عن ابي الطفيل عن زيد بن ارقم بلفظ من کنت اولی به من نفسه فعلی ولیه و نیز میرزا محمد در نزل الابرار که التزام ایراد احادیث صحیحه در ان کرده کما فی خطبته گفته و عند الطبرانی

فی روایه اخری عن ابي الطفيل عن زيد بن ارقم رضی الله عنهما بلفظ من کنت اولی به من نفسه فعلی ولیه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و قاضی سناء الله پانی پتی تلمیذ رشید شاه ولی الله که شاه صاحب او را بیهقی وقت می گفتند کما فی اتحاف النبلاء و نبذی از محامد علیه و مدائح سنیّه او سابقا شنیدی در سیف مسلول گفته و در بعضی روایات آمده من کنت اولی به من نفسه فعلی ولیه انتهی و پر ظاهرست که مراد از ولی در قول آن حضرت صلی الله علیه و آله و سلم فعلی ولیه ولی امر و امامست سید شهاب الدین از شیخ جلال الدین خجندی که از اعظام و اکابر مقتدایان سنیّه و اجله و افاحم حاویان مراتب سنیّه است نقل کرده که او از معانی مولی سید مطاع و اولی را ذکر کرده و گفته که بنا بر این هر دو معنی امر باطاعت و احترام اتباع جناب علی بن ابی طالب خواهد بود و باز تاییدا لهذا المرام

حدیث من کنت ولیه و اولی به من نفسه فعلی ولیه از حافظ ابو الفرج اصفهانی نقل کرده قال شهاب الدین احمد فی توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل و سمعت بعض اهل العلم يقول معناه

من کنت سیده فعلی سیده مضمی قوله و تصدیر القول

بقوله صلی الله علیه و اله و بارک و سلم أ لستم تعلمون انّی اولی بالمؤمنین یؤید هذا القول و الله سبحانه اعلم و قال الشيخ الامام جلال الدین احمد الخجندی قدس سرّه المولی یطلق علی معان منها الناصر و منها الجار بمعنی المجیر لا البحار و منها السیّد المطاع و منها الاولی فی مولاکم ای اولی بکم و باقی المعانی لا یصلح اعتبارها فیما نحن بصدده فعلی المعنیین الاولین یتضمّن الامر لعلی رضی الله تعالی عنه بالرعايه لمن له

من النبى العنايه و على المعنيين الاخيرين يكون الامر باطاعته و احترامه و اتباعه

و قد خرّج ابو الفرج الاصفهانى فى كتابه المسمى بمرج البحرين قال اخذ النبى صلى الله عليه و آله و بارك و سلم يد على كرم الله تعالى وجهه و قال من كنت وليه و اولى من نفسه فعلى وليه ازين عبارت ظاهرست كه لفظ ولى در قول آن حضرت

فعلى وليه دليلست بر آنكه جناب رسالت مآب صلى الله عليه و اله و سلم امر باطاعت و اتباع و احترام جناب امير المؤمنين عليه السلام نموده پس حديث

وليكم بعدى بالاولى مفيد وجوب اطاعت و اتباع آن حضرت باشد و وجوب اتباع و اطاعت دليل صريح امامتست و جلالت و امامت شيخ جلال الدين خجندى هر چند از همين عبارت توضيح الدلائل واضحتست لكن از ديگر عبارت آن نيز كمال علو مرتبت و سمو منزلت و عظمت قدر و سناء فخر او ظاهرست در توضيح الدلائل در مقام ديگر گفته قال الشيخ الامام العارف العلامة منبع الكشف و العرفان و الكرامه جامع علمى المعقول و المنقول المشهود له بالصّيديقه العظمى من اهل اليقين و الوصول جلال الملّه و الشريعه و الصّيدق و الطريقه و الحق و الحقيقه و الدّين احمد الخجندى شيخ الحرم الشريف النبوى المحمّدى قدس روحه فى بعض مصنفاته اعلم انه قد ورد فى بعض الاثار الصديق الاكبر هو ابو بكر رضى الله تعالى عنه و قد ورد فى بعض الاثار اطلاق الصديق الاكبر على المرتضى رضى الله تعالى عنه و كرم وجهه و ما ورد اطلاق الصديق الاكبر على غيرهما الخ و نيز در توضيح الدلائل گفته قال الشيخ الامام الفائق العالم بالشرائع و الطرائق و الحقائق جلال الملّه و الدّين احمد الخجندى ثم المدنى روح الله روحه و انا له كل مقام سنى و قد نشأ يعنى عليا كرم الله تعالى وجهه و ربي فى حجر النبى صلى الله عليه و اله و بارك و سلم من الصغر الخ و نيز در توضيح الدلائل گفته قال الشيخ المرتضى و الامام الرضى جلال الدّين الخجندى رحمه الله تعالى و قد ثبت انه صلى الله عليه و آله و بارك و سلم امر بسدّ الابواب الشارعه الى المسجد الاّ باب على الخ و نيز در توضيح الدلائل گفته قال العلامة مطلع الكشف و الكرامه جلال الدّين الخجندى يقال فلان منى و انا منه و يراد بيان غايه الاختصاص و كمال الاتحاد من الطرفين الخ و از تصانيف همين جلال الدّين خجندىست شرح قصيده برده كه مشهور و معروفست در كشف الظنون در ذكر شروح قصيده برده گفته و من شارحه شرح الشيخ جلال الدّين الخجندى نزىل الحرم المتوفى سنه اوّله الحمد لله الذى اكرمنا بدين الاسلام الخ

۳۲- استدلال بتصريح سبط ابن الجوزی در تذکره الخواص دلالت حدیث «من كنت وليه اولى به من نفسه فعلى وليه»

وجه سی و دوم آنکه سبط ابن الجوزی در تذکره خواص الامه در بیان حدیث غدیر در بیان معانی مولی گفته و العاشر بمعنی الاولی قال الله تعالى فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمْ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ أَى اولى بكم الى ان قال بعد ذكر عدم جواز إرادته غير الاولى من المعانى و المراد من الحدیث الطاعه المخصوصه فتعین العاشر و معناه من كنت اولى به من نفسه فعلى اولى به و قد صرح بهذا المعنى الحافظ ابو الفرج يحيى بن سعيد الثقفى الاصبهانی فى كتابه المسمى بمرج البحرين فانه روى هذا الحدیث

باسناده الى مشايخه و قال فيه فاخذ رسول الله صلى الله عليه و سلم بيد على و قال من كنت وليه و اولى به من نفسه فعلى وليه فعلم ان جميع المعانى راجعه الى الوجه العاشر و دل عليه ايضا

قوله عليه السلام أ لست اولى بالمؤمنين من انفسهم و هذا نص صريح فى اثبات امامته و قبول طاعته ازین عبارت بصراحت تمام ظاهرست که لفظ ولى در

حدیث من كنت وليه و اولى به من نفسه فعلى وليه دلالت بر امامت و وجوب اطاعت حضرت امير المؤمنين عليه السلام مى کند پس همچنين لفظ ولى در

حدیث وليکم بعدى دلالت بر امامت و وجوب اطاعت انحضرت خواهد کرد بلا فرق فارق و خرق خارق

۳۳- استدلال بتصريح ابن كثير بر دلالت حدیث «من كنت وليه اولى به من نفسه فعلى وليه»

وجه سی و سوم آنکه ابن كثير شامی در تاریخ خود در فضائل جناب امير المؤمنين عليه السلام گفته

قال عبد الرزاق انا معمر عن على بن زيد بن جدعان بن ثابت عن البراء بن عازب قال نزلنا مع رسول الله صلى الله عليه و سلم عن غدیر خم فبعث مناديا ينادى فلما اجتمعنا قال أ لست اولى بكم من آبائكم قلنا بلى يا رسول الله قال من كنت مولاه فانّ عليا بعدى مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه فقال عمر بن الخطاب هنيئا لك يا ابن ابي طالب اصبحت اليوم ولى كل مؤمن و كذا رواه ابن ماجه من حدیث حماد بن سلمه عن على بن زيد بن جدعان و رواه ابو يعلى الموصلى عن هدهبه بن خالد ازین عبارت ظاهرست که خليفه ثانی بجای لفظ مولی لفظ ولى در تهنیت وصی بر حق ارشاد کرده پس معلوم شد که لفظ مولی و ولى متحد المدلولست و چون باده سالفه و براهین قاطعه باثبات رسانیدیم که مراد از مولی در حدیث غدیر امامست پس مراد از لفظ ولى در قول خلافت مآب هم امام باشد و هر گاه مراد از ولى در ارشاد خلافت مآب بحق وصی بر حق امام باشد چرا حضرات اهل سنت بتفسیر لفظ ولى در حدیث نبوی بامام و ولى امر پیچ و تاب مى خوردند و رونق انصاف و ایقان مى برند و ربقة اطاعت خلافت مآب از اعناق خود مى گسلانند

۳۴- استدلال ترمذی بورود «علی منی و انا منه» در حدیث ولایت که

دلالت بر مساوات در وجوب محبت دارد

وجه سی و چهارم آنکه ترمذی در صحیح خود گفته

حدثنا الحسن بن عرفة نا اسماعیل بن عیاش عن عبد الله بن عثمان بن خثیم عن سعید بن راشد عن یعلی بن مره قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم حسین منی و انا من حسین احب الله من احب حسینا حسین سبط من الاسباط و طیبی در شرح ابن حدیث گفته

قوله حسین منی و انا من حسین کانه صلی الله علیه و سلم علم بنور الوعی ما سیحدث بینہ و بین القوم فخصه بالذكر و بین انهما کالشی الواحد فی وجوب المحبته و حرمة التعرض و المحاربه و اکد ذلك

بقوله احب الله من احب حسینا فان محبته محبه الرسول و محبه الرسول محبه الله و السبط بکسر السین ولد الولد ای هو من اولاد اولادی اکد به البعضیه و قردها ازین افاده طیبی در کمال وضوح و ظهورست که ارشاد هدایت بنیاد جناب سرور انبیای امجاد علیه و اله آلاف الصلوه و السلام الی يوم التناد

حسین منی و انا من حسین مدلولش این ست که این هر دو بزرگوار در وجوب محبت و حرمت تعرض و محاربت مساوی هستند و افتراقی و تمیزی درین امور در بین حاصل نیست و چون دریافتی که در اکثری از طرق حدیث ولایت جمله

علی منی و انا منه واردست این تقریر انیق طیبی عمده اهل تحقیق در حق جناب امیر علیه الصلوه و السلام من الملك القدير بهم حرفا بحرف ثابت باشد و مساوات آن جناب با جناب رسالت مآب صلی الله علیه ما نفع المسک و طاب ملاب در وجوب محبت و حرمت تعرض و محاربه بلا- مریه و ارتیاب و بلا- خفا و احتجاب بثبوت و تحقق رسد و هر گاه مساوات جناب امیر المؤمنین علیه السلام با جناب رسالت مآب صلی الله علیه و اله و سلم ثابت شد در عصمت و افضلیت آن جناب مقام کلام و مساع تشکیک مشکلی و لو کان من الد الخصام باقی نماند پس منع دلالت حدیث ولایت بر امامت و وصایت جناب ولایت مآب علیه افضل الصلوه و السلام من المهیمن الوهاب بآندودن گل بآفتابست و تخدیع عوام بان مثل خدع سراب

۳۵- استدلال ولی الله در ازاله الخفاء بورود «علی منی و انا منه» در حدیث ولایت که

دلالت بر مساوات در وجوب محبت دارد

وجه سی و پنجم آنکه ولی الله در ازاله الخفاء در مآثر جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته از آنجمله حمیت قوم خود و ابن عم خود مثلا- اهتمام در اتمام منصب او کردن و برای نصرت او همت قویّه بکار بردن و غالبا این خصلت در اشراف ناس مخلوق می شود چون فیض الهی داعیه اعلائی کلمه الله در نفس او فرو ریخت از میان اخلاق جبلّیه این خلق خدمت او نمود و آن معنی عقلی را شروع ساخت پس مقامی شگرف بهمرسید که تعبیر از ان باخوت رسول الله صلی الله علیه و سلم و موالات و بلفظ وصی و وارث و امثال آن کرده می شود

اخرج الحاكم عن ابن عباس ان النبي صلى الله عليه و سلم قال ايكم يتولاني

ص: ٥٦٩

فی الدنيا و الآخرة فقال لكل رجل منهم ایتولانی فی الدنيا و الآخرة فقال حتی مر علی اکثرهم فقال علی انا اتولاک فی الدنيا و الآخرة فقال انت ولیی فی الدنيا و الآخرة تفصیل این حدیث بروایت نسائی در سوابق حضرت مرتضی گذشت و

اخرج الحاكم عن ابن عباس قال كان علی يقول فی حیاة رسول الله صلى الله عليه و سلم ان الله يقول ا فإني مات أو قتل انقلبتم على أعقابكم و الله لا ينقلب على اعقابنا بعد إذ هدینا الله و الله لئن مات او قتل لا قاتلن علی ما قاتل علیه حتی اموت و الله انی لأخوه و ولیه و ابن عمه و وارث علمه فمن احق به منی

و اخرج الحاكم عن أبی اسحاق قال سألت قثم بن العباس کیف ورث علی رسول الله صلى الله عليه و سلم دونکم قال لأنه كان اولنا به لحوقا و اشدنا به لزوقا و باین تقریر واضح شد فساد رای دو فریق مفرطین و مفرطین یکی می گوید که نصرت بنابر حمیت قوم و اخلاص نیست دیگری می گوید که اخوت نسبی در استحقاق خلافت شرط است و الله اعلم انتهى از روایت ابن عباس ظاهرست که جناب امیر المؤمنین علیه السلام بر اخوت و ولایت و وراثت خود متفرع ساخته نفی احقیقیت غیر خود را بجناب رسالت مآب صلى الله عليه و اله و سلم پس معلوم شد که مراد از ولایت آن حضرت معنای بس عمده است که آن اختصاص تمام بآنحضرت دارد و مثبت احقیقیت آن حضرت بجناب رسالت مآب صلى الله عليه و آله و سلم می باشد پس بنهایت وضوح ظاهر شد که حدیث ولایت دلالت واضح بر افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام و احقیقیت آنجناب بخلافت و امامت دارد و الحمد لله که احقیقیت فلان و بهمان بنص این حدیث شریف فاسد و باطل گردید و مطلوب اهل حق کالشمس فی رابعه النهار بعیان رسید

۳۶- استدلال بعثت انبیاء بر ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام

وجه سی و ششم آنکه شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل گفته عن أبی هریره فی السماء فاوحی الله الی سلهم یا محمد بما ذا بعثتم فقالوا بعثنا علی شهادة ان لا اله الا الله و علی الاقرار بنبوتک و الولاية لعلی بن أبی طالب آورده الشیخ المرتضی العارف الربانی السید شرف الدین علی الهمدانی فی بعض تصانیفه و قال رواه الحافظ ابو نعیم و شیخ عبد الوهاب در تفسیر خود گفته

عن أبی هریره رضی الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لما اسرى بی ليله المعراج فاجتمع علی الانبیاء فی السماء فاوحی الله تعالی الی سلهم یا محمد بما ذا بعثتم فقالوا بعثنا علی شهادة ان لا اله الا الله و علی الاقرار بنبوتک و الولاية لعلی بن أبی طالب رواه الحافظ ابو نعیم و شمس الدین

بن محمد بن یحیی بن علی الجیلانی اللاهیجی النوربخشی در مفاتیح الاعجاز شرح گلشن راز که مصطفی بن عبد الله القسطنطینی ذکر آن در ذکر شروح گلشن راز باین نهج نموده شرحه مظفر الدین علی شیرازی و الشیخ شمس الدین محمد بن یحیی بن علی اللاهیجی الجیلانی النوربخشی المتوفی سنه شرحا فارسیا ممزوجا سماه مفاتیح الاعجاز بیضه فی ذی الحجه ۸۸۷ سنه سبع و ثمانین و ثمانمائه در شرح این بیت زهر سایه که اول گشت حاصل* در آخر شد یکی دیگر مقابل گفته چنانچه از سیر و دور خورشید حقیقت حضرت رسالت صلی الله علیه در نقاط درجات ارتفاع از جانب مشرق نبوت از هر نقطه سایه و تعین کامل ظهور یافته بود تا بزمان آن حضرت که وقت استوا بود رسیده سایه پنهان شد و چون آن خورشید از استوا درگذشت و رو بجانب انحطاط کرد در مقابل هر شخصی از اشخاص انبیا علیهم السلام تعینی و تشخیصی از اولیا واقع تواند بود چه در دائره در مقابل و محاذی هر نقطه از نقاط شرقی نقطه از نقاط غربی البته می باشد مثال آنکه نسبت با زمانه حضرت محمّدی علیه و اله السلام درجات نبوت که بمثابه مشرق تصویر نموده شد هیچ نبی مرسل از حضرت عیسی علیه السلام اقرب نبود که

آئی اولی الناس بعیسی بن مریم فآنه لیس بینی و بینه نبی و از جانب مغرب که طرف ولایتست ظهور سر ولایت حضرت مرتضی گشت که

انّ علیاً منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن و ایضا

لکل نبی وصی و وارث و ان علیاً وصی و وارثی و ایضا

انا اقاتل علی تنزیل القرآن و علی یقاتل علی تاویل القرآن و ایضا

یا ابا بکر کفی و کفّ علی فی العدل سواء و ایضا

انا مدینه العلم و علی بابها فمن أراد العلم فلیات الباب و ایضا

انا و علی من شجره واحده و الناس من اشجار شتی و ایضا قسّمت الحکمه عشره اجزاء فاعطی علی تسعه و الناس جزءا واحدا و ایضا

اوصی من امن بی و صدقنی بولایه علی بن اَبی طالب فمن تولّاه فقد تولّانی فقد تولّی الله و ایضا

لما اسرى بی لیلہ المعراج فاجتمع علی الانبیاء فی السماء فاوحی الله تعالی الی سلهم یا محمّد بما ذا بعثتم فقالوا بعثنا علی شهاده ان لا اله الا الله و علی الاقرار بنبوتک و الولایه لعلی بن اَبی طالب انتهى ازین عبارات ظاهر هست که انبیا علیهم السلام مبعوث شده اند بر اقرار نبوت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم و اقرار ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام و پر ظاهرست که بقرینه ذکر نبوت قبل ولایت مراد از ولایت امامت و ریاستست و هر گاه درین روایت مراد از ولایت امامت باشد

در حدیث ولیکم بعدی نیز مراد از ولایت امامت باشد لا غیر و اگر بمزید تعصب و اعوجاج ولایت را در حدیث بعث انبیا بر ولایت جناب امیر المؤمنین بر امامت محمول نگردانند و آن را بمعنی محبت گیرند باز هم افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابت می شود که هر گاه انبیا علیهم السلام مبعوث بر اقرار محبت آن جناب شوند و اقرار محبت آن جناب تالی اقرار به نبوت هیچ عاقلی در افضلیت آن حضرت ارتیاب نکنند و ثبوت الافضلیه کاف شاف مستاصل شافه اهل الاعتساف و حدیث بعث انبیا علیهم السلام را بر ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام که مثبت افضلیت آن حضرتست از کل انبیا علیهم السلام سوای خاتم النبیین صلی الله علیه و آله و سلم ابو عبد الله الحاکم و اخطب خوارزم و ثعلبی و دیگران هم روایت کرده اند ابو عبد الله محمد بن عبد الله الحاکم در کتاب معرفه علوم الحدیث گفته فاما المنکدر

عن جابر فلیس یرویه غیر محمد بن سوجه و عنه ابو عقیل و عنه خلاد بن یحیی حدثنی محمد بن المظفر الحافظ نا عبد الله بن محمّد بن غزوان نا علی بن جابر نا محمّد بن خالد بن عبد الله نا محمد بن فضیل نا محمد بن سوجه عن ابراهیم عن الاسود عن عبد الله قال قال التّبیّ صلی الله علیه و سلم اتانی ملک فقال یا محمّد و اسال من ارسلنا من قبلك من رسلنا علی ما بعثوا قال علی ولایتک و ولایه علی بن اّبی طالب قال الحاکم تفرد به علی بن جابر عن محمد بن خالد عن محمد بن فضیل و لم نکتب الا- عن ابن مظفر و هو عندنا حافظ ثقه مامون فهذه الانواع التي ذكرناها مثل لالوف من الحدیث تجری علی مثالها و سننها و ثعلبی در تفسیر خود گفته

اخبرنا ابو عبد الله الحسين بن محمد بن الحسين الدّینوری حدّثنا ابو الفتح محمد بن الحسين الازدی الموصلی حدّثنا عبد الله بن محمد بن غزوان البغدادی حدّثنا علی بن جابر حدّثنا محمّد بن خالد بن عبد الله و محمد بن اسماعیل قال حدّثنا محمد بن فضیل عن محمّد بن سوجه عن ابراهیم عن علقمه عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم اتانی ملک فقال یا محمّد سل من ارسلنا من قبلك من رسلنا علی ما بعثوا قال قلت علی ما بعثوا قال علی ولایتک و ولایه علی بن اّبی طالب و اخطب خوارزم در مناقب گفته و

اخبرنی شهردار هذا إجازة قال اخبرنا احمد بن خلف إجازة قال حدّثنا الحاکم قال حدّثنا محمد بن المظفر الحافظ قال حدّثنا عبد الله بن محمّد بن غزوان قال حدّثنا علی بن جابر قال حدّثنا محمد بن خالد بن عبد الله قال حدّثنا محمد بن فضیل قال حدّثنا محمد بن سوجه عن

ابراهيم عن الاسود عن عبد الله بن مسعود رضى الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم اتاني ملك فقال يا محمد و سل من ارسلنا على ما بعثوا قال قلت على ما بعثوا قال على ولايتك و ولايه على بن ابي طالب و ميرزا محمد بن معتمد خان بدخشي در مفتاح النجا گفته

اخرج عبد الرزاق الرسعني عن عبد الله بن مسعود رضى الله عنه قال قال لى رسول الله صلى الله عليه وسلم اتاني ملك فقال يا محمد و اسأل من ارسلنا من قبلك من رسلنا على ما بعثوا قال قلت على ما بعثوا قال على ولايتك و ولايه على بن ابي طالب و نیز در مفتاح النجا گفته

اخرج ابن مردويه عن ابي عبد الله جعفر بن محمد رضى الله عنه فى قوله تعالى وَ اجْعَلْ لى لِسَانَ صِدْقٍ فى الآخِرِينَ قال هو على بن ابي طالب عرضت ولايته على ابراهيم ع فقال اللهم اجعله من ذريتي ففعل الله ذلك و شيخ سليمان بن خواجه كلان الحسين القندوزى البلخي در ينابيع الموده گفته

موفق بن احمد و الحموينى و ابو نعيم الحافظ باسانيدهم عن ابن مسعود رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لما عرج بى الى السماء انتهى بى السير مع جبرئيل ابي السماء الرابعه فرأيت بيتا من ياقوت احمر فقال جبرئيل هذا البيت المعمور قم يا محمد فصل إليه قال النبي صلى الله عليه وسلم جمع الله النبيين فصّفوا ورائى صفا فصليت بهم فلما سلمت اتانى آت من عند ربى فقال يا محمد ربك يقرئك السلام و يقول لك سل الرسل على ما ارسلتم من قبلك فقلت معاشر الرسل على ما ذا بعثكم ربى قبلى فقالت الرسل على نبوتك و ولايه على بن ابي طالب و هو قوله تعالى وَ سئَلُ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا الآيه ايضا رواه الديلمى عن ابن عباس رضى الله عنهما و علامه حلى در نهج الحق گفته السادس عشر روى ابن عبد البر و غيره من السننيه فى قوله تعالى وَ سئَلُ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا

قال ان النبي صلى الله عليه وسلم ليله اسرى به جمع الله بينه و بين الانبياء ثم قال له سلهم يا محمد على ما ذا بعثتم قالوا بعثنا على شهاده ان لا اله الا الله و على الاقرار بنبوتك و الولاية لعلى بن ابي طالب و ابن روزهان بجواب آن سراييده اقول هذا ليس من روايه اهل السنّه و ظاهر الآيه آب عن هذا لان تمام الآيه وَ سئَلُ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَ جَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ و المراد ان اجماع الانبياء واقع على وجوب التوحيد و نفى الشرك و هذا النقل من المناكير و ان صح فلا يثبت به النص الذى هو المدعى لما علمت ان الولاية

يطلق على معان كثيرة و در احقاق الحق بجواب تشكيك ركيك ابن روزبهان فرموده اقول الروايه المذكوره بادننى تغير فى اللفظ فى تفسير النيسابورى عن الثعلبى حيث قال و

عن ابن مسعود أنّ النبى قال اتانى ملك فقال يا محمد سل من ارسلنا قبلك من رسلنا على ما بعثوا قال قلت على ما بعثتم قالوا على ولايتك و ولايه على بن أبى طالب رواه الثعلبى و لكنه لا- يطابق قوله سبحانه أَجْعَلْنَا الْآيَةَ انْتَهَى و قد ظهر بما نقلناه ان الروايه من روايات اهل السنه و ان المناقشه التى ذكرها الناصب قد اخذها من النيسابورى و هى مع وصمه الانتحال ضعيفه إذ يمكن ان يكون الجعل فى الجملة الاستفهاميه بمعنى الحكم كما صرح به النيسابورى آخرا و يكون الجملة حكايه عن قول الرسول و تاكيدها لما اضمرب فى الكلام من الاقرار ببعثهم على الشهاده المذكوره بان يكون المعنى ان الشهاده المذكوره لا يمكن التوقف فيها الا- لمن جعل من دون الرحمن الهه يعبدون و نظير هذا الاضمار واقع فى القرآن فى قوله تعالى أَنَا أُتَبِّكُم بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فَمَنْ الْمَرَادُ كَمَا ذَكَرَهُ النِّيسَابُورِيُّ وَ غَيْرُهُ فَارْسِلُونِي إِلَيْهِ لِأَسْأَلَهُ وَ مَرُونِي بِاسْتِعْتَابِهِ فَارْسِلُوهُ إِلَى يَوْسُفَ فَاتَاهُ فَقَالَ يَوْسُفَ الْآيَةَ غَايَةَ الْأَمْرِ أَنْ يَكُونَ مَا نَحْنُ فِيهِ مِنَ الْآيَةِ لَخَفَاءَ الْقَرِينَةِ عَلَى تَعْيِينِ الْمَحْذُوفِ مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ الَّذِي لَا- يَعْلَمُ مَعْنَاهُ الْآيَةَ بِتَوْفِيقِ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى لِسَانِ رَسُولِهِ وَ هَذَا لَا يَقْدَحُ فِي مِطَابَقِهِ قَوْلُهُ سُبْحَانَهُ أَجْعَلْنَا الْآيَةَ لَمَّا رَوَى فِي شَأْنِ النُّزُولِ فَلَا مَنَاقِشَةَ وَ لَا شَيْءَ مِنَ الْمَنَاقِيرِ وَ إِنَّمَا الْمُنْكَرُ هَذَا الشَّقِيُّ النَّاهِقُ الَّذِي يَذْهَبُ إِلَى كُلِّ زَيْفٍ زَاهِقٍ وَ يَنْعَقُ مَعَ كُلِّ نَاعِقٍ وَ يَلْحَسُ فَضْلَاتِ الْمُتَأَخِّرِينَ وَ يَزْعَمُ أَنَّ مَا ذَكَرُوهُ آخِرَ كَلَامٍ فِي مَقَاصِدِ الدِّينِ

۳۷- استدلال بعرض حق تعالى بر سماوات و ارض وقت خلق آن نبوت

حضرت رسول و ولايت حضرت امير

وجه سى و هفتم آنکه اخطب خوارزم در كتاب المناقب گفته انبانى الامام الحافظ

ابو العلاء الحسن بن احمد العطار الهمداني و الامام الاجل نجم الدين ابو منصور محمد بن الحسين بن محمد البغدادي قال انبانى الشريف الاجل الاوحد نور الهدى ابو طالب الحسين بن محمد بن على الزينبي عن الامام محمد بن الحسين بن شاذان قال حدثنا سهل بن احمد عن أبى جعفر محمد بن جرير الطبرى عن هناد بن السرى عن محمد بن هشام عن سعيد بن أبى سعيد عن محمد بن المنكدر عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ان الله تعالى لما خلق السموات و الارض دعاهن

فاجبته فعرض عليهن نبوتی و ولایه علی بن ابی طالب فقبلتاها ثم خلق الخلق و فوّض إلینا امر الدین فالسعيد من سعد بنا و الشقی من شقی بنا نحن المحللون لحلاله و المحرّمون لحرامه ازین روایت سراپا هدایت کاشف شبهات ارباب و سواس و ضلالت واضح و روشن و هویدا و مبرهنست که هر گاه حق تعالی آسمانها و زمینها را پیدا کرد دعوت ایشان کرد پس همه آسمانها و زمینها اجابت او تعالی شان نمودند پستر عرض فرمود بر ایشان نبوت جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم و ولایت جناب امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام را پس قبول کردند اسمانها و زمینها نبوت و ولایت را پس بقرینه مقابله ولایت با نبوت صراحه ظاهرست که مراد از ولایت مرتبه ایست که تالی مرتبه نبوت باشد و آن نیست مگر امامت و خلافت و ولایت تصرف در امور عامه مسلمین پس بمفاد الحدیث یفسر بعضه بعضا مراد از ولایت در حدیث شریف

انّ علیا ولیکم بعدی همین امامت و خلافت و ولایت بالتصرف باشد لا غیر

۳۸- استدلال بفرموده حضرت رسول صلی الله علیه و آله القرآن و الولایه اذا انتهت الیک

وجه سی و هشتم آنکه زاهدی در تفسیر آیه یا ایها الذین آمنوا إذا نجاکم الرسول فقدّموا بین یدئ نجاکم صدقه ذلك خیر لکم و اطهر فبان الله عفور رحیم می فرماید این آیتست که هیچکس کار نکرده بود مگر علی بن ابی طالب کرم الله وجهه چون این آیت پیامد علی رضی الله عنه آمد بنزدیک رسول علیه الصلوه و السلام گفت یا رسول الله آمدم تا راز گویم و دیناری دارم رسول علیه الصلوه و السلام بفرمودش دینار بفروش بده درم و هر درم صدقه ده تا بهر درمی رازی بگوئی چنان کرد علی رضی الله عنه هر درمی که صدقه می داد راز می گفت و ان ده راز آن بود

یا رسول الله ما الوفاء قال علیه الصلوه و السلام التوحید بشهاده ان لا اله الا الله قال ما الفساد قال الکفر و الشرك بالله تعالی قال و ما الحق قال الاسلام و القرآن و الولایه إذا انتهت الیک قال و ما الحيله قال ترک الحيله قال و ما علی قال طاعه الله و طاعه الرسول قال کیف ادعو الله قال بالصدق و یقین قال و ما اذا اسال الله قال العافیه قال و ما اذا اصنع لنجاه نفسی قال کل حلالا و قل صدقا قال و ما السرور قال الجنه قال و ما الزاحه قال لقاء الله این ده راز گفت با مصطفی صلی الله علیه و سلم چون فارغ شد حکم این آیت منسوخ شد چون علی رضی الله عنه بدین آیت کار کرد این از مناقب علیست رضی الله عنه که آیتست در قرآن که بدان آیت جز علی رضی الله عنه کار نکرد

باز منسوخ شد انتهى و عبد الله بن احمد نسفى در تفسير مدارك التنزيل در تفسير آيه يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ كَفْتَهُ و

قال على رضى الله عنه هذه آيه من كتاب الله تعالى ما عمل بها احد قبلى و لا يعمل احد بها بعدى كان لى دينار فصرفته و كنت إذا ناجيته تصدقت بدرهم و سألت رسول الله صلى الله عليه و سلم عشر مسائل فاجابنى عنها قلت يا رسول الله ما الوفاء قال التوحيد و شهاده ان لا اله الا الله قلت ما الفساد قال الكفر و الشرك بالله قلت و ما الحق قال الاسلام و القرآن و الولايه إذا انتهت إليك قلت و ما الحيله قال ترك الحيله قلت و ما على قال طاعه الله و طاعه رسوله قلت و كيف ادعو الله قال بالصدق و اليقين قلت و ما إذا اسأل الله قال العافيه قلت و ما اصنع لنجاه نفسى قال كل حلالا و قل صدقا قلت و ما السرور قال الجنه قلت و ما الراحه قال لقاء الله فلما و شهاب الدين دولت ابادى در تفسير بحر مواج در تفسير آيه مذكوره گفته و كسى پيش از مناجات صدقه نياورده مگر على رضى الله عنه يك دينار صدقه ساخت و آن را بهنگام راز گفتن را پيغامبر در باخت از پيغامبر صلى الله عليه و سلم ده سؤال پرسيد جواب هر يكى شنيد

قال يا رسول الله ما الوفاء قال له التوحيد ثم قال ما للفساد قال الكفر و الشرك بالله ثم قال و ما الحق قال الاسلام و القرآن و الولايه إذا انتهت إليك ثم قال ما الحيله قال ترك الحيله ثم قال و ما على قال طاعه الله و طاعه رسوله ثم قال كيف ادعو الله قال بالصدق و اليقين ثم قال و ما إذا اسأل الله قال العافيه ثم قال ما إذا اصنع لنجاه نفسى قال كل حلالا و قل صدقا قال و ما السرور قال الجنه ثم قال و ما الراحه قال لقاء الله چون على رضى الله عنه از مناجات فارغ گشت و ده سؤال بجواب پيوست تقديم صدقه براز گفتن و مسئله پرسیدن واجب شده بود نسخ آن و اطلاق مناجات و راز گفتن با پيغامبر صلى الله عليه و سلم روى نمود عمل بتقديم صدقه بر مناجات جز على رضى الله عنه كسى نتوانست و محمد صدر عالم در معارج العلى گفته

ذكر الزاهدى فى قوله إذا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ الْآيَه أَنَّهُ إِذَا نَزَلَتْ جَاءَ عَلَى رَضَى اللَّهِ عَنْهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُكَ لِأَنَّا جِئْتُكَ وَعِنْدِي دِينَارٌ قَالَ بَعَهُ بِعَشْرَةِ دَرَاهِمٍ وَتَصَدَّقْ بِدَرَاهِمٍ وَنَاجِنِي مَرَّةً ففعل و ناجاه عشرا بعدد

الدّراهم فسأل أوّلا يا رسول الله ما الوفاء قال التوحيد بشهادته ان لا اله الا الله قال و ما الفساد قال الكفر و الشرك بالله قال و ما الحق قال الاسلام و القرآن و الولاية إذ انتهت إليك قال و ما الحيله قال ترك الحيله قال و ما علىّ قال طاعه الله و طاعه رسوله قال و كيف ادعو الله قال بالصّيدق و اليقين قال و ما ذا اسأل الله قال العافيه قال و ما ذا اصنع لنجاه نفسي قال كل حلالا و قل صدقا قال و ما السرور قال الجنّه قال و ما الراحة قال لقاء الله تعالى فلما فرغ من تلك النجوى العشره نسخت الآيه فلم يعمل بها احد غيره و ذلك من مناقب على رضی الله عنه و هر گاه در اين حديث شريف ولايت جناب امير المؤمنين عليه السلام بمعنى امارت و امامت و رياست آنجناب باشد لفظ ولي در حديث بريده و غير او هم محمول بر معنى امير و امام خواهد بود فان الحديث يفسّر بعضه بعضا و الفحص بطرق الحديث ينقض الشبهات نقضا و يفيد للتسويّلات ردعا و رفضا و يثم للمكابرين و الجاحدين دنفا و حرضا و يعقّبهم عزا و مضضا و يديم لهم خنقا و جرضا و فضائل و محامد سنیه و مناقب و مدائح بهيه نسفى که رماد را در وجوه منكرين اين حديث شريف ناسف و اسراب تزويقات و تلميعات مسؤلين را كاشفست بر متتبع افادات محققين عالى درجات مخفى نيست كفوى در كتاب اعلام الاخير كفته علم الهدى علامه الورى مفتى الدهر قدوه ماوراء النهر ابو البركات حافظ المله و الدين ناصر الاسلام و المسلمين ناصح الملوك و السلاطين عبد الله بن احمد بن محمود النسفى نسبه الى مدينه نسف من بلاد السّغد فى بلاد ما وراء النهر قريب من سمرقند و قيل خيار الارض اربع سغد سمرقند و غوطه الشام و جزيره عبادان و شدّ عنى الرابع و قيل نسف يكسر السين و فى النسبه بفتح كما يقال فى نسبه صدف صدفى بالفتح كان اماما كاملا عديم النظير فى زمانه و راسا فقيده المثل فى الاصول و الفروع فى اوانه بارعا فى الحديث و معانيه ماهرا فى فنون الادب و مبانيه و له مقامات سنیه فى العلوم النقليه و مقالات بهيه فى الفنون العقلیه و له التوسع فى الكلام و الفصاحه فى الجدل و الخصام كثير العلم مرتفع المكان بدايعه تجلّ عن البيان لسان العصر فياض البنان فريد باله فى الفصل ثانى له فى العلوم آثار ما ليس لغيره من اهل عصره اخذ العلوم ان افواه الرجال حتى صار مضرب الامثال الى ان قال و له تصانيف معتبره مشهوره مفيده فى الفروع و الاصول منها الوافى و هو متن لطيف فى الفروع و الكافى شرح الوافى و كتر الدقائق

و هو متن مشهور فی الفقه و المصنفی فی فرح المنظومه النسفیة و المستصفی فی شرح النافع و المنار فی اصول الفقه و العمده فی اصول الدین و الكشف فی شرح المنار و الاعتماد فی شرح العماد مولانا الشیخ الامام المعظم و الحبر الهمام المقدم استاذنا هل الارض محیی السنه و الفرض کشاف حقائق اسرار التنزیل مفتاح اسرار دقائق التاویل ترجمان کلام الرحمن صاحب علم المعانی و البیان الجامع بین الاصول و الفروع المرجوع الیه فی المنقول و المسموع حافظ المله و الدین شیخ الاسلام و المسلمین وارث علوم الانبیاء و المرسلین اکمل فحول المجتهدین قدوه قروم المحققین ذو السعادات و الکرامات ابو البرکات عبد الله بن احمد بن محمود النسفی متّع الله اهل الاسلام بطول بقائه و المسلمین بیمن لقائه و خود مصنف نحریر تفسیر خود را باین الفاظ توصیف نموده قد سألنی من اجابته کتابا وسیطا فی التاویلات جامعا لوجوه الاعراب و القراءات متضمنا لدقائق علمی البدیع و الاشارات حالیا باقاویل اهل السنه و الجماعه خالیا عن اباطیل اهل البدع و الضلاله لیس بالطویل الممل و لا بالقصیر المخل و مصطفی بن عبد الله قسطنطینی در کشف الظنون گفته مدارک التنزیل و حقائق التاویل فی التفسیر الامام حافظ الدین عبد الله بن احمد النسفی توفی سنه ۷۰۱ اوله الحمد لله المتفرد بذاته عن اشاره الاوهام الخ و هو کتاب وسیط فی التاویلات جامع لوجوه الاعراب و القراءات متضمن لدقائق علم البدیع و الاشارات موشح باقاویل اهل السنه و الجماعه خال عن اباطیل اهل البدع و الضلاله لیس بالطویل الممل و لا بالقصیر المخل و نیز در کشف الظنون گفته کثر الدقائق فی فروع الحنفیه للشیخ الامام اَبی البرکات عبد الله بن احمد المعروف بحافظ الدین النسفی المتوفی سنه ۷۱۰ اوله الحمد لله الذی اعز العلم فی الاعصار و اعلى حربه فی الامصار لخص فیہ الوافی بذكر ما عمّ وقوعه حاویا لمسائل الفتاوی و الوقعات جعل الحاء علامه لابی حنیفه و السین لابی یوسف و المیم لمحمد و الزای لزفر و الفا و للشافعی و الکاف لمالك و الواو لروایه اصحابه و زیاده التاء للاطلاقات

۳۹- در جواب شکایه بریده بکلمات حضرت رسول دلالت بر عصمت

و مساوات و افضلیت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام

وجه سی و نهم آنکه جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم بریده که شکایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام بخدمت آن جناب نموده بود کلماتی ارشاد فرمود که بعضی آن مثبت عصمت آن حضرتست و بعضی آن دلالت بر مساوات آن حضرت بجناب دارد و از بعضی آن افضلیت آن حضرت واضح و آشکارست و چون ظاهرست که ارشاد فرمود آن جناب

ان علیا ولی کل مؤمن من بعدی هم درین واقعه ثابتست پس از مناسبت مقام ظاهر شد

که این جمله هم مفید و خوب اطاعت و اولی بالتصرف بودن آنحضرتست چه اگر این جمله مفید اولویت تصرف ان جناب نباشد معاذ الله من ذلك عدم ارتباط و انتظام و فقدان اتساق و انسجام در کلام ملک لازم آید و بطلانه ظاهر عند کل مسلم مؤمن و شناعته واضحه لدی کل موخّید موقن حالا الفاظ روایتی که در ان کلمات مشار إليها واقع شده باید شنید و بتفصیل ما یدلّ کل واحد منها علیه باید رسید ابراهیم بن عبد الله الوصابی الیمنی الشافعی در کتاب الاکتفاء بعد نقل حدیث ولایت از بریده گفته

وعنه رضی الله عنه فی روایه اخرى أنّ خالد بن الولید قال اغتتمها یا بریده فاخبر النبی صلی الله علیه و سلم ما صنع فقدمت و دخلت المسجد و رسول الله صلی الله علیه و سلم فی منزل و ناس من اصحابه علی بابہ فقالوا ما الخبر یا بریده فقلت خیرا فتح الله علی المسلمین فقالوا ما اقدمک فقلت جاریه اخذها علی من الخمس فجئت لایخبر النبی صلی الله علیه و سلم قالوا فاخبر النبی صلی الله علیه و سلم فانه یسقط من عینه و رسول الله صلی الله علیه و سلم یسمع الکلام فخرج مغضبا فقال ما بال القوم ینقصون علیا من ابغض علیّا فقد ابغضنی و من فارق علیّا فقد فارقتنی أنّ علیّا منی و انا منه خلق من طینتی و خلقت من طینه ابراهیم و انا افضل من ابراهیم ذریّه بعضها من بعض و الله سمیع علیم یا بریده اما علمت أنّ لعلی اکثر من الجاریه التي اخذ فأنه ولیکم بعدی اخرج ابن جریر فی تهذیب الآثار و ابن اسبوع الاندلسی فی الشفاء و عبد القادر بن احمد عجیلی در ذخیره المآل فی شرح عقد جواهر اللآل گفته و

مما وقع لبریده و کان مع علی فی الیمن فقدم مغضبا علیه و أراد شکایته بجاریه اخذها من الخمس فقیل له اخبره یسقط علی من عینه و رسول الله صلی الله علیه و سلم یسمع کلامهم من وراء الباب فخرج مغضبا و قال ما بال اقوام ینغضون علیّا من بغض علیّا فقد بغضنی و من فارق علیّا فقد فارقتنی أنّ علیّا منی و انا منه خلق من طینتی و خلقت من طینه ابراهیم و انا افضل من ابراهیم ذریّه بعضها من بعض و الله سمیع علیم یا بریده اما علمت ان لعلی اکثر من الجاریه التي اخذها و شیخ سلیمان بن خواجه کلان القندوزی البلخی در ینابیع الموده گفته و

اخرج احمد عن عمرو الاسلمی و کان من اصحاب الحدیبیه خرج مع علیّ الی الیمن فرأی منه جفوه فلّمّا قدم المدینه اذاع شکایته فقال له النبی صلی الله علیه و آله و سلم و الله لقد آذینتی قال اعوذ بالله ان اوذیک یا رسول الله فقال من آذی علیّا فقد آذانی و زاد ابن عبد البر من احب علیّا فقد احبنی و من ابغض علیّا

فقد ابغضني و من آذني عليا فقد آذاني و من آذاني فقد آذني الله و كذلك

وقع لبريده أنه كان مع علي في اليمن فقدم المدينة مغضبا عليه و أراد شكايته بجاريه اخذها من الخمس فقالوا له اخبره ليسقط علي من عينيه و رسول الله صلى الله عليه و سلم يسمع من وراء الباب فخرج مغضبا فقال ما بال اقوام يبغضون عليا من ابغض عليا فقد ابغضني و من فارق عليا فقد فارقتني ان عليا مني و انا منه خلق من طينتي و خلقت من طينه ابراهيم و انا افضل من ابراهيم ذرية بعضها من بعض و الله سميع عليم يا بريده اما علمت ان لعلي اكثر من الجارية التي اخذها اخرج الطبراني ازين روايت ظاهرست که جناب صلی الله عليه و آله و سلم ارشاد فرموده

من فارق عليا فقد فارقتني پس بظهور رسید که ادنی مفارقتی از کسی بنسبت جناب امیر المؤمنین علیه السلام صادر شود عین مفارقت جناب رسالت مآب صلی الله عليه و آله و سلمست و هر گاه مفارقت آن حضرت مفارقت جناب رسالت مآب صلی الله عليه و آله و سلم باشد عصمت آن حضرت بالقطع و یقین ثابت شود و نیز ازین روایت ظاهرست که آن جناب ارشاد فرموده

ان عليا مني و انا منه و دلالت این ارشاد باسداد بر مساوات آن حضرت در وجوب محبت و حرمت تعرض و محاربه بآنجناب حسب افاده طیبی در شرح مشکاه بشرح

حسین منی و انا من حسین در نهایت وضوح و ظهورست و نیز ازین روایت ظاهرست که آنجناب در حق حضرت امیر المؤمنین علیه السلام ارشاد فرموده

خلق من طینتی و خلقت من طینه ابراهیم و انا افضل من ابراهیم و دلالت اتحاد طینت بر مساوات انحضرت با آن جناب و افضلیت از جمیع صحابه بلکه جمیع خلق سوای جناب خاتم نبیین صلی الله علیه و اله و سلم و عدم جواز تقدم احدی بر آن حضرت انشاء الله الغفور در مجلد حدیث نور مفضیلا مشروحا مسطور و مذکور خواهد شد پس در عقل هیچ عاقلی خطور نخواهد کرد که واقعه که در ان چندین کلمات ناصه بر عصمت و مساوات و افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام از ارشاد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم وارد شود جمله داله بر ولایت آن حضرت بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم از مدلول اصلی آن که دلالت بر خلافت و امامت آن حضرتست خارج کرده محمول بر تاویلی رکیک و تسویلی سخیف کرده آید و علاوه برین همه ازین روایت ظاهرست که سوای خالد دگر صحابه هم با جناب امیر المؤمنین علیه السلام بغض داشتند که چنانچه خالد غیر راشد بریده را برای شکایت وصی بر حق بتعجیل فرستاد همچنان دیگر اصحاب حاضرین باب

عرش قباب جناب رسالت مآب صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بغض و کینه با آن حضرت داشتند که با وصفی که بریده اظهار قصد فاسد خود کرده صبر و قرار بر آن نگرفته تحریص و تحضیض و ترغیب و اغرای او بر شکایت سراسر خسارت کردند و معاذ الله سقوط نفس رسول باین شکایت و اخبار و نکایت و ظهار خواستند و بودن آن غایت تمنای دلی و آرزوی قلبی خود ظاهر ساختند پس چرا حضرات سنیّه بنسبت اهل حق بغض جناب امیر المؤمنین علیه السلام بصحابه از جا می روند و ابرو ترش می سازند و سرکه بجبین می مالند و زار زار می نالند

۴۰- استدلال بسیاق حدیث ولایت و ارشاد فأحب علیا ان علی ولیکم

بعدی

وجه چهلم آنکه سیاق حدیث والست برینکه مراد از ولی متصرف فی الامور و امامست و معنای ناصر و دوست مناسب سیاق نیست زیرا که بریده و دیگران بجهت آنکه جناب امیر المؤمنین علیه السلام جاریه را در تصرف خود آورده شکایت آن جناب نموده بودند و ان فعل را شنیع شمرده و با آن جناب بغض خود اظهار نموده پس در جواب آن گفتن این معنی که علی دوست و ناصر مؤمنانست مناسب نیست زیرا که دوست و ناصر بودن کسی مستلزم این معنی نیست که اگر ان شخص مرتکب فعلی قبیح هم شود بر فعل او طعن نکنند و بودن شخص امام و ولی امر امت کاشفست از صحّت جمیع افعال او و دلیلیست بر آنکه او معصومست از خطا و گناه پس هر فعل او صحیح و درست باید دانست و طعن بر او نباید نمود و در کتّز العمّال مذکورست

یا بریده انّ علیاً ولیکم بعدی فاحب علیاً فانه یفعل ما یؤمر الدیلمی عن علی پس فقره فانه یفعل ما یؤمر صریحست در این که جناب امیر المؤمنین علیه السلام می کند آنچه بآن مامورست و خلاف امر خدا و رسول از آن حضرت سر نمی زد و هل هذا الا- عین العصمه فنعوذ بالله من زوال النعمه و حلول النقمه بانکار فضل معادن العصمه و شفعاء الامه و الکاشفین لكلّ غمه و المنورین للظلم المدلهّمه

۵ وجه در ابطال حمل حدیث ولایت بزمان بعد از عثمان

اشاره

قوله و نیز غیر مقتیدست بوقت و مذهب اهل سنت همینست که در وقتی از اوقات حضرت امیر امام مفترض الطاعه بود بعد از جناب پیغمبر صلی الله علیه و سلم اقول مجابست بچند وجه

وجه اول

اول آنکه در حدیث ولایت بحق جناب امیر المؤمنین علیه السلام ولی کل مؤمن و مؤمنه بعدی واردست پس ارشاد شود که شیخین مؤمن بودند یا نه اگر بودند پس جناب امیر المؤمنین علیه السلام ولی ایشان باشد و اگر نبودند باز هم هر گاه که آن جناب امیر جمیع مؤمنان باشد امیر غیر مؤمنین هم بالضرور خواهد بود لا- یتصور هناک الفرق و لا یلتزم احد الخرق و وجه تخصیص مؤمنین در حدیث این چه هر گاه آن جناب امیر جمیع مؤمنان باشد امیر غیر مؤمنین بالاولی خواهد بود پس حمل بعدیت بر بعدیت مطلقه در این جا ممکن نباشد زیرا که هر گاه آن جناب امیر

ثلاثه بمفاد صریح این حدیث باشد پس تاخر ولایت آن جناب از ثلاثه برضای جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم نبوده باشد

وجه دوم

آنکه ظاهر بعدیت اتصالت و الحمل علی الانفصال بدون دلیل عدول عن جاده الاعتدال

وجه سوم

آنکه هر گاه این حدیث نصّ صریح باشد بر ولایت و خلافت جناب امیر المؤمنین علیه السلام و نص بر خلفای ثلاثه مفقودست چنانچه اکابر سنّیه بآن اعتراف دارند و همم عالیّه بتشیید مبانی آن می گمارند و خود مخاطب سابقا تصریح باین معنی فرموده حیث قال و خلفاء ثلاثه نزد اهل سنّت نه معصوم اند نه منصوص علیه انتهی بلفظه پس منصوص علیه مستحقّ خلافت باشد نه غیر منصوص علیه چه با وجود کسی که جناب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نص بر خلافت و امامت او فرموده باشد ازو اعراض کردن و شخصی دیگر را که اصلا در باب خلافت او نصّی نباشد خلیفه گردانیدن صریح خلاف عقل و نقلست

وجه چهارم

آنکه در طرق عدیده

من كنت وليه فعليّ وليه وارد شده كما سبق بيانه بالتفصيل بحمد الله المنعم الجليل و در كمال ظهورست كه فاء تعقيب درين ارشاد مفيد تعقيب بلا فصلست و چون درين حديث شريف احتمال فصل فاصل مضمحل و باطل شد بمفاد الحديث يفسر بعضه بعضا و وجوب جمع و توفيق و لزوم ضمّ و تطبيق بين الاحاديث لفظ بعدى در اين حديث هم محمول بر ما بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم بلا فصل فاصل و بلا تخلل نبیه و حامل خواهد شد و ادعای احتمال ما بعد زمان عثمان در نهایت بطلان و ضعف و وهن آن بغایت ظاهر و عیان اما اینکه فاء تعقيب دال بر تعقيب بلا فصلست پس از کلام نحوین عظام و محققین فحام ظاهرست شيخ رضى که محامد رضيه و مدائح سنّیه و مناقب علیه و مآثر بهیه او إذ بغيه الوعاه سيوطى ظاهر و باهر و استشهاد بافادات و استثناء بتحقيقات جنابش در كتب اساطين سنیه مثل شرح خفاجى بر ورقه الغواص و امثال آن دائر و سارست در شرح كافيه فرموده و قد استعمل جواز كخمسه عشر مبنیه الجزئين ظروف كيوم يوم و صباح مساء و حين حين و احوال نحو لقيته كفه كفه و سوجارى بنيت بيت و اخبرته او لقيته صخره بحره و يجوز اضافه الصدر من هذه الظروف و الاحوال الى العجز و انما لم يتعين بناء الجزئين فيهما كما تعين فى نحو خمسه عشر لظهور تضمن الحرف و تعيينه فى نحو خمسه عشر دون هذه المركبات إذ يحتمل ان يكون كلّها بتقدير حرف العطف و ان لا تكون فاذا قدرناها قلنا ان معنى لقيته يوم يوم و صبل مساء و حين حين أى يوما فيوما و صباحا و مساء و حيناً فحيناً أى كلّ يوم و كلّ صباح و مساء

و كل حين و الفاء تؤدى معنى هذا العموم كما فى قولك انتظرتة ساعه فساعه اى فى كل ساعه اذ فائده الفاء التعقيب فيكون المعنى يوما فيوما عقيبه بلا فصل الى ما لا يتناهى فاقصر على اول المكرر اى التثنيه كما فى قوله تعالى ثُمَّ اَرْجِعْ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ و لييك و نحوه و كذا صباح مساء و حين حين و قلنا ان اصل لقيته كفه كفه و معناه متواجهين ذوى كفه منى و كفه منه كان كلاً منهما كان يكف صاحبه عن التولى و الاعراض و اصل جارى بيت بيت و المعنى ملاصقا بيتى و بيته اى مجتمعان ملتزمان كما تقول كل رجل و ضيعته كما ذكرنا فى باب الحال فى قوله نعت الشاء شاه و درهما ازين عبارت ظاهرست كه فائده حرف فاء تعقيست و هر گاه در لقيته يوما يوما تقدير فاكرده مى شود معنى آن يوما فيوما عقيبه بلا فصل مى باشد اما وجوب توفيق بين الاحاديث و لزوم عمل بر قضيه مسلمه الحديث يفسر بعضه بعضا پس اينهم از افادات اكابر محققين و اعظم منقدين حضرات سنيه واضح و لائحست ابو محمد على بن احمد بن سعيد بن حرم بن غالب الاندلسى در محلى گفته و من اخذ بهذه الاحاديث كان قد خالف تلك و هذا لا يحل و كان من اخذ بتلك قد اخذ بهذه و لا بد من تاويل ما صح من تلك الاخبار و ضم بعضها الى بعض و لا- يحل ترك بعضها لبعض الا باماره او نسخ او تخصيص بنص آخر و شاه ولي الله در حجه الله البالغه گفته باب القضاء فى الاحاديث المختلفه الاحتمال ان يعمل بكل حديث الا ان يمتنع العمل بالجمع للتناقض و انه ليس فى الحقيقه اختلاف و لكن فى نظرنا فقط

وجه پنجم

آنكه سابقا شنيدى كه ملا يعقوب لاهورى در شرح تهذيب تفتازانى بعد استدلال اهل حق بحديث غدیر گفته و رد بانه لا تواتر بل هو خبر الواحد و لا حصر فى على يعنى ان غايه ما لزم من الحديث ثبوت استحقاق على رضى الله عنه لامامه و ثبوتها فى المال لكن من اين يلزم نفى امامه الاثمه الثلثه و هذا الجواب من المصنف و توضيحه انه لم يثبت له الولاية حالا فلعله بعد الاثمه الثلثه و فائده التنصيص لاستحقاقه الامامه الالزام على البغاه و الخوارج اقول يرد عليه انه كما كانت ولايه النبى صلى الله عليه و سلم عامه كما يدل عليه كلمه من الموصوله فكذا ولايه على فيجب ان يكون على هو الولى لابي بكر دون العكس ازين عبارت واضحست كه لازم و واجبست كه چنانچه ولايت جناب سرور انبياي عظام صلى الله عليه و آله الكرام غير مخصوص و عام و شامل جميع

من کنت مولاه فعلى مولاه برین شمول و تعمیم و احاطه و احتواء على کلّ صغير و عظیم دلالت دارد پس لازمست که ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السّلام هم عامّ و شامل هر قاصر و کامل و هر نبیه و خامل باشد و جمیع خلق على الاطلاق و الاستیعاب من الاقارب و الاصحاب در ان داخل پس واجبست که جناب امیر المؤمنین علیه السلام ولی و حاکم أبی بکر حازم و قاطبۀ اصاغر و اعظم باشد نه اینکه قلب موضوع و عکس مشروع کرده أبی بکر عالی فخر را ولی و حاکم و متبوع و معاذ الله جناب امیر المؤمنین علیه السلام را ازین مرتبه متأخر و مدفوع گردانند پس هر گاه حمل ولایت در حدیث غدیر بر ما بعد زمان عثمان ناجائز و صریح البطلان باشد حمل آن در حدیث ولایت نیز محض تعصّب و تحامل فطیع و مکابره و تعلل شنیع باشد فالحمد لله العلی الاکبر حیث اثبتنا صحّحه الخبر على ابلاغ طریقہ یعول علیها نقاد الاثر و یرکن إليها ارباب التحقیق و اصحاب اصابه النظر بل بینا تواتره فی جواب ابن حجر حیث القمنا فی فیہ الحجر و دمّرنا زیغ کل من خامره الجحود و الاشر و اوضحنا دلالتہ على امامه وصی خیر البشر صلوات الله و سلامه علیه و آله المفیضین من الحکم نفائس الغرر و الدّرر ما طلع شمس و اضاء قمر فزهقت خراقات اهل الخدع و الغرر و طاحت تشکیکات المموّھین العادمین للبصر و انهتک ستر المسؤلین الوالجین فی انکر الخضر فاین اهل السّبر و الاختبار و فئه التّقد و الاستبصار حتی یقضوا العجب و الاستغراب من صنیع المخاطب المبدی لمدهشات العجب العجاب المظهر لمطربات الالباب مدره السّیّئہ و ملاذ حفلهم و الشّاعب لشملمهم و المقیم لمیلهم و الجالب لرجلهم و خیلهم و المقدمّ على جماعتهم و المنفق لصناعتهم و الحامی لذمارهم و السّیّاتر لعوارهم و الخائض فی غمارهم و العاثر على اسرارهم و الکاشف عن ساق الجدّ فی اصلاح امورهم و المزوّق الخزعبلات جهورهم و الموزّر بتزویراته ظهورهم و اللائط بتنمیقاته قصورهم و عمیدهم و عمادهم جهبدهم و سنادهم جزیلهم المحکّک غدّتهم؟؟؟ المرّجّب امام المنتحلین قمقام المموّھین رئیس الشانین قدوه المحرفین فرید المتهوّسین وحید المتهوّکین ملاذ المنتطعین

ملجأ المتعمقين عمدته المتحذلقين افضل المتشدقين امثل المشقشين كيف استكبروا بى و عاندوا عصى وعته و طغى و جازف و هفى و لم يبال بعذاب الآخره و الاولى و اعرض عن الحق و تولّى و اكف الباطل و تولّى و بالغ فى اخفاء الحق و سعى و هجر الصدق و ما رعى قد استنّ فى غلوائه و هام مستمراً فى خيلائه و تمرد و جمح فى شماسه و تمطى و تكبر و تغطرس فى وسواسه و سلك مسلك التعميس و التخبيط و آثر اقصى الازورار عن انتهاج المنهج الوسيط و شمّر الذبل فى اخمال الحق و تعميه الصدق بقلب نشيط و امعن فى تشييع الزاهق و تنفيق الزائف بلسان سليط و قد فصلت بعون الله جموعه و فصلت منوعه و هدمت حصونه و داويت جنونه و خرمت اغصانه و جزمت افنانه و حطمت ردوده و زيّفت نقوده و صرعت قائمه و اعيبت رائمه و نكست اعلامه و كسرت اقلامه و ابدت خضراءه و ابرت غضراءه و طمست ذكره و اوهنت قدره و ابطلت فخره و كسفت بدره و لططت نوره و ابدت زوره فترعزعت اركان تلميعاته و تضعضعت اساس تزويقاته و صارت تسويلاته هباء منشورا و ظلّت تهويلاته كان لم يكن شيئاً مذكورا

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

